

סימן נה.

תְּרוּמוֹת. גְּרָסִינָן בְּקִדְוִישֵׁין כֹּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּאֶרְץ אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרְץ כּו' דְּחוּבַת קִרְקַע אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרְץ וְסוּרְיָא אִי חֲזִיבַת מַה"ת אוּ מְדַרְבְּנָן תְּלוּי אִי כִּיבוּשׁ יְחִיד שְׁמִיָּה כִּיבוּשׁ וּמְקוּמוֹת שְׁכִיבָשׁוּם עוֹלֵי מִצְרִים וְלֹא כִּיבוּשׁוֹם עוֹלֵי בְּבַל תְּלוּי אִי קִדְוִשָׁה רֵאשׁוּנָה קִדְוִשָׁה לְשַׁעֲתָהּ אוּ קִדְוִשָׁה לַע"ל פֶּתַח הַמַּל"מ פ"ב מֵהַל' בְּפוּרִים גְּבִי עֶפֶר חו"ל הֵבֵא בְּסַפִּינָה לֹא"י וְלֹא מִצְיָנוּ שְׂיִהְיֶה חֵלוֹק בֵּין עֶפֶר חו"ל לְעֶפֶר הָאֶרֶץ וְעֶפֶר חו"ל שְׂפָא לְאֶרֶץ דִּינוּ בְּאֶרְץ וְעֶפֶר הָאֶרֶץ שְׂפָא לְחו"ל דִּינוּ כְּחו"ל ע"ש אִי בִּירוּשְׁלָמִי חֲלָה פ"ד ה"ד אֶמְרִינָן בִּיְרֵדָן שְׁנַטְל מֵא"י וְשִׁטְף לְסוּרְיָא ה"ה בְּחֻזְקוֹתוֹ לְמַעֲשֵׂר וְלְשִׁבְעֵית וְהוּא שְׁמֵשֶׁף עֶפֶר ע"ש דְּעֶפֶר א"י שְׁשִׁטְף לְחו"ל ה"ה בְּחֻזְקוֹתוֹ לְמַעֲשֵׂר וְלְשִׁבְעֵית כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֵם וְהוּא מְדַאוּרֵייתָא כַּמ"ש הַמְּפָרְשִׁים וְל' שָׁם וְא"כ קִדְוִשַׁת א"י אֵינָה קִדְוִשַׁת הַמְּקוֹם כ"א קִדְוִשַׁת הָעֶפֶר דְּאוֹתוֹ הָעֶפֶר בְּכ"מ שֶׁהוּא חֲזִיב בְּמַעֲשֵׂר וּבְשִׁבְעֵית וְכֵן אֶמְרִינָן בִּירוּשְׁלָמִי שָׁם פ"ב ה"א גְּבִי עֶפֶר חו"ל הֵבֵא בְּסַפִּינָה לֹא"י דְּפְלוּגְתָא דְר"י וְרַבְּנָן אִי בְּעֵינָן הַסַּפִּינָה גּוֹשְׁשַׁת תְּלוּי בְּפְלוּגְתָא אִם אֶפְשָׁר לְקַדֵּשׁ מֵה שְׁכּוֹכְשֵׁין יוֹתֵר מִגְּבוּלֵי א"י דְּכָל שְׂאִין הַסַּפִּינָה גּוֹשְׁשַׁת אֵינָה מְתַבְטֵל אֲנַב הָאֶרֶץ וְאוֹתוֹ עֶפֶר חו"ל שְׂמַבִּיאִין לֹא"י חֲשׁוּב רַק כְּכִיבוּשׁ עַל אוֹתוֹ הָעֶפֶר וְתְלוּי אִם אֶפְשָׁר לְקַדֵּשׁ עֶפֶר חו"ל ע"ש וּמוֹכַח מִזֶּה ג"כ דְּכָל דִּין א"י וְחו"ל לְמַעֲשֵׂר וְלְשִׁבְעֵית אֵינָה תְּלוּי בְּמְקוֹם כ"א בְּעֶפֶר דְּעֶפֶר חו"ל אֵינָה קְדוּשָׁה וְכִשְׂמַבִּיאִין אוֹתוֹ לֹא"י חֲשִׁיב רַק כְּכִיבוּשׁ עַל אוֹתוֹ עֶפֶר וְתְלוּי אִי מְתַקְדֵּשׁ אוֹתוֹ הָעֶפֶר ע"י כִּיבוּשׁ: אֶמְרִינָן פ"א דְּכָלִים י' קִדְוִשׁוֹת הֵן א"י מְקוּדְשַׁת מְכַל הָאֶרְצוֹת וּמֵה הִיא קִדְוִשַׁתָּה שְׂמַבִּיאִין הָעוֹמֵר וְהַבְּפוּרִים וְשְׁתֵי הַלֶּחֶם כּו' וְיֵשׁ לְעֵינָן אֲמַאי לֹא חֲשִׁיב נְמִי שְׁחִיבַת בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וּבְשִׁבְעֵית וּכְבָר עֲמָדוֹ הַמְּפָרְשִׁים וְל' בְּזָה וּלפ"ז ל"ק דְּהֵתֵם בִּי קִדְוִשׁוֹת חֲשִׁיב קִדְוִשַׁת הַמְּקוֹם וְכִמוֹ עֵינָרוֹת הַמְּקוּפּוֹת חוֹמָה וּקִדְוִשַׁת יְרוּשָׁלַיִם אֲבָל קִדְוִשַׁת א"י לְמִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאֶרֶץ אֵין זֶה קִדְוִשַׁת הַמְּקוֹם כ"א קִדְוִשַׁת הָעֶפֶר דְּעֶפֶר א"י אֶפְיָלוּ אִם הוּא בְּחו"ל ג"כ חֲזִיב וּמַש"ה לֹא חֲשִׁיב רַק עוֹמֵר וְשְׁתֵי הַלֶּחֶם שְׂאִינָן מִשׁוּם מִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאֶרֶץ רַק בְּשְׁתֵי הַלֶּחֶם כְּתִיב מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תְּבִיאוּ כּו' וּבְעוֹמֵר כְּתִיב וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְזֶה נְדָאֵי תְלוּי בְּמְקוֹם וְאִם עֶפֶר א"י יְבוֹא לְחו"ל א"א לְהֵבִיא עוֹמֵר וְשְׁתֵי הַלֶּחֶם מִשָּׁם דְּבְעֵינָן מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תְּבִיאוּ.

וְהִנֵּה בְּכָלִים שָׁם חֲשִׁיב ג"כ בְּפוּרִים וְהַגְּרָא ו'ל בְּהַגְהוֹתָיו כְּתִב וּבְפוּרִים נִמְחַק אִי הַרְמַב"ם וְהַר"ש ו'ל גְּרָסִי נְמִי וּבְפוּרִים וְהִנֵּה הַטַּעַם דְּהַגְּרָא ו'ל מְחַקוֹ הוּא בְּפִשְׁטוֹ דַּמ"ש בְּפוּרִים מְשַׁאֵר מִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאֶרֶץ דְּלֹא קָא חֲשִׁיב לְהוּ וְזֶה דְּהַר"ש וְהַרְמַב"ם ו'ל גְּרָסִי לֵה נִרְאָה דְּתְלוּי בְּב' תִּי הַתּוֹס' (ב"ב פ"א) שֶׁהִקְשׁוּ שָׁם עַל הָא דְּאֶמְרִינָן בְּבְפוּרִים דְּאֶשֶׁר תְּבִיֵא מֵאֶרְצָה הוּא לְמַעוֹטֵי חו"ל דַּל"ל קָרָא תִי"ל דְּכָל מִצְוָה הַתְּלוּיָה בְּאֶרֶץ אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרֶץ וְתִי דְּאֶצְטְרִיף מִשׁוּם דְּבְפוּרִים אֲתַקּוּשׁ לְבַב"ח וְלִרְשָׁב"א נִרְאָה דְּלֹא חֲשִׁיבִי בְּפוּרִים מִצְוָה הַתְּלוּיָה בְּאֶרֶץ דְּאֵין חֲחִיב תְּלוּי בְּפִירוֹת כ"א בְּאֶדָם וְהוּא חוּבַת הַגּוֹף וְזֶה דָּאִם אֵי"ל פִּירוֹת אֵינָה חֲחִיב לְקַנּוֹת הוּא מִשׁוּם דְּהוּי כְּמוֹ צִיצִית דָּאִם אֵי"ל אֵינָה חֲחִיב לְקַנּוֹת טְלִית וּמ"מ הוּי חוּבַת הַגּוֹף ע"ש א"כ לפ"ז דְּבְפוּרִים הוּא חוּבַת הַגּוֹף הוּי כְּמוֹ עוֹמֵר וְשְׁתֵי הַלֶּחֶם דְּאֵינָן מִשׁוּם חוּבַת קִרְקַע רַק צְרִיף לְהֵבִיאָן מֵא"י דְּכְתִיב מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תְּבִיאוּ וְה"נ בְּפוּרִים דְּבְעֵינָן אֶשֶׁר תְּבִיֵא מֵאֶרְצָה וְזֶה נְדָאֵי אֵינָה תְּלוּי בְּהָעֶפֶר כ"א בְּהַמְּקוֹם פִּינּוֹן דְּאֵין זֶה מִשׁוּם חוּבַת קִרְקַע אֲבָל לְהֵתִי הֵא' בְּתוֹס' דְּבְפוּרִים הֵם ג"כ חוּבַת קִרְקַע אֵין נ"מ בֵּין בְּפוּרִים לְשַׁאֵר מִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאֶרֶץ.

והנה בא"ר פלים שם כתב דבפורים אינן רק חובת קרקע ולא קדושת א"י ע"ש והנה אין לומר דאין זה משום קדושת א"י כלל דהא כל חובת קרקע אי נוהגין בזה"ז תלוי בקדושה ראשונה אי קידושה לע"ל אלמא דחובת קרקע הוא משום קדושת א"י רק צ"ל דאין זה קדושת המקום רק קדושת העפר: עוד י"ל טעם אמאי לא קא חשיב בכלים שם תרומות ומעשרות וכל מצות התלויות בארץ דהתם קא חשיב רק מה שהוא מקודש יותר בין מדאורייתא בין מדרבנן דהא חשבינן שם קדושות שאינן אלא מדרבנן למ"ד מעלות דרבנן ולמ"ד מעלות דאורייתא היינו שהן מעלות בין מדאורייתא בין מדרבנן ומדרבנן אף סוריא חייבת במעשרות ובכל מצות התלויות בארץ א"כ אין זה א"י מקודשת משאר ארצות וחשיב רק עומר ושתי הלחם דכשם שאין באין מחו"ל אין באין ג"כ מסוריא פדאמרינן בירושלמי שקלים (פ"ד ה"א) דאין עומר בא מסוריא ולפ"ז א"א לגרוס ג"כ בפורים דאף בפורים באין מסוריא מדרבנן פדאמרינן בשלהי חלה אריסטון הביא בכוריו מאפמאי וקבלו ממנו מפני שאמרו הקונה בסוריא כו': ובפירות א"י שיצאו לחו"ל ושל חו"ל שנקנסו לא"י כתב הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' תרומות הכ"ב פירות א"י שיצאו חו"ל פטורין מן החלה ומן התרומות שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה ואם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם וכן פירות חו"ל שנקנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה כו' ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנקנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם ע"ש והקשה הכ"מ שם דנראה מדברי רבנו שמחלק בין חלה למעשרות בפירות חו"ל שנקנסו לארץ שחייבין בחלה מדאורייתא ובמעשרות אין חייבין אלא מדבריהם הא כמו דילפינן מעשרות למיפטר פירות א"י שיצאו לחו"ל הו"ל לחייב פירות חו"ל שנקנסו לארץ מדאורייתא ונדחק שם בלשון הרמב"ם ז"ל דאינו מפליג בין חלה למעשר ושל חו"ל שנקנסו לארץ או בשניהם חייב מהתורה או בשניהם רק מדרבנן ע"ש אף הפ"מ דחה דבריו וכתב דא"א לפרש פן בדברי הרמב"ם ז"ל דמוכח מדבריו דבחלה חייב מה"ת ובמעשרות רק מדרבנן ועיין במרה"פ שם.

והנה לבאר שיטת הרמב"ם ז"ל נראה דס"ל דחו"ל הוי פטור כשאר פטורים וכמו הקדוש דמירוח הקדוש פטור וכן הבאת שליש ביד הקדוש פטור וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' מעשר פ"ב ה"ח ופ"ג הכ"ה וה"נ מירוח חו"ל פטור וכן הבאת שליש דהיינו גידולי חו"ל פטור ומש"ה פירות א"י שיצאו לחו"ל היינו שנתמרחו שם כמ"ש הכ"מ והמל"מ פטורין דמירוח חו"ל פטור ופירות חו"ל שנקנסו לארץ ג"כ פטור מה"ת משום הבאת שליש שהיה בחו"ל ואין חייבין אלא מדבריהם אף זה רק במעשרות אבל בחלה פירות א"י שיצאו לחו"ל ונגמרה מלאכתן שם פטורין דגלגול חו"ל פטור כמו גלגול הקדוש אבל פירות חו"ל שנקנסו לארץ ונגמרה מלאכתן שם חייבין מה"ת אף שגדלו בחו"ל דבחלה לא אשכחן שום פטורים בגידולן רק בגלגול דאפילו גדלו ביד הקדוש אם נפדו קודם גלגול חייבין בחלה דבחלה הפל תלוי בגלגול א"כ אם הגלגול היה בא"י חייב מה"ת: והנה הגר"א ז"ל יו"ד סי' של"א ס"ק כ"ט הביא דברי הרמב"ם ז"ל דפירות חו"ל שנקנסו לארץ אין חייבין במעשרות אלא מדבריהם וכתב ונראה שלמד זה ממה דאמרינן בגיטין אילן מקצתו בארץ כו' והיינו מקצת שרשיו בארץ ואי מדאורייתא חייב אין נ"מ בזה דהפל תלוי היכן הפירות בשעת קביעתן וכתב אף דבריו צ"ע דמ"ש מעשרות שחייב רק מדבריהם ומ"ש חלה דחייב מה"ת והיא דגיטין ויש לאוקמא בפירות שא"צ גורן למעשר ע"ש.

והנה לשיטת הגר"א ז"ל דאף במעשרות חייב מה"ת בנקנסו לארץ ונתמרחו שם זה דפירות א"י שיצאו לחו"ל ונתמרחו דפטורין א"א לפרש משום דמירוח חו"ל פטור כמו מירוח הקדוש או מירוח עפ"ם אף ס"ל דרק מירוח חו"ל פטור אבל לא הבאת שליש בחו"ל ומש"ה אף במעשרות

תלוי הפל במקום המירוס שהרי כתב דההיא דאילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל אפשר לאוקמא בפירות שא"צ גורן למעשר ואי פטור חו"ל הוא רק שמירוס חו"ל פוטר א"כ אדרבה בפירות שא"צ גורן אף בחו"ל יהיו חייבין דליפא בהו דבר הפוטר וע"כ צ"ל לשיטת הגר"א ז"ל דבין מירוס חו"ל פוטר ובין גידולי חו"ל פוטרין ומש"ה פירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין דמירוס חו"ל פוטר ופירות חו"ל שא"צ גורן פטורין משום גידולי חו"ל רק ס"ל דמירוס א"י חוזר ומחייב דבר הפטור ומש"ה פירות חו"ל שי"ל גורן שנקנסו לא"י ונתמרחו שם חייבין אף הוא דחוק דאיך אפשר להתחייב דבר שפבר נפטר: והנה מ"ש הגר"א ז"ל לתרץ ההיא דאילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל כו' דמירוי בפירות שא"צ גורן יש לעיין איך יפרנס ההיא דגיטין (מ"ז) ישראל שלקח שדה מעפ"ם עד שלא הביאה שלישי וחזר ומכרה לו משהביאה שלישי חייבת במעשר שפבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא דאם הביאה שלישי ביד עכו"ם פטור ודייקינן מינה דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר ע"ש והא ה"א מירוי בתבואה דתלוי בהבאת שלישי ובת גורן היא א"כ מאי נ"מ אי יש קנין לעכו"ם בא"י אי אין קנין דאף אי יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מידי מעשר מ"מ לא גרע מחו"ל וא"כ תלוי במקום המירוס ואם המירוס הנה בא"י אמאי פטור ואין זה תלוי בהבאת שלישי כלל ולהרמב"ם ז"ל אתי שפיר דפירות חו"ל שמירוסן בא"י חייבין רק מדרבנן והתם ע"כ מירוי רק לענין דאורייתא דמדרבנן לכ"ע אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מידי מעשר כמ"ש התוס' בכורות (י"א ע"ב) ע"ש: והנה עמ"ש הרמב"ם ז"ל דפירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין מן המעשר ושל חו"ל שנקנסו לא"י חייבין מדבריהם כתב הרמב"ם ז"ל ו"ל ו"ל שלא נחלקו ר"א ור"ע אלא בחיוב תורה ובפטור תורה כו' אבל מדרבנן מיהא אעפ"י שיצאו חו"ל ונתמרחו שם חייבין מדרבנן משום דלא גריעי מפירות שנער ומצרים ועמון ומואב ע"ש.

והנה יש לעיין הא הרמב"ם ז"ל מחייב מדרבנן אפילו יצאו לשאר ארצות א"כ מה זה ענין לפירות שנער ומצרים כו' שהן הארצות החייבות במעשרות ונראה דז"ש הרמב"ם ז"ל דלא גריעי מפירות שנער כו' הוא משום דיש חילוק בין סוריא שחייבת במעשרות מדרבנן ובין שנער מצרים עמון ומואב שג"כ חייבין מדבריהם דסוריא מדרבנן הוא כא"י דמדרבנן כבוש יחיד שמיה כבוש ובכלל א"י היא משא"כ שנער ומצרים כו' אף שחייבין במעשרות אין זה דשנער חשיב כא"י לענין מעשרות רק שגזרו על פירות הגדלין בהן שחייבין במעשרות אף שהן חו"ל וא"כ פירות שנער ומצרים נהי דעל פירותיהן יש דין מעשרות הא אף הפירות הגדלין בא"י בעינן שיהא המירוס בא"י א"כ חסר פאן מירוס א"י וזה נדאי ל"ש שהמירוס בשנער יהא חשיב פמירוס בא"י דהארץ עצמו אין עליו שום דיני א"י והוי כשאר חו"ל דאי מירוס שנער מחייב א"כ פירות שאר ארצות שנתמרחו בשנער אמאי לא יהיו חייבין ומזה הוכיח הרמב"ם ז"ל דמדרבנן לא בעינן מירוס בא"י וא"כ פירות א"י שיצאו לחו"ל ונתמרחו שם לא גריעי מפירות שנער כו' דלענין המירוס שנער ושאר ארצות שוין והנה עיקר החילוק בין סוריא לשאר ארצות החייבות במעשר דסוריא חשיב כא"י מדרבנן משא"כ שאר ארצות כתב הרמב"ם ז"ל על מה שהקשה שם על הרמב"ם ז"ל שכתב בפירות א"י דאם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם א"כ פירות א"י שיצאו לבבל ולמצרים אמאי לא יהיו חייבין ג"כ מדבריהם וכתב דסוריא הנה ראוי שתהיה מכלל א"י אלא מטעם שכתב רבנו ויש בה צד קדושה אבל שנער ומצרים אין בהם צד קדושה ולא חייבום אלא כדי שישמכו עליהם עניים ע"ש: הנה הרי"ט אלגאזי הביא קושית מהר"י קורקוס על הרמב"ם ז"ל שכתב דאם תרם מפירות סוריא על פירות הארץ אין תרומתו תרומה הא הוי כתורם מדבר שחייב מדרבנן ע"מ

שחייב מה"ת דתרומה וניחזור ויתרום וכתב הרי"ט אלגאזי דדרשינו בספרי מנין שאין תורמין מפירות הארץ על פירות חו"ל ולא מפירות חו"ל על פירות הארץ דכתיב וכל מעשר הארץ כו' ואין זה משום דהוי מן הפטור על החיוב דארץ פירות חו"ל שגכנסו לא"י ונגמרה מלאכתן שם דחייבין בחלה מה"ח ג"כ אין תורמין על פירות הארץ דגזיה"כ הוא שאין תורמין מפירות חו"ל על פירות א"י וא"כ ה"נ בתורם מפירות סוריא על פירות א"י דאין תרומתו תרומה ע"ש אף אינו נראה דסוריא מדרבנן א"י גמורה היא דמדרבנן פיבויש יחיד שמיה פיבויש דמה שמוסיפין על א"י הוא כא"י לכ"ד א"כ מדרבנן פי מפריש מפירות סוריא על פירות א"י הוי כמפריש מפירות הארץ על פירות הארץ ואמאי לא הוי תרומה אף מדרבנן: וליישוב קושית הר"י קורקוס ז"ל נראה דהרמב"ם ז"ל לשטתיה שפכת בפ"א מהל' מע"ש הי"ד דסוריא פטורה ממע"ש אפילו מדרבנן ע"ש וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' תרומות הי"ג המפריש תרומה ממע"ר שלא ניטלה תרומתו אין תרומתו תרומה ועיין בכ"מ ובמל"מ שם דהיינו המפריש ת"ג ממע"ר שניטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה ממנו ת"ג על טבל אחר שהיא טבול אף לתרומת מעשר דאין תרומתו תרומה ואף שהיא מפריש עתה ת"ג ולת"ג הם שניהם שונים ומשום דהדבר שמפרישין ממנו על מקום אחר צריכים שיהיו שוין בכל עניניהם כמ"ש המל"מ ע"ש וא"כ ה"נ בתורם מפירות סוריא על פירות א"י דפירות א"י טבולין אף למע"ש ופירות סוריא אינו טבולין למע"ש אף שאר הפרשות א"א להפריש מזע"ז דאין טבל שניהם שוין ואף מדרבנן אין תרומתו תרומה דאף מדרבנן אינם שוין בטבל שלהם.

והנה לפ"ז א"צ לדחוק בדברי הרמב"ם ז"ל דמ"ש מע"ר שלא ניטלה תרומתו היינו רק דלא ניטלה ממנו ת"ג אבל תרומת מעשר ניטלה כמ"ש המל"מ אלא כפ"ה שהבין הרמב"ד בדברי הרמב"ם דמייירי דלא ניטלה ממנו אף תרו"מ ומ"מ אין שניהם שוין לענין מע"ש דמע"ר אף שלא ניטלה תרומתו אינו טבול למע"ש ונהטבל שהפריש עליו הוא טבול אף למע"ש והרמב"ד ז"ל שפכת שם דאם ניטלה ממנו תרו"מ אין תרומתו תרומה אף דלענין ת"ג שמפריש עתה הם שניהם שוין אבל אם לא ניטלה תרו"מ יכול להפריש מזע"ז נראה דלא ס"ל כהמל"מ דבעינן שיהיו שניהם שוין בכל עניניהם דהא אין שוין למע"ש רק כשהפריש ממנו תרומת מעשר הטעם הוא משום דנחמא להשאיר תורת שירים כיון דהיתה הפרשה עליהם ואף דלענין ת"ג אינו שירים מ"מ כיון דנחמא להו תורת שירים במקצת א"י להפריש ממנו על דבר שאי"ל תורת שירים פלל דלזה בעינן שיהיו שניהם שוין וזהו שכתב הרמב"ד ז"ל שם מפני שמקצתו מתוקן אבל אם לא ניטלה ממנו תרו"מ נהי דמע"ר אינו טבול למע"ש מ"מ אין עליו תורת שירים למע"ש אבל הרמב"ם ז"ל ס"ל כמ"ש המל"מ דבעינן שיהיו שוין בכל עניניהם: והנה מ"ש הרמב"ד ז"ל דשנער ומצרים כו' אף דחייבות במעשרות אין קדושה פלל ואף סוריא יש בה משום קדושת א"י יש לעיין בשלמא זה דסוריא חייבת במעשרות רק בקרקע של ישראל ולא בקרקע של עכו"ם כמ"ש הרמב"ם ז"ל הוא משום דבסוריא יש קנין לעכו"ם להפקיע מקדושתה כדאמרין בפ' השולח אבל זה דחייב מעשרות בחו"ל הוא ג"כ רק בקרקע של ישראל כמ"ש תוס' חולין (ז) קשה כיון דאין בהם משום קדושה פלל ומ"מ חייבין במעשרות א"כ קנין עכו"ם מאי אהני בה ונראה זה דבחו"ל אינו נוהג רק בשדה של ישראל הוא מטעם אחר לפמ"ש הרמב"ד ז"ל שם דזה דתקינו המעשרות בחו"ל הוא כדי שייסמכו עליהן עניים והיינו בשביל מעשר עני א"כ בשדה של עכו"ם דאף בא"י ג"כ א"צ ליתן מ"ע לעני דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה כדאמרין בבכורות לענין מעשר ותרו"מ וה"ה למעשר עני כמ"ש בשו"ת הרמב"ד ז"ח"ב סי' תשל"א וכיון

דל"ש שִׁסְמְכוּ עֲלֵיהֶם עֲנִיִּים לֹא תִיקְנֵי בְהֵן מַעֲשֶׂר כָּלֵל: וְהָיָה בְּפִירוֹת א"י שִׁיִּצְאוּ לְחוּ"ל כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל וְאִם יִצְאוּ לְסוּרְיָא חֲזִיבִין מְדַבְּרֵיהֶם וּבְפִירוֹת חו"ל שִׁנְכַסּוּ לֹא"י לֹא כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל וְשָׂאם נִכְסוּ לְסוּרְיָא חֲזִיבִין מְדַבְּרֵיהֶם וְנִרְאָה מְדַבְּרֵי דְפִטוּרִין אִף מְדַבְּרֵיהֶם וְטַעַם הַחִלּוּק הוּא דְפִירוֹת א"י דָּאם נִמְרְחוּ בֵּא"י חֲזִיבִין מֵה"ל פִּי נִמְרְחוּ בְּסוּרְיָא חֲזִיבִין מְדַבְּרֵיהֶם דְּמְדַבְּרֵיהֶם סוּרְיָא כֹּא"י אֲבָל פִּירוֹת חו"ל שִׁנְמְרְחוּ בֵּא"י דִּס"ל לְהַרְמַב"ם ז"ל דָּאִין חֲזִיבִין אֲלֵא מְדַבְּרֵיהֶם פִּי נִמְרְחוּ בְּסוּרְיָא אִף מְדַבְּרֵיהֶם אִין חֲזִיבִין.

וְהָיָה בִּמ"ש הַרְמַב"ם ז"ל דְּפִירוֹת א"י שִׁיִּצְאוּ לְסוּרְיָא דְּחֲזִיבִין מְדַבְּרֵיהֶם יֵשׁ לְחַקְרָא אִי חֲזִיבִין ג"כ בִּמְע"ש פִּינּוּ דְּפִירוֹת הַגְּדֻלִין בְּסוּרְיָא עֲצָמָה פִּטוּרִין מִמְע"ש אִף מְדַבְּרֵיהֶם אִי זֶה דְּפִירוֹת סוּרְיָא פִּטוּרִין מִמְע"ש הַפִּטוּר הוּא בְּהַגְּדֻלִין דְּגִידוּלֵי סוּרְיָא לְעֵנִן מִמְע"ש הָיָה כְּגִידוּלֵי חו"ל אֲבָל לְעֵנִן הַמִּירוֹת הָיָה סוּרְיָא כֹּא"י לִכ"ד מְדַבְּרֵיהֶם וּפִירוֹת א"י שִׁיִּצְאוּ לְסוּרְיָא וְנִמְרְחוּ שָׁם חֲזִיבִין אִף בִּמְע"ש וְזֶה דְּפִירוֹת סוּרְיָא עֲצָמָה פִּטוּרִין מִמְע"ש וְאִף שִׁנְמְרְחוּ בְּסוּרְיָא הוּא מְשׁוּם פִּינּוּ דְּלְעֵנִן הַגִּידוּלִין חֲשִׁיב כְּגִידוּלֵי חו"ל לְמַע"ש א"כ הָיָה כְּפִירוֹת חו"ל שִׁנְכַסּוּ לְסוּרְיָא וְנִתְמְרְחוּ שָׁם דְּפִטוּרִין אוֹ דְּסוּרְיָא חֲשִׁיב כְּחו"ל לְמַע"ש לִכ"ד וְאִף לְעֵנִן הַמִּירוֹת וּפִירוֹת א"י שִׁיִּצְאוּ לְסוּרְיָא וְנִתְמְרְחוּ שָׁם פִּטוּרִין מִמְע"ש: כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל (תְּרוּמוֹת פ"א ה"ב) א"י הָאֲמוּרָה בְּכ"מ הִיא בְּאַרְצוֹת שְׁפִיבָשׁוּן מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוֹ נְבִיא מְדַעַת רֹבֵךְ יִשְׂרָאֵל וְזֶהוּ הַנִּקְרָא כְּפִיּוּשׁ רַבִּים אֲבָל יְחִיד מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שְׁבֵט שֶׁהִלְכוּ וְכָבְשׁוּ לְעֲצָמָן מְקוֹם אֲפִילוּ מִן הָאָרֶץ שִׁנְיָתָהּ לְאַבְרָהָם אִינוּ נִקְרָא א"י כְּדִי שִׁינְהִיגוּ בּוֹ כָּל הַמְּצוֹת ע"ש הֵיחָד אֲמַרְיָן בְּב"ב (נ"ו) כָּל שֶׁהָרָאָה הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ חֲזִיב בְּמַעֲשֶׂר וְאֲמַרְיָן לְמַעוּטֵי מֵאֵי עֶרְדְּסָקִית אֲסִיָּא וְאֲסַפְמִיָּא וְיֵשׁ לְעֵינֵי מֵאֵי נ"מ לְמַעֲשֶׂר בֵּין מֵה שֶׁהָרָאָה הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ מִשְׁאָר מְקוֹמוֹת דְּהָא א"י עֲצָמָה ג"כ טְעוּנָה כְּפִיּוּשׁ וְדִנְקָא כְּפִיּוּשׁ רַבִּים כִּמ"ש הַרְמַב"ם ז"ל וְכִיּוּשׁ רַבִּים מְהֵי גַם לְשָׂאָר מְקוֹמוֹת לְהַתְּחִיב בְּמַעֲשֶׂר כִּמ"ש הַרְמַב"ם ז"ל שָׁם א"כ אִין נ"מ בֵּין מֵה שֶׁהָרָאָה הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ לְשָׂאָר מְקוֹמוֹת: הֵיחָד הַתּוֹס' יְבָמוֹת (פ"ב ע"ב) כְּתַבוּ עַל הָא דְּאֲמַרְיָן דְּבִימֵי עֲזָרָא מְאַלְיָהוּן קִיבְלוּ אֶת הַמַּעֲשָׂרוֹת דָּאִין זֶה דְּמַעֲשָׂרוֹת אִין גּוֹהֲגִין בְּבֵית שְׁנֵי רַק מְדַרְבְּנָן רַק שְׁלֹא הֵיחָד עֲלֵיהֶן חוֹבָה לְקַדֵּשׁ אֶת כָּל א"י כְּדִאֲמַרְיָן הַרְבֵּה כְּרַפִּים כּו' וְכִמוֹ שֶׁהִנְיָחוּ בְּמַקְצֵת הָיָה רִשְׁאִין לְהַנִּיחַ הַרְבֵּה יוֹתֵר אוֹ שְׁמָא הַכֹּל אִם הָיָה רוֹצִים וְאֵעִפ"כ חֲזִיבוּ עֲצָמָן מְאַלְיָהוּן וְקַדְשׁוֹ וְכִינּוּן שְׁקַדְשׁוֹ קַדְשָׁהּ מֵה"ח ע"ש וּמְדַבְּרֵי הַתּוֹס' נִרְאָה דְּכִיּוּשׁ לְבַד אִינוּ מוֹעִיל וְצָרִיכִים ג"כ לְקַדֵּשׁ וְאִם הָיָה רוֹצִים הָיָה יְכוּלִים שְׁלֹא לְקַדֵּשׁ אֶת כָּל א"י אִף הַמַּהֲרִי"ט ז"ל ח"א ס' כ"ה לֹא נִחָה דַּעְתּוֹ בְּדַבְּרֵי הַתּוֹס' וְכַתּוּב פִּינּוּ דְּעוֹמְדוֹת רַגְלֵינוּ בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם מִמִּילָא מְתַקְדֵּשׁ ע"ש וְכֵן נִרְאָה דַּעַת רִש"י ז"ל (חֻלִּין ז) דֹּא"צ רַק כְּפִיּוּשׁ שְׁכַתּוּב שָׁם עַל הַהִיא דְּהַרְבֵּה כְּרַפִּים כְּפִיּוּשׁ עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא כְּפִיּוּשׁ עוֹלֵי בְּבָל כּו' דְּלִקְוָה לֹא כְּפִיּוּשׁ דְּלֹא רְצוּ שִׁיחְזוּרוּ לְקַדְשׁוֹתָן כְּדִי שִׁיְהִי מוֹתְרִין בְּשִׁבְעֵית לְחַרוֹשׁ וְלִזְרוּעַ כְּדִי שִׁסְמְכוּ עֲלֵיהֶן עֲנִיִּים ע"ש וְהָיָה הֵיחָד אֲפִשֶׁר לְהֵם לְכַבּוֹשׁ וְלֹא לְקַדֵּשׁ וְנִרְאָה דִּס"ל כְּמַהֲרִי"ט ז"ל דֹּא"צ קַדְשׁוֹ אַחַר אִף נִרְאָה דְּזֶה דִּנְקָא בֵּא"י עֲצָמָה דֹּא"י חֲזִיבֵת בְּכָל מְצוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאַרְץ רַק שְׁמַחְסוּר תְּנַאי הַכְּפִיּוּשׁ אֲבָל שְׂאָר אַרְצוֹת נִהֵי דְּאֲפִשֶׁר לְהוֹסִיף עַל א"י אִף ע"ז לֹא מְהֵי כְּפִיּוּשׁ לְבַד רַק צָרִיף ג"כ לְקַדֵּשׁ בְּקַדְשׁוֹת א"י וְלִהְיֵנָם לְכָלֵל א"י וּבְזֶה הוּא הַחִלּוּק בֵּין מֵה שֶׁהָרָאָה הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ דְּחֲזִיב בְּמַעֲשָׂרוֹת לְשָׂאָר מְקוֹמוֹת דְּמֵה שֶׁהָרָאָה הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ א"צ קַדְשׁוֹ רַק כְּפִיּוּשׁ מִשְׂא"כ בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת דְּצָרִיף לְקַדֵּשׁוֹ וְלִהְיֵנָם לְכָלֵל א"י: כְּתַב רִש"י ז"ל (ע"ז כ"א) דְּמִש"ה חֲשִׁיב סוּרְיָא כְּפִיּוּשׁ יְחִיד מְפִי שְׁלֹא הָיָה שָׁם אוֹרִים וְתוֹמִים ע"ש וְקִשָּׁה טוֹבָא דְּהָא כְּפִיּוּשׁ עֲזָרָא לֹא הָיָה שָׁם אוֹרִים וְתוֹמִים וְלֹא אֲשַׁתְּמִיט בְּשׁוּם מְקוֹם דְּקַדְשׁוֹת עֲזָרָא חֲשִׁיב כְּפִיּוּשׁ יְחִיד וּלְפ"ז אֲתִי שְׁפִיר דְּרַק לְהַקְדִּישׁ צָרִיף אוֹרִים

ותנאים וכמו קידוש העזרה דבעינן אורים ותנאים וזה דוקא בסוריא שהיא מחו"ל והוסיפו על א"י וצריכה גם קידוש וכן נראה ממ"ש רש"י ז"ל שם סוריא ארם צובה וסמוכה לא"י וכיבשה דוד וחיברה לקדושת א"י כו' ע"ש היינו דעביד תרתי דכיבשה וגם חיברה לקדושת א"י ולזה צריף אורים ותנאים אבל קדושת עזרא שהיתה בא"י עצמה וא"צ לזה רק כיבוש א"צ אורים ותנאים: כתב הרמב"ם ז"ל (תרומות פ"א ה"י) עפ"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצות אלא ה"ה בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות כו' ע"ש.

והנה מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דקנן חשיב ככיבוש דאם יש קנן לעפ"ם אם חזר ולקח הישראל היה חשיב ככיבוש יחיד אבל כיבוש יחיד מקרי והנה זה דס"ל דקנן חשיב ככיבוש נראה דמקורו הוא מהירושלמי (פ"ה דדמאי) בהיה דמעשרין משל ישראל על של עפ"ם ואמרינן שם מתני' דר"מ דאמר אין קנן לכושי בא"י לפוטרו מן המעשרות כו' ר"א בשם ר"ל טעמא דר"מ והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת ארצוה הקיש ארצוה לעבדים מה עבדים אתם קונין מהם ואין הם קונין מכם אף ארצוה אתם קונין מהם והם אין קונין מכם ע"ש והיינו לענין קדושה ואמרינן דהם אין קונין מכם להפקיע מקדושתה אבל אתם קונין מהם לקדושה ומוכח דקנן מחייב במעשרות כמו כיבוש ויחיד שקנה הוי כמו כיבוש יחיד: והנה לפמ"ש הרמב"ם ז"ל דיחיד שקנה קרקע שאין בה קדושה חשיב כיבוש יחיד יש לעיין דא"כ למ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש יחיד שקנה קרקע בחו"ל תתחייב במעשרות מן התורה מדין כיבוש יחיד ולא שמענו לשום מ"ד דקרקע של ישראל בחו"ל יהיה חייב במעשרות מה"ת ולפמ"ש אחי שפיר נהי דקנן יחיד חשיב כמו כיבוש אף בחו"ל לא סגי בכיבוש דבעינן גם קידוש ומש"ה יחיד שקנה קרקע בחו"ל פטורה לכ"ע אבל דברי הרמב"ם ז"ל שם שהוא בא"י דא"צ קידוש כ"א כיבוש שפיר אם קנה הישראל אח"כ אחר שהפקיעה מקדושתה הוי כיבוש יחיד: והנה זה דבירושלמי חלה תלינן פלוגתא דר"י ורבנן בעפר חו"ל הבא בספינה לא"י אי חייב במעשרות בפלוגתא אם אפשר להוסיף על א"י בעפר חו"ל הבא לא"י הוי כמו כיבוש ואף דהתם ליכא קידוש על העפר הנה בלבד זה יש לעיין הא כתב הרמב"ם ז"ל דבעינן כיבוש דוקא מדעת רוב ישראל דל"ש זה בעפר חו"ל הבא לא"י וע"כ בעפר חו"ל הבא לא"י א"צ לכל דיני הקידוש פנין דעתה העפר מיבלע בתחום א"י מתפשטת הקדושה עליו וממילא מתקדש וזה דתלינן בפלוגתא אי אפשר להוסיף שאר מקומות על א"י היינו אם עפר חו"ל אפשר להתקדש אדם אינו אפשר להתקדש ל"ש נמי שתפשט עליו קדושת א"י: והנה זה דחשבינן סוריא כיבוש יחיד יש לעיין למ"ד קדושה ראשונה לא קידשה לע"ל פנין דבטלה פל קדושת א"י כ"ש דבטלה קדושת סוריא א"כ אח"כ תלוי אי כבשוה עולי בבל או לא כבשוה וא"כ אם כבשוה עולי בבל אמאי קרי ליה כיבוש יחיד הא הוי כיבוש רבים ואי לא כבשוה עולי בבל אף כיבוש יחיד לא הוי והוי כשאר פרקים שכבשוה עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל דאף כיבוש יחיד לא מקרי ואין לומר דנה דחשבינן בעלמא סוריא כיבוש יחיד הוא רק למ"ד קדושה ראשונה קדשה לע"ל דבע"ז (כ"א) ס"ל לר"מ דסוריא חייבת מדאורייתא דכיבוש יחיד שמיה כיבוש ע"ש ובחולין (ז) בר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן אמרינן דס"ל קדושה ראשונה לא קדשה לע"ל ע"ש וא"כ קשה טובא ממ"נ אם החזיקו בהן עולי בבל הוי כיבוש רבים ואם לא החזיקו בהם אמאי סוריא חייבת מדאורייתא הא אלו שלא החזיקו בהם עולי בבל בטלה קדושתו והנה בזה אי סוריא החזיקו בה עולי בבל הוא פלוגתא בין הרמב"ם והראב"ד ז"ל פ"ד מהל' שמטה הכ"ח וקשה לתרנוניהו: והנה לרש"י ז"ל י"ל דלעולם

כְּשׁוּהָ עוֹלֵי בְּכָל רַק כְּמוֹ דִקְדוּשָׁה רֵאשׁוּנָה הִיָּה כִּיבוּשׁ יְחִיד מִשׁוּם דְּהִיָּה שְׁלֵא בְּאוּרִים וְתוֹמִים ה"נ קְדוּשָׁה שְׁנִיָּה דְבִימֵי עֲזָרָא לֹא הָיוּ אוּרִים וְתוֹמִים מִיְהוּ שְׁאָר קְדוּשַׁת עֲזָרָא שְׁהִיָּה בֵּא"י א"צ לְאוּרִים וְתוֹמִים אִךְ סוּרְיָא שְׁהִיא מְחוּ"ל וְצָרִיף לְהוֹסִיפָה עַל א"י וּלְקַדְשָׁהּ א"כ בְּרֵאשׁוֹן שְׁהִיָּה שְׁלֵא בְּאוּרִים וְתוֹמִים וְהִיָּה כִּיבוּשׁ יְחִיד ה"נ בְּשֵׁנֵי וּלְשִׁטַּת הַתּוֹס' וְעוֹד דְּסוּרְיָא הוּא כִּיבוּשׁ יְחִיד מִפְּנֵי שְׁדוּד כִּיבוּשָׁה קוֹדֵם שְׁכַבְשׁ אֶת כָּל א"י נְמִי י"ל דְּלְעוֹלָם סוּרְיָא כְּשׁוּהָ עוֹלֵי בְּכָל וּמ"מ הָיוּ כִּיבוּשׁ יְחִיד מִשׁוּם דְּאָרְף עוֹלֵי בְּכָל כְּשׁוּהָ קוֹדֵם שְׁכַבְשׁוּ כָּל א"י דְּהָא אֲמָרִינוּ דְּהִרְבָּה כְּרַפִּים כְּבָשׁוּ עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא כְּשׁוּם עוֹלֵי בְּכָל אִךְ יֵשׁ לְגַמְגָּם בְּזֵה דְּהַתּוֹס' ע"ז (כ"א) כְּתָבוּ מִפְּנֵי שְׁהִיָּה הַכִּיבוּשׁ שְׁלֵא בְּרֵשׁוֹת דְּלֹא הִיָּה לָהֶם רֵשׁוֹת לְכַבּוּשׁ שְׁאָר מְקוֹמוֹת קוֹדֵם שְׁכַבְשׁוּ כָּל א"י וְנִרְאָה דְּזֵהוּ דְּנִקָּא בְּרֵאשׁוֹן שְׁהִיָּה עֲלֵיהֶם הַחוּבָה לְקַדְשׁ אֶת כָּל א"י כַּמ"ש הַתּוֹס' יְבָמוֹת (פ"א) אֲבָל בְּשֵׁנֵי שְׁלֵא הִיָּה עֲלֵיהֶם הַחוּבָה לְקַדְשׁ אֶת כָּל א"י כַּמ"ש הַתּוֹס' שֶׁם הָיוּ רִשְׁאִין לְכַבּוּשׁ שְׁאָר מְקוֹמוֹת אִךְ קוֹדֵם שְׁכַבְשׁוּ כָּל א"י כִּינּוּן דְּלֹא הִיָּה מְנוֹטְלָת עֲלֵיהֶם הַחוּבָה כְּלָל לְכַבּוּשׁ אֶת כָּל א"י דֹּאלַת"ה צ"ל דְּאָרְף בְּשֵׁנֵי עֲשׂוּ שְׁלֵא בְּרֵשׁוֹת מֵה שְׁהִתְחַזְקוּ בְּסוּרְיָא קוֹדֵם שְׁהִתְחַזְקוּ בְּכָל א"י וְקָשָׁה לֹא מֵר: וּלְשִׁטַּת רִשְׁ"י ו"ל (גִּיטִין ה') דַּמְש"ה חֲשִׁיב סוּרְיָא כִּיבוּשׁ יְחִיד מִשׁוּם דְּדוּד כְּבָשָׁה לְצִוְרָכוּ וְלֹא לְצִוְרָף כָּל יִשְׂרָאֵל א"כ וְדֹאֵי קָשָׁה אִי כְּשׁוּהָ עוֹלֵי בְּכָל א"כ הִיָּתָה אִזּוּ הַכִּיבוּשׁ לְצִוְרָף כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲפֹשֶׁר כִּינּוּן דִּקְדוּשַׁת עֲזָרָא מִפְּקִינוּ לָהּ בְּסִדֵּר עוֹלָם מְדַכְתִּיב אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אַבְתָּיָה וִירִשְׁתָּה כו' לֹא הִיָּה לָהֶם רֵשׁוֹת לְקַדְשׁ רַק מֵה שְׁנִתְקַדְשׁ בְּרֵאשׁוֹן וְא"כ אִם נִתְקַדְשָׁה סוּרְיָא בְּקְדוּשַׁת עֲזָרָא תְּלוּי אִם נִתְקַדְשָׁה בְּרֵאשׁוֹן וְתְּלוּי אִם כִּיבוּשׁ יְחִיד שְׁמִיָּה כִּיבוּשׁ אִךְ לְהִרְאָב"ד ו"ל דַּס"ל דְּסוּרְיָא לֹא הִתְחַזְקוּ בָּהּ עוֹלֵי בְּכָל קָשָׁה טוּבָא אֲמַאי לר"מ סוּרְיָא חֲתִיבַת מֵה"ת כִּינּוּן דַּס"ל לר"מ דִּקְדוּשָׁה רֵאשׁוּנָה לֹא קַדְשָׁה לַע"ל א"כ כִּינּוּן שְׁבִטְלָה כָּל קְדוּשַׁת א"י כ"ש דְּבִטְלָה קְדוּשַׁת סוּרְיָא.

וְאֲפֹשֶׁר לַפ"מ ש' הִרְדָּב"ז ו"ל פ"א דְּתֵרוֹמוֹת דַּמְש"ה קְדוּשַׁת יְהוֹשֻׁעַ בְּטְלָה וְקְדוּשַׁת עֲזָרָא לֹא בְּטְלָה דְּבִקְדוּשַׁת יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִיָּה שֶׁם כ"א כִּיבוּשׁ לְבַד וּמִשְׁבִּטְל הַכִּיבוּשׁ בְּטְלָה הַקְדוּשָׁה אֲבָל בִּימֵי עֲזָרָא הִיָּתָה קְדוּשַׁת פָּה וְקְדוּשַׁת פָּה לֹא בְּטְלָה ע"ש וְאֲפֹשֶׁר דְּבִסוּרְיָא כְּשִׁנְבָשָׁה דוּד הִיָּתָה קְדוּשַׁת פָּה וּמִש"ה קְדוּשַׁת סוּרְיָא לֹא בְּטְלָה וְחֲשׁוּב רַק כִּיבוּשׁ יְחִיד וּלְדִיּוֹן דַּס"ל כִּיבוּשׁ יְחִיד לֹא שְׁמִיָּה כִּיבוּשׁ חֲשִׁיב סוּרְיָא כְּמוֹ מְקוֹמוֹת שְׁכַבְשׁוּ עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא כְּבָשׁוּ עוֹלֵי בְּכָל כַּמ"ש הִרְאָב"ד ו"ל שֶׁם וְאֵע"ג שְׁהִיָּתָה שֶׁם קְדוּשַׁת פָּה דְּלֹא בְּטְלָה אִךְ זֵהוּ רַק לְמ"ד כִּיבוּשׁ יְחִיד שְׁמִיָּה כִּיבוּשׁ אִךְ לְדִיּוֹן דְּכִיבוּשׁ יְחִיד לֹא שְׁמִיָּה כִּיבוּשׁ וְזֵה דְּסוּרְיָא חֲתִיבַת בְּמִצּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאֲרִץ מְדִרְבָּנָן אֲמָרִינוּ בְּסִפְרֵי שְׁלֵא יֵאמְרוּ דוּד עֲשָׂה שְׁלֵא כַּהוֹנֵן עֲשָׂאוּהּ רַק כְּשִׁאָר א"י וְכַשְׁבִּטְל הַכִּיבוּשׁ הָיוּ כְּשִׁאָר מְקוֹמוֹת שְׁכַבְשׁוּ עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא כְּבָשׁוּ עוֹלֵי בְּכָל דִּקְדוּשַׁת פָּה לֹא אֲהִנֵּי כְּלָל אִךְ קִצַּת קָשָׁה לֹא מֵר דְּלְמ"ד כִּיבוּשׁ יְחִיד שְׁמִיָּה כִּיבוּשׁ כְּשִׁבִטְלָה קְדוּשַׁת כָּל א"י נִשְׁאָרָה קְדוּשַׁת סוּרְיָא בְּמְקוֹמָהּ וְצ"ע: וְעַבְרַת הִירְדוֹן אִם הִיא מְפֻלָּל א"י חֲקְרוּ בְּזֵה הַתּוֹשֵׁב"ץ וְהַבְּרַכִּי יוֹסֵף וְנִרְאָה דְּעַבְרַת הִירְדוֹן אִינָה א"י מִפְּשׁ וְרֵאָיָה לְזֵה דְּאֲמָרִינוּ בְּתוֹסְפֹתָא פ"ו דְּמִנְחוֹת נִמְצָא אִתָּהּ אוֹמֵר כִּינּוּן שְׁעַבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הִירְדוֹן נִתְחַזְקוּ בְּחִלָּה וּבְעִרְלָה וּבְחִדְשׁ כו' כְּשִׁכְּשׁוּ וְחִלְקוּ נִתְחַזְקוּ בְּמַעֲשָׂרוֹת ע"ש וּבְחִלָּה וּבְעִרְלָה וּבְחִדְשׁ נִתְחַזְקוּ קוֹדֵם שְׁכַבְשׁוּ אֶת כָּל א"י רַק תְּכַף כְּשִׁעַבְרוּ אֶת הִירְדוֹן דְּחֲשִׁיב אִזּוּ בִּיאָה לֹא"י וְיֵשׁ לְעִינֵי קוֹדֵם שְׁעַבְרוּ אֶת הִירְדוֹן אֲמַאי לֹא נִתְחַזְקוּ בְּכָל הַנָּחַף הָרִי הָיוּ בְּעַבְרַת הִירְדוֹן וְנִכְנְסוּ לֹא"י וְהַעֲבַרְתָּ הִירְדוֹן מֵאִי אֲהִנֵּי וּבַת"כ פ' קְדוּשִׁים אֲמָרִינוּ גְּבִי עֲרָלָה כִּי תִבְאוּ יְכוֹל מִשְׁבָּאוּ לְעַבְרַת הִירְדוֹן ת"ל אֵל הָאֲרִץ הָאֲרִץ הַמִּיּוֹחֶדֶת ע"ש וְנִרְאָה מְזֵה דְּעַבְרַת הִירְדוֹן אִינּוּ מְפֻלָּל א"י דְּגִבּוּל א"י מִמְזַרְח הוּא הִירְדוֹן כְּדַכְתִּיב בְּקִרָא וּבִירוּשְׁלָמִי (פ"ד דְּחִלָּה) פְּלִיגֵי אֲמוּרָאֵי אִי יִרְדוּן עֲצָמוּ אִם הוּא מֵא"י וּמִשׁוּם דְּכַתִּיב וְהִירְדוֹן וּגִבּוּל אוֹתוֹ מִפֹּתָה קְדָמָה ע"ש וְזוֹ הִיא הָאֲרִץ הַמִּיּוֹחֶדֶת וְקְדוּשַׁת עַבְרַת הִירְדוֹן

דאָשפּתן בְּכָל דּוֹכְתֵי שְׁחִיב בְּכָל מְצוֹת הַתְּלוּיֹת בְּאַרְצֵי נִרְאָה שֶׁהוּא מְדִין הוֹסְפָה עַל א"י שֶׁכָּל מֵה שְׁכּוֹבֵשׁ מְלֶכֶךְ אוֹ נְבִיא מְדַעַת רֹב יִשְׂרָאֵל הָיוּ כֹּא"י כִּמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל וְסוּרְיָא חָשִׁיב כִּיבוּשׁ יְחִיד מִשׁוּם שְׁכַבְשׁ לְצוֹרָךְ עֲצָמוֹ אִי שֶׁהָיָה שְׁלֵא בְּאוּרִים וְתוּמִים אוֹ מִשׁוּם שְׁלֵא הָיָה לוֹ רְשׁוּת לְכַבּוֹשׁ קוֹדֵם שְׁכַבְשׁ כָּל א"י אֲבָל עֵבֶר הִירְדָן שֶׁהָיָה עַפ"י הַדְּיָבוּר ל"ש כ"ז וְהָיוּ כִיבוּשׁ רַבִּים אֲף לֹא הָיָה אֲפָשֶׁר לְעֵבֶר הִירְדָן לְהִתְחַיֵּב בְּחֻלָּה וּבְעֶרְלָה קוֹדֵם שֶׁנִּכְנְסוּ לֵא"י כִּינּוּ דְקַדְוֹשֶׁת עֵבֶר הִירְדָן הוּא מִשׁוּם הוֹסְפָה לֵא"י זֶה שִׁינָה רַק הֵיכָא דֵא"י כְּבָר נִתְקַדְּשָׁה אֲזַי נִתְּנַסְפַתְּ לְקַדְוֹשֶׁת א"י וְזֵהוּ כְּשֶׁעֲבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הִירְדָן דָּאֲזַי נִתְקַדְּשָׁה א"י לְחֻלָּה וְעֶרְלָה וְחֻדְשׁ וְאֲזַי חֻלְתָּה הַקַּדְוֹשָׁה אֲף עַל עֵבֶר הִירְדָן [וְעֵבֶר הִירְדָן אִי כְּבִשׁוּיָה עוֹלִי בְּכָל דַּעַת הֶרְמֵב"ד ז"ל שֶׁם דְּלֹא כְּבִשׁוּיָה וְכֹן דַּעַת רַש"י ז"ל בְּחֻגִיגָה וּבִיבְמוֹת (ט"ז) וְדַעַת הַתּוֹס' שֶׁם דְּעֵבֶר הִירְדָן שְׁלֵא הָיָה מִעֲמוּן וּמוֹאֵב כְּבִשׁוּיָה עוֹלִי בְּכָל אֲבָל עֵבֶר הִירְדָן שְׁכַבְשׁ סִיחוֹן מִעֲמוּן וּמוֹאֵב לֹא קִדְּשׁוּם עוֹלִי בְּכָל ע"ש וְהִנֵּה א"א לֹמֵר כֹּן דְּבִירוּשְׁלָמִי (פ"ו דְּשְׁבִיעִית) חָשְׁבִינוּ מִמְקוֹמוֹת שְׁכַבְשׁוּם עוֹלִי בְּכָל חֻשְׁבוֹן וְיִבְקָא וְנִחְלָא דְזָרְד ע"ש וְהוּא מִעֵבֶר הִירְדָן וְחֻשְׁבוֹן הוּא מֵה שְׁכַבְשׁ סִיחוֹן מִמוֹאֵב כְּדַכְתִּיב בְּקָרָא וּמ"מ כְּבִשׁוּם עוֹלִי בְּכָל]: אֲמַרִּינוּ בִירוּשְׁלָמִי דְמֵאִי (פ"ב ה"א) דְּסוּסִיתָא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת וְאֲמַרִּינוּ דְּאִימִי בְּעֵי וְלֹא מִבְּעֵלִי מְסִין הֵן סָבַר ר' אִימִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנַכְּבְּשׁוּ שֶׁהָיוּ מְסָקִי מִסִּין לֵא"י וְחָשִׁיב כְּמוֹ כִיבוּשׁ וְעִינִן בְּהַמְּפָרְשִׁים ז"ל שֶׁם וְנִרְאָה דְּזֵה שֶׁהָיָה מְחִיב ר' אִימִי מִשׁוּם מְסָקִי מְסִין שֶׁהוּא מִשׁוּם קִנְיָן דְּהַתּוֹס' חוֹלִין (ז) כְּתָבוּ דְמַש"ה אִין מְפָרִישִׁין בְּזֵה"ז תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת מְחוּ"ל דְּאִין הַשְּׂדוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּמוֹ שֶׁלָּנוּ לְפִי שְׁנוֹתָנִין מֵהֵן מֵס ע"ש דְּבִשְׁדָה עֲפוּ"ם לִיכָא חֵיב מַעֲשָׂרוֹת בְּחוּ"ל וּמֵה שְׁמַשְׁלַחִין מֵס לְעֲפוּ"ם חָשִׁיב כְּמוֹ קִנְיָן עֲפוּ"ם וְא"כ כְּשֶׁמַּשְׁלַמִּין מֵס לְיִשְׂרָאֵל חָשִׁיב אֲדַרְבָּה כְּמוֹ קִנְיָן יִשְׂרָאֵל וְקִנְיָן יִשְׂרָאֵל חָשִׁיב כְּמוֹ כִיבוּשׁ כִּמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל וְהֵכָא לֹא הָיוּ כִיבוּשׁ יְחִיד שֶׁהָרִי הָיוּ מְסָקִי מְסִין לְכָל א"י וְהָיוּ כִיבוּשׁ רַבִּים וּכְפָר סוּסִיתָא הִיא מֵא"י דֵא"צ רַק כִיבוּשׁ וְהַשְּׂאֵלָה בְּהִירוּשְׁלָמִי הוּא אִי כְּבִשׁוּיָה עוֹלִי בְּכָל: וְהִנֵּה בְּזֵה דְסוּרְיָא חָשִׁיב כִיבוּשׁ יְחִיד מְפָנִי שְׁדוּד כְּבִשְׁהַקוֹדֵם שְׁכַבְשׁ אֶת הַיְבוּסִי כְּדֵאֲמַרִּינוּ בְּסִפְרֵי יֵשׁ לְעִינִן מ"מ א"כ כְּשֶׁכַּבְשׁ אֶת הַיְבוּסִי תִתְקַדְּשׁ אֲזַי סוּרְיָא שֶׁהָרִי נִשְׂאָרָה בִּינְדָם וְנִרְאָה מְזֵה דְרַק תְּחִילַת הַכִּיבוּשׁ מְקַדְּשׁ הִינּוּ כְּשֶׁכּוֹבְשִׁים אוֹתָהּ מִיַּד עֲפוּ"ם אֲבָל מֵה שֶׁנִּשְׂאָרַת כְּבִשׁוּשָׁה בִּינְדָם אִינוּ מְקַדְּשׁ וְנִרְאָה שְׂאֵף קַדְוֹשֶׁת חֻזְקָה שְׁכַתְבִּי הֶרְמֵב"ם ז"ל פ"ו מֵה"ל בֵּית הַבְּחִירָה דְקַדְוֹשֶׁת יְהוֹשֻׁעַ הָיְתָה בְּכִיבוּשׁ וְקַדְוֹשֶׁת עֲזָרָא הָיְתָה בְּחֻזְקָה ע"ש דְּג"כ מֵה שְׁמַחְזִיקִים אוֹתָהּ מִיַּד עֲפוּ"ם זֵהוּ מְקַדְּשׁ אֲבָל אִין הַקִּידוּשׁ חָל כָּל שְׁעָה וְשְׁעָה מֵה שֶׁהוּא בִּינְדָם וּב"ה ל"ק מֵה שֶׁהַקְּשָׁה הַכ"מ עַל הֶרְמֵב"ם ז"ל שֶׁם שְׁכַתְבִּי דְקַדְוֹשֶׁת יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיְתָה בְּכִיבוּשׁ כִּינּוּ שְׁנִלְקַחָה הָאֲרֵץ מִיַּדֵּיהֶם בְּטַל הַכִּיבוּשׁ וְנִפְטָרָה מִמַּעֲשָׂרוֹת וּכְשֶׁעָלָה עֲזָרָא וְקַדְּשָׁה לֹא קַדְּשָׁה בְּכִיבוּשׁ אֲלֵא בְּחֻזְקָה שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ וְזֵה לֹא בְּטַל אֲף שְׁנִלְקַחָה הָאֲרֵץ וְהַקְּשָׁה הַכ"מ הָא בְּכִיבוּשׁ יְהוֹשֻׁעַ הָיְתָה ג"כ חֻזְקָה שֶׁהָרִי הַחֲזִיקוּ בָּהּ וְאִטּוּ מִי עֲדִיפָא חֻזְקָה בְּלֹא כִיבוּשׁ מְחֻזְקָה עִם כִיבוּשׁ ע"ש וְהֵאָמַת דְּמַגְרַע גְּרַע דְּהַכִּיבוּשׁ הוּא קוֹדֵם הַחֲזִיקָה שְׁמַחְזִיקִין בָּהּ וְכִינּוּ דְבִימִי יְהוֹשֻׁעַ הָיְתָה שֶׁם כִיבוּשׁ וְנִעֲשָׂה שְׁלָהֶם ע"י כִיבוּשׁ א"כ הַחֻזְקָה אַח"כ א"א לְקַדְּשׁ דְּאִינָה חֻזְקָה מִיַּד עֲפוּ"ם וּבְעִינִן חֻזְקָה מִיַּד עֲפוּ"ם דְּזֵהוּ מְקַדְּשׁ א"כ לֹא קִידְּשׁ רַק הַכִּיבוּשׁ בְּלִבְד אֲבָל בִּימֵי עֲזָרָא שְׁלֵא הָיָה שֶׁם כִיבוּשׁ כָּלֵל כְּדֵאֲמַרִּינוּ בִירוּשְׁלָמִי רַפ"ו דְּשְׁבִיעִית שֶׁהָיְתָה עָלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת בְּשַׁעָה שֶׁקִּידְּשׁוּ ע"ש וְקִידְּשׁוּ בְּהַחֲזִיקָה שֶׁהַחֲזִיקוּ בְּמַקְצָת א"י כִּמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל א"כ הָיְתָה הַחֲזִיקָה מִיַּד עֲפוּ"ם וְזֵהוּ מְקַדְּשׁ: וְהִנֵּה ז"ש דְּעֵבֶר הִירְדָן הָיָה מְדִין כִיבוּשׁ רַבִּים וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה רַק כְּשֶׁעֲבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הִירְדָן כְּדִמוּכַח מֵהַתּוֹסְפָתָא וּלְפ"ז אִיךָ הָיָה אֲפָשֶׁר לְהִתְקַדְּשׁ אַח"כ כִּינּוּ דְלֹא נִתְקַדְּשָׁה בְּשַׁעָה הַכִּיבוּשׁ וּכְמוֹ סוּרְיָא דְלֹא הָיָה אֲפָשֶׁר לָהּ לְהִתְקַדְּשׁ אַח"כ כִּינּוּ דְלֹא נִתְקַדְּשָׁה בְּשַׁעָה הַכִּיבוּשׁ וְהַעֲנִין דְּלַעוֹלָם גָּמַר הַכִּיבוּשׁ מְקַדְּשׁ וְכֵדֵאֲמַרִּינוּ

בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל פ"ו דשביעית דחשבינן שם הנפקותות בין קידוש ראשון לקידוש
עזרא אבותיכם לא נתחייבו עד דקנו פולה ואתם ראשון ראשון קנה וחיוב ע"ש דבראשון שהיה
הקידוש ע"י כיבוש לא נתקדש עד שנגמר הכיבוש ועבר הירדן וא"י היה כיבוש אחד שהרי נכנסו
לא"י דרך עבר הירדן וזה דאמרינן עד דקנו לכולה ע"כ אין הפנונה על כל א"י דהא היבוסיה
בימי דוד דמש"ה חשיב סוריא כיבוש יחיד משום שפכשה קודם שפכש את היבוסיה ומ"מ
במעשרות נתחייבו תכף אחר י"ד שפכשו ושחלקו והאי עד דקנו פולה הפנונה עד גמר הכיבוש
דכ"ז שהיו עוסקין בכיבוש אף מה שפכשו עדיין לא נתחייב אבל פשגמרו הכיבוש אף שעדיין
לא פכשו כל א"י נתקדש ונתחייבו ומש"ה היבוסיה לא היה מעכב בחיוב מעשרות ומש"ה נתקדש
ג"כ עבר הירדן פשגמרו הכיבוש שהיה הכל כיבוש אחד: אמרינן בירושלמי (פ"ב דחלה)
בפלוגתא דר"א ור"ט בפירות חו"ל שנכנסו לא"י אי חייבין בחלה והשיב ר"ע לר"א אי אתה
מודה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה ולא גידולי פטור
הן והיה ר"א מקבל מיניה ואמר ר"י תמיהני איך ר"ע מוטיב את ר"א והוא מקבל מיניה תמן עד
שלא נכנסו לה מפרע ירשו דאמר ר"ה לזרעה אתן לא כתיב פאן אלא לזרעה נתתי כו' וכתב שם
הג"ר א"י ז"ל שמשעת ביאתן נתחייבו למפרע ונמצאו הוי גידולין בשעת חיוב ע"ש והנה זה דירושא
היא מאבותיהם לא מהני לענן חיוב חלה דבעינן כיבוש דהא אף בזה"ז אמרינן דחלה דרבנן
משום דכי אסקיניהו עזרא לאו פולהו סליק דבעינן ביאת פולקם ורק דאח"כ פשכאו לארץ היה
הכיבוש מהני למפרע וכמ"ש הג"ר א"י ז"ל דכשנכנסו נתחייבו למפרע.

והנה זה דאמרינן דלמפרע ירשו לא מהני לענן תרומות ומעשרות דאף דבי"ד שפכשו ושחלקו
היו פטורין מן המעשרות אי משום דבעינן זרעה המינוחד לה אי משום דמעשר תלוי בשנות
השמיטה כמ"ש רש"י ז"ל א"כ כ"ש דא"א להתחייב למפרע קודם פניסתן לארץ ואינו שייך
שיתחייבו למפרע פשגמרו לארץ רק לענן חלה וערלה וחדש דבאלו נתחייבו תכף בכניסתן
קודם י"ד שפכשו ושחלקו מיהו בערלה איכא מיעוט דלא נתחייבו למפרע פדאמרינן במתני' פ"ק
דערלה ונטעם פרט לשנטעו עכו"ם עד שלא באו לארץ ובחדש שקלינן וטרינן שם בירושלמי
אי פשגמרו לארץ ומצאו קמה אי אסורה משום חדש א"כ אין הנ"מ רק לענן חלה והנה בקדושת
עזרא אי חלתה למפרע היה להם להתחייב אף במעשרות למפרע דבקדושת עזרא לא היה דין
כיבוש וחילוק פדאמרינן בירושלמי שם אבותיכם לא נתחייבו עד לאחר י"ד שפכשו ושחלקו
ואתם פיון שנכנסתם נתחייבאם כו' ואפשר דקדושת עזרא לא הועילה למפרע כלל פיון דהיתה
ע"י חזקה ולא ע"י כיבוש: ובסוריא שמענו שהיה שם כיבוש אף אם היה שם גם חילוק לא שמענו
מקראי אף הרמב"ם ז"ל כתב בפה"מ דמאי פ"ו מי"א סוריא היא הארץ אשר נכבשה ונחלקה
במלכות דוד ע"ש ונראה דיצא לו שגם נחלקה מזה דלמ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש סוריא
חייבת במעשרות והא לא עדיפא סוריא מא"י דאינה חייבת במעשרות אלא לאחר כיבוש וחילוק
אף אי סוריא היתה צריכה חילוק להתחייב במעשרות נראה דתלוי בטעמי שלא נתחייבו
במעשרות בי"ד שפכשו ושחלקו דרש"י ז"ל כתב ע"ז ג' טעמים חדא דמעשר תלוי במגן שנות
השמיטה ולא התחילו למנות רק אחר י"ד שפכשו ושחלקו א"נ דלא נתחייבו במעשר עד שלא
נבחרה שילה והני טעמי ל"ש בסוריא שנכבשה אח"כ עוד כתב רש"י ז"ל משום דכתיב ורעה
המנוחד לה והנה זה הטעם שייך אף בסוריא ומש"ה בעי חילוק: ובעיקר זה דלא נתחייבו
במעשרות בי"ד שפכשו ושחלקו כתבו הרמב"ם דהר"ש ז"ל בת"כ עוד טעם משום דהוי כהפקר
ע"ש והנה בזה אתי שפיר מה דאמרינן בירושלמי פ"ק דחלה על ההיא דהלקט השכחה והפאה

וההפקר פטורין מן המעשרות ותייבין בחלה רב הושעיה שאיל לכהנא מנין שתייבין בחלה ופטורין מן המעשרות כו' חזר ואמר מי"ד מה י"ד תייבין בחלה ופטורין מן המעשרות אף אלו תייבין בחלה ופטורין מן המעשרות ע"ש ולכאורה מה ענין הפקר לי"ד שפכשו ושחלקו ולפ"ז פנין דפטורי מעשרות בי"ד שפכשו ושחלקו הוא משום הפקר א"כ בי"ד שנה שנתתייבו בחלה א"כ ע"כ הפקר תייב בחלה: הנה רש"י ז"ל בחנמש כתב דבפורים נוהג בשביעית ואעפ"י שהוא הפקר ועמדו על רש"י ז"ל בזה והנה יש להוכיח דבפורים נוהג אף בשל הפקר דבקידושין (ל"ז ע"ב) מצרכינו קרא לי"ד שפכשו ושחלקו דלא נתתייבו בפורים ועבדינו צריכותא ממלך ובפורים דלא הוי ב' פתובים הבאים פאחד ע"ש ותי"ל דקודם שפכשו ושחלקו היה פהפקר ומוכח דאף בהפקר שנייה בפורים: והנה לרש"י ז"ל דהפטור של קודם שפכשו ושחלקו הוא משום דבעינו ורעה המינוחד לה וכו' להראב"ד ז"ל שהוא מטעם הפקר יש לעיין דא"כ ירושלים דלא נתחלקה לשבטים תהא פטורה מן המעשרות ובהדיא אמרינו במעשרות (פ"ב מ"ה) אר"י מעשה בגנת ורדים שהיתה בירושלים והיו תאנים נמפרות מג' ומד' באיסור ולא הופרש ממנה תרומה ומעשר מעולם ודייק מינה דאין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ש אלמא דירושלים תייבת במעשר ואי"ל דר"י לטעמיה דאמר דירושלים מטמא בנגעים ולא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד ואמרינו ביומא (י"ב) דס"ל ירושלים נחלקה לשבטים דבירושלמי ערלה (פ"א ה"ב) אמרינו דזה דאמר ר"י לא שמעתי כו' מפיהשמועה אמרה והוא לא ס"ל פן וס"ל דירושלים לא נתחלקה לשבטים ע"ש.

והנה ממתני' דמעשרות מוכח ג"כ דהפירות לא היו הפקר דהא קתני שהיו נמפרות מג' וד' באיסור ולא הוי כפתיים דאמרינו דאין משפירין פתיים בירושלים מפני שאינה שלהם ונראה דזה דקודם פכבוש ונחילוק היה הפקר אינו דכל מה שזרעו ה' הפקר לכל דונאי היו של הזרע רק שא"י היתה הפקר ויכול כל אדם לזרוע בכ"מ שירצה וכה"ג פטור מן המעשרות אף שאין הגידולין הפקר פנין שהקרקע הפקר לא קרינו ובא הלוי כו' שגם הלוי היה יכול לזרועה ואמרינו בירושלמי ריש מעשרות דזרע שדה הפקר תייב במעשרות רק בשזכה בהשדה של הפקר ובהגידולין ע"ש ולא סגי בזה שהגידולין שלו אף זה דוקא קודם פכבוש ונחילוק אבל לאחר פכבוש ונחילוק אף דירושלים לא נתחלקה לשבטים אינו ששזארה כמו קודם הנחילוק רק שירושלים היא בחזקת כל השבטים אף לאותם שבטים שנטלו נחלה אבל לא ללוויים וא"כ קרינו בה ובא הלוי: והנה בדברי הראב"ד ז"ל מתיישב מה שהקשה הט"א פ"א דמגלה על ההיא דכתובות (כ"ה) דאשפחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אף למ"ד תרומה בזה"ז דרבנן חלה דאורייתא די"ד שפכשו ושחלקו נתתייבו בחלה ולא נתתייבו בתרומה והקשה אי ס"ל דבטלה קדושת הארץ ומש"ה תרומה בזה"ז דרבנן א"כ בטלה נמי לענין חלה ואי לא בטלה קדושת הארץ תרומה בזה"ז אמאי מדרבנן ע"ש ובעיקר קשה מה דמיון בזה"ז לי"ד שפכשו ולפ"ז לעולם ס"ל לרבנן דבי רב דלא בטלה קדושת הארץ ומש"ה חלה בזה"ז דאורייתא אף מ"מ פנין דבטל הפכבוש ונחילוק לאחר שגכפשה הארץ ביז עפוי"ם א"כ עתה ידו וידך שוין דאין זכות עתה אחר החזקתו לישראל יותר מלוי והוי עתה כמו בי"ד שפכשו ושחלקו דנתתייבו בחלה ולא נתתייבו בתרומה: והנה הט"א רצה שם לתרץ דלעולם ס"ל להני רבנן דלא בטלה קדושת הארץ ומ"מ תרומה בזה"ז דרבנן משום דמעשרות תלוי בשנות השמטה דמש"ה בי"ד שפכשו ושחלקו לא נתתייבו במעשרות כמ"ש רש"י ז"ל א"כ למ"ד שביעית בזה"ז דרבנן ה"נ מעשרות דרבנן ואם"כ פקפק הט"א בזה ע"ש.

והנה אי תרומה בזה"ז דרפנן תלוי אי שביעית בזה"ז דרפנן הוא פלוגתא בירושלמי גיטין פ' השולח גבי הלל תיקון פרוזבול ואמרין דאתא כמ"ד מעשרות מדבריהם דאי מעשרות מה"ת והלל תיקון על דברי תורה ע"ש והיינו דס"ל שביעית בזה"ז דרפנן ומש"ה תיקון פרוזבול וכדאמרין בתלמודא דידן והיינו דמעשרות ושביעית תלוי זה בזה ואיפא למ"ד שם בירושלמי דאף למ"ד מעשרות מה"ת מודה דשביעית מדבריהם ע"ש והטעם למ"ד דאף אי מעשרות מה"ת שביעית מדבריהם אף דמעשרות תלוי בשנות השמטה די"ד שפכשו ושחלקו לא נתחייבו במעשרות מטעם זה כמ"ש רש"י ז"ל נראה דאף אי שביעית בזה"ז דרפנן היינו דמותר לתרוש ולזרוע ואינו משמט אבל מנין שנות השמטה הוא דאורייתא דמנין שנות השמטה הוא לענין מעשרות כמו לענין שביעית דחייב מע"ש ומעשר עני תלוי בשנות השמטה וזה נוהג אף עתה משא"כ בי"ד שפכשו ושחלקו שלא התחילו למנות כלל כמה שהביא רש"י ז"ל בכתובות שם מסדר עולם: ובחז"ל דחייבין במעשרות מדבריהם דעת הרמב"ם ז"ל דאינו נוהג אלא בשנער ומצרים ועמון ומואב ולא בשאר ארצות וכן הוא שטה אחת בתוס' (חולין ז) אבל לשאר השטות בתוס' שם כל חז"ל חייב מדבריהם, והנה אמרין בתוספתא פ"ג דתרומות מעשה בזמן אחד בערדסקית שהיה שוקל כלכלתו מלאה וחוזר ושוקלה ריקנית והיה ר"מ משפחו כו' וש"מ דערדסקית חייבת במעשרות ובב"ב (נ"ו) חשבינן בין ארצות הפטורות מן המעשר ערדסקית אסא ואספמא וע"כ דחייבת במעשרות מדרפנן פדין חז"ל ומוכח דאף שאר ארצות חייבין מדבריהם אמרין בפ"ד ממס' ידים דבבל מעשר מע"ש בשביעית ומצרים מ"ע ובעמון ומואב נחלקו שם ואמר ר"ט מצרים שהיא קרובה עשאוה מ"ע שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית אף עמון ומואב שהן קרובין נעשים מ"ע שיהיו עניי ישראל נסמכין עליהן בשביעית ע"ש והיינו עניי א"י דאי עניי דהתם מ"ל קרובה לא"י ומ"ל רחוקה וכ"כ רש"י ז"ל (ביבמות ט"ז) בהדיא שהוא מפני פרנסת עניי א"י דהולכים לשם ונוטלין לקט שכחה ופאה ומעשר עני ע"ש הנה אמרין פ"י דשביעית אין מוציאין תרומה מחז"ל לארץ והר"ש ז"ל שם הביא מהירושלמי חלה על ההיא דמביאין בכורים מסוריא מקשינן ויביא תרומתו ואמרין דבכורים באחריות בעלים תרומה אינה באחריות בעלים אם אומר אתה פן אף הן מרדפין אחריה לשם היינו שיצאו מא"י לחז"ל להביא התרומה כמ"ש הר"ש ז"ל שם ויש לעיין פיו דאין רשאין לצאת לחז"ל להביא התרומה מ"ש הקא דרשאין עניי א"י לצאת לחז"ל להביא מ"ע דהא מ"ע ג"כ אינו באחריות הבעלים להביאן ונראה דלא איכפת לן בזה דיצאו לחז"ל ליטול מ"ע דהוי כמו סחורה דרשאין לצאת לסחורה כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' מלכים ה"ט וזה דאין מביאין תרומה מחז"ל לארץ ומשום שפא יצאו מא"י לחז"ל להביא תרומתם תרומה שאני שהוא לפהנים ובכהנים איפא איסור אחר לצאת לחז"ל מפני הטומאה וכהנים אסורים לצאת לחז"ל לסחורה ורק לדון עם העפ"ם ולערער רשאים מפני שהוא כמציל מידם כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' אבל פ"ג הי"ד ומש"ה אינו רשאי לצאת להביא תרומתו: ב) גרסינן ספ"ב דתרומות אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו ע"ד שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ד שנגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ד שלא נגמרה מלאכתו ואם תרמו תרומתן תרומה ובירושלמי מפקין לה מקרא פדגון מן הגרון וכמלאה מן היקב מן הגמור ואמרין בירושלמי אין לה אסור מדבר שנגמרה מלאכתו ע"ד שלא נגמרה מלאכתו אלא גרון ויקב בלבד פגון ענבים לעשות מהם יין אבל לעשותן צמוקים אף שלא נגמרה מלאכתו יכול לתרום ע"ש: הנה בכורות (י"א ע"ב) כתבו התוס' על ההיא דפ' הקומץ בר"ש שזורי דנתערב לו טבל בחולין כו' ופרכינן

וליא ליה קח מן העפויים ומשגיגין קסבר אין קנין לעפויים בא"י והו"ל מן החיוב על הפטור ומשמע דהוי מדאורייתא מדקרי ליה חיוב וקא הוי לקוח ולקוח פטור מה"ח וכתבו די"ל דלגבי דבר המעורב ברוב חולין הו"ל כמו חיוב על הפטור דה"נ אמרינן התם וליא ליה קח מן השוק קסבר רוב ע"ה אין מעשרין והו"ל מן החיוב על הפטור ואמאי הא דמאי דרבנן אלא כשהאחד נוטה לצד חיוב או לצד פטור יותר קרי ליה מן החיוב על הפטור ועוד דמייירי התם דקנה מן העפויים לאחר מירוח דרוב ע"ה מעשרין הן ל"ש אלא לאחר מירוח ע"ש והקשה האור ש"מ דאמרינן בביצה (ל"ה ע"ב) הלוקח תאנים מע"ה במקום שרוב בנ"א דורסין אוכל מהן עראי ומעשרין דמאי ואמרינן ש"מ תלת ש"מ רוב ע"ה מעשרין וש"מ מעשרין דמאי מע"ה אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו כו' ואיך פתבו התוס' דקודם מירוח לא אמרינן רוב ע"ה מעשרין וכתב לתרץ עפ"י הירושלמי דאינו אסור לתרום קודם גמר מלאכה אלא גורן ויקב בלבד והתוס' בכורות דמייירי לענין קודם מירוח שהוא בדגן שאסור לתרום קודם לא אמרינן שתרם קודם אבל ההיא דביצה דמייירי בתאנים לקצות דמותר לתרום אף קודם אמרינן דתרם ע"ש: והנה ע"ז שכתב דבתאנים לקצות כיון דליכא איסור לתרום קודם תלינן שתרם קודם גמר מלאכה יש לעיין דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' מעשר ה"ו ע"ה שהיה עובר בשוק ואומר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין כו' ואם הכניסו לבתיהן אם רוב העם מכניסים לבתים מעשרין ודאי ואם רוב העם מכניסים לשוק אין מתקנים אלא דמאי כו' וכתב הכ"מ ונראה הטעם שחילקו בכך שפשר רוב העם מכניסים לבתים שזה לא עישר שעדיין הם בשוק וחזקה שלא ראו פני הבית וסתמא שאינן מעשרין עד שיראו פני הבית הלכך כשיכניסום אלו המקבלים לבתיהן מעשרין ודאי ואם הרוב מכניסין לשוק כיון שנגמרה מלאכתו נתחייבו הלכך כשיכניסום אלו לבתיהן אינם מתקנין אלא דמאי שמאחר שפבר נתחייבו במעשר איכא למיחש שפא עישר כו' ע"ש ומוכח דאף בתאנים ואף לאחר גמר מלאכה רק קודם ראית פני הבית מתקנו ודאי ולא חיישינן שפא עישרן הע"ה וכ"ש קודם גמר מלאכה וקשיא מההיא דביצה.

עוד כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג דמעשר הכ"ב מצא כלפלה במקום שהרוב מכניסין לשוק אסור לאכול ממנה עראי ומתקנה דמאי [ומשום דלשוק א"צ ראית פני הבית ומתקנה דמאי דשפא עישר הע"ה] ובמקום שהרוב מכניסין לבתים אוכל ממנו עראי ומתקנה ודאי כו' בד"א בדבר שאי"ל גמר מלאכה אבל בדבר שי"ל גמר מלאכה אעפ"י שמעשר ודאי א"צ להפריש תרומה שחזקתו שהפריש מהן תרומה בפעם שנגמרה מלאכתו ע"ש ואף דרישא נמי מייירי שנגמרה מלאכתו כמ"ש הכ"מ שם דהא קתני דאסור לאכול ממנו עראי וז"ש הרמב"ם ז"ל בדבר שי"ל גמר מלאכה היינו בדבר שי"ל גורן פמה שהוכיח שם הכ"מ מהירושלמי ומשום דא"א לגורן שתעקר אא"כ ניטלה הימנה תרומה גדולה ועיין בכ"מ שם ונראה מזה דלענין אי מעשרין ודאי או דמאי אין חילוק בין דבר שי"ל לאי"ל גורן דכ"ז שלא ראה פני הבית מעשרין ודאי ונדאי לא עישר ולענין תרומה גדולה בדבר שי"ל גורן לאחר גמר מלאכה א"צ להפריש ת"ג משום חזקה דא"א לגורן שתעקר כו' אבל קודם גמר מלאכה דל"ש חזקה דא"א לגורן כו' צריף להפריש אף ת"ג ובביצה (ל"ד ע"ב) במתני' כתב גם רש"י ז"ל דאף גרוגרות וצמוקים אין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה ע"ש וקשיא ההיא דביצה (ל"ה) דאף קודם גמר מלאכה מתקן רק דמאי: והנה יש להקשות לאידך גיסא דאמרינן בב"מ (צ') דהדשות בתרומה ומעשר עובר משום פל תחסום ומוקמינן לה בתרומה ומעשר של דמאי ע"ש ומוכח דמשפחת לה תרומה ומעשר של דמאי קודם מירוח דהא דישה קודם מירוח וכדאמרינן שם שהקדימו בשבולין ואף בדבר של גורן ויקב ג"כ איכא דמאי קודם

מירוח דהא דתם בתבואה עסקינן והענין הוא דאיכא נפקותא בין מוצא ללוקח מע"ה ואומר שהוא מעושר דנדאי אין רגילות להפריש קונדס ראית פני הבית וכ"ש קונדס גמר מלאכה וא"כ במוצא כלכלה או היכא דאין ע"ה מעיד עליה מעשרה ונדאי מיהו בלוקח מן ע"ה אף קונדס גמר מלאכה ואומר שהוא מעושר אינו מפריש אלא דמאי פיון דמה"ת ע"ה נאמן וא"כ משפחת לה שפיר דמאי אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו ואף בדבר של גורן ויקב ועל התוס' בפירות שכתבו דלא אמרינן רוב ע"ה מעשרין קונדס מירוח לא תקשה ההיא דב"מ דאין פנונת התוס' דליכא דמאי קונדס מירוח רק דלא אמרינן רוב ע"ה מעשרין והוי כמו דמאי למ"ד אין רוב ע"ה מעשרין דאף למ"ד אין רוב ע"ה מעשרין ג"כ דמאי איני אלא מדרבנן כמ"ש התוס' שם רק אי אין רוב ע"ה מעשרין פי מפריש על התערובות חשיב כמו מן החיוב על הפטור ע"ש וזה דרוב ע"ה מעשרין הוא רק לאחר מירוח: ומ"ש האור שמת בדבר של גורן ויקב דאסור לתרום קונדס גמר מלאכה לא אמרינן שתרום הנה בכה"ג שמוכר לחברו אינו אסור לתרום קונדס גמר מלאכה אלא אדרבה צריף לתרום קונדס דאסור למכור את הטבל ואף קונדס גמר מלאכה אסור למכור את הטבל כדמוכח מדברי הרמב"ם ו"ל פ"ה מהל' מעשר הי"ג שכתב שם המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה כו' אבל אם י"ל עליו מזונות לא יאכלו ואעפ"י שלא נגמרה מלאכתו שאין פורעין חוב מן הטבל ובפ"ו ה"ט כתב אין פורעין חוב מן הטבל מפני שהוא פמוכרו ע"ש ומוכח דאף קונדס גמר מלאכה אסור למכור את הטבל ומשום איסור רשאי לעשר קונדס גמר מלאכה וכ"כ הרדב"ז ו"ל פ"ד מהל' מ"ע ה"י על ההיא דשבולת של לקט שנתערבה בגדיש דמעשר שבולת אחת ונותן לו וכתב ואעפ"י שאינו ראוי להקדים המעשר בשבלין הכא שרי משום תקנת הלקט של עני ע"ש ולא דוקא משום איסור אלא כל שהוא לצורף יכול לעשר אף קונדס גמר מלאכה דהא קונדס גמר מלאכה אסור לאכול קבע והרוצה לאכול קבע צריף לעשר ורשאי לעשר דרק שלא לצורף אסור לעשר קונדס גמר מלאכה והרוצה למכור דאינו רשאי להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן חייב לעשר אף קונדס גמר מלאכה וזה דאינו רשאי למכור ולשלוח לחברו טבל גם ע"ה יודע ואינו חשוד ע"ז כדאמרינן בירושלמי מעשרות (פ"ה ה"א) בההיא דהשולח לחברו שתלין ועטנין כו' לא יאכל עד שייעשר שכן דרף בנ"א משלחין לחבריהון טבלים בדברים הללו רשב"ל אומר אפילו חבר ששילח לחבר צריף לעשר ומקשינן ניהא ע"ה חשוד חבר אמאי חשוד אמר ר"י וכי ע"ה גבי תרומה לאו כחבר הוא אלא נהגו בנ"א להיות משלחין טבלים בדברים הללו ע"ש ומוכח דע"ה יודע שאסור ליתן טבל לחברו ואינו חשוד בזה על התרומה והוי כחבר לענין זה ולענין מעשרות ע"ה דמעשרין ה"נ מעשרין כשנותנין או מוכרין לאחרים ומש"ה הלוקח מע"ה אף קונדס גמר מלאכה אינו מעשרו אלא דמאי ואף בדבר של גורן ויקב וכדמוכח ההיא דב"מ רק ס"ל להתוס' דמ"מ לענין מעשר הוי כדמאי למ"ד אין רוב ע"ה מעשרין דרוב ע"ה מעשרין הוא רק בשעה שכל אדם מעשרין היינו לאחר גמר מלאכה אבל קונדס גמר מלאכה דאין בנ"א מעשרין רק פיון שמוכר לחברו צריף לעשר ומעיד שהוא מעושר נהי שהוא רק מדרבנן דמה"ת נאמן מ"מ לא אמרינן בזה רוב ע"ה מעשרין אף קושית האור שמת על התוס' במקומה עומדת דבביצה (ל"ה) אמרינן דאף קונדס גמר מלאכה אמרינן רוב ע"ה מעשרין ומ"ש האור שמת לחלק בין דבר של גורן ויקב לשאר דברים א"א לחלק כמ"ש: והנה לפמ"ש דקונדס גמר מלאכה כל שאין ע"ה מעיד עליה מעשר ונדאי מתיישב הא דאמרינן במכשירין פ"ב מ"י אוצר שישארל ועפ"ם מטילין לתוכו אם רוב עפ"ם ונדאי ואם רוב ישארל דמאי דברי ר"מ וחכ"א אפילו כולם עפ"ם וישארל אחד מטיל לתוכו דמאי ומשום דקסברי רבנן יש קנין לעפ"ם בא"י להפקיע מיד מעשר ואין

הספק רק בשביל הישראלי ומש"ה הני דמאי פשאר פירות ישראל שאינו ידוע שהוא משל חבר שהוא דמאי כמ"ש המפרשים ז"ל שם וקשה הא לכ"ע קננן עכו"ם חייב במעשרות מדרבנן וכמה שהוכיחו התוס' (בכורות י') מההיא דר"ש שזורי שנתערב לו טבל בחולין כו' וא"כ אמאי אינו מעשרין רק דמאי הו"ל לעשר ודאי בשביל העכו"ם ולהפריש אף תרומה ולפ"ז פינו דאמרין דאינו מעשר אלא דמאי ע"כ מיירי הכא לאחר גמר מלאכה דקודם גמר מלאכה היכא דאינו מוכר לחברו ואינו מעיד עליה מעשר ודאי א"כ בשביל הישראלי ג"כ הו"ל לעשר ודאי וכינון דמיירי לאחר גמר מלאכה א"כ בשל עכו"ם הו"ל ג"כ מירוח עכו"ם דפטור ואף דמירוח עכו"ם ג"כ חייב מדרבנן פבר פתב הרמב"ם ז"ל פ"א דתרומות דאם איפא תרתי קננן עכו"ם ומירוח עכו"ם פטור לגמרי ואף דהראב"ד ז"ל השיג שם על הרמב"ם ז"ל זהו דוקא אליבא דידן דאין קננן לעכו"ם בא"י להפקיע וחיוב מדאורייתא והני רק פמורוח עכו"ם לבד דחייב מדרבנן אבל למ"ד יש קננן לעכו"ם בא"י להפקיע מידי מעשר רק שחייב מדרבנן כל דאיפא תרתי קננן עכו"ם ומירוח עכו"ם פטור לגמרי ור"מ דס"ל התם דמעשרין ודאי בשביל העכו"ם לטעמיה אגיל דס"ל במנחות (ס"ו) דמירוח עכו"ם אינו פוטר וס"ל ג"כ דאין קננן לעכו"ם דא"י כו' פמה שיהביאו התוס' שם מהירושלמי ולתלמודא דידן דס"ל לר"מ יש קננן כמ"ש התוס' הכא חייב מדרבנן פינו דמירוח עכו"ם אינו פוטר וכמ"ש הר"ש ז"ל שם דאתיא אפילו אי יש קננן לעכו"ם כו' וזה דאמרין רוב עכו"ם ודאי היינו ודאי אינו מעושר והיינו דחייב מדרבנן כמ"ש התי"ט שם: אמרינן ביו"ד סי' של"א סעיף ס"ב אין תורמין שבליים על חטים וזיתים על שמן וענבים על יין כו' משום דהני מדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ד שנגמרה וכתב הגר"א ז"ל שם אבל משמע דאף על עצמו אסור לתרום כמ"ש במתני' ספ"ק דחלה ע"ש ונראה דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו אף על עצמו כדאמרין ספ"ק דחלה ובפ"א דתרומות מ"מ יש חילוק בין תרום על עצמו לתרום עד שנגמרה מלאכתו דזה דאין תורמין דבר שלא נגמרה מלאכתו הוא רק שלא לצורך וכמ"ש לעיל דהא אמרינן פ"ד דמעשרות המקלף שעורים מקלף אחת אחת ואוכל משום דהני אכילת עראי קודם גמר מלאכה ואם קלף ונתן לתוף ידו חייב דהני קבע וכן המולל מלילות של חטים מנפח מיז ליד ואוכל ואם נפח ונתן לתוף חיקו חייב היינו שחייב לעשר כמ"ש הרמב"ם ז"ל הא לעשר שרי אף דהני קודם גמר מלאכה אבל מדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ד שנגמרה מלאכתו פינו דאינם שוין נראה דאסור בכל ענין ונראה ראיה לזה ממ"ש הריטב"א ז"ל (יומא י') בההיא דסוכת ה"חג בחג דחייב במעשר מדרבנן ומקשינן דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב והקשה הריטב"א ז"ל הא אמרינן דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ד שנגמרה מלאכתו ואם תרם תרומתו תרומה ואפ"ש דקודם ראית פני הבית אף לכתחילה יכול לתרום ע"ש היינו שנסתפק בזה אם יכול לתרום לכתחילה קודם ראית פני הבית וקשה טובא הא אדרבה מצוה לתרום קודם ראית פני הבית דהא אמרינן שא"א לגורן שתיעקר אא"כ נישלה הימנו תרומה גדולה ונראה מזה דאף דמותר וגם מצוה לתרום קודם ראית פני הבית זה רק מיניה וביה דאסור לתרום קודם גמר מלאכה ליכא קודם ראיה פני הבית אבל בזה דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ד שנגמרה מלאכתו יש בזה עוד איסור אחר מפני שאינו שוין וזה אפ"ש דאיכא נמי קודם ראית פני הבית ומש"ה נסתפק בזה: והנה זה דאסור לתרום קודם גמר מלאכה אין זה גמר מלאכה המחייב במעשר וראיה לזה מדאמרין בביצה (י"ג) המכניס שבלין למוללן במלילות דרבי מחייב במעשר פינו דזהו גמר מלאכתו דא"ל גורן אחר וריב"י פוטר משום דדגנא פתיב והיינו מירוח ואמרינן שם אמר אבני מחלוקת בשבלין אבל בקטניות ד"ה

אסור־יִתָּא טְבֵלָה כּו' א"ד אָמַר אַבְיִי מַחְלֻקְתָּ בְּשַׁבְּלִין אַבְל בְּקַטְנֵיּוֹת ד"ה אסור־יִתָּא לֹא טְבֵלָה מִיִּתְיָבִי מִי שֶׁהָיָה לוֹ חֲבִילֵי תַלְתָּן שֶׁל טְבֵל ה"ז פּוֹתֵשׁ וּמַחְשֵׁב כַּמָּה זָרַע יֵשׁ בָּהּ וּמִפְּרִישׁ עַל הַזָּרַע וְאֵינוֹ מִפְּרִישׁ עַל הָעֵץ מֵאִי לֹא טְבֵל טְבוּל לְתַרוּמָה הֵינּוּ מִדְּקַתְנֵי חֲבִילִין שֶׁל טְבֵל אֶלְמָא אסור־יִתָּא טְבֵלָה וּמִשְׁנֵינָן בְּטְבֵל טְבוּל שֶׁל תַּרוּמַת מַעְשֵׂר וְכַדָּר' אַבְהוּ דְּמַע"ר שֶׁהִקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין שָׁמוּ טוֹבְלוֹ לְתַרוּמַת מַעְשֵׂר הֵינּוּ זֶה דְּנַעֲשֶׂה טְבֵל הוּא מְשׁוּם דְּעָשָׂאוּ מַעְשֵׂר וְלֹא מְשׁוּם דְּאסור־יִתָּא טְבֵלָה וּמִקְשִׁינָן פּוֹתֵשׁ ל"ל לִימָא לִיָּה פִי הֵיכָא דִּיהָבוּ לִי כּו' וְכַתְּב רש"י ז"ל אִי בְּבֹן לֹוי מוֹקְמִינָן לָהּ לָמָּה מְנָטֵל עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ דְּגֵן אַא"ב בְּיִשְׂרָאֵל קָאִי וְאסור־יִתָּא טְבֵלָה שְׁפִיר תְּנִי פּוֹתֵשׁ דְּכַתִּיב דְּגֵנְךָ וְדַרְבְּנָן דְּוִמָּא דְּאור־יִתָּא תִּיקוּן ע"ש וְאע"ג אִי ס"ל אסור־יִתָּא טְבֵלָה וְהֵינּוּ כַל"ק דְּאַבְיִי דְּאע"ג דְּבִשְׁבָּלִין ס"ל לְרִיב"י דְּבַעֲיָנָן דְּגֵן בְּקַטְנֵיּוֹת מִיָּדָּה א"כ אַפְתִּי קָשָׁה ל"ל לְכַתְּשׁ דְּהָא הו"ל גָּמַר מְלֹאכָה לַעֲנֵן טְבֵל דְּהָא אסור־יִתָּא טְבֵלָה וְנִרְאָה מְזָה דְּמָה שְׁאִין תּוֹרְמִין קוֹדָם גָּמַר מְלֹאכָה הוּא גָּמַר מְלֹאכָה אַחַר מְלַעֲנֵן טְבֵל וְאע"ג דְּאסור־יִתָּא טְבֵלָה מ"מ לַעֲנֵן שְׂיָהָא מְנָתֵר לְהַפְרִישׁ בְּעֵינָן דְּנָקָא דְּגֵן וְצָרִיף לְכַתְּשׁ הֵנָּה אֲמַרִּינוּ דְּהַתּוֹרָם אֶת הַגְּנוּרָן צָרִיף שְׂיָכּוּן ע"מ שְׁבָקוּטְעִין וע"מ שְׁבַתְּבֹן וְאִם לֹא נִתְפָּנִין נְפִטֵר הַכֹּל מְשׁוּם תְּנָאִי ב"ד וְהִבְיָאָה הֶרֶמְב"ם ז"ל פ"ד דְּתַרוּמוֹת וְהַקָּשָׁה הָאוּר שְׁמַח הָא אֲמַרִּינוּ בַּפ"ק דְּמַעֲשָׂרוֹת אַעפ"י שְׁמִירַח נוֹטֵל מִן הַקּוּטְעִין וּמִמָּה שְׁבַתְּוֹף הַתְּבֹן וְאוֹכֵל אֶלְמָא דְּלֹא חָשִׁיב עָלֵיהּ גָּמַר מְלֹאכָה א"כ אִיף תּוֹרָם עָלֵיהּ הָא אִין תּוֹרְמִין ע"ד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ וְכַתְּב לְתַרְצ' דְּזֶה דְּמְנָתֵר לְתַרְוּם הוּא ג"כ מְתַנָּאִי ב"ד ע"ש אָף א"א לֹמַר כֵּן דְּהָא כְּתַב הֶרֶמְב"ם ז"ל בַּפ"ה ה"ה מְאִימְתִי תּוֹרְמִין אֶת הַגְּנוּרָן מְשִׁיבְרוּר בְּיָרֵר מִקְצַת תּוֹרְמִין מִן הַבְּרוּר עַל שְׁאִינוֹ בְּרוּר ע"ש וְאע"ג דְּהָכָא לִיכָא תְּנָאִי ב"ד וּמ"מ מְנָתֵר לְתַרְוּם מִן הַבְּרוּר עַל שְׁאִינוֹ בְּרוּר וְה"נ מְנָתֵר לְתַרְוּם ע"מ שְׁבָקוּטְעִין וע"מ שְׁבַתְּבֹן דְּהֵינּוּ מִן הַבְּרוּר עַל שְׁאִינוֹ בְּרוּר וְאֲמַרִּינוּ בִּירוּשְׁלַמִי פ"ק דְּמַעֲשָׂרוֹת דְּהַטְעַם דְּבוּרֵר מִקְצַת דְּתוֹרָם מִן הַבְּרוּר עַל שְׁאִינוֹ בְּרוּר שְׁכֹן דְּרָף בַּע"ב לְהִיּוֹת מְכַנְּסִין לְתוֹף בְּתִיָּהּ דְּכַתִּיב וְהָאֵלֶפֶים וְהָעֵרִים בְּלִיל חֲמִץ יֹאכְלוּ ע"ש וְאע"ג דְּמֵאוֹתוֹ שְׁאִינוֹ בְּרוּר וְדָאִי מְנָתֵר לְאֹכֹל עֲרָאִי דְּלֹא נִקְבַּע לְמַעְשֵׂר וּמ"מ מְנָתֵר לְתַרְוּם מִן הַבְּרוּר עַל שְׁאִינוֹ בְּרוּר וְהַטְעַם הוּא כַּמ"ש דְּגָמַר מְלֹאכָה לַעֲנֵן שְׂיָהָא מְנָתֵר לְתַרְוּם הוּא גָּדַר אַחַר מְגָמַר מְלֹאכָה לַעֲנֵן שְׂיָהָא אֲסוּר בְּאֹכִילַת עֲרָאִי וּמִקְצַתוֹ בְּרוּר וּמִקְצַתוֹ אֵינוֹ בְּרוּר כֵּינָן דְּדַרְף בַּע"ב לְהִיּוֹת מְכַנְּסִין כֵּן לְבַתִּיָּהּ חָשִׁיב גָּמַר מְלֹאכָה לַעֲנֵן שְׁמֹתֵר לְתַרְוּם: כְּתַב רש"י ז"ל (קִידוּשִׁין ס"ב) זֶה דְּאִין תּוֹרְמִין עַל הַמְּחֻבָּר הוּא מְשׁוּם דְּלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ דְּדָגָן כְּתִיב מִיָּדִי דְּמַדְּגָן וְהַקְשׁוּ בְּתוֹס' הָא אֲמַרִּינוּ דְּהַתּוֹרָם מְדַבֵּר שְׁנַגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ ע"ד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ תַּרוּמָתוֹ תַּרוּמָה ע"ש.

וְהֵנָּה עַל קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' י"ל דְּהָא דְּהַתּוֹרָם מְדַבֵּר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ תַּרוּמָתוֹ תַּרוּמָה וּבְמַחְנוּבָּר אָף דִּיעֲבַד לֹא מְהַנִּי הוּא מְשׁוּם דְּדוֹקָא אִי מְחֻסְרִין רַק דִּישָׁה וּמִירוּת בְּחֻסְרוֹן מְלֹאכָה כְּזֶה מְהַנִּי בְּדִיעֲבַד אַבְל חֻסְרוֹן מְלֹאכָה כְּזֶה דְּמַחְנוּסֵר גַּם תְּלִישָׁה אָף בְּדִיעֲבַד לֹא מְהַנִּי דְּהֵנָּה הַר"ש ז"ל הַקָּשָׁה פ"א דְּתַרוּמוֹת מ"י הַתּוֹרָם מְדַבֵּר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ אַמְאִי הָוִי תַּרוּמָתוֹ תַּרוּמָה מ"ש מִמְּפִרִישׁ חֲלָה קָמַח דְּאֵינוֹ חֲלָה וְכַתְּב דְּשִׁאֲנִי הָכָא דְּרַבִּיָּה קָרָא כְּדָאֲמַרִּינוּ דְּמַע"ר שֶׁהִקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין פְּטוּר מִת"ג ע"ש הֵינּוּ דְּמַדִּינָא אִם הַפְּרִישׁ קוֹדָם גָּמַר מְלֹאכָה צָרִיף לְהִיּוֹת אִין תַּרוּמָתוֹ תַּרוּמָה דְּהָוִי כְּמוֹ מִפְּרִישׁ חֲלָה קָמַח דְּאֵינוֹ חֲלָה מְשׁוּם קוֹדָם גָּמַר מְלֹאכָה רַק רַחֲמֵנָא רַבִּיָּה לְהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין מִקְרָא א"כ רַק לְהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין רַבִּיָּה קָרָא אַבְל קוֹדָם שְׁנַעֲשׂוּ שַׁבְּלִין דְּלֹא רַבִּיָּה הָוִי כְּמוֹ מִפְּרִישׁ חֲלָה קָמַח דְּאֵינָה חֲלָה מְשׁוּם קוֹדָם גָּמַר מְלֹאכָה: הִבִּיא הַתּוֹס' רַע"ק פ"א דְּתַרוּמוֹת בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א ז"ל בְּפִירוּת שְׂיָבְשׁוּ כְּשֶׁהֵן מְחֻבְּרִין לַעֲנֵן תַּרוּמָה חָשׁוּב כְּמַחְנוּבָּר ע"ש וְאע"ג דְּלַעֲנֵן

טומאת אוכלין אמרינו בחולין (קכ"ז) שהן פתלוש ונראה דזהו טעמו של דבר דלענין תרומה אינו תלוי בדין מחובר רק משום חסרון מלאכה דכל שמחוסר אף מלאכת הלקיטה בחסרון מלאכה כזו אף בדיעבד לא מהני ובצמקו באביהו"מ מחוסרין הו מלאכת הלקיטה כתב הרמב"ם ו"ל פ"ז מהל' מעשר ה"ג אין זורעין את הטבל אפילו פירות שלא נגמרה מלאכתן אסור לזרוע מהן עד שיעשר בד"א בתבואה ובקטנית וכיוצא בהן אבל העוקר שתלים שיש בהן פירות ממקום למקום בתוך שדהו ה"ז מותר ואינו כזורע טבל שהרי לא אסף הפירות ע"ש וקשה טובא מה לי אם לא אסף הפירות הרי כתב דאף קודם גמר מלאכה אסור ולפ"ז כל שלא אסף הפירות לא הוי כשאר לא נגמרה מלאכתו דכל שמחוסר ליקוט הפירות הוי כמחובר דל"ש ביה תרומה ומעשר כלל ואף שעקר השתלים הוי כמו יבשו באביהו דאינו עוד מחובר מ"מ לענין מעשר כל שמחוסרין לקיטה חשיב כמחובר: אמרינו תרומות (פ"א מ"ט) ותורמין שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לעשותן צמקים דהוי מדבר שנגמרה מלאכתו ע"ד שנגמרה מלאכתו והקשה בתו' רע"ק בפ"ב על הרמב"ן ו"ל דס"ל דאף זיתים וענבים תרומתן רק מדרבנן כשאר פירות ומדאורייתא אינו חייב רק תירוש ויצהר א"כ איך תורם מן השמן על הזיתים הא הוי מן החיוב על הפטור ע"ש והנה י"ל דזהו הפלוגתא בירושלמי שהביא הר"ש ו"ל שמן היאך תורם רבי אומר לפי שמנו רשפ"ג אומר לפי אוכלו אבל לא על גרעיניהן ע"ש וי"ל דבהא פליגי דרבי ס"ל דרק תירוש ויצהר חייב מה"ת ומש"ה כשתורם שמן על זיתים צריף להפריש כפי השמן שיש בזיתים אבל לא על השאר דהוי מן החיוב על הפטור אבל מה שתורם על השמן שיש בזיתים הוא מן החיוב על החיוב ואף שלא הוציא השמן מן הזיתים כיון דאינו עתיד להוציאן שהרי הן זיתים הנכבשים הרי נגמרה מלאכתו ותורמין עליו וכן ביין על ענבים ואף דלענין טומאה כ"ז שלא הוציא השמן מן הזיתים והיין מן הענבים אין מטמאין טומאת משקין כדאמרינו בפסחים (ל"ג) גבי טמא מת שפסח זיתים וענבים כי התם לענין טומאה דבעינו משקה כ"ז שלא סחטן אין תורת משקה עליהן אבל לענין מעשרות דתלוי במין דתירוש ויצהר דהיינו יין ושמן חייבין במעשרות וקודם שפסחן הם ג"כ אותו המין ורשפ"ג דס"ל בתורם שמן על זיתים דתורם אף לפי אוכלו אף על הגרעינין ס"ל דאף תרומת זיתים הוא דאורייתא ומש"ה תורם על הכל ולא הוי מן החיוב על הפטור אף קשה לומר כן דתקשה לרבי כי תורם לפי שמנו במה נותר גוף הזיתים לאכילה הא מדרבנן ודאי זיתים חייבין במעשרות כשאר פירות ובמה ניתרים ולכן נראה דפלוגתא דרבי ורשפ"ג הוא בזה כיון דזיתים אינו מתאכלין אלא אגב השמן שבהם דלאחר שפסחן הגפת אינו מטמא טומאת אוכלין ואפילו חושב עליהן לא מהני כדאמרינו בתוספתא טהרות רק אגב השמן מתאכל כלו ס"ל לרבי כיון שתורם על השמן שבו א"צ לתרומם על הגפת כיון דבאפי נפשיה לאו אנוכל הוא ורשפ"ג סבר כיון דעכ"פ מתאכל אגב השמן כלו חייב במעשרות הנה אמרינו בירושלמי שם הפל מודם בכלופסין שהן תורמין לפי אוכלן אבל לא על גרעינין דכלופסין הם זיתים שאין מוציאין שמן ואינם אלא לאכילה דבזה אף רבי מודה דתורמין שמן עליהם לפי אוכלן ע"ש ולפ"ז אתי שפיר כיון דמתאכלין בלא שמן א"כ כלו אנוכל וכלו חייב במעשר ומדברי הירושלמי קשה ביותר על הרמב"ן ו"ל דמוכח דיכול לתרומם משמן על זיתים שאין בהם שמן כלל ולא הוי מן החיוב על הפטור: הנה לפמ"ש הרמב"ן ו"ל דזיתים וענבים חייבין רק מדבריהם דרק דגן תירוש ויצהר חייב מה"ת דרק שמן ויין חייבין מה"ת משום דהוי תירוש ויצהר אבל זיתים וענבים הוי כשאר פירות יש לעיין דאמרינו בביצה (י"ג) בהכניס שבלין למלילות וס"ל לריב"ז דפטורין מן המעשרות ואף דנגמרו מלאכתן משום דעל דגן קפיד רחמנא כמ"ש רש"י ו"ל וקשה מ"מ אמאי

אין חייבין מדרבנן מ"ש מזיתים ענבים דג"כ פטורין מן התורה משום דעל תירוש ויצקה קפיד רחמנא מ"מ מדרבנן חייבין משום דלא שאני משאר דברים דכל שגידולו מן הארץ חייב במעשרות מדרבנן ולאכילה נגמרה מלאכתו א"כ ה"נ מלילות נהי דטל דון קפיד רחמנא מ"מ מדרבנן דהכל חייב במעשרות א"כ אמאי פטיר מלילות הרי למלילות פבר נגמרה מלאכתו ומ"ש מלילות מזיתים וענבים ונראה דהחילוק הנה בזה דזיתים ושמן וכן ענבים זין חשיבי כ"ב מינים שקהרי כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה הי"ח בתורם ששמן על זיתים וזין על ענבים הא למה זה דומה לתורם מ"ב מינים שאינם פלאים זה בזה ע"ש וכן בע"ז ס"ו חשיבין ענבים וזין ל"ה מינים וכיון שהם כ"ב מינים א"כ ענבים וזיתים שאינן חייבין מה"ח חייבין מדבריהם כשאר מינים שחייבין מדבריהם אבל מלילות וחטים לא אשכחן דחשיבי ב' מינים ואם מלילות פטורין מה"ח הם חשיב של פטור ול"ש שיתחייבו מדרבנן: והנה להרמב"ן ז"ל אחי שפיר הא דאמרין לרבי דאין תורמין זין על החומץ משום דזין וחומץ ב' מינים וקשה הא הוי ב' מינים שאינן פלאים זה בזה ואמאי אין תורמין ולהרמב"ן ז"ל פ"ה ד"ל דזין וחומץ ב' מינים הם א"כ חומץ אינו תירוש ואין תורמין מן הזין על החומץ משום דהוי מן החייב על הפטור דמ"ש חומץ מענבים פיון דאינו תירוש אין חייבין מה"ח ולפי מה דאמרין בירושלמי דמדאורייתא מודה רבי דתורמין מן הזין על החומץ ורק מדרבנן אין תורמין שמה יתרון מן החומץ על הזין ס"ל דאף לרבי זין וחומץ מין אחד הוא ובכלל תירוש הוא ג) כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב דתרומות הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה אבל אם הפקיר שבלין וזכה בהן ועבר והפריש מהן תרומה אינה תרומה והוא מהירושלמי וכתב הרמב"ם ז"ל לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הוי תרומה כדאמר אמר המפקיר פרמו והקדים בפוקר ובצרו שהוא פטור מן המעשר ומפרש בירושלמי מה בין קמה לשבלין קמה עד שלא הפקירה פבר והפריש מהם אינה תרומה וכשהפקיר לא הפקיע מהם כלום שבלין אי עבר והפריש מהם ה"ז תרומה הילקף פשהפקירם הפקיע אותם מן התרומה ונפטרו עכ"ל וכתב הכ"מ שהיה הרמב"ם ז"ל גורס בדברי הרמב"ם ז"ל והפריש ולא עבר והפריש ומש"ה הוצרכו לפרש דברי הרמב"ם ז"ל ע"ש היינו דהרמב"ם ז"ל בא רק לפרש דברי הרמב"ם ז"ל.

הנה אמרין פ"א דמעשרות כל שהוא אנוכל ונשמר כו' חייב במעשרות ונשמר היינו למעוטי דהפקר וכתב בפה"מ שם משום דכתיב ורעה יצא של הפקר והקשה בת"י ט שם הא מפקינן זה מקרא דנבא הלוי כו' ול"ל תרי קראי וכתב הפפות תמרים (ל"ט ע"ב) דבעינן תרי קראי דחד קרא לכתחילה דפטור וחד קרא דאף בדיעבד לא מהני תרומתו ומשום דפעמים דהפקר פטור ואם הפריש מהני כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהפקיר קמה וזכה בה ע"ש.

ונראה דהיינו דקרא ובא הלוי כו' הוא רק דפטור מן המעשר דקרא דנבא הלוי כו' כתיב בצווי הכתוב להפריש וקרא דורעה הוא דאפילו בדיעבד לא מהני הפרישתו דבפ"א דמעשרות נקט נשמר גבי אנוכל וגידולו מן הארץ ובהנה אפילו בדיעבד לא מהני כל שאינו אנוכל או אינו גידולו מן הארץ וע"ז כתב הפה"מ דמפקינן מקרא דורעה והנה הטעם דאם הפקיר קמה וזכה בה דאם הפריש תרומה ה"ז תרומה הוא משום דהוי כמו המפקיר פרמו ולשחר עצמו ובצרו דחייב בפרט ובעוללות כו' וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' מ"ע המפקיר את פרמו והשכים בפוקר וזכה בו לעצמו ובצרו חייב בפרט ובעוללות בשכחה ובפאה שהרי שדה וכרמה אני קורא בו שהיה שלו וההשלו ע"ש וא"כ ה"נ לענין מעשרות אין לפוטרו מקרא דורעה שהרי ורעה הוא פיון שזכה בו וזה דפטור מן המעשרות הוא רק מקרא דנבא הלוי כו' דיצא זה שי"ל חלק ונחלה שהרי היה

יכול לנפות בו אף זה הכתוב הוא לכתיחילה דפטור מן המעשרות ומש"ה אם עבר והפריש תרומתו תרומה דליכא למעוטי משום זרעה.

והנה הרמב"ם ז"ל כתב הפקיר קמה ונכה בה כו' היינו אם נכה הוא בעצמו ולשון הירושלמי הוא הפקיר קמה ונזר ונכה בה כו' דהיינו ונקא אם חזר ונכה הוא בעצמו אבל אם נכה בו אחר לא מהני הפרישה אף בדיעבד דאין זה זרעה.

והנה הראב"ד ז"ל הביא ראיה דרק אם הפריש הוי תרומה אבל אינו חייב להפריש מההיא דהמפקיר פרמו ובבבבבב השפים ובצרו דפטור מן המעשרות ואמאי לא הביא ממתני' דכל שהוא אךל ונשמר חייב במעשרות ומשום דדברי הרמב"ם ז"ל הוא רק בנכה הוא בעצמו ומש"ה הוצרכו להביא ההיא דה המפקיר פרמו ולשחר עמד ובצרו דאף בכה"ג אינו חייב להפריש.

והנה זה דהפקיר ונכה בה אם עבר והפריש תרומתו תרומה הוא ונקא בהפקיר קמה ונכה בה דלא היה אפשר להפריש מהם תרומה ולא הפקיע ההפקיר מהם כלום כמ"ש הראב"ד ז"ל אבל אם הפקיר שבלים ונכה בהן פיון שהיו ראויין להפרישה קודם שהפקיר וכשהפקיר קודם שזכה בהן נפטרו אז מתרומה מקרא דזרעה שלא היו לה בעלים כלל ואף בדיעבד לא מהני וכיון דנפקע מהם תורת תרומה אף לדיעבד תו לא הדר חז"ל כמ"ש הראב"ד ז"ל.

והנה האור שמש הקשה על הרמב"ם ז"ל ממתני' דפ"א דפאה דאין תורמין מן הלוקט מן השכחה ומן הפאה ואם תרם אין תרומתו תרומה והא פאה הוי הפקר דקמה ומ"מ אין תרומתו תרומה ע"ש ול"ק כלל דכל דברי הרמב"ם ז"ל הוא רק בנכה הוא בעצמו ובפאה הפקר של בעה"ב ועניים זוכין ובכה"ג אף בדיעבד אין תרומתו תרומה: והנה מזה דהפקיר קמה ונכה בה דאף דפטור מן המעשרות ומ"מ אם הפריש הוי תרומה נראה דשייך תרומה אף בלא חיוב הפרישה הנה בספרי [במדבר ט"ו] גרסינן רי"א לפי שהוא אומר ראשית דגנה תירושך ויצהרה חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל תרימו תרומה לה' תתנו את כל תרומת ה' חובה ולא רשות ע"ש וי"ל דאף לאחר דמרבין שהוא חובה מ"מ דין רשות לא בטל ואף במקום דליכא חובה יש להפריש רשות חוץ במקום דאיכא קרא דלא מהני תרומה כלל והנה זה דיכול להקדים תרומה ומעשרות בשבלין ואעפ"י שאין חייבין הנה בפשוטו הוא משום דאיתי לכלל חיוב אף אינו נראה כן מדברי התוס' (בכורות י"א) שהקשו שם על הא דמפקינן מקרא דלוקט טבלים מן העפוי"ם שא"צ ליתן תרומת מעשר לפהו הא כל לקוח פטור מה"ת ותי' דקרא אתי לעפוי"ם דמעשר פירותיו ונתן המעשר ללוי דאינו חייב הלוי ליתן תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא הוא אי אין קנין לעפוי"ם בא"י כו' ומירוח עפוי"ם אינו פוטר ולמ"ד מירוח עפוי"ם פוטר אפשר שהקדימו בשבלין ע"ש והא הקא אי אפשר לבוא לכלל חיוב דאם ימרחנו עפוי"ם מירוח עפוי"ם פוטר ואם ימרחנו לישראל יהיה לקוח ופטור ומוכח דס"ל להתוס' דאף היכא דלא אתיא לכלל חיוב יכול ג"כ להקדימו בשבלין וצ"ל משום דאפשר להפריש רשות אפילו היכא דליכא חיוב וכמו בהפקיר קמה ונכה בה: והנה נראה ודאי בהפקיר קמה ונכה בה אף דאם תרם תרומתו תרומה מ"מ אם הפריש מזה ע"ד שריכ בתרומה לא מהני דהוי מן הפטור על החיוב דאף המפריש תרומה ממע"ר שניטלה ממנו תרומת מעשר על פרי אחר כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' תרומות דלא מהני ואף לענין תרומה שניהם טבל מ"מ פיון דאינו שוין לענין תרומת מעשר דזה הוי טבל לענין תרומת מעשר וזה אינו טבל לא מהני אף הפרישת תרומה משום דבעינן שיהיו שוין בכל עניניהם כמ"ש המל"מ שם כ"ש דאחד אינו טבל כלל דלא מהני אי הפריש ע"ד שחייב במעשרות.

והנה בזה ג"כ ל"ק קושית האור שמת על הרמב"ם ז"ל ממתני דאין תורמין מן הלקט מן השכחה ומן הפאה ואם תרם אין תרומתו תרומה ואף דפאה הוי הפקיר קמה דבפה"מ שם פתב דמייירי בתורם מדברים אלו על נכסיו וכ"כ בפסקיו פ"ה הי"ב ולא מפירות שאין חייבין בתרומה כגון לקט שכחה ופאה כו' על פירות שחייבין בתרומה ואם תרם אין תרומתו תרומה ע"ש ועל פירות שחייבין בתרומה נדאי לא מהני הפרשתו דהוי מן הפטור על החיוב: אמרינו שלהי פ"ק דפאה ונותן משום הפקיר ופטור מן המעשרות עד שימרח.

וכתב הר"ש ז"ל דזה דאמ"כ אינו מועיל הפקיר הוא אחרי שפבר ראה פני הבית א"נ מדרבנן לאחר מירוח אף קודם ראית פני הבית ג"כ חייב ע"ש הנה אמרינו בתוספתא והביאה הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' מעשר הכ"ב מצא פריכות ברה"י חייב לעשר לפי שאינו הפקיר בר"ה פטורות משום שהן הפקיר מצא תבואה מרוחה עושה אותה תרומות ומעשרות על פירות אחרות ואינו חושש והטעם פנין דמרוחה אעפ"י שהיא הפקיר לא נפטרה מן המעשרות ובלשון התוספתא הוא מצא תבואה ממורחת העשויה פרי אסורה משום גזל מפונרת מותרת משום גזל בין פה ובין פה עושה אותה תרומה ומעשרות על פירות של בעה"ב ואינו חושש.

וקשה הא מ"מ לא ראה פני הבית דהא מייירי שפבר בשדה ואמאי לא מהני הפקיר לפטור ואף למ"ש הר"ש ז"ל דמדרבנן מחייב בהפקיר אף קודם ראית פני הבית ג"כ קשה איך תורם הוא על פירותיו הא הוי מן הפטור על החיוב ומוכח דמדאורייתא חייבין בהפקיר לאחר מירוח קודם ראית פני הבית: המל"מ פ"ב מהל' תרומות חקר בפאה מאימתי נפטרת מן המעשר אי משפאה ליד עני או קודם ע"ש.

ויש לעיין אמאי לא פשיט לה מדברי התוס' (ב"ק צ"ד) גבי מצנת פאה להפריש מן הקמה כו' מירחו מעשר ונותן לו והקשו ל"ל לעשר הא פאה פטורה מן המעשר ותי' פניו דעדיין לא הוכרר חלקו של עני פלו חייב והר"ש ז"ל תי' משום דלקט שכחה ופאה שעשאן גורן נתחייבו מדרבנן ע"ש ועכ"פ לכ"ע פאה גמורה לאחר הפרשה פטורה מן המעשרות אף קודם שפאה ליד עני דהא הקא מירחו בעה"ב ואי פאה אינה נפטרת אף שיבוא ליד עני א"כ הו"ל מירוח קודם הפקיר דאין ההפקיר פוטרו אף הפי הרא"ש ז"ל (פאה פ"ב מ"ד) גבי בעה"ב העובר ממקום למקום וצריף ליטול לקט שו"פ כו' וחכ"א עני הנה באותה שעה כתב ז"ל עני הנה ופטור מן המעשר ע"ש היינו דלר"א דלא חשיב עני חייב במעשר ומוכח דס"ל דפאה נפטרת מן המעשר רק כשפא ליד עני: כתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהל' בפורים ה"ו המקדיש עיסתו או המפקיר אותה קודם שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ואח"כ גלגלה או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ה"ז חייבת בחלה והקשה האור שמת דרבנו השנה דין הפקיר להקדש ובתרומה אשפחן דאע"ג דאם הקדיש בעודה בשבלין קודם מירוח ופדאה ומירחה דחייבת בתרומה בכ"ז בהפקיר אם הפקירה קודם מירוח וזכה בה פטור מתרומה ע"ש.

אף אין זה קושית על הרמב"ם ז"ל דהא הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ו ה"ג הלקט השכחה והפאה וההפקיר כו' אעפ"י שהן פטורין מן התרומה חייבין עליהם בחלה היינו דל"ד חלה לתרומה לענין הפקיר וכמתני' פ"ק דחלה והטעם דשאני חלה מתרומה אמרינו שם בירושלמי דילפינו מ"ד שפכשו ושחלקו דבחלה ליכא פטור משום ובא הלוי כו' וס"ל להרמב"ם ז"ל דמ"מ דאם הגלגול עצמו הנה בהפקיר פטור מטעמא אחרתא וכמו בהקדש דגלגול הקדש פטור משום עריסותיכם ולא של הקדש ה"נ עריסותיכם ולא של הפקיר דהפקיר והקדש שייף לענין זה.

וכדאמרין בירושלמי מעשרות (פ"א ה"א) לענין תרומה דאם המירות עצמו הנה בהפקר א"צ לפטור משום ובא הלוי כו' אלא משום דגגג ולא דגג הפקר דגגג ולא דגג הקדש ע"ש וה"נ אם הגלגול עצמו הנה בהפקר הוי עריסותיכם ולא של הפקר כמו בהקדש אבל אם הפקיר וזכה בה קודם גלגול אינו נפטר מחלה, והנה לפ"ז מה שהוכחתי לעיל דהפקר לאחר מירות קודם ראית פני הבית חייב מדאורייתא מ"מ נראה דאם ראית פני הבית בעצמו הנה בהפקר דפטור וכמו ראית פני הבית ברשות הקדש דאמרין בירושלמי פ"ד דמעשרות (ה"א) דפטור ע"ש דכל החיובים המחייבים את המעשר אם נעשים ברשות הקדש פטור וה"נ ברשות הפקר דמה שיש פח בהקדש לפטור ה"נ הפקר: ד) גרסינן בתרומות (פ"י מ"ו) היו לו חבילי תלתן של טבל פותש ומחשב כמה זרע יש בהם ומפריש את הזרע וא"צ להפריש את העץ אם הפריש לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתו את הזרע אלא נותן העץ עם הזרע וכתב התוי"ט דאף דנותן לכהן אף את העץ אין בו משום קדושת תרומה והביא דברי הרמב"ם ז"ל דאף בשבלין פן דאם הפריש הלוי תרומת מעשר בשבלין דנותן התבן לפהו ופשיטא שאין בתבן שום קדושה ע"ש.

וכתב שם המ"ר הטעם בתלתן דנותן העץ לפהו שאם הפהו מחשיבן אסורים לזרים כמו גרעיני פירות ע"ש. אף אינו נראה דהתם בגרעינין מייירי באפשר למצץ פדאמרין בירושלמי ומה שאפשר למצץ חל עליה שם תרומה עם שאר הפרי רק מה שנשאר אח"כ על הגרעין אי משליכו בטל ממנו תורת אונקל ומותר ואם מכנסו ומחשיבו לא בטל ממנו שם תרומה אבל הכא בעץ מעיקרא לא חל עליו שם איסור תרומה ומאי מהני אם הפהו מחשיבו אח"כ על גרעין דהכא ל"ש מחשיבו דבלא"ה חשוב הוא דטעם עצו ופריו שנה וזה דאינו מפריש על העץ ופטור הוא מן התרומה הוא משום דאינו נאכל בעינו רק ליתן טעם בקדרה והוי כתבלין דפטור מן המעשרות וכמ"ש המ"ר בעצמו ומה שייך שמתחשיבו ועוד דבביצה (י"ג) מוקמינן לה בתרומת מעשר ומה שהפהו מחשב מהני רק לתרומת מעשר שלו אבל לא על השאר וכיון דעל שאר העץ ליכא חשיבות ופטור מתרומת מעשר א"כ איך חל ע"ז תרומת מעשר הא תרומת מעשר אינו אלא אחד מעשרה ועל מה נעשה תרומת מעשר ועוד דזהו כנגד דברי הרמב"ם ז"ל דאף בתבן פן ובנדאי בתבן ל"ש אחשביה: ונראה הטעם פשמפריש התלתן עם העץ וכן התבואה בשבלין דצריף ליתן אף העץ והקש לפהו דהוי כמו בפאה דאמרין בתוספתא (פ"ב דפאה) בעה"ב שנתן פאה לעניים אין רשאי שיאמר להן טלו זרע ותנו פשתן טלו תמרים ותנו מכבדות נשרו ואח"כ הפרישן אינו חייב משום פאה אלא זרע בלבד ע"ש אלמא אף דאינו חייב משום פאה אלא זרע בלבד מ"מ אם כשהפריש היו יחד עם המכבדות או עם הפשתן שאין ראויין לאכילה בטליו לגבי האונקל והכל לעניים וה"נ בתרומה אף דאם פותש מפריש רק על הזרע וא"צ להפריש על העץ אם היו יחד בשעת הפרשה הכל לפהו וכן במפריש תבואה בשבלין דהכל לכהן כמ"ש הרמב"ם ז"ל.

ונראה דלאו דוקא בתרומה אלא בכל הפרשות פן דאף במעשר פן דמעשר שהקדימו בשבלין דנותן פל השבלין ללוי וא"י לומר שייחזיר לו הקש ובירושלמי רפ"ד דפאה אמרין תעזוב הנח להם תבואה בקשה תמרים במכבדות תלתן בעמיר כו' היינו דקרא אתי בפאה שלא יטול בעה"ב קודם התבואה מהקש והתמרים מהכבדות ואח"כ יפריש דצריף להפריש פאה מן המחופר ולא מן התלוש וכדמסיים שם יכול אף בדלית ובדקל פן ת"ל אותם בדלית ובדקל צריף בעה"ב לתולשן מן המכבדות ואח"כ יפריש אבל זה פשמפריש התבואה כשהיא בקשה והתמרים במכבדות דהכל לעניים וא"י בעה"ב לומר טלו תבואה ותנו קש הוא משום דבטלים לגבי אונקל פיון שהיו בשעת הפרשה וזכו בכל אבל אם פירשו קודם הפרשה א"צ להפריש רק האונקל

פדאמרינו בתוספתא ואם נשרן הרוח אחר הפרשה אף קודם שבא ליד עניינים ג"כ הכל לעניינים פדאמרינו בספרא דבשעת הפרשה פבר זכו בהם ובכל הפרשות פן דאם בשעת הפרשה היו בשבלין א"י לומר אכתוש ואטול את העץ וזה דאמרינו בביצה שם פותש ל"ל לימא פי היכא דיהבי לי הכי יהיבנא לה אמר רבא קנסא היינו דהקנסא רק מה שמחייבין אותו לכתוש וכ"כ הרמב"ם ו"ל מפני מה קנסוהו לכתוש כו' אבל זה שאם הפריש קודם פתישה דהכל לפהו אין זה משום קנס והו מוכח מפ"י הרא"ש ו"ל בתרומות שם שפכת על הא דאמרינו פותש ומחשב כו' ו"ל הכי מפרש פשטא דמתני' דלטובת הנאה אמרו שפכתש ומעכב העץ לעצמו ע"ש היינו דאינו מפרש דמירי בבו לוי וכותש משום קנסא אלא בבבליים כשמפרישין תרומה ועצה טובה שיכתוש קודם הפרשה כדי שיעכב העץ לעצמו ומוכח דאף היכא דל"ש קנסא ג"כ אם הפריש בעצו העץ לפהו: הנה אמרינו בתרומות (פ"ט) הזרע תרומה שוגג יופה מזיד קנים כו' ובפשתן מזיד יופה והביא הר"ש ו"ל מהירושלמי הטעם דבפשתן במזיד יופה קנסו ביה שלא יהנה בקסמין וכתב בפה"מ ואם יהנה הזרע הנזרע פשתן של תרומה יפנה בארץ גזירה שמה יהנה בעציו ויחשוב פי הזרע בלבד הוא האסור והיא החוזרת תרומה כו' ע"ש היינו דמפרש דברי הירושלמי דקנסו אותו להפנה שלא יבוא ליהנות בקסמין ונראה מזה דהעצים אסורין מדינא דאיסור גידולי תרומה חל נמי על העצים [ועיין בתוס' א"ש שם] וקשה איה חל תרומה על העצים דאינו אוכל ולפ"ז הטעם הוא דהוי כמו תלתן שהפריש בעציו או תבואה בהשבלין דנעשה הכל תרומה דבטל לגבי האוכל פיון דבשעה שחל שם תרומה היו בעציו חל על הכל א"כ הכא בגידולי תרומה דא"צ הפרשה ושם תרומה חל במקור פדאמרינו בירושלמי א"כ חל שם תרומה פשהוא עם עציו וחל על הכל: אף לפ"ז מוכח דס"ל להפה"מ דלא כהתי"ט שפכת דרק צריף ליתן העץ לכהו אף איסור תרומה אין בו ומפה"מ נראה דאיפא איסור ליהנות בקסמין.

והנה אמנם פן הוא דעת השנו"א בתרומות שם גבי תלתן שנפלה לתוך הבור כו' דאמרינו דאם יש בזרע כדי ליתן טעם אבל לא בעץ וכתב שם פיון דטעם עצו ופריו שנה חל עליו שם תרומה מ"מ אינו בתרומה לאסור בנ"ט דזה רק בכלאים דאסור מדאורייתא ע"ש נראה מדבריו שיש בו ג"כ איסור פשקרא עליו שם ומשום טעם עצו ופריו שנה רק אין בו איסור דאורייתא.

והנה יש להביא ראיה לזה דהמפריש תלתן בעציו יש בו ג"כ איסור דאמרינו בתוספתא פ"ח דתרומות המפריש חבילי תלתן ש' מעשר ה"ז פודה את העץ ואת הזרע ע"ש ופדיון הוא להפקיע איסורו ומוכח דיש על העץ משום איסור וקשה על התוי"ט: וליישב דברי התוי"ט נראה דבמע"ש צריף פדיון מטעם אחר דאמרינו ריש מ"ס מע"ש הלוקח כדי יין סתומות מקום שדרפן לימפר סתומות יצא קנקן לחולין האגוזים והשקדים יצא קליפיהו לחולין ע"ש וכן הסרצונים והזאין והגפת פדאמרינו בתוספתא ואמרינו במע"ש (פ"גמי"ב) המשאיל קנקנין למע"ש רי וצף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה מעשר קנה מעשר דחל שם מעשר על הקנקן הטעם כמו שבהביא הר"ש ו"ל מהירושלמי ר' זירא א תורה פודאהו במקדש וכונסוהו בגבולין מה במקדש יצא הקנקן לחולין אף בגבולין נתפס הקנקן למעשר דכל בלקוח בכסף מע"ש נתחלל עליו הכסף במע"ש ענ נתפס למע"ש כ"ש והיינו כל שדרפו להמכר עמו נתחלל עליו כסף מע"ש בשעת לקיחה פשהוא עמו בשעת קריאת שם מעשר נתפס למע"ש דצריף פדיון וא"כ זה נמי הטעם כשיפריש תלתן בעציו דהעץ נמי צריף פדיון משום דתלתן נותנין בק עם ס כמ"ש רש"י ו"ל בביצה שם ינ"ש דנמפר עם עצו וכה"ג בשעת לקיחה מתחלל עליו כסף מע"ש וכשמפריש מע"ש פשהוא בעצו נתפס עליו מע"ש דצריף פדיון דלא גרע מקנקן דנתפס במע"ש: אמרינו שלהי

מעשרות זרע ליה העליון כו' זרע לפת וצנונית ושאר זרעוני צרה שאין נאכלין פטורין מן המעשרות כו' שאעפ"י שאביהם תרומה הרי אלו נאכלו ופי' הר"ש ז"ל אעפ"י שאביהם תרומה פה היא דתנו העוקר לפת וצנונית מתוך שלו ונטע לתוך שלו לזרע חייב מפני שהוא גורנו ואם עשאה תרומה ונטען לזרע הנזרע נאכל לזרים ע"ש היינו דמיינרי שלא נטע זרע לפת וצנונית רק לפת וצנונית עצמן שהיו של תרומה וא"כ נעשה זרע של לפת וצנונית או שאר זרעוני גנה שאין נאכלין מותר לאכול אותו הזרע אף הרמב"ם ז"ל בפה"מ שם פתב שאעפ"י שאביהם תרומה ר"ל פי פשיטה אחד מאלו הזרעים ר"ל זרעוני גנה שאינן נאכלים תרומה וזרעם שהצומח ממנו חולין שאין אומרים גדולי תרומה תרומה אלא פשהזרע הזרוע ראוי לאכילה אבל אלו שאינן ראויין לאכילה מותר לאכול גדוליהן אעפ"י שעיקר זרעם הוא תרומה ע"ש היינו דמפרש להפך שזרע זרעוני גנה שאין נאכלין שהיו תרומה וצמחו וכבר עמד בזה הרש"ש ז"ל איה אפשר להיות זרעוני גנה שאין נאכלין תרומה הא אמרינן דאינן חייבין במעשרות וכתב דאף דאין חייבין במעשרות מ"מ אם תרמן הוי תרומה ודקמה זה לההיא דתלתן דמפריש רק על הזרע ואם הפרישן עם העץ נותן העץ עם הזרע ע"ש וזהו כהשנו"א ולא כהתוי"ט שכתב דאין שום איסור תרומה על העץ אלא שנתנין לכהן וס"ל דכל אנוכל ע"י הדחק פן דאף דפטור ממעשרות מ"מ אם קרא שם תרומה הוי תרומה וזרעוני גנה שאין נאכלין ג"כ נאכלין ע"י הדחק דהא בירושלמי ממעטינן זרעוני גנה שאין נאכלין מקרא ואי אין ראויין לאכילה פלל ל"ל להטוטי אף להרמב"ם ז"ל אי אפשר לומר דטעם בתלתן בנותן העץ לכהן הוא משום אוכל ע"י הדחק דהא אף בתבן פסק פן דאם הפריש בשבלין התבן לכהן אף דאינו אוכל פלל: אמרינן פ"ג דעדידות מעי אבטיח וקניבת ירק ר' דוסא מתיר לזרים וחקמים אוסרים ובירושלמי מחלקינן דקניבת ירק של גננין מותר לזרים ושל בעה"ב אסורין ועיין הרמב"ם ז"ל (פי"א ה"י) ונהראב"ד ז"ל בעדידות שם הבאו דברי הירושלמי וכתב ונראה לי דוקא פשמשליכן אבל אם מכניסן אסור דלא גרעי מגרעיני תרומה דבזמן שהוא מכניסן אסורות השליכן מותרות ע"ש היינו דאם מכניסן אין חילוק בין קניבת ירק של גננין לשל בעה"ב ולהתוס' שאנן פתב זה על ר' דוסא דמתיר קניבת ירק לזרים דדוקא אי משליף הכהן לאיבוד אבל אם מכניסו אסור מידי דהוי אגרעיני תרומה ע"ש.

והנה אמרינן בתוספתא פ"ד דדמאי ונהביאה הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' מעשר הי"א קניבת ירק הנמצא בגנה ה"ז פטורה מן הדמאי ושל בעה"ב הנמצאת בבית חייבת שע"ג האשפה בכ"מ מותרת ע"ש ונראה מזה דאדרבה דקניבת ירק של בעה"ב האסורה הוא רק במקנסה בבית אבל השליכה מותרת דשל בעה"ב דמו לגרעינים דתלוי אי מכניסן או משליכן אבל של הגננין המותרת בכל אופן מותרת ונהראב"ד ז"ל פתב איפקא דשל גננין המותרת הוא דוקא אם השליכן ובמכניסן אסורין וא"כ של בעה"ב לעולם אסורה וצ"ע ולהתוס' שאנן שכתב זה לר"ד דקניבת ירק מותרת והיינו אף של בעה"ב הוא דוקא במשליכן ולא במקנסן צ"ל דהתוספתא דדמאי אתיא כר' דוסא דלרבנן להתוס' שאנן בכל אופן אסורה אף הרמב"ם ז"ל פסק כרבנן בקניבת ירק ופסק ג"כ כהתוספתא דדמאי.

והנה מהתוספתא דדמאי נראה דאף לענין טבל נמי מהני חשיבות דאם השליכן בטלי מתורת אנוכל ופטורין מן המעשרות ואי מכניסן חשיב אנוכל וחייב במעשרות ולפ"ז י"ל בכל אנוכל ע"י הדחק פן נהי דפטור מן המעשרות מ"מ אם מחשיבו לאנוכל חייב וכן בזרעוני גנה שאין נאכלין דמ"מ נאכלין ע"י הדחק אם החשיבו לאכילה חייבין במעשרות ואפשר דכל שעשאן תרומה זהו גופא חשיבותן שהרי החשיבו לאנוכל ובזה מתיישב מ"ש הרמב"ם ז"ל בפה"מ בזרעוני גנה שאין

נאכלין אעפ"י שאביהם תרומה שאם עשאן תרומה הוי תרומה מפני שזהו מחשיבן לאוכל והנה לפ"ז בזרעוני גנה שאין נאכלין אם תרם עליהם חייבין בשאר מעשרות מדינא לפי שהחשיבן: והנה זה דמהני מחשבה לאשוויי אוכלא לענגן איסור טבל מוכח מההיא (דפ"ד דמעשרות) בספר שזרע לזרע ירקה פטור דלא חשיבא אוכלא זרע לירק מתעשר נמי ירק אף בזה יש לדון אי מהני בזה מחשבה בתלוש פיון דמחשבה לאוכלין לאשוויי אוכלא מהני רק מפאן ולהבא פדמוכח בירושלמי שביעית (פ"ז ה"א) גפי סיאה ואזוב וקורנית דאם ליקטן לאכילה יש בהם קדושת שביעית לעצים אין בהם קדושת שביעית ואמרין שם דאם חישב עליהן לאחר שנתלשו דלא מהני דא"א לחול קדושת שביעית בתלוש ע"ש אלמא דהמחשבה מהני רק מפאן ולהבא א"כ באוכל ע"י הדחק כגון זרעוני גנה שאין נאכלין פיון דמסתמא פטורין מן המעשרות פי מחשב עליהן לאחר שנתלשו כגון שתתמן איה מתחייבין במעשרות פיון דבשעת גידולן היו בפטור ואיפא הבאת שלישי בפטור דכל הפטורין מן המעשרות פוטרין בהבאת שלישי כגון סיכף ע"ג דזרעים הגדלים בבית פטורין מן המעשר ואם נטע בחורבה ואח"כ סיכף עליהם תלי בהבאת שלישי ואם היה בפטור פטור כדאמרין בירושלמי וכן בעציץ נקוב אם זרע ואח"כ נקבו תלוי בהבאת שלישי כדאמרין בירושלמי וא"כ ה"נ פיון דבשעת הבאת שלישי לא היה אוכל והיה בפטור א"א עוד להתחייב וקניבת ירק של בעה"ב דתלי אי מכנסן או השליכן אפשר דאין הכינוס מחשיבו לאוכל רק מסתמא הוי אוכל רק אדרבה ההשלקה מבטלו מתורת אוכל אף אפשר לומר דאף דבהבאת שלישי לא היה אוכל ומחשבה מהני רק מפאן ולהבא מ"מ לא מקרי הבאת שלישי בפטור פיון דיכול אח"כ לחשוב עליהן ודומה לזה מה דאמרין בסוטה לענגן ערלה דילדה שסיכפה בזקנה בטלה ומ"מ אי סוכה בזו שנטעה לסיג ולקורות לא בטלה משום דאי בעי מחשב עליה] וצ"ע בזה: ובעיקר זה דאינו אוכל דפטורין מן המעשרות וכן פירות שלא הביאו שלישי יש לחקור אם החסרון הוא בהטבל דאלו אין נעשין טבל וממילא אם תרם אין תרומתו תרומה או להפך דהחסרון הוא בהתרומה דאלו אין ראוי לתרומה וממילא פיון דאין ראוי להפרישה אין נעשין טבל הנה אמרין רפ"ט דתרומות גפי גידולי תרומה הזרע תרומה שוגג יופך מזיד יקיים אם הביאה שלישי בין שוגג בין מזיד יקיים ומשום דאסור לאבד תרומה ע"ש וקודם הבאת שלישי מותר אלמא דבגידולי תרומה שם תרומה חל עליהו בשעת הבאת שלישי והכא ל"ש לומר משום דפירות קודם הבאת שלישי אין נעשין טבל וממילא לא מהני ההפרישה דבגידולי תרומה ל"ש הפרישה כולל רק שגידולי תרומה ומוכח דשם תרומה אינה יכול לחול בפירות קודם הבאת שלישי וה"נ בגידולי תרומה.

ובירושלמי שם אמרין דש"מ מההיא דאם הביאה שלישי בין שוגג בין מזיד יקיים הדא אמרה שיקדושה חלה עליה פשהוא מחובר הדא אמרה הפריש מפירות שלא הביאו שלישי לא קדשו ע"ש היינו דמפאן ילפינו לעלמא באם הפריש קודם הבאת שלישי דלא קדשו ומוכח דזה דבעלמא הפריש קודם הבאת שלישי אינה תרומה הדין הוא בהתרומה דא"א לחול על פירות שלא הביאו שלישי וממילא ליכא בהו איסור טבל ונראה דה"נ זה מה שאינו אוכל כגון זרעוני גנה וכיוצא בו דפטורין הוא ג"כ הדין הוא בהתרומה דא"א לחול כ"א על אוכל גמור וממילא ליכא טבל דפירות קודם הבאת שלישי פטורין הוא ג"כ לפי שאינו אוכל גמור דאמרין בריש מעשרות פל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל ואמרין עליה בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם כהנה דתני מאימתי כל הפירות חייבין במעשר התאנים משיבחילו כו' ע"ש דקודם עונת המעשרות אינו אוכל גמור ואף דקודם הבאת שלישי חייב בחלה למעשרות בעינן אוכל גמור טפי

ונה דאָמרינו בירושלמי דקודם הבאת שליש פטור מן המעשר משום דכתיב ורעה שפיוצא בו
נזרע הוא רק לשיעורא דבעינו למעשר אכל גמור כזה שפיוצא בו נזרע ומצמיח והפטור דקודם
הוא משום דאינו אכל גמור והטעם דבגידולי תרומה הקדושה חלה עליהן פשיהו מחובר
כדאמרינו בירושלמי הוא משום דזה דבעלמא אין תרומה חל במחבר החסרון הוא מצד הטבל
ולא מצד התרומה כדאמרינו במנחות (ע') גבי שפולת שמירחה ושתלה דאי לא פקע טבל
כששתלה יכול להפריש במחבר ע"ש וכינון דהחסרון בהטבל דל"ש טבל במחבר א"כ בגידולי
תרומה דאין התרומה באה מפח טבל כלל חל אף במחבר: ה) בתרומות (פ"ג מ"ה) גרסינו האומר
תרומת הפרי הנה בתוכו ומעשרותיו בתוכו תרו"מ זה בתוכו רש"א קרא השם וחכ"א עד שיאמר
בצפוניו או בדרומו וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מ"ב בזה דלר"ש קרא השם היינו דחייב להוציא מאותו
הפרי כל החלקים שזכר וזה דלרבנן לא קרא את השם היינו שישאר כמו שהיה קודם ומוציא מה
שחייב עליהן ממקום אחר וכ"כ הרע"ב ז"ל והיינו דלר"ש רק שחייב להוציא התרומה מאותו
הפרי ולא ממקום אחר אבל כשמוציא אח"כ נתקן הכל אף בירושלמי אמרינו דלר"ש קדשו
מדומעין והיינו דתרומה וחוילין מעורבין זה בזה וא"י אח"כ להפריש זה מזה כשאר מדומע וכ"כ
הר"ש ז"ל וכן באומר לצפוני דאף לרבנן מהני פליגי בירושלמי רבי ורבנן לרבי כל חציו הצפוני
מדומע דבצפוניו משמע כל חציו הצפוני ולרבנן רק רביע הפרי בכלל דימוע היינו דאנ"ל תקנה
ונשארים מדומע והנה באמר בצפוני דברי הרמב"ם ז"ל בפסקיו סתרי אהדי דבפ"ג מהל'
תרומות (הט"ו) פסק כהירושלמי דאם אמר תרומת הפרי בצפוני חולקין אותו לשנים והחצי
שבצפון לשנים ונמצא רביע הפרי שהוא צפון צפוניו הוא המדומע ע"ש והיינו כרבנן בירושלמי
דבריע הפרי מדומע אף (בפ"ג ה"ח) כתב האומר תרומת הפרי זה לתוכו אם אמר בצפוניו או
בדרומו קרא שם ונחייב להפריש ממנו תרומתו ע"ש היינו שאינו מדומע רק שחייב להפריש ממנו
תרומתו וכמ"ש בפ"ה מ"ב לר"ש דזה דקרא את השם הוא דחייב להפריש אח"כ רק ממנו ולא
ממקום אחר עליו וכבר עמד בזה בתוס' א"ש שם וכתב שלא העירו בזה מן המפרשים ע"ש:
ונראה לדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג וכן בפ"ה מ"ב לר"ש דאינו נעשה מדומע רק שצריך להפריש
אח"כ מיניה וביה הטעם דכל שאינו מברר התרומה לגמרי רק אומר בתוכו או בצפוניו אינו אלא
קביעות מקום שקובע שהתרומה בצפוניו ולא במקום אחר ולר"ש הוא קובע שיהא התרומה בתוכו
ולא שיפריש ממקום אחר וכינון דעדיין לא חל תרומה עליהן אינו מדומע ויכול אח"כ להפריש
דהקריאת שם לא הועילה רק שלא יוכל להפריש ממקום אחר ואף דכשאומר תרומתו בצפוניו
הותרו השיריים ונחלק הדרומי יצא מידי טבל ואף דעדיין לא חל שם תרומה.

הנה מציינו כעין זה איפכא במפריש מקצת תרומות ומעשרות דאמרינו דמפריש אח"כ ממנו אבל
לא למקום אחר והקשה המהרי"ט ז"ל (ח"א סי' י"ח) אף יכול אח"כ להפריש מיניה וביה כיון
דמקצת הפרי כבר הותר ואין בינה שפא מפריש אח"כ מן הפטור וכתב דבמפריש מקצת תרומה
ומעשר אף דחל שם תרומה ע"מ שהפריש כמ"ש הרמב"ם ז"ל אף הפרי לא נתקן כלל כיון דלא
גמר הפרישותו ע"ש היינו דהתם הוי איפכא דקדושת תרומה חל ע"מ שהפריש אף הפרי לא נתקן
וטעם הדבר דבמפריש מקצת תרומה על אותה התרומה גמר הפרישותו ונחל עליה שם תרומה אבל
הפרי עדיין לא גמר הפרישותו דלא הפריש רק מקצת תרומה ממנו וכ"ז שלא גמר הפרישותו לא
נתקן הפרי דהחלות הוא בשעת גמר הדבר והכא הוי איפכא כשאומר תרומתו בצפוניו היינו שקבע
התרומה בחציו הצפוני וא"כ חציו הדרומי כבר גמר הפרישותו דאינו מחוסר בהן פלוג ונתקנו
ע"י קביעות מקום זה אבל התרומה דלא גמר הפרישותה דהא צריך עוד לברר באיזה מקום בהצפון

כ"ז שלא גמר הפרשתו לא חל שם תרומה ויכול אח"כ להפריש ואינו נעשה מדומע: והנה להרמב"ם ז"ל בכ"ג ו' להירושלמי דכשאומר בצפוניו חציו הצפוני מדומע דחל שם תרומה גמורה מיד ומדומע בכל חציו הצפוני של הכרי.

יש לעיין אמאי מהני זה לרבנן מ"ש כשאומר תרומת הכרי בתוכו דלא מהני דלא קדשו מדומעין ומשום דבעינן ראשית ששיריה נפרין כשאומר בצפוניו שחציו הצפוני מדומע היינו דמעורב חולין בתרומה חציו הצפוני איה מהני ההפרשה עליו הא אותן השירים שבחציו הצפוני אין נפרין שחרי מדומעין עם התרומה וצ"ל דזה דבעינן שירים נפרין אין זה דין בהשירים דשירים שאינן נפרין לא מהני הפרשה עליהו אלא דין הוא בהתרומה דכל שאני"ל שירים נפרין אין זה ראשית דבעינן ראשית ששיריה נפרין ואינה תרומה אבל כל שי"ל מקצת שירים נפרין והוי ראשית ונעשה תרומה אפשר לה להתיר אף אותן ששירים שאין נפרין א"כ הכא שעושה תרומה על הכל וחציו הדרומי הוא שיריים נפרין וכינן דיש להתרומה שירים נפרין אפשר להתיר אף חציו הצפוני אף שאותן השירים אינן נפרין ונעשין חולין והוי רק מדומע עם תרומה ונמפרין לפהו כשאר מדומע אף בזה יש לעיין דאותו מקצת התרומה שבא להתיר חציו הצפוני אני"ל שיריים נפרין פלל ואמאי מהני מיהו בתרומה י"ל כינן דאין שיעור לתרומה כל שפריש אינה שיעור פגון אחד מ"כ אין זה שכל חטה של תרומה מתרת י"ט חטים רק כל התרומה יחד פוטרת כל חטה וחטה מהשירים זה כינן דאין שיעור לתרומה ובזו התרומה עצמה יכול לפטור כמה שיריים שירצה א"כ לכל מקצת תרומה איכא שירים נכרים דכל מקצת תרומה מתרת הכל אף זה קשה הא כשאומר לצפוניו או לדרומו מהני ג"כ במעשרות כדאמרין במשנה שם ובמעשרות כינן שי"ל שיעור קבוע כל חטה מן המעשר מתרת פנגדה ט' חטים מן השיריים דהא הממעט במעשרות פירוטיו מקולקליו דטבל וכוליו מעורבין זה בזה א"כ כל מקצת מעשר מתיר פנגדו בהטבל א"כ כשאומר מעשר בצפוניו א"כ אותו המעשר שהוא להתיר חלק הצפוני אני"ל שיריים נכרים פלל והוי ממש כאומר מעשרותיו בתוכו דלא מהני לרבנן דבעינן לרבנן שיריים נכרים אף במעשר כמ"ש הר"ש ז"ל שם והנה לפמ"ש רש"י ז"ל קידושין (נ"א) במרבה במעשרות דכל חטה וחטה קדשה לפי חשבון ה"נ י"ל בממעט במעשרות זה דפירוטיו מקולקליו היינו דכל חטה וחטה מהשירים נתרין לפי חשבון ובמפריש מעשר שלם כל מקצת מהמעשר מתיר פנגדו בכל חטה וחטה מהשירים וא"כ באומר מעשרותיו בצפוניו כל מקצת ומקצת מהמעשר י"ל שיריים נכרים בדרומו אף התוס' עירובין (נ') לא כתב פרש"י ז"ל ובמרבה במעשרות שהפריש ב' סאין במקום סאה לא תפוס כל פלגא דחטאתא רק סאה אחת מעשר וסאה אחת טבל והן מעורבין ע"ש וכן הרמב"ד ז"ל בפ"א מהל' מעשר במפריש מקצת תרומות ומעשרות דאמרין דמוציא ממנו ולא על מקום אחר כתב דעל המקצת מעשר שהפריש חל שם מעשר דהוי הממעט במעשר דפירוטיו מקולקליו ואינו מוציא על מקום אחר משום דאין ברירה דשמא המתקן עלה בידו ע"ש ונראה ג"כ דס"ל דבמעט במעשרות לא אמרינן דכל פלגא דחטאתא נותרת דא"כ ל"ש דשמא המתקן עלה בידו ול"ש לברירה אלא מקצת חטים אינו מתקן א"כ כשפריש מעשר שלם כל מקצת המעשר מתקן שיעור חטים שלמים א"כ אותו המעשר שהוא להתיר חציו הצפוני אני"ל שיריים נכרים פלל וצ"ע בזה: עוד יש לעיין דהא אשכחן במעשרות דאף לכתחילה יכול לומר לצפוניו או לדרומו כדאמרין (בפ"ה דדמאי) ואיך עושה לכתחילה שיהיו מדומע בשלמא במע"ש לא אכפת לן אם הוא מדומע דמחלו אח"כ על המעות כדאמרין במתני' דדמאי שם אף אמרינן שם בירושלמי (פ"ה ה"ב) דתנאי ב"ד הוא שיקבע מע"ר לצפוניו ומע"ש לדרומו ותרומת מעשר בצפון צפוניו

ע"ש וכינן דכל חציו הצפוני הוא בכלל צפוני והוא מדומע א"כ איך יכול אח"כ להפריש תרומת מעשר דהוי מדומע שמא נוטל מן הפטור ואף דאמרינן שם דתרומת מעשר הוא בצפון צפוני היינו דחלק המעשר שצריך להפריש ממנו תרומת מעשר הוא בצפון צפוני הא אמרינן בירושלמי (פ"ג) דתרומות ה"ג שם דצפון צפוני הוא ג"כ אחד מ"ח ע"ש א"כ אפתי הוי מדומע והרמב"ם ז"ל פי"ג פתב דכשאומר בצפוני הוא ג"כ צפון צפוני ושיעורו אחד מ"ד ע"ש א"כ איך מפריש מע"ר ותרומ"מ לכתחילה שיהיה מדומע.

והנה לשטת הרמב"ם ז"ל בפ"ג דתרומות דכשאומר לצפוני אינו אלא קביעות בעלמא ואין זה חלות תרומה ומעשר ממש א"כ ל"ק דאינו מדומע כלל אף גם ע"ז יש להקשות איך אמרינן בפ"ה דדמאי שם כשאומר מע"ש בדרומו מחללו על המעות ואי עדיין לא חל קדושת מע"ש איך יכול לחללו: פתב רש"י תמורה (ד') על ההיא דהוי לפניו ב' כלפלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושורת.

ז"ל מעשר של זו בזו מעשר שאני חייב להפריש מפלפלה זו תהא בכלפלה זו שנוטל אני מזו לזו או שאמר של זו בזו ושל זו בזו שאפריש מפלפלה זו על אידה כלפלה ומאידה כלפלה אפריש על כלפלה זו ראשונה מעושורת אע"ג דלא הפריש לאתרו וכדאמרינן גבי חבית יין שאני עתיד להפריש כו' מיחל ושותה מיך אע"ג דלא הפריש לאתרו מן החבית וכ"ש הכא דמוחל ואוכל מיך הואיל וב' פלים ניגהו עכ"ל היינו דס"ל לרש"י ז"ל כשאומר מעשר כלפלה זו בזו הוי כאומר מה שאני עתיד להפריש מזו יהא תרומה ונהיתר הוא מדין שאני עתיד להפריש וא"כ ה"נ באומר מעשורתיו בצפוני היינו מה שאני עתיד להפריש מחלק הצפוני והשתא ניחא הפל דיכול אח"כ להפריש תרומת מעשר וגם יכול לחלל מע"ש כמו ב"ב לנגין שאני עתיד להפריש כו' דמחל ושותה מיך ונה דאמרינן בירושלמי דחציו הצפוני מדומע צריך לפרש דמדומע רק עד שיפריש.

אף יש לעיין דאם הוא מדין מה שאני עתיד להפריש? הא תלוי בברייה מיהו ההיא דהוי לפניו ב' כלפלות פתבו התוס' שם דמייירי בדמאי ע"ש י"ל פיון דדמאי דרבנן סמכינן אברייה אף התוי"ט הקשה שם על התוס' מדאמרינן שם בגמרא דלוקה משום מקדים מע"ש למע"ר מקלל דמייירי בנדאי ובההיא דפ"ה דדמאי דהרוצה להפריש תרומה ותרומ"מ פאחת דקתני ג"כ מע"ש בצפוני או בדרומו והוכיח שם הר"ש ז"ל דע"כ מייירי בנדאי דבדמאי ליכא תרומה צ"ל דאתיא כמ"ד יש ברייה מיהו בהירושלמי (פ"ג) דתרומות באומר תרומה בצפוני פליגי רבי ורשב"ג דרבי אומר דמחציו ולצפון מדמע ורשב"ג אומר דנוטל מצפון צפוני שהוא אחד מ"ח ולכ"ע חלה ההפרכה ובגיטין (מ"ז) פליגי רבי ורשב"ג אי יש ברייה ומוכח דכשאומר בצפוני לא תלי בברייה והכא ע"כ מייירי בנדאי דבדמאי ליכא תרומה ולהרמב"ם ז"ל נדאי א"א לומר דהוי כמו שאני עתיד להפריש דבאומר שאני עתיד להפריש פסק פרבנן דלא מהני משום דאין ברייה ובאומר לצפוני פסק דמהני: הביא הר"ש ז"ל (פ"ג מ"ה) מהירושלמי דר"ש דאמר האומר תרומת הפרי הנה בתוכו קרא את השם אתיא כב"ש דקדשו מדומעין וכתב הר"ש ז"ל היינו ב"ש (דפ"א מ"ד) בתורם זיתים על שמן דס"ל דתרומת עצמן יש בהם היינו דקדשו מדומעין דבהזיתים שהפריש לא קבע שם מקום התרומה שיחול מיניה וביה ונהוי פתומת הפרי בתוכו ונהה בירושלמי (פ"ד ה"ד) על ההיא דהמרבה בתרומה רא"א א' מעשרה יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר אמרינן ג"כ דאתיא ר"א כב"ש דקדשו מדומעין דבמה שנוטל יותר מאחד מעשרה ולא חל תרומה אלא על א' מעשרה הוי מדומע ומ"מ קדשי ע"ש.

והנה בזה יש לעיין דהא הכא איכא שירינים נפרין דשאר הכרי שהפריש עליו הם נכרים ואף דבאלה שהפריש הוי מדומע מאי איכפת לן הא כשאומר בצפוננו ג"כ חציו הצפוני מדומע ומ"מ מהני לכ"ע פיון דאיכא נמי שירינים נכרים ולעולם במרבה במעשרות פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקליו שהם מדומעין ומ"מ פירותיו מתוקנים: הנה לעולם בהפרישת תרומות ומעשרות דיכול להפריש מיניה וביה ויכול ג"כ להפריש ממקום אחר.

נראה דקודם שפריש הפרי עומד להפריש מיניה וביה ולא ממקום אחר ואם אח"כ מפריש ממקום אחר או שפריש מזה הכרי על מקום אחר הוא קביעות חדשה ועתה הוא קובע מעשרותיו במקום אחר ולא מהני זה רק מפאן ולהבא אבל קודם הנה עומד להפריש מיניה וביה.

והנה זה נראה ממ"ש רש"י ז"ל תמורה (ד) בההיא דהיו לפניו ב' פלפלות ואמר מעשר של זו בזו ואמרין שם דלוקה מפני שהקדים מע"ש שבה למע"ר של חביתה וכתב רש"י ז"ל מפני שהקדים מע"ש שבה למע"ר דמעיקרא מקמי דאמר של זו בזו קיימא להפריש ממנה מע"ר ומע"ש והשתא כי מפריש ממנה מע"ר ומע"ש בשביל אידה פלפלה נמצא מע"ש של פלפלה זו קודם למע"ר שהיה עומד להפריש מאידיה פלפלה קודם לכן ע"ש היינו דקודם שהפריש מפלפלה זו על מקום אחר הנה עומד להפריש מפלפלה זו על עצמה והנה צריה להפריש פסדר מע"ר ואח"כ מע"ש ואח"כ פשהפריש מפלפלה זו על האחרת מע"ר ומע"ש נמצא שהפריש מפלפלה זו מע"ש על האחרת קודם שהפריש מע"ר על פלפלה זו עצמה וזה חשיב ג"כ מקדים ומוכח דקודם שהפריש על האחרת הנה עומד להפריש עליה מיניה וביה וכשהפריש אח"כ למקום אחר ג"כ לא אמרינן דאגלאי מילתא שלא הנה עומד להפריש מיניה וביה דא"כ מאי מקדים איכא דהא על פלפלה שניה שהפריש ליכא מקדים שהרי הפריש עליה מע"ר ומע"ש בב"א וכדאמרין שם בגמרא דעל אידה פלפלה ליכא מקדים ע"ש ונראה דזהו נמי מה דאמרין בירושלמי (מע"ש פ"ג ה"ג) על ההיא דפירות שנגמרו מלאכתן שעברו בירושלים שיחזרו מע"ש שלהם ויאכל בירושלים בעי ר"ז אם הפריש עליהן אח"כ מע"ש ממקום אחר אם נפטר או כבר תפסותו מחיצה ע"ש היינו אם הפריש עליהן אח"כ מע"ש ממקום אחר אי אמרינן דאגלאי מילתא דלא הנה שם מע"ש מעולם ולא קלטוהו מחיצות או דלא מהני זה רק מפאן ולהבא וכשהיה בירושלים קלטוהו מחיצות למע"ש שבהם וא"י אח"כ להפריש עליהן עוד ממקום אחר ופשיטין שם לקמן דפירות שנגמרה מלאכתן שעברו בירושלים א"י להוציא עליהן עוד מע"ש ממקום אחר ע"ש היינו דההפרישה ממקום אחר מהני רק מפאן ולהבא וקודם הקביעות הנה עומד להפריש מיניה וביה וכשה' בירושלים תפסוהו מחיצות להמע"ש שבו וכיון שתפמן מחיצות תו א"י לקבוע במקום אחר.

הנה אמרינן בבכורות (כ"ז) דתרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ושיטת רש"י ז"ל ועוד מהראשונים דא"צ לשייר מן הכרי רק פדי תרומה ואח"כ יפריש ועיין בתוס' שם אבל לאכול פל הכרי ולהפריש אח"כ מפרי אחר אסור ומ"ש האי כרי מפרי אחר ולפמ"ש דמסתמא עומד הכרי לתמן מיניה וביה וזהו קביעותו מיהו יכול אח"כ לשנות קביעותו ולקבוע במקום אחר וזה מהני רק מפאן ולהבא אף לעשות קביעות חדשה אפשר רק בשניהם בעולם דאז קובע מעשר של זו בזו אבל אחר שנגמרה הכרי א"י לעשות קביעות בכרי אחר ונהי דהקילו בתרומת חו"ל להפריש אחר אכילה אבל לעשות אז קביעות חדשה למעשרות אינו שייך ולפיכך צריה להפריש רק מפרי הנה שפכר הוקבע מעשרותיו בזה הכרי: (ו) כתב המל"מ פ"ה מהל' תרומות הי"ג להראב"ד ז"ל במפריש תרומה ממע"ר שלא ניטלה תרומתו על כרי אחר של טבל דמייירי שאותו מע"ר הקדימו

בפרי דחייבת בת"ג ובתרומת מעשר ויכול לעשותו ת"ג על מקום אחר אף זה רק מה שיש בהמעשר מת"ג דא"י לעשות פלו ת"ג על מקום אחר מאחר שעשירית מעשר זה הוא לכהן משום תרומת מעשר אף כל מה שיש חוץ משיעור תרו"מ יכול לעשותו ת"ג ע"ש.

והנה יש לעיין פ"ן דהאי מע"ר שהקדומו בפרי אינו נפטר מת"ג כשפריש אח"כ ממנו ת"ג יכול לעשות פשיעור שירצה ויכול לעשות הכל ת"ג רק שישיר משהו לשיריים פ"ן מפריש ת"ג ואע"ג דהמעשר כבר הוטבל לתרומת מעשר ויש בו אַחַד מעשרה תרו"מ לא איכפת לן בזה דהא כל טבל הוא טבול למעשר ומ"מ יכול לעשות תרומה פמה שירצה אף אם אינו משיר אַחַד מעשרה למע"ר ומשום פ"ן דאין שיעור לתרומה מעיקרא יש בו מע"ר רק חלק מעשרה ממה שישיר מתרומה וה"נ פ"ן דהאי מע"ר שהקדומו בפרי הוא טבול לתרומה אף שהוא טבול ג"כ לתרו"מ שיעור תרומת מעשר שבו הוא רק ממה שישיר מת"ג וא"כ פ"ן שיכול לעשות ממנו תרומה פמה שירצה רק שישיר מעט א"כ אמאי לא יוכל לעשות פן על מקום אחר ולמה צריך שישיר אַחַד מעשרה כפי תרומת מעשר: ונראה מזה דל"ד תרומת מעשר למעשר לענין זה דמעשר אף שהוא ג"כ אַחַד מעשרה מעיקרא שיעוריה רק א' מעשרה במה שישתיר אחר תרומה ומש"ה יכול לעשות תרומה פמה שירצה אַבַל תרו"מ פ"ן שקרא שם מעשר הוי תרו"מ אַחַד מעשרה ממנו ואף שהמעשר טבול לתרומה התרומה שפריש מן המעשר אינו ממעט בשיעור תרומת מעשר ומ"מ נראה כשפריש התרומה מן המעשר מיניה וביה יכול לעשות תרומה פמה שירצה דהא אף אם יפריש קודם תרו"מ ואח"כ יפריש תרומה מן המעשר צריך להפריש התרומה אף מן התרו"מ וכמו עושה עיסה מן הטבל דחלה חייבת בתרומה ותרומה בחלה וה"נ אין התרו"מ נפטר מן התרומה ואז יכול לעשות תרומה מן התרו"מ פמה שירצה כשאר הפרשת תרומה ד"יכול לעשות פמה שירצה רק שישיר א"כ אף קודם שהפריש תרו"מ יכול לעשות תרומה מן המעשר פמה שירצה רק התרומה שהפריש אח"כ ג"כ בתרו"מ דאין תרומה ממעטת משיעור תרו"מ ואינה נפטרת מתרו"מ אחר שקרא עליה שם תרומה אַבַל לעשות אותו המעשר תרומה על מקום אחר אינו רשאי בשיעור שיש שם תרו"מ פ"ן דע"י שעושה את המעשר תרומה אין זה ממעט משיעור תרו"מ שבו ולעולם שיעור תרו"מ שבו הוא א' מעשרה והוא ממנו של כהן כשעושה שיעור זה תרומה על פרי אחר נמצא זה פוטר את עצמו בממנו של כהן: והנה זה דתרומה שפריש מן המעשר אינו ממעט מתרו"מ ואף שהמעשר הוא טבל לתרומה ונתרומה עצמה שפריש מן המעשר ג"כ חייבת בתרו"מ ע"כ הטעם הוא דכשפריש תרומה מן המעשר שהקדומו בפרי לא נפקע שם מעשר מהתרומה והוי תרומה וגם מעשר וכ"כ שיהא ג"כ מעשר חייבת בתרומת מעשר.

והנה לפ"ז ה"נ במקדים מע"ש בפרי דאותו מע"ש חייבת בתרומה ובמע"ר כשפריש אח"כ תרומה ומע"ר לא פקע תורת מע"ש מהם והם תרומה וגם מע"ש וצריך לאוכלן בירושלים וכן נראה ממ"ש הרמב"ם ז"ל בפה"מ פ"א דדמאי על ההיא דאם הקדים מע"ש לראשון אין בכך פלוס וכתב למדנו מהענין הזה שאם הקדים מע"ש לראשון אין בכך פלוס משא"כ בודאי ר"ל בטבל האמתי אם הוציא מע"ש קודם מע"ר הוא עובר בל"ת וא"י להתנדות וזה מותר בדמאי בלבד שישמור השיעורין והדמיון בזה כגון אם היו מאה סאין חטין יוציא עשר סאין תחילה ויאמר זה מע"ש ואח"כ יוציא עשרה סאין ויאמר זה מע"ש ראשון וע"כ שים לבך לשמור ענין זה עכ"ל.

והנה הטעם דצריף להפריש י' סאין למע"ר אחר שפכר הפריש י' סאין למע"ש ונשאר רק צ' סאין הוא משום דהכא שהקדים המע"ש בכרי אף המע"ש חייב במע"ר וא"כ צריף להפריש מע"ר על כל המאה סאין וצריף להפריש עשרה למע"ר אף בזה יש לעיין דל"ל להפריש מן הנשאר אף על המע"ש ויהיו עשרה מע"ש ונאחד תרומת מעשר יפריש מן המע"ש מע"ר מיניה וביה ויהיו רק ט' מע"ש ולא יצטרף להעלות י' סאין לירושלים ולפמ"ש דבמפריש מע"ר מן מע"ש שהקדימו בפרי נשאר שם מע"ש על המע"ר וצריף להעלותו לירושלים אינו משתפר מזה פלוג ממה שפריש המע"ר ממע"ש עצמו דסוף סוף יהיו י' מע"ש ויהיה צריף להעלותו לירושלים ולפ"ז צריף להפריש רק ממקום אחר ולא מיניה וביה פניו דצריף להפריש תרומת מעשר מן המעשר ויהיה תרו"מ וגם מע"ש וזה אינו רשאי דממעט באכילתו וכדאמרנו דמע"ש אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שממעט באכילתו ומש"ה מפריש מע"ר על המע"ש ממקום אחר: אף מדברי הרמב"ם ז"ל פי"ב מהל' מעשר ה"ה אינו נראה פן שכתב מי שאינו נאמן שראוהו שהפריש מע"ר כו' והנאמן על השני אינו נאמן על הראשון והנאמן על הראשון נאמן על השני לפיכך מי שאינו נאמן שהוציא פירות מביתו ואמר אלו מע"ר נאמן ואין מפרישין מהן תו"מ ואם אמר אלו מע"ש אינו נאמן וה"ה דמאי ומפרישין מהן תרומת מעשר ונראה לי שהוא פודה את פולן ע"ש והנה במה שאומר שהוא מע"ש נאמן רק שהן דמאי דשמא לא הפריש מע"ר דהנאמן על השני א"כ על הראשון וצריף להוציא מהן תרומת מעשר אבל מע"ש א"צ להפריש מהן כשאר דין דמאי משום דנאמן שהוא מע"ש ולא אמרינו שפא הוא טבל גמור.

והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל ונראה לי שהוא פודה את פולם דהיינו דאף התרומת מעשר שהוא צריף להפריש מן המע"ש ג"כ צריף פדיון והיינו דבדין הנה דהתרו"מ שפריש א"צ פדיון רק פניו דהוי רק ספק אם לא הפריש מע"ר ואפשר שפכר הפריש מש"ה הפלצריף פדיון ונראה מזה דאם נדאי לא הפרישו מע"ר התרו"מ שפריש אח"כ מן המע"ש א"צ פדיון דנפקע שם מע"ש ממנו ואינו רק תרו"מ דאי אפילו אי נדאי לא הפריש מע"ר ג"כ הפל צריף פדיון מה שיהי נראה לי.

והנה פן נראה נמי מהשמ"ק תמונה (ד') [עיין בהשמות] גבי היו לפניו ב' פלפלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו כו' ז"ל ולכאורה משמע דאם יש בכלפלה ק' תאנים שיהי' לאותן פלפלה מן השניה לתקן וידו שהרי מעשר שלקח הוא עשרה וזה אינו הרבה דהיינו דוקא מפריש מיניה וביה ומפריש מק' עשרה דהיינו מכל עשרה אחת ונשאר צ' חולין אבל אם מפריש ממקום אחר ורוצה להפריש על מאה צריף להפריש עשרה בשביל התשעים ועוד אחת בשביל התשעה ועוד נשאר אחת לתקן נמצא בכלפלה שניה י"א בשביל מעשר ראשון של ראשונה ובשביל מע"ש קרוב לעשרה עכ"ל ויש לעיין טובא אמאי הוי מע"ש רק קרוב לעשרה פניו דמפריש מכלפלה זו על חברתה והמע"ר שפריש על הצ"ט שבכלפלה ראשונה הוא י"א כמ"ש השמ"ק א"כ ה"נ מע"ש שפריש מכלפלה שניה על הראשונה פניו דג"כ מתקן צ"ט שבכלפלה ראשונה צריף להיות מע"ש י"א כמו מע"ר וע"כ משום דמע"ש שהוא ג"כ י"א היא טבולה למע"ר שהרי לא הפרישו עליה מע"ר וצריף להפריש מהמע"ש יותר מאחת למע"ר ואותו מע"ר אין לו תורת מע"ש כלל נמצא דמע"ש הוא רק קרוב לעשרה ובההיא דמאי שכתב הפה"מ בהקדים מע"ש לראשון דמפריש מע"ר על מע"ש מהנשאר ולא מיניה וביה י"ל הטעם משום דמע"ש ממון גבוה ואי"ל רשות להפריש מע"ר דאינו בעלים להפריש אבל כשפריש מן הנשאר על המע"ש הו"ל תורם משלו על ש"ח דא"צ דעת.

והנה אף אי נִימָא דְמַעַר מְמַעַט מִמַּעַר דְּבַהֲקָדִים מַעַר לְרֵאשׁוֹן מַה שְּׁמַפְרִישׁ אַח"כ מַעַר מִמַּעַר שְׁאִי"ל תּוֹרַת מַעַר כְּלָל מ"מ אֶפְשָׁר בְּמַקְדִּים מַעַר לְתַרוּמָה אִין הַתְּרוּמָה מְמַעַט אַח"כ מְשִׁיעוֹר תְּרוּמַת מַעַשָׁר שְׁבָה דְמַעַר פִּינּוּ דִי"ל שְׁיעוֹר אֶחָד מַעַשְׂרָה וְכִינוּ דְצָרִיף לְהַפְרִישׁ מַעַר קוֹדֶם לְמַעַר שְׁמַעֲקָרָא יֵשׁ בְּכָרִי שְׁל ק' סְאִין רַק ט' מַעַר שְׁאִי"ל נֶאֱפָה הַקְדִּים מַעַר לְרֵאשׁוֹן וְהַפְרִישׁ י' לְמַעַר שְׁמַעַר מ"מ לֹא תְפִיס יוֹתֵר מִפְּשִׁיעוֹר ט' וְאַחַת שְׁמַפְרִישׁ אַח"כ לְמַעַר מִן מַעַר שְׁאִי"ל עֲלֵיהָ קַדְוִשָׁת מַעַר שְׁמַעַר מ"מ מְקָדִים מַעַר לְתַרוּמָה פִּינּוּ דְאִין שְׁיעוֹר קָצוּב לְתַרוּמָה אִף לְמַטָּה וְיָכוֹל לְהַפְרִישׁ כ"ש נְהִי פְשִׁמַפְרִישׁ תְּרוּמָה קוֹדֶם מַעַר לִיכָא דִין מַעַר רַק עַל הַנְּשִׂאָר אֲבָל פְּשִׁמַפְרִישׁ מַעַר לְתַרוּמָה תְּפִיס הַפֶּל בְּמַעַר וְאִף עַל הַתְּרוּמָה שְׁמַפְרִישׁ אַח"כ מְהַמַּעַר וְצָרִיף לְהַפְרִישׁ מִפְּנֵי תְרוּמַת מַעַשָׁר: ז) נְקֻטִינּוּ בְכַמָּה דְּוֹכְתֵי דְמַעַר שְׁהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין פְּטוֹר מִת"ג וְאִם הַקְדִּימוּ בְּכָרִי חֲזִיב וְאִם הַקְדִּימוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דְחֲזִיב בִּת"ג חוּץ מִשְׁבַּת (קכ"ז) דְּכַתְּבוּ בְּחַד לִישְׁנָא דְזָה דְאֶמְרִינּוּ הַקְדִּימוּ בְּכָרִי חֲזִיב בִּת"ג ה"נ בְּעֵינּוּ שְׁפָכֵר רָאָה פְּנֵי הַבַּיִת ע"ש.

והנה אֶמְרִינּוּ בִירוּשְׁלָמִי מַעַשְׂרוֹת (פ"ג ה"א) בְּמַצָּא פִירוֹת אִם רֹב מְכַנְּסִין לְשׁוּק פִּינּוּ דַא"צ רְאִיתִי פְּנֵי הַבַּיִת אֶסוֹר לְאֶכּוֹל מִהֶם עֲרָאִי דְאֶטְבֵּל לְמַעַשָׁר וּמִתְקַנּוּ דְמֵאִי דְשָׁמָא נִתְעַשָּׂר וְאִם רֹב מְכַנְּסִין לְבַיִת מוֹתֵר לְאֶכּוֹל עֲרָאִי דְאֶפְתִּי לֹא רָאָה פְּנֵי הַבַּיִת וּמִתְקַנּוּ וְדַאִי פִינּוּ דְעַדִּינּוּ לֹא נִתְחַזְּיְבוּ וְדַאִי לֹא עִישָׁר וְאֶמְרִינּוּ שְׁם בְּמַחְצָה עַל מַחְצָה מְתַקְנּוּ דְמֵאִי בְּשַׁדָּה דְאֶסוֹר לְאֶכּוֹל עֲרָאִי שְׁמָא מְכַנְּסִים לְשׁוּק וְכַשְׁמְכַנְּסִים לְבַיִת צָרִיף לְעַשָּׂר וְדַאִי דְשָׁמָא מְכַנְּסִים לְבַיִת הוּא ר"י ב"ר בּוֹן ר"י בְּשֵׁם ר"ש בֶּן יְהוֹצֶדֶק צָרִיף לְהַתְּנוֹת וְלוֹמַר אִם מְאוֹתָן שְׁמַכְנִינּוּ לְשׁוּק הוּא מַה שְּׁעֵשִׂיתִי עֲשׂוּי וְאִם לֹא עֲשִׂיתִי כְּלוּם שְׁלֹא תְהֵא מְאוֹתָן שְׁמַכְנִינּוּ לְבַיִת וְנִמְצָאָת תְּרוּמַת מַעַשָׁר טְבוּלָה לְתַרוּמָה גְדוּלָה ע"ש הֵינּוּ פִינּוּ דְצָרִיף לְהַפְרִישׁ אַח"כ פְּשִׁמַפְרִישׁ לְבַיִת וְדַאִי וְלְהַפְרִישׁ אַז גַּם ת"ג וְכַשְׁמַעַשָׁר קוֹדֶם דְמֵאִי בְּשַׁדָּה הֵינּוּ דְמַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעַשָׁר כְּדִין דְמֵאִי נִמְצָא אַח"כ הַתְּרוּמַת מַעַשָׁר טְבוּלָה לְתַרוּמָה וּמַש"ה צָרִיף לְהַתְּנוֹת וְאֶע"ג דְזָה דְצָרִיף אַח"כ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה הוּא מְשׁוּם שְׁמָא מִן הַמְכַנְּסִים לְבַיִת הוּא וְהִיא קוֹדֶם רְאִיתִי פְּנֵי הַבַּיִת וְדַאִי לֹא הַפְרִישׁוּ אִף ת"ג א"כ זָה שְׁעִישָׁר קוֹדֶם בְּשַׁדָּה דְמֵאִי הִיתָה הַפְּרִישָׁה קוֹדֶם רְאִיתִי פְּנֵי הַבַּיִת וְא"כ אִמְאִי אֶמְרִינּוּ דְהַתְּרוּמַת מַעַשָׁר טְבוּלָה אַח"כ לְתַרוּמָה הִרִי הַקְדִּים מַעַשָׁר לְתַרוּמָה קוֹדֶם רְאִיתִי פְּנֵי הַבַּיִת וּמוֹכַח מִהִירוּשְׁלָמִי דְלֹאֲחַר גְּמַר מְלֹאכָה אִף קוֹדֶם רְאִיתִי פְּנֵי הַבַּיִת אִינוּ נְפֹטֵר מִת"ג: וּבְמַקְדִּים מַעַר לְמַעַר וְלֹת"ג בְּשַׁבְּלִין אִם נְפֹטֵר מַעַר וּמִת"ג אֶמְרִינּוּ בִירוּשְׁלָמִי פ"א דְחַלָּה דְתַלּוּי אִי מַעַר שְׁאִינּוּ פְּנִינּוּ אִי מַעַר שְׁמֹן גְּבוּהָ הוּא פְּטוֹר אֲבָל לְמ"ד פְּנִינּוּ חֲזִיב ע"ש הֵינּוּ דְהַפְּטוֹר הוּא רַק מְשׁוּם דְמַעַר שְׁמֹן גְּבוּהָ וּמִמּוֹן גְּבוּהָ פְּטוֹר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת כְּמוֹ הַקְדָּשׁ וְהִנּוּ לִפ"ז יֵשׁ לְעֵינּוּ לְמ"ד מִתְּנוּת שְׁלֹא הוֹרְמוּ כְּמִי שְׁהוֹרְמוּ דְמֵינּוּ וְהִנּוּ מִמּוֹן גְּבוּהָ אִף קוֹדֶם הַפְּרִישָׁה כְּדַאֶמְרִינּוּ בְּקִידוּשִׁין (נ"ד) דְיִהִיב לִיהָ בְּטְבִלְיָהּ וְקִסְבֵּר מִתְּנוּת שְׁלֹא הוֹרְמוּ כְּמִי שְׁלֹא הוֹרְמוּ דְמֵינּוּ הָא אִי כְּמוֹ שְׁהוֹרְמוּ דְמֵינּוּ הִנּוּ מִמּוֹן גְּבוּהָ אִף קוֹדֶם הַפְּרִישָׁה א"כ לְעוֹלָם אִיף מַעַשְׂרִין עִישָׁר שְׁלָם לְמַעַר פִּינּוּ שְׁיֵשׁ שְׁם שְׁיעוֹר שְׁל מַעַר שְׁהוּא מִמּוֹן גְּבוּהָ וּמִמּוֹן גְּבוּהָ פְּטוֹר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת א"כ לְמָה מַפְרִישׁ עִישָׁר שְׁלָם לְמַעַר וְאֶפְשָׁר שְׁזָהוּ טַעַם הַרְמַב"ם ז"ל שְׁפָסַק פ"ג מַמַּעַר שְׁאִי"ל דְיָכוֹל לִיתֵן בְּמִתְּנָה כְּשֵׁהוּא טְבֵל וְתָמָּה שְׁם הַכ"מ הָא הַרְמַב"ם ז"ל פּוֹסֵק בַּכ"מ דְּמִתְּנוּת שְׁלֹא הוֹרְמוּ כְּמִי שְׁהוֹרְמוּ דְמֵינּוּ וְתִי בְּשֵׁם הַפְּהַר"י קוֹרְקוֹס ז"ל דַּס"ל לְהַרְמַב"ם ז"ל דְלַעֲנִין מִמּוֹן גְּבוּהָ לַכ"ע כְּמִי שְׁלֹא הוֹרְמוּ דְמֵינּוּ ע"ש וְהַטַּעַם הוּא דַאִי אִף לְמִמּוֹן גְּבוּהָ אֶמְרִינּוּ כְּמִי שְׁהוֹרְמוּ דְמֵינּוּ לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ מַעַר אֶחָד מַעַשְׂרָה וְלְהַנְשִׂיטוֹת דְלֹא ס"ל פְּהַרְמַב"ם ז"ל וְס"ל דְאִף לְעֵנִין מִמּוֹן גְּבוּהָ תַלּוּי אִי אֶמְרִינּוּ כְּמִי שְׁהוֹרְמוּ

דְּמִינָן י"ל פִּינָן דְּזֵה דְּמִמּוֹן גְּבוּה פְּטוֹר מִן הַמַּעֲשָׂוֹת הוּא מְשׁוּם דְּהוּי כְּמוֹ הַקְּדִישׁ וְהַקְּדִישׁ פְּטוֹר רַק בְּשַׁעַת מִירוּחַ אֲבָל הַקְּדִישׁ אַחַר מִירוּחַ אֵינוֹ פְּטוֹר וְכֵן בְּמַע"ש שֶׁהַקְּדִישׁ בְּשַׁבְּלִין דְּפְטוֹר מִמַּע"ר וּמַת"ג כְּתִב הַגְּר"א ו"ל וְכֵן הַמְּלָאכָת וְשִׁלְמָה דְּדוֹקָא בְּשִׁלְא פְּדָה קוֹדֵם מִירוּחַ אֲבָל פְּדָה קוֹדֵם מִירוּחַ חֲזִיב כְּמוֹ בְּהַקְּדִישׁ וְהִנֵּה יֵשׁ לְחַקּוֹר בְּהַקְּדִישׁ דָּאם הַקְּדִישׁ קוֹדֵם מִירוּחַ דְּפְטוֹר וְלֵאחַר מִירוּחַ חֲזִיב אִם הָיָה בְּב"א הַמִּירוּחַ וְחִלּוֹת הַקְּדִישׁ אִי פְּטוֹר וְהָכָא פִּינָן דְּזֵה דְּמַתְּנוֹת שְׁלֵא הוֹרְמוּ כְּמִי שֶׁהוֹרְמוּ דְּמִינָן הוּא רַק לֵאחַר גָּמַר מְלָאכָה כְּדָאמְרִינוּ בְּכַמְּה דְּוֹכְתִי וְנִמְצָא דְּהַמִּירוּחַ וּמִמּוֹן גְּבוּה בְּאִין בְּב"א וּס"ל לְאוֹתָן הַשִּׁיטוֹת דְּכָל בְּב"א הוּי כְּמוֹ הַקְּדִישׁ לֵאחַר מִירוּחַ דְּאֵינוֹ פְּטוֹר.

עוֹד אֲפֻשֶׁר לִזְמַר לְפַנ"ש הַתּוֹס' ב"ק (צ"ד) גְּבִי מְצוֹת פְּאָה לְהַפְרִישׁ מִן הַקְּמָה כּו' מִיֶּרְחוֹ מַעֲשֶׂר וְנוֹתֵן לוֹ וְהַקְּשׁוּ בַּתּוֹס' הָא פְּאָה פְּטוֹר מִן הַמַּעֲשָׂוֹת וְכַתְּבוּ דַּמ"מ כ"ז שְׁלֵא הַפְּרִישׁ פְּאָה וְלֵא בִּירְרָה הִיָּה הַפֶּל שְׁלוֹ וְנִתְחַזְּיב הַפֶּל בְּמַעֲשֶׂר וְשׁוֹב לֹא אֵיפְטוֹר ע"ש א"כ ה"נ י"ל נְהִי דְּקוֹדֵם הַפְּרִישָׁה ג"כ אֵיפָא מְמוֹן גְּבוּה מ"מ פִּינָן שְׁיִכּוֹל לְבַרֵר אֵיזָה שְׁיִרְצָה לְמַע"ש חֲשִׁיב קוֹדֵם לְעַנְגּוֹ חֲזִיב מַעֲשָׂוֹת פְּאֵילוֹ הַפֶּל שְׁלוֹ וְנִתְחַזְּיב הַפֶּל אַף הַר"ש ו"ל פְּאָה פ"א מ"ג) כְּתִב דְּזֵה דְּאָמְרִינוּ מִיֶּרְחוֹ מַעֲשֶׂר וְנוֹתֵן לוֹ אֲפִילוֹ מִיפְטוֹר מְדָאוּרִייתָא חֲזִיב מְדַרְבְּנָן מְשׁוּם דְּאָמְרִינוּ הַלְקֵט הַשְּׂכָחָה וְהַפְּאָה שְׁעֻשָׁאן גְּוֹרָן הַקְּבָעוּ לְמַעֲשָׂוֹת מִפְּנֵי הַרְמָאִין ע"ש וּס"ל דְּאָף אִם לֹא הַנְּבַרֵר חֵלֶק הַפְּאָה ג"כ פְּטוֹר וּא"כ ה"ה בְּמַע"ש: וְהִנֵּה דַעַת הַר"ש ו"ל (תְּרוּמוֹת פ"א מ"ה) דְּמַע"ר אִם הַקְּדִישׁ בְּשַׁבְּלִין דְּפְטוֹר מַת"ג אִם לֹא נִיטַל מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר עוֹשֶׂה אוֹתָהּ ת"ג עַל מְקוֹם אַחַר וּמִיִּתִי עֲלֶה הָא דְּדַרְשִׁינוּ בְּסַפְרֵי זוּטָא מְנִינָן לְכֹן לֹוי שְׁרָצָה לְעֵשׂוֹת מִמַּע"ר ת"ג כּו' ע"ש וְהַמ"ל מְתָמָה עֲלִיו וְכַתְּבֵי דְּכְמוֹזָר נִחְשְׁבוּ בְּעֵינֵי דְּמַאחַר שְׁאִין הַמַּעֲשֶׂר טְבוּל לַת"ג אֵיף עוֹשֶׂה אוֹתָהּ ת"ג עַל מְקוֹם אַחַר ע"ש.

הִנֵּה כְּתִב הַרְמָב"ם ו"ל מַעֲשָׂוֹת (פ"ג ה"כ"ב) מְצָא תְּבוּאָה מְרוּחָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת עַל פִּירוֹת אַחֲרוֹת כּו' וְכַתְּבֵי הַרְדְּב"ז ו"ל דְּאָמְרִינוּ בִּירוּשְׁלַמִי מְצָא פִירוֹת מְמֻרְחִים בְּשַׁדָּה מְכֻנְסִין אֲסוּרִין מְשׁוּם גְּזֵל מְפֻזְרִין מְוִתְרִין מְשׁוּם גְּזֵל בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף חֲזִיבִין בְּמַעֲשָׂוֹת וּפְטוֹרִין מַת"ג שֶׁא"א לְגִוּוֹן שְׁתִּיעֶקֶר אֵא"כ נִיטַל הֵימֶנּוּ ת"ג וְהֵתָם אֵיפָא פְּלוּגְתָא אִי מַעֲשָׂרִין בְּבֵית אוֹ בְּשַׁדָּה וּמִשְׁמַע דְּהַלְכָה דְּמַעֲשָׂרִין אֵלָא בְּבֵית הַלְכָף זֶה שְׁמַצָּא תְּבוּאָה מְרוּחָה וְדָאִי לֹא מִתְעַשְׂרָה וְיִכּוֹל לְעֵשׂוֹתָהּ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת עַל פִּירוֹת אַחֲרוֹת וְלֹא הוּי מִן הַפְּטוֹר עַל הַחֲזִיב אַע"ג דְּפְטוֹר מַת"ג ע"ש וְקָשָׁה טוֹבָא פִּינָן דְּפְטוֹר מַת"ג לְפִי שְׁכָבֵר נִיטְלָה תְּרוּמָתוֹ אֵיף יִכּוֹל לְעֵשׂוֹת תְּרוּמָה עַל מְקוֹם אַחַר לְפִי שְׁלֵא נִיטְלָה מִמֶּנּוּ הַמַּעֲשֶׂר וְאֵף לְהַר"ש ו"ל דְּיִכּוֹל לְעֵשׂוֹת מַעֲשֶׂר שְׁלֵא נִיטַל מִמֶּנּוּ תְּרוּ"מ ת"ג עַל מְקוֹם אַחַר אֵף שְׁנֵה הַמַּעֲשֶׂר פְּטוֹר מַת"ג זֶה רַק בְּמַעֲשֶׂר דְּאֵיפָא דְּרִשָּׁא דְּסַפְרֵי אֲבָל תְּבוּאָה שְׁנִיטְלָה תְּרוּמָתוֹ רַק טְבוּלָה לְמַעֲשֶׂר שְׁיִכּוֹל לְעֵשׂוֹתָהּ אַח"כ תְּרוּמָה עַל מְקוֹם אַחַר זֹו לֹא שְׁמַעְנוּ וְצַע"ג: נִקְטִינוּ דְּהַמְקַדִּים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים וְכֵן מַע"ר לְתְּרוּמָה וּמַע"ש לְרֵאשׁוֹן עוֹבֵר בַּל"ת דְּמִלְאָתָהּ וְדַמְעָה לֹא תֵאחַר וּבִירוּשְׁלַמִי תְּרוּמוֹת (פ"ג ה"ג) אָמְרִינוּ בְּהַקְּדִים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים אֵימְתִי הוּא עוֹבֵר ר"ח ב"ר אָמַר מִתְחִילָה ר"ש בַּר רַב יִצְחָק אָמַר בְּסוּף מַה נִּפְיָק מִבִּינֵיהוֹן לְסִיּוּף הַכָּרִי עַל דַּעְתִּיהָ דְּר"ח ב"ב עוֹבֵר ע"ד דְּר"ש בְּר"י אֵינוֹ עוֹבֵר וּבִיאָר בְּסַפְרֵי לְקַח טוֹב דְּהַפְּלוּגְתָא הִיא בְּמַקְדִּים אֵימְתִי עוֹבֵר אִי מִיָּד פְּשֵׁהפְּרִישׁ הַתְּרוּמָה קוֹדֵם הַבְּכּוּרִים אוֹ אַח"כ כְּשֶׁהַפְּרִישׁ אֵת הַבְּכּוּרִים דְּאִזְ נִמְצָא מַקְדִּים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים וּנ"מ לְנִשְׂרָף הַכָּרִי וְלֹא בָּא לִידֵי הַכְּרִישׁת בְּכּוּרִים ע"ש.

והנה יש לעיין דכעין זה אבְעִי לן בירושלמי יומא (פ"ה ה"א) בהכנסת פה ומחטה דאם הכניסם בזא"ז דעובר משום הכנסה יתרה ואבְעִי לן אי חייב על הכנסה ראשונה או על השנייה ואמרין דפשיטא דעל הראשונה דעל השנייה אומרים לו שייכניס ע"ש וא"כ ה"נ איך אפְשֵׁר לחייבו על הפְרִשָׁה שְׁנִיָּה הרי אומרים לו שייפְרִישׁ אח"כ בפורים ע"כ נראה דנדאי עובר על הפְרִשָׁה ראשונה ולא על שנייה והאבְעִיָּא הוא רק אימתי חל האיסור אם תכף פְּשֵׁה־פְרִישׁ תְּרוּמָה קוּדָם הבפורים או אח"כ פְּשֵׁמְפְרִישׁ בפורים אָז עובר למפְרַע על הפְרִשָׁת תְּרוּמָה דמקדים מקרי אם הפְרִישׁ שְׁנִיָּהֶם והקדים זה לזה אָבֵל אם לא הפְרִישׁ רק אחת לא מקרי מקדים ונ"מ לנְשַׁרְף הַכְּרִי: אָמְרִינן בירושלמי דמאי (פ"ד ה"ג) לר"א דאמר הנאָמֵן על השני נאָמֵן על הראשון דטעמיה משום דאינו חשוד להקדים ע"ש ואע"ג דהתם מפְרִישׁ רק מע"ש לבד ואמאי איכא איסור מקדים הא הכא הוי פְּנִשְׁרָף הַכְּרִי כִּינּוּן שְׁלֵא בָּא לְהַפְרִישׁ שְׁנִיָּהֶם ונראה דאף אי ליכא מקדים פְּשֵׁמְפְרִישׁ רק אַחַד הִיָּינוּ רק הלאו אָבֵל הַעֲשֵׂה דאיכא אף פְּשֵׁמְפְרִישׁ שְׁנִיָּהֶם פְּאֻחַת כַּמ"ש הַתּוֹסֵף תְּמוּרָה (ד') וְאֵף דְּכִשְׁמִפְרִישׁ שְׁנִיָּהֶם פְּאֻחַת אִינוּ מקדים זה לזה רק כִּינּוּן דְּאִינוּ מְאָחַר לְהַשְׁנִי אִיכָּא עֲשֵׂה זֶה הַעֲשֵׂה אִיכָּא אף פְּשֵׁמְפְרִישׁ רק אחת דְּכִשְׁמִפְרִישׁ מע"ש לבד נהי דאינו מקדימו למע"ר כִּינּוּן דְּלֹא הַפְרִישׁ מְעַ"ר כָּלֵל מ"מ הרי גם אינו מְאָחַר שְׁהָרִי הַפְרִישׁ מע"ש קוּדָם שְׁהַפְרִישׁ מְעַ"ר וּבְעִינָן שְׁתֵּהָא הַפְרִישׁת מְעַ"ש אַחַר הַפְרִישׁת מְעַ"ר: הִנֵּה בְּמַקְדִּים מְעַ"ר לְתְּרוּמָה בְּשַׁבְּלִין אִי עוֹבֵר כְּתַב רַש"י ז"ל שְׁבַת (קכ"ז) בְּפִשְׁטוּת דְּאִינוּ עוֹבֵר אֵף בְּבִיצָה (י"ג) גְּבִי קְטַנִּיּוֹת דְּאָמְרִינן דְּאִסּוּרֵיִתָּא לֹא טְבֵּלָא לָהּ וּמִקְשִׁינָן מֵהֵיא דְּמִי שְׁהָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל טְבֵּל כּוֹתֵשׁ כּו' וּמְדַקְרִי לִיהָ טְבֵּל מְכָלֵל דְּאִסּוּרֵיִתָּא טְבֵּלָא לָהּ וּמוֹקְמִינָן בְּטְבֵּל טְבוּל לְתְּרוּמַת מְעַשֵּׂר כְּדֵר' אֲבָהּוּ דְּמְעַ"ר שְׁהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין שְׁמוּ טוּבְלוֹ לְתְּרוּ"מ הִיָּינוּ דְּלַעֲוֹלָם אִסּוּרֵיִתָּא לֹא טְבֵּלָא לָהּ וְזֶה דְּקָרִי לִיהָ טְבֵּל הוּא מְשׁוּם דְּשֵׁם מְעַשֵּׂר טוּבְלוֹ וּמִקְשִׁינָן כּוֹתֵשׁ ל"ל לִימָא פִּי הִיכָּא דִּיהִבּוּ לִי הִכִּי יְהִיבָנָא לָהּ וּמִשְׁנִינָן קְנָסָא כּו' וְכַתֵּב רַש"י ז"ל קְנָסָא עַל שְׁהַקְדִּים וְגַרְם לְהַעֲרִים לְעֹבֵר עַל ד"ת שְׁהַמְשִׁנָּה סְדֵר הַמְעַשְׂרוֹת עוֹבֵר בְּלֹא מְלֻאָתָהּ וְדַמְעָה לֹא תֵּאֲחַר ע"ש ואע"ג דְּהִכָּא הוּא קוּדָם גָּמַר מְלֻאָכָה דְּאִסּוּרֵיִתָּא לֹא טְבֵּלָא לָהּ וּמוֹכַח דְּכָאן ס"ל לְרַש"י ז"ל דְּאֵף קוּדָם גָּמַר מְלֻאָכָה אִיכָּא לֹא.

והנה בירושלמי תְּרוּמוֹת (פ"ג ה"ג) הוּא אֲבָעִיָּא וְלֹא אֲפְשִׁיטָא בְּמְעַ"ר שְׁהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין אִי עוֹבֵר אוֹ אִינוּ עוֹבֵר ע"ש ופ"ה הפ"מ שֵׁם דְּהַאֲבָעִיָּא הוּא כִּינּוּן דְּמְעַ"ר שְׁהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין פְּטוּר מִת"ג אִין זֶה מַקְדִּים ע"ש וְקָשָׁה עַל פִּירוּשׁוֹ דְּזֶה דְּמְעַ"ר שְׁהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין פְּטוּר מִת"ג הִיָּינוּ דְּגוּף הַמְעַשֵּׂר פְּטוּר מִת"ג אָבֵל שְׁאֵר הַכְּרִי חֲיִיב א"כ הַפְרִישׁ עַל הַכְּרִי מְעַ"ר קוּדָם ת"ג וצ"ל דְּטַעַם הַאֲבָעִיָּא הוּא כִּינּוּן דְּעִדְיָן לֹא הִגִּיעַ זְמַן חִיּוּב הַפְרִישָׁה שְׁהוּא קוּדָם גָּמַר מְלֻאָכָה אִי אִיכָּא אָז אִיסּוּר מַקְדִּים.

והנה אי אָמְרִינן דְּמְעַ"ר שְׁהַקְדִּימוּ בְּשַׁבְּלִין אִינוּ עוֹבֵר יֵשׁ לְחַקוֹר בְּמַקְדִּים תְּרוּמָה לְבַפּוּרִים בְּשַׁבְּלִין אִי עוֹבֵר אִי הַטַּעַם בְּמַקְדִּים מְעַ"ר לְתְּרוּמָה בְּשַׁבְּלִין הוּא מְשׁוּם דְּעִדְיָן לֹא הִגִּיעַ זְמַן חִיּוּבָהּ שֶׁל תְּרוּמָה לִיכָּא אִיסּוּר אִי מַקְדִּים לָהּ הַמְאֻחָר אָבֵל בְּפּוּרִים דְּדִינָהּ לְהַפְרִישׁ מִמְּחֻבָּר וְכִבֵּר הִגִּיעַ זְמַן חִיּוּב בְּפּוּרִים כִּי מַקְדִּים לָהּ תְּרוּמָה עוֹבֵר אוֹ אֲפְשֵׁר דְּאִיסּוּר מַקְדִּים הוּא רַק הִיכָּא שְׁכָבֵר חָל חִיּוּב שְׁנִיָּהֶם דְּאִיסּוּר מְלֻאָתָהּ וְדַמְעָה לֹא תֵּאֲחַר חָל רַק הִיכָּא דְּחָל חִיּוּב שְׁנִיָּהֶם אָז חָל הָאִיסּוּר שְׁלֵא לֵאחַר זֶה לְזֶה וְהִיכָּא שְׁלֵא חָל עִדְיָן חִיּוּב תְּרוּמָה לֹא חָל הָאִיסּוּר לְהַקְדִּימוּ לְבַפּוּרִים: עוֹד יֵשׁ לְחַקוֹר בְּמַקְדִּים מְעַ"ר לְתְּרוּמָה קוּדָם רְאִינִת פְּנֵי הַבַּיִת אִי חֲיִיב דַּכ"ז שְׁלֵא רָאָה פְּנֵי הַבַּיִת ג"כ עִדְיָן לֹא נִתְחַיֵּב.

והנה לזה יש להביא ראיה מהירושלמי מעשרות (פ"ג ה"א) במוצא פירות אי רוב העיר מכניסין לשוק דא"צ ראית פני הבית אסור לאכול עראי דכבר נגמרה מלאכתו ומעשרן דמאי דשמא מעושר הוא ואם רוב מכניסין לבית אך עראי פניו דאפתי לא ראה פני הבית ומעשרן ודאי פניו דעדיין לא נתחייב ודאי לא הפריש ובמחצה על מחצה מעשרן דמאי בשדה וכשמכניס לבית מעושר ודאי ומקשינו התם נמצא מקדים מעושר לתרומה פניו דכשמכניס לבית צריך לעושר ודאי ולהפריש אף תרומה א"כ פשמפריש קודם בשדה דמאי ה"ה מקדים מעושר לתרומה ע"ש והא הכא פשמפריש בשדה ודאי לא ראה פני הבית וזה דצריך אח"כ פשמכניס לבית להפריש תרומה הוא משום ששם הוא מן המכניסים לבית ולא נתחייב עד שיכניס לבית וכיון שעדיין לא ראו פני הבית ודאי לא עישרו א"כ אמאי איכא אסור מקדים פשמפריש קודם לכן מעושר בשדה דהא חלות התרומה הוא רק אם הוא מאותן שמכניסין לבית ולא ראו פני הבית ומוכח דאף קודם ראית פני הבית איכא אסור מקדים: אמרינו בפכורים (פ"ח מ"ח) הפריש בפורים נבזו נמקו כו' מביא אחרים תחתייהם ואינו קורא ויש לחקור קודם שהפריש השנייים אם יכול להפריש תרומה אי איכא משום מקדים דאמרינו פ"ג בתרומות ומניין שיקדמו הפכורים לתרומה זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית אלא יקדמו בפורים שהן בפורים לכל וכתב בפה"מ דהיינו משום דטעונו הבאת מקום ע"ש ואמרינו שם דמע"ר קודם למע"ש ומשום שיש בו ראשית ואע"ג דמע"ש טעון הבאת מקום ונראה מזה דרק בשוין דזה נקרא תרומה וראשית וזה נקרא תרומה וראשית אז זה קודם משום דטעון הבאת מקום אבל אי זה יש בו ראשית וזה אין בו ראשית לא מהני מה דטעון הבאת מקום.

והנה זה דהפריש בפכורים נבזו נמקו דמפריש אחרים תחתייהם ואינו קורא עליהן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ד ה"ט דאינו קורא לפי שאינו יכול לומר את ראשית פרי האדמה לפי שאינו ראשית ע"ש א"כ אפ"ש פניו דהשנייים אינו ראשית תרומה קודמת להן שהיא ראשית: בירושלמי דמאי (פ"ה ה"א) איכא פלוגתא דאמוראי אי בחלה איכא אסור מקדים ע"ש.

והנה אי נימא דיש אסור מקדים בחלה אתי שפיר מה דאמרינו דע"ה נחשדו על החלה והקשו פניו דשיעור חלה מה"ת בכ"ש אמאי חשודין הא הוי בתרומה דלא נחשדו משום דחטה אחת פוטרת את הפרי דהנה בירושלמי דמאי (פ"ד ה"ג) מיייתנו פלוגתא דר"א ונחכמים דר"א סבר הנאמן על השני נאמן על הראשון ואמרינו דטעמא דר"א משום דאינו חשוד להקדים ע"ש וא"כ ה"נ אינו מפריש חלה פניו דאינו מפריש מעשרות אינו מפריש ג"כ חלה משום מקדים ואפילו לרבנן דפליגי התם הוא רק בראיהו שהפריש את השני אינו ראיה שהפריש את הראשון דחיישינו שהקדים אבל בסתם חיישינו ששם לא הפריש חלה שאינו רוצה להקדים: ח) שיעור תרומה מה"ת בכ"ש ומדרבנן אחד מס' הנה אמרינו (במנחות נ"ה) תורמין תאנים על גרורות במקום שרגילין לעשות תאנים גרורות ולא גרורות על תאנים ואפילו במקום שרגילין לעשות תאנים גרורות וכתב רש"י ז"ל דתורמין תאנים על גרורות היינו במנן אבל לא במדה דמעט במעשרות ולא גרורות על התאנים דהו"ל ממעט והקשה השמ"ק א"כ אמאי פריך ואי ליכא פהו אמאי לא הא ודאי ממעט הוא וכתבו וי"ל דכולהו מייירי בתרומה דחטה אחת פוטרת ע"ש.

והנה יש לעיין הא מ"מ מדרבנן איכא שיעורא ואסור לתרום פחות והכא אמרינו אי דליכא פהו אמאי לא היינו דלכתחילה לתרום גרורות על תאנים. והנה כמו כן יש לעיין על פ"י הרדב"ז ז"ל פ"ה מהל' תרומות ה"ח בתורם זיתים על שמן וענבים על יין דאמרינו דאין תרומתו תרומה

ואמרין בירושלמי משום טורח השבט וכתב ואפילו אם תרם מן הענבים פשיעור המגיע לזין אין תרומתו תרומה ואם נתרצה הכהן תרומתו תרומה דזמנין דניחא ליה בענבים וזיתים ואם לא תרם פשיעור המגיע לזין אפילו מדעת פהו נראה דאין תרומתו תרומה חדא דמחזי ככהו המסייע בבית הגרנות ותו שפא יבוא לעשות שלא מדעת פהו ע"ש וקשה ל"ל הנה טעמי תי"ל פינן דצריף להפריש פשיעור הזין וכש מפריש פשיעור הענבים הוא פוחת מפשיעור ומה מועיל דעת פהו להפריש פחות מפשיעור ונראה מקל זה לומר דכל שיעור תרומה פינן דמה"ת חטה אחת פוטרת השיעור שקבעו חכמים הוא רק משום הפסד פהו שקבעו חכמים שיהיה לכהו שיעור פנה ובגרורות על התאנים היכא דליכא פהו דניחא ליה טפי בגרורות דמתקנים יכול להפריש לכתחילה גרורות אף שהוא ממעט בשיעור וכן היה מהני מדעת פהו בתורם ענבים על הזין שלא פשיעור המגיע לזין דמדעת פהו לא חיישינן להפסד פהו וכמו זה דאין תורמין ענבים על הזין משום טורח השבט ובירושלמי קרי להאי טורח גזל השבט וכש מפריש מדעת פהו מהני וכמ"ש הר"ש ז"ל שם ולכן צריף הקא הטעם דהוי ככהו המסייע בבית הגרנות או משום גזירה שיעשה שלא מדעת פהו: והנה בזה אתי שפיר מה דאמרין בשבת (י"ז) גבי גידולי תרומה תרומה מ"ט אמר ר"ח גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל הזינו שיזרענה כדי להבריחו מפהו אמר רבא אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו פינן דאפשר למיעבד חטה אחת כדשמואל ולא קעביד כו' ע"ש ומאי קושיא דילמא ההפרישה רוצה לעשות פתיקנה ולפ"ז פינן דכל הדין דצריף להפריש יותר הוא רק משום הפסד פהו ואי לא חייש להפסד פהו יפריש לכתחילה חטה אחת: והנה בזה יש ליישב מה שהקשה הגר"א ז"ל יו"ד סי' של"א ס"ק ל"ה הא דאמרין שם דתרומה בזה"ז הואיל ועומדת לשריפה מפני הטומאה שיעורה בכ"ש והקשה מ"ש מחלה בזה"ז דג"כ עומדת לשריפה ומ"מ י"ל שיעור ע"ש ולפ"ז דבתרומה דכל השיעור הוא רק משום הפסד פהו ב'ה"ז דעומדת לשריפה וליכא הפסד פהו שיעורה בכ"ש אבל בחלה אין השיעור משום הפסד פהו דבחלה ילפינן לה מקרא דכתוב ונתתם שיהיה כדי נתינה ואף אי קרא רק אסמכתא והוא רק מדרבנן מ"מ מדרבנן הוא שיעור ככל השיעורים ואין לפחות ממנו: והנה בזה אתי שפיר מה דאמרין בירושלמי ערלה (פ"ב ה"א) בחלת דמאי דפליגי ר"ח בר ליליבא ור' חנניא בשם שמואל אי נוטל דמיו מן השבט ואמרין שם ר' מנא בשם ר"י אינו נוטל דמיו מן השבט למרר הוא מביא ודאי ואומר דמאי הוא כדי ליטול ממנו דמים ע"ש והנה יש לעיין דאי חשוד הוא בודאי לומר שיהי דמאי שלא לקיים מצות נתינה לכהו א"כ יכול הוא להפריש כ"ש וכדאמרין בשבת גבי גידולי תרומה ולפ"ז רק בתרומה אמרינן זה דכל השיעור הוא רק משום הפסד פהו ואי הוא לא חייש להפסד פהו יכול לכתחילה להפריש חטה אחת אבל בחלה דהשיעור אף שהוא מדרבנן הוא כשאר שיעורין ל"ש לומר זה דאפשר דההפרישה רוצה לעשות נתיקנה אבל להפסד פהו לא חייש: אמרינן פ"ד דתרומות תרם ועלה בידו אהד מס' תרומה וא"צ לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ג ה"ו תרם ועלה בידו אהד מס' וחזר והוסיף לשם תרומה אותה התוס' חייבת במעשרות ומפריש ממנה הפהו המעשרות כו' ע"ש ונראה מזה דאף דאין להתוס' דין תרומה לענין שחייב במעשרות מ"מ צריף ליתנו לכהו דלענין זה הוא תרומה.

והנה אשכחן כעין זה שהוא תרומה שיהא צריף ליתנו לכהו ולא לענין שאר דברים בפ"י הריב"ן שיהיאו התוס' יבמות (פ"ט) בתורם מן הנקוב על שאינו נקוב שהוא תרומה רק לענין שהוא צריף ליתנו לכהו ע"ש [אמרין בע"ז (ע"ג) לר"י ור"ל דאמרי טבל במשהו דהטעם משום כהתירו כף איסורו דחטה אחת פוטרת את הפרי ע"ש ויש לעיין דר"י ל"ל פלל דחטה אחת

פוטרת הפרי פדאמרינו בירושלמי תרומות (פ"ד ה"ג) עד כמה אדם פוטר טבלו ד"ת ר"י אמר אהד למאה פתומת מעשר ע"ש] (כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג ה"ג ואלו נישליו אהד מס' כו' ותרומה טמאה כו'.

והנה בפשוטו הטעם פינון שהיא בשריפה ואין הפסד פהו גדול הוי כמו תרומה שאין הפהנים מקפידין עליה פגון תרומת החרובין והפליסין דציטלין אהד מס'. והנה בחלה (פ"ב מ"ז) גבי נטמאת עיסתה אהד ממ"ח פתב בפה"מ לפי שהיא לשריפה עומדת ולא נשתדל להרבות טומאה בקדש ע"ש וא"כ י"ל זה הטעם ג"כ בתרומה טמאה וכמו בחלה פשנטמאה צריף להפריש שיעור היותר פחות פדי שלא להרבות טומאה בקדש ה"נ בתרומה צריף להפריש שיעור היותר פחות שהוא אהד מס' ונ"מ לדינא דלטעם שאין הפהנים מקפידים עליה רק א"צ להפריש יותר ולטעם שלא להרבות טומאה אינו רשאי להפריש יותר] [אמרינו בתוספתא פ"ד דתרומות תורמין חטין על הפת אבל לא הפת על החטין אלא לפי חשבון ונראה הטעם לפי פשנעשה פת הוא תופח פדאמרינו במנחות (נ"ג) לעגנו עיסה פנגד קמח פעמים שהיא חסרה או יתרה פגון בלילתה עבה או רפה אבל פת פנגד חטים לעולם יתרה דכי אפי לה נפחה פדאמרינו שם (צ"ד) א"כ פשתורם פת על החטין צריף לתרומם יותר שיהיה שיעורה כמו החטין שיש בה אבל חטין על הפת שהוא מרבה בתרומות לא אכפת לו אף הרדב"ז ז"ל פ"ה הי"ח פי' בעגנו אחר ע"ש]: אמרינו דתרומה מצותה לתרומם דוקא באומד ולא במדה במשקל ובמנין ואמרינו בתרומות (פ"ד מ"ג) תרם ועלה בידו מס"א תרומה ויחזור ויתרומם פמות שהיא למוד במדה ובמשקל ובמנין ע"ש.

והנה זה דרשאי לתרומם השניה במדה יש לחקור אי משום דמדאורייתא פבר יצא או הטעם דהקפידא הוא רק שכל התרומה יחד יהיה באומד ולא במדה ובמשקל והכא פינון דהראשונה תרם מאומד נמצא שכל התרומה יחד מכוננת רק מאומד ולא במדה ואפשר דאף לכתחילה יכול לעשות פן למוד קצת ולהוסיף מאומד ולעשותו תרומה: כתב הרמב"ד ז"ל פ"ג דתרומות דהטעם דאין תורמין לא במדה ולא במשקל הוא משום פינון שדעתו להקפיד על המדה אם יחסור או יותר מקלקל את התרומה ואת הפירות והכ"מ הביא שם מהירושלמי בזה דאין תורמין במדה הוא משום דכתיב ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ואי אתה תורם במדה ע"ש.

והנה מהתוספתא ספ"ד דתרומות מוכח פהראב"ד ז"ל דאמרינו שם ואם אמר הריני תורם ומחשב אם עלה בידו אהד מס' תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה תרם ועלה בידו אהד מס' תרומתו תרומה אלא שתתם במדה ע"ש ואע"ג דהכא לא תרם במדה פלל אלא במחשבה רק שהקפיד שתהא תרומה דוקא אם יעלה בידו אהד מס' זה הוי כמו תרם במדה ונראה מזה דאיסור תורם במדה הוא משום הקפידא שאינו רוצה שיהיה תרומה רק פשיעור הנה: אמרינו דתרומה נישלת במחשבה וחקרו התוס' מנחות (נ"ה) אי זה דתרומה נישלת במחשבה הוא מחשבה ממש או דיבור כמו מחשבה דשליחות יד שהיא דיבור ואשמעינו רק דסגי בלא הפרשה ע"ש הנה אמרינו בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל רפ"ז דדמאי גבי המזמין את חברו שיאכל אצלו דמתנה מע"ש מה שאני עתיד להפריש כו' ואמרינו שם דצריף שיהא זכור התנאי בשפת ר"ש ב"ב בשם ר"י דצריף להלחיש בשפתיו בשפת וקא מקשה ר"ז ולא נמצא פמתקן בשפת ע"ש ואי נימא דלעולם כל תרומה נישלת במחשבה ממש אמאי צריף פאן דוקא להלחיש בשפתיו בשפת ולר"ז דא"צ להלחיש בשפתיו אין ראיה דתרומה נישלת במחשבה ממש דשאני הכא דכבר היה לו תנאי מע"ש וסגי בזכור התנאי בשעת מעשה הנה התוס' הקשו שם אי תרומה נישלת במחשבה אמאי

אין תורמין בשבת הא שרינו להעלות המדומע בק"א משום דנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ות"י דשאני מדומע שפכר נתקן אבל תחילת תיקונו של טבל אסור אפילו ע"י מחשבה ע"ש ונהנה מזה הירושלמי מוכח ג"כ דאיסור שבת תלי אי אומר בפה או רק במחשבה דהא ר"י דאמר צריף להלחיש בשפתיו מקשה ליה ר"ז א"כ הוי מתקן בשבת אבל אי א"צ להלחיש בשפתיו אף דצריף שיהא זכור התנאי בשעת מעשה וע"כ משום דצריף שיהא דעתו עתה על תנאי של קודם והוי תורם במחשבה מ"מ מותר אף אין להוכיח מזה דכל תורם במחשבה מותר בשבת דשאני הכא פיון שפכר י"ל תנאי מע"ש לא חשיב עתה תחילת תיקונו ודמי להעלאת הדימוע בק"א: אמרינו בירושלמי דמאי פ"ז ה"ה אר"ז הדא אמרה טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלה בשבת פי' צד הוא עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר ע"ש וע"כ ה"תם מייירי בנדאי ולא בדמאי דדמאי בלא"ה מטלטלין בשבת ולשיטת התוס' דס"ל דבעלמא לא מהני בנדאי נותן עיניו בצד זה כו' זה בדיקה לו תנאי מע"ש דמהני נותן עיניו בצד זה כו' צ"ל דזה דבעיניו דוקא דיבור הוא רק על קריאת שם אבל ההפך אף להתוס' סגי במחשבה בנותן עיניו בצד זה כו' ומש"ה בדיקה לו תנאי מאתמול שאמר מה שאני עתיד להפריש יהא תרומה פכר קרא את השם וההפך עצה שיהא למחר סגי בנותן עיניו בצד זה כו' ונראה דזה נמי הטעם בהעלאת דימוע בק"א דמהני נותן עיניו בצד זה כו' משום דה"תם א"צ קריאת שם רק הפך ושהפך לעולם מהני בנותן עיניו בצד זה כו': הנה התוס' גיטין (ל"א) הביאו ראיה דתרומה אף נדאי נישל במחשבה וא"ל דיבור מההיא ד"ה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה וקא חשיב אלם וזה דלכתחילה לא יתרום הוא רק משום ברכה ע"ש אף התוס' בבכורות ובחולין הוכיחו דבנדאי לא מהני מחשבה ע"ש ונראה דמההיא דאלם אין ראיה דה"תם מייירי שעשה הפך גמורה ואמרינו בתוספתא (פ"ג דתרומת) הנה הולך להפריש תרומה ומע"ר ומ"ע מאימתי מברך עליהו משהפרישן אף עתיד לקרות להם שם אין בהו קדושה עד שיקרא להו שם ואם אין עתיד לקרות להו שם פיון שהפרישן נתקדשו ע"ש וא"כ אלם שאינו עתיד לקרות להו שם ההפך עצה מקדשתו פיון שהפרישן לשם תרומה: פתב הרמב"ם ז"ל מעשרות (פ"ט ה"ט) הוי לו ק' תאנים של טבל בביתו והוא בביהמ"ד ומתיירא שמא תחשף כו' אומר ב' תאנים שאני עתיד להפריש ה"ה תרומה כו' ולמחר מפריש ואוכל צריף לרחוש בשפתיו בשעה שפריש כו' וטבל שיש עליו תנאי זה מותר לטלטל בשבת קודם שיפריש ונותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר עכ"ל ולכאורה דברי הרמב"ם ז"ל סותרים תחילתן את סופן דמתחילה פתב דצריף לרחוש בשפתיו בשעה שפריש דאף פשעושה הפך גמורה צריף דוקא להרחיש בשפתיו וא"ח"פ פתב דנותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר ונראה מזה דהרמב"ם ז"ל לא ס"ל כהתוס' דזה דאמרינו בכל דוכתי עיניו בצד זה כו' היינו מחשבה בלא דיבור ונסתפקו רק איזה דוקא בדמאי או אף בנדאי ולהרמב"ם ז"ל אף בנותן עיניו בצד זה כו' צריף דיבור רק ההפך היא בנותן עיניו בצד זה כו' דזה חשיב הפך מה שמיחד מקום התרומה בצד זה וזה סגי במחשבה אבל הקריאת שם לומר ה"ז תרומה צריף להרחיש בשפתיו: אמרינו דתרומה אינה נישל אלא מן המוקף ונהנה רש"י ז"ל גיטין (ל') פתב הטעם דבעיניו מוקף ז"ל אסור לחבר לומר תבואה שי"ל במקום פלוני תהא תרומה על זו שמא אותה שעה אינה בעין ע"ש היינו דחיישינו שמא נאבדו מה שהוא עושה תרומה ונמצא אוכל טבלים וכשעושה תרומה פירות של פאן על פירות של מקום אחר זה דבעיניו מוקף צ"ל משום דחיישינו שמא נאבדו ולא הועילה ההפך ונמצא הכהן אוכל טבלים.

והנה לשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר ההיא דב"ק (קט"ו) הרי שהיה טעון כפי זין כו' ונראה שהן משתפרות לא יאמר ה"ז תרומה ומעשר על פירות שי"ל בתוך ביתי כו' והקשו בתוס' מאי ארנא משתפרות אפילו אינן משתפרות אסור דאסור לתרומם שלא מן המןקף ע"ש ולפ"ז אדרבה כשהן משתפרות ל"ש מןקף דאם היה רשאי לעשותן תרומה ומעשר כשהן משתפרות לא בעי מןקף דלמאי ניהוש לה בשמא נאבדו הפירות שי"ל בבית מאי אכפת לן דהא אותן שעושה תרומה ומעשר הן משתפרות ולא יאכלנו כהן וכו' אתי שפיר מה דפסקינן ביו"ד סי' של"א ס"ק כ"ה דבזה"ז דלאיבוד אזלא מפני הטומאה רשאי להפריש כשהן משתפרות והקשה הגר"א ז"ל הא הוי שלא מן המןקף ע"ש ולפ"ז פינו דבזה"ז רשאי לתרומם כשהן משתפרות ליכא חשש שלא מן המןקף ולטעם הראב"ד ז"ל דהטעם דבעינן מןקף הוא כדי שיוכל לכוון השיעור מאומד בזה"ז דמפרישין כ"ש כדפסקינן ביו"ד שם ג"כ ל"ש טעם של מןקף: אמרינן רפ"ב בתרומות אין תורמין מטהור על הטמא כו' באמת אמרו העגול של דבילה שנטמא מקצתו תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו ובירושלמי מפרש הטעם משום דכתיב פדגן מן הגרן מה גרן איאפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור כו' וזה דבעגול תורם מן הטהור שבו על הטמא אמרינן בירושלמי כל באמת אמרו הלל"מ הוא והר"ש ז"ל פתב שם דקרא רק אסמכתא בעלמא והטעם דאין תורמין מן הטהור על הטמא הוא רק משום מןקף וזה דאמרינן בירושלמי בעגול של דבילה שהוא הלל"מ לא דוקא והטעם דבעגול אחד איכא מןקף ע"ש ומראה"פ בירושלמי שם דיין מלשון הרמב"ם ז"ל דס"ל שהוא דרשא גמורה ואין הטעם משום מןקף ע"ש.

והנה זה מוכח להדיא ממ"ש הרמב"ם ז"ל בפה"מ ספ"ב דחלה על ההיא דרא"א חלה נישטלת מן הטהור על הטמא דנותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המןקף ונחמם אוסרים וכתב דטעמיהו דרבנן הוא משום דאסור להוציא מן הטהור על הטמא ע"ש אע"ג דהכא תורם מן המןקף ומ"מ אסור וע"כ דמן הטהור על הטמא אין הטעם משום מןקף אף דברי הרמב"ם ז"ל בפה"מ הוא הפך הסוגיא בסוטה (ל') דאמרינן שם דטעמיהו דרבנן משום דאסור לגרם טומאה לחולין שבא"י היינו דא"א להניח פחות מכביצה באמצע וא"א להקיר אף מסוגית הש"ס דסוטה ג"כ אין ראיה דכל טעם דמן הטהור על הטמא הוא משום מןקף דאפשר דבחלה ליכא כלל איסור מן הטהור על הטמא כמו בתרומת מעשר דליכא האי איסורא ובחלה הוא רק משום מןקף: אמרינן בבכורים (פ"ב מ"ה) דבכורים נישטלין מן הטהור על הטמא וישלם מן המןקף וכתב בפה"מ ז"ל מבואר הוא שמאחר שהוא מפריש הבכורים ממקצת אילנות מספיק לו על שאר האילנות וזה ענין שלא מן המןקף ואפשר בבכורים להפריש מן הטהור על הטמא אחר לקיטתן לפי שהפירות אינן מקבלות טומאה בעודן מחוברין לקרקע ע"ש ולא פתב הטעם דנשטלין מן הטהור על הטמא לפי שנישטלין שלא מן המןקף דלא תלי בהכי וז"ש לפי שאין הפירות מקבלות טומאה בעודן מחוברין ואף דהכי מייירי במפריש בתלוש וכבר נטמאו נראה פי' דמיייתי ראיה דקרא דאין תורמין מן הטהור על הטמא לא קאי על בכורים דבכורים מצות הפרשתן במחבר ואז ל"ש טומאה כלל: אמרינן בירושלמי חלה (פ"ג ה"ב) הנה צריף לתרומם דה' חביות מן הבור מעלה את הראשונה עפ"י הבור ואומר ה"ז תרומה וכן השניה וכן השלישי דברי רשב"ג רבי אומר מעלה כולן עפ"י הבור ואומר הרי אלו תרומה ר"א בשם ר' יוחנן הקוף ביניהון מ"ד מעלה כולן עפ"י הבור תורם מן המןקף ומ"ד מעלה את הראשונה עפ"י הבור אין תורם מן המןקף וכתב הפ"מ דס"ל דלא אמרו מן המןקף אלא למצוה בעלמא והלכך אפילו לא העלה אלא אחת מהן וקרא עליה שם תרומה אין בכך פלוג' ע"ש היינו דאף לכתחילה יכול לעשות כן דהא רשב"ג ס"ל דמעלה את

הראשונה עפ"י הבור ואומר ה"ז תרומה דבדיעבד לכ"ע אם תרם שלא מן המוקף תרומתו תרומה ויש לעיין דהא בעירובין (ל"ב) מיייתנו פלוגתא דרבי ורשב"ג באומר לתברו צא ולקוט לה תאנים כו' בד"א בע"ה אבל בתבר אוכל וא"צ לעשר דברי רבי ורשב"ג אומר בד"א בע"ה אבל בתבר אינו אוכל עד שיעשר לפי שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ואמרינו שם בהא פליגי רבי סבר ניקא ליה לתבר דלעביד איסורא קלילא ולא נעביד ע"ה איסורא רבה ורשב"ג סבר ניקא ליה לתבר דנעביד ע"ה איסורא רבה ואיהו אף איסורא זוטא לא ליעבד ע"ש א"כ ס"ל לרשב"ג דאסור לתרום שלא מן המוקף אף פדי להציל ע"ה מאיסורא רבה ואיך שרי הכא רשב"ג לתרום לכתחילה שלא מן המוקף: אמרינו דתרומה נישלת מן היפה ואם תרם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה כדר' אילעי כו' הנה אמרינו בעירובין (כ"ח ע"א) השחלינים והגריר שזרעו לירק מתעשרין ירק וזרע זרעו מתעשרין זרע וירק ונהוי ירק עיקר ונהוי ירק יפה וכשזרע לזרע דזרע עיקר הוי זרע יפה ונהוי מן הזרע על הירק מן היפה על הרעה ע"ש ואע"ג דלגבי פהו אין נ"מ אם זרע בעה"ב לשם זרע או לשם ירק דאפשר דאצל פהו אדרבה השני חשיב יותר ומוכח מזה דלענין מן הרעה על היפה אזלינן בתר בעה"ב ושיהא אצלו נתינה חשובה יותר וכיון דאצלו הירק עיקר יותר חשוב אצלו מן היפה על הרעה.

והנה בזה מתיישב מה דאמרינו בגיטין (נ"ד) גבי אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאים במזיד אין תשלומיו תשלומין ומקשינן אמאי אין תשלומיו תשלומין תבוא עליו ברכה דאכיל מיניה מידי דלא חזי בימי טומאתו וקא משלם ליה מידי דחזי ליה בימי טומאתו וכתבו התוס' מידי דחזי ליה בימי טומאתו פ"י קודם שישלם אבל לאחר שישלם נעשה תרומה ולא חזי ליה ורש"י ז"ל פתב שם ואע"ג דסוף סוף הו נעשין תרומה ולא חזי ליה דהא טמאה היא מיהו חולין טמאים מיפניו לשלומי ולא ידע דהם נעשין תרומה ע"ש ולפ"ז אתי שפיר דביבמות (צ') באכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאים דבמזיד אין תשלומיו תשלומין ומקשינן והא הכא דמדאורייתא תשלומי מעליא הוי כו' ואמור רבנן אין תשלומיו תשלומין וכתב רש"י ז"ל מדאורייתא תשלומי מעליא הוי דחולין טמאים נמי ראונן להיות קודש כדר' אילעי כו' ע"ש היינו דבשילם חולין טמאים הוא תשלומין כדר' אילעי דהוי מן הרעה על היפה דבתשלומי תרומה ג"כ איכא דין שלא יפריש מן הרעה על היפה א"כ שפיר אמרינו באכל תרומה טמאה ושילם חולין טמאה דתבוא עליו ברכה דהוי מן היפה על הרעה דאכיל מידי דלא חזי בימי טומאתו ומשלם מידי דחזי ליה בימי טומאתו ואף דאח"כ נעשה תרומה מ"מ בפמן היפה על הרעה אזלינן בתר בעה"ב ולא בתר פהו ובשעה שפריש בעה"ב מה שפריש שנה אצלו יותר ממה שאכל חשיב תשלומין מעליא דמשלם יותר ממה שאכל: אמרינו בב"ק (קט"ו) גבי תרומת מעשר דס"ל לר' נחמיה דאף מן הטמא על הטמא לא התירו לתרום אלא בשל דמאי ע"ש ויש לעיין אמאי לא יתרום מן הטמא על הטמא הא שניהם שוין ונראה דס"ל לר"נ דמן הרעה על היפה אזלינן בתר פהו וכיון דנעשה בהפרישתו תרומה טמאה דלא חזי בימי טומאתו והחולין שהפריש עליהו חזי בימי טומאתו הוי מן הרעה על היפה ולפיכך לא התירו לתרום אלא בשל דמאי דבשל דמאי רשאי להפריש מן הרעה על היפה דמעשרין מן הצוננת על החמה ואף דהוי מן הרעה על היפה כדאמרינו בב"מ (נ"ו) ע"ש: והנה תורם מן הרעה על היפה דאסור אינו משום הפסד פהו דאפילו שניהם שוין דהא פליגי ר"י ורבנן בפ"ב דתרומות אי תורמין בצל קטן או חצי בצל גדול ואמרינו בבבבכות דפליגי אי שלם עדיף אי גדול עדיף ואף ששוין זה כמו זה רק זה חשוב יותר ודין זה אינו נוהג

אלא בתרומות דכתיב ולא תשא עליו חטא כו' אבל היכא דשנה פחות לבד איסור מן הרעה על היפה איכא נמי משום הפסד פהו וזהו נוהג בכל הפרשות דאמרינן בתוספתא (פ"א דפאה) על ההיא דמשום ד' דברים אמרה תורה ליתן פאה דבסוף שדהו ואחד שלא יניח את היפה ויתן מן הרעה ע"ש ואמאי לא יהא רשאי לכתחילה להפריש מן הרעה דהא בפאה ליכא קרא ונלא תשאו עליו חטא כו' דהתם מיירי ברעה ששנה פחות ואיכא משום גזל עניים: כתבו התוס' נדה (ו' ע"ב) דההיא דנולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה ומשום דמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י והקשו מההיא דע"ז דאין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה ותי' דהתם הטעם משום הפסד פהו שתהיה התרומה טמאה והכא ליכא הפסד פהו דכבר נולד לה ספק טומאה וכתבו עוד דאפילו לא נולד לה ספק שרי לטמאה וליכא הפסד פהו דחבר הוא ומפריש עליה ממקום אחר אבל ההיא דע"ז מיירי בע"ה ע"ש.

והנה יש לעיין ע"ז דהא אמרינן בחלה (פ"ב מ"ג) מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטרהרה יעשה קבין ואל יעשה בטומאה ע"ש א"כ הכא כי מטמאין אותה קודם גלגול צריך לעשנה אח"כ קבין א"כ מה שיירי שיפריש ממקום אחר.

והנה לפ"ז ל"ק מה שהקשו התוס' שם על רש"י ז"ל שפי' דזה דאין בוצרין עם העושה פירותיו בטומאה הוא משום משמרת תרומותי הא אמרינן בנולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה ע"ש.

והנה זה דלרש"י ז"ל אף קודם גמר מלאכה איכא משום משמרת תרומותי הוא משום דסופו להיות גמר מלאכה ולהפריש ממנו תרומה נמצא דע"י זה דמטמאה עכשיו גורם שתהיה אח"כ התרומה טמאה אבל הכא בנולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה פהו דאף אם לא יטמאה בטומאה ודאית ג"כ צריך לעשותה קבין א"כ אינו עומד להפריש ממנה חלה ומה שיירי משמרת תרומותי: הקשה שם הר"ש"י ז"ל על התוס' שכתבו בנולד לה ס"ט עד שלא גלגלה דליכא הפסד פהו דחבר הוא ויפריש עליה ממקום אחר הא פלוגתא דר"א ונחכמים היא אי מפרישין חלה מן הטהור על הטהור ע"ש ונראה דאף לרבנן איכא לאשפוחי גוונא ויהא אפשר להפריש מן הטהור על הטהור דטעמיהו דרבנן שאין מפרישין מן הטהור על הטהור ולי"ל תקנתא דר"א דיניח פחות מכפיצה אוכלין ביניהם שיפריש מן המוקף אמרינן בסוטה משום דס"ל אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י היינו דאותו הפחות מכפיצה תטמא מהעיסה הטמאה ע"ש א"כ אף לרבנן אפשר בתקנתא דיניח ביניהם מעיסה שנילושה במי פירות דאמרינן (בפ"ב דחלה) דעיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידיים מסואבות דאינה מקבלת טומאה א"כ עדיין אפשר להחבר להפריש עליה ממקום אחר אמרינן ביו"ד של"א סעיף כ"ה הנה טעון פדי יין וכדי שמו וראה שהו משתברות ואמר ה"ה תרומה ומעשר על פירות שי"ל בביתו כו' ונ"ל דבזה"ז דלאיבוד אזלי מפני הטומאה תרומתו תרומה והקשה שם הגר"א ז"ל הא בשמן איכא הפסד פהו ע"ש והיינו דשמן ראוי להדליק כדאמרינן בב"ק שם והנה אף על יין אפשר להקשות דהא יין חזי לזילוף דזה דביין ליכא הפסד פהו אף דחזי לזילוף אמרינן שם משום תקלה אבל בזה"ז ל"ש תקלה כדאמרינן ביו"ד שם סעיף י"ט משום דבזה"ז דאין שום תרומה נאכלת ל"ש תקלה ועיין בבבאור הגר"א ז"ל שם א"כ אמאי לא הקשה אף מיין דאף ביין שיירי הפסד פהו: ט) הנה בתרומה איכא מצות נתינה לכהן וכן בכל מתנות קהונה ולויה והנה בב"ב (פ"א) בקונה אילן אחד לר"מ וב' אילנות לרבנן דמביא ואינו קורא דספק אם קנה קרקע או לא ופרכינן ודילמא לאו בפורים הוא וקא

מפקע להו מתרו"מ ואמרינו דמפריש להו ומקשינו בשלמא ת"ג יהיב לה לכהן כו' אלא מע"ר דלוי הוא ואמרינו דיהיב ליה לכהן כראב"ע והקשו התוס' שם איך מקשינו אלא מע"ר דלוי הוא הא מספק א"צ נתינה ללוי וכמו בדמאי דא"צ נתינה דא"ל אייתי ראיה ות"י שם בלשון שני דרק בדמאי דהוי רק ספיקא דרבנן א"צ לקיים מצות נתינה ע"ש וכבר הקשו על התוס' השעה"מ והרש"ש ז"ל שם דמפמה דוכתי מוכח דבכל ספיקות במתנות פהונה אמרינו הממע"ה ע"ש והנה דעת התוס' גיטין (מ"ז) הוא פדעת התוס' פאן דמספק צריה לקיים מצות נתינה שפכתבו שם על ההיא דישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשנותפות דטבל וחולין מעורבין זה בזה וחלקו שם על רש"י ז"ל שכתב דאין לה כל חטה שתציו טבל ונחציה חולין וצריה לעשר מיניה וביה וכתבו פיון דאין בריה הוי ספק שמא הגיע לו כל חלקו של עכו"ם או חציו ולא ידענא כמה ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עכו"ם או איפכא או מקצתו מיהו יכול לתקן שיפריש עליו ממקום אחר ויפריש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כ"א מעט וכל המעשרות והתרומות יתנם לכהן וללוי עכ"ל וקשה למה יתן כל המעשרות ללוי פיון שאינו אלא מדין ספק וכיון דנתן הראשונה ללוי למה צריה שייתן גם השנייה דאם הראשונה מעשר ממילא אין השנייה מעשר ונראה מזה דס"ל להתוס' דמספק צריה לקיים מצות נתינה: ובעיקר אי מספק צריה לקיים מצות נתינה נראה דהוא פלוגתא דר"מ ונחכמים שלהי פ"ב דמכשירין דאמרינו שם אוצר שישראל ועכו"ם מטילין לתוכו אם רוב עכו"ם ודאי אם רוב ישראל דמאי מחצה על מחצה ודאי דברי ר"מ וחכ"א אפילו פולן עכו"ם וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי וכתב בפ"י הרא"ש ז"ל דלכ"ע של עכו"ם חייבין במעשר או משום דאין קנין לעכו"ם בא"י כו' או מדרבנן ושל עכו"ם ודאי דודאי לא הפריש וצריה ליתן המתנות לבעליהן ושל ישראל רק דמאי וס"ל לרבנן דאף פולן עכו"ם וישראל אחד מטיל דמאי משום דאין הולכין במזון אחר הרוב ומעכב המעשרות לעצמו ע"ש א"כ לר"מ דאמר ברוב עכו"ם וכן במחצה על מחצה ודאי היינו דצריה ליתן המתנות לבעליהן והיינו פהתוס' דמספק צריה לקיים מצות נתינה דהכא הוי ספיקא דאורייתא דר"מ ס"ל אין קנין לעכו"ם בא"י כו' ולרבנן אף ברוב א"צ לקיים מצות נתינה.

והנה בזה אפשר ליישב מה שהקשו על התוס' ב"ב אמאי צריה לקיים מצות נתינה מספק דהתם פרכינן מ"ט דר"מ באילן אחד ורבנן בב' אילנות כו' א"כ בתר דמשני דמעשר להו שפיר פרכינן הא מע"ר דלוי הוא היינו דלר"מ אפתי תקשה פיון דס"ל לר"מ דמספק צריה לקיים מצות נתינה א"כ צריה לתת המע"ר ללוי אף עדיין קשה אי כל פרכת הש"ס הוא רק לר"מ איך משנינו דיהיב ליה לכהן כראב"ע הא ר"מ פליג עליה כמה שהביאו התוס' שם וכתבו דלר"מ צריה לתרץ בענין אחר ע"ש: והנה עמ"ש בפ"י הרא"ש ז"ל דלרבנן אף ברוב א"צ לקיים מצות נתינה משום דאין הולכין במזון אחר הרוב יש לעיין דאמרינו בדמאי (פ"ה מ"ט) מעשרין משל פותים על שם פותים ר"א אוסר משל פותים על של פותים ומשום דדילמא האי מעשר והאי לא מעשר ואמרינו בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם אמר ר"י מ"ט דר"א פשם שעשו פירות ישראל דמאי אחר רובן ואין תורמין ומעשרין מזע"ז פה עשו פירות פותי ודאי ואין תורמין ומעשרין מזע"ז ע"ש ואף דס"ל דאיכא פותים דמעשרי ומש"ה אין מעשרין מזע"ז מ"מ פירותיהן ודאי וצריה ליתן לכהן וללוי וצ"ל משום דרק מיעוט מעשרין ובאיסורא חששו למיעוטא כמו בדמאי אבל צריה לקיים מצות נתינה ומוכח מזה דעכ"פ היכא דאיכא רוב לחיוב צריה לקיים מצות נתינה: ובעיקר דברי התוס' בב"ב ובגיטין אפשר לומר דס"ל דאיכא במצות נתינה ב' דברים מדין ממון השבט והוי כשאר ממון ועוד מצות נתינה כשאר מצות ונה אינו על הממון רק על גוף המעשר וכל היכא

דנוטל ממון מן השקט בעד המעשור אינו מקנים נתינת הממון אבל נתינת גוף המעשור מקנים וכל היכא דהוי ספק נתינה נתינת הממון הוי כפאר ספק ממון והמע"ה אבל נתינת גוף המעשור צריף לקנים ונוטל ממון מן השקט ופרכינן שם שפיר בב"ב דמער"ר דלוי הוא פנין דעכ"פ צריף לתת גוף המעשור ללוי איף הוא מביא בפורים.

והנה זהו מוכח מדברי התוס' בגיטין שם שכתבו שנותן כל המעשרות ללוי הא התם ע"כ נוטל דמים מן השקט דבנותן ב' המעשרות ללוי דעכ"פ אחת מהן אינו מעשור נוטל דמים מן השקט דהא בפ"ג בתרומות בתורם חבית של יין ונמצא של חנוץ וספק אם משתקמה החמיצה דתרומה ויחזור ויתרום ואמרין בירושלמי דהפקה נותן לו דמי אחת מהן פנין דנדאי אחת מהן אינה תרומה וא"כ בשלמא התם צריף לתת שתיהן לכהן משום דתרומה אסור לזרים אבל הכא במעשור למה צריף פלל לתת שתיהן ללוי וע"כ לקנים מצנת נתינה ואף דנוטל דמי אחת מהן מהלוי מ"מ צריף ליתן שניהם ללוי דצריף לקנים מספק מצנת נתינה שהוא על גוף המעשור: אמרינן בבכורות (כ"ז) דתרומות חו"ל אין בו משום פהן המסייע בבית הגרנות ר"ח זיהב ליה לשמיעיה וכתב הרגמ"ה ז"ל שיהיה נותן לו בשקרו והיינו דרשאי ליקח דמים מהפקה והנה דברי הרגמ"ה ז"ל הוא מהירושלמי (דמאי פ"ג ה"ד) דאמרין שם דתרומת חו"ל נוטל דמים מן השקט ע"ש.

והנה יש לעיין אי בתרומת חו"ל ליכא מצנת נתינה איף אמרינן דעמון ומואב מעשרין מ"ע בשביעית כדי שישמכו עליהם עניים בשביעית וכיון דנוטל דמים מה שייף שישמכו עליהן עניים וצ"ל דמ"ע שאני בזה מתרומה ואף בתרומה נוטל דמים במ"ע אף בחו"ל איכא מצנת נתינה גמורה דכל התקנה היתה כדי שישמכו עליהם עניים אף עדיין יש לעיין דאמרין אין מביאין תרומה מחו"ל לארץ ואמרין בירושלמי דהטעם שלא יצאו פהני א"י לחו"ל להביא תרומתן ויטמאו בטומאת חו"ל ומה משתפרים שייצאו לחו"ל פנין דתרומת חו"ל נוטל דמים מן השקט: י נקטינן בכמה דוכתי דגדולי תרומה ותרומה ואמרין בתרומת רפ"ט הזרע תרומה שוגג יופף ומזיד יקנים אם הביאה שלישי בין שוגג בין מזיד יקנים ובפשתן מזיד יופף ובפה"מ כתב שם דשוגג יופף היינו דרשאי להפוך ובמזיד חייב להניחן ולקיימן ובפשתן דבמזיד יופף הוא קנס שקנסו שלא ינהגו בעציו שלא יאמר שרק הזרע לבד אסור אבל העצים מותרין אבל בחבורו פ"א דתרומות שיטה אחרת לו וכתב שם ה"כ הזרע את התרומה בשוגג יופף במזיד יקנים הביאה שלישי בין במזיד בין בשוגג יקנים ואם היה פשתן אפילו הביאה שלישי ואפילו במזיד יופף קנס קנסו בו שלא יזרע ויתפונן ליהנות בעציו וכתב עוד שם ה"כ בגידולי גדולין חולין כו' וכן הזרע פשתן של תרומה הגידולין מותרין לזרים ע"ש ולא כמ"ש בפה"מ דאף העצים אסורים וכאן כתב אדרבה דאף הזרע מותר בפשתן ובתוס' א"ש הקשה עליו א"כ למה כתב דבפשתן קנס הוא שלא יזרע ויתפונן ליהנות בעציו הא אף הזרע מותר ע"ש ונראה שיטת הרמב"ם ז"ל בחיבורו הוא דבשוגג יופף היינו דחייב להפוך וכשיטת הר"ש ז"ל שם וזהו הקנס של שוגג ובמזיד וכן בהבאת שלישי דיקנים הקנס שלו מה שהגידולין תרומה ובפשתן לעולם הקנס שלו שיופף ולא שיהו הגידולין תרומה משום דבפשתן עיקר הזריעה בשביל הקסמין ולא בשביל הזרע וכמ"ש הר"ש ז"ל שם ואי נימא שהגידולין יהיו תרומה אין זה קנס פנין דעיקר הזריעה בשביל הקסמין ועל הקסמין ל"ש שיהיו תרומה וזהו שכתב הרמב"ם ז"ל קנס קנסו בו שלא יזרע ויתפונן ליהנות מעציו ומש"ה בפשתן הקנס הוא לעולם שיופף וזהו הטעם הגידולין של פשתן מותרים לגמרי דבפשתן הקנס הוא שייפף ולא שיהו הגידולין תרומה וז"ש הרמב"ם ז"ל שלא יזרע ויתפונן ליהנות בעציו הוא בא ליתן טעם אמאי בפשתן הקנס שיופף ולא שיהיו הגידולין תרומה דאם

יהיה הקנס שיהיו הגידולים תרומה אפתי יזרע פדי ליהנות בעצו אכל עכשיו שקנס הוא שיופד אף הזרע מותר: הנה הרב"ז ו"ל כתב שם בטעם הרמב"ם ו"ל דבפשתן הגידולים חולין משום זרע פשתן הוא מזרעוני גנה שאין נאכלין דאין חייבין בתרומה אלא מדרבנן ולא גזרו על גידוליהן ובתוס' א"ש הקשה עליו הא ע"כ פשתן אף דחשבינו לה בב"ב לזרעוני גנה שאין נאכלין מ"מ ע"כ יש חילוק בין פשתן לשאר זרעוני גנה שאין נאכלין זרעוני גנה שאין נאכלין פטורים לגמרי מן המעשרות כדאמרינו בשלהי מס' מעשרות וזרע פשתן חייב במעשרות ועוד מ"ש הרב"ז ו"ל לפי שאין חייבין בתרומה רק מדרבנן לא גזרו על הגידולים מאי שנא מכל תרומת ירק שהוא מדרבנן ע"ש.

והנה קושיתו האחרונה דמ"ש מכל תרומת ירק מדרבנן נראה דנדאי להרמב"ם ו"ל בכל ירק ליכא דין גידולי תרומה שהרי כתב שם זרעוני גנה שאין נאכלין גידוליהן מותרין וכדאמרינו בשלהי מעשרות דכל זרעוני גנה שאין נאכלין אעפ"י שאביהן תרומה הרי אלו לא יאכלו והנה כל ירקות הן מזרעוני גנה שאין נאכלין כמ"ש הרמב"ם ו"ל ספ"א דכלאים דהזרעונים חלקין לג' חלקים תבואה וקטנית וזרעוני גנה שאין נאכלין וזרעוני גנה שאין נאכלין נחלקים לשנים זרעים וירקות ע"ש וא"כ להרמב"ם ו"ל ליכא דין גידולי תרומה אלא בתבואה וקטניות: והנה בזהיא דשלהי מעשרות זרעוני גנה שאין נאכלין אעפ"י שאביהם תרומה ה"א יאכלו ואעפ"י דאמרינו שם זרעוני גנה כו' פטורין מן המעשרות וא"כ איך משפחת לה אביהם תרומה כתב הר"ש ו"ל דהיינו פהיא דהעוקר לפת וצנונות מתוך שלו ונטע לתוך שלו לזרע חייב מפני שהיא גורנו ואם עשאה תרומה ונטען לזרע הזרע נאכל לזרים ע"ש ובפה"מ לא פ"י פן וכתב הר"ש ו"ל שם דבחזקתו חזר לדעת הר"ש ו"ל שם ע"ש היינו שכתב בפ"א הכ"ב וזרעוני גנה שאין נאכלין כגון זרע לפת וצנון אעפ"י שאותו לפת וצנון תרומה גידוליהן מותרין וה"ה חולין לכ"ד ע"ש והיינו שכתב כפי"ה הר"ש ו"ל דמייירי שהלפת וצנון עצמו הנה תרומה ולא הזרע אף נראה דיש חילוק בין הר"ש להרמב"ם ו"ל דהר"ש ו"ל כתב אם היו הלפת והצנון תרומה ונטען לזרע הזרע עצמו נאכל לזרים אף מדברי הרמב"ם ו"ל נראה דרק הגידולים של אותו הזרע מותרין אכל הזרע עצמו אסור והטעם הוא כי בנוטע לפת וצנון עצמו לזרע הו"ל דבר שאין זרעו פלה ואף דהזרע שגדל מהם אח"כ אינו ראוי לאכילה מ"מ בדבר שאין זרעו פלה הטעם דמתערב מן העיקר בהגידולים כמ"ש הר"ן ו"ל בגזרים וכיון דהלפת וצנון הוא תרומה הזרע היצא מהם אחר שנטען אסור משום תרומה ורק בזרע אותו הזרע אז הגידולים הם דבר שזרעו פלה ואז אדרבה הגידולים ראויין לאכילה רק כיון שבאו מפת זרעוני גנה שאין נאכלין אין בהם משום גידולי תרומה: והנה הטעם דבזרעוני גנה שאין נאכלין אף שהן תרומה גידוליהן חולין נראה משום דאמרינו בשבת (י"ז) דהטעם דגידולי תרומה תרומה הוא משום גזירה תרומה טמאה בי"ד פהו וקא משקה לה ואתי לידי תקלה והכא בזרעוני גנה שאין נאכלין ל"ש טעם זה דאין מקבלין טומאה פלל דאין ראויין לאכילה וזהו שהן תרומה הוא רק מפת אביהם שהיו תרומה שנטע לפת או צנון של תרומה ויצא מהם הזרע וכיון דל"ש האי גזירה גידוליהן חולין ונראה דזהו נמי מה דאמרינו בירושלמי (פ"ט ה"א) ר"ב בר גידל בעי זרע תרומת פרשינין זרע תרומת חו"ל א"ל גזירה היא ואין גזירה לגזירה ופי' הפ"מ מפני שתרומת פרשינין ותרומת חו"ל רק מדבריהם ע"ש וקשה מ"ש משאר תרומה דרבנן דבגידוליהן תרומה ונראה פי' הירושלמי כיון דכל הטעם של גידולי תרומה הוא גזירה משום תרומה טמאה בי"ד פהו ובכרשינין ל"ש האי גזירה דכרשינין פל מעשיהו בטומאה כדאמרינו במע"ש (פ"ד מ"ד) לפי שהן מאכל בהמה א"כ ל"ל למזרעיהו וכן תרומת חו"ל נאכלת

בטומאתן דאין תרומת חו"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאמגופו א"כ ל"ש גזירה משום תרומה טמאה ביד פהו נהוי כמו מע"ש דגידוליהו מותרין משום דל"ש שיינרע פשתטמא משום די"ל פדיון כמ"ש תוס' ב"מ (צ' ע"א) ע"ש אלא דנגזר הנך תרומות אטו שאר תרומות א"כ הוי גזירה לגזירה דגידולי תרומה גופניהו הוי גזירה אטו תרומה טמאה ביד פהו: ונראה בזרעוני גנה שאין נאכלין אף לכתחילה מותר לזרעו ואף שאביהם תרומה כמו דשרי תרומת פרישנין לבהמה פיון שעומדין לזה ה"נ זרעוני גנה שאין נאכלין דאין עומדין לאכילה רק לזריעה שרי דמ"ש זריעה מלהאכיל לבהמה: יש לחקור בזרע תרומת א"י בחו"ל אם הגידולין תרומה פיון דמצות התלויות בארץ אין נוהגין אלא בארץ ל"ש שגידול חו"ל יעשה עליהן דין תרומה או אפשר פיון דקנס הוא ל"ש ארץ ול"ש חו"ל הנה בירושלמי (פ"ט ה"ב) אמרינן הטעם דתרומת חו"ל גידוליהו תולין לפי שאינה מצויה ופי' הפ"מ במשנה שם שאינה מצויה בא"י וקשה הא מ"מ מצויה היא בחו"ל ואם זרע אותה בחו"ל אמאי לא יהיו גידוליהו תרומה ונראה מזה דכל דין גידולי תרומה הוא רק בזרע בא"י וכיון דשם אין תרומת חו"ל מצויה לא גזרו: ודבר שאין זרעו פלה כתב הרמב"ם ז"ל פי"א הכ"ב גידולי גידולין תולין לכ"ד ואפילו דבר שאין זרעו פלה אם רבו הגידולין על העיקר בגידולי הגידולין הרי הגידולין השניים מעלין את העיקר אעפ"י שאין זרעו פלה ויהיה הפל מותר לזרים וכתב ע"ז הראב"ד ז"ל הא אפילו הטבל שגידוליו מותרין אם הוא דבר שאין זרעו פלה הפל אסור וכ"ש בתרומה ע"ש.

והנה אף לפי מה שהבין הראב"ד בדעת הרמב"ם דהיכא דרבו גידולין על העיקר מחמיר הוא בטבל יותר מבתרומה יש ליתן טעם בזה שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' נדרים הט"ו וכן האומר לאשה מע"י עלי קרבן כו' אם היו פירות מע"י דבר שזרעו פלה מותר בחילופיהו ובגידולין ואם היה דבר שאין זרעו פלה אפילו גידולי גידולין אסורין ולמה לא יבטל העיקר אסור בגידולין שרבו עליו שהרי הן דבר שי"ל מתירין שאינו בטל ברוב ע"ש וא"כ ה"נ טבל שהוא דבר שי"ל מתירין אכל תרומה שאי"ל מתירין קיל לעגנן רבו גידולין על העיקר אף דלמנן גידולי תרומה בדבר שזרעו פלה חמיר תרומה מטבל: אמרינן ספ"ט דתרומות שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא ואסורים מלאכול עד שיגנום את האוכל ופי' הר"ש ז"ל שיחתן ממונו פל הראוי לאכילה ומה שגדל אח"כ מותר ע"ש.

והנה יש לעיין פיון שחתן ממונו פל הראוי לאכילה ומה ששאר אינו ראוי לאכילה מאי אריא הגידולין אף הן עצמן מותרין דל"ש טומאה במה שאינו ראוי לאכילה אא"כ הוא יד או שומר וזה ג"כ רק כשהוא עם האוכל אבל אם נפרד אח"כ מהאוכל טהור כמ"ש הר"ש ז"ל פ"ג דטהרות מ"ג ועוד דמה שאינו ראוי לאכילה לא חל עליו שם תרומה מעולם וכמו קניבת ירק של גננים דמותר אף לזרים א"כ אף עצמן מותרין ואפשר דהכא מיירי בדבר שאינו ראוי לאכילה בפ"ע אבל נאכל ע"י תערוכת פגון חרצן דנאכל ע"י תערוכת פדאמרינן בשבועות (כ"ב ע"ב) היינו אגב הענבים וכל עליו שם תרומה עם הענבים וכן מקבל טומאה אגב הענבים וכשיגנום את האוכל ונשאר זה אסור לאוכלו פיון דחל עליו שם תרומה וכן טומאה פשהיה עם האוכל ורק גידוליו מותרין וצ"ע בזה: כתב הרמב"ם ז"ל תרומות (פי"א הכ"ג) הזרע תרומה טמאה אעפ"י שהגידולין טהורים ה"ה אסורין באכילה הואיל והתרומה שזרעה אסורה באכילה היתה פבר נדחו וכתב האור שמח דנראה מדברי הרמב"ם ז"ל דאף בדבר שזרעו פלה פחטים ושעורים ג"כ הגידולין אסורין והקשה מה שייך בזה דחוי פיון דאותן הגידולין לא היו טמאים מעולם ע"ש ונראה דטעם הרמב"ם ז"ל פיון דתרומה דינה לעגנן זה פקדשים דשייך בה דחוי א"כ ה"נ שייך

בה מפתח קדושה דחוקה קאָתנין וכמו גבי קדשים ובדבר שזרעו פלה קדושת הגידולין הוא מפתח קדושת התרומה שזרע ואותה קדושה היתה דחוקה: והנה בזה דאסור לזרוע טבל יש לחקור בטעם הדבר אי משום דהוי פשאר הנאה של פלוי דאסור בטבל ולרבנן דס"ל דאף קודם גמר מלאכה אסור לזרוע קודם שיעשור י"ל משום דאף קודם גמר מלאכה אסור באכילת קבע וגם בהנאה של פלוי שייך קבע שהרי אמרו באכילת בהמה חשיב לעולם עראי ואף באכילת בהמה הוי רק הנאה של פלוי והרמב"ם ז"ל בפ"ג (מהל' מעשור ה"כ) ס"ל דאף באכילת בהמה שייך קבע ע"ש אלמא דאף בהנאה של פלוי מחלקינן בין קבע לעראי וזריעה חשוב קבע ומש"ה אסרי רבנן אף קודם גמר מלאכה הנה אמרינן בפ"ה דמעשרות העוקר שתלים מתוך שלו ונוטע בתוך שלו פטור מלעשור העוקר לפת וצנונות מתוך שלו ונוטע בתוך שלו לזרע חייב לעשור מפני שהוא גרנן ע"ש היינו שפבר נגמרה מלאכתו וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' מעשור ה"ג אין מחפין בטבל ואין זורעים עד שיעשור כו' וכן העוקר לפת וצנונות ושתלם במקום אחר אם נתפנין להוסיף בגופן מותר ואם שתלן כדי שיקשו ויקח הזרע שלהן אסור מפני שהוא פזרע חטים ושעורים של טבל ע"ש דלאחר שיקשו ויעשו זרע אין ראוינו עוד לאכילה דזרע לפת וצנונות אין נאכלין כמ"ש הר"ש ז"ל שם ובזה ג"כ י"ל הטעם דאסור משום הנאה של פלוי ואף שהלפת והצנונות אינם פלים פנין שמתקשין ובטלין מתורת אנוכל ואין שייכים עוד לתרו"מ זה חשיב פלוי לענין תרו"מ וזה דמותר אם בודעתו להוסיף בגופן הוא משום דאז אין פאן פלוי.

והנה הר"ש ז"ל פתב שם גבי העוקר לפת וצנונות מתוך שלו ונוטע בתוך שלו לזרע חייב לעשור מפני שהוא גרנן היינו שאז"ל גרנן אחר להתחייב במעשרות דזרען פטור ממעשור והביא שם מהירושלמי דדוקא בזרען לזרע אבל לאכול א"צ לעשור בשעת זריעתו מפני שעתידי לעשרן כשיבוא לאכול ע"ש ומשמע קצת דהאיסור לזרוע הוא משום דמפקע להו ממעשרות וכל שאינו מפקיע ממעשרות שמוסיפין רק בגופן ועתידי לעשרן כשיבוא לאכול שרי.

והנה יש חילוק בזה לדינא בין הטעם משום הנאה של פלוי ובין הטעם דמפקיע מתרו"מ אי מותר לזרוע טבל דבר שאין זרעו פלה כגון הלוי והשומים והבצלים דהנאה של פלוי ליפא דאין זרען פלה אבל לטעם דמפקיע מן המעשרות י"ל דשייך נמי פאן ואף דלאח"כ כשיבוא לאכול יפריש מ"מ פנין דאף בזרע מעושור ג"כ צריך לעשור אח"כ על הכל כדאמרינן ס"פ הנזדר מן הירק בליטרא בצלים שתקנה וזרעה דמתעשור לפי פולה ע"ש א"כ בזרע טבל מפקיע מן המעשרות שאם הנה זרע מעושור הנה צריך לעשור ב' פעמים והנה מדאמרינן עלה בגדרים שם מקרא דעשור תעשור כו' והיתירא זרעי אינשי איסורא לא זרעי אינשי מוכח דאסור לזרוע בצלים של טבל דהא אמרינן איסורא לא זרעי אינשי ואע"ג דליפא התם פלוי ונראה דהטעם דאסור לזרוע טבל הוא משום הפקעה מתרו"מ אף יש לדייק דהא מיייתינן התם ראיה דליטרא בצלים שתקנה וזרעה דמתעשרת לפי פולה מדכתיב עשור תעשור כו' היינו דצריך לעשור לפי פולה והיתירא זרעי אינשי ואיסורא לא זרעי אינשי היינו דקרא מייירי שזרע מעושור ומ"מ מתעשור אח"כ לפי פולה דילמא לעולם בזרע מתוקן א"צ לעשור רק התוספת וקרא מייירי בזרע טבל וממילא ל"ש איסורא לא זרעי אינשי דליפא איסורא פלל דליפא הפקעה ממעשרות דאח"כ יעשור פולו וליפא הפקעה פנין דאם יעשור קודם לא יהיה צריך לעשור לבסוף ומפ"י הר"ן והרא"ש ז"ל נראה דאורחיהו דאינשי לזרע היתירא והיינו אף אי ליפא איסור בזה וע"ז קאי קרא דעשור תעשור וא"כ אין ראיה מזה דאסור לזרוע טבל בדבר שאין זרעו פלה: יא) האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש מן החולין מתוקנים והם נעשין תרומה דכתיב ונתן לפהו את הקדש דבר הראוי להיות קדש והקשו המ"ר

ותוס' א"ש אמאי אינו משלם מן הטבול הא ראוי להיות קדש וכתב המ"ר דזה דאינו משלם מן הטבול הוא רק משום דאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן דאסור למפור את הטבול ע"ש ולפ"ז מה דאינו משלם מן הטבול הוא רק מדרבנן ולחוק ונראה שהוא מדאורייתא והטעם משום דטבול גופא אקרי קדש כדאמרין בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל מע"ש (פ"ה מ"ח) דטבול חייב בביעור דכתיב בערתי הקדש מן הבית ר"ז בשם שמואל יאות הוא אומר שטבול קרוי קדש ע"ש ובתשלומי תרומה בעינן דבר הראוי להיות קדש ולא שעכשיו קדש וכמו דאין משלמין ממע"ש והקדש שלא נפדו: בירושלמי (פ"ו ה"א) על ההיא דאם רצה הפהן למחול אינו מוחל אמרינן כשלא הפריש הפריש ואח"כ מחל פלוגתא דרבי וראב"ש דתני ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדש כו' דברי רבי ראב"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו ע"ש.

והנה שמעינן מזה דרק מה שהיה צורך קידוש א"י למחול דאם הפרשתו מקדשתו הנתינה יכול למחול עוד אמרינן שם גזל תרומה משל אבי אמו פהן ר"י אומר משלם לשבט רשב"ל אומר משלם לעצמו ואמרינן שם ר"י כרבי דאמר מתנתו מקדשתו ורשב"ל כראב"ש ונדחינן דרשב"ל אף כרבי דרק בדבר שזקוק ליתן לכהן מתנתו מקדשתו אבל בדבר שאינו זקוק ליתן לכהן אף רבי מודה דהפרשתו מקדשתו ע"ש והרמב"ם ז"ל פ"י הכ"ב פתב גזל תרומה מאבי אמו פהן נאכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא לירוש אחר היינו דפסק כר"י כמ"ש הכ"מ והרדב"ז ז"ל והיינו דפסק כרבי דמתנתו מקדשתו ואף בדבר שאינו זקוק ליתן לכהן כר"י עוד כתב שם הרמב"ם ז"ל וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו נאכלה ובע"ח שגבה תרומה בחובו והאשה בכחופתה נאכלה משלמין קרן וחומש לכהן חבר והחבר נותן להם דמים כו' וכתב הרדב"ז ז"ל דמ"ש"ה ברישא בגזל תרומה מאבי אמו פהן נאכלה ואח"כ מת אבי אמו דאינו נוטל דמים מן השבט הוא משום דבשעה שאכל לא היה שלו ע"ש וע"כ אם יטול דמים מן השבט לא תתקדש התרומה דמה שמת אח"כ אבי אמו הוי כמחילה וכל שאינו צורך הקידוש מהני מחילה כדמוכח מהירושלמי ובסיפא באכל לאחר שפבר הוא שלו דנוטל דמים מן השבט ומתקדש בזה ואע"ג דפסק כר"י דמתנתו מקדשתו אף בדבר שאינו זקוק ליתן לכהן צ"ל דאזלינן בתר שעת אכילה וכל דבשעת אכילה היה בר תשלומין נעשה הדין שאינו מתקדש אא"כ יעשה תשלומין מעליא בלא נטילת דמים מן השבט ואם יטול דמים לא יתקדש אבל כשהוא שלו מעיקרא חל הדין שיתקדש בלא תשלומין ונראה לומר דאף כשאוכל תרומה של עצמו אף דנוטל דמים מן השבט מ"מ אינו מתקדש עד שיבוא ליד פהן וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל משלמין קרן וחומש לכהן חבר והחבר נותן להם דמים כו' ומה לשון משלמין כשהפנה נותן להם דמים ואין פאן תשלומין כלל אלא הפרשתו מקדשתו והיה צ"ל ומוכרין אותו לפהנים כשאר ישראל שי"ל תרומה שמוכרה לפהנים מפני שאסורה לזרים ונראה מזה שהוא מדין תשלומין ואינו מתקדש עד שיבוא ליד פהן פינן דקי"ל מתנתו מקדשתו מיהו אם בשעת אכילה היה אינו שלו חל הדין שלא יתקדש אלא בתשלומין מעליא בלא נתינת דמים אבל כשהוא שלו דל"ש תשלומין חל הדין דנתינת התרומה בעצמה ליד פהן מקדשתו הנה אמרינן בירושלמי שם בההיא דאכל תרומת ע"ה דמשלם לכהן חבר ונוטל דמים ונותן לע"ה ואמרינן דאתיא כמ"ד הפרשתו מקדשתו ונדחינן דאתיא אף כמ"ד מתנתו מקדשתו במזכה לו ע"י אחר ופי' הרי"ט אלגאזי דהוקשה להירושלמי פינן דמתנתו מקדשתו אינו מתקדש רק במתנה גמורה בלא נטילת דמים וכאן הוא נוטל דמים מכהן החבר ומ"ש"ה אמרינן דמזכה לו ע"י אחר לכהן ע"ה ואח"כ נותנה לחבר ונוטל דמיו ע"ש אף לפ"ז הוא רק ה"תם פינן דבר תשלומין הוא אינו מתקדש עד שיעשה תשלומין גמורין בלא

נטילת דמים עוד י"ל להירושלמי דהוקשה לו פיון דמתנתו מקדשותו לא נתקדש רק בנותן למי שהווא חייב לו וכאן הוא נותן לאחר ומש"ה בעיניו שיזכה לו ע"י אחר: אמרינו בפ"ו מ"ב בת ישראל שאכלה בתרומה ואח"כ נישאת לכהן אי תרומה שלא זכה בה פהו אכלה כו' והקשה הרשב"ש ז"ל וכן בס' טעם המלה דמשמע דאיפא תשלומין אף בתרומה שלא בא ליד פהו הא אמרינו המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור ע"ש ונראה דנדאי איפא דין תשלומין באכל תרומה אף היכא דבעלמא ליפא דין תשלומין דהא אוכל פזית אעפ"י שאי"ב ש"פ משלם קרון וחנמש ואף דליפא תשלומין בעלמא בפחות מפרוטה דבאכל תרומה ריבתה תורה תשלומין מדין אוכל תרומה וה"נ בממון שאני"ל תובעין דהא פחות מפרוטה ג"כ אני"ל תובעין שא"י לתבוע בב"ד פחות מפרוטה חוץ מאוכל תרומת עצמו דבזה לא שייך כלל תשלומין כשהו של עצמו: והנה בכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה דאמרינו ביבמות (צ"ט) דאין משלמין קרון וחנמש כתבו התוס' ומ"מ צריכים להפריש משום פפרה וכתב המל"מ דכן להרמב"ם ז"ל כן בקל ספיקות דצריכים להפריש משום ספק ע"ש ויש לעיין פיון דהרמב"ם ז"ל פוסק דמתנתו מקדשותו מה מועיל במה שמפריש וצ"ל פיון דמספק אינו בר תשלומין הוי כאוכל תרומת עצמו דההפרישה והנתינה לפהו מקדשותו ורשאים ליטול דמים מן השבט ול"ד לפחות מפרוטה ולממון שאני"ל תובעין שלזה ריבתה תורה תשלומין: פתב הרמב"ם ז"ל פי"א הכ"ד היתה התרומה הקדש לב"ה וגובהו באכלה אינו משלם תשלומי כפל דאין ת"כ בהקדש אבל משלם קרון וב' חומשים חנמש משום אוכל תרומה וחנמש משום שנהגה מן ההקדש ולמי משלם אם הנה בה פזית ואין בה שנה פרוטה משלם לפהנים ואם יש בה ש"פ בין שיש בה פזית בין שאין בה פזית משלם להקדש ע"ש ואיפא למידק באכל פזית ואי"ב ש"פ דמשלם לפהנים הא ל"ש זה לפהנים כלל שהרי של הקדש הוא ואי בעיניו דוקא תשלומין לפהנים ואם לא אינו יוצא ידי פפרתו כי יש בה ש"פ דמשלם להקדש במה יצא ידי אכילת תרומה פיון דאינו משלם לפהנים ועוד מ"ש כי יש בה ש"פ דמשלם להקדש משום מעילה פי אין בה ש"פ נמי לשלם להקדש דהא אמרינו בב"מ (נ"ה) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם לרבות פחות מש"פ להישבון ונראה דבאנכל תרומה ריבתה תורה תשלומין מדין אוכל תרומה דהא יש בה פזית ואין בה ש"פ וכן קודם שפא ליד פהו איפא חייב תשלומין ואף דבעלמא ליפא חייב תשלומין בכה"ג ולמי זיכתה התורה התשלומין לפהנים ואם יש חייב תשלומין אחר על התרומה שאינו לפהנים כגון אכל תרומת הקדש לא חייבה תורה בב' קרנים דל"ש כפל בזה ורק ב' חומשים איפא משום אוכל תרומה ומשום נהנה מן ההקדש ולמי משלם הקרון זה תלוי איזה חייב מקריע יותר דאיפא חייב לפהנים מדין ונתן לפהו את הקודש ואיפא חייב להקדש א"כ אם ישבה ש"פ דאיפא מעילה גמורה להקדש פח הקדש מקריע וצריף לשלם להקדש ויצא בו ידי תשלומי תרומה פיון שעשה התשלומין פדינם ומתקדשין.

אף אם אין בו ש"פ דליפא מעילה גמורה רק שחייב מדין ואשר חטא מן הקודש כו' לרבות פחות מש"פ להישבון אז החייב לפהו מקריע יותר וצריף לשלם להפהו: הנה תוס' פתובות (ל' ע"ב) כתבו באוכל תרומת עצמו דמפריש קרון לעצמו וחנמש לכל פהו שירצה ע"ש היינו דהחנמש צריף ליתן מתנת חנם ואינו רשאי ליקח דמים מן השבט דאי רשאי ליטול דמים מה בין קרון לחנמש דאף הקרון דמפריש לעצמו ג"כ ע"כ מוכר לכהנים בדמי תרומה דהא זר הוא אף הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י הכ"ב בגפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה דמשלם קרון וחנמש לכהן חביר והחבר נותן להם דמים ע"ש היינו דאף בעד החנמש רשאי ליטול דמים ונראה דתוס' והרמב"ם ז"ל בזה פליגי דלהתוס' ליפא דין מיוחד באוכל תרומת עצמו רק פיון דקי"ל דהאוכל תרומה משלם קרון

לבעלים וחומש לכל פהו שירצה א"כ באוכל תרומת עצמו הקרו משלם לעצמו שהוא הבעלים
ואף שהוא זר אבל החומש פיוו דחלוק הוא מדין קרו דאינו משלם לבעלים אלא משלם לכל פהו
שירצה ה"נ באוכל תרומת עצמו משלם לפהו ולא לעצמו שהרי אינו פהו ואין החומש שיק
לבעלים אלא לפהו והרמב"ם ז"ל ס"ל דהאוכל תרומת עצמו דין אחר לגמרי דל"ש ביה תשלומין
כלל וליכא רק הפרשה ונתינה לכהו פדי שיתקדש ורשאי ליטול דמים מן השבט בין על הקרו
בין על החומש: כתב הרמב"ם ז"ל פ"י הי"ח פל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד אינו משלם
אלא מן החולין המתוקנים כו' ועמדו על הרמב"ם ז"ל מנ"ל דאף אוכל במזיד אינו משלם אלא
מן החולין המתוקנים ונראה דטעם הרמב"ם ז"ל דאמרינו בירושלמי (פ"ז ה"א) דהחומש פפרה
אבל הקרו הוא קנס ומייתי ראיה דקרו קנס הוא מדאמרינו באוכל תרומה דאינו משלם תרומה
אלא חולין מתוקנים אלו ממה שאכל הנה משלם יאות כו' היינו מדמשלם יותר ממה שהזיק שאכל
תרומה ומשלם חולין קנס הוא ע"ש וא"כ פיוו דקנס הוא כ"ש במזיד דשיק למקנסיה ורק מן
החומש פטור לפי שהחומש פפרה דל"ש במזיד וגם התשלומין אין נעשין תרומה במזיד דזה ל"ש
אל הקנס מה שנעשין אח"כ תרומה וזה תלוי בחומש דכל המשלם את החומש התשלומין תרומה
פדאמרינו במתני' עוד כתב הרמב"ם ז"ל פ"י הי"ב בת פהו שהיתה נשואה לישראל או שנפסלה
ואח"כ אכלה תרומה משלמת את הקרו ולא את החומש האשה שהיתה אוכלת בתרומה וא"ל מת
בעלה או גרשה וכן העבד שהיה אוכל וא"ל מת רבך כו' וכן פהו שהיה אוכל ונודע לו שהוא ב"ג
אז ב"ח ה"א משלמין הקרו בלבד ואם היתה תרומת חמץ והיה עה"פ ה"א פטורין מלשלם מפני
שזמנה בהול כו' וכתב הכ"מ דהרמב"ם ז"ל מפרש זה דר' יהושע פוטר הוא רק מחומש ואם היה
בעה"פ פיוו דזמנה בהול פטור אף מקרו וכתב שם דהיה דפסחים בהיה אוכל בתרומה ונודע לו
שהוא ב"ג או ב"ח כו' ואיכא התם ב' תירוצי חדא בתרומה עה"פ דזמנה בהול א"נ שאני תרומה
דאקרי עבודה ורחמנא אפשריה דכתיב ברוך ה' חילו כו' וס"ל להרמב"ם ז"ל דלא פליגי הנה
לישני דבתרומה עה"פ פטור לגמרי משום דזמנה בהול ושאר הימים פיוו דאכילת תרומה אקרי
עבודה ורחמנא אכשרה בדיעבד אינם פזרים לה ולכך פטור מן החומש מידי דהוי אבת פהו
שהיתה נשואה לישראל או שנפסלה דפטרי לה מחומש מטעם דאינה כזר ומ"מ חייבת היא בקרו
דחומש הוא דתל' רחמנא בזר גמור אבל הקרו חייב פל היכא דאינו פהו גמור ואינו ראוי לאוכלו
ע"ש וע"כ מיירי הכא באופן דליכא קרו מטעם מזיק דא"כ אפילו אם היה פהו גמור אם אוכל
משל אחר משלם את הקרו רק מיירי באוכל תרומת עצמו א"נ קודם שבא ליד פהו דליכא חיוב
קרו אלא משום אוכל תרומה ובזה איכא נפקותא בין אם הוא פהו גמור שראוי לאוכלו ובין אם
אינו פהו גמור ובזמנו בהול לא נו בהול ונראה דטעם הרמב"ם ז"ל הוא עפ"י הירושלמי דהחומש
הוא פפרה והקרו הוא קנס וא"כ באוכלת בתרומה נודע לה שמת בעלה וכן עבד שאוכל בתרומה
ונודע לו שמת רבו זה הפטור הוא רק בכפרה אבל קרו שהוא קנס ואיכא אף במזיד שמשלם
חולין מתוקנים משלם אף פאן חוץ מזמנו בהול שהוא אונס גמור ל"ש למקנסיה: כתב הרמב"ם
ז"ל פ"י הכ"ו הגוזל תרומה ואכלה משלם קרו וחומש אחד שהחומש שהוא חייב בו משום תרומה
יצא ידי גזילו שנאמר ונתן לפהו את הקדש אינו חייב אלא בחומש של קדש בלבד ע"ש והוא
מהירושלמי והנה יש לחקור דהא אמרינו דהאוכל תרומה משלם קרו לבעלים וחומש לכל פהו
שירצה הכא דבחומש של תרומה יוצא ידי גזילו צריך לשלם החומש דוקא לבעלים פדי חומש
של גזילה או אפשר דזה דאינו משלם רק חומש אחד של תרומה הוא כמו דאמרינו בב"ק (ס"ה)
דאין חומש של גזילה משתלם במקום שיש כפל דנפקא לן מראשו ונחמישיתו כו' ה"נ מפקינן

מונתן לפה את הקדש דאינו חייב אלא בחנומש של קדש לבד היינו דהיכא דאיכא חנומש של קדש ליכא חנומש של גזילה כלל ולפ"ז יכול לשלם החנומש לכל פהו שירצה כשאר אוכל תרומה: הביא המל"מ בשם הר"ש ז"ל דלמ"ד דמשלם לפי דמים היינו שהחולין שמשלם יהיו שוין לאחר שנעשו תרומה פהתרומה שאכל ובשם התוי"ט הביא שם שיהיו שוין פשהו חולין כמו התרומה שאכל והקשו המפרשים ז"ל הא לא גרע ממזיק ואמאי משלם פחות ממה שהזיק אף נראה דאף במזיק פן דלעולם כשמשלם בעד מה שהזיק לא בעינו שהניזק יקבל כמה שהזיק אלא שהמזיק ישלם כמה שהזיק דאינו מחויב לשלם יותר ממה שהזיק אף לא משפחת לה שהמזיק ישלם יותר והניזק יקבל פחות אלא בתשלומי תרומה שנה משלם חולין ונה מקבל תרומה אף זה דוקא למ"ד מתנתו מקדשתו א"כ זה משלם חולין אבל למ"ד הפרשתו מקדשתו דכבר נעשו תרומה קודם התשלומין ודאי דצריך לשלם שיהא שנה התרומה שמשלם פהתרומה שאכל: כתבו התוס' יבמות (צ') באכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאים דמדאורייתא תשלומיו תשלומין והקשו למ"ד לפי דמים משלם הא אין שוים פהתרומה שאכל ותי' דמייירי דמשלם חולין טמאים כ"כ דכשנעשו תרומה טמאה יהיו שוים פהתרומה טהורה שאכל וכתבו דמ"מ קנסינו ליה כשמשלם במזיד אעפ"י ששוים כדמי תרומה משום דמשלם מידי דלא קפצי עליה זביני ע"ש והנה יש לעיין אמאי לא ישלם לכתחילה פן פינו דמשלם לפי דמים דהא מזיק ממונו ש"ח יכול לשלם לכתחילה אף סובין ולא מפלגינו בין אם הזיק מידי דלא קפצי עליה זביני או מידי בקפצי עליה זביני ונראה מזה דאף אי לפי דמים משלם מ"מ תורת הדמים של אנוכל תרומה אינו כשאר מזיק בעלמא פי יש תורת דמים מיוחד באנוכל.

תרומה וצריכים להיות שוים לא רק בשוניהן כ"א גם בקפצי עליה זביני ובתשלומי תרומה ליכא קרא דישב לרבות אפילו סובין. הנה אמרינו בפ' השואל האי מאן דגזל חביצא דתמרי אגב הדדי מזבני בני' נכי חדא חדא חדא מזבני בני' להקדש משלם נ' להדיוט משלם נ' נכי חדא ומקשינו אמאי נימא אנה חדא חדא מזבני ליה ואמרינו משום דשמין בית סאה באותה שנה ע"ש ונראה דאם היתה של תרומה ואכלה זר למ"ד דמשלמין ממין על שאינו מינו צריכים להיות התשלומין להיות שוין נ' ואף אי לפי דמים משלם דל"ש הכא שמין בית סאה באותה שנה דנה דוקא בחיוב מזיק דגילתה תורה אבל באנוכל תרומה איכא דין תשלומין בפ"ע מדין אנוכל תרומה ובזה לא גילתה תורה שיהיו שמין ע"ג שנה אחר: כתב רש"י ז"ל גיטין (נ"ד) על ההיא דאכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאים לרבנו דבין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורים כו' דמדאורייתא תשלומיו תשלומין דלפי מידה משלם ונה דקנסוהו הוא משום דנתפון להפסיד פהו ע"ש.

והנה לפ"ז באוכל תרומת עצמו דל"ש הפסד פהו יכול אף לכתחילה לשלם חולין טמאים אף ביבמות (צ') על הא דאמרינו דמדאורייתא תשלומיו תשלומין כתב רש"י ז"ל דחולין טמאים נמי ראויין להיות קדש כדר' אילעי כו' היינו דתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה וכינון דשייך דר' אילעי בתשלומי תרומה א"כ לכתחילה אסור לשלם מן הרעה על היפה ודין מן הרעה על היפה אין זה משום הפסד פהו דאף אם המפריש בעצמו הוא פהו אסור ג"כ להפריש מן הרעה וא"כ אף באוכל תרומת עצמו אסור להפריש חולין טמאים: הנה למ"ד לפי מידה משלם יש לחקור באכל פת של תרומה ושילם חטים איה משערין המידה כשהוא פת או כשהן חטים ואפשר דתלי בפלוגתא במנחות אי כמות שהן משערין או כמו שהיו קודם משערין אף אפשר דל"ד דהתם דבעינו שיעור עשורון או כזית כל שיעור משערין כמו שהן עכשיו אפילו תפח אבל הכא דמשלם

לפי מידה היינו דמה שמשלם? היא שנה במידה למה שאכל בעינו שיהיו שוין לגמרי והחטים
שמשלם צריכה שיהיו כ"כ פשיעשה מהן פת יהיו שוין למה שאכל הנה אמרנו בירושלמי תרומות
(פ"ו ה"ג) בזה שאכל בכורים דאם אכל ענבים משלם יין זיתים משלם שמן ע"ש ויש לחקור
איה משערין המדה אי פשיעור השמן שיש בהזיתים שאכל או פשיעור כל האוכל דבעלמא
במפריש שמן על הזיתים איכא פלוגתא דרבין ורשב"ג אי מפריש לפי השמן או לפי האוכל או
אפשר דהקא שאני: סימן נו.

מעשרות. גרסינו פל שהוא אוכל ונשמר כו' חייב במעשרות ואיכא בזה
פלוגתא דרבנתי דדעת רש"י ז"ל והתוס' ועוד דרב דגן תירוש ויצהר מחובבין מה"ת אבל
הרמב"ם ז"ל כתב רפ"ב דתרומות פל אוכל אדם הנשמר וגיזולו מן הארץ חייב בתרומה כו'
שנאמר ראשית דגנה תירושך אד ינה יש עאהר מאכל בני אדם כי מן הארץ פל בעלים ברו אף
פל פיוצא בהן חייב בתרומות וכן במעשרות וכתב שם (ת"י) הירקות אעפ"י שהן מאכל אדם
אינו חייבין במעשרות אלא מדבריהן כו' וכן נראה לי שה"ה בתרומה שהרי נאמר בה דגנה
תירושך ויצהרך פל הדומה לאלו אבל תרומת הירק מדבריהם פירות ע"ש היינו דשאר פירות
ילפינו מדגן תירוש ויצהר די מה להן חייב במעשרות מה"ת ונראה דאף להרמב"ם אינו לוקין
על מע"ש של שאר פירות חוץ לירושלים שכתב הרמב"ם ז"ל הל' מע"ש (פ"ב ה"ה) פל האוכל
כזית מע"ש כו' חוץ לחומת ירושלים לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנה תירושך
ויצהרך ולוקה על פל אחד ואחד בפ"ע לפיכך אם אכלו שלשתן חוץ לחומה לוקה ג' מלקיות כו'
ונאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנה תירושך ויצהרך למה פרטו הפתוב לחייב על פל
אחד ואחד בפ"ע ע"ש א"כ פיון שמינוחד לאו על דגן בפ"ע על תירוש בפ"ע ועל יצהר בפ"ע איה
אפשר לחייב על שאר פירות שאינם דגן תירוש ויצהר הא עליוהו ליכא לאו פיון דמינוחד לאו על
פל מין ומין הנה המפרשים ז"ל הביאו ראיה להרמב"ם ז"ל דתרומת פירות הוא מדאורייתא
מהיא דמפות (י"ט) דכהן שעלה בידו תאנה של טבל פוז דאמרנו התם דלוקה ומוכח שהוא
מדאורייתא ולשיטת התוס' תי' דהאי לוקה מפת מרדות מדרבנן וכמ"ש תוס' בכורות (נ"ד) והנה
אף להרמב"ם ז"ל ע"כ צ"ל פן דהא אמרנו שם דלוקה אף משום מע"ש חוץ לחומה וזה ליכא
בשאר פירות וע"כ הוא רק מפת מרדות מדרבנן וא"כ ליכא ראיה מהתם להרמב"ם ז"ל: הנה
מ"ש הרמב"ם ז"ל דמעשר פירות הוא מדאורייתא פתבו המפרשים ז"ל דמקורו מהירושלמי ריש
מעשרות דאמרנו שם עשר תעשר כלל את כל תבואת זרעה פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה
שבפרט א"ל אלא תבואה קוטנית מנין ת"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא
לרבות זרע שום שחליים וגרגר או יכול שאני מרבה לוף העליון וזרע פרישין זרע בצלים זרע
לפת וצנונות ושאר זרעוני גנה שאין נאכלין ת"ל מזרע הארץ ולא פל זרע הארץ פרי העץ לרבות
פל פירות האילן יכול שאני מרבה מרובי שיטה וצלמונה כו' ת"ל מפרי העץ ולא פל פירות האילן
ירקות מניין איסי ב"י אומר המעשרות לירקות מדבריהם ע"ש וס"ל להרמב"ם ז"ל שהוא דרשא
גמורה.

והנה יש לעיין על הירושלמי איה מרבין זרע שום הא שום הוא ירק ומעשר ירק אינו אלא
מדרבנן וכן זה דממעטין זרע בצלים וזרע פרישין משום שאינן נאכלים תי"ל דבצלים הם ירק
וכן פרישין הן מירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח ול"ל קרא למעט ונראה דיש ב' גדרים
בירק יש ירק במין פגון הקשואין והדלועין והאבטיחים כו' וכן זרעים במין והרמב"ם ז"ל ספ"א
דכלאים ביאר איזה הם זרעים ואיזה הם ירקות ע"ש ויש ירק וזרע הפרטי דבכל מין יש ירק

וְזָרַע וַיִּכְמוּ בְּכֹסֶפֶר דְּאֲמָרִינִן פ"ד דְּמַעֲשָׂרוֹת כְּסָפֶר שְׁזָרְעָה לְזָרַע יִרְקָה פְטוֹר וְזָרְעָה לְיִרְקָה מִתְעַשָּׂר
זָרַע וַיִּרְקָה וְכֹן הַשְּׂבֵת מִתְעַשָּׂר זָרַע וַיִּרְקָה וְזִירִין [וְעֵינֵין בַּר"מ וְבַר"ש ז"ל שָׁם] וְאַף בְּשַׁעוֹרִים שְׁהֵם
תְּבוּאָה שְׁנֵינָה יִרְקָה כְּדִאֲמָרִינִן בְּעִירוּבֵין (כ"ח) דְּשַׁעוֹרִים שְׁזָרְעוּן לְיִרְקָה בְּטֵלָה דַּעֲתוּ וְזָרְעוּ חֵיב וַיִּרְקוּ
פְטוֹר ע"ש.

וְהִנֵּה זֶה דְּאֲמָרִינִן דְּמַעֲשָׂר יִרְקָה מְדַרְבְּנִין אִין ז' בְּמִין רַק הַיִּרְקָה שְׂבֻכָל מִין פְטוֹר מְדַאֲרֵינָא וְהַזָּרַע
שְׂבֻכָל דְּבָר אַף בְּיִרְקָה חֵיב וּמַש"ה זָרַע שׁוּמִים חֵיב מַה"ת וְזָרַע בְּצָלִים וְזָרַע פְּרִישֵׁין פְטוֹרִין רַק
מִשׁוּם דְּאִין רְאוּיָן לְאַכִּילָה דְּהַזָּרַע שְׂבֻכָל דְּבָר הֵם בְּכָלִל זָרְעִים לְמַעֲשָׂר וְלֹא בְּכָלִל יִרְקוֹת: כְּתֹב
הַרְמַב"ם ז"ל פ"א דְּמַע"ש דְּפּוֹל הַמְצָרִי שְׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לַפְּנֵי ר"ה זָרְעוּ לְזָרַע מִתְעַשָּׂר לְשַׁעֲבַר
זָרְעוּ לְיִרְקָה מִתְעַשָּׂר לְהַבָּא זָרְעוּ לְזָרַע וְלִיִּרְקָה מִעֲשָׂר מְזָרְעוּ עַל יִרְקוֹ וּמִיִּרְקוֹ עַל זָרְעוֹ ע"ש וַיִּשׁ
לְעֵינֵין פִּינִין דְּהַזָּרַע חֵיב מַה"ת וְהַיִּרְקָה מְדַרְבְּנִין אִין מִעֲשָׂר מְזָה ע"ז אַף זֶה ל"ק דְּכִמוּ לְעַנְנִין אִין
אֲזִלִּין בְּתַר לְקִיטָה אֲמָרִינִן דְּזָרְעוּ לְזָרַע מִתְעַשָּׂר לְשַׁעֲבַר כְּדִין זָרְעִים וְאִם זָרְעוּ לְיִרְקָה מִתְעַשָּׂר
לְהַבָּא כְּדִין יִרְקוֹת וּמ"מ בְּזָרְעוּן לְזָרַע וְלִיִּרְקָה חֵיבֵי כְּפִאֲחַת לְסֹדֵר שְׁנַתָּן דְּמִתְעַשָּׂרִין מְזָה ע"ז ה"נ
חֵיבֵי כְּפִאֲחַת לְחֵיבֵין בְּמַעֲשָׂר: וְהִנֵּה נִרְאָה עוֹד לּוֹמֵר דְּשׁוּמִים וּבְצָלִים עֲצָמִין אַף שְׁהֵן בְּכָלִל יִרְקוֹת
מ"מ לְעַנְנִין מַעֲשָׂרוֹת חֵיבֵין הֵן מַה"ת וְכִמוּ לְעַנְנִין פִּאָה דְּיִרְקָה פְטוֹר מִן הַפִּאָה וּמ"מ שׁוּמִים וּבְצָלִים
חֵיבֵין כְּדִאֲמָרִינִן בְּחֻלִּין (קל"ז) וְכֹתֵב רַש"י ז"ל שָׁם דְּיִרְקָה אִינוּ בְּכָלִל פִּאָה חוּץ מִן הַשׁוּמִים
וְהַבְּצָלִים כְּדַתְּנִין כֹּל שְׁהֵן אֲנֹכֵל וְנִשְׁמַר וּמְכַנְיִסוּ לְקִיּוֹם וְאֲמָרִינִן מְכַנְיִסוּ לְקִיּוֹם פְּרִט לְיִרְקָה וּמִיָּהוּ
שׁוּמִים וּבְצָלִים מְכַנְיִסִין לְקִיּוֹם ע"ש וְלְעַנְנִין מִעֲשָׂרֵיג"כ תְּלוּי בְּמְכַנְיִסוּ לְקִיּוֹם כְּדִאֲמָרִינִן בְּסִפְרֵי
(דְּבָרִים י"ד) עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר כו' יָכוֹל אִין לְחֵיב אֲלֵא עַל דְּגֵן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר מִנֵּין לְרַבּוֹת שְׂאֵר פִּירוֹת
ת"ל תְּבוּאָת יִאֲמָרוּ תְּבוּאוֹת אֱלוּלֵי כֹן הֵייתִי אוֹמֵר מַה תְּבוּאָה מִיְּחֻדָּת שְׂמְכַנְיִסָה לְקִיּוֹם אַף אֲנִי
מְרַבָּה אֲלֵא כִינְצָא בָּהּ הֵא אֲנִי מְרַבָּה אֵת הָאֲנֹרִז וְאֵת הַדּוֹסָן וְאֵת הַפְּרָגִין וְאֵת הַשְׁוֹמְשָׁמִין מִנֵּין
לְרַבּוֹת קְטַנִּיּוֹת כו' מִנֵּין לְרַבּוֹת יִרְקוֹת כו' ע"ש אֲלֵמָא דְּמַה שְׂמְכַנְיִסָה לְקִיּוֹם הוּא בְּכָלִל תְּבוּאָה
לְעַנְנִין מִעֲשָׂר א"כ שׁוּמִים וּבְצָלִים דְּמְכַנְיִסִין לְקִיּוֹם הֵם כְּמוֹ פְּרָגִין וְשׁוֹמְשָׁמִין וּבְכָלִל תְּבוּאָה
לְמַעֲשָׂרוֹת וְלֹא בְּכָלִל יִרְקוֹת.

וְהִנֵּה הַתּוֹס' בְּכוֹרוֹת (נ"ד) הֵבִיאוּ דְבָרֵי הַיְרוּשָׁלְמִי דְּמַעֲשָׂרוֹת וּגְרָסִי שָׁם מִנֵּין לְרַבּוֹת שׁוּם שְׂחָלִים
וּגְרָגֵר כו' וְלֹא כְּגֵרְסַתְּנוּ מִנֵּין לְרַבּוֹת זָרַע שׁוּם שְׂחָלִים וּגְרָגֵר כו' דְּאַף הַשׁוּם עֲצָמוֹ חֵיב בְּמַעֲשָׂרוֹת
וְאַף דְּשׁוּמִים הֵם יִרְקוֹת וְאֲמָרִינִן שָׁם דְּמַעֲשָׂר יִרְקָה מְדַרְבְּנִין וּלפ"ז שׁוּם שְׂאֲנִי אַף שְׁהֵן יִרְקָה לְעַנְנִין
מִתְעַשָּׂרוֹת אִינוּ בְּכָלִל יִרְקָה וְהִנֵּה אַף לְשִׁיטַת הַתּוֹס' דְּכָל פִּירוֹת חוּץ מִדְּגֵן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר הוּא
מְדַבְּרֵיהֶם וּקְרָא אֶסְמְכְתָא בְּעֵלְמָא מ"מ אִיפָא ג"כ נְפֻקוּתָא לְדִינָא לְעַנְנִין תְּרוּמַת חו"ל דְּתְרוּמַת
חו"ל אִינוּ נוֹהֵג בְּיִרְקָה כְּמַה שְׁהֵבִיאוּ הַתּוֹס' חֻלִּין (ז) מִשׁוּם דְּלִי"ל אֶסְמְכְתָא מְקַרָא ע"ש וּלפ"ז
תְּרוּמַת שׁוּמִים וּבְצָלִים נוֹהֵגַת אַף בְּחו"ל: וְהִנֵּה בְּזֶה מִתְיַשֵּׁב לְהַרְמַב"ם ז"ל הֵא דְּאֲמָרִינִן בַּר"ה
(י"ד) מַה גִּוְרוֹ וַיִּקָּב מִיְּחֻדָּין שְׂגָדְלִין עַל מִי שְׁנָה שְׁעֵבְרָה וּמִתְעַשָּׂרִין לְשְׁנָה הַעֲבָרָה יִצְאוּ יִרְקוֹת
שְׂגָדְלִין עַל מִי שְׁנָה הַבָּאָה וּמִתְעַשָּׂרִין לְשְׁנָה הַבָּאָה כו' וְכֹתְבוּ הַתּוֹס' שָׁם דְּקְרָא אֶסְמְכְתָא בְּעֵלְמָא
דְּמַעֲשָׂר יִרְקָה מְדַרְבְּנִין ע"ש וּלפ"ז אֲתִי שְׁפִיר דְּשׁוּמִים וּבְצָלִים אַף שְׁהֵן יִרְקָה לְעַנְנִין דְּאֲזִלִּין בְּתַר
לְקִיטָתוֹ כְּדִאֲמָרִינִן בְּבְצָלִים הַסְרִיסִים שְׁמַנְעָה מֵהֵם מִים ל' יוֹם קוֹדֵם ר"ה כו' מ"מ לְעַנְנִין אִין חֵיבֵין
מַה"ת אִינוּ בְּכָלִל יִרְקָה א"כ לְהַרְמַב"ם ז"ל דַּס"ל דְּמַעֲשָׂר שְׂאֵר פִּירוֹת חוּץ מִיִּרְקָה הוּא מַה"ת הֵא
דְּרָשָׁא דְּמֵאֵי גִוְרוֹ וַיִּקָּב מִיְּחֻדָּין כו' אִינָה אֶסְמְכְתָא כ"א דְּרָשָׁא גְמוּרָה וְאַצְטְרִיף לְשׁוּמִים וּבְצָלִים
דְּמִתְעַשָּׂרִין לְשְׁנָה הַבָּאָה: אֲמָרִינִן בְּנִדְרִים (נ"ט) בְּלִיטְרָא בְּצָלִים שְׂתַקְנָה וְזָרְעָה דְּמִתְעַשָּׂרוֹת לְפִי
כּוֹלָה וְאֵע"ג דְּאִין זָרְעָה כְּלָה מִשׁוּם דַּא"ק עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר כו' וְהֵייתִירָא זָרְעֵי אִינְשֵׁי אִיסוּרָא לֹא זָרְעֵי

אינשי והקשה הר"ן ו"ל שם הא דבר שאין זרעו פלה הוא הלוח והשומים והבצלים והנה אין מחויבין במעשר מה"ת היינו דמה"ת אינו חייב רק דגן תירוש ויצהר ואיך ילפינו לה מקרא דעשר תעשר וכתב דקרא אסמכתא בעלמא הוא ע"ש ולהרמב"ם ו"ל אתי שפיר ואף דגם להרמב"ם ו"ל מעשר ירק רק מדרבנן מ"מ בשומים ובצלים הוא מה"ת אף בזה יש לעיין לפי מה שהביא הר"ש ו"ל ספ"ק דפאה מהירושלמי דזה דאסור לזרוע טבל אחר מקרוח הוא רק מדרבנן דמדאורייתא כמו לקוח פטור מן המעשר דממעטנו מןאכלת ולא מוכר ה"נ איכא למעוטי זרע ע"ש וא"כ איך שייך למילף מקרא דעשר תעשר כו' והיתירא זרעי אינשי איסורא לא זרעי אינשי הא אותן שהו של זריעה אינן טבל כלל מה"ת ונראה דהכא אדרבה כיון דמייירי בדבר שאין זרעו פלה הוי טבל מדאורייתא דרק בדבר שזרעו פלה קרינן ביה ואכלת ולא זרע פינו דאין עומדין לאכילה אין בהם משום טבל כלל אבל בדבר שאין זרעו פלה דלאחר שיזרענה עומד אח"כ ג"כ לאכילה חל עליהם תורת טבל ואיסורא לא זרעי אינשי דאין זורעין טבל: הנה בנדרים שם אבעי לן אי גידולין מעלין את העיקר ופשיט ליה מההיא דליטרא בצלים שתקנה וזרעה דמתעשרת לפי פולה אלמא אותן גידולין מבטלין עיקר ודחינן דילמא לחומרא וכתב הר"ן ו"ל לעולם מדינא לא אתי גידולין ומבטלין עיקר ואדרבה ה"ה פמוהו אלא הכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין ול"ק הא חומרא דאתא לידי קולא הוא דילמא מעשר מן העיקר על הגידולין והוי מן הפטור על החיוב דל"ק כלל דכיון דאין גידולין מבטלין עיקר הו"ל גידולין פעיקר והו"ל ליטרא עיקרה וגידולין פטורי מדינא ע"ש.

והנה יש לעיין בשלמא בבצלים משפחת לה מעשר מדינא משום דזרע בצלים פטור מן המעשרות כדאמרינן בשלהי מס' מעשרות שהן מזרעוני גנה שאין נאכלין א"כ הבצלים שגדלו מהן חייבין במעשרות וההיא דליטרא בצלים שתקנה וזרעה כו' לא מייירי בשזרע זרע בצלים רק שזרע בצלים עצמן החייבין במעשרות ותקנה וזרעה אבל בשומים יש לעיין כיון דזרע שומים חייב במעשרות כדאמרינן בירושלמי ושום הוי ג"כ דבר שאין זרעו פלה וכיון דאסור לזרוע את הטבל א"כ איך משפחת לה מעשר שום מדינא כיון דהגידולין הם פהעיקר והן חולין ולא משפחת לה מעשר שום רק אם עבר זרע טבל וכן לוף דאמרינן בשלהי מעשרות שם דרק זרע לוף העליון פטור מן המעשרות דהיינו לוף שוטה אבל שאר לוף הזרע חייב במעשרות כמ"ש הר"ש ו"ל שם מהירושלמי ולוף הוי ג"כ אין זרעו פלה וא"כ לא משפחת לה מעשר לוף מדינא רק בזרע באיסור וצ"ע בזה: ב) גמר מלאכתן למעשרות אמרינן התבואה משמרם היינו שידוש ויזרה ויעמיד פרי ויחליקנו ברחת דבעינן תרתי שידוש ויזרה ויסיר המזן היינו מלאכת גופן ובעינן ג"כ גורן וזהו העמדת פרי דגורן הוא אסיפה וכדאמרינן בפ' הפועלים מדכתוב כי קיבצם פעמיר גורנה ואם עשה מהם פרי קודם שידוש ויזרה לא מהני כיון דמחוסר מעשה בגופם והנה זה דדישה וזרייה מעכב בגמר מלאכה למעשר ולא שאר מלאכות כגון טחינה והרקדה הוא משום דדגן פתיב היינו מידי דמדגן וזהו דישה וזרייה דהיינו הסרת הפסולת שינקה מן המזן וכמ"ש הרמב"ם ו"ל פ"ה מהל' תרומות (ה"ה) מאימתי תורמין את הגורן משיברור כו' וכן בשאר דברים מצינו כן דהסרת הפסולת זהו גמר מלאכתן כגון הקשואין משפיקסו והאבטיחים משישלק היינו שייסיר השער שלהם דזה חשיב כמו מוזן וכן בקטניות משיכבד היינו שייסיר העפרורית שהן הפסולת וכן כיון בעינן משיקפה או משישלה בחביות ופי' רש"י ו"ל בב"מ (צ"ד) משיקפיה החרצנים עפ"י הכור ונוטל הזגין ומשליכן ע"ש דזהו חשיב כמו מוזן דמשליך הפסולת וכן משישלה בחביות פי' רש"י ו"ל משנתן בחביות והוא תוסס ורתיחתו עולה ומקצת שמרים קופאין למעלה וקודם שיגופו אותן

חביות שולין אותן רתיחות ומשליכן ע"ש דזהו חשיב להן פסולת הנה אמרינו דקשואין אם אינו עתיד לפקס משיעמוד ערימה והטעם משום דהוי כמו מכניס שבלין למלילות דהוי גורן אף שלא דש ולא זרה פדאמרינו בביצה (י"ג) דכיון דאינו עומד לזוןרן אינו מעכב והכנסתו הוי גורן ואף לריב"י דפטור התם במכניס שבלין למלילות כתב רש"י ז"ל דעל דגן קפיד רחמנא אבל בשאר דברים כל שאינו עומד לברר הפסולת אינו מעכב.

והנה יש לעיין בתאנים ועתיד לעשות מהן גרוגרות או ענבים לעשות מהן צמוקים דאמרינו דלא נגמרו למעשר עד שיבשו הא א"צ להסיר הפסולת רק שרוצה ליבשן ואמאי חשיב לא נגמרה מלאכתו קודם שיבשו מ"ש בתבואה שמחוסרת טחינה והרקדה שהרי אין דעתו למלילות ומ"מ אין מעכבין ומ"ש מחוסר טחינה מחוסר ליבשן ולא עוד שבתאנים ועתיד לעשותו גרוגרות אף עתה הם אכל גמור ומ"מ בדעתו ליבשן חשיב לא נגמרה מלאכתו ותבואה אינה ראויה קודם טחינה והרקדה והנה נראה הנה לחלק דאדרבה דבתאנים וענבים פינו דעתה הם אכל גמור וכשמייבשן בינתיים אין ראוי לאכילה דאדחו מאכילה ומש"ה הן מוקצין לענין שבת וחזו"רין אח"כ ונראין כשמתייבשין כל צרכן א"כ חשיבאח"כ מין אכל אחר ופנים חדשות באו לכאן ומש"ה אינו חשיב בהו קודם יבוש גמר מלאכה אף אי אפשר לומר פן דהא אמרינו (בפ"ד דמעשרות) החרובין עד שלא פנסן לראש הגג מוריד מהם לבהמה ואמרינו עלה בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם משום דאוכלין על המוקצה בין במקומן בין שלא במקומן ע"ש דאף בחרובין שייך מוקצה ואף דאין נדחין מתורת אכל בינתיים דרק בגרוגרות וצמוקים הוי מוקצה לענין שבת לפי שנדחין מאכילה ולא בשאר דברים שמניחו ליבש פדאמרינו בביצה (מ') גבי פצעילי תמרה ע"ש.

והנה לכאורה אפשר הנה לומר החילוק בין מחוסר יבוש למחוסר טחינה דאמרינו בירושלמי מעשרות (פ"א ה"ד) גבי אגדו צינוק קטן לשוק כו' מקשינו הא עדיין לא נגמרה מלאכת השדה כו' ע"ש וי"ל מנה דרק מלאכת השדה מעכב במעשר ולא מלאכת הבית וטחינה והרקדה הם מלאכת הבית ומשו"ה אין מעכבין במעשר משא"כ יבוש שהיא מלאכת השדה אף אי אפשר לומר פן דהא אמרינו בב"מ (פ"ח) בקשואין ודלועין משייפקסו בבית והקשו בתוס' הא הוי ראית פני הבית במוץ ות' פינו דזרפן להכניס בפקוס לבית ולפקסן שם מהני ראית פני הבית ע"ש אלמא דפקוס אף שהוא מלאכת הבית מ"מ מעכב במעשר דהא אמרינו הקשואין והדלועין משייפקסו ע"כ נראה דנדאי גמר מלאכה תלוי בהסרת הפסולת דזהו דיגון וזה דבמוקצה קודם שיבשו לא הוי גמר מלאכתו יבוש שאני דאמרינו בב"מ (פ"ט) גבי הבודל בתמרים ובגרוגרות פי תניא הדיא בתחילתי דלא נגמרה מלאכתו למעשר והיינו תמרים שאין מתבשלין באילן ומכניסן לחותלות ומתבשלות שם וקודם בישולן לא נגמרה מלאכתו למעשר כמה שפי' רש"י ז"ל ומינה שמעינן דכל שמחוסר בישול פרי חשיב ג"כ לא נגמרה מלאכתו למעשר וה"נ בתאנים וענבים וחרובין שרוצה ליבשן פינו שרוצה לאוכלן כשהו יבשים חשיב עדיין לא נתבשלו וכל שמחוסרין בישול לא נגמרה מלאכתו למעשר ול"ד לטחינה והרקדה שהן רק מלאכות ולא בישול גוף הפרי: כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהל' מעשר ה"ד התחיל לגמור מלאכתו מאחר שנקנסו לבית חייב לעשר הפל פיצד הכניס קשואין ודלועין לבית קודם שישפשף משהתחיל לשפשף אחת נקבעו הפל למעשר ע"ש והוא מפ' הפועלים דאמרינו משייפקסו מפי אתחולי פיקוסייהו וכן שם (ה"ו) כתב הרמב"ם ז"ל דמערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה זורה מעט מעט ופטור שהרי אינו מתחיל לגמור הפל ע"ש דס"ל דזה דאמרינו מפי אתחולי פיקוסייהו אין זה זוקא בפיקוס אלא בכל גמר

מלאכה פן כל שהתחיל ע"מ לגמור פולו נטבל הכל למעשר וכן נראה ממ"ש בפה"מ ספ"א דמעשרות בהיה דאיזה גרנן למעשרות המגורה משיעגל וכתב המגורה משיעגל ענינו פשרוזה להכניסה באוצר משינתחיל להחליקה עפ"י האוצר ולהשוותה כו' ע"ש דלא בעינו שייגמור אלא פינון שהתחיל חשיב גמר מלאכה: כתב הרמב"ם ז"ל שם ה"ח איזהו גמר מלאכתן של פירות הקשואין והדלועין והאבטיחים משישפשוף כו' הנה משפשוף אחת אחת פינון שגמר כל צרכו נגמרה מלאכתן וכתב שם הכ"מ דצ"ל דאין פנונתו לשפשוף פולן עתה ולכך בעינו שייגמור כל צרכו דאם פנונתו עתה לשפשוף פולם הרי כתב רבנו דמפי התחיל לשפשוף אחת נטבלו פולן א"נ התם שהתחיל לשפשוף בפית והם פולם בפית אבל הכא במשפשוף בשדה ולכך צריכה שייגמור כל צרכו ע"ש והנה התוס' (ב"מ פ"ח) גבי בעה"ב ענינו בתאנתו כו' הקשו הא אמרינו במעשרות בתאנה העומדת בקוצר דאף בעה"ב שמים שמים לא יאכל ותי' דהתם מיירי פשאינו רוצה ללקוט עכשיו אלא מה שהוא אוכל דחשיב גמר מלאכה אבל ההיא דב"מ מיירי בשכר פועל ללקט כל הראוי ללקט לא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט פולו או רובא ע"ש וקשה דאדרבא פינון ששכרו ללקוט הכל א"כ הוא מתחיל ע"מ לגמור הכל א"כ משהתחיל יטבול למעשר מיהו לתי' הב' בכ"מ דמחלק בין בית לשדה שפיר דההיא דב"מ דמיירי בשדה בעינו שייגמור הכל אבל להתי' הראשון דלא מחלק בזה קשה ונראה דהפול הוא פן דהגמר מלאכה אי אפשר להיות על מקצת כ"א על הגורן דהא חזינו פשאינו מתחיל ע"מ לגמור הכל אמרינו עד שישפשוף כל צרכו וקודם ששפשוף כל צרכו אף על מה ששפשוף לא חשיב גמר מלאכה וכשהתחיל ע"מ לגמור את פלו משהתחיל הוי גמר מלאכה על כל הגורן אבל על מקצת אי אפשר להיות גמר מלאכה ובתאנה העומדת בקוצר דאין דעתו ללקוט אלא מה שהוא אוכל לא ילקוט שמים דחשיב גורן פינון שאין דעתו ללקוט יותר אבל בשכר את הפועל ללקוט הכל הכא ל"ש פשהתחיל ע"מ לגמור את פולה שיהא חשיב גמר מלאכה על הכל פינון דהשאר הוא במקור ועל מחובר ל"ש שישחשב גמר מלאכה וכיון דליכא גמר מלאכה על הכל אף על מה שלקט ליכא גמר מלאכה פינון שדעתו ללקוט הכל חשיב הכל גורן אחד ועל מקצת גורן אי אפשר להיות גמר מלאכה.

הנה מ"ש הכ"מ דז"ש הרמב"ם ז"ל עד שופקס כל צרכו מיירי שלא התחיל ע"מ לגמור פולו יש לעיין פינון דפיקס כל צרכו מהני אף לא פיקס פלו דכל צרכו חשיב פגורן בפ"ע א"כ פי התחיל ע"מ לגמור כל צרכו יהיה ג"כ גמר מלאכה כמו התחיל ע"מ לגמור פלו ולפ"ז אתי שפיר דזהו הפול כל שאינו חל תורת גמר מלאכה על כל הגורן אינו חל אף על המקצת והכא בהתחיל ע"מ לגמור כל צרכו אינו שייך שיהיה גמר מלאכה על כל צרכו דאינו מבורר איזה ילקוט פינון דאינו גומר הכל ומש"ה לא הוי גמר מלאכה אף על מקצתו עד שילקט כל צרכו: הנה עמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב ה"ו דמעריס אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר וזורה מעט מעט אחר שהכניס לביתו ופטור לעולם מן המעשרות שהרי אינו מתחיל לגמור הכל ע"ש יש לעיין דמה מועיל שאינו מתחיל לגמור הכל מ"מ פינון דבכל פעם זורה כל צרכו הוי ג"כ גמר מלאכה וכמו במקס כל צרכו אף אם אינו מתחיל לגמור הכל הוי גמר מלאכה ונראה הטעם דהנה אמרינו בביצה (י"ג) במכניס שבלין למלילות כו' אמר אבני מחלוקת בשבלין.

אבל בקטניות ד"ה אסורייתא טבלא וכתב רש"י ז"ל אבל בקטניות יש בנ"א הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קודרתן לפיכך הכנסתו בחבילין זה גורן ע"ש ושמענו מזה דכל שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קודרתן אין זו מלאכה למעשר ולא עוד כל שדרפן פן אין זה מעכב בגמר מלאכה והוי גמר מלאכה אף קודם שחבטן ואף דהכא חובט ככל פעם כל צרכו לקדירה אין זו

מלאכה למעשר דכל שעושה המלאכה מעט מעט אין זו מלאכה למעשר וכעין זה מצינו בפניא דכל שקוצר מעט מעט אין זו קצירה להתחייב בפאה ול"ד לפיקס כל צרכו אף אם לא פיקס רק מעט ה"תם אין דעתו לעשות כל הפיקוס מעט מעט רק עתה מפקס כל צרכו והשאר יפקס פלו אבל כל שדעתו לעשות הכל מעט מעט אין זו מלאכה למעשר כלל וזהו נמי טעמו של הרמב"ם ו"ל דזורה מעט מעט אף דבכל פעם זורה כל צרכו אין זה מלאכה כלל והכא הזריה מעפבת דבתבואה אין דרה בקד לעשות מעט מעט ובזה ל"ק על הרמב"ם ו"ל מהא דס"ל פאן ולעיל ה"ד דאף אם הכניסם לבית קודם גמר מלאכה אם עשה אח"כ גמר מלאכה חייב.

והנה התוס' ב"מ (פ"ח ע"ב) פתבו דא"א לומר כן והוכיחו מההיא דחבר שמת והניח מגורה מלאה פירות כו' ואמרינן דילמא עביד להו כו' אושעיא כו' והא ה"תם התבואה ממורחת ומ"מ פטורה ע"ש ולפ"ז פלשזרה מעט מעט ובכל פעם לא התחיל ע"מ לגמור פלו אפילו עשה כן עד שגמר כל התבואה ג"כ אין זו מלאכה למעשר א"כ אפילו אם עתה כל התבואה ממורחת נמי אמרינן דילמא עביד לה כו' אושעיא: אמרינן במעשרות פ"ב מ"ד כלכלת תאנים שתתמה ר"ש מתיר וחקמים אוסרים וכתב הפ"מ הטעם דחקמים אוסרים ואף דאין תרומה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר משום דאינו מחוסר רק חפי ע"ש היינו דאינו מחוסר רק מעשה זוטא אף השנו"א פתב שם משום דכלכלה פיון שליקט כל צרכו הוי גמר מלאכה והכא פיון שתתם אינו מוסיף בזו הכלכלה שלא יתן אינו מתקן על המתקן ע"ש.

והנה יש לעיין דזה דאמרינן עד שילקט כל צרכו אין זה דוקא בכלכלה זו דאם אם ירצה ללקט עוד בכלכלה אחרת ג"כ אינו טובל כדאמרינן בירושלמי (פ"א ה"ד) ה"ו שתיים ובדעתו למלאות שתייהן לא נטבלו עד שימלא את שתייהן ע"ש א"כ כשתתם אמאי חשיב ליקט כל צרכו: הנה עמ"ש הרמב"ם ו"ל דכל שהתחיל ע"מ לגמור את פולו חשיב גמר מלאכה על פלו יש לעיין מההיא דמעשרות (פ"א מ"ו) דאמרינן אעפ"י שמירח נוטל מן הקוטעין ומן הצדדין כו' ואוכל דעל הנה לא הנה מירוח והא הכא פיון שהתחיל לגמור פלו א"כ הוי גמר מלאכה על פלו מיהו איכא למימר דהנה אין עומדין כלל למירוח א"כ לא התחיל ע"מ לגמור אף אמרינן שם ג"כ היין משיקפה אעפ"י שקפה קולט מן הגת העליונה כו' ושונה וכן השמן משירד לעוקה אעפ"י שירד נוטל מן העקל ומן הממל כו' ואמאי לא הוי גמר מלאכה על פלו מיהו להתי' השני בהכ"מ דמחלק בין בית לשדה איכא למימר דהכא מיירי בשדה [ועיין תוס' ע"ז נו"ע ד"ה ואעפ"י] אבל להתי' הראשון דלא מפליג צ"ע: פתב הרמב"ם ו"ל פ"ג הכ"ד המוצא זיתים תחת הזית כו' חייבין במעשר שחזקתן שמאילן זה נפלו מצא תאנים תחת התאנה ה"ה ספק שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר שמא מתאנה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו וכתב הראב"ד ו"ל זה א"צ אלא שמא הפקירם וכתב הכ"מ דהרמב"ם ו"ל חדא מתרי טעמי נקט וכבר הקשה עליו בהגהות מחנה אפרים שם דא"כ הוי ס"ס ע"ש ונראה טעם הרמב"ם ו"ל דליכא פטור דשמא הפקירם משום דהוי הפקר לאחר גמר מלאכה דלא מהני דבתאנים צירוף שנים הוי גמר מלאכה כדאמרינן במעשרות (פ"ג מ"ח) דתאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת ואם צירף חייב ולא דוקא שצרכו בידו דבירושלמי שם אבעי לן אם בשעה שתלש השניה היתה הראשונה למעלה מעשרה אם מצטרפין א"כ תאנים תחת התאנה הוי גמר מלאכה ואף דהכא מעצמן נתלשו אף נראה דזה תלי בפלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי בממרח פריו ש"ח שלא מדעתו אי נטבל דאי בעינן דעת בעלים בגמר מלאכה א"כ אם הגמר מלאכה נעשה מאליו ג"כ לא מהני אבל למ"ד דנטבל דלא בעינן דעת בעלים בגמר מלאכה נראה דה"ה אם נגמר מאליו והרמב"ם ו"ל דפסק בהל' מעשרות (פ"ב ה"ז) כר"י דממרח פריו

ש"ח שלא מדעתו הוטבל ה"נ אם נגמר מאליו והכא ל"ש ג"כ מה דאמרין בב"מ פ"ט דבעל התאנה עיניו בתאנתו ולא הוי גמר מלאכה עד שילקט פלו שהרי פתבו התוס' שם דמש"ה בתאנה העומדת בקוצר אוכל אחת אחת ואם צירף חייב ולא אמרינן בעל התאנה עיניו בתאנתו משום דאין דעתו ללקוט עתה יותר וחשיב גמר מלאכה בצירוף שתיים ע"ש וה"נ כיון דמעצמן נתלשו ואין דעת בעה"ב ללקוט עתה יותר חשיב גמר מלאכה ומש"ה ל"ש לפטור שפ"ה הפקירן לאחר שנפלו דאין הפקר פוטר אחר גמר מלאכה: אמרינן בביצה (י"ג ע"ב) המקלף שעורים מקלף אחת אחת ואוכל ואם קלף ונתן לתוף ידו חייב כו' המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוף חיקו חייב ונחלקו שם רש"י ז"ל ותוס' אי החיוב משום קביעות או משום גמר מלאכה ע"ש וכתב הפ"י דאח"כ כריב"י לעיל במכניס שבליים למלילות דפטור ונעשה עתה גמר מלאכה ע"י שפ"ה ונתן לחיקו אבל לרבי דס"ל במכניס שבליין למלילות דהוי גמר מלאכה פשהכניסן א"כ אפילו אי לא מלל ונתן לתוף חיקו ג"כ חייב ע"ש אף אי אפ"ש לומר כן דהרמב"ם ז"ל פסק (פ"ג ה"ה) פרבי ופסק ג"כ (פ"ג הי"ט) במומל מלילות של חטים מנפח מיד ליד ואוכל ע"ש וע"כ הקא מיירי בהכניס השבליים לעשות מהן עיסה דלא הו"טבלו בהכנסתן אע"ג דהשתא הוא עושה מלילות ואמרינן שם דהכניס שבליים לעשות מהם עיסה ונמלף עליהם למלילות לכ"ע נטבלו תיכף כשנמלף התם נמלף אח"כ על פולם למלילות והקא מיירי שנטל מהם מעט למלילות דבגמר מלאכה אזלינן בטר העיקר דהא קודם גמר מלאכה מותר לאכול עראי ואף דמה שאוכל הוי גמר מלאכה דהא אינו עומד עוד למלאכה מ"מ מותר דאזלינן בטר העיקר ולא נגמרה מלאכתו והנה הרמב"ם ז"ל שם פתב פרש"י ז"ל דזה דמנפח מיד ליד הוא משום עראי ואם נתן לתוף חיקו הוא משום קביעות ע"ש ולא פהתוס' שהוא משום גמר מלאכה דל"ש הקא גמר מלאכה דאזלינן בטר העיקר דממ"נ אי הקא לא אזלינן בטר העיקר דמה שהוא מולל חשיב כדבר בפ"ע ואינו תלוי בהשאר א"כ הוי גמר מלאכה במחשבתו דהא המכניס שבליים לעשות מהם עיסה ונמלף עליהם למלילות הוטבל במחשבתו ול"ל לנפח ולתת לתוף חיקו דהוי כמו דיוגון כמ"ש התוס' כיון שחשב עליהן למלילות הוטבלו תיכף וע"כ דאזלינן בטר העיקר א"כ אף נתן לתוף חיקו לא הוי גמר מלאכה: הנה אמרינן בירושלמי מעשרות פ"ד מ"ג על ההיא דהמקלף שעורים דאם נתן לתוף ידו חייב בד"א שאינו סמוך לגורן אבל סמוך לגורן אפילו יתר מפאן מותר מפני שהוא מחזיר את המותר ע"ש.

והנה זה דמחזיר את המותר מהני הוא דלא חשיב קביעות כדאמרינן בביצה (ל"ה) על ההיא דעומד אדם על המוקצה כו' דכיון דאמר מפאן אני אוכל קבע ליה ומקשינן והלא מותרו חוזר כו' א"כ ראיה לרש"י ז"ל דהטעם במקלף שעורים שאם נתן לתוף ידו הוא משום קביעות ולא משום גמר מלאכה ולהתוס' צ"ל דכמו דמהני מותרו חוזר שלא יחשב קביעות ה"נ מהני שלא יחשב גמר מלאכה והטעם כיון דבעינן במקלף שעורים צירוף בידו שיחשב גורן וכדאמרינן בפ' הפועלים דהטעם דשתיים לא יאכל משום דכתיב פי קבצם פועמיר גורנה וכיון דמותרו חוזר א"כ על כל אחד ואחד שבידו אפ"ש שיחזור אותו ואי אפ"ש לו להצטרף להיות גורן.

והנה כן נראה נמי מהירושלמי מעשרות (פ"א ה"ד) הנה אוכל וחשכה לילי שבת או שנתנם לאדם אחר לא נטבלו אמר ר' יוסי אף בנתן בצלוחית לא נטבל א"ל ר"י ואין שבת טובלת א"ל ואין מקח טובל א"ל פההיא דאמר ר"י כו' אף מה שפ"ה ל"ג לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו כדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ש היינו דאין שבת ואין מקח קובעין כדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ש ומוכח דזה דמחזיר את המותר מהני שיחשב לא נגמרה מלאכתו: הנה כיון אמרינן דגמר מלאכתו

הוא משיירד לבור ויקפה ולר"ע משישלה בכתביות ואמרינו (רפ"ד דמעשרות) המקפה לתבשיל פטור לקדרה חייב מפני שהוא כבור קטן וכתב הר"ש ז"ל שם המקפה לתבשיל אחר ששם היין בתבשיל הקפהו כמו שיירד לבור ויקפה ע"ש וכן פי' הרע"ב ז"ל שם דמש"ה בקדרה חייב מפני דהויפמקפה בבור קטן אף הרמב"ם ז"ל בפה"מ פתב דהמקפה הוא מלשון מרק שלקח יין לעשות ממנו מרק לתבשיל וכן בפסקיו בפ"ג הי"ט לא הזכיר הקפה כלל וכתב וכן נוטל מן היין ונותן לקערה וכו' אבל לא לתוך הקדרה מפני שהוא כבור קטן ויש לעיין מאי אכפת לן אם הוא כבור קטן הא בעינן היין שיירד לבור ויקפה ועוד יותר קשה דהא הרמב"ם ז"ל פסק שם הי"ד דהיין משישלה בכתביות אבל פשהו בתוך הבור שותה עראי דפסק כר"ע דמשישלה בכתביות א"כ מאי אכפת לן אם הוא כבור קטן ואי נימא דהאי יין שנותן לקדרה אינו עתיד להשלות בכתביות ולא להקפות חשיב גמר מלאכה הא בכל דוכתי אולינו בתר העיקר כיון דהעיקר לא נגמרה מלאכתו דאל"כ איך משפחת לה אנוכל עראי בדבר שלא נגמרה מלאכתו הא אותן שאוכל אינו עומד עוד למלאכה ועוד א"כ מאי אכפת לן אם אינו כבור קטן כיון שאינו עומד עוד לירד לבור פיון דירידה לבור להרמב"ם ז"ל אינו גמר מלאכה א"כ מאי נ"מ אם ירד לבור או לא ונראה הטעם דזה דבעלמא אולינו בתר העיקר דאף מה שנוטל לאכול אינו עומד עוד למלאכה מ"מ חשיב לא נגמרה מלאכתו משום דהעיקר לא נגמרה מלאכתו זה דנקא היכא דכל המלאכות עשאן יחד הם דבר אחד וכיון דמחוסרין עוד מלאכה אף בנטל קצת לאכילה ואותן אינו עומד עוד למלאכה אולינו בתר העיקר אבל בקיבל לקדרה שהוא כבור קטן נהי דירידה לבור אינו גמר מלאכה מ"מ ממלאכת היין הוא וכיון שאותה מלאכה עשה בזה היין לבד שקיבלה לבור בפ"ע הפרידן משאר היין ואין שייכים עוד זה לזה וכיון דאותו היין שקיבל לקדרה אינו עתיד להשלות בכתביות ולא להקפות חשיב בהו גמר מלאכה.

והנה המ"ר ז"ל פי' בדברי הרמב"ם ז"ל דמייירי לאחר גמר מלאכה רק לא ראה פני הבית ותלי רק בקביעות או עראי ע"ש אף א"א לומר פן שיהי הרמב"ם ז"ל בעצמו פתב הטעם מפני שהוא כבור קטן ובור שייך רק לגמר מלאכה ולא לקביעות וזה דמועיל לפי שהוא כבור קטן דהוי גמר מלאכה ואף דלאחר גמר מלאכה צריך עוד ראית פני הבית צ"ל כתי' התוס' (ע"ז נ"א ע"א) דזה דאסור היינו להכניס לבית ולשתות שם א"נ מייירי בגת שפכית וכיון שדרכו להכניס לבית קודם גמר מלאכה קובע ע"ש: אמרינו בתוספתא ובירושלמי (פ"ד ה"א) האשפול שפחטו לכוס נטבל וכתב הפ"מ הטעם לפי שהוא כבור קטן ע"ש ויש לעיין הא אמרינו דשותין על הגת בצונן וכיון דמוזגו בצונן א"כ מקבלו בכוס ואמאי לא נטבל הא הוי כבור קטן וי"ל החילוק דבשותה על הגת הוא מחזיר הפותר פדאמרינו בשבת (י"א) ובעירוובין וזה מהני ג"כ שלא יהיה גמר מלאכה וכמ"ש לעיל א"כ לא מהני מה שהוא כבור קטן וזה שייך רק על הגת שיש למה להחזיר אבל בסוחט ענבים לכוס אין למה שיחזיר והוי כמעטן טמא דאין למה שיחזיר פדאמרינו בביצה (ל"ה) אף מדברי הרמב"ם ז"ל נראה בסוחט ענבים לכוס דאין זה משום דהוי כבור קטן דרק בקדרה פתב פן אבל בזה פתב (בפ"ה הי"ז) הסוחט אשפול לתוך הכוס נקבע כו' ע"ש דלא חשיב פיס כבור קטן אלא משום קביעות הוא דכיון שפחטו הכשירו בכף והוי קביעות כיון דהכינו והכשירו לאכילה ובשותין על הגת אע"ג דג"כ סחט הענבים אין הסחיטה היתה לשם שתיה אלא לעשותן יין אבל בסוחט לתוך הכוס אחשביה לשתיה זו ובשותה על הגת רק אם מזגן חשיב קביעות כמ"ש רש"י ז"ל שם משום דאחשביה לשתיה זו ומ"מ בצונן מותר משום דמחזיר את הפותר דזה מהני ג"כ שלא יחשב קביעות פדאמרינו בביצה אבל בסוחט ענבים לתוך הכוס דאין למה להחזיר הו

קביעות: הנה בפ' הרדב"ז ו"ל כתב שם דהטעם באשכול שסתמו לתוך הכוס דנטבל משום דהוי גמר מלאכה הואיל ורוצה לשותותו פה והביא לזה מקודש היום דאמרין דסוחט אדם ענבים לתוך הכוס ומקדש עליו ע"ש אף נראה דאין ענין לזה דלקודש לא בעינן גמר מלאכה אלא שם יין ומה שהביא מההיא דסוחט ענבים לתוך הכוס ומקדש אדרבה משם מוכח אפכא דאמרין בב"ב (צ"ז) א"א קידוש היום אלא על יין הראוי לינסוף ע"ג מזבח למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגתו והתני ר"ח יין מגיתו לא יביא ואם הביא פשר וכיין דאם הביא פשר אנו אפילו לכתחילה נמי דא"ר סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש הינם ע"ש ויין מגתו ודאי הוי קודם גמר מלאכה דהיין הוא משירד לבור ויקפה או משישלה בתביות ומ"מ מקדשין עליו אף לכתחילה ומוכח דלענין קידוש לא תלי בגמר מלאכה כמו לענין מעשר: כתב הרמב"ם ו"ל (פ"ד מהל' מעשר הי"ז) הנה אוכל באשכול בגנה ונכנס מן הגנה לחצר אעפ"י שיצא מן החצר לא יגמור עד שיעשר וקשה דהא הרמב"ם ו"ל פסק בעצמו (בפ"ג ה"ג) דאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וסתם אשכול לא נגמרה מלאכתו דעומד לדריכה וכבר עמד בזה המל"מ (ספ"ה) וכתב דהרמב"ם ו"ל מיירי באשכול המיוחד לאכילה וזה דלא פ"י פן משום שפמך עמ"ש (בפ"ג) דאין חצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"ש ונדחוק ועוד שהרי כתב הרמב"ם ו"ל באותו לשון עצמו (ספ"ה) לענין שבת הנה אוכל באשכול וחשכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר ואם הניחן לאחר השבת ה"ז גומר וזה דגומר אחר השבת הוא משום דאין שבת קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכמ"ש המל"מ שם דסתם אשכול לא נגמרה מלאכתו מיהו בשבת עצמו אסור אף אם לא נגמרה מלאכתו ע"ש ונראה דלעולם הרמב"ם ו"ל בסתם אשכול קאמר והנה זה דסתם אשכול חשיב לא נגמרה מלאכתו הוא משום דסתמא לדריכה קאי כמ"ש רש"י ו"ל בביצה (ל"ה) וקשה מההיא דמעשרות (פ"ג מ"ט) דאמרין גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול כו' דברי ר"ט רע"א מגרגר באשכול כו' ואמאי צריך לגרגר הא סתם אשכול הוא דבר שלא נגמרה מלאכתו ואין חצר קובע וע"כ פיון דנוטל האשכול לאכלו הרי עומד הוא לאכילה והוי גמר מלאכה וזה דבעלמא חשיב אשכול לא נגמרה מלאכתו אף דנוטלו לאכילה הוא משום דאזלינן בתר העיקר וכיון דעיקר האשכולות לא נגמרה מלאכתו דעומדין לדריכה אף שנוטל אחד מהם לאכילה חשיב לא נגמרה מלאכתו וכמו בעלמא באוכל ארעי מדבר שלא נגמרה מלאכתו אבל בההיא דגפן העומד בחצר דע"כ מיירי שאינו רוצה ללקט עתה יותר וכמ"ש תוס' ב"מ (פ"ח) על ההיא דתאנה העומדת בחצר דאמרין ג"כ דלוקט אחת אחת ואוכל ואם צירף חייב והקשו אם צירף אמאי חייב הא אמרין דבעה"ב עיניו בתאנתו ולא חשוב גמר מלאכה עד שילקוט כולה ותי' דהתם מיירי שאינו רוצה ללקט עתה יותר ע"ש וע"כ גם בגפן העומד בחצר צריך לפרש פן דהיא היא דאם לא אמאי חשיב גמר מלאכה בלקיטת אשכול אחד הא בעה"ב עיניו בגפנו וכיון דמיירי דאינו מלקט עתה רק אשכול זה וכיון שהוא לאכילה הוי גמר מלאכה אבל בנוטל אשכול מן האשכולות לאוכלו פיון דהעיקר לא נגמרה מלאכתו חשיב קודם גמר מלאכה אבל באוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר אף בנוטל אשכול מן האשכולות ס"ל להרמב"ם ו"ל פיון דבאשכול זה הנה ראית פני החצר והשאר הם בגנה הוי הפרדה זו מזו ואין שייכים זו לזו וכיון דאיתו אשכול הוא לאכילה שהרי אוכל באשכול חשיב נגמרה מלאכתו והחצר קובעתו ואף אם הוציא אח"כ מן החצר לא יגמור פשאר ראית פני החצר אבל בחשכה עליהן לילי שבת דחשכה על פולן ליפאהפרדה זו מזו וכיון דהעיקר לא נגמרה מלאכתו חשיב אף על האי לא נגמרה מלאכתו ואין השבת קובעתו: אמרין במעשרות (פ"ג מ"ב) המוציא פועליו

לשדה בזמן שאי"ל עליו מזונות אוכלין ופטורים ואם י"ל עליו מזונות אוכלין אחת אחת מן התאינה אבל לא מן הסל ולא מן הקנפה ולא מן המוקצה והביא שם הר"ש ז"ל מהירושלמי דפרכינן ניקח לא מן הסל ולא מן הקנפה אף לא מן המוקצה אמאי כדמר תמן מלקט אחת אחת ואוכל ואם צירף חייב אף הקא פן ומשני אמר ר"י מוקצה עשו אותו כמציירי ופי' המ"ר דכינן שנתן דעתו לאכלו הוי כמו מן הסל ומן הקנפה שנוצטטרף דאזלינן בתר דעתו ורק מן התאנה שרי ללקוט אחת אחת ולאכלל שפכר נצטרף בסל או בקנפה או במוקצה ע"ש.

והנה יש לעיין הא מ"מ במוקצה לא נגמרה מלאכתו ומה שייך צירוף דרק בלגמרה מלאכתו בעינן ג"כ צירוף שתיים והא אמרינן דאוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו ולא אמרינן דמוקצה כמציירי ולא מהני ג"כ מה שנתן דעתו לאוכלו דלא חשיב גמר מלאכה במוקצה ואף שרוצה לאוכלו וצ"ל דהחילוק הוא בזה דכל שהוא בעצמו אוכל מן המוקצה אף שנתן דעתו לאוכל מהם לא חשיב גמר מלאכה דאזלינן בתר העיקר והעיקר לא נגמרה מלאכתו משא"כ הקא בפועל שאוכל מן המוקצה ע"י קציצה דהוי כמקח ולוקח עיניו במקחו ולא אזלינן בתר העיקר וכמ"ש הר"ש ז"ל שם (מ"א) גבי המעביר תאנים בתצרו לקצות דהפועלים בזמן שי"ל עליו מזונות לא יאכלו והקשה הר"ש ז"ל הא אין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ות"י דלגבי לוקח חשיב נגמרה מלאכתו משום דעיניו במקחו ע"ש והטעם פ"ן דעיניו במקחו מה שאוכל הוא מוכדל מהשאר וכינן שרוצה לאוכלם חשיב לדידיה גמר מלאכה דבמוקצה אזלינן בתר דעתו דהא במעביר תאנים בתצרו לקצות דאמרינן דכניו וב"ב אוכלין ופטורין אמרינן בירושלמי דדוקא כניו וב"ב אבל הוא עצמו אסור דהוא ע"י שהוא תלוי במוקצה אסור ופי' המפורשים ז"ל דכידו תלוי לימלה שמה יבטל מחשבתו מלעשות קציעות ע"ש וזה דאמרינן מוקצה עשו אותו כמציירי הוא משום דאף בגמר מלאכה בעינן צירוף שתיים כדאמרינן בפ' הפועלים משום דחתיב כי קבצם כעמיר גורנה ולנה אמרינן דמה שהו במוקצה חשיב צירוף: והנה לפמ"ש הר"ש ז"ל במעביר תאנים בתצרו לקצות דמש"ה פועלים בזמן שי"ל מזונות לא יאכלו ואף דמקח אינו קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו משום דלוקח עיניו בתאנתו חשיב גמר מלאכה אצלו הא דאמרינן בביצה ס"פ המביא דזה דאין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו הוא לאפוקי מהאי תנא המחליף פירות עם חברו זה לאכול וזה לאכול וזה לקצות וזה לקצות כו' חייב היינו דס"ל להאי תנא דלקצות אף שלא נגמרה מלאכתו מ"מ במחליף פ"ן דהוי כמקח חייב ע"ש ואף פ"ן דלוקח עיניו במקחו חשיב גמר מלאכה צ"ל שאני התם דאף הלוקח דעתו לקצות אבל הקא הפועלים דעתו לאכול ועיין בתוי"ט ובמ"ר שם אף הרמב"ם ז"ל בפה"מ ספ"ב דמעשרות גבי המחליף עם חברו זה לאכול וזה לאכול זה לקצות וזה לקצות כו' פתב ז"ל זה לאכול וזה לאכול ענינו שיאמר אדם לחברו אכול משלי ואני אוכל משלה זה לקצות וזה לקצות ענינו שיאמר לו אכול מאלו השטוחים שלי ואני אוכל מן השטוחים שלה זה לאכול וזה לקצות שיאמר לו אכול אתה משלי שהם טובים לאכילה ואני אוכל מן השטוחים שלה כ"א מהם חייב לעשר לפי שזה מקח וממכר ע"ש היינו דמפרש דכל החליפין הוא רק לאכילה והנ"מ הוא רק אם לאכול מן השטוחים או משאינן שטוחים וקשה פ"ן דלוקח עיניו במקחו והוא לוקח את השטוחים לאכול אמאי לא יהיה חשיב כגמר מלאכה ונראה מזה דהרמב"ם ז"ל לא ס"ל כהר"ש ז"ל דכל שרוצה לאכול מן המוקצה חשיב לגביה גמר מלאכה והנה בזה הרמב"ם ז"ל לשטתיה דמפרש (בפ"ג מ"ב) במוציא פועליו לשדה כו' בזמן שי"ל עליו מזונות אוכלין אחת אחת מן התאנה ולא מן הסל ולא מן הקנפה ולא מן המוקצה דזה דאין אוכלין מן המוקצה אינו זה משום דלוקח עיניו במקחו וכינן שרוצה

לאכלן הוי גמר מלאכה דס"ל דלא מהני מחשבה במוקצה שיחשב גמר מלאכה רק פ"י שם משום דהוי פפורע חוב מן הטבל ע"ש דאסור לפרוע חוב מן הטבל אף קודם גמר מלאכה וכ"כ בפסקיו (פ"ה הי"ג) המוציא פועלים לעשות לו מלאכה כו' אבל אם י"ל עליו מזונות לא יאכלו אעפ"י שלא נגמרה מלאכתו שאין פורעין חוב מן הטבל ע"ש היינו דכתב להדיא דחשיב לא נגמרה מלאכתו אף לגבי פועלים רק אין פורעין חוב מן הטבל ועיין בפ"י הרדב"ז ו"ל שם: אמרינו בירושלמי על ההיא דהמעביר תאנים בתוך תצרו לקצות דבניו וב"ב אוכלין ופטורין כו' ופליגי התם אם הוא עצמו מותר לאכול רב אמר הוא עצמו אסור לאכול ורא"א דהוא עצמו מותר לאכול ואמרינו דרב פרבי דס"ל אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו ובחצר אינו על מקומו ור"א פרבנו דאוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו ומקשינו לרב מ"ש הוא ומ"ש בניו וב"ב דאוכלין ואמרינו הוא ע"י שהוא תלוי במוקצה אסור בניו ע"י שאין תולין במוקצה מותרין ופ"י הרא"ש ו"ל רפ"ג ושאר המפרשים ו"ל דהיינו דהוא עצמו פינן דבדוד תלוי לימלה שלא לעשותן קציעות מש"ה אסור אבל בניו דאינו תלוי בהם לימלה וכיון שדעת אביהם לעשות מהם קציעות מותרים היינו זה דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו הוא רק עצמו ומפני שפא ימלה עליהן וכ"כ הרע"ב ו"ל שם.

והנה זה דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו אינו רק אם בדעתו לעשות קציעות אלא אפילו אם כבר התחיל ליבשן כמ"ש הרמב"ם ו"ל (פ"ג מהל' מעשר הי"ז) ע"ש וצ"ל דאף אח"כ מהני מחשבה פי מילתא עליהם לאכילה אף הרמב"ם ו"ל דלא מהני מחשבה על מוקצה לאכילה לשטתיה אגיל ופ"י שם טעם אחר אמאי אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו וכתב שהרי נגמרה מלאכתו אעפ"י שלא יבשו כל צרכן ע"ש היינו דאינו מחוסרין מעשה דממילא יבשו והנה הרמב"ם ו"ל לא הביא כל הדין דהמעביר תאנים בתצרו לקצות דבניו וב"ב אוכלין ופטורין וכבר עמד בזה בגה"ש בירושלמי שם ולפי דהרמב"ם ו"ל לשטתיה אגיל פינן דזה דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו אין הטעם שפא יבטל מחשבתו אלא מטעם אחר א"כ אין נ"מ בינו לבניו וב"ב ולפ"ז במעביר תאנים בתצרו לקצות אף בניו וב"ב אין אוכלין משום דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו ומתני' דהמעביר תאנים בתצרו לקצות דבניו וב"ב אוכלין ופטורין אתיא פרבנו דאוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו ולאו דוקא בניו וב"ב אלא הוא עצמו נמי וכדמוקי לה ר"א בירושלמי דאף הוא עצמו וכרבנו ע"ש אבל הרמב"ם ו"ל דפסק (בפ"ג הי"ז) פרבי דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו לא הביא דין זה דבניו וב"ב אוכלין ופטורין: והנה זה שלא פסק הרמב"ם ו"ל פרב בירושלמי דמתני' דהמעביר תאנים בתצרו לקצות אתיא פרבי ורק ב"ב מותרין והוא אסור והטעם דבעלמא אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו הוא משום שפא יבטל מחשבתו וזה שייך רק בו ולא בבניו וב"ב נראה דסמך על הסוגיא דביצה (כ"ו ע"ב) גבי שבת הנה אוכל בענבים והותר והעלן לגג לעשות מהם צמוקים בתאנים והותר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות לא יאכל מהן עד שיזמין ומקשינו אי דחזו ל"ל הזמנה אי דלא חזו פי אזמין להו מאי הוי נכתב רש"י ו"ל ל"ל הזמנה הא ודאי פינן דחזי בהו דיבשו דעתיה עליהו שהרי לא הוקצו אלא ליבשן ואי דלא אחזו פי אזמין להו מאי הוי הא לא חזי לאכילה ולא מהני להו הזמנה דהו"ל פמזמין עצים ואבנים לאכילה שאין בריה אוכלתן ע"ש א"כ מדלא מהני במוקצה מחשבה לאכילה לענין שבת ה"נ לא מהני למעשר פינן שאין בריה אוכלתן בטלה דעתו א"כ זה דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו אין זה דילמא מימלה דלא מהני מחשבתו רק מטעם אחר שאין מחוסרין אלא יבוש וליכא חסרון מעשה אין אוכלין אותו אלא על מקומו: הנה

מ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"ה הי"ג) במוציא פועלים לעשות מלאכה בשדה בזמן שאין עליו מזונות אוכלין מפירות שבשדה ופטורין מן המעשר והוא שלא נגמרה מלאכתו אבל אם י"ל עליו מזונות לא יאכלו אעפ"י שלא נגמרה מלאכתו שאין פורעין חוב מן הטבל אבל אוכלין אחת אחת מן התאנה כו'.

הנה יש לעיין ע"ז אמאי אוכלין אחת אחת מן התאנה דהא הטעם דבעלמא מותר אחת אחת הוא משום דלא חשיב גמר מלאכה וכיון דהכא כתב הרמב"ם ז"ל דאף קודם גמר מלאכה אסור אמאי אוכלין אחת אחת ועיין במלאכת שלמה שעמד בזה.

הנה ברירושלמי במתני' שם דבזמן שי"ל עליו מזונות לא יאכלו פ"מ דלא מטעם דכמקח הוי שיהי אין המקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא הכא טעמא אחריןא איפא משום דהחוב על בעה"ב ליתן להם מזונות וכשנותן להם מאלו התאנים שלא נגמרה מלאכתו ואינם מעושרים הו"ל פפורע חובו מן הטבל וקי"ל דאין פורעין חוב מן הטבל משום דהוי כמכירה ואסור למפור את הטבל פדתנו בפ"ה דמאי ע"ש והנה זה דאין פורעין חוב מן הטבל משום דהוי כמכירה פן כתב גם הרמב"ם ז"ל (בפ"ו ה"ט) דאין פורעין חוב מן הטבל משום דהוי כמוכרו ע"ש והנה זה דאסור למפור את הטבל כתב הרמב"ם ז"ל שם (ה"ו) שפא יסמכו זע"ז ויאכל הטבל ע"ש והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל גבי פועלים דאם י"ל עליו מזונות לא יאכלו אעפ"י שלא נגמרה מלאכתו שאין פורעין חוב מן הטבל היינו דאף קודם גמר מלאכה אסור למפור את הטבל משום דשפא יסמכו זע"ז לאחר שתגמר מלאכתו א"כ זה שיהי רק בדבר שאפשר לבוא אח"כ לידי גמר מלאכה כגון מוקצה דאפשר שייבשו תחילה ואח"כ יאכלו אסור למפור להם אף שעדיין הוא מוקצה אבל פשאוכלין אחת אחת דבאופן כזה א"א לבוא לעולם לידי גמר מלאכה כה"ג מותר לפרוע חובו מן הטבל: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ט) השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות כו' הואיל וי"ל לאכול מה"ת במה שהן עושין ה"א אוכלין ופטורין מן המעשר ואם התנה עמהם שיאכלו מה שלא זכתה להן התורה כו' ה"ז אסור לאכול עד שיעשר הואיל ואוכל מפני התנאי ה"ז פלוקח עוד כתב שם שפרו לנפש עמו בזיתים והתנה הפועל שיאכל בזיתים כו' שפרו לנפש בבצלים והתנה לאכול ירק כו' קנן הפועל שיאכל ליטרא של זיתים כו' הואיל והוא אוכל דבר קצוב ה"ה פלוקח ע"ש והנה פאן לא פי' הרמב"ם ז"ל משום דהוי פורע חובו מן הטבל אלא משום דהוי פלוקח היינו דמקח קובע ועמדו בתוס' א"ש למה שינה פאן הרמב"ם ז"ל הטעם וכתב דהכא פיון דהתנאי הנה שיאכל מאלה הפירות כמו"ש הרמב"ם ז"ל הוי מקח ממש ורק (בהי"ג) במוציא פועלים לעשות מלאכה בשדה אם י"ל עליו מזונות לא יאכלו שם כתב הטעם שאין פורעין חוב מן הטבל דשם פיון שפסק מזונות סתם הוי חוב עליו וכשפורע מהנה פירות שיהי יותר לומר לשון פרעון חוב ע"ש וקשה דהא לא רק פריעת חוב אסור רק אסור למפור את הטבל א"כ מ"ל אם קצץ על אותן הפירות ונראה דהכא בפוסק שיאכל מאלו הפירות פיון דהתנאי הנה כשהוא מחובר אף דקנין הפועל חל בתלוש דאם חל במחובר ל"ש דמקח קובע מ"מ פיון דהפסיקה היתה כשהוא מחובר ליפא אסור למפור הטבל נהי דאף קודם גמר מלאכה אסור למפור הטבל אבל במחובר מותר ובזה אזלינן בטר שעת פסיקת המקח ולא בטר החלות פיון שפול הטעם דאסור למפור הטבל הוא משום שייסמכו זע"ז שפבר עישר וכיון שפסק עמו במחובר ל"ש זה ובזה מתנישב ג"כ מ"ש הרמב"ם ז"ל (בהי"ג) דאוכלין אחת אחת מן התאנה והקשינו פיון שכתב שם דאף קודם גמר מלאכה לא יאכלו אמאי אוכלין אחת אחת מן התאנה ולפ"ז פיון שאוכלין מן המחובר ל"ש שייסמכו זע"ז שעישרו ורק בלא נגמרה מלאכתו שהוא בתלוש דאפשר להפריש

שייך חשש זה והיכא דאין להם עליו מזונות שכתב הרמב"ם ו"ל דמותרין לאכול מדבר שלא נגמרה מלאכתו התם ל"ש שישמכו זע"ז שעושרו פינו דאין"ל עליו מזונות הוי רק פמזמינם ואסור רק למפור או לשלוח לחברו טבלים במתנה אבל להזמין פינו שלא נגמרה מלאכתו מותר ול"ש שישמכו זע"ז דבמזמחין על בעה"ב שמזמינו לתמן פירותיו ואם תגמור אח"כ מלאכתו יתקן הבעה"ב ול"ש שישמכו זע"ז ובהיא דהמוציא פועלים לשדה דאם י"ל עליו מזונות דאין אוכלין וכתב הרמב"ם ו"ל הטעם לפי שאין פורעין חוב מן הטבל ולא פתב הטעם דמקח קובע נראה דמלבד לפי שאין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו הכא לא הוי מקח פלל דרק בפוסק מתחילה שיאכלו מפירות אלו זו הפסיקה חשיב מקח אבל בפוסק להם מזונות סתם דיכול ליתן להם איזה מזונות שירצה והוי עליו רק חוב של מזונות וכשאוכל אח"כ מאלו הוי גביית חוב ולא מקח ואשפחו רק דמקח קובע למעשר אבל לא גביית חוב דאף מתנה אינה קובעת למעשר כ"א מקח: והנה בעיקר במחלוקת הר"ש והרמב"ם ו"ל במוציא פועליו לשדה בזמן שי"ל עליו מזונות דלא יאכלו אי הוי הטעם משום דמקח קובע או משום דאסור לפרוע חוב מן הטבל מן התוספתא (פ"ב דמעשרות) משמע פדברי שניהם דאמרינן שם המוציא את פועליו לשדה אין רשאי להאכילן וא"כ עושר והן אינן רשאים לאכול וא"כ עושרו ואם היה בעה"ב מוציא ונותן לפנייהם בעין יפה אוכלין וא"כ לעשר ע"ש היינו דאיכא תרתי דבעה"ב אינו רשאי להאכילן וא"כ עושר והן אינן רשאים לאכול וא"כ עושרו והנה זה דאין בעה"ב רשאי להאכילן וא"כ עושר וחובה על בעה"ב לעשר קודם שמאכילן והו כהרמב"ם ו"ל דאסור לפרוע חובו מן הטבל וזה האיסור על בעה"ב וזה דהם אין רשאים לאכול וא"כ עושרו זה ע"כ משום דמקח קובע דהאיסור לפרוע חובו מן הטבל ל"ש על הפועלים ואם היה מוציא ונותן לפנייהם בעין יפה היינו שאינו נותן להם בשביל חוב מזונותיהם רק משום עין יפה א"כ לעשר דליכא לא מקח ולא פריעת חוב.

[פתב בפי' הרא"ש ו"ל (נדריים נ"ח ע"ב) גבי המנפש עם הפותי בתסיות כו' דאוכל מהן אכילת עראי פדין פועל שאוכל במלאכתו שהוא עושה ומותר לאכול עראי מדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר כו' ע"ש וקשה טובא הא פועל המנפש אינו אוכל כדאמרינן בפ' הפועלים]: פתב רבינו יונה פ' אין עומדין דפירות שנגמרו מלאכתן אם עירב בהן אח"כ תבן פקע טבלן והביא לזה מן הירושלמי תני ר' הושעיה מרבה אדם דגן בתבן ומערים אותו לפנטרו מן המעשרות ע"ש הנה אמרינן בירושלמי שלהי פ"ק דמעשרות בפלוגתא דת"ק ור"י הנה דש בתביתומעגל במגורה נשברה החבית כו' דת"ק סבר לא התחתון צריף לעליון כו' ור"י סבר דהתחתון צריף לעליון ולא העליון צריף לתחתון ופי' הפ"מ פינו דהתחתנות צריכות לעליונות לא נגמרה מלאכתן והעליונות דא"כ לתחתנות ונגמרה מלאכתן אף מ"מ הואיל ונתפרדו ואין נכרים קורא אני בכולן לא נגמרה מלאכתן ומותר לאכול מהן עראי ע"ש ויש לעיין בטעם הדבר פינו דהעליונות כבר נגמרה מלאכתן מאי מהני אם נתערבו אח"כ בתחתנות ולפמ"ש רבנו יונה אתי שפיר פינו שנתערבו אח"כ בתחתנות שלא נגמרה מלאכתן ואין ראוי לאכילה הוי פנתערב בהן תבן דבטל גמר מלאכתן וקורא אני בכולן לא נגמרה מלאכתן כמ"ש הפ"מ: אף יש לעיין דהא אמרינן פ"ט דתרומות דטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו פלה אבל בדבר שאין זרעו פלה גידוליו גידולין אסורין והיינו דטבל שנתמרח ונגמרה מלאכתו וזרעה בדבר שאין זרעו פלה הגידולין אסורין לאכול מהן עראי וקשה לרבנו יונה נהי דבדבר שאין זרעו פלה חשיבי הגידולין כמותו מ"מ פינו שזרעה ונגדלה הרי נתערב עוד הפעם מוזן ותבן וצריף עוד הפעם לגמר מלאכה א"כ הטבל עצמו שזרע פקע טבלו: הנה רבנו יונה נסתפק שם בדברי הירושלמי אם צריף לערב כ"כ תבן שירבה

על הדגן או א"צ ע"ש ונראה דלחצד דבעינו שיערב כ"כ תבן שירבה על הדגן אין הפטור משום דבטל הגמר מלאכה דא"כ ל"ל רובה אלא הטעם פינו דרובה תבן פינו דהפסולת מרובה על האוכל בטל שם אוכל מהם דאף לעגנו מוקצה אמרינו בביצה (י"ד) דאם פסולת מרובה על האוכל בטל ממנו תורת אוכל דבטל מיעוטה לגבי רובה והוי פסולה פסולת כמ"ש רש"י ז"ל שם וכיון דבטל שם אוכל ל"ש שיהיה טבל: אמרינו בביצה (י"ג) לריב"י במכניס שבלים למוללן במלילות דפטור דבעינו דוקא דגן דהיינו מירוח וכתבו התוס' שם דנראה מדברי רש"י ז"ל דאף באכילת קבע מתיר ריב"י אף הלשון לא משמע פן וכתבו דאף לריב"י אסור באכילת קבע וכתבו ג"כ דזכאי בהרמתן ביו"ט פינו דאסור באכילת קבע ע"ש ואף דאינו עומד לבוא לכלל חיוב שהרי עומד למלילות מ"מ אסור בקבע ייפול ג"כ לתרום וכ"כ התוס' מנחות (ס"ז ע"ב) בדר' אושעיא במערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה דאף דא"א לבוא עוד לכלל חיוב מ"מ אסור באכילת קבע וכן ר"ל שם במירוח עפ"י דזה דפוטר הוא רק לעגן אכילת עראי אבל אכילת קבע אסור כמו קודם מירוח והקשו ע"ז מההיא דחלת עפ"י בפרק ותרומתו בחו"ל כו' חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת הא בא"י מדמעת ודייקינן מינה דסבר מירוח עפ"י אינו פוטר משמע הא אם מירוח עפ"י פוטר היתה תרומתו נאכלת לזרים כמו חלה כו' ע"ש.

ונראה מדברי התוס' דהא בהא תליא דאם אחר מירוח עפ"י אסור לאכול קבע אם תרם אח"כ תרומתו תרומה ויש לחקור בטעם הדבר דתלויין זה בזה אי משום פינו דאסור באכילת קבע ואף דא"א לבוא עוד לכלל חיוב ומשום דמירוח עפ"י הוי רק פקודם מירוח א"כ ה"נ לעגן שאם תרם אח"כ ה"נ כמו קודם מירוח שאם תרם תרומתו תרומה וא"כ ה"נ במכניס שבלין למלילות אף שאינו עומד עוד לבוא לכלל חיוב מ"מ ה"נ פקודם מירוח ואסור באכילת קבע וה"נ ה"נ כמו קודם מירוח שיכול לתרום או אפשר דהטעם דתלי זה בזה דכל שאסור באכילת קבע יכול לתרום הוא משום פינו דאסור באכילת קבע א"כ שייך הרמה כדי להתיר אסור אכילת קבע ולפ"ז מה שיכול לתרום הוא רק מדרבנן דאסור אכילת קבע קודם גמר מלאכה הוא רק מדרבנן אבל אי משום דה"נ כמו קודם מירוח דה"נ של קודם אינו נפקע ה"נ תרומה מדאורייתא וכשאור מקדים בשבלין.

הנה כתב הצ"ח בביצה שם ליישב קושיות התוס' על רש"י ז"ל דאף רש"י ז"ל סבר דלריב"י אסור לאכול קבע וזה שכתב דלריב"י אינו זכאי בהרמתה ביו"ט ואף דאסור באכילת קבע מ"מ אינו יכול להפריש אלא כשהוא דגן ע"ש היינו דלא תלי זה בזה דאף דאסור באכילת קבע ומ"מ א"א להפריש אף קשה לומר פן דא"י אפשר שיהא אסור באכילת קבע ולא יהיה אפשר להתיר האסור ע"י הפרשה: הנה לפמ"ש התוס' דמירוח עפ"י ה"נ כמו קודם מירוח ואסור באכילת קבע יש לחקור למ"ד דמהני ראיות פני הבית קודם גמר מלאכה לאחר שמירת עפ"י ראה פני הבית אם נאסר באכילת עראי פינו דמירוח עפ"י ה"נ פקודם מירוח או אפשר דבהא מוזו התוס' דלאחר מירוח עפ"י אי אפשר לבוא לידי איזה חיוב רק נשארו הדינין של קודם מירוח דאסורין באכילת קבע אבל אסור חדש אף כזה שיכול לחול אף קודם גמר מלאכה א"א לחול לאחר מירוח עפ"י: ג) אמרינו בב"מ (פ"ח) אמר ר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית כו' ורי"א אף חצר קובעת כו' ואיפא התם תרי לישני אי בכ"ד בעינן ראיות פני הבית או רק בזיתים וענבים דלאו בני גורן ניגהו אבל חטין ושעורין גורן בהדיא פתיב ביה וכתב הרמב"ם ז"ל (רפ"ג דמעשרות) דגומר פירותיו ע"מ להכניסן לבית מותר לאכול עראי עד שיקבעו למעשר וכתב הראב"ד ז"ל חוץ מדגן תירוש ויצהר דגמר מלאכתו דהנהו בגורן ויקב תליגהו רחמנא

וְכַתֵּב ע"ז הַכ"מ דְּסוּבֵר: הֶרְאָב"ד ז"ל דְּזָה דְּכַעֲי רֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת הַנ"מ בְּשִׁאָר פִּירוֹת אֲבָל דְּגֵן וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר פִּינֵן דְּתֵלָה הַפְּתוּב תְּרוּמָתָן בְּגוֹרָן וְיִקָּב דְּכְתִיב וְנִחְשֵׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם פְּדִגֵן מִן הַגִּוֶּרֶן וְכַמְלָאָה מִן הַיִּקָּב מִשְׁמַע דְּמִיָּד מִתְחַיִּיבִים וְלִדְעַת רַבְּנֵינוּ י"ל שֶׁאֵעִפ"י שְׁפִינֵן שְׁנַעֲשׂוּ גִוֶּרֶן וְיִקָּב נִתְחַיִּיבוּ בְּתְרוּמָה הֵינֵנוּ דְּנִקְא בְּשִׁדְעָתוֹ לְמוֹכְרֵן בְּשׁוּק כו' ע"ש וְהִנֵּה יֵשׁ לְעֵינֵינוּ הָא זֶה דְּלְמוֹכְרֵן בְּשׁוּק א"צ רֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן כַּמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל בְּעֶצְמוֹ (פ"ד ה"ב) ע"ש א"כ מַה זֶה יִישׁוּב לְקוֹשְׁיַת הֶרְאָב"ד ז"ל: וְהִנֵּה הַמַּל"מ פְּתַב שְׁם דְּהֶרְמֵב"ם ז"ל סְמָךְ עַל הַסְּוֹגִיא בְּפִסְחִים (ט) וְכַמ"ש רִש"י ז"ל ע"ש הֵינֵנוּ דְּאִמְרִינוּן שְׁם דִּיקְלָמָא עֶבֶיד לְהוּ כו' אוֹשְׁעִיא דְּאָמַר מְעָרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ וּמְכַנְיָסָה בְּמוֹץ שְׁלָה וְכַתֵּב רִש"י ז"ל מִשׁוּם דְּאִין הַטְּבָל מִתְחַיִּיב בְּמַעֲשֵׂר עַד שְׁיִרְאָה פְּנֵי הַבַּיִת וּמוֹכַח דְּאִף בְּדִגְן כּוֹ אִף תְּמַהֲנֵי אִיף פְּתַב דְּהֶרְמֵב"ם ז"ל סְמָךְ ע"ז הָא הֶרְמֵב"ם ז"ל ס"ל בְּמַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ דְּאָם עֲשֵׂה מִירוּחַ גְּמוּר אַח"כ בְּבַיִת הַקֹּבֵעַ רַק מִיִּירֵי שְׁזוּרָה מְעַט מְעַט דְּאִין זֶה גְּמַר מְלָאכָה כַּמ"ש שְׁם (ה"ו) וְכ"כ שְׁם (ה"ד) ע"ש א"כ הַפְּטוּר אֵינֵנוּ מִשׁוּם חֶסְרוֹן רֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת רַק מִשׁוּם חֶסְרוֹן גְּמַר מְלָאכָה: פְּתַבוּ הַתּוֹס' בַּב"מ שְׁם עַל הָא דְּאִמְרִינוּן פִּי קְאָמַר ר' יְנָאִי בְּזִיתִים וְעֶנְבִּים דְּלָאוּ בְּנֵי גִוֶּרֶן נִינְהוּ ז"ל וְאֵע"ג דְּתִירוֹשׁ וְיִצְהָר פְּתִיב כו' מִיִּירֵי בְּשִׁאִין דְּעָתוֹ לְדַרְכֵן אֵלָא לְאֲקָלוֹן כְּף דְּחַיִּיב לְעֲשֹׂר מַה"ח בְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת אֵע"ג דְּבְּפִסְוִק לֹא מְצָאנוּ אֵלָא תִירוֹשׁ וְיִצְהָר אֲבָל דְּגֵן אִין רְגִילוֹת לְאֲוֹכְלוֹן בְּשַׁבְּלִין וְלִכְף לֹא מְחַיִּיב לְעֲשֹׂר אֵלָא עַד שְׁתַּמְרַח ע"ש וְהִנֵּה יֵשׁ לְעֵינֵינוּ הָא זֶה רַק אֲלִיבָא דְּרִיב"י (בְּבִיצָה י"ג) בְּמַכְנִיס שַׁבְּלִין לְמַלְלוֹת דְּפְטוּר אֵע"ג דְּנִגְמְרָה מְלָאכְתָּן דְּבַעֲיָנוּ דְּנִקְא דְּגֵן שְׁיִמְרַח אֲבָל רַבִּי מְחַיִּיב הַתָּם פִּינֵן דְּהוּי גְּמַר מְלָאכָה בְּשַׁבְּלִין ע"ש וְא"כ דְּגֵן הוּי כְּמוֹ תִירוֹשׁ וְיִצְהָר: פְּתַב הֶרְמֵב"ם ז"ל בַּפּה"מ תְּרוּמוֹת (פ"ח מ"ג) גְּבִי הִנֵּה אוֹכַל בְּאֲשָׁפוֹל וְנִכְנַס מִן הַגִּינָה לְחֶצֶר כו' ז"ל הֵעִיקָר אֲצִלְנוּ שְׁאִין הַטְּבָל מִתְחַיִּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת עַד שְׁיִרְאָה פְּנֵי הַבַּיִת שְׁנֵאָמַר בְּעֶרְתֵי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְכָל הַפִּירוֹת הַנְּאָכְלִים בְּגִנָּה אוֹ בְּשִׂדָּה אֵינֵנוּ חַיִּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת לְפִי שֶׁהוּא אֲכִילַת עֲרָאֵי ע"ש וְנִרְאָה מְדַבְּרֵינוּ דְּזֶה דְּצָרִיף רֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת הוּא פְּדִי שְׁיִחְשֵׁב אֲכִילַת קִבְעַ וְזֶה דְּמִוְתָר קוֹדֶם רֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת הוּא לְפִי שְׁמָה שְׁאוֹכַל בְּגִנָּה אוֹ בְּשִׂדָּה הוּא רַק אֲכִילַת עֲרָאֵי וְאִף דְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת הוּא מַה"ת מוֹכַח דַּס"ל דְּטְבָל מִן הַתּוֹרָה אֵינֵנוּ אֲסוּר רַק בְּאֲכִילַת קִבְעַ וְזֶה יִלְפִינֵן מְדַכְתִּיב בְּעֶרְתֵי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְהַקְּבִיעוֹת הוּא רַק בְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת וְלֹא כְּשִׁאָר הַמְּפָרְשִׁים ז"ל דְּהַחֲלוּקִים בֵּין קִבְעַ לְעֲרָאֵי הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן וְס"ל דְּחִלוֹת אִסּוּר טְבָל הוּא בְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת וְלִהְרֵמֵב"ם ז"ל רֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת עוֹשֶׂה אוֹתָן רַק לְקִבְעַ וְכֵן נִרְאָה מִלְּשׁוֹן הַש"ס דְּאִמְרִינוּן אֲפִילוּ חֶצֶר קוֹבְעַת כו' אֲלֵמָא מִדִּין קְבִיעוֹת הוּא וְכֵן הֶרְמֵב"ם ז"ל בְּפִסְקִיו (רפ"ד דְּמַעֲשֵׂר) פְּתַב אִין הַטְּבָל נִקְבַע לְמַעֲשְׂרוֹת מַה"ת עַד שְׁיִכְנִיסֵנוּ לְבַיִת כו' וְיִרְאָה לִי שְׁאִין לוֹקִין מַה"ת עַל אֲכִילַת הַטְּבָל עַד שְׁיִקְבַע בְּכַנְיָסוֹתוֹ לְבֵיתוֹ אֲבָל אִם נִקְבַע בְּשִׁאָר הוּא דְּבָרִים שְׁמַנִּינוּ אִין לוֹקִין עֲלֵיו ע"ש אֲלֵמָא דְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת מִשׁוּם קְבִיעוֹת הוּא וְכֵן (כפ"ג ה"ג) פְּתַב אַחַד מִשְׁנֵי דְּבָרִים קוֹבְעַ אֵת הַפִּירוֹת לְמַעֲשְׂרוֹת הַחֶצֶר וְהַמְּקַח וְהָאֵשׁ כו' ע"ש אֲלֵמָא דְּגִדְרַת אַחַד הוּא דְּמָה שְׁעוֹשֶׂה הַמְּקַח וְהָאֵשׁ עוֹשֶׂה הַחֶצֶר רַק דְּזֶה מְדַאוּרֵיָתָא וְזֶה מְדַרְבְּנֵן.

וְהִנֵּה לְהֶרְמֵב"ם ז"ל אֲתִי שְׁפִיר מַה דְּאִמְרִינוּן (ספ"א דְּפָאָה) דְּהַפְּקָר פּוּטֵר עַד שְׁיִמְרַח וְכֵן אִמְרִינוּן בְּפִעֵ"ר שְׁהַקְּדִימוּ בְּשַׁבְּלִין פְּטוּר מִת"ג אֲבָל אִם הַקְּדִימוּ בְּפָרִי חַיִּיב וְאִמְרִינוּן דְּסִבְרָא הוּא דְּהָאֵי אֲדִגְן וְהָאֵי לֹא אֲדִגְן וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' (בְּבִיצָה י"ג) דְּתִלוּי רַק בְּמִירוּחַ וְלֹא בְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת וְלִהְמְפָרְשִׁים ז"ל דְּרֵאִיִּית פְּנֵי הַבַּיִת עוֹשֶׂה חִלוֹת הַטְּבָל וְיַמָּה שְׁאֲסוּר קוֹדֶם אֲכִילַת קִבְעַ הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן א"כ אִין הַגְּמַר מְלָאכָה עוֹשֶׂה חִלוֹת שֶׁל טְבָל פְּלָל א"כ אֲמַאי תְּלִי בְּגַמְרַת מְלָאכָה וְהַר"ש ז"ל בְּפָאָה שְׁם עֶמֶד בְּזֶה וּר"ל דְּזֶה דְּתִלִי בְּמִירוּחַ הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן ע"ש וְלִהְרֵמֵב"ם ז"ל אֲתִי שְׁפִיר

דחלות איסור טבל הוא בגמר מלאכה רק איסור טבל מה"ת הוא רק באכילת קבע ומה"ת רק בית קובעת ולא דבר אחר א"כ חלות של איסור טבל הוא בגמר מלאכה וחלות הקביעות הוא בראיית פני הבית ומש"ה אין הפקר מהני רק קודם חלות איסור טבל וכן מע"ר שהקדימו בשבלין תלי בגמר מלאכה שהיא שעת חלות איסור טבל: אמרינו במעשרות (פ"ג מ"ב) המוציא פועליו לשדה בזמן שאי"ל עליו מזונות אוכלין ופטורין וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הי"ג) המוציא פועליו לעשות לו מלאכה בשדה בזמן שאי"ל עליו מזונות אוכל מפירות שבשדה והוא שלא נגמרה מלאכתו וכתב הכ"מ ומ"ש והוא שלא נגמרה מלאכתו ונתפאר ברפ"ג ע"ש היינו מ"ש שם דגומר פירותיו למכרן לשוק משתגמר מלאכתו אסור לאכול עראי וכ"כ בהגהת הגר"א ז"ל (סי' של"א ס"ק קס"ד) דטעם הרמב"ם ז"ל שכתב והוא שלא נגמרה מלאכתו הוא משום דגבי פועלים א"צ פניסה לבית והוי כמוליה לשוק ע"ש ויש לעיין מה זה ענין למוליה לשוק דהכא ל"ש מקח כלל דהא אי"ל עליו מזונות ונראה דהרמב"ם ז"ל מפרש זה דמוליה לשוק א"צ ראיית פני הבית אינו משום קביעות מקח רק פניו דאינו עומד להכניס לבית א"צ ראיית פני הבית וה"נ מה שעומד לאכילת פועלים וטעם הדבר נראה דזה דלא חשיב אכילת קבע קודם ראיית פני הבית הוא משום דלא חשיב אכילת קבע רק אחר שגמר בהפירות את כל מעשיהו שגמר מלאכתו והכניסן למקום שצריכים להיות שם וכל אכילה קודם שגמר בהן כל מעשיהו אינו אלא אכילת עראי אבל אותן שאין עומדין להכניסן לבית פניו שגמר מעשיהו הוי אכילת קבע וכן מדברי הרמב"ם ז"ל (מפ"ד ה"ג) נראה דמוליה לשוק אינו ענין למקח כלל שכתב שם יראה לי שאין לוקין מה"ת על אכילת הטבל עד שיקבע בכניסתו לביתו אבל אם נקבע בשאר הו' דברים שמנינו אין לוקין עליו אלא מכת מרדות מדבריהם וכן האוכל מפירות שדעתו להוליכן לשוק אחר שנגמרה מלאכתו אינו לוקה אלא מכת מרדות כמו שבארנו שאין הגומר למכור חייב לעשר אלא מדבריהם ע"ש ואי גומר למכור לשוק הוא משום מקח ל"ל למתלי דאין לוקין עליו משום דהגומר למכור אינו חייב לעשר מה"ת היינו משום דאמרינו ואכלת ולא מוכר תי"ל שהרי כבר כתב דהו' דברים אין קובעין מה"ת ואף מקח בכלל ומוכח מדברי הרמב"ם ז"ל דאם לא היה הדין ואכלת ולא מוכר דהגומר פירותיו למכור פטור לגמרי מן המעשרות היה הגומר פירותיו לשוק חייב במעשרות מה"ת בלא קביעות חצר דכל שאינו עומד להכניסו לחצר א"צ ראיית פני הבית מה"ת רק דלא משכחת לה משום דכתיב ואכלת ולא מוכר: והנה בירושלמי (פ"א ה"ד) אמרינו מה בין מוליה לשוק למוליה לביתו בשעה שהוא מוליה לביתו בדעתו הדבר תלוי ובשעה שהוא מוליה לשוק לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הקוחות הדבר תלוי שמה ימצא לקוחות ונטבלו מיד ע"ש וכתב הפ"מ במתני' שם לפי שהמוליה לשוק אין הדבר תלוי אלא בדעת הקוחות ושמה ימצא לקוחות לקנות ממנו ונטבלו הפירות מיד שהמקח קובע למעשה ע"ש וכ"כ הרע"ב ז"ל שם היינו דמוליה לשוק הוא משום קביעות מקח ובתוס' א"ש הקשה היא מצינו מקח קובע למפרע היינו שיקבע משעה שדעתו למכור לשוק ע"ש ונראה פניו דהמקח קובע כל שמיחדו למקח הוי ג"כ קביעות וכמו (כפ"ד מ"ב) ר"א אף הלוקט את הכלכלה לשלוח לחברו לא יאכל עד שיתעשר וכתב בפה"מ וכ"כ אמר ר"י שאם לקט כלכלה לשלוח לחברו לאכול בשבת ואעפ"י שלא שלחן אסור לו לאכול עד שיעשר פניו שזמנו לשלוח פאילו שלחן ע"ש ובירושלמי (פ"ד ה"א) אמרינו דהיסבה בשדה קובעת ואיבעי לן אם קצב לעשות היסבה ולא היסב אם נקבע פניו שהזמין לזה ע"ש וה"נ פניו דמקח קובע פי הזמין למכירה ג"כ קובע וזה דאמרינו בירושלמי משום דבדעת לקוחות תלוי שמה ימצאו לקוחות מיד הוא משום דזה דהזמנה מהני הוא דוקא במזמינו תכף אבל אם מזמינו לאחר

זמן קודם שגייע הזמן אינו נקבע דהא בתינוקות שטמנו תאנים לצורך השבת דאמרינו דבמוצ"ש לא יאכלו אא"כ עישרו אמרינו בירושלמי דמ"מ בע"ש יאכלו ע"ש פנין דהיחוד הנה לשבת פל שלא הגיע הזמן אינו נקבע וה"נ פי מנחמו למפוך בשוק פל שעדיין לא הגיע לשוק לא נקבע ומש"ה אמרינו שאם ימצא לקוחות תכף מוכרן א"כ הו"ל יחוד תכף למכירה והנה זה דאמרינו דיחוד למכירה קובעת יש לעיין שהרי פתב הרמב"ם ו"ל (רפ"ה) הלוקח פירות תלושין לאןכלן נקבעו למעשר מדבריהם ומאימתי יקבעו משיתן את הדמים אעפ"י שלא משך הרי שלא נתן דמים והנה בורר ומניח בורר ומניח אפי' פל היום פלו ואעפ"י שגמר בלבו ליקח לא נתחייב לעשר כו' ע"ש ואמאי נהי דלא חל המקח מ"מ הרי יחדו למקח וזה יקבע ונראה דיחוד למקח חשיב רק ביחדו להוליכו לשוק דאיפא לקוחות טובי הוי יחוד למקח אבל בשאינו מוביל לשוק אפ"ש לא יבוא לידי מקח דתלי בדעת הלוקח אין זה יחוד למקח והנה הכ"מ והרמב"ם ו"ל פתבו שם דמקור הרמב"ם ו"ל הוא מההיא דפ' הספינה פ"ח ע"ש היינו דאמרינו שם הלוקח ירק מן השוק וביירר והניח אפילו פל היום פלו לא קנה ולא נתחייב במעשר ע"ש אף נראה דאינו שיקף כלל לההיא דהתם דהתם קתני הלוקח ירק מן השוק ודאי נתחייב במעשר דהא משנה שלמה היא דהמוליך לשוק חייב במעשר והנה מאיזה טעם שיהיה והתם אמרינו רק דהחבר לא נתחייב לעשר פנין שלא קנאו ואינו מוטל עליו לעשר והרמב"ם ו"ל דכתב זה לענין קביעות מקח לא פתב שהיה לוקח מן השוק דבשוק ודאי נקבע: והנה שיטת הר"ש ו"ל בהולכה לשוק היא אחרת לגמרי שהקשה שם (פ"א מ"ה) דאמרינו דמוליך לשוק א"צ ראית פני הבית על ההיא דב"מ דאמרינו שם הקשו ואין והדלועין משויפקסו מאי לאו משויפקסו, בשדה לא משויפקסו בבית דבעינן ראית פני הבית והיא מתוקמא מתני' בבית הא קתני סיפא בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לבית אוקל עראי עד שגייע לביתו אלמא מוליך לשוק מיחייב בירק משויאגד בלא ראית פני הבית ולמאי דמסיק התם דלא אמרו אלא בזיתים וענבים ניחא ע"ש ונראה מדבריו דבדבר שצריך ראית פני הבית לא מהני הולכה לשוק ורק בדבר שי"ל גורן דא"צ ראית פני הבית מהני הולכה לשוק ונראה מדבריו ג"כ דאף בדבר שא"צ ראית פני הבית מ"מ אם אין דעתו לשוק אבל בדעתו להכניס לביתו אף באלו צריך ראית פני הבית דהא קתני במתני' בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לבית אוקל עראי עד שגייע לביתו ולהר"ש ו"ל מיירי בדבר שא"צ ראית פני הבית וצ"ל הטעם בשטת הר"ש ו"ל דהיא דאיפא גזיה"כ דצריך ראית פני הבית צריך דוקא ראית פני הבית ואין חילוק בין אם דעתו להוליכו לבית ובין אין דעתו אבל בהנה דבגורן תליא רחמנא ליפא גזיה"כ של ראית פני הבית ומ"מ ס"ל להר"ש ו"ל דהנה שדעתו להוליכו לבית כ"ז שלא הכניס לבית הוי כשאר חסרון מלאכה ואינו מתחייב עד שיקניסנו לבית.

והנה להר"ש ו"ל מתנישב מה שהקשה השמ"ק בב"מ שם על הא דאמרינו דרק בזיתים וענבים בעינן ראית פני הבית הא א"ר אושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כו' אלמא אף בתבואה בעינן ראית פני הבית ואמרינו בברכות דר' אושעיא הלקח פסוקה היא ע"ש ולהר"ש ו"ל פנין דכל שדעתו להכניס לבית בעינן ראית פני הבית בכ"ד אתי שפיר אף עדיין יש לגמגם בזה פנין דמדינא בתבואה לא בעינן ראית פני הבית ורק פנין שדעתו להכניס לבית כ"ז שלא נתקיים מחשבתו אינו נקבע מאי אכפת לן אם הכניסו במוץ הרי הנה בדעתו להכניסה במוץ ונתקיים מחשבתו מי גרע מלא הנה בדעתו כלל להכניסה לבית והנה להר"ש ו"ל ג"כ אין הקביעות מדין מקח פנין דמיירי בדבר שא"צ ראית פני הבית א"כ ה"נ א"צ מקח וזה דאמרינו בירושלמי מה בין מוליך לבית למוליך לשוק מוליך לבית בדעתו הדבר תלוי מוליך לשוק בדעת

לקוחות הדָּבָר תְּלוּי שְׂמָא יִמְצָא לְקוּחוֹת וְיִטְבֵּל מִיַּד הַיָּינוּ דְּמִקְשִׁינָן כְּמוֹ בְּדַעְתּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְבֵית אָף בְּדָבָר שֶׁאֵינֶה רְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת אֵינוֹ נִקְבַּע עַד שְׂמַגִּיעַ לְבֵיתוֹ מִשּׁוּם פִּינּוֹן דְּדַעְתּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְבֵית אֵיכָּא חֶסְרוֹן מְלֹאכָה כ"ז שְׁלֵא הִגִּיעַ לְבֵיתוֹ ה"נ בְּדַעְתּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְשׁוּק כ"ז שְׁלֵא הִגִּיעַ לְשׁוּק אֵיכָּא חֶסְרוֹן מְלֹאכָה וְאֶמְרִינוּ פִּינּוֹן דְּאֶפְשָׁר שְׂמַצָּא לְקוּחוֹת תְּכַף קוֹנְדָם שְׂמַגִּיעַ לְשׁוּק לִיכָּא חֶסְרוֹן מְלֹאכָה וּמָה שְׁפִי' הַר"ש ז"ל (בפ"ב מ"ג) גְּבִי הַמַּעֲלָה פִּירוֹת מְגָלִיל לִיהוּדָה אוֹכֵל מֵהֶם עַד שְׂמַגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ דְּמִיָּרִי שְׂמוּלֵיךְ לְמַפְנֵי וְאֵינוֹ נִטְבֵּל מִיַּד מִשּׁוּם שְׂאִין דַּעְתּוֹ לְמוֹכְרָן כְּאֵן אֵלָּא בִּיהוּדָה וְלַר"מ דַּס"ל הֵתָם כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְמָקוֹם הַשְּׂבִיתָה נִטְבֵּל כְּתֵב הַר"ש ז"ל מִשּׁוּם שְׂרוּצָה לְמַפְנֵי שְׂמָא יִקְדַּמְנוּ לוֹ לְקוּחוֹת וְלִכְפֵּי נִטְבְּלוּ ע"ש צָרִיךְ לְפָרֵשׁ פִּינּוֹן דְּאֵינוֹ רוּצָה לְמַפְנֵי כְּאֵן רַק רוּצָה לְהוֹלִיכֵן דִּנְקָא לִיהוּדָה הִי חֶסְרוֹן מְלֹאכָה כְּמוֹ רוּצָה לְהוֹלִיכֵן לְבֵית חוּץ לַר"מ בְּמָקוֹם הַשְּׂבִיתָה דְּאֵם יִמְצָאוּ לְקוּחוֹת יִמְכְּרוּ אֵינוֹ מְחֻסָּר מְלֹאכָה: הִנֵּה בְּמַכְשִׁירֵינוּ (פ"ב מ"י) אֶמְרִינוּ הַמוּצָא פִּירוֹת בְּדָבָר אִם רֹב מְכַנְסִין לְבֵיתָהּ פְּטוּר וְלְמַפְנֵי לְשׁוּק חֲזִיב כְּתֵב הַר"ש ז"ל אִם רֹב מְכַנְסִין לְבֵיתָם פְּטוּר מִשּׁוּם דַּעְדִּינָן לֹא רָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת וְלְמוֹכְרָן לְשׁוּק חֲזִיב שְׂרוּב מְבִיאִין לְמַפְנֵי בְּשׁוּק מִן הַבַּיִת מְבִיאִין אוֹתוֹ וְחֲזִיב ע"ש וְלִשְׂטֵטְתִּיהָ אֲזִיל דְּזָה דְּלְמַפְנֵי לְשׁוּק א"צ רְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת הוּא רַק בְּדָבָרִים שִׁי"ל גְּנוּן וְהִכָּא סְתָמָא קַתְנֵי הַמוּצָא פִּירוֹת וּבְכָל פִּירֵי מִיָּרִי לְכַף כְּתֵב דְּמִן הַבַּיִת מְבִיאִין אוֹתוֹ וְאֵיכָּא רְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת (וכמ"ש בפ"י הָרָא"ש ז"ל שְׂמָ): אֶמְרִינוּ בְּיוֹמָא (י') גְּבִי סוֹכֵת הַחֵג בְּחֵג כּו' דִּילְמָא אֲתִי לְאֶפְרוּשֵׁי מִן הַפְּטוּר עַל הַחֲזִיב כּו' וְהַקְשָׁה הָרִיטְב"א ז"ל שְׂמָ אֲמַאי חֲשִׁיב מִן הַפְּטוּר עַל הַחֲזִיב הָא אִם תָּרַם מְדָבָר שְׁלָה נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ ע"ד שְׂנַגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ ג"כ תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וּכ"ש לְאַחַר גָּמַר מְלֹאכָה קוֹנְדָם רְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת ע"ש וְהִנֵּה לְהַר"ש ז"ל דַּס"ל דְּאָף אִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְרֵאוֹת פְּנֵי הַבַּיִת מ"מ צָרִיךְ דִּנְקָא רְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת יֵשׁ לִיִּישֵׁב דְּזָה דְּאֶמְרִינוּ דְּמַפְרִישׁ מְדָבָר שְׁלֵא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ ע"ד שְׂנַגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה הוּא דִּנְקָא בְּעַתִּיד לְגַמְרוּר מְלֹאכְתּוֹ וְסוֹכּוֹ בְּאֵ לִידֵי חֲזִיב חֲשִׁיב מִן הַחֲזִיב עַל הַחֲזִיב מִשּׁוּם דְּפּוֹטֵר בְּהַפְרָשָׁה זֹו תְּבוּאוֹתוֹ כְּשֶׁתִּגְמַר אַח"כ מְלֹאכְתּוֹ אֲבָל אִם אֵין דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת גָּמַר מְלֹאכָה כְּלָל אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה דְּהוּי פְּטוּר מִמֶּשׁ דְּהָא בְּמַכְנִיס שְׂבָלִין לְמַלְלוֹת דַּס"ל לְרִיב"י (בְּבִיצָה י"ג) דְּפְטוּר דְּאֵין זֹו גָּמַר מְלֹאכָה דְּבַעֲיָנוּ דִּנְקָא מִירוֹחַ כְּתֵב רַש"י ז"ל דְּמִתָּר אֶפִּילוּ אֲכִילַת קְבַע וְאָף דְּקוֹנְדָם גָּמַר מְלֹאכָה ג"כ אֲסוּר בְּאֲכִילַת קְבַע מ"מ פִּינּוֹן דְּאֵינוֹ עוֹמֵד לְגַמְרָה מְלֹאכָה וְאָף דְּאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מִירוֹחַ אִם יִרְצָה פִּינּוֹן דְּאֵינוֹ עוֹמֵד לְזָה הוּי פְּטוּר מִמֶּשׁ וְאָף לְהַתּוֹס' דְּאֲסוּר לְאַכּוֹל קְבַע הוּא רַק דְּאֲסוּר הַקוֹנְדָם דְּאֲסוּר לְאַכּוֹל קְבַע מְדַרְבְּנָן לֹא נִפְקַע אֲבָל אָף גַּם לְהַתּוֹס' אֵי אֶפְשָׁר לְתָרוּם מֵהֶם עַל אוֹתָן שְׂנַגְמָרוּ מְלֹאכְתּוֹ דְּהוּי מִן הַפְּטוּר עַל הַחֲזִיב פִּינּוֹן דְּאוֹתָן שְׂהַכְנִיס לְמַלְלוֹת אֵין סוֹפֵן לְבוֹא לִידֵי חֲזִיב שְׁל תוֹרָה כְּלָל וְה"נ אוֹתָן שְׂהַכְנִיס לְסוֹפָה פִּינּוֹן דְּאֵין עוֹמְדִין לְרֵאוֹת פְּנֵי הַבַּיִת כִּי מַפְרִישׁ עַל אוֹתָן שְׂרָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת חֲשִׁיב מִן הַפְּטוּר עַל הַחֲזִיב: הִנֵּה בְּהִיא דְּהַמַּעֲלָה פִּירוֹת מִן הַגְּלִיל לִיהוּדָה אוֹ שְׂהִיָּה עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם אוֹכֵל מֵהֶם עַד שְׂמַגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּפִי' הַר"ש ז"ל דְּמִיָּרִי שְׂמוּלֵיכֵן לְמַפְנֵי וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְשֵׁם וְלַר"מ כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְמָקוֹם הַשְּׂבִיתָה דְּאֲסוּר הוּא מִשּׁוּם שְׂדַעְתּוֹ לְמוֹכְרָן שְׂמָ אָף הַמ"ר דִּיִּיק מְדַבְּרֵי הַרְמְב"ם ז"ל דְּמַפְרֵשׁ דְּלֹא מִיָּרִי בְּמוּלֵיכֵן לְמַפְנֵי וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הַקוֹבְעוּ בְּרְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת ע"ש וְנִרְאָה דְּטַעַם הַר"ש ז"ל שְׁפִי' שְׂמוּלֵיכֵן לְמַפְנֵי וְהוֹקְבְּעוּ מִשּׁוּם הוֹלְכָה לְשׁוּק וְלֹא פִי' דְּהַקְבִיעוֹת הוּא מִשּׁוּם רְאִיית פְּנֵי הַבַּיִת מִשּׁוּם דְּאֵיכָּא פְּלוּגְתָא דְּאֲמוּרָאֵי בִירוּשָׁלַיִם מִע"ש (פ"ג ה"ג) רַש"ב"ל אָמַר דִּירוּשָׁלַיִם עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּחֻצַּר בֵּית שׁוּמְרִיָּה מֵה חֻצַּר בֵּית שׁוּמְרִיָּה טוֹבֵלַת אָף זֹו טוֹבֵלַת וּר' יוֹנָה אָמַר בְּדִין הִנֵּה אֶפִּילוּ בְּתִים שְׂשֵׁם לֹא יִטְבְּלוּ שְׂהֵן שְׁל כָּל יִשְׂרָאֵל ע"ש א"כ לַר"י בְּמַעֲלָה לִירוּשָׁלַיִם אֲמַאי אֶמְרִינוּ בְּמַתְנֵי דְּאוֹכֵל רַק עַד שְׂמַגִּיעַ

למקום שהוא הולך אמאי לא יאכל אף בירושלים דבתים של ירושלים אינם טובלין לפי שהן של כל ישראל ומש"ה פי' דמיירי במולין למכור וכשמגיע לשם אסור פדין מוליך לשוק דאסור בלא ראית פני הבית: אמרינו בתוספתא (פ"ב דמעשרות) הבוצר פרמו לשוק שאם לא מצא להן שוק מחזירן לגת כו' אוכל מהן עראי ע"ש ויש לעיין בטעם הדבר הא אפשר שימצא להן שוק ונראה מזה דזה דעתו להוליכו לשוק פטור מראית פני הבית הוא דוקא אם בודאי עומד לשוק ואם לא ימצא שוק זה יהיה לשוק אחר אבל על תנאי אינו מועיל עוד אפשר לומר דהקא משום חסרון גמר מלאכה דסתם ענבים עומדים לדריכה כמ"ש רש"י ז"ל (ביצה ל"ה) גבי היה אוכל באשכול כו' רק מחשבה לאכילה מהני ובעינו מחשבה לאכלה בלא שום תנאי וכיון דאם לא ימצא להם שוק יחזירם לגת לדריכה אין פאן גמר מלאכה: הקשה השמ"ק פ' הפועלים בשם הרמב"ן ז"ל על הא דאמרינו שם דבחטים ושעורים גורן בהדיא כתיב בהו וא"צ ראית פני הבית הא אמר ר' אושעיא דמערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלא אלמא אף בתבואה בעינו ראית פני הבית ואמרינו בברכות דר"א הלכה פסוקה היא ולית מאן דפליג ותי' הרמב"ן ז"ל דבתבואה פל שעשה מירוח או העמיד ערימה א"צ ראית פני הבית פיון שעשאן גורן אב' אם לא מירח ולא העמיד ערימה אלא דדש ונרה וראה פני הבית קובע אפילו לא מירח כלל אף בבית ודר' אושעיא מיירי שהכניס במוץ ודש ונרה בבית ולא מירח ולא העמיד ערימה דליכא לא מירוח ולא ראית פני הבית ומש"ה פטור ע"ש והנה יש לעיין כי לא מירח ולא העמיד ערימה רק דדש ונרה ואח"כ ראה פני הבית אמאי חבית קובע הא קי"ל דאין חצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ועוד מאי נ"מ בין אם הכניסה במוץ ואח"כ דש ונרה דפטור ובין דש ונרה ואח"כ הכניסה לבית דחייב הא סוף סוף הוי פניסה קודם גמר מלאכתו ונראה מזה דס"ל דדש ונרה בתבואה הוי גמר מלאכתו ומירוח או העמדת ערימה הוא רק במקום ראית פני הבית דגורן בהדיא כתיב בהו היינו דהעמדת גורן הוא במקום ראית פני הבית ואם הכניס לאחר שדש ונרה נקבע בראית פני הבית וא"צ גורן.

והנה לפ"ז מה דאמרינו (בשלהי ספ"ק דפאה) דמפקיר זורע ומאכיל לבהמה עד שימרח ואמאי תלי במירוח הא משדש ונרה הוי גמר מלאכתו צ"ל דהנה הר"ש ז"ל נסתפק שם אי בעינו ג"כ ראית פני הבית ע"ש ולהרמב"ן ז"ל בעינו דוקא ראית פני הבית וקודם לכן מהני הפקר רק המירוח הוא במקום ראית פני הבית אבל לאחר שדש ונרה מהני הפקר דמחוסר ראית פני הבית וזה דאמרינו דמירוח הקדש פוטר ומה זה תלי במירוח פיון דדש ונרה הוי גמר מלאכתו י"ל ג"כ לפי מה דאמרינו בירושלמי מעשרות (פ"ד ה"א) דכניסה לחצר בית שומירה ברשות הקדש פטור ע"ש וא"כ ה"נ מירוח ברשות הקדש שהוא במקום ראית פני הבית וס"ל דדוקא ראית פני הבית ברשות הקדש פוטר ולא גמר מלאכה ומש"ה אם דש ונרה ברשות הקדש ופדאו קודם מירוח חייב אף קצת לא משמע פן הא דאמרינו (פ"ד דפאה) המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן כו' הקדישן עד שלא נגמרו ונגמרו הגזבר ואח"כ פדאן פטורין כו' ובכל פירות איירי ואף באותן שצריכים ראית פני הבית ונראה מזה דתלוי בגמר מלאכה: עוד י"ל לשיטת הרמב"ן ז"ל דלעולם המירוח הוא מהגמר מלאכה וזה מהני ראית פני הבית לאחר שדש ונרה אף אם לא מירח ולא העמיד ערימה ואף דאמרינו דאין חצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו זה דוקא במחוסרין מלאכה בגופן כגון קודם שדש ונרה דאם התבואה היא באופן כזה דמחוסרת מלאכה לא מהני עלה ראית פני הבית אבל לאחר שדש ונרה רק שלא עשה פרי או ערימה מחוסר רק מלאכת אסיפתו פדאמרינו בפ' הפועלים שם איזהו גמר מלאכתו זו מלאכת הכנסתו

זה אינו מעפב בראיית פני הבית דסוף סוף אי מעמיד פרי בשדה פשמכניס אח"כ לבית מבטל את הכרי א"כ בכניסתו לבית הם אז באותו אופן כמו שלא העמיד פרי ואף דקי"ל כמ"ד בביצה דאין חצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו זהו דוקא במלאכת גופן ולא במלאכת הכנסתן הנה פתב רבנו יונה בברכות דאף לאחר גמר מלאכה אם חזר ועירב בהן מוץ או תבן פקע הטבל ממנו ע"ש אבל אם לאחר שהעמיד פרי פיזר הרוח את הפרי ונדאי לא פקע טבלו משום זה ואף דהעמדת פרי הוא גמר מלאכתו ונדאי איפא חילוק בין גמר מלאכה בגופן למלאכת הכנסתן דכל שמחזקין מעשה בגופן שיש בהם מוץ או תבן לא נגמר האוכל שלהן ואין ראוי להיות טבל ורש"י ו"ל (מנחות ס"ז ע"ב) פתב דיתד עם המוץ הן פועין מאכל בהמה ומאכל בהמה פטור מן המעשר ע"ש ואף אם דש וזרה ועשה גמר מלאכה ונעשה טבל ואח"כ עירב בו מוץ או תבן פקע טבלו דפירות פאלו אין ראויין להיות טבל שהן פועין מאכל בהמה ואם נתבטל מתורת אוכל פקע טבלו אבל מלאכת הכנסתן נהי דלכתחילה לא חל איסור טבל עד שתגמור גם מלאכת הכנסתן כל שנגמרו וכל טבל לא פקע כל שנתפזרו אח"כ: הנה אמרינו (בביצה ל"ה) הנה אוכל באשכול וחסכה לילי שבת רא"א יגמור רי"א לא יגמור ואמר ר"נ לא פשאמר ר"א יגמור בשבת אלא ממתין למוצ"ש ויגמור והקשו בתוס' מ"ש מתינוקות שטמנו תאנים מע"ש דלמוצ"ש לא יאכלו עד שיעשו ות"י בלשון שני דהתם מיירי בתאנים שנגמרה מלאכתן אבל הכא מיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו ע"ש ויש לעיין מאי נ"מ פ"ן דס"ל להאי תנא דשבת מהני אף לדבר שלא נגמרה מלאכתו דהא בשבת לא יגמור וכיין דקביעות שבת מהני אף לאחר השבת פדחזינן בתינוקות שטמנו אמאי מותר אחר השבת ונראה משום דבדבר שנגמרה מלאכתו דשבת צריף להיות רק במקום ראית פני הבית אף למוצ"ש אסור דהוי כמו ראה פני הבית ואח"כ הוציאן מן הבית דקביעות של בית א"צ להיות לעולם אבל בדבר שלא נגמרה מלאכתו נהי דשבת קובע אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו דשבת הוא ג"כ במקום גמר מלאכה למוצ"ש דליכא שבת שיהיה במקום גמר מלאכה הוי כמו נתערב תבן אח"כ דבטל הגמר מלאכה ופקע הטבל וכן מה דאמרינו שם באוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר דלא יגמור בחצר אלא יוציא מן החצר ויגמור ואף דבדבר שנגמרה מלאכתו לא מהני מה שמוציא אח"כ מן החצר לפוטרו מ"מ בדבר שלא נגמרה מלאכתו אף דס"ל להאי תנא דחצר קובע קודם שנגמרה מלאכתו פ"ן דהחצר צריף להיות אף במקום גמר מלאכה פ"ן שמוציא מן החצר הוי פועירב בו תבן דפקע טבלו: הביא השעה"מ בשם המאירי בתאנים ודעתו לקצות אם הכניסן לחצר קודם שנגמרה מלאכתו ונגמרה מלאכתו אח"כ קובע ואף דהכניסן קודם גמר מלאכה פ"ן דרק משום מחשבתו לא נגמרה מלאכתו ע"ש.

והנה יש לעיין ע"ז מהירושלמי מעשרות (פ"ג ה"ג) על ההיא דהגגות פטורות אעפ"י שהן של חצר חייבת ומקשינן פ"ן שהעבירו דרף חצר אמאי לא נטבלו ומתריצין כריב"י דס"ל דהעבירו בחצרו כדי לאכול בראש גגו לא הוטבלו או פריב"י דס"ל מעביר בחצר לאכול בראש גגו הוטבלו הכא פשהיה בדעתו לעשותן מוקצה ונמלף שלא לעשותן ע"ש היינו פשהיה מעביר דרף חצרו הנה אז דעתו לעשותן מוקצה והוי קודם גמר מלאכה דחצר אינה קובעת ואח"כ פשהעלן לגגו נמלף שלא לעשותן ואין הגג קובע ולהמאירי קשה פ"ן דבמוקצה אם הכניסן לחצרו ואח"כ נגמרה מלאכתו קובע פ"ן דרק משום מחשבתו לא נגמרה מלאכתו ואף דאח"כ לא ביטל מחשבתו רק עשה גמר מלאכה מ"מ פ"ן דבשעה שהכניס לחצר משום מחשבתו הוא שלא נגמרה מלאכתו מהני ראיית פני הבית של קודם כ"ש הכא דאח"כ ביטל מחשבתו וע"י ביטול מחשבתו נגמרה מלאכתו אח"כ דמהני ראיית פני הבית של קודם וצ"ע: הביאו התוס' מנחות (ס"ז ע"ב) בשם

רבנו אפרים בתבואה שהכניסה במוץ שלה דמותר אף באכילת קבע ואף דאסור לאכול אכילת קבע אף קודם ראית פני הבית זה דוקא היכא דיכול לבוא אח"כ לידי חיוב שיראה פני הבית אבל בהכניסה במוץ דא"א לבוא עוד לידי חיוב מותר אף באכילת קבע ע"ש והנה יש לעיין נהידא"א לבוא עוד לידי חיוב ע"י ראית פני הבית מ"מ יכול לבוא לידי חיוב ע"י דברים אחרים שקובעין למעשר פגון מקח אור ומלח דהא אמרינן בירושלמי (פ"ד ה"א) דאם הקדישו והכניסו לחצר בית שומרה דראית פני הבית ברשות הקדש הוא בפטור ומ"מ אם פדאו אח"כ ושלקו נטבל ע"י זה ושלקו ואף דהכנסה לבית אחר שפדאו לא מהני תו פנין דהיה ראית פני הבית בפטור מ"מ שלקו אח"כ מחייב משום דהוי מעשה ועיין בכל הסוגיא שם א"כ ה"נ בראית פני הבית במוץ נהי דלא מהני תו ראית פני הבית משום דהוי ראית פני הבית בפטור מ"מ שלקו אח"כ חייב והנה מהירושלמי מוכח להדיא דאף ראית פני הבית בפטור אינו מתיר באכילת קבע דהא שלקו אח"כ הוקבע ושלוק הוא מדין אכילת קבע ומה לי ראית פני הבית ברשות הקדש ומ"ל ראית פני הבית במוץ תרנונייהו ראית פני הבית בפטור ולא מהני להו עוד ראית פני הבית ומ"מ בקבע אסורין: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' מעשר הי"ח) פסבר הרועה בחצר מקרסם עלה עלה ואוכלו ואם צירף חייב לעשר וכתב הרדב"ז ז"ל דמזירי בחצר המסתייבת וזה דאוכל עראי הוא משום דאין חצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ואם לא היה חצר המסתייבת היה מותר לאכול מהו אפילו קבע ע"ש וקשה טובא היאך אפשר דמותר לאכול קבע קודם הפרשה דחצר שאינה מסתייבת הוי כרועה בשדה ואטו בשדה מותר לאכול קבע קודם גמר מלאכה בלא מעשר וצע"ג: פתב הרמב"ד ז"ל (פ"ג מהל' מעשר ה"כ) לענין אי מהני ערימה בראש גגו דבירושלמי אמרינן משיעמיד ערימה בראש גגו אלמא ערימה קובעת בחריבין אפילו בראש גגו ובתוספתא פנייה היתה לו ערימה של בצלים ושל גרוגרות ושל חרובין בראש גגו בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן בורר ומשליף לפני בהמתו אלמא בראש גגו אינו קובע אפילו משיעמיד ערימה ואפשר דמחנניתי פליגי אהדרי ע"ש ולענ"ד נראה דלא פליגי דזה דעושה ערימה בראש גגו הוא כדי לייבשן וכדאמרינן במעשרות (פ"ג מ"ד) החרובין עד שלא פנסם לראש הגג מוריד מהם לבהמה ופטור מפני שהוא מחזיר את המותר וכתב הר"ש ז"ל עד שלא פנס לראש הגג דהיינו ערימה שזהו גורן של חרובין למעשר והביא שם מהירושלמי דזה דמוריד לבהמה הוא משום דאוכלין על המוקצה בין במקומו בין שלא על מקומו ע"ש דקודם שעשאן ערימה בראש גגו הוא מוקצה דמחוסרין ייבוש דלגגו מעלן כדי לייבשו וכדאמרינן בסוכה על גג האצטבא וכי לייבשן הוא צריך אלא אימא על גב האצטבא ע"ש] וזה דקתני במתני' עד שלא פנסן לראש גגו ג"כ מזירי דהיו שם וכדקתני מוריד לבהמה אלמא דהיו על הגג רק שלא עשה עדיין ערימה שם כמ"ש הר"ש ז"ל ועשיית ערימה שם הוא גמר מלאכתו ואמרינן בירושלמי מעשרות (פ"א ה"ד) בחרובין משיעמיד ערימה בראש גגו דכ"ש ערימה בשדה ע"ש והיינו דאם אין דעתו לייבשן ועשה ערימה בשדה דהוי גמר מלאכה וכמו בתאנים אם אינו רוצה לעשות מהם גרוגרות דהוי גמר מלאכה וזה דאמרינן בתוספתא היתה לו ערימה של בצלים ושל גרוגרות ושל חרובין בראש גגו דמותר לאכול עראי ה"מ הוא דמחוסר ראית פני הבית דגג אינו קובע אפילו של חצר המסתייבת כדאמרינן במעשרות (פ"ג מ"ו) וכיון שנגמרה מלאכתו על הגג ליכא קביעות ובירושלמי קתני רק דערימה על הגג חשיב גמר מלאכה אבל קביעות ודאי צריך וזה דאמרינן במתני' בחרובין עד שלא פנסן על ראש הגג דמוריד מהם לבהמה הא משכנסן אינו מוריד לבהמה ה"מ שאני דקתני מוריד לבהמה היינו שמוריד לחצר ואיכא ראית פני הבית ואף דאין מכניסן דרוך שער שהגג

הוא בתצור מ"מ פיון שדָרָה לעשות הגמר מלאכה בראש גגו לא בעי ראיה דָרָה שער כמ"ש התוס' בפ' הפועלים גבי הקשואין והדלוועין משפּקסו בבית ע"ש וכמו בתאנה העומדת בתצור דאמרין במעשרות (פ"ג מ"ח) דבראשה ממלא חיקו ואוכל דליפא קביעות תצור שם וכשמורידו לתצור אוכל רק אחת אחת ואף שלא הכניסו דָרָה שער פיון דנרפה בכף: הנה יש לחקור למ"ד מירוח עפ"ם פוטר אי ראית פני הבית ברשות עפ"ם וכן שאר דברים הקובעים למעשה אם היו ברשות עפ"ם אי פוטר.

והנה בירושלמי מעשרות (פ"ד ה"א) אמרינן דאם הכניסו לתצור בית שומירה ברשות הקדש פוטר וכן שלקו ברשות הקדש פוטר ע"ש ועפ"ם והקדש דין אחד הוא דהקדש פוטר משום דיגונה ולא דיגון הקדש ולמ"ד מירוח עפ"ם פוטר הוא ג"כ משום דיגונה ולא דיגון עפ"ם ונראה מזה דכל מה שקובע למעשה בכלל דיגון הוא אף יש לחקור אם מכר ישראל לעפ"ם אם נקבע משום מכר אי זה מקרי קביעות ברשות עפ"ם או ברשות ישראל פיון שהוא בב"א קנן עפ"ם והקביעות הנה בירושלמי (פ' מרובה) איבעי לן הפודה כלפלה מיד הגזבר מהו שתטבול למעשרות אי פדיון מהקדש חשיב כמקח ע"ש והא אף אי פדיון חשיב כמקח מ"מ הא לא מהני קביעות ברשות הקדש ונראה מזה דפדיון פיון שלוקח מהקדש לא חשיב קביעות ברשות הקדש אלא ברשות הדיוט ונראה מזה דאם לקח ישראל מעפ"ם לא חשיב קביעות ברשות עפ"ם אלא ברשות ישראל אף עפ"ם שלקח מישראל נראה מזה איפכא דחשיב קביעות ברשות עפ"ם דאזלינן בטר הלוקח והנה בירושלמי מעשרות שם אמרינן דאם הכניס לתצור בית שומירה ברשות הקדש ופדאו ואח"כ שלקו קובע משום שעשה מעשה ע"ש ויש לעיין אי פדאן מיד הקדש חשיב כמקח ל"ל שלקו תי"ל דהפדיון עצמו קובע ונראה דכאן פשיטא ליה להירושלמי דפדיון אינו קובע אף אפשר פיון דהכניס לתצור בית שומירה ברשות הקדש נפטר רק שלקו אח"כ חייב מפני שעשה מעשה אבל מקח לא חשיב מעשה ואין מקח מהני אחר שהיה ראית פני הבית ברשות הקדש: גרסינן במכשירין (פ"ב מ"י) המוצא פירות בדָרָה אם רוב מכניסין לבתיהן פטור ולמפור בשוק חייב מחצה על מחצה דמאי וכתב הר"ש ז"ל דאם רוב מכניסין לבתים משום דעדיין לא ראו פני הבית ואם רוב לשוק חייב משום שרוב עפ"ם מביאין למפור בשוק מן הבית מביאין אותו וחייב ע"ש וקשה למה כתב שרוב עפ"ם מביאין אמאי לא מיירי בישראל ונראה משום דקתני סיפא מחצה על מחצה דמאי מפלל דאם רוב לשוק מעשה ודאי ואמאי פיון שפבר ראה פני הבית א"כ שפא עישר ולעולם במוצא פירות לאחר גמר מלאכה הוא דמאי פדאמרין בירושלמי מעשרות (פ"ג ה"א) מצא כלפלה במקום שהרוב מכניסין לשוק אסור לאכול ממנו עראי ומתקנה דמאי ע"ש ומש"ה כתב דמיירי שהעפ"ם מביאין לשוק א"כ ודאי לא עישרו אף יש לדון בדברי הר"ש ז"ל דאם העפ"ם המביאין לשוק קונים מישראל ל"ל הטעם שהן מביאין מן הבית תי"ל דמקח קובע ואף לפמ"ש דמקח עפ"ם אינו קובע דאזלינן בטר לוקח ג"כ יש לדון היכא מיירי הקא אם קנאן העפ"ם קודם ראית פני הבית א"כ אין ראית פני הבית ברשות עפ"ם קובע כמו ראית פני הבית ברשות הקדש ואם ראו פני הבית ברשות ישראל א"כ אפתי שפא עישרום פיון שנתחייב במעשרות ברשות ישראל ולא יתעשר אלא דמאי וצריה לפרש להר"ש ז"ל דמיירי בשל עפ"ם לגמרי ואתיא כר"מ דסיפא שם באוצר שישראל ועפ"ם מטילין לתוכו דס"ל לר"מ אם רוב עפ"ם ודאי דס"ל דאין מירוח עפ"ם פוטר ואין קנן לעפ"ם בא"ל הפקיע מידי מעשה ולא פתקמים שם אף הרמב"ם ז"ל בפסקיו (פי"א ה"ט) כתב המוצא פירות בדָרָה כו' אם רוב מכניסין לשוק ה"ה דמאי וכן מחצה על מחצה דמאי ע"ש ומיירי בישראל

מביאין לשוק וס"ל דמה דקתני בסיפא מחצה על מחצה דמאי ה"ה ברישא: והנה לפי הר"ש ו"ל יש לעיין מחצה על מחצה אמאי דמאי יעשר ודאי ממ"נ אם הם מאלו שמכניסין לבתים כיון דעדיין לא ראו פני הבית ודאי לא עישרו ואם הם מאלו שמביאין לשוק ומשל עכו"ם הם א"כ ג"כ לא עישרו ולי"ל דהר"ש ו"ל יספור כהפה"מ שם דאם הם מאותן שמכניסין לבתים הוא מעושר דמעשרין קודם שמכניסין לבתים דהר"ש ו"ל בעצמו פתב שם דאם רוב מכניסין לבתים אוכל רק עראי משום דאינו מעושר הוא הנה אמרינו בירושלמי שם מצא כלפלה במקום שהרוב מכניסין לשוק אסור לאכול עראי ומתקנה דמאי דכיון דהוקבע למעשר אמרינו שמא עישר במקום שהרוב מכניסין לבתים מותר לאכול עראי ומתקנה ודאי כיון דעדיין לא ראו פני הבית אין מתקנים כלל מחצה על מחצה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי היינו דבשדה אם רוצה לאכול מתקנה דמאי ממ"נ אם היא מאותן שמכניסין לבית מותר לאכול עראי בלא מעושר כלל ואם היא מאותן משפניסין לשוק כיון שפבר הוקבע מתקנה דמאי דאמרינו שמא עישר אבל פשמכניסה המוצא לבית צריף לתקנה ודאי שמא הוא מאותן שמכניסין לבתים כיון דלא הוקבע ודאי לא עישרו ועתה פשמכניסה לבית צריף לתקן ודאי ע"ש א"כ ה"נ צריף לפרש מתני' דמכשירין דזה דמחצה על מחצה דמאי הוא פשפא לאכול בשדה אבל פשמכניסה לבית צריף לתקן ודאי אבל להר"ש ו"ל דמייירי הקא דעכו"ם מביאין לשוק ונדאי אינו מעושר אף בשדה צריף לתקן ודאי וצ"ע: אמרינו בירושלמי (פ"ג ה"א) רבי וריב"י היו מכניסין את הפלפלה לאחורי הגגות ראה אותן ר' יהודה א"ל ראו מה ביניכם לראשונים ר"ע הנה לוקח ג' מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין ואתם מכניסין את הפלפלה לאחורי הגגות ע"ש ונראה דפליגי אי יש מצנה להכניס הפירות בחיוב מעשרות ונראה דר"ע לטעמיה דאמרינו בחלה (פ"ב מ"ג) מי שא"י לעשות עיסתו בטרה יעשנה קבין ולא יעשנה בטומאה ולא יעשנה קבין שפשם שהוא קורא לטהורה כף הוא קורא לטמאה לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם אבל קבין א"ל חלק לשם ע"ש אלמא דס"ל דמצנה להביא הפירות לידי חיוב חלה ולא יעשנה קבין וצריף אף לעשות בטומאה כדי להביאן לידי חיוב חלה כדי שיהיה חלק לשם כ"ש דלא יכניס דרוך גגות שלא יבואו לידי חיוב מעשרות ורבי וריב"י ס"ל כת"ק בחלה דיעשנה קבין וס"ל דאף שלא במקום טומאה ג"כ מותר שלא להכניסן לידי חיוב רק במקום טומאה ע"כ צריף לעשות כן ושללא במקום טומאה רשות והנה ממה דאמר ר"ע פשם שהוא קורא שם לטהורה כף הוא קורא שם לטמאה נראה דס"ל דהקריאת שם הוא המצנה וצריף לגרום עצמו כדי לקרות שם ומש"ה הנה לוקח בפרוטה ג' מינים כדי לעשר מכל מין ומין אעפ"י שסוף סוף שיעור המעשר אחד הוא אם קונה מין אחד או ג' מינים דס"ל דהקריאת שם הוא המצנה וכשקונה ג' מינים קורא השם ג' פעמים: ד) קי"ל דפירות קודם גמר מלאכתן וכן אחר גמר מלאכתן קודם ראית פני הבית מותרין לאכול עראי ואסורין באכילת קבע גרסינו במעשרות (פ"ד מ"ד) שותין על הגת בין בחמין בין בצונן ופטור דברי ר"מ ראב"צ מחייב וחכ"א על החמין חייב על הצונן פטור ובעירובין (צ"ט) מסקינן מפני שמחזיר את המותר וכתב רש"י ו"ל על החמין חייב דאינו ראוי להחזיר המותר שמקלקל היינו הלכך כי מזג ליה בחמין אדעתא למשתיא כולא מזג ליה ומשתיא ליה מזיגה קבע אבל מזיגת צונן לא משתיא ליה קבע דילמא שתי פורתא ומהדר הלכך כ"כ דשתי הוי עראי ע"ש.

והנה יש לעיין מ"מ בחמין אי נוטל מעיקרא פורתא לשתי מה התם דרק דילמא שתי פורתא ומהדר שרי כ"ש אי נוטל פורתא לכתחילה וזה דאין שותין על החמין סתמא קתני ואפילו נוטל רק פורתא אסור ונראה דאין מה שנוטל הרבה עושה הקביעות רק ההכנה דמה שמוזגן בחמין או

בצונן חשיב הקנה וקובע ואין נ"מ בין נוטל הרבה לנוטל מעט דאותו מעט הכינו והוי קביעות ועל הצונן דמוותרו חוזר דמוותר הוא משום פינו דאין פל מה שמכין הוא לשתייה דיכול הוא להחזיר ועל פל פורתא ופורתא אפשר שזה יחזיר לא חשיב הקנה אבל בחמין בנוטל מתחילה פורתא פינו דא"י להחזיר על זו הפורתא איפא הקנה והנה במוזג בצונן יכול אף לשותות פוסו בב"א ואע"ג דהוא באופן דל"ש חזרה דאין אכילת הרבה עושה קביעות רק ההקנה וכאן ההקנה היא המזיגה וכינו דבשעת המזיגה הנה אפשר להחזיר אין זו הקנה והנה אף בלא תיקון פל שמכין הרבה חשיב ג"כ הקנה ומשוי לה קבע ובשעור מה שמכין אין פל המינים שנים ובהיה דהמקלף שעורים דמקלף אחת ואוכל ואם קולף ונתן לתוך ידו חייב והמולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל פתב רש"י ז"ל (בביצה י"ג) דהטעם משום קביעות ואמרין בירושלמי שם דשעורים שנים פטור ג' חייב בחטים ג' פטור ד' חייב דבשעורים פל שנותן לתוך ידו ג' חשיב הקנה ובחטים ד' והנה בעושה הנמנה שיניף קביעות אף בפרי אחד דכתב הריטב"א ז"ל (פ' הלוקין) גבי פהו שעלתה בידו תאנה של טבל כו' דמירי שלא הנה רק פרי אחד של תאנה ונקט שעלתה בידו דאחשבה לאכילה וכו"ג אף אחת הוי טבל וע"ש וע"כ דהאי אחשבה משום קביעות הוא דאוסר משום טבל והאי לוקה הוא מפת מרדות כמ"ש התוס' שם והאי אחשבה אפשר ע"י תיקון או ע"י הנמנה בפה וכדאמרין בביצה (ל"ד ע"ב) פינו דאמר מפאן אני אוכל קבע עלויה וכתב רש"י ז"ל דאחשבה בדבוריה דקראה אכילה ע"ש והנה זה דשבת קובעת למעשה פתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ תרומות (פ"ח מ"ג) ועיקר שני והוא פי שבת קובעת למעשה ואסור לו לאכול מן הטבל אכילת עראי בשבת לפי שמעשה שנקנסת שבת הפל מתקן לאכילה ומוכן ומתחייב למעשה למאמר השי"ת וקראת לשבת עונג וכל מה שימצא מוכן שיאכל וישתה ממנו בשבת עכ"ל היינו דזה דמפקינו מקרא דקראת לשבת עונג אינו שאכילת עראי של שבת חשיב קבע רק דוקראת לשבת עונג מהני דכל מה שימצא מוכן הוא לאכילה והקביעות הוא מטעם שמוכן לאכילה דמה שמוכן לאכילה חשיב קביעות הנה אמרין דו' דברים קובעין למעשה החצר והמקח והאש כו' וכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ומה שאסור אכילת קבע אף קודם גמר מלאכה הוא רק ע"י הקנה כמ"ש הנה אמרין בחלה דאוכלין עראי מן העיסה קודם שנתגלגלה והנה הנה ו' דברים שקובעין למעשה ל"ש בחלה דכולהו הן במקום ראית פני הבית ובחלה ל"ש ראית פני הבית שהרי פכר ראה פני הבית דכל עיקר הפרשת חלה הוא מן הבית כדאמרין בירושלמי (פ"ב ה"א) מן הבית זו חלה ע"ש והקביעות לחלה הוא רק הקנה והנה שיטת הרמב"ם ז"ל (פ"ג ה"כ) דאף באכילת בהמה איפא קבע ע"ש והכא ל"ש הנה ו' דברים הקובעין למעשה דאף בחצר ס"ל להרמב"ם ז"ל שם מותר להאכיל לבהמה עראי ול"ש ג"כ האור והמלח כו' שיקבעו דמאכל בהמה א"צ תיקון דהא לעגנו שביעית אמרין דמאכל בהמה אין שולקין אותן לפי שא"צ תיקון ולא משפחת לה קביעות בבהמה אלא ע"י הקנה: הנה המ"ר פי' ההיא דשותין על הגת כו' דבחמין אסור משום שאינו מחזיר המותר דמירי בקביעות חצר או בבית ואיפא ב' פוסות דהוי צירוף שנים ומש"ה אסור ורק בצונן מותר פינו שמחזיר המותר ליפא צירוף שנים ע"ש אף אינו נראה דביין ל"ש צירוף שנים דזה שיניף רק בדבר יבש דבת גורן היא דזה דצריך צירוף שנים אמרין בפ' הפועלים משום דכתיב פי קבצם פעמיר גורנה אבל יין לאו בת גורן היא כ"א בת יקב ול"ש בה צירוף ב' פוסות: הנה רש"י ז"ל בעירוובין צ"ט פתב שותין על הגת עומד על הגת ושותה דכ"ז שלא הוציא לחוץ לא שתיית קבע היא ופטור מן המעשה בין שמזגו בחמין בין שמזגו בצונן רב"צ מחייב דמזיגה שמזגו במים משויא ליה קבע ע"ש היינו

דהקביעות הוא משום המזיגה ות"ק סבר דעל הגת אף מזיגה אינו עושה לקבע אף דבשבת י"א
כתב רש"י ז"ל דשתייה על הגת ממש שלא עקרו משום להוציאו חוצה הו"א שתיית עראי ופטור
ממעשר כ"ז שלא ירד לבור שהיא גמר מלאכתו למעשר אבל להוציאו משם הוי קבע שאין
בדעתו להחזיר הפותר ואע"ג דלא נגמר מלאכתו למעשר אסור ע"ש ונראה מדבריו דאף בלא
מזיגה אין שותין רק על הגת דראוי להחזיר הפותר והקשה ע"ז המ"ר אי כל שאינו ראוי להחזיר
הפותר חשיב קבע הא אמרינו דאוקלין מן התאנה אף שנים שנים במקום דליפא קביעות חצר או
מקח ואף דאינו שייך להחזיר הפותר למחנה ע"ש והנה נדאי רש"י ז"ל לא קאמר זה רק בנין
ולא בשאר דברים דשתיית יין הוי קביעות טפי דוגמא לזה בברכות מ"ג ע"א] אף יש לעיין על
רש"י ז"ל מהירושלמי (פ"ד ה"א) דאמרינו עשה היסב בשדה היינו שעשה שם היסבה טובל
דהיסבה חשיב קבע ואמרינו אין הוא היסב שהוא טובל כל היסב שיש בו יין ופ"ה הפ"מ דבאיזה
היסבה אמרו כל היסב שיש בו יין שאם היסב לשותות יין קובע הוא למעשר דלאו שתיית עראי
היא ע"ש ואם יין אין שותין רק על הגת אפילו בלא היסבה בשדה נמי יהא אסור דהא בעינן
דוקא שיהא ראשו ורובו בגת פדאמרינו בשבת שם: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג ה"ו) מותר להערים
על התבואה להכניסה במוץ פדי שתיה ביהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר וזורה מעט מעט אחר
שהכניס לבית ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרות שהרי אינו מתחיל לגמור הפל ע"ש וס"ל
דאי מתחיל לגמור הפל שעושה גמר מלאכה אסור אפילו אם הכניס במוץ שלה וס"ל דאין הפטור
מצד ראית פני הבית במוץ רק מפני שאינו עושה גמר מלאכה ואשמועינן רק דאין הבית קובע
בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכ"ז שלא נגמרה מלאכתו מותר להאכיל ולא פ"ה פ"ה רש"י ז"ל ותוס'
דהפטור הוא משום ראית פני הבית במוץ דלא חשיב ראית פני הבית ונראה דהרמב"ם ז"ל
לשטתיה ע"כ מוכרח לפרש פן שכתב (פ"ג ה"כ) דקודם גמר מלאכה מותר להאכיל לבהמה קבע
ולא אחר גמר מלאכה ואף שלא נקבע עדיין למעשר אסור להאכיל לבהמה קבע רק עראי ואף
מן הטבל ואף בתוך הבית מותר להאכיל לבהמה עראי ע"ש א"כ אין נ"מ פלל במה שמכניס לבית
במוץ לאכילת בהמה דלאכילת קבע לבהמה א"צ ראית פני הבית דכל שנגמרה מלאכתו אסור
להאכיל קבע לבהמה ולענין אכילת עראי אף לאחר שנגמס לבית ג"כ מותר דאף מן טבל גמור
מותר להאכיל לבהמה עראי א"כ ראית פני הבית לאכילת בהמה לא מעלה ולא מוריד וע"כ
ההיא דמערים על תבואתו ומכניסה במוץ שלה פדי שתיה ביהמתו אוכלת מייירי באכילת קבע
ואכילת קבע תלוי בגמר מלאכה וע"כ מייירי שאינו עושה גמר מלאכה בבית שאינו מתחיל לגמור
הפל: כתב הרמב"ם ז"ל (מעשרות פ"ג ה"ח) התריבין עד שלא פנסן לראש הגג מוריד מהן
לבהמה ופטור מפני שהוא מחזיר את המותר לייבשו ונמצא מאכיל עראי ע"ש ונראה מדברי
הרמב"ם ז"ל דמייירי לאחר שנגמרה מלאכתו דקודם שנגמר מלאכתו אף קבע יכול להאכיל
לבהמה ומייירי אף אם כבר ראו פני הבית דהא ס"ל דאף לאחר ראית פני הבית יכול להאכיל
עראי לבהמה ואף דהקא מחוסרין ייבוש כמ"ש הרמב"ם ז"ל שמחזיר הפותר לייבשו ע"כ ס"ל
דבחרובין אף קודם ייבוש הוי ג"כ גמר מלאכה אף מהירושלמי (רפ"ג) דמקשינן לרבי דס"ל אין
אוקלין על המוקצה אלא על מקומו מההיא דהתריבין עד שלא פנסן לראש הגג כו' מוכח דהן
מוקצה והוי קודם גמר מלאכה.

והנה מראה"פ רוצה לומר בשיטת הרמב"ם ז"ל דכללל הוי דכל שמותר לאכול לאדם עראי
מותר לבהמה אכילת קבע וכל שאסור לאדם עראי מותר לבהמה עראי ע"ש וקשה שהרי כתב
הרמב"ם ז"ל להדיא (ה"כ) ואם גמרו אעפ"י שלא נקבעו למעשר לא יפקיר ולא יאכיל לבהמה

ולחיה ולעופות אכילת קבע עד שייעשר ע"ש והא קודם שנקבעו למעשר מותר לאדם אכילת עראי ומ"מ אסור לבהמה אכילת קבע: ובעיקר מה דס"ל להרמב"ם ז"ל דאף טבל גמור לאחר ראית פני הבית מותר להאכיל בהמה עראי יש לעיין דהא פסק הרמב"ם ז"ל דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין ובטבל גמור כבר ישנו ממון השבט א"כ איך מאכיל עראי האיכא גזל השבט וזה דאוכל לעולם עראי קודם ראית פני הבית צ"ל פיון דזה דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין הוא רק לאחר גמר מלאכה ה"נ הוא לאחר ראית פני הבית אבל לבהמה דמאכילין אף בטבל גמור קשה האיכא גזל השבט ונראה דהרמב"ם ז"ל לא קא"ל אלא בדברים דליכא בהו משום גזל השבט כגון תרומת הפלוסין והתרויבין ושעורים אדומיות דאמרין בירושלמי דאם נתערבו באחד ומאה בחולין דא"צ להרים משום גזל השבט ומשום דאין הפהגים מקפידין עליהם וכן פסק הרמב"ם ז"ל (תרומות ר"פ י"ג) ע"ש ובההיא דהתרויבין עד שלא פנסן לראש הגג דמוריד מהם לבהמה משום דהוי עראי כמ"ש הרמב"ם ז"ל אף לאחר גמר מלאכה יכול להאכיל דבחרובין ליכא גזל השבט: כתב רש"י ז"ל (מנחות ס"ז ע"ב) על ההיא דמערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ז"ל במוץ שלה פעין מאכל בהמה ומאכל בהמה פטור מן המעשר ל"א במוץ שלה שלא יראה פני הבית ע"ש הנה ללשון ראשון דאין הסרין משום ראית פני הבית רק משום דהוי מאכל בהמה צ"ל דמיירי שאינו עושה אח"כ מירוח בבית פשיטת הרמב"ם ז"ל דאם עושה אח"כ מירוח אינו עוד מאכל בהמה ויש לעיין ל"ל הטעם דמאכל בהמה תי"ל דליכא גמר מלאכה ואפשר דס"ל לרש"י בהרמב"ם דבאכילת בהמה שייך אכילת קבע ואסור אף קודם גמר מלאכה עוד אפשר פיון שאין דעתו למרח חשיב גמר מלאכה וכמו מכניס למלילות דחשיב גמר מלאכה בלא מירוח פיון דאינו עתיד למרח כדאמרין בביצה (י"ג) ואין הפטור רק משום מאכל בהמה ומאכל בהמה פטור מן המעשר.

והנה זה דאמרין דוכי להקדים תו"מ בשבלין ואע"ג דבמוץ הוא מאכל בהוא פיון דסופו למרח ויהיה מאכל אדם חל תרומה ומעשר ונראה דאם אין דעתו למרח ולהבר המוץ ותם בשבלין אין תרומתו תרומה כלל דבמאכל בהמה ל"ש תו"מ: ובעיקר מ"ש הרמב"ם ז"ל דאף טבל גמור יה להאכיל בהמתו עראי יש לעיין א"כ אמאי חשיב טבל מוקצה לענין שבת ואמאי אמרין בשבת (קכ"ו) דאין מפנין את הטבל הא ראוי לבהמה וכמו פל הנה דאמרין שם דמפנין מפני שהן ראויין לבהמה ע"ש ודוחק גדול לומר דזה דטבל הוי מוקצה הוא רק בדברים שאין ראויין לבהמה כלל דסתמא קתני וצ"ע: אמרין דו' דברים קובעים למעשר האור והמלח כו'.

והנה אמרין בירושלמי (רפ"ד) דמעשרות דשלקו שרשות הקדש פטור ואף שחזר ושלקו לאחר שנפדה פטור דכיון דהאור טובל האור פטור ע"ש ויש לעיין הא לפטור ברשות הקדש שייך רק אם מתחדש איזה חיוב כגון מירוח שעושה דין טבל פשהמירוח ברשות הקדש פטור אבל הקא הטעם דהאור קובע א"כ לא נשתנה דבר דאכילת קבע היה אסור אף קודם רק ע"י האור הוא אכילת קבע ומה שייך דשילוק ברשות הקדש פטור ונראה מזה דהאור וכל הנה ו' דברים הקובעין למעשר שהן במקום ראית פני הבית אין זה דבאותו אופן אכילתו הוא קבע רק עושין חלות של קביעות כמו ראית פני הבית וזהו הטעם נמי דכל הנה ו' דברים אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ואף דקודם גמר מלאכה ג"כ אסור באכילת קבע ואי באופן פזה אכילתו הוא קבע מאי נ"מ אם הוא קודם גמר מלאכה אלא הן חלות של קביעות כמו ראית פני הבית וזהו רק לאחר גמר מלאכה והנה בזה אפשר ליישב מ"ש התוס' (ביצה ל"ה) גבי היה אוכל באשכול וחשכה לילי שבת ר"א יגמור כו' ואמר ר"נ לא פשאמר ר"א יגמור בשבת אלא ממתיין

למוצ"ש ויגמור והקשו בתוס' הא אמרינן בתינוקות ששטמנו תאנים מע"ש למוצ"ש לא יאכלו עד שיעשו ותי' בלשון שני דהתם מיירי בתאנים שנגמרה מלאכתן אבל הכא באשכול שלא נגמרה מלאכתו וכן פסק הרמב"ם ו"ל (שלהי פ"ה) מהל' מעשר שכתב שם (ה"כ) דפירות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהן לילי שבת נקבעו ולא יאכל מהן אפילו לאחר השבת עד שיעשו ובהיה אוכל באשכול וחשכה עליו לילי שבת כתב שם (הכ"ג) דלא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשו ואם הניחן אחר השבת ה"ז גומר ויעיין במל"מ שם וקשה ממ"נ אי שבת קובעת אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו דהא אמרינן דבשבת לא יגמור א"כ יהא אסור אף למוצ"ש כמו בדבר שנגמרה מלאכתו ולפ"ז אתי שפיר דאכילת שבת משום דוקראת לשבת עונג חשיב אכילתו אכילת קבע כמ"ש רש"י ו"ל בביצה (ל"ד ע"ב) או כמ"ש הרמב"ם ו"ל בפה"מ תרומות משום דבשבת הפל מוכן לאכילה וקביעות שבת היא ג"כ חלות דהא אף למוצ"ש ג"כ אסור דאף באכילתו אינו עוד קבע ובטלה ג"כ הכנתו לאכילה דכל שחל עליהן קביעות משום שבת תו לא פקע רק החלות של קבע אי אפשר להיות רק לאחר גמר מלאכה אבל בשבת עצמה פינו דאכילת שבת היא אכילת קבע אסור אף קודם גמר מלאכה כשאר אכילת קבע דאסור קודם גמר מלאכה: הנה המל"מ שם יצא לידון בדבר החדש דאף דבשבת אין מגביהין תרומות ומעשרות כל שהקביעות הוא רק בשביל שבת מותר לעשו והשעה"מ השיג עליו ע"ש ונראה להביא ראיה לדברי המל"מ דאמרינן בפסחים (נ"ו) באנשי יריחו שהיו פורצין פריצות בגנותיהן ופרדסיהן להאכיל נשר לעניים בשבתות ויו"ט ע"ש ויש לעיין איך היו אוכלין בלא מעשר הא שבת קובע למעשר ואין לומר דנשר שאני שאינו מוכן לשבת דהא אמרינן להדיא בירושלמי מעשרות (פ"ג ה"א) דחומר היא בשבת שכן נשרים שנשרו מאליהן אסורים דאפילו בנשר קבעה שבת ע"ש ואי דהוי דבר שלא נגמרה מלאכתו הא בשבת גופא אסור אפילו לא נגמרה מלאכתו כמה שפסק הרמב"ם ו"ל והנה בפסחים שם אמרינן מחלוקת בשל מכבדות כו' ונראה מזה דבתמרים איירי והנה אמרינן בריש דמאי דניבלות תמרה פטורין מן הדמאי והביא הר"ש ו"ל שם פלוגתא בהירושלמי מה ניהו נובלות תמרה ואיפא למ"ד תמרי דזיקא היינו תמרים שהרוח משיר ומקשינן א"כ אף מנדאי פטורין דהפקר הן ומוקמינן דעשה להן גורן דההפקר שעשאו גורן חייב במעשר ע"ש א"כ תמרים שהרוח משיר הן הפקר ואם לא עשאן גורן פטורין מן המעשר אף אי אפשר לומר דבאנשי יריחו הנה הפטור משום הפקר דהא אמרינן מחלוקת בשל מכבדות כו' ופי' רש"י ו"ל היינו אותם שנשרו על ראש האילן על פפות התמרים ע"ש והנה ודאי לא הוי הפקר דאמרינן בב"מ (כ"ב) ומאחר דאתותב רבא הנה תמרי דזיקא היכי אכלינן להו ואמרינן פינו דאיפא שקצים ורמשים מעיקרא יאושי מיאש וכתבו התוס' שם דמעיקרא ס"ד דתמרי דזיקא היינו שהרוח משיר למרחוק דליפא חזותו מוכיח ולבסוף דאמרינן פינו דאיפא שקצים ורמשים אף אותן שתחת האילן שרי ע"ש אבל אותן שנשרו בראש האילן ודאי אינו הפקר דחזותו מוכיח וגם ל"ש שקצים ורמשים ולהמל"מ אתי שפיר פינו דכל הקביעות הוא משום שבת היו יכולים לעשו: אף מדברי הרי"ף והר"ן ו"ל מוכח דלא ס"ל כהמל"מ שכתב הרי"ף ו"ל (פסחים ק"ה) גבי רבי חנינא בר שלמיא ותלמידי דרב דיתבי בסעודתא כו' דאמרינן כשם שהשבת קובעת למעשר כף קובעת לקידוש ו"ל פי' כ"ד שאוכל ממנו בחול עראי ועדיין לא הוציא ממנו המעשר אסור לאכול ממנו בשבת אא"כ עישר מ"ט פינו דכתיב וקראת לשבת עונג כו' ואפילו ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הנדאי ומאותה העת קבעתו למעשר ואסור לאכול מהן באותה שבת מפני שנקבעו למעשר וכתב הר"ן ו"ל כשם ששבת קובעת למעשר כף קובעת לקידוש פלומר שקשם שהשבת קובעת

למעשה מבעוד יום פדתנו ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הנדאי משום דכיון דאסור לאכול מן הטבל אפילו עראי בשבת חשיב כמתקן כו' ע"ש היינו להפך מהמל"מ דזה דספק חשכה אסור לעשר הנדאי הוא משום דשבת קבועה אז ואסור לאכול אפילו עראי ומש"ה אסור לתקן ומוכח להדיא דהיכא שבקביעות מחמת שבת אסור לעשר: והנה מדברי הר"ן ז"ל נראה דבר חדש דזה דאסור לעשר בשבת הוא רק היכא דאסור אף באכילת עראי ובזה חשיב כמתקן ואילו בספק חשכה לא היתה עדיין שבת קובעת הנה מותר להפריש משום דכיון דמותר לאכול עראי לא חשיב כמתקן והנה לפ"ז קודם גמר מלאכה לפי דקי"ל דאין שבת קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכן ביו"ט קודם ראית פני הבית לפמ"ש המאירי והצל"ח והפ"י דאין יו"ט קובע למעשה כיון דמותר לאכול עראי מותר לעשר כיון דמותר לאכול עראי לא חשיב כמתקן ויש לעיין א"כ מציינו תרומה שזכאי בהרמטה ביו"ט דאם יחול לתרום שיהיה מותר באכילת קבוע חשיב זכאי בהרמטה כמ"ש תוס' ביצה (י"ג ע"א) ד"ה הא ואמרין שם דלא מציינו תרומה שזכאי בהרמטה ביו"ט: יש לחקור אם נכנס שבת ברשות הקדש אי פטור ובירושלמי (פ"ד ה"א) אמרין דאם הכניס לחצר בית שומירה ברשות הקדש ופדאו וחזר ושלקו חייב מפני שעשה מעשה דראית פני הבית לא חשיב מעשה [ועיין בהמפרשים ז"ל שם] ושמענו מינה דאם היתה קביעות ברשות הקדש אף שלא ע"י מעשה ג"כ פטור דהא דוקא אם חזר ושלקו חייב הא בלא"ה פטור וא"כ ה"נ שבת ברשות הקדש פטור ואם נכנס שבת ברשות הקדש ופדאו וחזר ושלקו ונדאי חייב מק"ו מראית פני הבית ברשות הקדש דמהני אח"כ שילוק משום דראית פני הבית לא חשיב מעשה בגופו כ"ש שבת ואם פדאו ואח"כ נכנס שבת השני אם חייב יש לחקור כיון דשניהם הן בלא מעשה ובהכניס לבית שומירה ברשות הקדש ופדאו דלא מהני תו ראית פני הבית ואף דלא חשיב מעשה גבי ראית פני הבית רק הכנסה ראשונה מחייבת דהא הכניסה במוץ והוציאה וחזר והכניסה לאחר מירוח לא מהני להרבה מן הראשונים ז"ל אבל בשבת כל שבת קובע בפ"ע: ובתרומה דקובעת למעשה איכא פלוגתא דר"א ורבנן אי קובעת קודם גמר מלאכה ואמרין בתוספתא דמודה ר"א בתורם שבלין ועתיד לעשותו גורן ענבים ועתיד לעשותו יין זיתים ועתיד לעשותו שמן דאוכל מהן עראי ורק בתורם גרוגרות ועתיד לדורסן תמרים ועתיד לדונשן פליגי ר"א ורבנן וכתב האור שמש הטעם משום דדבר של גורן ויקב אסור לתרום קודם גמר מלאכתו ומש"ה התרומה אינה טובלת ע"ש אף אמרין שם בתוספתא כה"ג אף לענין פלוגתא דר"מ וחקמים אי מקח קובע קודם גמר מלאכה דמודה ר"מ בלוקח שבלין ועתיד לעשותו גורן ענבים ועתיד לעשותו יין זיתים ועתיד לעשותו שמן דאוכל מהן עראי ע"ש ונתם ליכא למימר האי טעמא ואמרין בירושלמי (ספ"ד דמעשרות) דר"מ ור"א אמרו ד"א אלמא טעם אחד להם ע"כ נראה הטעם דמודים בשבלין ועתיד לעשותו גורן כו' משום דמחומרין מלאכה טפי וכה"ג מודים דאין תרומה ומקח קובעין דאמרין בפלוגתא דר"א וחקמים דמודים חקמים לר"א בכלפלה של תאנים דתרומה טובלת אעפ"י שלא נגמרה מלאכתו וכתב הפ"מ הטעם לפי שאינו מחוסר אלא חפוי ע"ש אלמא דתלי בחסרון מלאכה דכל דמחוסר מלאכה פורתא מודים חקמים דטובל וכל שמחוסר מעשה רבה פגון שבלין לעשותו גורן כו' מודה ר"א לחקמים ולא פליגי אלא בגרוגרות ועתיד לדורסן כו': ובמקח דקובע למעשה כתב רש"י ז"ל (ביצה ל"ה) על הא דאמרין שם אחד שבת כו' ואחד מקח פולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ז"ל ואחד מקח אם מכרו לחברו קודם גמר מלאכה לא אמרין אחשבינהו בהכי כו' ונראה מזה דקביעות מקח הוא משום המוכר דאחשבינהו במה שמכרו לחברו רק דלא מהני זה קודם גמר מלאכה.

והנה הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מהל' מעשר ה"ב) כתב דלוקח לשלוח לחברו לא נקבעו ושמ (ה"א) כתב הלוקח פירות תלושין לאכלו הוקבעו וכתב הרדב"ז ז"ל דאם לקח למכרו לא הוקבעו עד הלוקח האחרון שלקח לאכלו ע"ש ונראה מזה דהקביעות הוא מצד הלוקח דאחשבינהו במה שלקחון ואיפא חילוק בין אם לקח לאכלו או לחזור ולמכרו או לשלוחו דאי בחשיבות מצד המוכר דאחשבינהו במה שמכרו מאי נ"מ לאיזה דבר לקחון הלוקח ונראה דזה תלי בהאבעיא בירושלמי (פ' מרובה) הפודה כלכלה מיד הגנב מהו שתטבל למעשר אי פדיון מהקדש חשיב כמקח ע"ש ונראה דתלי בזה אי החשיבות הוא מצד הלוקח א"כ מאי נ"מ אי לקחו מגבוה או לקחו מהדיוט אבל אי החשיבות הוא מצד המוכר שמחשבו במה שמוכר בהקדש ל"ש זה דכל הקדש עומד לפדיון.

והנה במעשרות (פ"ב מ"ה) בפלוגתא דר"מ ונחמ"ם באומר לחברו הילך איסור זה ונתן לי בו ה' תאנים דס"ל לר"מ לא יאכל עד שיעשר דס"ל דמקח קובע אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו הביא הר"ש ז"ל מהירושלמי דדוקא בליקט המוכר ונתן ללוקח אבל בליקט הלוקח ואוכל אף ר"מ מודה ע"ש ונראה מזה דהחשיבות של מקח הוא מצד המוכר וכשלוקט המוכר בעצמו ונותנו ללוקח אחשבינהו טפי ומנהי אף אם לא נגמרה מלאכתו אף בפ"ג מ"ב כתב הר"ש ז"ל דזה דר"מ אוסר עד שיעשר הוא משום שהקדים לו האיסור אבל אם לא הקדים לו אף ר"מ מודה ע"ש ומזה נראה דהחשיבות הוא מצד הלוקח וכשמקדים לו האיסור מחשיבה טפי והנה בפה"מ (מעשרות פ"ב מ"ו) כתב הרמב"ם ז"ל כי הקנייה והמכירה קובעת למעשר ע"ש היינו ששניהם יחד קובעין למעשר דע"י חשיבות שניהם שנה מוכר וזה לוקח נקבע למעשר וכל שחסר חשיבות מצד אחד אינו נקבע ומש"ה הלוקח לשלוח לחברו דליכא חשיבות מצד הלוקח לא הוקבע ואלכא דר"מ בדבר שלא נגמרה מלאכתו בעינו חשיבות טפי בין מצד הלוקח ובין מצד המוכר ובעינו שילקוט המוכר בעצמו וזה יקדים לו האיסור: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ה) האומר לחברו צא ולקוט לה כ' תאנים משלי ואני אמלא את פרסי משלה שניהם פטורין שאין זה חליפין כדי שיהיה מוכר ואם צירף ואכל חייב וכתב הרמב"ם ז"ל בתוספתא אינו פן אלא האוכל במגן חייב והממלא פרסו פטור ונ"ל בשלא צירף וכתב הכ"מ דבירושלמי מקשינן עלה אמאי אינו אוכל אחת אחת ומשנינן דמירי במצרף ומקשינן אי במצרף אפילו הממלא פרסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין אר"ש א"ל חליפין שלא נתפנון האיש הזה אלא להגס לבו שיאכל ומפרש רבנו דכי אמר אי במצרף אפילו הממלא פרסו יהא חייב סליק בקושטא וקם דינא שאם צירף זה וזה חייבים ואם לא צירף זה וזה פטורין והר"י קורקוס ז"ל כתב על הא דקאמר בירושלמי א"ל חליפין כו' אלא להגס לבו שיאכל כלומר שזה שהודה למלא פרסו משל חברו לא הודה לו זה תמורת העשירים דמלוי פרסו מסתברא דיותר מכ' תאנים נתפנון ורק במתנה נתן לו מלוי פרסו וכדי שיעגיס לבו לאכול ולא יתבייש א"ל אני אקח תמורת זה כ' תאנים משלה ומתנה אינה קובעת ומיהו הלוקח כ' תאנים נראה שהוא מקח שבשביביל מלוי פרסו נתן אותם לו כו' וטעם שכתב רבנו שאי"ז חליפין נראה מהירושלמי דאממלא פרסו קאי דהוי מתנה אבל האוכל במגן חליפין הם אלא דפטור משום דלא הגיעו לגורן ולכן חייב בצירוף ע"ש והנה להר"י קורקוס ז"ל יש לעיין איך אפשר דהממלא פרסו הוא מתנה והאוכל במגן הוא מוכר הא פינן דהמילוי פרסו הוא מתנה א"כ ליכא חליפין ע"ז שאוכל במגן ונראה מדברי הר"י קורקוס ז"ל דזה דמקח קובע למעשר ולא מתנה תלוי בהנותן דאם נותן לשם מתנה פטור ואם נותנו בשביל איזה דבר הוי מקח ואינו תלוי בדעת הלוקח וכשאומר לו מלא פרסו משלי לא נתפנון שיהיה זה תחת הכ' תאנים אלא מתנה כמ"ש

הר"י קורקוס ז"ל א"כ פיון שהנחתו נתנו לשם מתנה אינו קובע אבל הכ' תאנים שנתנו לו זה נתן לו תחת מילוי פרוסו א"כ נתן לו בשביל איזה דבר חשיב מקח דאי תלי בהמקבל א"כ אדרבה הממלא פרוסו יהא חייב פיון שהוא נותן לו תמורתו כ' תאנים ובדידיה הוי מקח והאוכל במגן יהא פטור דאינו נותן בעדן פלום דזה שנתנו לו למלא פרוסו אין זה בעדן אלא מתנה בעלמא כמ"ש הר"י קורקוס ז"ל והטעם הוא דס"ל דהחשיבות של מקח דקובע הוא מצד המוכר א"כ תלי בדידיה אי נותן לשם מכר או לשם מתנה והרמב"ם ז"ל לא ס"ל כהר"י קורקוס ז"ל ואינו מחלק בין האוכל במגן לממלא פרוסו דאם צירף שניהם חייבין ואם לא צירף שניהם פטורין וכמ"ש מראה"פ דאין להעמיס דברי הר"י קורקוס בשיטת הרמב"ם ז"ל לשטתיה אגיל דהחשיבות של מקח הוא מצד שניהם א"כ כל שאחד נתכונן לשם מתנה אין זה מקח וא"כ שניהם שוין: והנה על הרמב"ם ז"ל יש לעיין שפכת דאם צירף חייב פיון דכתב הרמב"ם ז"ל דאין זה מקח אם צירף אמאי חייב הא צירוף משוי דין גנור וגמר מלאכה אבל צריך עוד קביעות וכן על הראב"ד ז"ל יש לעיין שפכת דהממלא פרוסו והאוכל במגן חייב ובשלא צירף נהי דס"ל דהאוכל במגן חשיב מקח הא אף במקח יאכל בלא צירוף ע"כ נראה דהאי צירוף דקאמר הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל אינו צירוף שנים רק צירוף כל הכ' תאנים שיעורמילוי פרוסו דאז חייב משום קביעות דאכילת קבע אסור לעולם וכמו במקלף שעורים דאמרין מקלף אחת אחת ואוכל ואם קלף ונתן לתוף ידו חייב וכתב רש"י ז"ל בביצה וכן הרמב"ם ז"ל דהטעם משום קביעות וקביעות לכ"ד הוא שיעור בפ"ע דאמרין בירושלמי דבשעורים שמים פטור ג' חייב ובחטים ג' פטור ד' חייב ובתאנים עשרים או שיעור מילוי פרוסו הוא שיעור קביעות ואם צירפן חייב בלא מקח וזה דאמרין במעשרות (פ"ג מ"ח) בתאנה שהיא עומדת בחצר עלה לראשה ממלא חיקו ואוכל משום דבראשו של אילן ליפא קביעות חצר צ"ל דממלא חיקו הוא פחות מעשרים וזה שפכתו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל בשלא צירף היינו שלא צירף הפל אבל שנים צירף דמקח מהני להו [הביא הר"ש ז"ל (שלהי פ"א דכלאים) בשם רב האי גאון על ההיא דהטומן לפת וצנונות תחת הגפן דאינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשרות כו' דהאי משום מעשרות היינו דאי איפא התם ח' ראשי לפתות לא מצטרפות לחייבנהו במעשרות והקשה עליו הר"ש ז"ל דמעשר לא בעי צירוף רק מעשר בהמה בעי צירוף דמעשר ירק פשיטא דמחייב על כל לפת ולפת ע"ש ונראה דכוננת רב האי גאון הוא לענין אכילת קבע שהוא ע"י צירוף הרבה דאין מצטרפות ח' ראשי לפתות לחייבנהו במעשרות דלכל דבר יש שיעור אחר של צירוף לקביעות ועל הר"ש ז"ל יש לעיין אמאי לא הקשה עליו מה שייך צירוף של ח' דמעשר הוא אחד מעשרה וצירוף של ח' לא מהני כלל אף במעשר בהמה]: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ג) האומר לחברו הא לך איסור זה ותן לי בו ה' תאנים ה"ז אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב לעשר כו' באשכול שאבן לי מגרגר ממנו באילן ואוכל ברמון שאבן לי פורטו באילן ואוכל כו' וכתב הראב"ד ז"ל וילענין קביעות מעשר אין פאן קפידא אלא בצירוף אבל בתולש הקלח ובקוצץ האשכול אין קפידא ובלבד שלא יצרפן ויאכל וכתב הרדב"ז ז"ל ומה עלה בדעת הראב"ד ז"ל הלא אם קצץ האשכול ומגרגר ואוכל זהו דרכו ואי"ל קבע גדול מזה ע"ש.

והנה יש לעיין הא הקא אין הקבע מחמת צירופו ואכילתו אלא המקח קובע והצירוף הוא רק שיהיה גמר מלאכה ואז מקח קובע ומה שייך מה שכתב הרדב"ז ז"ל דאם קצץ האשכול ומגרגר זהו דרכו ואי"ל קבע גדול מזה וטעם הראב"ד ז"ל הוא דכ"ז שהו מחוברין באשכול חשיבי כולן אחד ואין פאן צירוף שנים רק אח"כ כשפגרו וכ"א הוא בפ"ע אז צירוף שנים חייב אבל מה

שקצץ פל האשכול לא אכפת לן וס"ל דפלוגתא דר"ט ור"ע הוא בזה דר"ט ס"ל דכל שקצץ פל האשכול יחד אף אם אח"כ מגררו ומצרו לא מהני דאזלינן בתר מעיקרא וכיון שקצץ פל האשכול יחד חשיב פלו דבר אחד אף אם אח"כ פורטו ומגררו: הנה בההיא דהילף איסור ותן לי בו ה' תאנים דס"ל לר"מ דאף אחת אחת לא יאכל דס"ל דמקח קובע אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו והביא הר"ש ו"ל דרק בהקדים לו האיסור פליג ר"מ הא לא"ה מודה ר"מ דאינו טובל ובעיני ג"כ שילקוט המוכר וקשה הא אמרינן (שלהי ע"ב) דהמתלף עם חברו כו' זה לקצות וזה לקצות חייב ואמרינן בירושלמי שהביא הר"ש ו"ל שם דר"מ היא דמקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ובחליפין ליכא הקדמת איסור ולא לקיטת מוכר וצריף לדחוק דחליפין הוי פמו הקדמת איסור ולקיטת מוכר אף נראה דזה דבעינן הקדמת איסור לקיטת מוכר הוא רק באוכל אחת אחת דהתם ליכא גמר מלאכה משום דמחוסר גורן ואמרינן בתוספתא דמודה ר"מ לתכמים בלוקח שבלין ועתיד לעשות מהו גורן ר' שאוכל מהו עראי ופליגי רק בגרוגרות ועתיד לדוןשן כ"ל דכל דהחסרון משום גורן אין מקח קובע ולפ"ז באוכל אחת אחת דמחוסרין גורן דכל פחות משנים אינו גורן אין סתם מקח קובע ובעיני שיקדים לו האיסור וילקוט המוכר דחשיב קביעות טפי אבל במתלף עם חברו לקצות דאין החסרון משום גורן והוי בגרוגרות ועתיד לדוןשן כל מקח קובע ביהו.

[הנה בההיא דר' אושעיא דמערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה הקשה השמ"ק בפ' הפועלים בשם הרמב"ן ו"ל הא תליא בפלוגתא אי בדבר של גורן צריף ראית פני הבית ואמרינן בבבכות דר' אושעיא הלכה פסוקה היא ולית מאן דפליג וכתב דמייירי שלא עשה מירוח בבית ובזה לכ"ע צריף ראית פני הבית והנה קשה דאפתי תלי בפלוגתא דר' יעקב ס"ל (בביצה ל"ה) במעביר תאנים בחצרו לקצות דחצר קובעת אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו ואמרינן בירושלמי (מעשרות פ"ה ה"א) דכמו דפליג ר"מ במקח דקובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ה"נ חצר בית שומירה ע"ש א"כ אפתי דר' אושעיא תלי בפלוגתא ולפי התוספתא אפתי שפיר פיון דמודה ר"מ בשבלין ועתיד לעשותן גורן דאין מקח קובע ה"נ חצר בית שומירה דאינו קובע וכן ר' יעקב לא פליג רק במעביר תאנים לקצות ואפתי ר' אושעיא דמייירי בשבלין כד"ה אף להרמב"ן ו"ל אפתי קשה שכתב דמייירי ר' אושעיא באינו עושה מירוח כלל ומהתוספתא נראה דרק בשבלין ועתיד לעשותן גורן מודה ר"מ אבל אם אינו עתיד לעשותן גורן קובע]: סימן נז.

דמאי. גרסינן בסוטה (מ"ח) דיוחנן כ"ג גזר על הדמאי לפי ששלה ככל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא ת"ג בלבד ומע"ר ומע"ש מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין כו' עמד והתקין להם הלוקח פירות מע"ה מפריש מהם מע"ר ומע"ש מע"ר מפריש מפנה תרו"מ ונותנה לכהן ומע"ש עולה ואוכלו בירושלים מע"ר ומ"ע הממע"ה ע"ש ונדעת כל הראשונים ו"ל חוץ מן הטור יו"ד (סי' של"א) דתרו"מ נותן לפהו בחנם וטעם הדבר דלא אמרינן בתרו"מ הממע"ה כתב רש"י ו"ל שם משום שיש בו עון מיתה אחר מור עליה שיתנו בחנם דילמא משקה ליה ואפתי לידי תקלה והתוס' (יומא ט') כתבו משום דדבר מועט הוא אחד מק' ודמיה מועטין שצריף למוכרה בזול תקינו רבנן שיתנהו לכהנים ע"ש והנה הרמב"ם ו"ל בפה"מ ריש דמאי במתק לשונו כתב טעם אחר וז"ל שם כי הדמאי והוא הספק שלא נודע אם הוציא ממנו מתנות הקב"ה אם לא חנקה להוציא ממנו חלק מק' הוא מעשר מן המעשר וינתן לפהו ויוציא ממנו מע"ש ויאכלוהו בעליו בירושלים כו' ואינו חייב להוציא ממנו לא מע"ר ולא מ"ע כי מע"ר ללוי ומ"ע לעניים והעיקר אשר ביזנו בדינים הממע"ה וזה הדבר ספק וי"ל ללוי או לעני הבא

רָאָה כּו' וְלֹא נַעֲשֶׂה כֵן בְּמַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּרוּמָה וְהוּא חוּק לִפְהֵן וְהָאוּכַל טָבַל אֲשֶׁר לֹא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ מִתְּנוּת פֶּהֵן הוּא חֲזִיב מִיָּתֵה בִּי"ש וּמִדְּרָךְ הָאִסּוּר הוֹצִיאָנוּ מִמֶּנּוּ חוּק לִכְהֵן לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִפְהֵן יְכוּל לְהוֹצִיאֹ בְּדְרָךְ מִדְּרָכֵי הַדִּינִים ע"ש הַיָּינוּ דַּמֶּש"ה תְּרוּ"מ צָרִיף לְתַתּוּ לִכְהֵן וּמַע"ר וּמ"ע רַק מִפְּרִישׁוֹ וּמַעֲפָב לַעֲצָמוּ דִּישׁ חִילּוּק בְּהַפְרָשָׁה בֵּין הַפְּרָשַׁת דְּבָר שֶׁהוּא חוּק לִכְהֵן לְשַׁאֲר הַפְּרָשׁוֹת דְּדָבָר שֶׁהוּא חוּק לִכְהֵן הָאִסּוּר שֶׁל הַטָּבַל הוּא שְׂיוּצִיא מִמֶּנּוּ חוּק לִכְהֵן וּמֶש"ה צָרִיף נְתִינָה לִפְהֵן דָּאֵם יִפְרִישׁוּ מִתְּחִלָּה ע"מ שֶׁלֹּא לִיתְנוּ לִכְהֵן אִינוּ כְּלוּם דְּזַהוּ דְּרָךְ הָאִסּוּר שְׂיוּצִיא מִמֶּנּוּ חוּק לִכְהֵן מֶש"ה כִּי בְּשַׁאֲר הַפְּרָשׁוֹת דָּאִין הַנְּתִינָה שְׂיִיכַת לְהַפְרָשָׁה וּמֶש"ה אֲמַרִּינוּ הַמַּמַּע"ה: הַגְּהָ אֲמַרִּינוּ (בִּפ"ג דְּחֻלָּה) גַּר שְׂנַתְגַּיִיר וְהִיתָה לוֹ עֵיסָה נַעֲשִׂית עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיִיר פְּטוּר מִשְׂנַתְגַּיִיר חֲזִיב סָפֵק חֲזִיב וּבִירוּשָׁלַיִם אֲמַרִּינוּ דְּמִפְּרִישׁ וְנוֹטֵל דְּמִים מִן הַשֶּׁבֶט אֶף הֶרֶמֶב"ם ו"ל פְּתַב (בִּפ"ח מֵהַל' בַּפּוּרִים ה"ט) גַּר שְׂנַתְגַּיִיר וְהִיתָה לוֹ עֵיסָה נִתְגַּלְגְּלָה עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיִיר פְּטוּרָה וְאֵם מִשְׂנַתְגַּיִיר חֲזִיבָת וְאֵם סָפֵק חֲזִיבָת בְּחֻלָּה לְפִי שֶׁהוּא עֲוֹן מִיָּתֵה ע"ש וְלֹא פְתַב שְׂנוֹטֵל דְּמִים מִן הַפְּהֵן וּלְשִׁיטְתִּיהָ אֲזִיל דְּבַדְבָר שֶׁהוּא מִתְּנַת פֶּהֵן לֹא אֲמַרִּינוּ הַמַּמַּע"ה שֶׁזַּהוּ הַפְּרָשַׁתוֹ שְׂיִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ חוּק לִכְהֵן וְהַגְּהָ ז"ש הֶרֶמֶב"ם ו"ל לְפִי שֶׁהוּא עֲוֹן מִיָּתֵה וְלָמָּה צָרִיף לָזֶה תִּי"ל מִשׁוּם דְּסָפֵק אִסּוּרָא לְחוּמְרָא בָּא לְפָרֵשׁ זֶה שֶׁפְּתַב דְּחֲזִיבָת בְּחֻלָּה וְהַיָּינוּ כְּפִשָׁר חֲזִיב חֻלָּה דְּצָרִיף לִיתְנוּ לִכְהֵן וּלְפִי שֶׁהוּא עֲוֹן מִיָּתֵה וּכְמ"ש בִּפְה"מ בְּדַמַּי דְּהָאוּכַל טָבַל שֶׁלֹּא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ מִתְּנַת פֶּהֵן הוּא חֲזִיב מִיָּתֵה וּמִדְּרָךְ הָאִסּוּר הוֹצִיאָנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנַת פֶּהֵן כּו' דְּטָבַל שֶׁהוּא בְּמִיָּתֵה הוּא טָבַל שֶׁלֹּא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ מִתְּנַת פֶּהֵן וּמִדְּרָךְ הָאִסּוּר הַזֶּה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ חוּק לִכְהֵן אֲבָל טָבַל שְׂאִינוּ בְּמִיָּתֵה אִינוּ שְׂיִיף לְנִתְיָנָה כָּלֵל [וּצ"ל דְּהֶרֶמֶב"ם ו"ל הִיתָה גַּרְסַתוֹ בְּהִירוּשָׁלַיִם כְּגַרְסַת.

הַמַּהֲרַש"ם ו"ל וְהַשְּׂדָה יְהוֹשֻׁעַ דְּלֵהַמְּסַקְנָא שֶׁם אִינוּ נוֹטֵל דְּמִים מִן הַטָּבַל ע"ש]: וְהַגְּהָ (בִּרְפ"ג דְּתְרוּמוֹת) אֲמַרִּינוּ הַתּוֹרֵם חֲבִית שֶׁל יָיִן וְנִמְצָא שֶׁל חוּמָץ אִם יָדוּעַ שֶׁהִיתָה שֶׁל חוּמָץ עַד שֶׁלֹּא תִרְמָה אִינָה תְּרוּמָה כּו' וְאֵם סָפֵק תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרוֹם וְהִבִּיא שֶׁם בִּפְה"מ מִהִירוּשָׁלַיִם דְּנוֹתָן שְׂתִיָּהֵן לִכְהֵן וְנוֹטֵל מִהִפְהֵן דְּמִי הַגְּדוּלָּה מִשׁוּם דֵּהַמַּמַּע"ה וְכֵן פֶּסֶק הֶרֶמֶב"ם ו"ל (בִּפ"ה מֵהַל' תְּרוּמוֹת הַכ"ג) כְּהִירוּשָׁלַיִם שֶׁפְּתַב כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה בְּשְׂתִיָּהֵן נוֹתְנָן לִכְהֵן אֲחַד וְנוֹטֵל מִן הַפְּהֵן דְּמִי הַגְּדוּלָּה ע"ש וְהַיָּינוּ דְּמִי הַתְּרוּמָה הֶרְאִשׁוּנָה שֶׁהִיא הַגְּדוּלָּה דֵּהַשְּׂנִיָּה נִתְמַעֲטָה מִפְּנֵי הַתְּרוּמָה הֶרְאִשׁוּנָה כְּמ"ש הַר"ש ו"ל וּמִשׁוּם דֵּהוּי סָפֵק אִינָה הִיא תְּרוּמָה אִם הֶרְאִשׁוּנָה אוֹ הַשְּׂנִיָּה צָרִיף לִיתְנוּ לוֹ הַפְּהֵן דְּמִי הַגְּדוּלָּה מִשׁוּם דֵּהַמַּמַּע"ה וְהַטַּעַם דְּכָאֵן פְּתַב הֶרֶמֶב"ם ו"ל דְּנוֹטֵל דְּמִים מִן הַפְּהֵן מֶש"ה כִּי בְּסָפֵק חֻלָּה הוּא מִשׁוּם דְּהִכָּא ל"ש לוֹמַר דֵּהַנְּתִינָה הוּא תְּנַאי בְּהַפְרָשָׁה דְּזַהּ שְׂיִיף רַק בְּסָפֵק גַּר שְׂנַתְגַּיִיר אוֹ בְּדַמַּי אִם יְהִיָּה הַדִּין שֶׁא"צ לִיתְנוּ לִכְהֵן א"כ תְּחִילַת הַהַפְרָשָׁה הוּא ע"מ שֶׁלֹּא לִיתְנוּ לִכְהֵן וְזֶה לֹא מִהִנְיָ שֶׁהַהַפְרָשָׁה הִיא שְׂמִפְרִישׁ לִיתְנוּ לִכְהֵן אֲבָל בְּתֵרֵם חֲבִית שֶׁל יָיִן וְנִמְצָאָת שֶׁל חוּמָץ דְּבִשְׁעָה שֶׁהַפְּרִישׁ הֶרְאִשׁוּנָה הִיתָה כְּפִשָׁר הַפְּרָשׁוֹת ע"מ לְתַתּוּ לִכְהֵן רַק אַח"כ כְּשֶׁבְּדַק וְנִמְצָא חוּמָץ וְנַעֲשֶׂה סָפֵק אִם חֻלָּתָה קוֹדֵם הַהַפְרָשָׁה אוֹ לֹא אִם מְסָפֵק נוֹטֵל דְּמִי הַגְּדוּלָּה דֵּהַיָּינוּ דְּמִי הֶרְאִשׁוּנָה מִפְּהֵן אִין זֶה שְׂיִיף לְהַפְרָשָׁה כָּלֵל דְּבְּסָפֵק שְׂנוּלֵד לְאַחַר הַפְּרָשָׁה ל"ש זֶה (וְזֶה דְּאֲמַרִּינוּ (בִּיבְמוֹת צ"ט) בְּכַהֲנַת שְׂנַתְעָרַב וְלָדָה בּוֹלֵד שֶׁפְּחָתָה כּו' דְּמוֹכְרִין אֶת הַתְּרוּמָה וְהַדְּמִים שֶׁלָּהֶם כּו' הֵתֵם ג"כ הַהַפְרָשָׁה הִיא ע"מ לְתַתּוּ לִכְהֵן שֶׁהִרִי טָבַל גְּמוּר הוּא שֶׁחֲזִיב בְּנִתְיָנָת פֶּהֵן הוּא רַק שֶׁאֲפָשֵׁר שֶׁהוּא עֲצָמוּ פֶּהֵן א"כ יְכוּל לְמַפְּוֹר אַח"כ לִכְהֵן מִשׁוּם הַמַּמַּע"ה]: פְּתַב הֶרֶמֶב"ם ו"ל (פ"א מֵהַל' תְּרוּמוֹת הִיא) פְּיֻרוֹת הָעַפּוּ"ם שֶׁגְּדָלוּ בְּקַרְקַע שֶׁקָּנָה בִּא"י כּו' וְאִם לְקַחֵן יִשְׂרָאֵל אַחַר שְׂנַתְלִישׁוּ קוֹדֵם שֶׁתְּגַמֵּר מְלֵאכְתָּן וּגְמָרוֹן יִשְׂרָאֵל חֲזִיבִין בְּכָל מֵה"ת וּמִפְּרִישׁ ת"ג וְנוֹתְנָה לִפְהֵן וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמוֹכְרָה לִכְהֵן וּמַע"ר הִיא שֶׁלּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְלוּי בְּמַעֲשֵׂר וְלִכְהֵן בְּתְרוּמַת

מעשור אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו פלוס ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשור לפהו פתרומה גדולה לפי שצאמר בתרו"מ פי תקחו מאת בני"י כו' עכ"ל ומה קשה ליה להרמב"ם ו"ל בפתרומת מעשור אמאי אין נותנין לכהן יותר ממע"ר ללוי שאין נותנין ולא הוי כת"ג שנותנין לפהו ולפ"ז במע"ר לא קשה פינו דאתי מכח גברא דלא מצי לאשתעווי דינא בהדיה ליפא מצנת נתינה וזה דת"ג צריף ליתן לכהן ולא אמרינו קאמינא מכח גברא כו' הוא משום דבתרומה בעינו הפרשה לשם נתינה ומדרף הפרשתו הוא ומש"ה קשיא ליה להרמב"ם ו"ל רק מתרו"מ דצריף ג"כ הפרשה לשם נתינה א"כ אמאי לא יתנו לכהן כמו שנותן ת"ג וכתב דזה ילפינו מקרא פי תקחו מאת בני"י את המעשור כו' דתרומת מעשור מפירותיו של עפוי"ם איכא הפרשה בלא נתינה: והנה יש לעיין על הרמב"ם ו"ל (מבכורות י"א) דאמרינו במפקיד פירותיו אצל העפוי"ם לר"ש הוא דמאי דספק חלפינהו ואם חלפינהו העפוי"ם בשלו הן טבל ומוקמינו שם דהאי דמאי הוא לענין תרומה גדולה דמפריש דא"צ ליתנום לכהן מספק ע"ש והא הכא נולד הספק קודם הפרשה ומ"מ אמרינו פינו דרק ספק אם החליפן תורם ת"ג והוא שלו ולא הוי חסרון בהפרשה אף דהפרשה היא ע"מ שלא ליתנו לכהן אף הרמב"ם ו"ל בפ"א מהל' מעשור הי"ג ט"ו) פתבה בענין אחר לגמרי דבמפקיד אצל העפוי"ם פסק דאמרינו ודאי חלפינהו והמוליה אצל טוחן עפוי"ם הוא דמאי רק משום דשמא החליפן בפירותיו של ע"ה דהרמב"ם ו"ל ס"ל דפירותיו של עפוי"ם פטורין לגמרי והאי דמאי הוא כשאר פירות ע"ה דחיישינו שמא החליף בשל ע"ה דס"ל דלא מהני ס"ס בדמאי כמ"ש הכ"מ שם א"כ הוי כשאר דמאי דנותן תרו"מ לכהן א"כ לא פסק הרמב"ם ו"ל פלל פההיא דבכורות שם: והנה זה דס"ל להרמב"ם ו"ל דספק מתנות פהו צריף נתינה משום דבעינו הפרשה לשם נתינה אף שהוא נגד סוגיא דבכורות שם נראה דסמך על התוספתא (פ"ד דמאי) והביאה הרמב"ם ו"ל (פי"ג מהל' מעשור הכ"א) הוי לפניו ב' קפות אחת של טבל ואחת מתוקן ואבדה אחת מהן מפריש מן השנייה ת"ג ותרו"מ ונותנו לכל פהו שירצה ומפריש מע"ש בלבד בדמאי ע"ש א"כ אינו רק בפירות ע"ה צריף ליתן תרו"מ לכהן אלא בכל ספיקות פן דהא הכא הוי ספק של תערוכות וזהו נגד סוגיא דבכורות דבספק חלפינהו א"צ ליתן ת"ג לפהו ובתוספתא אמרינו רק דצריף ליתן ת"ג ותרו"מ לכהן אבל מע"ר ללוי א"צ ליתן פינו דהוי ספק וכינון דהרמב"ם ו"ל פסק פהתוספתא מש"ה לא פסק פהסוגיא דבכורות והנה הגר"א ו"ל הגיה שם בתוספתא ומוכרן לכהן והיינו מכח סוגיא דבכורות אף הרמב"ם ו"ל דגרסי (בפי"ג הכ"א) פגרסא דלפנינו ופסק פהתוספתא מש"ה לא פסק פהסוגיא דבכורות: והנה שיטת הרמב"ם ו"ל בפה"מ ריש דמאי דאף דצריף ליתן תרו"מ של דמאי לפהו אין זה מדין ממון רק מדרף ההפרשה הוא וכמ"ש ומדרף האיסור הוציאנו ממנו חוק לכהן ולא מפני שהכהן יכול להוציא בדרף מדרכי הדינים ע"ש דלענין ממון אמרינו הממע"ה והנה יש להביא ראיה דתרו"מ של דמאי אינו ממון פהו דאמרינו בירושלמי שהביא הר"ש ו"ל (דמאי פ"א מ"ב) על ההיא דמאבדין מיעוטו בדרכים ואיכא פלוגתא בירושלמי אי מייירי במע"ש או בתרו"מ של דמאי ומקשינו למ"ר בתרו"מ דאפילו בנדאי ואפילו מרובה נמי דהא אין מביאין תרומה מן הגורן לעיר אא"כ הנה במקום גדותה מביאין נוטל דמים מן השבט היינו במקום גודדי חיה ולסטים ומשנינו דמצנה להשיב אבדה פינו שהוא במקום גודדי חיה ואין מצנה להשיב אבדה בדמאי ע"ש ועיין בר"ש ו"ל שם והא השבת אבדה הוא מדין ממון ומ"ל אם הוא תרו"מ של ודאי או של דמאי ונראה מזה דתרו"מ של דמאי אף דצריף לתתו לכהן אינו ממון פהו וליכא משום השבת אבדה: והנה השעה"מ הקשה על הטור דס"ל דתרו"מ של דמאי מוכרה לכהן (מרפ"ב דעזרה)

דאָמרינגן התרומה ותרומ"מ ותרומ"מ של דמאי הסלה והבפורים עולין בק"א ומצטרפין זע"ז וצריף להרים כו' וזה דצריף להרים הוא משום גזל השבט ואי תרומ"מ של דמאי א"צ נתינה לפהו א"כ ליפא גזל השבט ואמאי צריף להרים ע"ש.

והנה כמו כן יש להקשות אף על הרמב"ם ז"ל פ"ג דצריף ליתן תרומ"מ של דמאי לכהן אינו מדין ממון א"כ ל"ש גזל השבט וכל שהוא מדין איסור מתבטל בק"א והוי פתרומת הפליסין והתרובין כו' שאין הפהנים מקפידין עליהם דא"צ להרים כמ"ש הרמב"ם ז"ל וכינן דהכא לי"ל מדין ממון הוי פאין מקפידין עליהם והנה הרמב"ם ז"ל (תרומוות פט"ו ה"כ) פתב ת"ג ותרומ"מ והסלה והבפורים פולן נקראו תרומה כו' לפיכך דין ארבעתן לענגן אכילה ודימוע אחד הוא פולן עולין בק"א ומצטרפין זע"ז ואם נטמאו ישלכו ודין תרומ"מ של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומ"מ של נדאי ע"ש והנה זה דצריף להרים לא פתב שם (ובפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הי"ג) פתב ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים התרומה ותרומ"מ והסלה והבפורים עולין בק"א וצריף להרים ומצטרפין זע"ז כו' ע"ש אף תרומ"מ של דמאי לא פתב שם ונראה דדעת הרמב"ם ז"ל דבתרומ"מ של דמאי א"צ להרים וזה דאמרינגן במתני' וצריף להרים לא קאי על של דמאי הנה התוי"ט ריש דמאי פתב להוכיח דתרומ"מ של דמאי צריף ליתן לפהו מתנת חנם ודלא פהטור מההיא דחלה (פ"ג מ"ט) בזיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף דאם אג"ל פרנסה ממקום אחר מוציא תרומה ותרומ"מ לפל והשאר מעשר ומע"ש לפי חשבון ומשמע דתרומה נותן לפהו בחנם וכתב אכל הר"ש ז"ל פתב או מוכר לו היותר לפי חשבון ע"ש ויש לעיין מה דעת התוי"ט שיהא צריף לתת הפל לפהו בחנם ומה זה ענגן לדמאי ואי דסובר דכל שהוא תרומה מספק צריף ליתן לכהן בחנם משום חשש תקלה כמו בדמאי וא"כ הךא שמעורב חולין עם התרומה צריף לתת הפל לפהו מתנת חנם יש לעיין טובא מ"ש מקל דימוע דהא מדומע מוכר לכהנים בדמי תרומה ומ"ש הךא משאר דימוע]: הנה מראה"פ (פ"ק דדמאי) פתב טעם אחר אמאי תרומ"מ של דמאי צריף ליתנו לפהו מתנת חנם דכלל הוא פל שהחמירו חכמים מחמת ספיקא דאורייתא ה"ה פנדאי וזהו הטעם בתרומ"מ של דמאי ובספק חלה ובכל ספק אם יש פאן חיוב תרומה מלבד בדין דתרם וצריף לחזור ולתרום פההיא דרפ"ג דתרומות וכ"כ פיוצא בו דכבר נתרמה והוי תרומה גמורה מדאורייתא אלא שחכמים החמירו לחזור ולתרום מספק בכל כה"ג הוא דצריף הפהו ליתן דמים בשביל אחת מהו וכמה שביאר הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' תרומות) וטעמא דכאן אי אתה יכול לומר עשו הספק פנדאי שהרי אין פאן ספק עון מיתה לפי שפכר נתרמה ממנה תרומה גמורה מה"ת ע"ש וקשה טובא הךא פההיא דרפ"ג דתרומות בתורם חביות של יין ונמצאת של חומץ וכו' אמרינגן דנוטל דמי הגדולה מפהו וכ"כ הרמב"ם ז"ל והיינו דמי הראשונה והתרומה הראשונה נדאי לא גריעא מספק תרומה דאורייתא ואיך יכול ליתן דמיה גם מ"ש דתרומה הראשונה תרומה גמורה היא מה"ת רק שחכמים החמירו לחזור ולתרום מספק הנה בתורם חבית של יין ונמצא של חומץ א"א לומר פן דהתם הספק על ב' התרומות שקולין הן: והנה זה דלא נחשדו ע"ה על ת"ג ונחשדו על שאר המעשרות דעת התוס' (בכורות ל' ע"א) דהטעם משום דבתרומה חטה אחת פוטר את הכרי ודעת רש"י ז"ל שאין חשודין על התרומה לפי שהיא במיתה וזה דחשיד על תרומ"מ אף שהוא ג"כ במיתה פתב רש"י ז"ל (בכורות י"א ע"ב) דסבר ע"ה דללוי פקד רחמנא למיתב תרומ"מ ולא לדידי אכל בנדרים (פ"ד) פתב רש"י ז"ל משום דתרומ"מ לא פתיב ביה מיתה בהדיא ואתיא מהיקשא וע"ה לא ציינת להיקשא ע"ש והנה התוס' (בכורות ל') הקשו לשטתם דע"ה לא חשיד אתרומה משום דחטה אחת פוטר את א"כ אמאי חשידי על מע"ש הךא התם נמי אפשר למעבד

כְּדִשְׁמוּאֵל בְּהַקְדֵּשׁ שְׁנֵה מְנָה שְׁחִלְלוּ עַל ש"פ מְחֻלָּל וְה"נ בַּמַּע"ש וְתִי מְשׁוּם דְּפַעְמִים שְׂאֵי"ל פְּרוּטָה מְזַנְמֶנֶת לְחַלֵּל עָלֶיהָ וְגַם אֵין לוֹ כ"א מְעַט מַעֲשֵׂר פְּנֵגֵד ש"פ וְאֵינוֹ רוֹצֵה לִיתֵן פְּרוּטָה פְּנֵגֵדוֹ ע"ש הֵינּוּ דְהִיכָא שִׁי"ל הִרְבֵּה מַעֲשֵׂר וִי"ל פְּרוּטָה מְזַנְמֶנֶת מִפְּרִישׁ ע"ה מַע"ש וְנָה דְצָרִיף לַעֲשֹׂר מַע"ש בְּדַמַי הוּא מְשׁוּם דְשָׂמָא לֹא הֵיָה בְּיָדוֹ פְּרוּטָה מְזַנְמֶנֶת אוֹ הֵיָה לוֹ רַק מְעַט מַעֲשֵׂר וְיֵשׁ לַעֲיִין טוֹבָא א"כ פְּשִׁלְקַח פִּירוֹת מְאָדָּם אַחַד הַיּוֹם וְלִקַּח מִמֶּנּוּ פִירוֹת לְמַחַר אֵין מַעֲשָׂרִין מַזַּע"ז וְאִמְרִינָן בְּדַמַי (פ"ה ה"ז) הַלּוֹקַח מִבַּעַה"ב וְחִזֵּר וְלִקַּח מִמֶּנּוּ שְׁנֵי מַעֲשֵׂר מַזַּע"ז אֶפְיָלוּ מִב' קְנוֹפּוֹת וְאֶפְיָלוּ מִב' עֲיִירוֹת ע"ש וְדִילְמָא הָאֵי מַעֲשֵׂר שְׁהֵיָה לוֹ פְּרוּטָה מְזַנְמֶנֶת וְהָאֵי לֹא מַעֲשֵׂר שְׁלֵא הֵיָה לוֹ אוֹ פְּרוּטָה מְזַנְמֶנֶת וְהוּי פְּלוֹקַח מִב' בַּנ"א דְאֵין מַעֲשָׂרִין מַזַּע"ז דִּילְמָא הָאֵי מַעֲשֵׂר וְהָאֵי לֹא מַעֲשֵׂר: וְעוֹד דְנָה דְחֻטָּה אַחַת פּוֹטְרַת אֶת הַכָּרִי לֹא ד"ה הֵיָה דר' יוֹחֲנָן פְּלִיג עָלָה בִּירוּשְׁלָמִי (תְּרוּמוֹת פ"ד ה"ג) דְאִמְרִינָן עַד כְּמָה פּוֹטֵר אָדָם טְבָלוֹ ד"ת ר"י אוֹמֵר אַחַד לְמַאָה פְּתֵרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלִי"ל דְשְׁמוּאֵל ע"ש א"כ לר"י אַמַּאי אֵין ע"ה חֲשׂוּדִין עַל ת"ג פִּינָן דַּע"ה חֲשִׂיד עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁהוּא אַחַד מִק' אַמַּאי לֹא חֲשִׂיד עַל הַתְּרוּמָה שְׁהֵיָה ג"כ לְכָל הַפְּחוֹת אַחַד מִק' וְהֵנָּה הַר"ח ז"ל (יוֹמָא ח' ע"ב) פְּתַב לּוֹקַח מַע"ה דְבָר בְּרוּר שְׁהַתְּרוּמָה שְׁהוּא ב' מִמַּאָה וְהוּא אַחַת מִנ' וְדַאי מִפְּרִישִׁין וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לְפָהֵן וְהַמַּעֲשֵׂר יֵשׁ מִי שְׁנוֹתְנָן כּו' עכ"ל וְנִרְאָה מְדַבְּרִיו שַׁע"ה מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה כְּדִינָה שְׁהוּא אַחַד מִנ' וְנוֹתְנָה לְפָהֵן וְלֹא עֲבִיד כְּדְשְׁמוּאֵל וְצ"ל הַטַּעַם דְּבַתְּרוּמָה חֲמִיר לִיה כַּמ"ש רַש"י ז"ל מִפְּנֵי שְׁהוּא בְּמִיתָה וְכָל שְׁמִפְּרִישׁ מִפְּרִישׁ כְּדִינָה כְּמוֹ חֶבֶר: הֵנָּה בְּמַכּוֹת (ט"ז) בְּפִלְגֶּשֶׁתָּא דַּר"א וְרַבְּנָן אֵי צָרִיף לְקִירוֹת הַשָּׁם עַל מ"ע שֶׁל דְמַאי דַּס"ל לַר"א א"צ לְקִירוֹת הַשָּׁם דְאֵינוֹ חֲשִׂיד עַל מ"ע דְלִי"ל פְּסִידָא דִיכּוֹל לְהַפְּרִישׁ וְלַעֲכָב לַעֲצָמוֹ דְמִתְרַן לְזָרִים וְנָה דְחֲשׂוּד עַל מַע"ר אַף דַּג"כ מִתְרַן לְזָרִים כְּתַב רַש"י ז"ל שֶׁם דְסָבְרִי דְאֵם יִפְרִישׁוּ מַע"ר יִצְטָרְכוּ לְהַפְּרִישׁ תְּרוּמָה שְׁהֵיָה בְּמִיתָה ע"ש דְסָבְרִי דַּכ"ז שְׁלֵא הַנִּפְרֵשׁ מַע"ר לֹא הוֹטְבַל לַתְּרוּמָה כַּמ"ש הַר"ש ז"ל (חֵלָה פ"ד מ"ו) וּבְגִדְרִים פ"ד דְמִיִּיתֵינוּ ג"כ פְּלוֹגֶשֶׁתָּא דַּר"א וְחֲכָמִים אֵי צָרִיף לְקִירוֹת הַשָּׁם עַל מ"ע שֶׁל דְמַאי כְּתַב רַש"י ז"ל דְעַל ת"ג לֹא חֲשִׂידִי מִפְּנֵי שְׁהֵיָה בְּמִיתָה אֲבָל תְּרוּמָה לֹא כְּתִיבָא מִיתָה בְּהַדְיָא א"כ דְבָרֵי רַש"י ז"ל סוֹתְרִים זַא"ז דְבַמַּכּוֹת ס"ל לַרַש"י דַּע"ה אֵינוֹ חֲשִׂיד עַל תְּרוּמָה רַק סוֹבֵר דְקוֹדֵם שְׁהַפְּרִישׁ מַע"ר אֵינוֹ טְבוּל לַתְּרוּמָה וְנִרְאָה דְטַעְמֵי רַש"י ז"ל הֵן מְוַכְרְחוֹת עַפ"י הַסְּוֵגִיּוֹת שֶׁם דְבַמַּכּוֹת אִמְרִינָן דְטַעְמָא דַּר"א דְאֵין ע"ה חֲשׂוּדִין עַל מ"ע הוּא מְשׁוּם פִּינָן דְמִמוֹנָא הוּא מִפְּרִישׁ לָה הֵינּוּ דְמִפְּרִישׁ וּמַעֲכָב לַעֲצָמוֹ דְלֹא אִיכְפַת לִיה בְּמִמוֹן שְׂאֵי"ל תּוֹבְעִין א"כ קִשָּׁה אַמַּאי אֵינוֹ מִפְּרִישׁ מַע"ר הָא אַף מַע"ר מִתְרַן לְזָרִים וְאֵי מְשׁוּם שְׁהַמַּע"ר הוּא טְבָל פִּינָן דְאֵינוֹ מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה הָא מ"ע שְׁמִפְּרִישׁ ג"כ טְבָל פִּינָן שְׁלֵא הַנִּפְרֵשׁ מִמֶּנּוּ מַע"ר ע"כ צָרִיף רַש"י ז"ל לְפָרֵשׁ שֶׁם דְלֹא חֲיִישׁ ע"ה לְשָׂאָר טְבָל אֲבָל לְטְבָל שֶׁל תְּרוּמָה חֲיִישׁ וְע"כ הַטַּעַם לְפִי שְׁהוּא בְּמִיתָה וּמַש"ה אֵינוֹ מִפְּרִישׁ מַע"ר דְסָבֵר אִם יִפְרִישׁ מַע"ר יוֹטְבַל לַתְּרוּמָה אֲבָל בְּגִדְרִים אִמְרִינָן דְטַעְמָא דַּר"א דְמִפְּרִישׁ מ"ע הוּא מְשׁוּם דְאֵי בְּעֵי מִפְּקִירָנְכִסְיָה וְהוּי מְנִי וְחִזֵּי לִיה וְרַבְּנָן סָבְרִי נְכִסְיָה לֹא מִפְּקִיר שְׂמָא יִזְכָּה בּוֹ אַחַר הֵינּוּ דְזָה לֹא אִמְרִינָן שְׁיִפְרִישׁ וִיעֲכָב לַעֲצָמוֹ וְכָל שְׂאֵינוֹ רַשְׁאֵי אַח"כ לַעֲכָב לַעֲצָמוֹ אֵינוֹ מִפְּרִישׁ כְּלָל א"כ ל"ק לַר"א אַמַּאי חֲשִׂיד עַל מַע"ר דְבָהָא לִיכָא טַצְדָּקָא דִּיפְקִיר נְכִסְיָה וִיחָא צָרִיף לִיתְנּוֹ לְלוּי וּמַש"ה אֵינוֹ מִפְּרִישׁ כְּלָל וַא"כ אֶצ"ל דְטְבָל לַתְּרוּמָה חֲמִיר לִיה מִשְׂאָר טְבָל וְלֹא אֶצְטָרִיף ג"כ לְזָה דְסוֹבֵר ע"ה דַּכ"ז שְׁלֵא הַפְּרִישׁ מַע"ר לֹא נְטְבַל לַתְּרוּמָה אֶלָּא בְּפִשְׁטוֹ דְרַק לַת"ג אֵינוֹ חֲשִׂיד דְכְּתִיב בִּיָּה מִיתָה בְּהַדְיָא אֲבָל לְשָׂאָר דְבָרִים חֲשִׂיד הוּא וּמַש"ה אֵינוֹ מִפְּרִישׁ רַק ת"ג הֵנָּה הַתּוֹס' (יוֹמָא נ"ה) הַקְּשׁוֹ אַמַּאי חֲשִׂידִי ע"ה עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת הָאֵי לֹא חֲשִׂידִי עַל הַגָּזֵל וְתִי דְלֹא חֲשִׂיב לַהּ גָּזֵל מְשׁוּם דְהוּי מִמוֹן שְׂאֵי"ל תּוֹבְעִין עוֹד כְּתַבּוּ מְשׁוּם דַּכ"כ שְׁלֵא הַנִּפְרֵשׁ לֹא חֲשִׂיב לַהּ גָּזֵל

ע"ש וגם זה תלי בב' סוגיות דמכות ונדריים דבמכות דאמרינן דמ"ע מפריש ומעכב לעצמו ע"כ אף לאחר הפרשה לא תשיב להו גזל משום דהוי ממונ שאג"ל תובעין אבל להסוגיא בנדריים דלא אמרינן שמפריש ומעכב לעצמו רק אם אינו רשאי אח"כ לעכב לעצמו אינו מפריש כלל ע"כ לאחר הפרשה לא תשידי על הגזל אף שהוא ממונ שאג"ל תובעין וכינן שאין רשאי אח"כ לעכב לעצמן אין מפרישין כלל דקודם הפרשה לא תשיב להו גזל: אמרינן בפ' בתרא דפאה דבן לוי נאמן לעולם שהוא מע"ר והפריש ממנו תרומת מעשר והקשה בתו"ח פ"ג דזוה דע"ה מפריש ת"ג הוא משום דחטה אחת פוטרת את הכרי א"כ תרומת מעשר שהוא אחד מעשרה אמאי לא נחשד עליה הלוי ע"ש ונראה הטעם משום דאין ע"ה תשודין על הגזל וזה דחשידי אמצעות פתבו התוס' משום דקודם הפרשה לא תשיב להו גזל או משום דהוי ממונ שאג"ל תובעין אף זה שיקף רק בשלקהם אבל נדאי לא תשידי לגזול תרומה של אחרים אף שהוא ממונ שאג"ל תובעין א"כ בפ"ע"ר פשוטגין מע"ר ללוי בתורת מתנות לוייה פ"ג שצריף להפריש ממנו תרו"מ וליקטנו לפהו שיעור מתנת הלוי הוא פשיעור מע"ר לאחר שניטלה תרומתו ואם רוצה בעה"ב יכול בעצמו להפריש תרומת מעשר וליקטן ללוי רק השאר א"כ שיעור מתנת הלוי הוא פדי מעשר לאחר שניטלה תרומתו רק פשיעור מע"ר שיש להלוי טובת הנאה ליקטנו לכל פהו שירצה א"כ הלוי אינו חשיד על הגזל לגזול מתנת הפהו אעפ"י שהוא ממונ שאג"ל תובעין פ"ג שאין זה מפרותיו: הקשה הר"ש ז"ל (חלה פ"ד מ"ו) אמאי נחשדו ע"ה על החלה הא כמו דלא נחשדו על ת"ג לפי שהיא במיתה ה"נ חלה במיתה והעלה שם דלעולם אין ע"ה חשידי על החלה ופי' מתני' דהתם בענין אחר וכ"כ התוי"ט שם דלא תשידי ע"ה על החלה אף הרמב"ם ז"ל ס"ל דנחשדו ע"ה על החלה והקשה עליו התוי"ט דהא אמרינן בירושלמי והביאה הרמב"ם ז"ל בעצמו דכמו שלא נחשדו ישאל על ת"ג בא"י כף לא נחשדו על החלה בסוריא וא"כ כ"ש בא"י דחמיר טפי ובירושלמי שם כתב מראה"פ והוכיח מפמה סוגיות דנחשדו ע"ה על החלה וזה דאמרינן דלא נחשדו ע"ה על החלה בסוריא אין זה דכ"ש בא"י דלא נחשדו דלאו משום חומרא הוא אלא שפדקו ומצאו שלא נחשדו ע"ש.

והנה יש לעיין אמאי חשידי על החלה פ"ג שהוא במיתה כמו תרומה וגם לטעם התוס' דלא תשידי על התרומה משום דחטה אחת פוטרת את הכרי א"כ ה"נ חלה מה"ת בכ"ש והנה אמרינן בירושלמי שם דהלוקח מבעה"ב בסוריא שרוב מכנסו משלו חייב בחלה ע"ש וזה קשה אף להתוי"ט דלא נחשדו בסוריא על החלה וכ"ש בא"י דחמיר טפי א"כ בעה"ב שרוב מכנסו משלו הא כה"ג חמיר טפי ואמאי נחשדו ואף למראה"פ שאין זה משום חומרא מ"מ מ"ש בעה"ב שרוב מכנסו משלו נחשדו: ונראה לומר טעם אמאי ע"ה אינו חשיד על ת"ג נחשד על שאר הפרשות דהוא משום דכל שפכר תרם אינה דבר קיל ליה ואין השאר חמיר ליה נחשד עליה ומש"ה חשיד ג"כ על החלה פ"ג שפכר נטלה ממנו ת"ג ומש"ה בסוריא לא תשידי על החלה חוץ מבעה"ב שרוב מכנסו משלו משום דאמרינן ורינן בדמאי (פ"ו מי"א) דהלוקח פירות בסוריא פטור מלעשר חוץ מהלוקח מבעה"ב שרוב מכנסו משלו ע"ש משום דרוב פירות בסוריא של עכו"ם הם ופטורין מן המעשרות כמ"ש הראב"ד ז"ל (פי"ב מהל' מעשר) וכינן שאין מפרישין מהן תרומות ומעשרות לא נחשדו על החלה דזהו תחילת הפרשתו וזהו מה דאמרינן בירושלמי כשם שלא נחשדו ישאל על ת"ג בא"י כף לא נחשדו על החלה בסוריא דחלה בסוריא הוא כת"ג בא"י שזהו תחילת הפרשתו חוץ מבעה"ב שהיה מכנסו משלו וכה"ג חייב בסוריא בתרומות ומעשרות וכינן דמפריש ממנו ת"ג הוי כמו א"י דחשיד על החלה: כתב הרמב"ם ז"ל (ספ"ח מהל' בפורים)

הלוקח בחו"ל מן הנחתום צריף להפריש חלה מספק אבל הלוקח מבעה"ב ואצ"ל המתארח אצלו א"צ להפריש חלה מספק והוא מהירושלמי שם וכתב הר"ב ד"ו"ל דה"נ המתארח אצלו נחתום דפטור ע"ש והנה זה דבסוריא הלוקח מן הנחתום א"צ להפריש חלה מספק דלא תשידי ובחו"ל צריף להפריש נראה דאין הטעם דבחו"ל תשידי טפי אלא משום דאמרין חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וא"כ כ"ש דמותר למכור קודם שמתקן א"כ נחתום העושה למכור למה יפריש חלה יפריש הלוקח לעצמו ולא דוקא נחתום דה"ה אשה העושה למכור בשוק כדאמרין בירושלמי שם ומשום דכל העושה למכור אינו מפריש נרק בעה"ב העושה לעצמו מפריש חלה ומסתמא מפריש קודם ואינו ממתין עד לאחר שיאכל ומש"ה הלוקח מבעה"ב א"צ להפריש וזה הטעם נמי שכתב הר"ב ד"ו"ל דה"ה המתארח אצלו נחתום דא"צ להפריש דבזה ל"ש לומר שהנחתום מניח שיפריש הוא פיון שמתארח אצלו כמו שמתקן בעדו כל צרכי סעודה ה"נ מתקנו מחלה וע"כ דהא דתשידי נחתומים בחו"ל על החלה אין זה כשאר תשודים דעלמא דבכ"ד שחשודים ע"ה עליהם תשודין בין למכור ובין לאכול וכאן אין תשודים רק למכור והטעם כמ"ש דאין זה משום חשד רק משום דמותר למכור טבל בחו"ל וזה דלא תשידי בעה"ב על החלה בחו"ל דהא אמרין דהלוקח מבעה"ב והמתארח אצלו א"צ להפריש ובא"י תשיד וכן בסוריא אמרין דאם מכנסו משלו תשיד ובחו"ל לא מצינו חילוק הטעם כמ"ש דבחו"ל דליכא מעשרות כלל הוי חלה כמו ת"ג דלא תשידי אבל בעה"ב שמכנסו משלו בסוריא דאיכא מעשרות וכן בא"י תשידי: פתב הרמב"ם ו"ל (פ"ט מהל' מעשר ה"ג) דזה דצריף לקרות את השם על מ"ע של דמאי הוא רק כדי לקבוע מע"ש שמ"ע בשלישית וששית הוא במקום מע"ש של שאר שני השבוע וכ"כ בפה"מ (דמאי פ"ד ה"ג) ע"ש וכיוצא בו כתב הרמב"ם ו"ל (פ"א מהל' מע"ש הי"ד) לעגני חו"ל ושם פתב להפ"ד דקבעו מע"ש כדי לקבוע מ"ע] ובהגהת הרמב"ם ו"ל שם פתב דהיינו כהירושלמי דס"ל דלרבנן לא נחשדו ע"ה על מ"ע והקשה אמאי לא פ"א פ"ש"ס דילן דלרבנן נחשדו ע"ה על מ"ע ע"ש והנה במפות אמרין דטעמיהו דרבנן דנחשדו על מ"ע ואף דיכול להפריש ולעכב לעצמו משום דלא טרח ונראה דהרמב"ם ו"ל סמך על ההיא דפסחים (מ"ב) דאמרין דלא נחשדו ע"ה על התמד לפי שאינו נחשב בעיניהם וכן הקלין שבדמאי השכיחין הרקמון והעוזרדין ס"ל לר"ל בירושלמי דרק מדמאי פטורין ובנדאי חייבין והטעם דפטורין מן הדמאי הוא משום דלא נחשדו ע"ה עליהן דלא תשיבי ולא אמרין דלא מפרשי משום טרחא א"כ כ"ש במ"ע שאצ"ל הפסד פלל: הנה האור שמתח פתב דטעם הרמב"ם ו"ל דמה דצריף לקרות השם על מ"ע של דמאי הוא רק לקבוע מע"ש הוא משום דס"ל דספק מ"ע אינו טובל פיון דא"צ ליתני לעניים מספק אין שם ממון עניים וזה דמ"ע טובל הוא משום דיש שם ממון עניים ע"ש וסברא נכונה היא דמאי מהני מה שהוא קורא את השם למ"ע של דמאי איזה חלות חל על המ"ע שאצ"ל שום קדושה וכל החלות של מ"ע הוא שנעשה ממון עניים וצריף ליתנו לעני אף בדמאי פיון דא"צ ליתנו ואינו נעשה ממון עניים א"כ ע"י קריאת שם לא נעשה עליו שום חלות א"כ במה נפקע הטבל וע"כ זה דתיקנו לקרות השם על מ"ע של דמאי הוא רק כדי לקבוע מע"ש אף מ"ש האור שמתח שם דבכל ספיקות ס"ל להרמב"ם ו"ל דא"צ לקרות השם על מ"ע נראה דל"ד דבשאר ספיקות להרמב"ם ו"ל מהני תפיסה כמו בספק בכור דס"ל להרמב"ם ו"ל דתקפו פהן אין מוציאין מידו א"כ הוי שפיר חלות על מ"ע ונעשה ממון עניים מספק לעגני דמהני תפיסה וא"כ אף קודם שהפריש יש שם ממון עניים מספק פיון שאם יפריש תהני תפיסה א"כ ספק ממון עניים שיש בהתבואה טובל מספק כשאר הפרשות דטובלין מספק אבל בדמאי כשקורא שם למ"ע ודאי לא

מהגני תפיסה דהא רוב ע"ה מעשרין ואיכא רוב ומחזק נדאי לא מהגני תפיסה עוד נראה דבשאר ספיקות פשיגעי שעת הביעור צריה ליתן מ"ע לעני דמצנת ביעור איל דין ממון דהא מע"ש ובפורים צריה לבערן מן העולם דמצנת ביעור הוא לבערן מן הבית רק במתנות פהונה ונדויים ביעורן ע"י שנותנו לבעליהן ומקרי בזה בערתי בקדש מן הבית ומע"ש ובפורים דלי"ל בעלים צריה לבערן מן העולם א"כ מצנת ביעור אינו דין ממון ובספק מ"ע צריה ליתנו לעני בשעת הביעור פשאר ספיקות כדי לקיים מצנת ביעור א"כ פשמפריש מ"ע מספק איכא עליו חלות של מצנת ביעור מספק א"כ טובל מספק וכמו ספק תרומה דטובל אף דא"צ ליתנו לכהן מספק מ"מ כיון דכשמפריש חל עליה איסורי תרומה מספק כיון דאיכא עליה איזה חלות מספק טובל מספק וה"נ מ"ע מספק נרק בדמאי כיון דאמרין דהדמאי אג"ל ביעור א"כ על מ"ע של דמאי אינו נעשה שום חלות: אמרינן פ' בתרא דפאה דנאמנים עניים על מ"ע כל שנתו היינו לפוטרו מן המעשרות ויש לעיין נהי דהוא מ"ע מ"מ שפא אותו שנתו לו לא הפריש מע"ר ונמצא מ"ע טבול למע"ר וצ"ל דהנאמן על מ"ע נאמן על מע"ר ונאפילו לרבנן דפליגי עליה דר"א בירושלמי וס"ל דהנאמן על מע"ש א"י על מע"ר ואם הפריש מע"ר הרי המע"ש טבול למע"ש כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פי"ב מהל' מעשר ה"ה) זהו דנקא מע"ש דהנאמן על מע"ש א"נ על מע"ר משום דמע"ש הבעלים אוכלין אותו אבל הנאמן על מ"ע נאמן על מע"ר ואף דאמרין בירושלמי נהביאה הרמב"ם ז"ל שם (הט"ו) דזה ל.

נאמן לומר של מע"ר הוא זה מ"מ א"ג עליו יי שמע"ש והיינו לפטור פריו של בעה"ב ממע"ש דלכ"ע שנאמן על מע"ר נאמן על מע"ש כדאמרין שלא ואם ראינו שהפריש מע"ר נאמן על השני כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם (ה"ה) מ"מ לענין זה שהפריש בעה"ב מע"ש א"כ שהוא מע"ר א"כ ה"א אמאי נאמן העני שהוא ז"י לענין זה דנימא שהפריש בעה"ב מע"ר וצ"ל דע"מ מתחת ידו נאמן אף לגבי בעה"ב ונאמן שהוא מ"ע אף לענין שהפריש בעה"ב מע"ר ואין המ"ע צריה תיקון כלל אבל על פר של בעה"ב נהי דנאמן לומר שהוא מע"ר אין הי"ו של בעה"ב צריה תיקון ממע"ר מ"מ לענין דהנאמן על הראשון נאמן על השני לגבי זה א"נ שהוא מע"ר: הנה יש לחקור אי חשידי ע"ה על בכורים דלהשיטות דלא חשידי על ת"ג משום דאג"ל שיעור א"כ ה"נ בכורים אג"ל שיעור או אפשר כיון דבכורים טעונין הבאת מקום א"כ הוי כמע"ש דחשידי עליהו משום טרחא לאסוקי לירושלים ולהשיטות דלא חשידי על ת"ג מפני שהוא במיתה ל"ש טעם זה בככורים דהא ליכא מיתה אם לא יפריש ונראה דלא חשידי דהא ר"א ס"ל דהנאמן על מע"ש נאמן על מע"ר ואמרין בירושלמי הטעם לפי שאינו חשוד להקדים א"כ כיון דנאמן ע"ה על ת"ג נאמן אף על הבכורים דאינו חשוד להקדים והטעם דאינו חשוד על הבכורים נראה משום דאין בכורים מסדר הפרשת טבל דהא בכורים אין טובלין והוא מצנה דרמא עליה כמ"ש רש"י ז"ל (גיטין מ"ז) והוי פשאר מצות דאין ע"ה חשודין עליהן אף אם יש בהם חסרון כ"ס עוד יש לחקור אי חשידי ע"ה על לקט שכחה ופאה לפמ"ש בתוס' דחשידי על המעשרות אף שאינן חשודין על הגזל משום דהוי ממון שאג"ל תובעין א"כ ה"נ לקשו"פ הוי ממון שאג"ל תובעין ונראה דלא חשידי אלקט דאי חשידי איה מעשרין דמאי משל ע"ה הא שבוילת של לקט שנתערב בגדיש צריה טצדקא לעשר שלא יזיה מן הפטור על החיוב כדאמרין בפאה (פ"ה מ"ב) ועיין בר"ש ז"ל שם ולא מצינו שצריה לעשות כן בשל דמאי והטעם נראה משום דלקט א"צ הפרשה ועניים באין ונוטלין בע"כ מיהו בפאה דצריה הפרשה יש לעיין אי חשידי ע"ה ואפשר כיון דהוא בפרהסיא שהפל רואין שאינו מניח פאה בשדה לא חשידי: הקשו התוס' (בכורות כ') דבפ' הנהב גבי ה'

חנמשין הן משמע דמאי הוי מדרבנן אפילו לר"מ דקאמר עשו חיזוק לדבריהם ולמה אינו טבל דאורייתא דסמוך מעוט דאין מעשרין לחזקת טבל וי"ל דאין זו חזקה דדלמא כר' אושעיא עבדה שיהכניסה במוץ ע"ש והנה יש לעיין דהא התם בפ' הזהב מייירי בתרומת מעשר של דמאי אי חייבין עליה חומש וכיון שפבר הפריש תרו"מ מאי מהני שיהכניסה במוץ הא התוס' (מנחות ס"ז ע"ב) הוכיחו דאם הכניסה במוץ אסור לאכול אכילת קבע משום דהוי כמו קודם ראית פני הבית ע"ש א"כ אם הכניסה במוץ ואח"כ הפריש הוי תרומה מדאורייתא כמו לעולם בהקדימו בשבלין א"כ התם דמייירי שפבר הפריש תרומת מעשר א"כ מאי נ"מ אם הכניסה במוץ ואף אי נימא דזה דאם הכניסו במוץ דהוי כמו קודם ראית פני הבית הוא רק לענין מילי דרבנן כגון אכילת קבע אבל מדאורייתא פשהכניסו במוץ נפקעו אף דינים של קודם ואף אם הפריש לא מהני הפרשה כלל מ"מ קודם שיהכניסה במוץ היתה ודאי חל הפרשה מדאורייתא א"כ ע"ז גופא נימא חזקה דהעמידנה בחזקת דמהני לה הפרשה ונימא שלא עישר ע"ה וגם לא הכניסה במוץ ואפתי נימא סמיה מעוטה לחזקה: ב) פתב הרמב"ם ז"ל (פי"ב מהל' מעשר הי"ז) חשוד שיעיד על של אחרים נאמן חזקה א"א חוטא ולא לו ואצ"ל ע"ה לפיכך ע"ה שאמר זה טבל וזה תרומה זה ודאי וזה דמאי אפילו בשלו נאמן ע"ש ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל דזה דנאמן לומר על של עצמו זה טבל כו' תלי אם נאמן על של אחרים דאי אמרינן דנאמן על של אחרים משום דא"א חוטא ולא לו א"כ נאמן על של עצמו להחמיר כיון דאינו מרויח מזה אבל לר"מ דהחשוד ע"ד לא דנו ולא מעידו וא"נ על של אחרים ה"נ א"נ על של עצמו להחמיר דאצ"ל נאמנות כלל על אותו דבר שחשוד עליו והנה הראב"ד ז"ל השיג על הרמב"ם ז"ל דהא סתם לן תנא בבכורות כר"מ ע"ש והנה איכא סתם מתני' בדמאי (פ"ו מי"א) דע"ה נאמן להחמיר דאמרינן המוכר פירות בסוריא ואמר של א"י הן חייב לעשר מעושרין הונאמן שיהיה שאסר הוא הפה שהתיר ע"ש דסתם פירות בסוריא פטורין מפני שחזקתן מחו"ל ומ"מ אם אומר ע"ה משל א"י הן חייב לעשר אלמא דנאמן ע"ה על של עצמו להחמיר ולהרמב"ם ז"ל תלי זה בזה א"כ איכא סתמא דלא כר"מ והאי סתמא דבכורות דהחשוד ע"ד לא דנו ולא מעידו הרמב"ם ז"ל בפה"מ שם מוקי לה הדין דזה הפלל כל החשוד על דבר כו' במילי אחרים לגמרי ע"ש: אמרינן בדמאי (פ"ה מ"ו) נאמן הסיטון לומר משל אחד הם ע"ש וע"כ בסיטון ע"ה עסקינן דחבר פשיטא דנאמן וכ"כ בתוס' א"ש והנה הטעם דנאמן להרמב"ם ז"ל הוא בפשוטו דכל שאינו מרויח נאמן ע"ה לעולם והכא אין ע"ה מרויח פלום שיהי צריך להפריש מהן מעשרות רק שאומר של אחד הם ואפשר לעשר מזה על זה ולהראב"ד ז"ל נראה דמודה דכל שאין ע"ה מרויח נאמן על המעשרות דהא אמרינן דאין ע"ה חשודין על התמד כיון דהוי הפסד מועט לא חשיד וכן השיתין והעוונדין כו' לר"ל בירושלמי פטורין מן הדמאי משום דאין חשודין ע"ה עליהן משום דלא חשיבי והוי הפסד מועט וא"כ כ"ש היכא דאין מרויחין כלל דנאמנין ומה שייך החשוד ע"ד לא דנו ולא מעידו כיון דכל חשודותו הוא רק באופן שי"ל הפסד מרובה ובשל אחרים אצ"ל הפסד וטעם הראב"ד ז"ל דא"נ בשל אחרים הוא משום דחיישינן לגומלין [ויש לעיין בבכורות ל"ה] ואף דהיכא דליכא אומדנא דגומלין ג"כ אינו נאמן מ"מ בעינן שיהיה אפשרות של גומלין אבל היכא דליכא סרף של רינח כגון ההיא דסיטון ע"ה נאמן אף הרמב"ם ז"ל ודאי לא ס"ל כן שיהי תלה דין דע"ה נאמן שהוא טבל בדין אי נאמן בשל אחרים דס"ל למ"ד החשוד ע"ד לא דנו ולא מעידו ל"ש לקולא ל"ש לחומרא ואף במקום שאין רינח וכן מהתוספתא (פ"ד) מוכח דפליגי בדמאי אף במקום דל"ש חשש גומלין דאמרינן רשב"ג אומר הנה לו אריס שיודע לתמן והוא אינו מאמינו על המעשרות והביא לו פירות משלו וא"ל

שְׁלֵחַ הֵן מְתוּקָנוֹת הֵן נֶאֱמָר רַבִּי אֹמֵר אֵינוֹ נֶאֱמָר שֶׁהַחֲשׂוֹד ע"ד לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוֹ ע"ש הַיְיָנוּ דְמַעֲיֵד עַל אַחֲרִים שְׂאוֹמֵר שֶׁהַפְּיֹרוֹת הֵן שֶׁל בַּעַ"ב וְתַקְנוֹם וּפְלִיגֵי רַבִּי וְרַשְׁבָּ"ג וְאַף דְהִכָּא ל"ש גּוֹמְלִין וּמוֹכַח דְפְלִיגֵי בְּנֶאֱמָנוֹת ע"ה אֵף בְּמָקוֹם דְלִיכָא חֲשֵׁשׁ גּוֹמְלִין.

הֵנָּה אֶמְרִינָן בְּתוֹסְפָתָא (פ"ד דְדָמָאֵי) ע"ה שְׂאֹמֵר זֶה טָבֵל וְזֶה תְרוּמָה זֶה וְדָאֵי זֶה דְמָאֵי אַעפ"י שְׂאֹמְרוֹ הַחֲשׂוֹד ע"ד לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוֹ לֹא נִחְשְׂדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן ע"ש וְהֵנָּה זֶה דְהַחֲשׂוֹד ע"ד לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוֹ ר"מ קא"ל וְנִרְאָה דְאֵף לר"מ נֶאֱמָר וְזֶה דְלֹא פְהַרְמְב"ם ו"ל דְתַלִּי זֶה בְּזֶה: וְהֵנָּה מ"ש הַרְמְב"ם ו"ל לְפִיכָּה ע"ה שְׂאֹמֵר זֶה טָבֵל וְזֶה תְרוּמָה זֶה וְדָאֵי זֶה דְמָאֵי אֶפִּילוּ בְּשֵׁלוּ נֶאֱמָר יֵשׁ לַעֲיִין מַה שְׂיִיךְ שְׂנֶאֱמָר בְּשֵׁלוּ שְׂהוּא דְמָאֵי הַרִי דְמָאֵי הוּא סָפֵק וּבְשֵׁלוּ הַרִי יוֹדֵעַ הוּא אִם עֵינְשָׁר אִם לֹא עֵינְשָׁר וּמַה שְׂיִיךְ שְׂאוֹמֵר עַל שְׁלוֹ שְׂהוּא דְמָאֵי וְאִם אֹמֵר שְׁלֵקְחוּ מַע"ה ג"כ קִשָּׁה מַה שְׂיִיךְ שְׂנֶאֱמָר שְׂהוּא דְמָאֵי הֵאֵי בְּלֹא עֵדוּתוֹ ג"כ פְּיֹרוֹתָיו דְמָאֵי וּצ"ל דנ"מ בְּאוֹמֵר שְׁלֵקְחוּ מַע"ה אַחַר לַעֲנִין שְׂאִין מְעַשְׂרִין מְשָׁאֵר פְּיֹרוֹתָיו שֶׁל זֶה ע"ה עַל פְּיֹרוֹת אֵלוּ כְּמוֹ דָאִין מְעַשְׂרִין מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי וְזֶהוּ דְנֶאֱמָר לְהַחֲמִיר: הֵנָּה עַמ"ש הַרְמְב"ם ו"ל דַּע"ה נֶאֱמָר עַל.

שֶׁל אַחֲרִים הִקְשׁוּ הַפּוֹסְקִים וְכֵן הִרְאָב"ד ו"ל (בפי"א מהל' עֵדוּת) מֵהֵיכָּא דפ"ד דְדָמָאֵי הַלּוֹקֵחַ פְּיֹרוֹת מִמֵּי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָר עַל הַמְעַשְׂרוֹת וְשִׁכַח לַעֲשֹׂרֵן שׂוֹאֵל לוֹ בְּשִׁבְתָּ וְאוֹכַל עַל פְּיֹ חֲשָׁכָה מוֹצ"ש לֹא יֹאכַל עַד שְׂיַעֲשֹׂר לֹא מְצָאוּ א"ל אֶחָד שֶׁא"נ עַל הַמְעַשְׂרוֹת מְעַשְׂרִין הֵן אוֹכַל עַל פְּיֹ חֲשָׁכָה מוֹצ"ש לֹא יֹאכַל עַד שְׂיַעֲשֹׂר וְהַרְמְב"ם ו"ל בְּעֶצְמוֹ הֵבִיא דִּין זֶה (רפי"ב מהל' מְעַשֵׂר) וְאִמָּאֵי כְּשִׁחֲשָׁכָה צְרִיף לַעֲשֹׂר הַרִי ע"ה נֶאֱמָר עַל שֶׁל אַחֲרִים ע"ש וְנִרְאָה לּוֹמֵר דְהִכָּא אֶפִּילוּ חֶבֶר אֵינוֹ נֶאֱמָר דְזֶה דְחֶבֶר נֶאֱמָר עַל שֶׁל אַחֲרִים לּוֹמֵר שְׂהוּא מְעַשְׂרֵן אֶמְרִינָן (ר"פ הַאֲשָׁה רַבָּה) מִשּׁוּם דְבִידּוֹ לְתַקֵּן דְהַתּוֹרָה מְשֵׁלוּ עַל ש"ח א"צ דַּעַת בְּעֵלִים וְאִי ס"ל דְהַתּוֹרָה מְשֵׁלוּ עַל ש"ח צְרִיף דַּעַת לַעוֹלָם אֵינוֹ נֶאֱמָר ע"ש א"כ הִכָּא דְמִיָּרִי שֶׁא"ל אוֹתוֹ אֶחָד בְּשִׁבְתָּ דָּאֵי אֶפְשָׁר לְתַרְוֵם בְּשִׁבְתָּ כִּיּוֹן דְלֹא הָוִי בִּידּוֹ א"נ וְרַק בְּשִׁבְתָּ מִתִּירִים מִשּׁוּם כְּבוֹד הַשִּׁבְתָּ וּמִשּׁוּם אִימַת שִׁבְתָּ עַל ע"ה וּבְמוֹצ"ש לֹא הִתִּירוּ זֶה וְאַף בְּמוֹצ"ש בִּידּוֹ לְתַרְוֵם מ"מ כִּיּוֹן דְבִשְׁעַת עֵדוּתוֹ לֹא הִיָּה בִּידּוֹ לֹא מֵהֵנִי עֵדוּתוֹ וְזֶה דְאֶמְרִינָן א"ל אֶחָד שֶׁא"נ עַל הַמְעַשְׂרוֹת הוּא לְרַבּוּתָא דְאֵף א"נ עַל הַמְעַשְׂרוֹת מִתְּרֵי לְאַכּוֹל עַל פְּיֹ בְּשִׁבְתָּ אֵף לְמוֹצ"ש אֵף אֵי נֶאֱמָר עַל הַמְעַשְׂרוֹת ג"כ צְרִיף לַעֲשֹׂר וּע"כ צ"ל כֵּן לְמַ"ד תּוֹרָה מְשֵׁלוּ עַל ש"ח צְרִיף דַּעַת דְלִדְיָה א"נ כָּלָל עַל שֶׁל חֶבֶר לּוֹמֵר מְעַשְׂרֵן וּע"כ בְּמוֹצ"ש אֶפִּילוּ בְּחֶבֶר צְרִיף לַעֲשֹׂר: הֵנָּה הִרְאָב"ד הַקִּשָּׁה עַל הַרְמְב"ם מֵהֵיכָּא דְהַנְּכַנְס לַעֲשֹׂר וְאֹמֵר מִי כָּאֵן מְעַשֵׂר וְאֹמֵר אֶחָד אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָר וְהַקִּשָּׁה עָלֶיהָ בְּגִמְרָא בִּירוּשְׁלַמִּי וּע"ה נֶאֱמָר אֹמֵר ר"י קַל הוּא שְׂהַקְלִיּוּ בְּאַכְסֻנְיָא מִפְּנֵי חַיִּי נֶפֶשׁ ע"ש הַיְיָנוּ דְהִרְאָב"ד ו"ל מְפָרֵשׁ כְּפִי הַר"ש ו"ל דְקִוּשִׁית הַירוּשְׁלַמִּי הוּא כִּיּוֹן שְׂהוּא חֲשׂוֹד אֵיף נֶאֱמָר וּמוֹכַח דֹּא"נ אֵף בְּשֶׁל אַחֲרִים אֵף הַפ"מ שֵׁם פִּי' כְּפִישִׁטוֹ וּע"ה נֶאֱמָר הֵא קי"ל דָּאִין ע"ה נֶאֱמָר בְּמָקוֹם דְאַתְחַזֵּק אִיסוּרָא כְּגוֹן טָבֵל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אִי כִּיּוֹן לְתַקְנֵי וְהִכָּא דְמַעֲיֵד עַל אִישׁ פְּלוֹנִי שְׂנֶאֱמָר עַל הַמְעַשְׂרוֹת אֵין בִּידּוֹ לְתַקֵּן שֶׁל אַחֲרִים וְאִמָּאֵי הוּא נֶאֱמָר ע"ש וְקִשָּׁה אִמָּאֵי אֵינוֹ בִּידּוֹ הֵא קי"ל דְהַתּוֹרָה מְשֵׁלוּ עַל ש"ח א"צ דַּעַת מִיָּהוּ י"ל דְהַירוּשְׁלַמִּי לְשִׁטְתָּהּ דְנִרְאָה דַּעַת הַירוּשְׁלַמִּי דָּאִין תּוֹרְמִין מְשֵׁלוּ עַל ש"ח דְאֶמְרִינָן (פ"ז דְדָמָאֵי ה"א) בְּמִזְמִין אֶת חֶבֶר וְשִׂיֹּאכַל אֲצֵלוּ דְמִתְנָה מַע"ש כּו' תְּנִי ר"י אוֹסֵר דַּס"ל דְאֵף בְּדָמָאֵי אֵין אֲדָם מִתְנָה ע"ד שְׂאִינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ וְאֶמְרִינָן שֵׁם מוֹדָה ר"י שְׂהוּא הוֹלֵךְ וְלוֹקֵחַ בְּמָקוֹם שְׁלֵקַח זֶה וּמְעַשְׂרֵן וּמְקַשְׁינָן וְיֵשׁ אֲדָם מְפָרִישׁ ע"ד שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ ע"ש וּמוֹכַח דַּס"ל דָּאִין תּוֹרְמִין מְשֵׁלוּ עַל שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ וְכֵן מוֹכַח מִפְּלֵ הַסְּגִיָּא שֵׁם ע"ש וְהַפְּר"ח וְהַמְחַנ"א כְּתִבּוּ לְפָרֵשׁ הַירוּשְׁלַמִּי מַה שְׂהַקִּשׁוּ וּע"ה נֶאֱמָר כִּיּוֹן דְהִתְתֵּם אֵינוֹ מַעֲיֵד עַל הַפְּיֹרוֹת רַק עַל הָאֲדָם שְׂהוּא נֶאֱמָר עַל הַמְעַשְׂרוֹת וְכִּמוֹ שְׂאִין ע"ה נֶאֱמָר לְפָסוּל אֲדָם

שהוא בחזקת פשרות ה"נ להפך פינו דסתם ע"ה הוא בחזקת פסלות אין ע"א נאמן להכשירו והנה האור שמת הביא מהירושלמי ר"ה דנאמן ע"א להעיד על עדי החדש ע"ש ול"ד להכא דבעדות החדש שהוא על כל אדם ואין כל אדם בחזקת פסלות אף מדרבנן רק שתקנו שאינו מספיק חזקת פשרות ובעינן ג"כ שיעידו עליו וע"א סגי משא"כ ע"ה לענן מעשרות הוא חשוד ובחזקת פסלות מדרבנן ואין ע"א נאמן להכשירו להוציאו מחזקתו: אמרינן בפ' בתרא דפאה דבן לוי נאמן לומר על מע"ר שהפריש ממנו תרומת מעשר ואמרינן בירושלמי דכשם שלא נחשדו ישראל על ת"ג כ"ף לא נחשד בן לוי על תרומת מעשר ואמרינן שם אמר ר"ב ב"ח נאמן בן לוי לומר מעשר ברור הוא לפנטרו מן השני אבל באומר ניתן לי אין נאמנין ופי' הפ"מ שם היינו דאם אומר שזה בעה"ב הפריש מעשרותיו פראוי אף לפנטרו ממע"ש הוא נאמן אבל באומר ניתן לי היינו באומר סתם ניתן לי זה מע"ר ובזה א"נ לפנטרו ממע"ש ואמרינן שם הטעם לפי שמפרישין מע"ר קודם מע"ש א"י להעיד על מע"ש אם אינו ברור לו ע"ש והנה זה דנאמן הלוי אם אומר ברור לו שהפריש בעה"ב מע"ש ואע"ג דהכא בן לוי ע"ה קיימינן להרמב"ם ז"ל הוא בפשיטו פינו שהוא מעיד על אחרים נאמן והנה הרמב"ם ז"ל (בפי"ב הט"ו) כתב וכן בן לוי שאמר פירות אלו ממע"ר שניטלה תרומתו הםה"ז נאמן לעולם על תרומת מעשר פשם שישאל נאמן על ת"ג אבל א"נ עליו לפנטרו ממע"ש ע"ש וצריך לפרש ג"כ היינו דע"י זה שאומר שהוא מע"ר וא"כ אותו ע"ה הפריש מע"ר אינו נאמן בזה לפנטרו מן השני ואע"ג דהרמב"ם ז"ל פסק שם ה"ה דאם הפריש מע"ר מפירות נאמן על השני משום דהנאמן על הראשון נאמן על השני צ"ל הכא פינו דהלוי הוא ע"ה נהי דנאמן על מע"ר שבידו שהוא מע"ר אבל א"נ שהוא מאותו הכרי של ע"ה זה לפנטרו מן השני אף יש לעיין דהא הרמב"ם ז"ל ס"ל דנאמן ע"ה על של אחרים ואמאי לא יהא נאמן דמה מרויח הבן לוי ממה שאומר שזה מע"ר מכריו ואפשר דהכא פינו דלא ידע אם הפריש מע"ש רק שנאמינו שהפריש מע"ר וממילא הפריש מע"ש משום דהנאמן על הראשון נאמן על השני היינו שנתזיקו לאותו ע"ה שהוא נאמן על השני א"כ בא להכשיר האדם שהוא נאמן ולזה א"נ ע"א כמ"ש לעיל ולזה בעינן שנים שראו שהפריש מע"ר: אמרינן בדמאי (פ"ב מ"ב) המקבל עליו להיות נאמן כו' וצריך לקבל ברבים כדאמרינן בירושלמי והיינו בפני ג' כדאמרינן (בפ' עד פמה) אבל מה שמעשר פירותיו לא סגי בזה להיות נאמן ואמרינן בירושלמי (פ"ה ה"א) דזה דאמרינן הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות הדא דתימר במתארת אצלו אבל ברבים עד שיקבל ברבים והאי לרבים היינו שיהא נאמן לרבים לומר מתוקן ושוסמכו עליו אעפ"י שהוא עצמו אינו אוכל עמהן כמ"ש המפרשים ז"ל שם ע"ש לזה בעינן דוקא שיקבל ברבים כתב הרמב"ם ז"ל (פי"ב הי"ז) והוא מהתוספתא הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי פאן נאמן מי פאן מעשר כו' א"ל איש פלוני ה"ז נאמן ולוקח מאותו פלוני אעפ"י שאינו מכיר כו' בד"א שאינו מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם לא יקח אלא מן הפומחה ואם שקה שם ל' יום אעפ"י שאינו מכיר אדם שם לא יקח אלא מן הפומחה ועיין בהשגות שם והכ"מ פי' דמן הפומחה היינו שיאמרו עליו הרבה מן העיר ולא אדם אחד ע"ש ולענ"ד פי' התוספתא דלא יקח אלא מן הפומחה היינו מי שקיבל עליו ברבים פינו דאינו מתארת אצלו אין לוקחין אלא ממי שקיבל עליו ברבים דבנכנס לעיר ואינו מכיר אדם התירו לשאול מי פאן נאמן מי פאן מעשר ואעפ"י שלא קיבל עליו ברבים פינו שאומרים עליו שמעשר מותר ליקח ממנו אבל כשמכיר אדם צריך לקנות דוקא מן הפומחה וכן אם שקה ל' יום פינו שהוא בכדי שיכיר אעפ"י שאינו מכיר לא התירו לו לקנות אלא מן הפומחה וצריך לקנות מעיר אחרת וכמו בטהרות דלא יקח

אלא מן המומחה אף אינו מכיר שם אדם כדאמרינן בתוספתא שם והנה (רפ"ז דדמאי) קתני המזמין את חברו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות כו' פיון דמתארח אצלו א"צ לקבל ברבים ותלוי רק אם מאמינו על המעשרות: והנה בזה יש ליישב מה שהקשו על הרמב"ם ז"ל שכתב דחשוד נאמן לגבי אחרים מההיא דהלוקח פירות ממי שא"נ על המעשרות ושכח לעשרן שואלו בשבת לא מצאו א"ל אחד כו' מעושרין הן כו' למוצי"ש לא יאכל עד שיעשר ולהרמב"ם ז"ל פיון דחשוד נאמן על של אחרים אמאי מעשר למונ"ש ולפ"ז פיון דהכא מייירי בלקיחה שלקח מע"ה ובלקיחה בעינן שיקבל עליו ברבים א"כ נהי דס"ל להרמב"ם ז"ל דחשוד על של חברו אינו חשוד מ"מ הוי רק כשאר אינו חשוד אבל הלא לא קיבל עליו ברבים וזה שאומר אותו אחד מעושרין הן לא עדיף מהעיד זה בשעת לקיחה ובלקיחה בעינן עדות דוקא ממי שקיבל עליו ברבים וכל דבעינן בלקיחה שיקח ממי שקיבל עליו ברבים אם לקח ממי שלא קיבל עליו ברבים ה"ה דמאי וצריף לעשרן כמ"ש הרמב"ם ז"ל (רפ"י מהל' מעשר) המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי צריף להיות מעשר כו' וצריף שיקבל עליו דברים אלו ברבים כו' ע"ש מפלל דאם לא קיבל ברבים פירותיו דמאי ומש"ה במוצי"ש צריף לעשר ומ"ש הרמב"ם ז"ל דחשוד שיהעיד על של אחרים נאמן היינו לדברים שא"צ קבלה ברבים כגון להתארח אצלו ובזה מתנישב ג"כ מה שהקשו על הרמב"ם ז"ל מההיא דהחמרים שנוכנסו לעיר כו' של חברו מעושר ואמרינן בירושלמי דזה דנאמנים הוא רק משום חיי נפש הא בלא"ה אין נאמנים והא ה"ה לגבי אחרים הוא ולפ"ז פיון דהתם נמי איירי בלוקח מהם לא מהני מה שחברו מעיד עליו [ולתלמודא דידן דפליגי בגומלין כתב בבבאור הגר"א (יו"ד קי"ט) דג"כ ס"ל לטעם דחיי נפש רק משום גומלין ס"ל דאסור ע"ש]: הנה התוס' (בכורות ל') שקלו וטרו אי סתם ע"ה חשוד על השביעית ע"ש.

והנה יש להביא ראיה להדיא דאמרינן בירושלמי דמאי (פ"ב ה"א) דמינים האסורים בקסרין שחזקתן מא"י החטים הפת והיין כו' הרי אלו בשביעית היתר בשאר שני שבוע דמאי ומקשינן ויהיו בשביעית שביעית ומתוצינן דבשביעית ישראל משמטין ועפון"ם פטורין וישאל ועפון"ם רבים על פותים היינו דכותים חייבין בשביעית ואין משמטין ולעגנן דמאי הוי איפכא פיון דע"ה אין מעשרין מצטרפין עם הכותים על העפון"ם [ועיין בהמפרשים ז"ל שם] ומוכח שם להדיא דע"ה אין חשודין על השביעית והנה התוס' הקשו שם על ר"ת שכתב דסתם ע"ה אינו חשוד על השביעית מההיא דחולין דהנזותן לשכנתו עיסה לאפות וקדרה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר דאינה חשודה להחליף ואם אמר עשה לי משליכי חושש כו' וכתבו לתרץ דהתם מייירי בנדאי חשוד והקשו ע"ז א"כ איך מיייתנן מינה בחולין שם דגזרו על תערובות דמאי דילמא חשוד גרוע משאר ע"ה ע"ש ונראה מדברי התוס' דלר"ת מותר ליקח מן ע"ה בשביעית ולא חיישינן לפירות שביעית והנה יש לעיין דאמרינן בתוספתא שהביא הרמב"ם ז"ל שם דשביעית לא יקח אלא מן המומחה ונראה דבמתארח אצל ע"ה מותר דאין ע"ה חשוד על השביעית ורק בלקיחה החמירו לכתחילה שלא ליקח אלא ממי שקיבל עליו פמו במעשרות אבל אין פירותיו בחזקת איסור אם אינו חשוד בנדאי ואם מצא פירות הולכין אחר הרוב וכן הפירות שבקסרין החיטין והפת כו' דאמרינן דבשביעית היתר בשאר שני שבוע דמאי דאזלינן בתר רוב קסרין הוא מקום שנוקם והפירות באין ממקומות אחרים כדאמרינן בירושלמי ובתוספתא ואיכא דברים המותרים בקסרין דרובן באין מחו"ל ויש דברים האסורים בקסרין דרובן באין מא"י ואינו ניקר אינה של היתר דאינו ניקר ג"כ אינה מא"י ואינה מחו"ל ובזה ל"ש

שִׁיחַ מִן הַמְּוֹמָה וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֹב דַּבְּכִ"ד שְׂאִינוּ נִיכָר הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וּמִתְיָשָׁב מֵהַשִּׁיחַ בְּתוֹס' מֵהֵיכָל דְּחֻלִּין דְּהַנּוֹתֵן לְשִׁכְנָתוֹ עֵינָהּ לְאַפּוֹת דָּאָם אָמַר עֲשֵׂה מִשְׁלִיכִי דְחוֹשֵׁשׁ לְשִׂאֵר וְתַבְלִין מִשׁוּם מַעֲשֵׂר וּמִשׁוּם שְׂבִיעִית הָתָם הָיִי פְּלוֹקָם מִמְּנָה וּבִלְקִיחָה צְרִיף דְּנֹקָא לְיִשְׁחָ מִן הַמְּוֹמָה וְכֵן מֵהַשִּׁיחַ שְׂמֵהּ מֵהֵיכָל דַּפ' לְוֹלָב הַגְּזוּל בְּלוֹקָם אֶתְרוּג מַע"ה דָּאִין מוֹסְרִין דְּמִי פִירוֹת שְׂבִיעִית לַע"ה הָתָם ג"כ הוּא דְרִיף לְקִיחָה וּמֵהַשִּׁיחַ ע"ז מֵהֵיכָל דְּגִיטִין דְּמִשְׂאֵלֵת אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׂבִיעִית כּו' אֲבָל לֹא תְבוּר וְלֹא תִטְחוּן עֲמָה כּו' דְּדוֹקָא חֲשׂוּדָה אֲבָל סֵתָם ע"ה אִינוּ חֲשׂוּד עַל הַשְּׂבִיעִית ע"ש הָתָם דְּאִינָה לּוֹקַחַת מִמְּנָה פְּלוּם רַק שְׂבוּרָתָהּ וְטוֹחֶנְתָּה עֲמָה ל"ש דְּאִסּוּר לְסִייעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה דְּמִסְתָּם אִינָה חֲשׂוּדָה עַל הַשְּׂבִיעִית וּמִן הַתְּאָרַח אֲצִלָּהּ וּכ"ש לְסִייעַ [פְּתַב רַש"י ז"ל בְּבִכּוּרוֹת שָׁם עַל הֵיכָל דְּחֲשׂוּד עַל הַשְּׂבִיעִית אִינוּ חֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר דְּלוֹקַחִין מִמְּנָה תְבוּאָה וּא"צ לְעֲשֹׂר וְדָאִי אֲלֵא דְמָאִי ע"ש וּמוֹכַח מִדְּבָרֵי רַש"י ז"ל דְּהַלּוֹקָח מִן הַחֲשׂוּד צְרִיף לְעֲשֹׂר וְדָאִי יֵישׁ לְחַקּוֹר אִי מִן הַתְּאָרַח לְעֲשֹׂר מִפִּירוֹת שֶׁל חֲשׂוּד זֶה עַל פִּירוֹת שֶׁל חֲשׂוּד אַחַר כֵּינֵן דְּמִחֻבְרֵינָן שֶׁהוּא וְדָאִי אִינוּ מְעוֹשֵׂר אִף אִינוּ מְוַכַּח דְּאִמְרֵינָן בְּדְמָאִי (פ"ה מ"ט) מְעוֹשֵׂרִין מִשְׁל פּוֹתִים עַל שֶׁל פּוֹתִים כּו' ר"א אוֹסֵר מִשְׁל פּוֹתִים עַל שֶׁל פּוֹתִים מִשׁוּם דְּשָׂמָא הָאִי מְעוֹשֵׂר וְהָאִי אִינוּ מְעוֹשֵׂר וְאִמְרֵינָן עֲלֵהּ בִּירוּשְׁלַמִי אָמַר ר"י מ"ט דר"א כְּשֵׁם שֶׁעֲשׂוּ פִירוֹת יִשְׂרָאֵל דְּמָאִי אַחַר רַבְּבִין וְאִין תּוֹרְמִין וּמְעוֹשֵׂרִין מַזַּע"ז כֶּף עֲשׂוּ פִירוֹת פּוֹתֵי וְדָאִי וְאִין תּוֹרְמִין וּמְעוֹשֵׂרִין מַזַּע"ז ע"ש אֲלֵמָא דְזֶה דְצְרִיף לְהַפְרִישׁ וְדָאִי אִינוּ מוֹכַח דְּמְעוֹשֵׂרִין מַזַּע"ז]: אִמְרֵינָן (ספ"ה דְּדְמָאִי) תְּרַם מִן הַדְּמָאִי עַל הַדְּמָאִי תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרוֹם אֲבָל הַתְּרוּמָה עֲצָמָה א"צ לְתַקֵּן וְאֵע"ג דְּשָׂמָא הַפְּרִישׁ מִן הַחֲיִיב עַל הַפְּטוּר וְהֵיכָל בְּדִין לְהִיּוֹת תְּרוּמָה וְלֹא תֵאָכֵל עַד שְׂיֻצִיא עֲלֵיהָ תו"מ וְכַתּוּב בְּפִי הָרֵא"ש ז"ל הַטַּעַם כֵּינֵן דְּסַפֵּק הוּא וְרוֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין ע"ש וְאֵע"ג דְּבִכּוּרֵי דְמָאִי רֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין וּמ"מ צְרִיף לְתַקֵּן צ"ל כֵּינֵן דְּהֵכָא אִיכָא תְּרִיתֵי רֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין וְהֵיכָל פְּטוּר מִתְּחִילָה וְגַם שָׂמָא הֵיכָל מִן הַחֲיִיב עַל הַחֲיִיב וְנִתְקַן וְכָל שְׂחוּץ רֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין אִיכָא עוֹד סַפֵּק הֵיכָל קִיל וְזֶהוּ מ"ש הָרֵא"ש ז"ל דְּאִיכָא סַפֵּק וְרוֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין הֵיכָל דְּאִיכָא תְּרִיתֵי וְרַק לְכַתְּחִילָה הַצְּרִיכוּהוּ לְהַפְרִישׁ מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵם עָבַר וְהַפְרִישׁ מַזַּע"ז קִנְסוּהוּ לְחַזּוֹר וְלִתְרוֹם אֲבָל הַתְּרוּמָה עֲצָמָה לֹא חֲיִיבוּהוּ לְתַקֵּן.

וְהֵיכָל שָׁם מִשְׁנֵה ה' אִמְרֵינָן הַלּוֹקָח מִן הָעֵנִי וְכֵן הָעֵנִי שְׂנֵתְנוּ לוֹ פְּרוֹסוֹת כּו' מְעוֹשֵׂר מִכָּל או"א וּבִתְמָרִים וּבְגִרוּגְרוֹת בּוֹלָל וְנוֹטֵל אָמַר ר"י אִימְתִי בְּזִמְנָה שְׂמִתְנָה מְרוּבָה אֲבָל בְּזִמְנָה שְׂמִתְנָה מוֹעֲטָה מְעוֹשֵׂר מִכָּל או"א וְכַתּוּב בַּפֶּה"מ בּוֹלָל וְנוֹטֵל הוּא שְׂיַעֲרֵב הַכֹּל וְיֻצִיא הַמַּעֲשֵׂר מִהַכֹּל וְזֶה יֵהִי כְּשִׁיתְנוּ לוֹ הַרְבֵּה לְפִי שְׂנֵאָמַר מֵאַחַר שְׂנֵתְנוּ זֶה הַנּוֹתֵן מִתְּנָה גְדוּלָה אִישׁ נָדִיב הוּא וְלֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו הַמַּעֲשֵׂר וְנֵאמַר שֶׁעַל כָּל פְּנִים הוֹצִיא הַמַּעֲשֵׂר וְיִתְעַשֵּׂר הַכֹּל דְּמָאִי וְאֵם הֵיכָל מִתְּנָה מוֹעֲטָה נִחְשָׁב עֲלָיו שֶׁהוּא עַל כָּל פְּנִים כִּילִי וְלֹא עִישֵׂר וּלְפִיכֶף לֹא יִתְעַרֵב הַכֹּל שְׂמָא יִפְרִישׁ מִדְּמָאִי עַל הַנּוֹדָאִי כּו' ע"ש וְאֵע"ג דְּבִין כֶּף וּבִין כֶּף צְרִיף לְהַפְרִישׁ דְּמָאִי וְלֹא סְמִכִּין דְּעִישֵׂר מ"מ אִיכָא נְפִיקוּתָא דְּבִמְתְּנָה מְרוּבָה כֵּינֵן דְּנָדִיב הוּא הַחֲשֵׁשׁ שְׂאִינוּ מְעוֹשֵׂר קִטְוִן יוֹתֵר וְאֵם נְצָרָף לְזֶה הַצַּד שְׂשִׁנִּיהֶם מִן הַחֲיִיב מִן הַתְּאָרַח אִף לְכַתְּחִילָה לְבָלָל וְלְהַפְרִישׁ מִזֶּה ע"ז וְאֵם הוּא כִּילִי חֲשֵׁשׁ שְׂאִינוּ מְעוֹשֵׂר גְדוּל יוֹתֵר וְאִף דְּסוּף סוּף אִינוּ מְעוֹשֵׂר אֲלֵא דְמָאִי מ"מ אִף כְּשִׂצְרָפּוֹ לְהַסְפֵּק שְׂמָא שְׂנִיָּהֶם מִן הַחֲיִיב אִסּוּר לְבָלָל לְכַתְּחִילָה דִּישׁ מְדַרְגוֹת בְּדְמָאִי דְּבַעֲלָמָא בְּמַפְרִישׁ מִן הַדְּמָאִי עַל הַדְּמָאִי דְּהַסְפֵּק הַשְּׂנִי שְׂמָא שְׂנִיָּהֶם מִן הַחֲיִיב אִף שֶׁהוּא מִיעוּט כֵּינֵן דְּאִמְרֵינָן דְּרוֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין מ"מ מְהִנֵּי צִירוּף זֶה הַמִּיעוּט לְרוֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין וְא"צ לְעֲשֹׂר כָּלֵל לְעַנְיָן שֶׁהַתְּרוּמָה א"צ תִּקְוִין וְאֵם הָרֹב שֶׁל רוֹב ע"ה מְעוֹשֵׂרִין הוּא יוֹתֵר גְּדוּל כְּגוֹן בְּמִתְּנָה מְרוּבָה מְהִנֵּי הַצִּירוּף שֶׁל הַמִּיעוּט שֶׁהוּא מִן הַחֲיִיב עַל הַחֲיִיב

לענין שיהא מותר לכתחילה לבלול ולעשר מזע"ז: אמרינו (רפ"ב דמעשרות) הנה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין היינו שלא ראו פני הבית לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנין ודאי טלו והכניסו לבתיכם היינו שראו פני הבית לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהם אין מתקנין אלא דמאי ע"ש והנה באמר טלו לכם תאנים דאכלין ופטורין פתב הרע"ב ו"ל דאימור לא ראו פני הבית והקשה המ"ר פיון דהוי רק ספק איך תלינו בדאורייתא להקל ע"ש ובפה"מ פתב פשוטה המוכר המסבב בשווקים מכריז ואומר טלו לכם תאנים מותר לאכול מהם עראי ולפי שנתאמר שלא ראו פני הבית ולפיכך אין מכריזין עליהם אלא לאוכלן בלבד עראי כו' ע"ש היינו משמכריז רק טלו לכם תאנים ואינו מכריז טלו והכניסו לבתיכם הפנונה שאינו מותר לאכול רק עראי שלא ראו פני הבית והיינו דהוי כאומר שלא ראו פני הבית וסמכינו עליה אף יש לעיין איך ע"ה נאמן ויש לומר בזה ב' דרכים חדא דזה דאין ע"ה נאמן הוא רק שעושר אבל שלא ראה פני הבית נאמן וכמו דאשפחן לענין טומאה דאין ע"ה נאמן שהוא טהור אבל נאמן שלא הוכשר אבל בעיקר נראה פיון שאומר שלא ראה פני הבית א"כ הוא אומר שלא הופרש ממנו אף תרומה דהא קתני לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנין ודאי היינו דצריך להפריש אף ת"ג דאף ת"ג אין מפרישין בתאנים קודם ראית פני הבית דהוי דבר שאי"ל גורן בשדה כמ"ש הרמב"ם ו"ל (פ"ג הכ"ב) והכ"מ שם ונאמן ע"ה לומר שלא הפריש ת"ג א"כ במה שאומר שלא ראה פני הבית להתיר אכילת עראי א"כ בא להתיר ג"כ טבל של תרומה ולגבי תרומה ע"ה חשיב פתבר פדאמרינו בירושלמי מעשרות (פ"ה ה"א) ומש"ה נאמן שלא ראה פני הבית ול"ק קושית המ"ר על הרע"ב שכתב דאומר לא ראה פני הבית והקשה איך תלינו לקולא בספק דאורייתא דהכא משום נאמנות ע"ה הוא: אף הרמב"ם ו"ל בפסקיו (פ"ה ה"ו) פתב ע"ה שהיה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין כו' ואם הכניסו לבתיהן מעשרין ודאי ואם רוב העם מכניסין לשוק אין מתקנין אלא דמאי כו' ומוכח דאינו מפרש פמה שפ"י בפה"מ דכיון שהכריז בלשון טלו לכם תאנים היינו דאינו מותר לאכול רק עראי דא"כ הוי כאומר בפ"י שלא עושר וא"כ אם רוב העם מכניסין לשוק אמאי אינו מתקן רק דמאי הרי נאמן הוא שלא עושר ובפסקיו הוא מפרש דכשאומר טלו לכם תאנים אפשר הוא מפני שלא ראו פני הבית ואפשר נמי שפוננתו שפבר עושר והנה הרש"ש הקשה על הרמב"ם דנראה מדבריו דבאומר טלו לכם תאנים דמותר לאכול עראי הוא ג"כ בשרוב מכניסין לשוק ואמאי מותר לאכול עראי הא אקבע למעשר ע"ש והנה עוד יותר תמוה דהרמב"ם ו"ל בעצמו פתב (פ"ג הכ"ד) במצא פלפלה אם רוב מכניסין לשוק אסור לאכול עראי ומתקנה דמאי ע"ש וכאן ס"ל דאף ברוב מכניסין לשוק מותר לאכול עראי ונראה דשאני הכא שע"ה מעיד עליו טלו לכם תאנים שמוותר לאוכלן ואף דאין ע"ה נאמן הוא רק אם כל ההיתר הוא שמא עושר ואף דרוב ע"ה מעשרין אינו נאמן אבל כל שלכד ההיתר דשמא מעושר איכא ג"כ היתר דאפשר הוא מן המיעוט שמכניסין לבתיהן ולא ראו פני הבית כה"ג ע"ה נאמן אבל במצא פלפלה דליכא מאן דמסהיד עלה אסור ואף דסתם פירות ע"ה אף כשאינו מעיד הוא ג"כ רק דמאי מ"מ איכא נפקותא אף בע"ה בין מעיד ובין אינו מעיד וכדאמרינו בדמאי (פ"ד מ"ב) גבי המדיר את חברו שיאכל אצלו כו' ובלבד שיאמר לו מעושרין הן ע"ש אלמא דאף בע"ה איכא נפקותא בין סתם פירותיו למעיד בפ"י שמעושרין הן ואף דלענין להפריש מן הדמאי על הדמאי ג"כ לבד רוב ע"ה מעשרין איכא ג"כ מיעוט שהוא מן החיוב על החיוב מ"מ זה מהני רק שאם הפריש מזע"ז שא"צ לתקן את התרומה כמ"ש בפ"י הרא"ש ו"ל אבל לכתחילה אין מפרישין מן הדמאי על הדמאי ואע"ג דהתם נמי איכא עדות של ע"ה שהוא מעושר שאני

התם דעדות של ע"ה איכא רק על ההיתר של רוב ע"ה מעשרין ועל המיעוט שהוא מן החיוב על החיוב אדרבה איכא עדות ע"ה להפך שהרי ע"ה אומר על הדמאי השני שנתקן וא"כ הוי מן החיוב על הפטור משא"כ הקא פשאמר ע"ה סתם טלו לכם תאנים ומעיד שמותר לאוכלן וע"ז איכא ב' היתרים דרוב ע"ה מעשרין ושללא ראו פני הבית והוי כמעיד ע"ה שיש בזה אהד מב' ההיתרים וכה"ג מהני אף לכתחילה: והנה היכא דאיכא ב' ספיקות גמורים להיתר בדמאי דעת הרמב"ם ז"ל בפה"מ ריש דמאי דמותר שכתב שם דהקלין שבדמאי השיתין כו' מש"ה פטורין מן הדמאי משום דנקבצו ב' ספיקות תדא שפא מן ההפקר הו' ושפא מעושר והעיקר בידינו דב' ספיקות להקל ע"ש.

והנה בגה"ש ירושלמי ריש דמאי הקשה על הפה"מ שהרי כתב הרמב"ם ז"ל (פי"א מהל' מעשר) במוליד חטין לטוחן עכו"ם ה"ה דמאי דשפא החליפן בחיטים של ע"ה וכתב הכ"מ ואע"ג דאיכא ס"ס ספק לא החליפן ספק אותו ע"ה עישר פירותיו מאחר דקי"ל רוב ע"ה מעשרין ואפ"ה חיישינן ה"נ חיישינן לס"ס א"כ לא מהני ס"ס בדמאי ע"ש והשעה"מ והרעק"א ז"ל כתבו דל"ד דרק התם במוליד לטוחן עכו"ם דב' הספיקות הו' שמעושר דאם לא החליפן הו' מעושרין ואם אותו ע"ה שהחליף עמו עישר פירותיו הם ג"כ מעושרין ובספק אם הוא מעושר פינון דחיישינן למיעוטא דהא רוב ע"ה מעשרין ה"נ חיישינן לס"ס אבל הקא שפא אהד הו' שפא מן ההפקר ופטור לגמרי מהני ס"ס להרמב"ם ז"ל ע"ש.

והנה הראב"ד ז"ל שהקשה על הרמב"ם ז"ל במוליד לטוחן עכו"ם הא איכא ס"ס שפא לא החליפן ושפא אותו ע"ה עישר הקשה עליו הר"ש שיריליו ז"ל מההיא דהנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן ואת שהוא נוטל הימנה והא התם נמי הוי ס"ס שפא לא החליפה ושפא היא מעשרת ע"ש ונראה דאף הראב"ד ז"ל מודה בע"ה עצמו אף דאיכא ס"ס חיישינן דלעולם בע"ה איכא ס"ס שפא עישרין ושפא עביד להו כדר' אושעיא שהכניסו במוץ שלה וכמ"ש תוס' בכורות (כ' ע"א) ד"ה ואיב"ע דלעולם בפירותיו של ע"ה אמרינן אימר עביד להו כר"א ע"ש ומ"מ אסורין משום דמאי אף זה רק היכא שפל הספיקות הו' בי"ד ע"ה בזה חששו אף לס"ס וה"נ בנותן לפונדקית דהספיקות שפא לא החליפן הע"ה ושפא עישרין לא מהני פינון דהספיקות הו' באותו ע"ה עצמו אף עשה ורק במוליד לטוחן עכו"ם ששם ב' הספיקות הו' על ב' בנ"א שפא לא החליף העכו"ם ושפא עישר הע"ה בזה ס"ל להראב"ד ז"ל דמהני ס"ס: והנה על הראב"ד ז"ל יש לעיין דאמרינן בירושלמי (פ"ג ה"ד) נתחלפה גופתו אצל הטוחן אם הוחזק ע"ה להיות טוחן שם באותו היום חושש ע"ש ואמאי חושש הא הוי ס"ס שפא לא החליף עם אותו ע"ה דהא לא הוחזק רק ע"ה אהד ואם החליף שפא אותו ע"ה עישר ונראה דבזה מודה הראב"ד ז"ל דלא מהני ס"ס פינון דהכא מייירי דודאי החליף והספק אם נתחלף עם חבר או עם ע"ה הספק השני אם אותו ע"ה עישר הוא ג"כ אם הוא חבר או ע"ה דאם הוא מעשר פירותיו אינו חשוד על המעשרות והוא כמו חבר וע"ה הוא שאינו ידוע אם מעשר פירותיו אם לא א"כ ב' הספקות הו' אם זהו מעשר פירותיו וכינון דבזה לא מהני רובא לומר אם אותן הפירות הוא ממי שמעשר פירותיו דהא רוב ע"ה מעשרין ה"נ לא מהני בזה ס"ס ועוד דשם ספק אהד אבל בספק אם נתחלף לגמרי אף דהספק הוא ג"כ אם פירות אלו מעושרין או לא מ"מ פינון דהספק הוא מכח שפא לא נתחלף דאם לא נתחלף יודע הוא בהפירות שהו מעושרין הו' ב' שמות וזה הס"ס ל"ד לרוב של ע"ה מעשרין: הנה בפה"מ ריש דמאי כתב בהנהגה השיתין כו' דרובן הו' מן ההפקר ומ"מ כתב דהיתר הוא מטעם ס"ס ויש לעיין אמאי לא סגי במה שרובן מן ההפקר וא"כ יהיו פטורין אף מדמאי ונראה משום

דְּהוּי קְבוּעַ דְּהָא ע"ה נוּטְלָן מִמְקוֹם הַקְּבוּעַ וְכוּן אֲמַרִינן בְּטְבוּל יוֹם (פ"ד מ"ה) בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה
אוֹמְרִים מְחַלְלִין עַל פִּירוֹת ע"ה חֲזָרוּ וְאָמְרוּ אַף עַל מְעוֹתָיו הֵינְנוּ דְלֹא חֵיִישִׁינוּ שְׁמָא שֶׁל מַע"ש
הֵם כַּמ"ש בַּפּה"מ שֶׁם וְקָשָׁה בְּרֵאשׁוֹנָה אֲמַאי אֵין מְחַלְלִין עַל מְעוֹתָיו וְחֵיִישִׁינוּ שְׁמָא שֶׁל מַע"ש
הוּא רֹב מְעוֹת אַף בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל חוֹלִין הֵן כְּדֹאֲמַרִינן דְּמְעוֹת שְׁנַמְצָאוּ בִירוּשָׁלַיִם חוֹלִין וְלֹא
חֵיִישִׁינוּ שְׁמָא שֶׁל מַע"ש הֵן וְעַכְצ"ל דַּע"ה שְׁאֵנִי שְׁנוּטְלָן מִמְקוֹם הַקְּבוּעַ וְחֵיִישִׁינוּ שְׁמָא נְטַל שֶׁל
מַע"ש וְלִמְשַׁנָּה אַחֲרוֹנָה דְּמְחַלְלִין עַל מְעוֹתָיו הוּא מְשׁוּם דְּלֹא חֲשִׁיד לְחַלֵּל עַל שֶׁל מַע"ש: פְּתַב
הַרְמַב"ם ז"ל (פ"ג מ"ה' מַעֲשֵׂר ה"א) וְהוּא מֵהַתּוֹסְפָתָא פִירוֹת הָאֲרֵץ שְׂרַבּוּ עַל שֶׁל חו"ל ה"א
חֵיִיבִין בְּדַמַי וְשֶׁל חו"ל שְׂרַבּוּ עַל שֶׁל א"י פְּטוּרִין מִן הַדַּמַי לֹא הִלְכוּ חַכְמִים בְּפִירוֹת חו"ל לֹא
אַחַר הַמְרָאָה וְלֹא אַחַר הַטַּעַם כו' אֲלֵא אַחַר הָרוֹב רַבּוּ בְּעִיר אֲבָל לֹא בְּמַדִּינָה כו' בְּהַר וְלֹא רַבּוּ
בְּבִקְעָה כו' רַבּוּ לְחַנּוּנֵי וְלֹא לְבַעַה"ב כו' אֵת שְׂרַבּוּ לוֹ מוֹתָר כו' וַיֵּשׁ לְעֵינַי אִם זֶה דְּרַבּוּ מוֹתָר הוּא
מִדִּין בְּיִטּוּל אוֹ מִדִּין כָּל דְּפָרִישׁ כו' וְהִנֵּה בְּשִׁבְעֵית (פ"ו מ"ד) אֲמַרִינן מֵאִמְתִּי מוֹתָר אָדָם לִיקַח
יָרֵק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית מְשִׁיעֶשֶׁה כִּיּוֹצֵא בּוֹ כו' רַבִּי הַתִּיר לִיקַח יָרֵק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית מִיָּד וְכַתֵּב ע"ז
הַר"ש ז"ל דְּכִשְׁעִישׁוּ כִּיּוֹצֵא בּוֹ מוֹתָר מִתְּרֵי טַעְמֵי חֲדָא דְתַלְיָנָא בְּהִיתָר א"נ מְשׁוּם דְּרַבָּה הִתְיָתֵר
עַל הָאִסוּר וְנִתְבַטַּל וְזֶה דְּרַבִּי הַתִּיר לִיקַח יָרֵק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית מִיָּד הוּא מְשׁוּם שֶׁהָיָה מְבִיאִין
מִחו"ל וְהִיתָה רַבָּה עַל שֶׁל א"י ע"ש וְהִנֵּה הֵכָא בְּטָבָל א"א לּוֹמֵר הַטַּעַם מְשׁוּם בְּיִטּוּל דְּהָא טָבָל
לֹא בְּטַל וְע"כ צ"ל מְשׁוּם כָּל דְּפָרִישׁ מִרְבָּא פָּרִישׁ וְהִיא דְּפִירוֹת חו"ל שְׂרַבּוּ עַל שֶׁל א"י מִיִּירֵי
בְּשׁוּק שְׁמִבִּיאִין לְשֵׁם פִּירוֹת מֵא"י וּמִחו"ל וְכִדְאֲמַרִינן בְּתוֹסְפָתָא וּבְרַמְבַּ"ם ז"ל שֶׁם רַבּוּ פִירוֹת
חו"ל בְּשׁוּק וְנִתְמַעְטוּ חֲזַר הַשׁוּק לִישְׁנוּ ע"ש וְשׁוּק לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ דְּהַחֲמִירִין שְׁמִבִּיאִין לְשׁוּק הֵם
נִיִּידִי וְכוּן מוֹכַח מֵהַתּוֹסְפָתָא (פ"ד דְּדַמַי) דְּאֲמַרִינן שֶׁם כָּל הָעִיר מוֹכְרִין בְּשֶׁר שְׁחוּטָה וְאַחַד מוֹכֵר
בְּשֶׁר גְּבֻלָּה וְאֵינוּ יוֹדֵעַ מֵאִיזָה מֵהֶם לְקַח ה"ז אִסוּר כו' בַּד"א בְּזִמְנָא שֶׁלְקַח וַא"י מֵאִיזָה מֵהֶם לְקַח
אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִן הַשׁוּק הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב ע"ש דְּבַשׁוּק לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ וְזֶה דְּאֲמַרִינן רִיבָה לְחַנּוּנֵי
וְלֹא לְבַעַה"ב כו' אֵת שְׂרִיבָה לוֹ מוֹתָר אַע"ג דְּחַנּוּת חֲשִׁיב לְעוֹלָם קְבוּעַ הֵתָם פִּירוּשׁוֹ רַבּוּ לְחַנּוּנֵי
דְּהֵינּוּ דְּהַחֲנִינִים לְקַחוּ מֵאוֹתָן חַמְרִים שְׂרוּבָם הִיתָר ע"י זֶה הַתְּרוּ הַחַנּוּנִים: עוֹד אֲמַרִינן שֶׁם
בְּתוֹסְפָתָא אִם כָּל הַפִּירוֹת הָיוּ אִסוּרִין בְּעִיר וְנִכְנַס רַק גִּוְרָן אַחַד שֶׁל הִיתָר הַנְּחַתוּמִין מוֹתָר מְפָנִי
שֶׁהֵן רְצִין אַחַר הַחֲדָשׁ וְאֵין הַפִּירוֹת שֶׁהָיוּ קוֹדֵם בְּכָלֵל הָאִסוּר אֲצִלוּ וְשָׂאָר כָּל אָדָם אִסוּרִין ע"ש
וְהִנֵּה בְּזֶה יֵשׁ לִישָׁב מ"ש הַרְמַב"ם ז"ל בַּפּה"מ דַּמַי (פ"ה מ"ג) עַל הִיא דְּהַלּוֹקֵחַ מִן הַנְּחַתוּמִין
מַעֲשֵׂר מִן הַחֲמָה עַל הַצּוֹנְנָת כו' ר"י אוֹסֵר שְׁאֵנִי אוֹמֵר חֲטִים שֶׁל אֶמֶשׁ הָיוּ מְשָׁל אַחַד וְשֶׁל הַיּוֹם
הָיוּ מְשָׁל אַחַר וְכַתֵּב בַּפּה"מ שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִהְיֶה זֶה הַלֵּחָם מַחֲטָה יִשְׁנָה וְזֶה הָאֲחַר מַחֲטָה
חֲדָשָׁה וְהַעֲיָקֵר בְּיַדְנוּ שְׂאִין מַעֲשָׂרִין מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֵּשֶׁן וְלֹא מִן הַיֵּשֶׁן עַל הַחֲדָשׁ ע"ש וְקָשָׁה טוֹבָא
הָא אֲמַרִינן (בַּפ"ה מ"ח) הַלּוֹקֵחַ טָבָל מִב' מְקוֹמוֹת מַעֲשֵׂר מִזֶּה ע"ז וְלֹא חֵיִישִׁינוּ שְׁמָא אוֹתוֹ מִן
הַחֲדָשׁ וְאוֹתוֹ מִן הַיֵּשֶׁן וּמְשׁוּם דְּהוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב וְאִם רֹב תְּבוּאָה מִן הַיֵּשֶׁן הַכֹּל בְּחֻזְקַת יֵשֶׁן וְאִם
רֹב מִן הַחֲדָשׁ הַכֹּל בְּחֻזְקַת חֲדָשׁ כְּדֹאֲמַרִינן בְּכַמְּהָ דּוֹכְתֵי וּלְפ"ז נְחַתוּמִין שְׂאֵנִי כִּיּוֹן שֶׁהֵן רְצִין אַחַר
הַחֲדָשׁ הֵינְנוּ אַחַר הַתְּבוּאָה שֶׁהוּבָא עִתָּה לְעִיר וּמָה שֶׁהִיא קוֹדֵם בְּעִיר אֵינוּ מַצְטַרֵף לִילָף אַחַר
הָרוֹב כְּדֹאֲמַרִינן בְּתוֹסְפָתָא א"כ אֵינוּ מַעֲשֵׂר מְשָׁל אֶמֶשׁ עַל שֶׁל הַיּוֹם דְּשְׁמָא אֶתְמוּל לֹא נִכְנַס חֲדָשׁ
בְּעִיר וְלִקַּח מִן הַיֵּשֶׁן וְהַיּוֹם נִכְנַס גִּוְרָן שֶׁל חֲדָשׁ וְלִקַּח מֵהֵן וְאֵין מַעֲשָׂרִין מִזֶּה ע"ז: אֲמַרִינן בְּתוֹסְפָתָא
(פ"ג דְּדַמַי) מְצַרְפִין פִּירוֹת חו"ל עַל פִּירוֹת שְׁנִיָּה כְּדִי שְׂרַבּוּ עַל פִּירוֹת שְׁלִישִׁית לְפִוְטְרוֹן מִן
מ"ע מְצַרְפִין פִּירוֹת חו"ל עַל פִּירוֹת שְׁלִישִׁית כְּדִי שְׂרַבּוּ עַל פִּירוֹת רְבִיעִית לְפִוְטְרוֹן מִן מַע"ש ע"ש
וַיֵּשׁ לְעֵינַי דַּע"כ מִיִּירֵי דְּבְּפִירוֹת הַמְּחַנִּיבוֹת בַּמַּע"ש וְהַמְּחַנִּיבוֹת בַּמַּע"ש לִיכָּא רֹב זֶה ע"ז דַּא"כ ל"ל

צירוף מפירות חו"ל א"כ אמאי פאן דמצרפין פירות חו"ל עם פירות המחונובות במע"ש להרבות על פירות המחונובות במ"ע וכאן אדרבה מצרפין פירות חו"ל עם המחונובות במ"ע להרבות על של מע"ש נימא איפכא ונראה דנדאי אין פטור חו"ל יכול להכריע לפטור ממע"ש או ממ"ע פיון דשל חו"ל פטור לגמרי ומ"ש דתצטרפו עם זה תצטרפו עם זה וזה דאמרינן דפירות חו"ל מצטרפין עם פירות שנייה שירבו על של שלישית לפנות ממ"ע מיירי שאותו של חו"ל הוא ג"כ של שנה שנייה דאף בלא פטור של חו"ל היו ג"כ פטורין ממ"ע מפני שהן של שנה שנייה מצטרפין עם של שנה שנייה של א"י וכן עם של שלישית על של רביעית וזהו החידוש דאף דבפירות חו"ל ל"ש שנייה ושלישית דפטורין לגמרי מ"מ פאן דאף בלא פטור של חו"ל היו פטורין ממ"ע משום שנייה או ממע"ש משום שלישית אפשר לצרפן עם של א"י לפטור ממ"ע או ממע"ש.

והנה הרדב"ז ז"ל (פי"ג מהל' מעשר הי"ב) פתר להתוספתא לענין ביטול שרשאי להוסיף משל חו"ל כדי לבטל והקשה הא אין מבטלין איסור לכתחילה ודחה דברי התוספתא מהלכה ע"ש אף אין דברי התוספתא לענין ביטול כלל דמצטרפין אין זה מוסיפין לבטל רק מצטרפין לחשבון כדי שירבו על האחרים]: אמרינן בדמאי (פ"ז מי"א) המוכר פירות בסוריא ואמר של א"י הן חייב לעשר מעושרין הן נאמן שהפה שאסר כו' משלי הן חייב לעשר מעושרין הן נאמן שהפה שאסר כו' ואם ידוע ש"ל שדה אחת בסוריא חייב לעשר ע"ש.

והנה יש לחקור בי"ל שדה אחת בסוריא ואמר על הפירות של א"י הן ומעושרין הן אם נאמן לפנות ממע"ש לפמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"א ממע"ש הי"ד) דסוריא פטורה ממע"ש אפילו מדרבנן א"כ על מע"ש איפא הפה שאסר כו' אי אמרינן הפה שאסר על מקצת דבריו הנה אמרינן דע"ה הנה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין עראי ופטורין ואם הכניסו לבתיהן מעושרין ודאי ואם אמר הכניסו לבתיכם אסור לאכול עראי ואם הכניסו לבתיהן מתקנין דמאי דהוי פאומר שראו פני הבית ומעושרין הן ומש"ה אסור לאכול עראי פיון שראו פני הבית ומעושרין דמאי כשאר פירות ע"ה דאינו נאמן שהן מעושרין ואמאי אסור לאכול עראי נימא הפה שאסר כו' לפמ"ש המפרשים ז"ל שם דמסתמא לא ראו פני הבית והוא אומר שראו ומעושרין הן א"כ לענין אכילת עראי נימא הפה שאסר כו' ומוכח פיון דעל כל עדותו ליפא הפה שאסר כו' לא מהני: ג) אמרינן הלוקח לבהמה לזרע כו' ושירי מנחות פטורין מן הדמאי ובחולין (ז) אומר ר"י ל"ש אלא שלקחו מתחלה לבהמה אבל לקחו מתחילה לאדם ונמלה עליהן לבהמה חייב לעשר ע"ש דחייב דמאי חל בשעת לקיחה מע"ה ואם פכר חל תו לא פקע הנה אמרינן בירושלמי דמאי (פ"א ה"ג) בהנה דפטורין מן הדמאי ופליגי ר"י ור' הושעיא רי"א דלא גזרו על דברים אלו ור' הושעיא אומר משום דאימת קדשים על ע"ה ומקשינן תני וכולן שקרא שם לתרו"מ ולמע"ש שלה מה שעשה עשוי לר"י ניחא אלא לר' הושעיא פיון דמתוקנין הן אמאי מה שעשה עשוי ומתריצין משום אהד שאינו מתקן שאין אימת קדשים עליו ע"ש הנינו משום חד דלא מתקן מועיל דאם הפריש מה שעשה עשוי אבל לא לחייב להפריש ונהנה קשה דאמרינן (רפ"ד דדמאי) הלוקח פירות ממי שא"נ על המעשרות ושכח לעשרן ושואלו בשפת אוכל על פיו חשכה מוצ"ש לא יאכל עד שיעשר וביא הר"ש ז"ל מהירושלמי דזה דהתירו הוא משום דאימת שבת על ע"ה ומקשינן ואי אימת שבת עליו חשכה מוצ"ש אמאי לא יאכל עד שיעשר ומתריצין מפני אהד שאין שבת עליו באימה ע"ש אלמא משום אהד אמרינן דצריך לעשר לכתחילה ונראה דבנה הוא החילוק דבהנה דפטורין מן הדמאי דבשעה שלוקח מן ע"ה איפא רק אהד דלא מעשר אינו חל בשביל זה חייב דמאי ומנהי

רק שאם הפריש מה שעשה עשוי אבל בלוקח מע"ה ושכח לעשר דבשעת לקיחתו הנה דמאי גמור וכל חובת הפרשה ואח"כ פ' פשוטאלו בשבת כל היכא דאיכא חד דאין אימת שבת עליו לא נפקע חיוב דמאי וכמו בלקח לאדם ונמלך לבהמה אף דלא גזרו דמאי לבהמה מ"מ כשחל חיוב דמאי לא נפקע.

אף יש לעיין מההיא דהמדיר את חברו שיאכל אצלו דאוכל עמו שבת ראשונה כו' ודוקא מדיר ודוקא שבת ראשונה והביא המלאכת שלמה בשם המפרשים ו"ל שהקשו הא אמרינו דבשבת שואלו ואוכל על פיו ותל' דלא התירו ע"י שאלא בזמנינו שיאכל אצלו רק בלוקח פירות לכבוד השבת ע"ש וקשה הא אף זה דלמוצ"ש צריף לעשר הוא רק משום חד דאין אימת שבת עליו והכא בזמנינו בשבת דבא ליד חבר בשבת אמאי חל עליו חיוב דמאי לכתחילה משום חד דלא מעשר מ"ש מהשיתין והרימין כו' דלא חל עליו חיוב דמאי משום חד דלא מעשר וצ"ע: והנה פ'עין זה אמרינו בחולין ז' לעגן פ'ערוכת דמאי דזה דלא גזרו על פ'ערוכת דמאי הוא דוקא בבא ליד חבר פשהוא מעורב אבל נתערב אצל החבר אסור והטעם משום דחיוב דמאי חל בשעת לקיחה ומתחילה לא חל על פ'ערוכת דמאי אבל כשלקח בלא פ'ערוכת וכבר חל חיוב דמאי שוב לא פקע והנה יש לחקור כשלקח ע"ה מע"ה חברו לאכילה ולקחון אח"כ החבר לבהמה אם חייב בדמאי פ'עין שבת ליד חבר לבהמה מתחילת לקיחתו ומה שהיה אצל ע"ה לא איכפת לן דהא חבר שלקח מע"ה לבהמה אף שע"ה קודם חשב לאכילה לא איכפת לן או פ'עין שלקח ע"ה מע"ה חברו לאכילה כבר חל חיוב דמאי דע"ה אינו פטור מן המצות וכ'עין שלקח מע"ה לאכילה חייב בדמאי וכבר חל חיוב דמאי ואין מה שהחבר לוקח אח"כ לבהמה מהני פ'עין וכמו חבר שלקח לאכילה ולקח ממנו חבר אחר לבהמה דלא מהני וזה דהלוקח מע"ה לבהמה אינו חייב בדמאי זהו דוקא בלוקח מע"ה ראשון שהוא פירות ארצו דלגבי ע"ה שלקח ממנו ל"ש שיחול דין דמאי דאצלו אינו שייך דמאי פ'עין ד'ודע הוא אם עישר או לא עישר ואצלו הוא או נדאי או פטור לגמרי ודין דמאי חל בלוקח ממנו וכ'עין שלקח לבהמה לא חל חיוב דמאי ולפ"ז יוצא דבר חדש דכל הנה דהלוקח לזרע ולבהמה כו' הוא דוקא בלוקח מע"ה שהן פירות ארצו עוד יש לחקור חבר שלקח מע"ה למוכרן לאחרים וחסור ולקח ממנו חבר לבהמה אי חייב בדמאי פ'עין דהחבר הראשון לא לקח לא לאכילה ולא לבהמה ולא נקבעו והחבר השני לוקח לבהמה פטור או כל שבת ליד חבר שלא ע"מ לבהמה נתחייב בדמאי דרק היחוד לבהמה או לזרע זהו הפוטרו מן הדמאי: כתב הרמב"ם ו"ל (פי"ג הי"ד) אלו דברים שלא גזרו עליהן בשעה שגזרו על הדמאי הלוקח פירות לזריעה כו' וכ'עין שא"ל ע"ה מתוקנין הן א"צ לעשר ע"ש ונראה מדברי הרמב"ם ו"ל דצריף דוקא ע"ה לומר מתוקנין הם ואע"ג דלוקח סתם מע"ה הוא ג"כ רק דמאי מ"מ היכא שהתירו משום דמאי התירו רק כשאומר בפ' מתוקנין הם ונראה דלמד זה הרמב"ם ו"ל מההיא דהמדיר את חברו שיאכל אצלו דאוכל עמו שבת ראשונה ובלבד שיאמר לו מען שרין הן ע"ש ומזה למד דכ"מ שהתירו דמאי הוא רק באומר בפ' מען שרין הן: כתב הרמב"ם ו"ל (פי"ג הט"ו) הלוקח פירות לאכילה ונמלך עליהם לבהמה ה"ז לא ימכרם לעפ"ה ולא יאכילם לבהמה כו' והוא מהתוספתא והנה זה דלא ואפ'ילם לבהמה הוא פשוט פ'עין דחל חובת הפרשה אסור להאכיל טבל לבהמה דהו' הנאה של פ'עין אבל אמאי לא ימכרם לעפ"ה והנה י"ל הטעם משום הפסד פ'עין דקא משת'שרי ליה וכמו באנסו בית המלך ג'רנו בחובו חייב לעשר דקא משת'שרי ליה אף בפ' הרדב"ז ו"ל שם פ'עין דהטעם שפ'עין יחזור וימכרם לישראל ע"ש ולהרמב"ם ו"ל ע"כ צ"ל טעם זה דהא ס"ל להרמב"ם ו"ל פ'מה שהבאנו לעיל דת'רומת מעשר של דמאי אף שצריף ליתן לפ'עין

מתנת חנם מ"מ אין זה מדין ממון א"כ ל"ש דמשתרשרי ליה והנה שם (הי"ז) פתב הרמב"ם ז"ל עכו"ם שישאל מישראל ליתן לו שמן על מפתו אסור בנדאי ומותר בדמאי ע"ש והטעם דהכא מותר בדמאי הוא משום דהכא ל"ש ששם יחזור וימפרנו לישראל פנין דנותן ע"ג מפתו מיהו בנדאי אסור משום הפסד פהן דרק באנפרות א"צ לעשר אבל במתנה הוי כמו בחובו דמשתרשרי ליה פנין שרוצה ליתן לו במתנה אף זה שייך רק בנדאי אבל בדמאי ל"ש הפסד פהן דאין לו בו דין ממון ומש"ה מותר בדמאי: הנה ע"ז דאמרנו בחולין דלא גזרו על תערוכת דמאי יש לעיין מהא דאמרנו (בשלהי פ"ב דמכשירין) אוצר שישאל על מטיילין לתוכו אם רוב עכו"ם נדאי אם רוב ישראל דמאי מחצה על מחצה נדאי דברי ר"מ וחכ"א אפילו פולן עכו"ם וישאל אחד מטיל לתוכו דמאי נכתב בפה"מ דר"מ סבר אין קנן לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר ע"כ הפירות שביד עכו"ם הן טבליים ותייבין במעשר נדאי וחכ"א דנין אותו דמאי בעבור הישראל לבד שפירותיו חייבין במעשר ואנחנו מסופקים אם עישר אם לא עישר אבל אם היה כל האוצר של עכו"ם היה פטור מן המעשרות ע"ש וקשה אמאי הוי דמאי יהיה פטור לגמרי פנין דשל עכו"ם הוא פטור לגמרי ואותו של ישראל הוא דמאי א"כ הוי תערוכת דמאי דהא הרוב פטור לגמרי והכא נעשה התערוכת קודם שפא ליד חבר וצ"ל דזה דלא גזרו על תערוכת דמאי הוא דוקא אם באותה עיסה שהוא אוכל יש רק תערוכת דמאי כההיא דחולין דשאר ותכלין וטחינין כו' אבל באוצר שנתערב שהוא תערוכת כזה דאפשר דמה שהוא אוכל הוא פלו של דמאי כה"ג לא התירו: אמרנו הקלין שבדמאי השיתין והרימין כו' ובנות שוח ובירושלמי אמר ר"י מפני שחזקתן מן ההפקר וכתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ שם לפי שכל אלה לא יהיו כ"א בהרים ובמדבריות שהן הפקר ע"ש והנה הרמב"ם ז"ל בזה לשונו: שכתב בריש הל' זכיה ומתנה המדבריות והנהרות והנחלים כל שבהן הפקר כל הקודם בהן זכה פגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיניצא בהן וכתב הראב"ד ז"ל שהוא הפקר דוקא לאותו השבט ועיין בלח"מ שם דהראב"ד ז"ל חולק על הפל דבפ' מרובה אמר רשב"א תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים והמחזקין בחזקת אותו השבט וקסבר הראב"ד ז"ל דלא פליגי רבנן עליה דרשב"א והרמב"ם ז"ל ס"ל דפליגי ע"ש א"כ להראב"ד ז"ל שהוא רק הפקר לאותו השבט נדאי אינו פטור מן המעשר דלא קרינו ביה ובא הלוי כו' דרק פאה אף שהוא הפקר רק לעניים פטור מן המעשר הוא משום דאם הלוי עני יכול ליטול אבל להנה שהם הפקר רק לאותו השבט אין הלוי יכול ליטול שהרי אינו מאותו השבט שהרי לא נטלו חלק בארץ והנה להראב"ד ז"ל צריך לפרש זה דאמרנו בירושלמי שחזקתן מן ההפקר ופטורין אף מנדאי אינו שהן באין מן המדבריות וההרים רק שאין חשובין ומפקיר להו אף לפ"ז קשה מה שהקשה הר"ש ז"ל שם דמשמע הכא דבנות שוח הן גרועות ובשבועות משמע שהוא פרי חשוב ותי' דזה דפטיר ר"י בירושלמי משום הפקר הוא משום דפרי הגדל ביערים הוא שהוא מקום הפקר ופטורין מן המעשר אעפ"י שהוא טוב ע"ש ולהראב"ד ז"ל אי אפשר לומר כן דלדידה הפירות הגדלים ביערים הם הפקר רק לאותו שבט כמ"ש הלח"מ שם ואי אפשר ג"כ לומר דמתוך שאינן חשובין מפקר להו דאדרבה בנות שוח חשבות הן וצ"ע: גרסינן (רפ"ד דדמאי) תרו"מ של דמאי שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו וכתב הרמב"ם ז"ל (פי"ב ה"ד) מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו שהן דמאי וראינוהו שחזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין למקום ונחזר ואמר הפרשתיה נאמן אפילו בחול ואוכל על פיו פשם שאימת שבת על ע"ה כף אימת דימוע עליהם ואין חשודין להאכיל את המזומע וכתב הראב"ד ז"ל דברים הללו כו' ואינם

אלא כַּשְׁנִפְלָה לַמָּאָה שְׁעֲלִייתָהּ מוֹעֵלֶת כּו' וּא"כ מֵאֵי אֵימַת דִּימוּעַ אֵיפָא הֵכָא אֱלָא לְעוֹלָם שְׁנִפְלָה לְפָחוֹת מִק' בְּשִׁבִיל שְׁלֵא יַאֲסֵר הַפֶּל שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם הִיָּה מְתוּקָן וְאוֹכְלִין עַל פִּיּו וְעֵינָן בְּכ"מ דְּהֶרָאב"ד ו"ל הִבִּין בְּדִבְרֵי הֶרְמֵב"ם ו"ל דְּמִיִּירֵי שְׁנִפְלָה לַמָּאָה וְכָל תְּרוּמָה שְׁנִפְלָה לִק' צָרִיף לְהָרִים וְאִם אָמַר הַע"ה הִפְרָשְׁתִּיהָ אֲת"כ נֶאֱמָן וְהֶרָאב"ד ו"ל הִוְקֶשָׁה לוֹ אֵי מִיִּירֵי שְׁנִפְלָה לִק' בְּאִפּוֹן דְּעֲלִייתָהּ מוֹעֵלֶת ל"ש אֵימַת דִּימוּעַ בְּזָה וּלְכַף פִּי דְּמִיִּירֵי שְׁנִפְלָה לְפָחוֹת מִק' וְזָה דְּנֶאֱמָן הִיָּינוּ שְׁהַפְרִישׁ קוֹדֵם לְכֹן וְהַפְרָשָׁה זֹו שְׁהַפְרִישׁ עֲתָה הִיָּתָה רַק בְּשִׁבִיל הַחֲבֵר פְּדֵי לְהֶאֱמִינוּ וְכַתְּבַּהֲכ"מ לְתַרְזֵן דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם ו"ל דְּלְעוֹלָם מִיִּירֵי שְׁנִפְלָה לְפָחוֹת מִק' וְזָה שְׁאָמַר הַפְרָשְׁתִּי הִיָּינוּ שְׁעֲשֵׂה בְּעֵינָן שְׁנִתְקַן הַמְדוּמָע הִיָּינוּ שְׁנִתְעַרְבוּ אֲת"כ עִם פִּירוֹת חוֹלִין שְׁלֵא בְּמִתְכּוּנָן עַד שְׁעֲלִיתָהּ בְּק"א ע"ש וְהִנֵּה לְפִי תִי הֲכ"מ קָשִׁין דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם ו"ל לְמָה צָרִיף לְטַעַם דְּאֵימַת דִּימוּעַ עַל ע"ה דְּאִין זָה שְׁיִיף פֶּלֶל לְדִין ע"ה אֲטוּ ע"ה זֵר חֲשׂוֹד לְאַכּוֹל תְּרוּמָה הָא אִין ע"ה חֲשׂוֹד רַק עַל הַטָּבֵל אֲבָל תְּרוּמָה הוּא כְּשֶׁאֵר אִיסוּרִים וְהֵכָא ל"ש לְדִין טָבֵל פֶּלֶל רַק תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁנִתְעַרְבָה לְפָחוֹת מִפְּדֵי בִּיטוּל וּמַעֲיֵד ע"ה שְׁנִתְעַרְבַּ בְּעוֹד וְנִתְבַּטַּל וְזָה אִינוּ שְׁיִיף לְהַפְרָשָׁה פֶּלֶל שְׁיִיחָא חֲשׂוֹד עֲלֵיהָ ע"ה וּלְפִי מַה שְׁהִבִּין הֶרָאב"ד ו"ל בְּדִבְרֵי הֶרְמֵב"ם ו"ל דְּמִיִּירֵי שְׁנִפְלָה לִק' דְּעֲלִייתָהּ מוֹעֵלֶת רַק מַעֲיֵד ע"ה הַפְרָשְׁתִּיהָ אֲת"כ וְהַקְשָׁה א"כ מֵאֵי אֵימַת דִּימוּעַ אֵיפָא פִּינָן שְׁנִפְלָה לִק' יֵשׁ לוֹמַר לְפִי מַה דְּאֶמְרִינוּן בְּתְרוּמוֹת (פ"ה מ"ח) סָאָה תְּרוּמָה שְׁנִפְלָה לִק' וְלֹא הִסְפִּיק לְהַגְבִּייהָ עַד שְׁנִפְלָה אַחֲרֵת ה"ז אִיסוּר ע"ש דְּאָף שְׁנִפְלָה לִק' כֹּל כְּמָה דְּלֹא הָרִים עֲדִינָן לֹא חָל הַבִּיטוּל וְכַדְאֶמְרִינוּן בִּירוּשְׁלַמִי שֵׁם דְּהֶרְמֵתָהּ מְקַדְשָׁתָהּ א"כ כ"ז שְׁלֵא הָרִים הוּא דִּימוּעַ אָף נִרְאָה דֹא"א לְפָרֵשׁ דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם ו"ל כְּמָה שְׁהִבִּין הֶרָאב"ד ו"ל דְּהֶרְמֵב"ם ו"ל לֹא הִבִּיא פֶּלֶל הַדִּין דְּתֵרוּ"מ שֶׁל דְּמֵאֵי שְׁנִתְבַּטְּלָה בְּק' דְּצָרִיף הֶרְמָה וְכַמ"ש לְעִיל וְצָרִיף לְפָרֵשׁ כְּמָה שְׁהִבִּין הֲכ"מ שֵׁם דְּמִיִּירֵי שְׁנִפְלָה בְּפָחוֹת מִק' וְכֹן הִבִּין שֵׁם הֶרְדָּב"ז ו"ל ע"ש]: וְהִנֵּה בְּלוֹקֵחַ פִּירוֹת מִמֵּי שֶׁא"נ עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת וְשִׁכַח מְלַעֲשֵׂר דְּשׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיּו וְאֶמְרִינוּן דְּלְמוּצ"ש לֹא יֵאכַל עַד שְׁיַעֲשֵׂר כְּתַב הֶרְמֵב"ם ו"ל (פ"ב ה"ב) וְאֵעִפ"י שְׁהוּא אוֹכַל עַל פִּיּו בְּשִׁבְתָּהּ ה"ז לֹא יֵאכַל מֵאוֹתָן הַפִּירוֹת לְמוּצ"ש עַד שְׁיַעֲשֵׂר דְּמֵאֵי עַל הַפֶּל עַל שְׁאֲכַל בְּשִׁבְתָּהּ וְעַל הַנִּשְׁאָר שְׁלֵא הִקְלוּ וְהֶאֱמִינוּהוּ אֱלָא לְצוֹרֵף אוֹתוֹ שִׁבְתָּהּ ע"ש הִיָּינוּ דְּצָרִיף לְעֲשֵׂר אֲת"כ אָף ע"מ שְׁפָכָר אֲכַל בְּשִׁבְתָּהּ וְיֵשׁ לְעֵינָן אֵיף מְצִינּוּ הַפְרָשָׁה ע"מ שְׁפָכָר אֲכַל וְצ"ל דְּעֲשֵׂאוּהוּ כְּמוֹ תְרוּמַת חו"ל דְּאוֹכַל וְהוֹלֵף וְאֲת"כ מְפָרִישׁ אָף יֵשׁ לְעֵינָן פִּינָן דְּמִדִּינָא ל"ש הַפְרָשָׁה ע"מ שְׁפָכָר אֲכַל א"כ אִם אוֹתוֹ דְּמֵאֵי הוּא טָבֵל שַׁע"ה לֹא עֵינָן א"כ הוּא עֲתָה כְּשֶׁמְפָרִישׁ מְרַבָּה בְּמַעֲשָׂרוֹת פִּינָן שְׁמְפָרִישׁ גַּם ע"מ שְׁאֲכַל דְּאִינוּ שְׁיִיף בִּיָּה הַפְרָשָׁה וּמְרַבָּה בְּמַעֲשָׂרוֹת מְעֲשָׂרוֹתֵינוּ מְקוֹלְקֵלִין שְׁמַעֲשָׂרוֹן טָבֵל מְעוֹרְבִין זָה בְּזָה וְהִנֵּה לְפָנֵינוּ הַטַּעַם דְּלְמוּצ"ש חֵיִיב לְעֲשֵׂר דְּבַחוּל לֹא הֶאֱמִינוּהוּ עַל סְמָךְ שְׁאִילַת שִׁבְתָּהּ מְשׁוּם דְּאֵיפָא לְמַגְזֵר אֲטוּ שְׁאִילַת חוּל ע"ש ל"ק דְּבִאֲמַת אָף לְמוּצ"ש לֵיכָא חֲשֵׁשׁ טָבֵל פִּינָן דְּשִׁאֲלוֹ בְּשִׁבְתָּהּ רַק מְשׁוּם גְּזִירָה אֲטוּ שְׁאִילַת חוּל חֵיִיבוּהוּ לְהַפְרִישׁ יְכוֹל שְׁפִיר לְהַפְרִישׁ אָף ע"מ שְׁאֲכַל בְּשִׁבְתָּהּ אָף לְפִי הַטַּעַם דְּאֶמְרִינוּן בִּירוּשְׁלַמִי מְשׁוּם חַד דְּאִין אֵימַת שִׁבְתָּהּ עֲלֵיו הִיָּינוּ דְּחֲשָׁשׁוּ לְמוּצ"ש שְׁמָא אִינוּ מְעוֹשֵׂר א"כ אֵיף מְפָרִישׁ אָף ע"מ שְׁאֲכַל הָא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מְקוֹלְקֵל דְּטָבֵל מְעוֹרְבַּ וְנִמְצָא מְאָכִיל אֵת הַפֶּה טָבֵלִים וְהִנֵּה אֶפְשָׁר לוֹמַר לְפָנֵינוּ שֶׁ בְּפִי הֶרָא"ש ו"ל בְּהַפְרִישׁ מִן הַדְּמֵאֵי עַל הַדְּמֵאֵי דְּאֶמְרִינוּן תְּרוּמָה וְיִתְזוֹר וְיִתְרוֹם אֲבָל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר א"צ לְתַקְּנָה שְׁמָא הַפְרִישׁ מִן הַחַיִּיב עַל הַפְּטוּר וְנִמְצָא הַתְּרוּ"מ טָבֵל מְשׁוּם פִּינָן דְּהוּי סָפֵק וְרוֹב ע"ה מְעֲשָׂרִין הֵן ע"ש הִיָּינוּ פִּינָן דְּהוּי רַק סָפֵק שְׁהוּא מִן הַחַיִּיב עַל הַפְּטוּר דְּאֶפְשָׁר שְׁהוּא מִן הַחַיִּיב עַל הַחַיִּיב וְגַם רוֹב ע"ה מְעֲשָׂרִין לְגַמְרֵי בְּסָפֵק רְחוּק פְּזָה לֹא חֵיִיבוּהוּ לְתַקְּנָה הַתְּרוּ"מ וְרַק הַתְּבוּאָה צָרִיף לְתַקְּנָה דְּאֶמְרִינוּן תְּרוּמָה וְיִתְזוֹר וְיִתְרוֹם וְאָף דְּלִגְבֵי הַתְּבוּאָה הוּא

ג"כ הספק רחוק כמו כן דאפשר שהוא מן החיוב על החיוב וגם רוב ע"ה מעשרין ומוכח מזה דבספק רחוק חשו רק לתיקון התבואה ולא לתיקון התרו"מ וה"נ פינו דאיכא רק חד דאין אימת שבת עליו חשו רק לתיקון התבואה שצריך לעשר אבל לא לתיקון התרו"מ ולא תישינו לה משום טבל: אמרינו (בב"מ נ"ה) דתרו"מ של דמאי מוסיפין עליו חנמש ויש לעיין הא לעולם בספק אין מוסיפין חנמש וכדאמרינו בתלה (פ"ג מ"ו) גר שנתגזיר וקיה לו עיסה כו' אם ספק חייב בתלה ואין חייבין עליה חנמש וכתב בפה"מ משום דהמע"ה א"כ בדמאי דאמרינו ביה ג"כ הממע"ה אמאי מוסיף חנמש וצ"ל דזהו פרכת הש"ס שם וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם פשל תורה היינו להיות פדין נדאי ואמרינו דר"מ היא ומחמיר ר"מ באכילתו היינו דלענן זה עשאוהו פנדאי ולא אמרינו הממע"ה הנה אמרינו בירושלמי דמאי (פ"א ה"ב) בדין הנה תרו"מ של דמאי שלא יפריש עליה חנמש ולמה אמרו שיפריש מפני גדירה שאם אתה אומר לו שלא יפריש אף הוא אינו נוהג בה בקדושה בדין הנה מע"ש של דמאי שיפריש עליו חנמש ולמה אמרו שלא יפריש מפני גדירו שאם את אומר לו שיפריש אף הוא אינו מפריש כל עיקר ע"ש ולפ"ז אתי שפיר דבדין הנה שתרו"מ של דמאי שלא יפריש עליה חנמש דלעולם בחנמש של אוכל תרו"מ אמרינו הממע"ה וה"נ בדמאי אומרים הממע"ה כמו מע"ר ומ"ע דא"צ ליתנם ללוי ולעני וזה שאמרו שיפריש חנמש הוא מפני גדירה ומע"ש של דמאי אדרבה בדין הנה שיפריש חנמש דחנמש של פדיון מע"ש הוא כשאר איסורין דאף בספק צריך להוסיף דאין זה דין מומן וזה דאינו מפריש הוא משום גדירו אמרינו (פ"א מ"ב) דהדמאי אג"ל חנמש ואג"ל ביעור ונאכל לאונן היינו במע"ש של דמאי והנה זה דאג"ל חנמש אמרינו משום גדירו והטעם דנאכל לאונן אמרינו בירושלמי משום דאינו מצוי ולא גזרו על שאינו מצוי ע"ש אף הטעם דאג"ל ביעור לא נתפרש ונראה לפמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהל' מעשר ה"ב) והתקינו שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא תרו"מ מפני שהוא עון מיתה ומע"ש שאין בזה הפסד שהרי בעליו אוכלין אותו ע"ש א"כ פינו שפל הרמת מע"ש הוא רק לפי שאג"ל הפסד א"כ לענן ביעור שהוא הפסד דביעור של מע"ש הוא שצריך לבערו מן העולם בזה לא גזרו הנה כתב הרמב"ם ז"ל (פי"ד מהל' מע"ש ה"ח) במצות ביעור כיצד הוא עושה אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר נותנה לפהו מע"ר ללוי מ"ע לעניים נשאר אצלו פירות מע"ש של נדאי כו' ה"ז מבערן ומשליכן לים או שירף נשאר אצלו מע"ש של דמאי אינו חייב לבערו ע"ש והנה בתרומה מעשר לא חילק בין נדאי לדמאי רק במע"ש ונראה מזה דאין זה קולא בדמאי דאג"ל ביעור ורק במע"ש כן והטעם דמע"ש פל שי"ל הפסד לא גזרו דכל הפרשת מע"ש הוא רק משום דאג"ל הפסד: הקשה השמ"ק בב"מ שם על הא דאמרינו בתרו"מ של דמאי דחייבין עליו חנמש דר"מ היא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כש"ת ומקשינו מההיא דמע"ש של דמאי מחללין אותו פסוף על פסוף כו' ואמרינו אעפ"י דמיקל ר"מ בפדיונו מחמיר הוא באכילתו והקשה הא אמרינו הדמאי אג"ל חנמש כו' ונאכל לאונן ולא פליג ר"מ אלמא דאינו מחמיר ר"מ אף באכילתו ע"ש ונראה לפי מה דאמרינו בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם תני נאכל לאנינה ואינו נאכל לטומאה מה בין אנינה לטומאה אמר ר"נ טומאה מצויה אנינה מצויה ע"ש א"כ ל"ק קושית השמ"ק אמאי לר"מ נאכל לאונן ולא אתי חיזוק כש"ת דהא אמרינו בפ' אעפ"י ובכמה דוכתי דכי עבדו חכמים חיזוק הוא רק במילתא דשכיחא ע"ש: הנה לפמ"ש הרמב"ם ז"ל דצריך להפריש מדמאי תרו"מ לפי שהוא במיתה ומע"ש רק לפי שאג"ל הפסד היינו דהחשש של דמאי הוא רק לתרו"מ שהוא במיתה אתי שפיר הא דאמרינו בב"מ ל"ח במפקיד פירות אצל חברו דתישינו שמא עשאן בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר

וביותר מְפָדֵי חֶסְרוֹן מוֹכְרֵן לְכַהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה וְכֵן פֶּסֶק הַרְמַב"ם ז"ל (בפ"ז מהל' שְׁאֵלָה) דְּמוֹכְרֵן לְכַהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה שְׂמָא עָשׂוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים תְרוּמָה אוֹ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל פִּירוֹת אַחֲרוֹת ע"ש וְקָשָׁה יַעֲלֶם ג"כ לִירוּשָׁלַיִם דְּשְׂמָא עָשָׂה אוֹתָן מֵע"ש וּלפ"ז פִּינֵן דְּהַחֲשֵׁשׁ שְׂמָא עָשָׂאן תְרוּ"מ עַל מְקוֹם אַחַר הוּא חֲשֵׁשָׁה רְחוּקָה כַּמ"ש הַתּוֹס' שֶׁם דְּהָא הַמוֹצָא פְּלִי וְלֹא כְּתַב עָלֶיהָ פְּלוּם לֹא חִיְשִׁינָן שֶׁהִיא תְרוּמָה וּמִשׁוּם דְּאֲזֵלִינָן בְּתַר רֹב וּכ"כ הַשְׂמ"ק שֶׁם דְּהָא אִם מֵת הַמְּפָקִיד אֵין הַפִּירוֹת אֲסוּרִים לְזָרִים וְלֹא חִיְשִׁינָן שְׂמָא עָשָׂאן תְרוּ"מ וְרַק בְּפִקְדוֹן חֲשֵׁשׁוֹ אִף לְחֲשֵׁשָׁא רְחוּקָה כַּמ"ש הַתּוֹס' שֶׁם וּבְזָה חֲשֵׁשׁוֹ רַק לַעֲזוֹן מִיְתָה וְלֹא חִיְשִׁינָן רַק שְׂמָא עָשָׂאן תְרוּמָה אוֹ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלֹא חֲשֵׁשׁוֹ לַמַּע"ש וּבְדָמַי דַּג"כ רֹב ע"ה מְעַשְׂרִין צְרִיף לְהַפְרִישׁ מֵע"ש רַק מִשׁוּם דְּלֹא הָיִי הַפֶּסֶד גְּדוֹל וְזֶה רַק בְּדָמַי שְׂרַק הַמַּעֲשֵׂר שְׁלוֹ צְרִיף לְהַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם אֲבָל הֵכָא אִי חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא עָשָׂאן מֵע"ש צְרִיף לְהַעֲלוֹת פְּלוֹ לִירוּשָׁלַיִם חֲשִׁיב הַפֶּסֶד טְפִי וְהִנֵּה בַּתּוֹסְפֶתָא דְדָמַי אֵיכָא פְּלוּגְתָא דַּב"ש וּב"ה דַּלְב"ה א"צ פְּלַל לְהַפְרִישׁ מֵע"ש מְדָמַי וּלְב"ש צְרִיף לְהַפְרִישׁ וְאֶמְרִינָן שֶׁם דְּהַלְכָה פְּדַבְרֵי ב"ש ע"ש וּמ"ש לַב"ה תְרוּמַת מַעֲשֵׂר דְצְרִיף לְהַפְרִישׁ מִמַּע"ש וְע"כ מִשׁוּם שֶׁהוּא בְּמִיתָה וּב"ה חֲשֵׁשׁוֹ אִף לְהַפֶּסֶד מוֹעֵט מַה שְׁצְרִיף לְהַעֲלוֹת הַמַּעֲשֵׂר לִירוּשָׁלַיִם וְא"צ לְהַפְרִישׁ פְּלַל מֵע"ש מְדָמַי.

אֶמְרִינָן בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהִבִּיא הַר"ש ז"ל (דָּמַי פ"ז מ"א) דְרַבֵּי וּר"י נִתְאַרְחוּ אֲצֵל בַּעַה"ב וְהָיָה חֲשׂוֹד אֲצֵלָן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת וְהָיִי מְפָרִישִׁין וְזוֹרְקִין זֶה לְזֶה הֵינָנו שְׂמָא בְּדִין מַה שֶׁהַפְרִישׁוֹ פְּדֵי שְׂלֵא יִפְשֵׁל בְּהוֹן ע"ה וּמְקַשְׁיָן וְהָא אֲסוּר מִשׁוּם אֵיבּוּד אוֹכְלִין וּמִשְׁנִינָן שְׂלֵא הָיִי מְשַׁלְיִכִין עַל הָאֲרִץ רַק מְפָרְרֵן עַל הַשְּׁלֶחֶן וּמִאֲבָדִין וּמְקַשְׁיָן וְאֵינּוּ אֲסוּר מִשׁוּם גְּזֵל כּו' ע"ש וְהִנֵּה אֲמַאי לֹא מְקַשְׁיָן אֵיף מוֹתֵר לְאַבְדַּת תְרוּמָה וְנִרְאָה הַטַּעַם מִשׁוּם דְּתְרוּ"מ שֶׁל דָּמַי מְאָבְדִין מִיַּעוּטוֹ וְלְהַרְאָב"ד ז"ל שֶׁכְּתַב (בפ"ג מהל' תְרוּמוֹת) דְּזֶה דוֹקָא בְּתְרוּ"מ שֶׁל דָּמַי טְמֵא ה"נ פִּירוּתֵי שֶׁל ע"ה טְמֵא הוּא: נְקֻטִינָן דְאֵין מְפָרִישִׁין מִן הַדָּמַי עַל הַדָּמַי דְשְׂמָא זֶה מְתוֹקָן וְזֶה אֵינּוּ מְתוֹקָן הִנֵּה אֶמְרִינָן בִּירוּשָׁלַיִם דָּמַי (פ"ז ה"א) בְּמִזְמִין אֵת חֲבֵרוֹ שְׂיֵאכֵל אֲצֵלוֹ דְּמִתְנַהֲמַע"ש מַה שְׂאֵנִי עֵתִיד לְהַפְרִישׁ כּו' וּר"י חוֹלֵק שֶׁם בִּירוּשָׁלַיִם וּס"ל דְּאִף בְּדָמַי אֵין אָדָם מִתְנַהֵג ע"ד שְׂאֵינּוּ בְרִשׁוֹתוֹ וְאֶמְרִינָן דְּמוֹדָה ר"י שֶׁהוּא הוֹלֵף וְלוֹקַח מְמָקוֹם שְׁלֶקַח זֶה וּמַעֲשָׂרָן ע"ש דְּכִינָן שְׁלוֹקַח מְמָקוֹם שְׁלֶקַח זֶה ע"ה הַפְּזוּמִינוּ יְכוֹל לְהַפְרִישׁ מִזַּע"ז מִמ"נ אוֹ שְׁנִיָּהֶם מְתוֹקָנִים אוֹ שְׁנִיָּהֶם אֵינּוּ מְתוֹקָנִין וְהָיִי מִן הַחַיִּיב עַל הַחַיִּיב [וְעֵינִין בְּהַמְּפָרְשִׁים ז"ל שֶׁם] וַיֵּשׁ לַעֲיִין שְׂמָא זֶה שְׁנִלְקַח מִמֶּנּוּ אֵינּוּ מַעֲשֵׂר וְזֶה הַע"ה הַפְּזוּמִינוּ שְׁלֶקַח מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר וּכְשֶׁמַּעֲשֵׂר מִזַּע"ז הָיִי מִן הַדָּמַי עַל הַדָּמַי דְּהָיִי מִן הַחַיִּיב עַל הַפֶּסֶד וְנִרְאָה דְּאִף דְּאֶמְרִינָן דְּרֹב ע"ה מַעֲשָׂרִין זֶה רַק בְּפִירוֹת אֲרִצוֹ אֲבָל ע"ה שְׁלֶקַח מֵע"ה אַחַר אֵין ע"ה הַשְּׁנִי מְפָרִישׁ פְּלַל דְּסוּמָף עַל ע"ה שְׁלֶקַח מִמֶּנּוּ א"כ לֹא חִיְשִׁינָן פְּלַל שְׂמָא עֵישֵׁר זֶה ע"ה שְׂמִזְמִינוּ וְעֵינִין בְּפִי הָרֵא"ש ז"ל מֵע"ש פ"ד מ"ח סק"ו וְנִרְאָה רְאִיָּה מְהָא דְּאֶמְרִינָן בִּירוּשָׁלַיִם רפ"ג דְּדָמַי גְּבִי מְאָכִילִין אֵת הָעֲנִיִּים דָּמַי וּס"ל לְהִירוּשָׁלַיִם דְּהָעֲנִיִּים עֲצָמֵן חִיְבִין לְהַפְרִישׁ [וְעֵינִין בְּשֵׁנו"א] וְאֵיכָא הָתָם פְּלוּגְתָא אִי דוֹקָא בְּעֲנִיִּים חֲבֵרִים מוֹתֵר לְהַאֲכִילֵן מִפְּנֵי שֶׁהֵם יַעֲשִׂרוּ וְאֵיכָא מ"ד אֶפִּילוּ לַעֲנִיִּים ע"ה מוֹתֵר לְהַאֲכִיל מִפְּנֵי גְעִילַת דָּלַת וְאֶמְרִינָן שֶׁם תְּנִי צְרִיף לְהוֹדִיעֵן וּמְקַשְׁיָן דְּלָמ"ד בְּעֲנִיִּים חֲבֵרִים גִּיחָא אֲבָל לָמ"ד בְּעֲנִי ע"ה אֶפִּילוּ יוֹדִיעֵן מַה מוֹעִיל ע"ש וְקָשָׁה אֲמַאי לֹא יוֹדִיעַ לַעֲנִי ע"ה הָא אֶמְרִינָן דְּרֹב ע"ה מַעֲשָׂרִין יוֹדִיעֵן שְׂאוֹתָן שְׂרוּצִים לַעֲשֵׂר יַעֲשִׂרוּ וּלפ"ז הָא דְּרֹב ע"ה מַעֲשָׂרִין הוּא רַק תְּבוּאָה שְׁלֵהֶם שְׂיֹדְעִין שֶׁהֵן טָבֵל אֲבָל שֶׁל ע"ה אַחַר אֵין מַעֲשָׂרִין פְּלַל.

הִבִּיא הָרֵאָב"ד ז"ל בַּהל' מֵע"ש פ"ג ה"ח מֵהַתּוֹסְפֶתָא דְּמְפָקִידִין מֵע"ש שֶׁל דָּמַי אֲצֵל חֲבֵר וְשֶׁל וְדַאי אֲצֵל ע"ה וְכְתַב דְּשֶׁל דָּמַי אֲצֵל ע"ה לֹא מִשׁוּם שְׂמִיָּקַל בּוֹ וְהַקָּשָׁה הַכ"מ דְּמְפָקִידִין וְדַאי

אָפֿל ע"ה אָבֿל לֹא דִמַּאי אֵטוּ דִמַּאי תְּמוּר מִנִּדְאֵי וְכַתֵּב דְּהֶרָאבֿ"ד ו"ל הֶרְגִישׁ בְּזֶה וְכַתֵּב הַטַּעַם מִשּׁוּם שְׂמִימָל בּוּ וְהֶרְדַּבֿ"ז ו"ל כַּתֵּב שֵׁם שְׂאִין גִּינְרָסָא זֹו נְכוּנָה דְלֹא מְצִינוּ בְּשׁוּם מְקוּם שְׂמִימָל דִּמַּאי תְּמוּר מִנִּדְאֵי וּמ"ש הֶרָאבֿ"ד ו"ל הַטַּעַם שֶׁהוּא מִימָל בָּהּ ע"ה כְּשֵׁם שְׂמִימָל בְּזֶה מִימָל בְּזֶה ע"ש וּלפ"ז דְּבָרֵי הֶרָאבֿ"ד ו"ל אֶתִּי שְׂפִיר דַּע"ה מֵאַמִּין לַע"ה חֲבָרוּ וְדִמַּאי הוּא אָפֿלוּ בְּחֻזְקַת מַעֲוָשָׁר וּא"כ אֵין חוֹשְׁבוּ לַמַּע"ש כָּלֵל מִשָּׂא"כ בַּמַּע"ש וְדִמַּאי דִּמַּאי חָשׁוּד עֲלֵיהֶּ: אָמְרִינוּ בְּתוֹסְפָתָא דִּמַּאי שְׂתַקְנוּ וְדִמַּאי שְׂתַקְנוּ דִּמַּאי לֹא עָשָׂה כְּלוּם דְּבָרֵי ר"ע ר' יוֹסִי אוֹמֵר מִשּׁוּם ר' יִצְחָק וְדִמַּאי שְׂתַקְנוּ דִּמַּאי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם דִּמַּאי שְׂתַקְנוּ וְדִמַּאי מַעֲשָׂרוֹתָיו מַעֲשָׁר וְאֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה שְׂאִין תְּרוּמָה אַחַר תְּרוּמָה וְדִמַּאי שְׂתַקְנוּ וְדִמַּאי הֵינְנוּ שְׂתַרְבֵּם כְּדָרְךָ שְׂתוֹרְמִין וְדִמַּאי שְׂמַתְחִילָה הֶפְרִישׁ ת"ג וְאַח"כּ מַעֲשָׁר וְדִמַּאי שְׂתַקְנוּ דִּמַּאי הֵינְנוּ שְׂלֹא תֵרַם ת"ג וְעֵינֵן בַּכ"מ פִּי"ג מֵהַל' מַעֲשָׁר הֵי"ט וְיִשׁ לַעֲיִין בְּטַעַם דַּר"ע דִּמַּאי שְׂתַקְנוּ וְדִמַּאי אֲמַאי לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְנִרְאָה דַּר"ע וּר"י בְּהָא פְּלִיגֵי דַּלְכ"ע פִּינּוּ דַּא"צ לְהֶפְרִישׁ ת"ג מִדִּמַּאי אֶף שְׂתַרְבֵּם הוּי תְּרוּמָתוֹ כְּשֶׁאֵר טָבֵל שֶׁל דִּמַּאי שְׂאִין זֹו תְּרוּמָה כָּלֵל וְהִתְרוּמָה צְרִיכָה תִּיקוּן וְכִינּוּן שְׂתַקְנוּ הַדִּמַּאי כְּמוֹ וְדִמַּאי דְּמַתְחִילָה תֵרַם ת"ג וְאַח"כּ מַעֲשָׁר אֶחָד מַעֲשָׂרָה מִמָּה שְׁנִשְׂאָר אַחַר הַתְּרוּמָה כְּמוֹ שְׂמַפְרִישִׁין הַנִּדְאֵי וּס"ל לַר"ע פִּינּוּ דַּאֶף הַתְּרוּמָה צְרִיכָה תִּיקוּן נִתְפַּנּוּן בְּהֶפְרִישׁת הַמַּעֲשָׁר לְתַקְנוּ הַכֹּל וְהוּי כְּמַפְרִישׁ מִקְצַת מַעֲשָׁר וְאֵינוּ מַעֲשָׁר כָּלֵל כַּמ"ש הַרְמַב"ם ו"ל פ"א מֵהַל' מַעֲשָׁר הַט"ו וּמִש"ה לֹא עָשָׂה כְּלוּם וּר"י סָבַר אֶף דִּמַּאי פְּטוּר מִת"ג מ"מ פִּינּוּ שֶׁהוּא הֶפְרִישָׁה אֵין דַּעֲתוֹ אַח"כּ לַעֲשָׂר עַל הַתְּרוּמָה וּא"כ מַעֲשָׂרוֹתָיו מַעֲשָׁר וְנִתְקַן הַפְּרִי רַק אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְצָרִיךְ לְתַקְנוּ הַתְּרוּמָה לְבַדָּה: אָמְרִינוּ בְּתוֹסְפָתָא פ"ה דִּמַּאי בְּפִלוגְתָא דְּתַנְיָא בְּפִירוֹת כּוֹתִים אֵי צְרִיךְ לְהֶפְרִישׁ דִּמַּאי אוֹ וְדִמַּאי מַעֲשָׂה שְׁנִכְנְסוּ רַבּוּתֵינוּ לַעֲיִירוֹת שֶׁל כּוֹתִים שְׁעַל יַד הַיִּרְדָּן וְהִבִּיאוּ לַפְּנִיָּהֶם יָרַק קַפִּץ ר"ע וְעָשְׂרוּ וְדִמַּאי א"ל ר"ג הֵיֵאֶף מִלְאָף לְבָהּ לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי חֲבָרִיךָ כּו' א"ל וְכִי הִלְכָה קַבְעֵתִיהָ בִּישְׂרָאֵל יָרַק שְׁלֵי עֲשָׂרְתִי א"ל תַּדַּע לָהּ שְׂקַבְעֵת הִלְכָה בִּישְׂרָאֵל כּו' ע"ש וְיִשׁ לַעֲיִין כִּי עֲבִיד לְחוּמְרָא וְהֶפְרִישׁ וְדִמַּאי לְצִאת יְדֵי כּוֹלֵן לְמָה הַקַּפִּיד ר"ג וְהָא אֲשַׁפְּחוּ כְּמוֹ כֵּן בַּר"ע שְׂלֵקֵט אֶתְרוּג בַּא' בְּשִׁבְט וְהֶפְרִישׁ ב' עִישׁוּרִין כְּדְבָרֵי ב"ה אוֹ כְּדְבָרֵי ר"ג וּר"א וְנִרְאָה מִשּׁוּם דְּהָכָא הוּי לְקוּלָא דַּר"ע לְטַעֲמִיהָ דִּמַּאי שְׂעָשְׂרוּ וְדִמַּאי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם וּמִש"ה א"ל שְׂקַבְעֵת הִלְכָה בִּישְׂרָאֵל: וְהִנֵּה הֶרָאבֿ"ד ו"ל פִּי"ג הֵי"ט מְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַתּוֹסְפָתָא דִּמַּאי שְׂתַקְנוּ וְדִמַּאי וְנִדְאֵי שְׂתַקְנוּ דִּמַּאי בְּעַנְיָן אַחַר לְגַמְרֵי הֵינְנוּ שֶׁהֶפְרִישׁ מִן הַדִּמַּאי עַל הַנִּדְאֵי אוֹ מִן הַנִּדְאֵי עַל הַדִּמַּאי וְכַתֵּב דַּג' מִחֻלְקַת בְּדָבָר הֵינְנוּ ר"ע וּר"י דְּתוֹסְפָתָא דַּלְר"ע בְּשִׁנְיָהֶם לֹא עָשָׂה כְּלוּם וּלְר"י בְּחֻזְד לֹא עָשָׂה כְּלוּם וּבְחֻזְד מַעֲשָׂרוֹתָיו מַעֲשָׁר וְהַמְשָׁנָה חוֹלְקַת עַל שְׁנִיָּהֶם דְּאָמְרִינוּ דְּהִתּוֹרֵם מִן הַדִּמַּאי עַל הַנִּדְאֵי דְּתְרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרוֹם וּמִן הַנִּדְאֵי עַל הַדִּמַּאי תְּרוּמָה וְלֹא תֵאָכֵל עַד שְׂיֻצִיא עֲלֵיו תְּרוּ"מ מִמְּקוּם אַחַר ע"ש.

וְהִנֵּה לַר"ע דְּלֹא מְהַנִּי כָּלֵל נִרְאָה דַּס"ל דְּכָל דְּמַעֲשָׁר מִן הַחַיִּיב מִדְּבָרֵיהֶם עַל הַחַיִּיב מֵה"ת אוֹ מִן הַחַיִּיב מֵה"ת עַל הַחַיִּיב מִדְּבָרֵיהֶם לֹא מְהַנִּי דְּחַשִּׁיב מִן הַחַיִּיב עַל הַפְּטוּר אוֹ מִן הַפְּטוּר עַל הַחַיִּיב וְהִנֵּה הַתּוֹסֵף רַע"ק (פ"א דְּתְרוּמוֹת) עַל הֵהִיא דִּמַּאי תּוֹרְמִין מִן הַחַיִּיב עַל הַפְּטוּר אוֹ מִן הַפְּטוּר עַל הַחַיִּיב וְאֵם תְּרַמוּ אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה כַּתֵּב דְּזֶה דְּנוֹקָא בְּתוֹרֵם מִן הַחַיִּיב עַל הַפְּטוּר גְּמוּר אוֹ לְהַפְּדָה אָבֵל תּוֹרֵם מִן הַחַיִּיב מֵה"ת עַל הַחַיִּיב מִדְּבָרֵיהֶם אוֹ לְהַפְּדָה נִתְבָּאָר דִּינוֹ (פ"ה דִּמַּאי מ"י וי"א) ע"ש הֵינְנוּ מֵה דְּאָמְרִינוּ שֵׁם מִן שְׂאִינוֹ נְקוּב עַל הַנְּקוּב תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרוֹם כּו' וְכֵן מִן הַנִּדְאֵי עַל הַדִּמַּאי תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרוֹם כּו' וְנִרְאָה דִּי"ל דַּאֶף לְפִי הַמְשָׁנָה דְּפִלִּיג עַל הַתּוֹסְפָתָא לְשַׁטַּת הֶרָאבֿ"ד ו"ל וְלֹא חַשִּׁיב מִן הַפְּטוּר עַל הַחַיִּיב הוּא דְּנוֹקָא הֵיכָא דְּזֶה דְּהַחַיִּיב מִדְּבָרֵיהֶם הוּא רַק מִדִּין סָפֵק כְּמוֹ דִּמַּאי וְכִינּוּן שֶׁהוּא סָפֵק שְׂמָא חַיִּיב מֵה"ת מִש"ה הוּי תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרוֹם וְכֵן עֲצִיץ

שאינו נקוב אמרינו בירושלמי (ספ"ה דדמאי) עציץ שאינו נקוב עשו אותו ספק ע"ש אבל כל שהוא חייב מדבריהם שלא משום ספק פי מפריש על החיוב מה"ת חשיב מן הפטור על החיוב ואינה תרומה כלל ובזה מתנישב מה שהקשה הר"י קורקוס על התוספתא דהתורם מפירות סוריא על פירות הארץ אינה תרומה והקשה פ"ן דסוריא חייבת מדבריהם להגי תרומה ויחזור ויתרם ולפ"ז פ"ן דסוריא חייבת מדבריהם שלא מדין ספק לגבי חיוב תורה חשיב מן הפטור ואינה תרומה כלל: ד) אמרינו בדמאי דמער"ר ומ"ע א"צ ליתגם ללוי ולעני משום דהממע"ה דרוב ע"ה מעשרין והנה בספק כזה דאדרבה שרוב הוא שאינו מעושר אם צריך לקיים מצות נתינה זה נשמע מפ"י הרא"ש ז"ל (שלהי פ"ב) דמכשירין באוצר שישאראל ועפ"ם מטילין לתוכו אם רוב עפ"ם נדאי רוב ישראל דמאי מע"מ נדאי דברי ר"מ וחכ"א אפילו פולן עפ"ם וישאראל אחד מטיל לתוכו דמאי וכתב בפ"י הרא"ש ז"ל דרוב עפ"ם נדאי דאין קנין לעפ"ם בא"י להפקיע מיד מעושר ואפילו אי יש קנין מדרבנן חייב והעפ"ם לא עושר ולחכמים דאפילו ישראל אחד מטיל דמאי הוא משום דאין הולכין בממון אחר הרוב ויעבב המעשורות לעצמו ע"ש היינו דלענן זה הני דמאי דמעבב המעשורות לעצמו וצ"ל דהנ"מ רק לת"ג דמעבב לעצמו מספק דמעושר ותרומת מעושר בלא"ה מעבב לעצמו דאפילו הן של עפ"ם ג"כ א"צ ליתן המעושר ותרומ"מ כדאמרינו בבכורות י"א) ומוכח דס"ל להרא"ש ז"ל דאפילו היכא דאיכא רוב לחיוב ג"כ א"צ לקיים מצות נתינה: אף הרמב"ם ז"ל פתב (פ"ג מהל' מעושר הכ"ב) והוא מהירושלמי מצא כלפלה במקום שרוב מכניסין לשוקאסור לאכול ממנה עראי ומתקנה דמאי משום דכבר נקבעו למעושר ובמקום שהרוב מכניסין לבתים אוכל ממנה עראי ומתקנה נדאי דעדיין לא ראו פני הבית כו' בד"א בדבר שאין"ל גמר מלאכה אבל בדבר שיש"ל גמר מלאכה אעפ"י שהוא מעושר נדאי א"צ להפריש תרומה שחזקתו שהפריש כו' ע"ש וזה דמעשרו נדאי ע"כ היינו לענן דצריך ליתן המתנות לבעליהן ואע"ג דרק רוב מכניסין לבתים ושמה הוא מהמיעוט דמכניסין לשוק והן רק דמאי אלמא דאזלינן בזה בתר רוב וצריך ליתן המתנות לבעליהן ונראה הטעם דבמצא כלפלה לא אמרינו דאין הולכין בממון אחר הרוב כמ"ש הרא"ש ז"ל במכשירין משום דהכא הספק נולד קודם שזכה בהפלפלה ואזלינן בתר רוב דליכא מוחזק ונקבע הדין דהמתנות לבעליהן ואף דהרמב"ם ז"ל ס"ל דמהני תפיסה לאחר שנולד הספק הכא אין פאן ספק כלל דאזלינן בתר רוב ונחשיב כנדאי ואם אין רוב מכניסין לבתים או לשוק רק מחצה על מחצה פתב הרמב"ם ז"ל שם דבשדה מתקנה דמאי דממ"נ אם לא נקבעו למעושר מותר לאכול עראי ואם נקבעו אינו מתקן רק דמאי ואם הכניס לבית מתקן נדאי ע"ש ובזה יש לעיין פ"ן שהוא רק מחצה על מחצה אמאי מתקנה נדאי וצריך ליתן המתנות לבעליהן.

והנה יש ליישב לפמ"ש התוס' (ב"ב פ"א) גבי קונה אילן אחד לר"מ או ב' אילנות לרבנן דמביא בכורים מספק ואמרינו דצריך להפריש תרומ"מ מספק ומקשינן בשלמא תרומה יהיב לכהן כו' אלא מע"ר ללוי כו' והקשו הא מספק א"צ ליתן מע"ר ללוי כמו בדמאי ות"י פ"ן דהכא ליכא מוחזק צריך לקיים מצות נתינה מספק ע"ש וה"נ במצא כלפלה דליכא מוחזק צריך לקיים מצות נתינה מספק ואף דאח"כ זכה בה וס"ל להרמב"ם ז"ל דמהני תפיסה לאחר שנולד הספק זהו דוקא היכא דקודם היה של חברו רק מדין מוחזק וא"כ עכשיו הוא מוחזק אבל הכא דבלא חזקה כלל צריך לקיים מצות נתינה מספק נקבע זה הדין ולא מהני תו תפיסה לאפקועי מצות נתינה דרק אם מוחזק מתחילה לא חל עליו מצות נתינה מספק ודההיא דמכשירין דאוצר שישאראל ועפ"ם מטילין לתוכו הספק נולד כשהוא מוחזק ומש"ה א"צ לקיים מצות נתינה אפילו אי איכא

רוב הנה אַמְרִינוּ בַתּוֹסֶפֶתָא (פ"ק דְּמַאי) אוֹצֵר וְיִשְׂרָאֵל וְעַפּוֹ"ם מְטִילִין לְתוֹכוֹ אֶפְיָלוּ פְּנֵלָן עַפּוֹ"ם וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד מְטִיל לְתוֹכוֹ דְּמַאי אָמַר ר' יוֹסִי בַד"א בְּאוֹצֵר שֶׁל יְחִיד אֲבָל בְּאוֹצֵר שֶׁל מְלָכִים הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב ע"ש וְנִרְאָה הַטַּעַם דְּבְאוֹצֵר שֶׁל יְחִיד כ"ז שֶׁהוּא אֶצְלוֹ אֵין פֶּאן סִפְקָא כָּלֵל דְּמַפְרִישׁ לְפִי חֲשָׁבוֹן וְצָרִיף לִיתָן הַמַּתְנוֹת לְבַעֲלֵיהֶן כְּמוֹ בְּעֵלְמָא גִּתְעָרַב טָבֵל בְּחוֹלִין דְּמַפְרִישׁ מִמָּקוֹם אַחַר לְפִי חֲשָׁבוֹן וְנוֹתֵן הַמַּתְנוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וְהַסִּפְקָא נוֹלַד בַּקֵּץ הַלּוֹקְחִין שְׁלוֹקְחִין מִן הָאוֹצֵר וְעַל כָּל אֶחָד מֵהַלּוֹקְחִין הָיָה סִפְקָא אֶצְלוֹ אִם בָּא אֶצְלוֹ חַיִּיב בְּנִתְיָנָה אוֹ פֶּטוּר וְכִינּוּן שֶׁהוּא מְנוֹחָק אֵינוֹ מַפְרִישׁ בַּקֵּץ דְּמַאי וּבְ"צ לִיתָן הַמַּתְנוֹת לְבַעֲלֵיהֶן אֲבָל בְּאוֹצֵר שֶׁל מְלָכִים שֶׁהֵן בְּשִׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵינּוּן שֶׁל יְחִיד הַסִּפְקָא נוֹפֵל קוֹדֵם שֶׁלְקַח מִן הָאוֹצֵר דַּל"ש לֹאמַר שֶׁיִּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ לְפִי חֲשָׁבוֹן פִּינּוּן דִּישׁ לְכָל יִשְׂרָאֵל חֵלֶק בּוֹ וְעַל כָּל חֵלֶק וְחֵלֶק הוּא סִפְקָא אִם שְׁלוֹ הוּא הַפֶּטוּר אוֹ הַחַיִּיב וְהָכָא קוֹדֵם שְׁלוֹקְחִין מִן הָאוֹצֵר לִיכָא מְנוֹחָק דְּהַמְלָכִים תּוֹפְסִין אוֹתָן בְּחֻזְקָתָא כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִף בְּחֻזְקָתָא הַלּוּיִים וְכִינּוּן דְּלִיכָא מְנוֹחָק הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב וְאִף הַלּוֹקְחִין אַח"כ מְעַשְׂרִין וְדַאי כְּמוֹ הַמוֹצָא כְּלָפְלָה דְּמַפְרִישׁ וְדַאי דְּאֶזְלִינּוּ בְּתַר רוֹב הַמְכַנְיִסִין לְבָתִּים פִּינּוּן שְׁנוֹלַד הַסִּפְקָא קוֹדֵם שֶׁבָּא לִידּוֹ: אַמְרִינוּ בִּירוּשְׁלַמֵי דְּמַאי (פ"ג ה"ד) בְּמַפְקִיד פִּירוּתָיו אֶצְלָא עַפּוֹ"ם שֶׁהוּא דְּמַאי דְּשָׂמָא הַחֲלִיפּוֹן וְאַמְרִינוּ שֶׁם לְמַ"ד פִּירוּתָיו שֶׁל עַפּוֹ"ם פֶּטוּרִין מִן הַמְעַשֵּׂר אִם הַפְּקִיד אֶצְלָא הַעַפּוֹ"ם ב' קוֹפּוֹת שֶׁל טָבֵל וְלִהְעַפּוֹ"ם רַק קוֹפָה אַחַת דְּמַאי וְאַחַת וְדַאי דְּאַחַת וְדַאי לֹא הַחֲלִיף וְצָרִיף לִיתָן הַמַּתְנוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וְדוֹקָא בְּשִׁתִּיהֶן קִיּוּמוֹת אֲבָל אִם נֶאֱכָלָה הָרַאשׁוֹנָה הַשְּׁנִינְיָה דְּמַאי דְּתִלְיָנָה דְּהֵיא דְּנֶאֱכָלָה הִיטָה הַנְּדַאי נְטֵלוּ מִמֶּנּוּ ק' בַּנ"א מֵאַה סְאִין בַּב"א כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִתְקַן דְּמַאי וְפִי' הַפ"מ דְּנְטֵלוּ מֵאַת הַיִּשְׂרָאֵל הִנֵּה שִׁי"ל אוֹתָן הַב' סְאִין שְׂאַחַת מֵהֶן וְדַאי וְאַחַת דְּמַאי וְנְטֵלוּ מִמֶּנּוּ פִּירוּתָא ק' בַּנ"א בַּב"א כָּל אֶחָד מִתְקַן רַק דְּמַאי דַּכ"א תוֹלָה הַנְּדַאי בְּשֶׁל חֲבָרוֹ וְאַמְרִינוּ שֶׁם נִתְנוּ לְאַדָּם אֶחָד כְּבָר נִרְאָה לְהִיּוֹת וְדַאי דְּכִשְׁהֶן פְּנֵלָן אֶצְלָא אָדָם אֶחָד צָרִיף לְתַקַּן הַנְּדַאי דְּאַי"ל בְּמָה לְתוֹלוֹת ע"ש וְנִרְאָה מִזֶּה ג"כ דְּאַף הֵיכָא דְּאִיכָא רוֹב א"צ לִיתָן הַמַּתְנוֹת לְבַעֲלֵיהֶן דְּהָא הָכָא לִיכָא רַק קוֹפָה אַחַת שֶׁל דְּמַאי וְהַשְּׂאָר צ"ט סְאִין שְׁנֵטֵלוּ הֵן וְדַאי מ"מ כ"א תוֹלָה שֶׁהַדְּמַאי אֶצְלוֹ וְאַפְשָׁר דְּהָכָא הָיָה מְשׁוּם קְבוּעַ דְּאֶצְלָא מִי שְׁלִקְחוּ הִנֵּה נִיכָר אֵיזָה הִיא שֶׁל דְּמַאי וְכִינּוּן שֶׁהִלְכוּ וְלִקְחוּ מִשָּׁם הָיָה קְבוּעַ הִנֵּה כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל (פ"ג מהל' מַעַשֵׂר ה"כ) כָּל הָעִיר מוֹכְרִין וְדַאי וְאֶחָד מוֹכֵר דְּמַאי וְלִקְחָהּ וּבְ"י מְמִי לְקַח כִּיצַד מִתְקַן מַפְרִישׁ תְּרוּמָה וְתְרוּ"מ וְנוֹתֵן לְכַהֵן וּמַפְרִישׁ מֵע"ש לְבַד וְה"ה כְּמַע"ש שֶׁל דְּמַאי וְכַתֵּב הַרְדָּב"ז ז"ל אֲבָל מְעַ"ר אוֹמַר לְלוֹי אֵייתִי רְאִיָּה ע"ש וְאַע"ג דְּרוֹב הֵן וְדַאי וְהָתָם נְמִי י"ל דְּהַטַּעַם מְשׁוּם קְבוּעַ דְּהָתָם הוּא בְּעֵנִין שֶׁהוּא קְבוּעַ כְּמַ"ש הַרְדָּב"ז ז"ל: וְהִנֵּה בְּהֵיא דְּמַכְשִׁירִין דְּהָרַא"ש ז"ל פֶּתַר לָהּ דְּזֵה דְּכוּלָן עַפּוֹ"ם וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד מְטִיל דְּמַאי הוּא לְעֵנִין שֶׁא"צ לִיתָן הַמַּתְנוֹת לְבַעֲלֵיהֶן כְּעֵין דְּמַאי אֲבָל לְהַפְרִישׁ צָרִיף מִמֶּנּוּ דְּאַפְיָלוּ שֶׁל עַפּוֹ"ם ג"כ חֵיב בְּהַפְרָשָׁה אוֹ מְשׁוּם דְּאֵין קִנְיָן כו' אוֹ מְדַרְבְּנָן אֲבָל הַרְמַב"ם ז"ל בְּפַה"מ כְּתַב דְּעַפּוֹ"ם פֶּטוּרִין לְגַמְרֵי וְאַשְׁמוּעִינּוּ דְּצָרִיף לְהַפְרִישׁ דְּמַאי בְּשִׁבִיל אוֹתוֹ הַיִּשְׂרָאֵל אֶחָד שֶׁפִּירוּתָיו חֵיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת וּבְ"י אִם עֵינֵשׁ אוֹ לֹא עֵינֵשׁ ע"ש.

וְהִנֵּה בַתּוֹסֶפֶתָא שֶׁם אַמְרִינוּ עַל הֵיא דְּכוּלָן עַפּוֹ"ם וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד מְטִיל דְּמַאי דַּל"ש אֶלָּא בְּאוֹצֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעַפּוֹ"ם אֲבָל אוֹצֵר שֶׁמְטִיל בּוֹ מַחוּ"ל לְאַרְצָא חֵיב לְפִי חֲשָׁבוֹן ע"ש וְהִנֵּה לְפִי הָרַא"ש ז"ל דְּיִשְׂרָאֵל וְעַפּוֹ"ם שְׁנֵייהֶם חֵיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת וְזֵה דְּמַפְרִישׁ דְּמַאי הוּא רַק לְעֵנִין גִּתְיָנָה אֲבָל הַפְרָשָׁה צָרִיף כְּלוֹ דְּאַף שֶׁל עַפּוֹ"ם חֵיב בְּהַפְרָשָׁה שֶׁפִּיר מְחַלְקִין בֵּין עַפּוֹ"ם לְחוּ"ל דְּדוֹקָא בְּאוֹצֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעַפּוֹ"ם צָרִיף לְעַשֵּׂר כְּלוֹ אֲבָל שֶׁל א"י וְחוּ"ל דְּשֶׁל חוּ"ל פֶּטוּר לְגַמְרֵי אֵינוֹ מְעַשֵּׂר רַק

לפי חשבון אבל להרמב"ם ז"ל דעכו"ם ג"כ פטור לגמרי יש לעיין מ"ש של ישראל ועכו"ם ומ"ש של א"י וחו"ל: סימן נח.

מעשר שני ונטע רבעי. כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' מע"ש הי"א) פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שלישית או של שלישית ברביעית הולכין אחר הרוב מחצה למחצה מפריש מע"ש מן הכל אבל לא מע"ש שמע"ש חמור שהרי הוא קדש ומ"ע חול וכן פירות שהן ספק אם פירות שנייה הם או פירות שלישית מפריש מהם מע"ש והקשה עליו הראב"ד ז"ל למה לא יפריש מע"ע והלוא יש עליהם איסור טבל ומצינו לר"ע על ספיקו הפריש ב' עישורים מע"ש ומ"ע ע"ש וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס ז"ל לא ידעתי איך הקשה פן אם זה נקרא טבל תקשה ליה אמתני' דמכשירין שאמרה בהדיא דהולכין אחר הרוב לכן אני אומר דאין נקרא טבל אלא בשלא הוציא כל מה שצריך להוציא אבל זה פבר הוציא כ"מ שצריך להוציא אלא שהמעשר שהוציא הוא ספק אם הוא שני או עני ומאחר שהוציא כ"מ שצריך להוציא לא נשאר בו טבל וכיון שנסתלק מפאן דין טבל אלא שאנו מסופקים מעשר זה מה יעשה בו מותר לעשות חול קדש ולא קדש חול וזהו פי' מה שאמרו הולכין להחמיר כו' כ"מ נ"ל לדעת רבנו ע"ש היינו פושמפריש המעשר הוא על דעת פן שאם צריך להיות שני הוא שני ואם עני הוא עני א"כ הטבל נדאי נתקן והספק הוא רק על המעשר אם הוא מע"ש או מ"ע ואמרין שהוא להחמיר וטוב לעשות חול קדש כו' אף קשה גושית הראב"ד מההיא דר"ע דמספק עישר ב' עישורים: ונראה לומר דהנה בההיא דר"ע ליקט אתרוג בא' בשבט ונהג בו ב' עישורים הביאו התוס' (ר"ה י"ד) מהירושלמי דהיינו שהפריש מעשר אחד למע"ש ופדאו וחקלו לעניים וכן הר"ש ז"ל במכשירין שם בההיא דפירות שנה שנייה שרבו על של שלישית כו' מחצה על מחצה להחמיר פתב דהיינו במפריש מעשר אחד ומחלל המעשר על המעות ויחלק הפירות לעניים והיינו ב' עישורים דר"ע ע"ש והרמב"ם ז"ל שלא פתב פן דצריך לפדותו ולחלקו לעניים דל"ל דין מ"ע פלל נדאי הצדק אתו דבכל ספק מ"ע אמרין הממע"ה פמו בדמאי דא"צ ליתן מ"ע לעניים משום דהמע"ה וכיון דמטבל נדאי יצא כמ"ש הר"י קורקוס ז"ל רק הוי ספק מע"ש ספק מ"ע אמרין הממע"ה וזה דר"ע חילק לעניים פבר הקשה הט"א בר"ה שם למה צריך לחלק לעניים נימא הממע"ה ע"ש ונראה הטעם דר"ע חילקו לעניים דהנה התוס' ב"ב (פ"א ע"ב) גבי קונה ב' אילנות דמביא ואינו קורא משום דהוי ספק אם קנה קרקע ומקשינו ודילמא לאו בפורים וקא מפקע להו מתרו"מ ומשנינו דמפריש להו ומקשינו בשלמא ת"ג יתיב ליה לכהן כו' אלא מע"ר דלוי הוא כו' והקשו בתוס' אמאי צריך ליתן מע"ר ללוי הא הוי רק ספק מע"ר ובדמאי א"צ ליתן מע"ר ללוי משום דא"ל אייתי ראיה ותי' דהקא אין הכהן מוחזק יותר מהלוי דאם הוא בפורים הוא של פהן ואם מע"ר הוא של לוי ע"ש היינו היכא דליכא מוחזק והוי ספק בלא מוחזק צריך לקיים מצנת נתינה וליתן ללוי ונהנה בההיא דר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט והפריש עישר אחד ונהנה ספק מע"ש ספק מ"ע זה שחלקו לעניים הוא משום דר"ע שאני דאמרין מעשה בר"ג וזקנים שהיו באין בספינה כו' ועישר אחר שאני עתיד למוד והיינו מ"ע נתון לעקיבא בן יוסף פדי שיזפה בו לעניים ואמרין בקידושין (כ"ז) דשאני ר"ע דנד עניים הוי דהיה גבאי של עניים כמ"ש רש"י ז"ל והיה ידו פנד עניים ע"ש פיון דר"ע הנה ידו פנד עניים לענין מ"ע א"כ פשליקט אתרוג והיה המעשר ספק מע"ש ספק מ"ע דאם הוא מע"ש הוא המוחזק ואם הוא מ"ע העניים מוחזקין דלענין מ"ע ידו פנד עניים א"כ אין זה מוחזק יותר מזה וכל דאין זה מוחזק יותר מזה צריך לקיים מצנת נתינה כמ"ש התוס' לענין מע"ר אבל באינש דעלמא פיון שהוא המוחזק או"ל הממע"ה וא"צ

לחלק לעניים: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' מע"ש ה"ז) האבינונות של צלף נותנין עליהו חומרי אילן וחומרי זרעים שאם היו משנה שנייה שנכנסה לשלישית ונלקטו קודם ט"ו בשבט מפרישין מע"ר ואח"כ מפריש מעשר אחד ופודהו ואחר שפודהו נותנו לעניים ואוכל פדיונו בתורת מע"ש ונמצא כמו שהפריש מע"ש ומ"ע ע"ש והקשה הראב"ד ז"ל זהו כב"ש שעושה אותו ספק דאי לב"ה אילו גמור הוא והנה דברי הרמב"ם ז"ל הוא בירושלמי (ספ"ד דמעשרות) וכתב הכ"מ דסובר הרמב"ם ז"ל דהירושלמי אתיא אפילו לב"ה דאע"ג דס"ל דהוי פאילן הנ"מ לכלאים ולעלה אבל לענין מע"ש ומ"ע החמירו ביה וכדאמרינן בירושלמי שם דנתנו עליהם חומרי זרעים וחומרא בעלמא הוא ע"ש ובמראה הפנים שם פתב פינן דצלף אם זרעו לירק דינו פירק פדאמרינן בתוספתא החמירו בו ונתנו עליו גם חומרי זרעים ע"ש אף הירב"ז ז"ל כתב דהרמב"ם ז"ל פוסק הקא כב"ש ע"ש והנה ע"כ צ"ל דדברי הרמב"ם ז"ל אינו כב"ש דהוי ספק אילן ספק ירק דהא הרמב"ם ז"ל פסק בפירות שנייה שנתערבו עם של שלישית מחצה על מחצה וכן פירות ספק של שנייה ספק של שלישית דאינו מעשר רק מע"ש לבד ולא אמרינן דמספק יפדהו ויחלק לעניים וע"כ בצלף אינו מדין ספק רק שנתנו עליו חומרי אילן וחומרי זרעים כמ"ש הכ"מ והפ"מ: (ב) מע"ש נפדה ואינו נפדה אלא על פסוף שי"ל צורה ומעשר שנה מנה שחללו על ש"פ דעת התוס' בהרבה מקומות דמהני אף במקומות אחרים פקפקו בזה [עיין תוס' ר"ה ל"א ע"ב ד"ה וביקש ותוס' יומא ט' ע"א ד"ה ולא] והרמב"ם ז"ל פסק (בפ"ד הי"ח) דמהני ופסקינן ביו"ד (סי' של"א סעיף קל"ג) דבזה"ז אף לכתחילה יכול לחלל על ש"פ ע"ש והגר"א ז"ל בבבאורו (סי' רצ"ד סק"כ) הקשה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב דמע"ש הורו הגאונים שאם רצה לפדות שנה מנה בפרוטה לכתחילה בזה"ז פודה לא יתא זה חמור מן ההקדש מאי ראיה מהקדש הא בהקדש הטעם משום דאין אונאה להקדש ואף די"ל דמע"ש בזה"ז אינו שנה פלוס מ"מ ל"ד להקדש והביא שם מהירושלמי דהאמוראים היו מקפידים אף בזה"ז שיפדו בשוין וכתב דהטעם דמעשר שנה מנה שפדאו על ש"פ מחולל הוא משום דק"ל כר"מ דמע"ש ממון גבוה וי"ל דין הקדש היינו דאין אונאה להקדש והירושלמי סובר כר"י דמע"ש ממון הדיוט ומש"ה היו מקפידין לחלל בשוין ע"ש.

והנה יש לעיין ע"ז דהא הרמב"ם ז"ל פסק (בפ"ה ה"ו) דהפודה מע"ש ביותר משוין לא נתפס התוספת במעשר ע"ש ואי אין אונאה בפדיון מעשר כמו בהקדש הא זה דאין אונאה להקדש הוא בין לקולא בין לחומרא (וזה דאמרינן בירושלמי פ"ד ה"ב אמר ר' יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס את הפל מע"ש שפדאו יותר על דמיו לא תפס את הפל מה בין הקדש מה בין מע"ש אמר ר"א שפן אדם מצוי להיות מרבה בהקדש ע"ש וזה דצריך לטעם זה ולא אמרינן משום דאין אונאה להקדש לקולא כ"ש.

לחומרא נראה משום דר"י לשטתיה דאמרינן (בב"מ נ"ז) והאמר ר' יונה אהקדשות ורי"א אקרעות ומרנוייהו משמיהו דר' יוחנן אונאה אג"ל בישול מקח יש להם ע"ש ואשמועינן בזה דוקא לקולא אבל לחומרא בפדה יותר משוין אף בישול מקח ל"ש מפני שאדם מצוי להיות מרבה בהקדש]: עוד יש לעיין דהרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד דמע"ש אפטר לחללן על פסוף וזה הנקרא פדיון כו' ויכול ג"כ לחללן על פירות מין במינו וזה נקרא חילול וכתב שם (הי"ח) כשפודין מע"ש פודין אותו בשוין כו' ואם עבר ופדה שנה מנה בפרוטה או חילל שנה מנה על שנה פרוטה ה"ז מחולל ע"ש וזה דחילל שנה מנה על שנה פרוטה היינו בחיללן על פירות וכ"כ (בפ"י מהל' מ"א הי"ז) בכרם רבעי בזה"ז מחלל לכתחילה על ש"פ מפירות אחרות ע"ש ובה יש לעיין כשחלל

מע"ש על פירות וצריף להיות דוקא מין במינו מה שינה בזה אין אונאה להקדש דכשמשלל חטים על חטים רק מחלל סאה חטים על רובע חטים אין זה שינה לאונאה דאין האונאה בשניו כ"א במדה וכ"ד שבמדה ושבמשקל ושבמנין אינו שינה לדין אין אונאה להקדש ואיך מהני פשמשלל שנה מנה על ש"פ: והנה ע"מ שהגר"א ז"ל רצה לומר הטעם דמהני בזה"ז על ש"פ משום דבזה"ז אין מע"ש שנה פלום יש לעיין הא מ"מ להפודה הוא שנה דהא יוצא לחוליו וכשפודין מע"ש פודין פמה הוא שנה להפודה הנה כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד ה"ד) והוא מהירושלמי פשפודין את המעשר אין פודין אותו לשם מעשר אלא לשם חולין ואומרים פמה שוין פירות חולין אלו ואע"פ שהפל יודעין שהן מעשר ועיין בהשגות וכתב הכ"מ וא"ת מה טעם הוא זה שלא לפגום את המעשר מפני שדמי מעשר פחותין מדמי חולין ולמה הן פחותין מדמי חולין הלא פשפודה אותו ה"ה חולין גמורים וי"ל דמ"מ פינו ששם מעשר עליו פשבאין לפדותו דמיו פחותין מדמי חולין ע"ש ומוכח דכשפודין דמיו הוא כמו שהוא שנה להפודה לאחר שיצאו לחולין וא"כ ה"נ בזה"ז: והנה בזה נראה ליישב דברי רש"י ז"ל (בפסחים י') גבי הניח מנה ומצא מאתים חולין ומע"ש מעורבין זה בזה וכתב רש"י ז"ל שמביא סלעים בשנה מנה ואומר כ"מ שהוא מעות מע"ש יהיו מחוללין על מעות האלו ובתוס' כתבו דבחנם פי' פן דמינייהו גופייהו הנה יכול ליקח שיעור מעות מעשר ואומר אם אלו מעות מעשר הרי טוב ואם לאו כ"מ שהן ה"ה מחוללין על אלו ע"ש ונראה טעם רש"י ז"ל דאינו מחלל על אותן מעות עצמן מפני שאותן המעות המעורבין קודם שפנדאן הרי צריף להעלות פולן לירושלים משום ספק ונמצא שאף החולין שבו אינן שוין אלא כמו מעשר פינו שצריף להעלותן לירושלים ואם יפדה עליהן של מע"ש ויצאו לחולין נמצא שמה שפדה שנה לו יותר ממה שנתן למע"ש ואף דלמע"ש אין נ"מ שקודם הנה מנה למעשר ועכשיו מנה אף בפדיון בעינן שיהא שנה בשנה להפודה ולהפודה מה שפדה שנה יותר ממה שנתן ומש"ה צריף לחלל על מעות אחרות שלא נתערבו ואז הפדיון הוא שנה בשנה: ובעיקר מה שחקרו בתוס' אי אמרינן במע"ש דשנה מנה שחיללו על ש"פ מחולל נראה להביא ראיה דאמרינן במע"ש (פ"ד מ"ג) בעה"ב אומר בסלע ואחד אומר בסלע ואיפסר את של סלע ואיפסר קודם מפני שהוא מוסרף על הקרן ע"ש ויש לעיין הא מע"ש שפדאו יותר מדמיו לא נתפס התוספת למעשר כמ"ש הרמב"ם ז"ל והוא מהירושלמי א"כ מה שינה שמוסרף על הקרן וצ"ל פינו שעושין הכרזה פל מה שנותנים ביותר זהו שניו וא"כ הא דמקשינן עלה (ערכין כ"ז) מהקדש דחומש עדיף ומתריצין דהתם חומש רוןחא דהקדש והכא רוןחא דבעה"ב וביירושלמי מתריצין משום דיכול להערים על החומש ע"ש ואי נימא דמע"ש ל"ד להקדש ואינו מתחלל בפחות משניו דאין איסור מע"ש נפקע עד שיפדנו שנה בשנה א"כ פינו דאחד אומר בסלע ואיפסר ע"כ זהו שניו דהא על יתר משניו לא נתפס א"כ איך יחלל בעה"ב בסלע הא הוי פחות משניו ולא יצא מע"ש לחולין וזה שמוסרף חומש לא מהני דצריף להיות שנה בלא החומש ומוכח דדין מעשר פדין הקדש ונתפס אף על פחות משניו ומשגחינן על רוןחא דהקדש וכינון דנה מוסרף חומש נוח להקדש שיפדה בעה"ב א"כ הנה צריף להיות פן אף במעשר ומתריצין משום דבמעשר רוןחא דבעה"ב א"נ משום שיכול להערים על החומש: עוד נראה ראיה דאמרינן בירושלמי והביאה הרמב"ם ז"ל (פ"ד ה"ט) דאין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא פאסימון ע"ש ויש לעיין ל"ל טעם מפני שהוא פאסימון היינו דהחסרון בהטבע תי"ל פשמשלל על פחות מפרוטה א"כ המעשר ג"כ הוא פחות מפרוטה א"כ הוי מע"ש שאין בו ש"פ דלא תפיס פדיונו דנפקא לן מאם גאל יגאל איש ממעשרו פרט למעשר שאי"ב

ש"פ וע"כ מייגרי במחלל מעשר שנה פרוטה על חצי פרוטה וכו' החסרון בהמטבע דהוי פאסימון ומוכח דיכול לחלל מע"ש על פחות משניו דאל"כ אפתי למה אצטריף טעם דאסימון.

והנה המהר"י קורקוס ז"ל כתב דכוננת רבנו דאף אם יש במעשר כמה פרוטות ומחלל אותו על מטבעות שיש בכ"א חצי פרוטה אינו מחלל משום דהוי פאסימון ע"ש אף אי אפשר לומר דמייגרי שמתללו שנה בשנה א"כ אפתי הוי מע"ש שאין בו ש"פ דאזלינן בזה אחר מטבעות כדאמרין (בב"מ נ"ג) ונתיב ב' פרוטות ונחלל עליהו מע"ש בפרוטה ומחצה מי סברת פרוטה ומחצה תפסא פרוטה ומחצה פרוטה תפסא פרוטה חצי פרוטה לא תפסה כלל ע"ש ואפתי הוי מע"ש שאי"ב ש"פ וע"כ מייגרי הכא במחלל מע"ש של פרוטה על מטבע פחות מפרוטה: הנה כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד הי"ח) אם עבר ופדה שנה מנה בפרוטה או חילל שנה מנה בשנה פרוטה ה"ז מחלל היינו שפדאו על פרוטה או חיללו על פירות בפרוטה וכ"כ בפ"י מהל' מ"א גבי פנים רבועי דבזה"ז פודה את פולן אפילו בפרוטה אחת ומשליף אותה פרוטה לים או מחללן על שנה פרוטה מפירות אחרות ע"ש ויש לעיין פשט מחלל על פירות אחרות למה דנקא על שנה פרוטה יחלל אף על פחות מפרוטה כיון דזה דאם חילל על פחות מפרוטה לא מהני הוא משום שהוא פאסימון זה שייך רק במטבע אבל פשט מחללו על פירות ל"ש זה וצ"ע: כתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ מע"ש (פ"ד מ"ח) על ההיא דהמניח איסר של מע"ש ואכל עליו י"א באיסר כו' דמייגרי שהניח איסר של מע"ש לאכול כנגדו כמו שהוא חייב לעשות בירושלים ומחללו מעט מעט על פירות ואוכלן ואם נשאר מן האיסר פחות מפרוטה שלא חיללו יצא האיסר לחולין וכ"כ בפסקיו (פ"ח הי"ד) דהמניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו והולך כיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו פחות מפרוטה יצא לחולין כו' וקרא"ש ז"ל במע"ש שם הקשה על פי הרמב"ם ז"ל וכתב איך מזולזלין בו להוציא לכתחילה לחולין פחות מש"פ הא אמרינן בפ' הזהב מע"ש שאין בו ש"פ אומר הוא וחקומו מחלל על מעות הראשונות ע"ש ונראה דבכסף שאני כיון דהפדיון של מע"ש חל עליו בתורת כסף א"כ כל קדושתו בתורת כסף וכל שנשאר בו פחות מפרוטה שאינו שיעור כסף פקע קדושתו אבל בפירות של מע"ש שאין קדושתן מדין כסף אפילו פחות מפרוטה קדושה וזהו שכתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ שם דפחות מש"פ אין חוששין לה לא לגזול ולא לנהנה מן ההקדש ע"ש היינו דפחות מש"פ אינו ממון א"כ ה"נ קדושת המטבע שהוא מדין כסף אינו יכול להיות על פחות מש"פ הנה בב"מ (נ"ג ע"ב) על ההיא דאם גאל גאל איש ממעשרו כו' פרט למע"ש שאי"ב ש"פ כתב רש"י ז"ל שאינה בכלל גאלה ולקדשה שאינה תופסת פרוטה ע"ש היינו דזה דאי אפשר לחללה על פחות מפרוטה א"צ קרא משום דא"א להיות על כסף קדושה פחות מש"פ ואם יביא פרוטה ויחלל על חצי המעשר שאי"ב ש"פ בלא"ה לא חל ואצטריף קרא רק דלא תפסה פרוטה דא"א לחללו אפילו על פרוטה שלימה משום דמע"ש שאי"ב ש"פ אינה בכלל גאלה ואף שכתב הרמב"ם ז"ל דהפודה מעשר ביותר מדמיו לא נתפס הפותר למעשר הא אמרינן בירושלמי הטעם דאין אדם מתכונן לנותר למע"ש ואין בדעתו לפדות אלא בשויו אבל אם דעתו לפדות בכלו נתפס הכל והנה הרמב"ם ז"ל לא הביא כלל הדין דמע"ש שאי"ב ש"פ אינו נפדה ובפ"ה (ה"ד) פסק כמ"ד אין בחוקמו ש"פ אף פי' זה לענין דאינו מוסיף חוקמו ולא לענין דאג"ל פדיון ועיין בפ"ו הט"ז] וכתב הכ"מ דהרמב"ם ז"ל מפרש ההיא דאם גאל גאל איש ממעשרו פרט למע"ש שאי"ב ש"פ לענין חוקמו ולא לענין פדיון הוא דהא אמרינן פרוטה תפסה פרוטה פחות מפרוטה לא תפסה כלל כו' הרמב"ם ז"ל סמך על הירושלמי במע"ש (פ"ד ה"ב) דאמרינן שם ר"י בשם ר' אידא כו'

כל מע"ש שאין בקרנו ש"פ אינו מוסיף חנומש ר"י ב"ר סימון כו' כל מע"ש שאין בחנומשו ש"פ אינו מוסיף חנומש ע"ש היינו דפליגי רק לענין חנומש אבל נפדה אף אם הוא פחות מפרוטה וא"כ להרמב"ם ז"ל יכול לחלל מע"ש שאי"ב ש"פ על פרוטה שלמה שאין עיכוב בהפדיון מצד מע"ש שאי"ב ש"פ אבל על פחות מפרוטה א"א לחללו משום דא"א להיות על מטבע קדושה פחות מפרוטה ומש"ה המניח איסור של מע"ש ואכל פנגדו עד שלא נשאר בו מע"ש רק פחות מפרוטה יצא לחולין: והנה (בפ"ח הי"ד) במניח דינר של מע"ש ואכל פנגדו פתב דבדמאי פיון שלא נשאר בו אלא פחות מפרוטה יצא לחולין אבל בנדאי עד שישאר ממנו פחות מש"פ אחר שמוסיפין את החנומש ע"ש והטעם פיון דבחילול מע"ש של נדאי איכא חנומש פיון שישאר בהמטבע כ"כ פשיקנה בהן פירות יהיה למע"ש פרוטה ע"י הוספת חנומש חשיב שיש למע"ש ממון בהמטבע פיון דע"י מקח יהיה למע"ש פרוטה וכמו בורר צרור מגורנו ש"ח דאמרנו דחייב פיון דע"י מקח יהיה לו ממון בעד זה חשיב גופו ממון.

והנה המ"ר הקשה על הרמב"ם ז"ל דאמר דבנדאי עד שיהיה בו ובחנומשו פחות מפרוטה הרי הרמב"ם ז"ל פסק דמע"ש שאין בחנומשו ש"פ אינו מוסיף חנומש כלל ואי נימא פיון דהאיסור פלו הנה מעיקרא בר חנומש השתא נמי בר חנומש א"כ אפילו נשתתיר חצי פרוטה נמי בר חנומש הוא ע"ש אף ל"ק דכל שנשתתיר חצי פרוטה דאף אם יחד עם החנומש אי"ב ש"פ הטעם דיצא לחולין הוא משום דא"א להיות על מטבע קדושה פחות מפרוטה ובעיקר הדין במניח איסור כו' דאם נשתתיר כדי פרוטה י"ל חנומש ואין דנין בו מדין מע"ש שאין בחנומשו ש"פ כו' פיון דקודם היה פלו קדוש כמ"ש המ"ר נראה הטעם משום דהחילולין מצטרפין זע"ז וכשחילל האיסור מעט מעט מצטרפין והוי כמו שחיללו בב"א ואיכא חנומש פיון שכל החילולין הן ממטבע אחת ובזה אתי שפיר מ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ד) מע"ש שאין בחנומשו ש"פ אינו מוסיף עליו חנומש וכתב שם ה"ה הפודה מע"ש והנה לו מע"ש אחר שלא נפדה אם אין בחנומשו ש"פ דיו שיאמר הוא וחנומשו מחולל על מעות הראשונות ע"ש וקשה פיון דמע"ש שאין בחנומשו ש"פ אי"ב חנומש כלל א"כ למה צ"ל הוא וחנומשו מחולל על מעות הראשונות הא אין בו חנומש ולפ"ז פיון דעל מטבע זו כבר חילל ועכשיו נמי מחלל מצטרפין החילולין זע"ז פיון שהם על מטבע אחת והוי כמו שחיללן בב"א וכיון דיחד הם יותר מד' פרוטות איכא חנומש: עוד יש לפרש דברי הרמב"ם ז"ל בענין אחר דהנה הרמב"ם ז"ל פסק (בפ"ב ה"ט) דמע"ש שאין בחנומשו ש"פ הוא רק מדבריהם ע"ש והנה י"ל דנה דמע"ש שאין בחנומשו ש"פ אינו מוסיף חנומש הוא משום דכל המע"ש אינו רק מדבריהם והוי כמו דמאי דא"ל חנומש ואמרנו בפ' הזהב דאף לר"מ דעשו חכמים חיזוק לדבריהם מ"מ מיקל הוא בפדיונו ואף דמצינו מע"ש דרבנן דמוסיף חנומש פגון עציץ שאינו נקוב וכדמוכח מההיא דגיטין (ס"ה) דמצרימין על מע"ש ואומר לעבדו ולשפחתו העברים כו' והיינו לפוטרו מן החנומש ומוקמינן לה בעציץ שאינו נקוב דרבנן מע"ש שאי"ב ש"פ קיל טפי דהא הרמב"ם ז"ל בפ"ב ה"ט) פתב מע"ש שנגבס לירושלים אפילו של דמאי אסור להוציאו משם שפבר קלוהו מחיצות כו' ואפילו מע"ש שאין בחנומשו ש"פ שהוא מדבריהם מחיצות קולטות כו' ולא פתב שם שאר מע"ש שהוא מדרבנן פגון עציץ שאינו נקוב ולא הזכיר אלא מע"ש שאין בחנומשו ש"פ ודמאי דהנה קילי טפי ואשמיעינן דאף בהנה מחיצות קולטות ומלשון הרמב"ם ז"ל נראה דמע"ש שאין בחנומשו ש"פ עוד קיל מדמאי דמתחילה פתב ואפילו של דמאי ואח"כ פתב ואפילו מע"ש שאין בחנומשו ש"פ והנה בזה אפשר ג"כ ליישב מה שהקשה המ"ר על הרמב"ם ז"ל בהמניח איסור של מע"ש להיות אוכל עליו והולך דבנדאי כל שנשאר יחד עם חנומשו ש"פ

לא יצא לחולין והקשה הא מע"ש שאין בתומשו ש"פ אינו מוסיף חומש ולפ"ז כיון דהטעם דאינו מוסיף חומש הוא משום דמע"ש שאין בתומשו ש"פ הוא מדברייהם זה שניף רק היכא דמעולם לא הנה בתומשו ש"פ אבל אם הנה בתומשו ש"פ אם אח"כ אכל קצת או שחילל קצת לא נפקע איסורו וכן מוכח מההיא דפ' הנהב דמקשינן ונתיב ב' פרוטות ונחלל עליה מע"ש בפרוטה ומחצה כו' ומשינן מי סברת פרוטה ומחצה תפסא פרוטה ומחצה פרוטה תפסא חצי פרוטה לא תפסא כלל הדר הו"ל דאורייתא ודרבנן כו' וקשה להרב"ם ז"ל אמאי חשיב לה דאורייתא הא מע"ש שאי"ב ש"פ הוא מדרבנן וע"כ כיון שקה קודם מע"ש יותר על פרוטה ולפי שחילל פרוטה ונשתייר חצי פרוטה לא נפקע דינו וכ"כ בשמ"ק שם וא"כ במציית איסור להיות אוכל עליו והולך כיון דמעיקרא הנה בתומשו ש"פ והוא מדאורייתא אף אח"כ מוסיף חומש אף נראה דחוק לומר דזה דמע"ש שאין בתומשו ש"פ דאינו מוסיף חומש הוא תוצאה מזה דמע"ש שאין בתומשו ש"פ הוא מדברייהם דנראה שהוא להפך דזה דמע"ש שאין בתומשו ש"פ הוא מדברייהם הוא תוצאה מזה דאינו מוסיף חומש דכל מעשר שאי אפשר לקיים בו כל הדינים האמורים בו פדיון והוספת חומש הוא רק מדברייהם והנה השמ"ק בב"מ שם הביא בשם שטה אחת דמע"ש שאין בו ש"פ מדאורייתא א"צ פדיון ויכול לאוכלו חוץ לחומה לפי שאי"ל פסח וכתוב וצרת הפסח בידך ע"ש היינו נ"כ דכל שאי אפשר לקיים וצרת הפסח בידך הוא רק מדברייהם והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל דמע"ש שאין בתומשו ש"פ הוא מדברייהם נראה שאין זה שהוא מדברייהם לכ"ד ומדאורייתא לא חל קריאת שם דא"כ מדאורייתא הפירות נשארו בטבול ואי אפשר להפריש רק פירות פאלו ושיהיה בתומש מעשרו ש"פ והנה אמרינן בירושלמי מעשרות (פ"ג ה"א) דר"ע הנה לוקח בפרוטה כמה מינים כדי להפריש מפל מין ומין ע"ש ואיך הנה מתקנן ממע"ש אלא פוננת הרמב"ם ז"ל שהן מדברייהם רק לאיסור חוץ לחומה וכן נראה מהשמ"ק בשם שטה אחת דמע"ש שאי"ב ש"פ מדאורייתא יכול לאוכלו חוץ לחומה כו' ונראה דרק לענין חוץ לחומה הדין כן אבל לענין שאר איסורי מע"ש דאסור לבער בטומאה ואינו נאכל לאונן הם מדאורייתא והטעם דרק אכילת חוץ לחומה תלי הכתוב בפדיון דכתיב וכי ירחק ממך הדבר כו' ונתת בכסף כו' ובעינן שיהא ראוי לפדיון ולהוספת חומש אבל שאר דיני מע"ש אין תלוין בדיני פדיון ולפ"ז נראה דמע"ש שאין בתומשו ש"פ להרב"ם ז"ל אם פדאו חל הפדיון מדאורייתא לענין שהראשונים יצאו לחולין לגמרי ורק אי"ל חומש דממעטינן מאם גאל יגאל איש ממעשרו הנה השמ"ק שם הקשה על השטה דמע"ש שאי"ב ש"פ מדאורייתא מותר לאוכלו חוץ לחומה מההיא (דמפוח) דכהן שעלתה בידו תאנה של טבל כו' ואמרינן דלוקה משום חוץ לחומה ואיך אפשר דמע"ש של תאנה יהיה בו ש"פ ע"ש והנה בלבד זה תקשה הא מע"ש של תאנה אין בו כפיית דגרוגרות הוא פחות מכפיצה דמוכח בשבת (פ' ע"ב) א"כ מע"ש של תאנה שהוא פחות מכפיית איך לוקה עליה חוץ לחומה וע"כ כמ"ש תוס' דלוקה רק מכת מרדות [ועיין לעיל ריש סי' נ"ו]: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' מע"ש) הפודה מע"ש מברך אקב"ו על פדיון מע"ש ואם חילל על פירות אחרים מברך אקב"ו על חילול מע"ש ע"ש והנה מדמברך ברכה אחרת מפלל דפדיון על פסח ועל פירותב' ענינים הם ונראה טעם הדבר דאמרינן (פ"ב דמע"ש) דמחללין פסח על גחונות מדונח אבל פסח על פסח אף מדונח לא וכתב רש"י ז"ל (בב"מ נ"ו) משום דכסף על פסח לאו דרף חילול הוא וכ"כ התוס' (ב"מ מ"ה) דסלעים על סלעים כל ששניהם שונים אין מחללין זע"ז והר"ש ז"ל כתב בדמאי (פ"א מ"ב) דאף דמרבין פסח ראשון ואפילו פסח שני הוא דוקא בסלעים של ב' מלכים אבל של מלך אחד לאו דרף חילול הוא והשמ"ק בשם הרמב"ם ז"ל כתב דאף בדמאי

דמחללין כסף על כסף הוא דוקא איסר על דינר או דינר על איסר אבל בששניהם שוין אף בדמאי אין מחללין ע"ש דכל ששניהם שוין אין זה דרף חילול ובההיא דמחללין פירות על פירות פתב הרמב"ם ו"ל והוא מהירושלמי דדוקא מין על מינו אבל מין על שאינו מינו לא ואמרינן שם בירושלמי דלא מבעיא חטים על שעורים אלא אף ב' מיני חטים פגון אגדו ושחמתית ג"כ אין מחללין דבעינו שיהו שוין לגמרי א"כ בפירות על פירות הוא אדרבה פל ששניהם שוין יותר הוא יותר דרף חילול וע"כ דפירות על כסף ופירות על פירות ב' גדרים לגמרי הם ומין חילול אחר הוא: והנה הראב"ד ו"ל השיג שם על הרמב"ם ו"ל וכתב דאי אפשר לחלל מע"ש על הפירות ואם חילל לא יצאו לחולין ורק בדמאי מחללין לכתחילה ע"ש הנה התוס' (בכורות ל') הקשו אמאי חשודין ע"ה על מע"ש הא אפשר להם לחלל על ש"פ ותי' דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה ע"ש ואמאי הא יכול לחלל על ש"פ מאותן הפירות עצמן שעושה עליהן ונראה מזה דס"ל פהראב"ד ו"ל דאין מחללין על הפירות.

והנה על הראב"ד ו"ל יש לעיין שכתב דבדמאי אם חילל אין יוצאין הפירות לחולין ובדמאי מחללין לכתחילה הא אמרינן בירושלמי (פ"ב ה"ג) דכל שבדמאי מחללין אותו לכתחילה בנדאי עבר וחילל מחולל ע"ש: הנה להרמב"ם ו"ל דמע"ש נפדה על הפירות במינן יש לחקור אם אותן הפירות י"ל דין לקוח בכסף מע"ש פינו דראינו לאונקלן בירושלים ואין נ"מ אם נלקחו בכסף מע"ש או במע"ש עצמו וי"ל דין לקוח לכ"ד או פל שגלקח במע"ש עצמו הני רק פשאר פדיון והנה ביו"ד (סי' של"א) פסקינן דבזה"ז פודה אותן על פרוטה או על פירות ש"פ מאותו המין ע"ש ואי לאותן הפירות שמחלל עליהן י"ל דין לקוח איהו מחלל הא אמרינן בירושלמי (פ"א ה"ג) דלקוח בכסף מע"ש בזה"ז אינו קדוש פלל ומוכח דא"ל דין לקוח רק הני פשאר פדיון ונראה לפ"ז דיכול אותן הפירות לחזור ולחלקן על פירות אחרים אפילו ק' פעמים מאותו המין או לחלקן על מעות דמאיזה טעם לא יוכל לחלקן פינו דא"ל דין לקוח: הנה בשו"ת בצלאל אשפנזי (סי' ב') העיר השואל על המנהג בא"י שמחללין המע"ש על מעט קמח וכתב פי רוב הקמח טמא שפאו עליו מים ולא קנה המעשה דהא אפילו קונה פירות שא"י להגיע לירושלים לא קנה מעשה מכ"ש זה שטמא ע"ש ולפ"ז להרמב"ם ו"ל דפירות מתחללין על הפירות אין זה משום לקוח בכסף מע"ש ויכול לחזור ולפדותן ול"ש בהם דין דפירות שא"י להגיע לירושלים דזהו בלקוח: הנה יש לחקור פירות הללו שחילל עליהן שנגבסו לירושלים אם אסור להוציאן אי שייך בהן קליטת מחיצות פינו שאינן לא מע"ש ולא לקוח בכסף מע"ש אפשר דאינן רק בכסף מע"ש דנגבס לירושלים וינצא או פל שראוי לאונקלן בירושלים שייך בהן קליטה: עוד יש לחקור להרמב"ם ו"ל אם חילל מע"ש על פירות מין במינו וחזר ופדה אותן על הכסף אי מוסיף חנומש בפדיון שני הנה אמרינן במע"ש (פ"ד מ"ה) הנה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחברו הרי פירות אלו נתונין לה במתנה כו' וכתב בפה"מ דאי אתיא ככ"ע מיירי בנתן לו בטבלו דאי מע"ש ממון גבוה א"א ליתן במתנה וכ"כ בפסקיו (פ"ה ה"י) וכן מערים ונותן המעשה מתנה פשהוא בטבלו ואומר הנותן הרי הפירות האלו מחוללין על מעות שבבית ע"ש ויש לעיין דדייקינן מזה בב"מ דאין מטבע נקנה בתליפין דאי נקנה לקנינהו להמעות אגב סודר דהכי עדיף דהו"ל גכרי ומהדרינן שם לאשכוחי טצדקא שייפדה הנכרי ע"ש ואי מיירי הכא פשהפירות בטבלן ל"ל להקנות פולן לחברו וחברו יפריש ואח"כ יחלל הוא על מעות שבביתו יפריש הוא עצמו המע"ש ויקנה לחברו מן החולין פשיעור המע"ש ויפדה חברו בהן את המע"ש פינו דמע"ש נפדה על הפירות מין במינו והו"ל גכרי ואח"כ יחזור הוא ויחלקן על מעות שי"ל בביתו אף אי נימא דאם

חילל על הפירות וחוזר ומחלל על המעות מתחייב בהנמש אתי שפיר דבהפדיון השני על מעות ששבביתו זה דאינו מוסיף חנמש הוא משום שהקנה הפירות קודם לחברו א"כ אינו נכרי בהאי פדיון והוי כמו שהקנה המעשר וחוזר ומחלל על מעות ששבביתו: אמרינו (פ"א דמע"ש) הלוקח מים ומלח ופירות המחוברים לקרקע בכסף מע"ש לא קנה מעשר ופי' הר"ש ז"ל דפירות המחוברים לקרקע ה"ה פקרקע ואין מעות מע"ש מתחללות עליהן ובפה"מ פתב הטעם דפירות המחוברים לקרקע אין דומין לבקר וצאן ע"ש והנה יש לחקור פשמשלל מע"ש על פירות מין במינו אי מתחלל על פירות המחוברים לקרקע דבזה ל"ש שאינו דומיא דבקר וצאן פיון שאי"ל דין לקוח בכסף מע"ש: ג) גרסינו בב"מ (מ"ד ע"ב) בש"א לא יעשה אדם סלעים דגרי זקב וב"ה מתירין ר"י ור"ל חד אמר מחלוקת בסלעים על דגרי דב"ש סברי כספא טבעא ודקבא פירי וטבעא אפירי לא מחללינו כו' וכתבו התוס' שם וטבעא אפירי לא מחללינו ואע"ג דבהגוזל קמא גבי מעות של בכל והם בכלל פריה אי מלכיות מקפידות היכי ממטי להו ואמרינו דזבין בהו בהמה אלמא מחללינו טבעא אפירי ותי' דהתם שאני שהפירות הם כבדים להוליך ולקנות מעות ירושלים מלכיות מקפידות ולא אפשר אלא לקנות בהמה היינו דבשעת הדחק מחללינו ע"ש והנה יש לעיין מאי ראיה מיייתי התוס' דטבעא אפירי מחללינו מהא דלוקחין בהמה שאני בהמה דמעות מע"ש ניקחו בהם דנתת הפסד בבקר ובצאן כו' ומותר ליקח אף חוץ לירושלים וכ"כ התוס' קידושין (נ"ה ע"ב) דדוקא לקנות דבר שאינו אנוך אסור משום דבעינן וצרת הפסד בידך אבל לקנות אנוך שאפשר לאנוכלו בירושלים מותר ומש"ה לוקחין בהמה אף חוץ לירושלים ע"ש א"כ מה זה ענין לסלעים על דיגרי ונראה דטעם התוס' הוא לפי מה דאמרינו לקמן גבי פסד ראשון ולא פסד שני ת"ש הפורט סלע של מע"ש בירושלים כו' השתא כספא לגבי פריטי מחללינו ולא אמרינו פסד ראשון כו' א"ר ירושלים קאמרת שאני ירושלים דכתיב ביה ונתת הפסד בכל אשר תאנה נפשך בבקר ובצאן כו' וכתבו בתוס' שם וא"ת הא בעינן פירי מפירי וגידולי קרקע וי"ל דלא ממעטינו רק מים ומלח אבל לא פרוטה דפרוטה קונה פקר וצאן כו' ע"ש וה"נ בסלעים ודיגרי פיון דרשאי לקנות חוץ לירושלים בהמה ולחלל עליהם פסד מע"ש א"כ ה"נ דיגרי דקונין פקר וצאן מיהו יש לפקפק בזה דרק לחלל סלעים על פרוטות חשיב צורך פקר וצאן דפרוטות נוח לקנות בהם צורכי אנוך דצריה להוציאם מעט מעט בירושלים והשמ"ק בב"מ שם פתב דזה ידעינן מסברא דרשאי לפרוט סלע על פרוטות בירושלים דצריה הוא לפרוט על פרוטות כדי ליקח פירות ע"ש א"כ זה ל"ש לחלל סלעים על דיגרי זקב דאדרבה הם קשין יותר להוציאן אף השמ"ק פתב שם עוד פתב הרשב"א ז"ל זה דמיייתי ראיה מדכתיב ונתת הפסד כו' בבקר ובצאן פי' הרב"ד ז"ל בבקר ובצאן פל שהוא צורך האכילה והם הפרוטות שהם צריכות להוצאה ואיני מבין טעמו דאדרבה דרשינו ליה בכלל ופרט ואמרינו מה הפרט מפורש פירי מפירי וגידולי קרקע אלא נ"ל דלא מבקר וצאן מרבינו הקא פרוטות אלא הקא פירוש שאני ירושלים דבירושלים מחללינו טבעא אפירות עיקרן להוצאה הוליקן לירושלים ואפירי הוא דמחללינו להו דכתיב בבקר ובצאן הילכף אי משום דאין מחללין טבעא אפירי בעלמא הקא לא איכפת לן ואי משום דרחמנא אמר פקר וצאן וגידולי קרקע ונקא הנ"מ מידי דהוצאה דלא מצי זבין ומפיק אלא פעין הפרט אבל לא ליקח ממנו חלוק וסנדלים אבל פרוטות לא לצורך עצמן קנאו אלא לצורך הוצאות מידי דכעין הפרט ולא אסרה פי' הא ע"ש ונראה דאינו מפרש דזה ד יכול לחלל על פרוטות הוא משום דצריה לחילול זה לצורך פקר וצאן אלא דלא מיעט הכתוב רק צורך הוצאות שאינו פעין הפרט כגון חלוק וסנדלים שקונה אותן לצורך עצמן אבל פרוטות

שָׁאִין זֶה לְצוֹרֶךְ עֲצָמֹן אֲלָא לְקִנּוּת בְּהוּן בְּקִר וְצִאָן זֶה לֹא אֲמַעוּט א"כ ה"נ דִּינְרֵי זְהָב שָׁאִין זֶה הוֹצֵאָה לְצוֹרֶךְ עֲצָמֹן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהוּן אֲלָא לְקִנּוּת בְּהוּן בְּקִר וְצִאָן זֶה לֹא אֲמַעוּט מְכַעֵין הַפְּרֵט א"כ כְּמוֹ דְּשָׂרֵי בִירוּשְׁלַיִם ה"נ שָׂרֵי חוּץ לִירוּשְׁלַיִם כְּדֹאשְׁפָחוּן פְּחוּן בְּבִהְמָה וּלְזֶה תִּי דָּאָף בְּהֵמָה לְקִנּוּת חוּץ לִירוּשְׁלַיִם רַק מְדוּחָק: וְהֵנָּה לְפַמ"ש הַתּוֹס' אֲתִי שְׁפִיר מַה דְּאֲמַרִינּוּ גְבִי סְלַע שָׁל מַע"ש וְשָׁל חוּלִין שְׁנַתְעָרְבוּ דְמַבְיָא בְּסְלַע מְעוֹת וּמְחַלְלוּ כו' לְפִי שְׁאֲמַרוּ מְחַלְלִין כְּסָף עַל גְּחֻשֵׁת מְדוּחָק כו' וְזֶה דְרַק מְדוּחָק הוּא מְשׁוּם דְּגַחֲוֹשֵׁת לְגַבִּי כְּסָפָא פִּירֵי וְטַבְעָא אֲפִירֵי לֹא מְחַלְלִין אֲבָל מְדוּחָק מְחַלְלִין טַבְעָא אֲפִירֵי כַּמ"ש הַתּוֹס' דְּמוֹתֵר לִיקַח בְּהֵמָה חוּץ לִירוּשְׁלַיִם הִיכָא דְלֹא אֲפִשֵׁר בְּגוּוֹנָא אֲחֵרִיתָא וְהֵינּוּ מְדוּחָק וְה"נ עַל פְּרוּטוֹת פִּינּוּ דְקוּוֹנִין בְּקִר וְצִאָן דִּינּוּ בְּבָקֵר וְצִאָן וְהֵנָּה בִּי"ד (ס'י ש"ל"א) לֹא גִזְרֵי כָּלָל הָאִי דִּינָא דְסְלַע שָׁל מַע"ש וְשָׁל חוּלִין שְׁנַתְעָרְבוּ כו', וְנִרְאָה דְבוּזָה"ז לִי"ל תְּקַנְתָּא כָּלָל דְזֶה דְמַבְיָא בְּסְלַע מְעוֹת וּמְחַלְלוּ דְמְחַלְלִין כְּסָף עַל גְּחֻשֵׁת מְדוּחָק וְאֵע"ג דְּגַחֲוֹשֵׁת לְגַבִּי כְּסָף פִּירֵי וְטַבְעָא אֲפִירֵי לֹא מְחַלְלִין הוּא מְשׁוּם דְכְּסָף מַע"ש לְוֹקַחִין בְּהֵם בְּקִר וְצִאָן וְכוּן פְּרוּטוֹת שְׁהוּן לְצוֹרֶךְ בְּקִר וְצִאָן וּלְכַתְּחִילָה הוּא רַק בִּירוּשְׁלַיִם וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אָף חוּץ לִירוּשְׁלַיִם אָף בּוּזָה"ז אֲמַרִינּוּ בִירוּשְׁלַמִּי (פ"א ה"ג) דְּהִלּוּקְחֵם בְּכְסָף מַע"ש בּוּזָה"ז פִּינּוּ דָּאִי אֲפִשֵׁר לְאֹנְכָלוֹן בִּירוּשְׁלַיִם לֹא קְדוּשָׁה כָּלָל וְלֹא קִנְיָה מַע"ש ע"ש א"כ א"א לִיקַח בּוּזָה"ז בְּקִר וְצִאָן וְא"כ אִי אֲפִשֵׁר ג"כ לְחַלְלוֹן עַל פְּרוּטוֹת דִּל"ש שְׁהֵם לְצוֹרֶךְ בְּקִר וְצִאָן וּמִתּוֹרַת פְּדִיוֹן לֹא מְהַיְי דְטַבְעָא אֲפִירֵי לֹא מְחַלְלִין: וְהֵנָּה זֶה דְאֲמַרִינּוּ בְּמַבְיָא מְעוֹת וּמְחַלְלוֹן דְחוּזָר וּמְחַלְלוֹן עַל הַכְּסָף וְאָף דְזֶה דְקִדְשׁוֹ הַמְּעוֹת שָׁל גְּחֻשֵׁת הוּא מְשׁוּם וְנִתְתָּ הַכְּסָף כו' דְהֵינּוּ כְּמוֹ בְּקִר וְצִאָן וְהֵינּוּ דְקִדְשׁוֹ בְּתוֹרַת לְקוּחֵם בְּכְסָף מַע"ש א"כ אִיף חוּזָר וּמְחַלְלוֹן עַל הַכְּסָף הָאִי לְקוּחֵם בְּכְסָף מַע"ש אִינוּ נִפְדָּה בְּרִיחּוּק מְקוּם זֶה ל"ק דָּאִף דְמְחַלְלִין עַל פְּרוּטוֹת שְׁהוּן לְצוֹרֶךְ בְּקִר וְצִאָן כַּמ"ש בְּתוֹס' מ"מ ע"כ דִּין לְקוּחֵם לְעֵנִין זֶה דָּאִינוּ נִפְדָּה בְּרִיחּוּק מְקוּם אִין לְהֵם דְהִטְעַם דָּאִין לְקוּחֵם בְּכְסָף מַע"ש נִפְדָּה בְּרִיחּוּק מְקוּם אֲמַרִינּוּ בְּזוֹבְחִים (מ"ט) לר"י מְשׁוּם דְלֹא אֲלִימָא קְדוּשָׁתָהּ לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנוֹ ע"ש אֲבָל כְּשֶׁמְחַלְלוֹן עַל פְּרוּטוֹת פִּינּוּ דְצָרִיף לִיקַח בְּהֵם בְּקִר וְצִאָן ע"כ אֲלִים קְדוּשָׁתוֹן לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנוֹ דַּאֲל"כ אִיף יִקַּח בְּהֵם בְּקִר וְצִאָן וְזֶה דְלְקוּחֵם אִינוּ נִפְדָּה דְלֹא אֲלִים קְדוּשָׁתָהּ הוּא רַק בְּלְקוּחֵם מִמֶּשׁ הֵינּוּ פִירוֹת עֲצָמֹן שְׁצָרִיף לְאֹנְכָלוֹן בִּירוּשְׁלַיִם וְלִרְבִּנּוּ זֶה דְלְקוּחֵם בְּכְסָף מַע"ש אִינוּ נִפְדָּה בְּרִיחּוּק מְקוּם כְּתַב הַשֶּׁמ"ק בְּפ' הַזֶּהָב דְפְדִיָּה הוּא בְּמַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן וְלֹא בְּמַעֲשֵׁר שְׁנִי אֵע"ג דְּבְכְסָף אֲמַרִינּוּ כְּסָף רֵאשׁוֹן וְאֲפִילוּ כְּסָף שְׁנִי ע"ש זֶה שְׁנִיף ג"כ רַק בְּלְקוּחֵם בְּכְסָף מַע"ש עֲצָמוֹ שְׁרָאוּי לְאֲכִילָה בִירוּשְׁלַיִם וְהוּא מַעֲשֵׁר עֲצָמוֹ וְלֹא כְּסָף וּבְמַעֲשֵׁר גְּתֻנָּה תוֹרָה פְּדִיָּה אַחַת וְלֹא ב' פְּדִיּוֹת אֲבָל כָּל שֶׁהוּא כְּסָף נִפְדָּה: כְּתַב הַרְמְב"ם ז"ל פ"ו ה"ב סְלַע שָׁל מַע"ש וְשָׁל חוּלִין שְׁנַתְעָרְבוּ מַבְיָא בְּסְלַע מְעוֹת וְאֲפִילוּ מְעוֹת שָׁל גְּחֻשֵׁת וְאוּמַר סְלַע שָׁל מַע"ש בְּכ"מ שֶׁהוּא כו' ע"ש וּמַמ"ש הַרְמְב"ם ז"ל וְאֲפִילוּ מְעוֹת שָׁל גְּחֻשֵׁת מְכַלָּל דְמְעוֹת שָׁל כְּסָף טְפִי עֲדִיף וְכַמ"ש.

הַרְדָּב"ז ז"ל שֶׁם וְא"כ קֶשֶׁה יְבָרַר הַסְּלַע הִיפָּה שְׁבִשְׁנִיָּהֶם וַיִּחַלְלוּ עֲלֵיהֶם וְנִרְאָה מִזֶּה דְהַרְמְב"ם ז"ל ס"ל כְּהַרְבָּב"ד ז"ל שֶׁהִבִּיא הַשֶּׁמ"ק בְּפ' הַזֶּהָב דְזֶה דְבְדָמָאִי מְחַלְלִין כְּסָף עַל כְּסָף הוּא סְלַע עַל דִּינָר אוֹ דִּינָר עַל סְלַע אֲבָל סְלַע עַל סְלַע אוֹ דִּינָר עַל דִּינָר הֵינּוּ חִילּוּל שְׁלֵא לְצוֹרֶךְ ע"ש וּמַש"ה אִינוּ מְחַלְלוֹן כָּאֵן עַל הַסְּלַע הַשְּׁנִי וְזֶה שְׁכַתְבַּת הַרְמְב"ם ז"ל דְמַבְיָא בְּסְלַע מְעוֹת וְאֲפִילוּ מְעוֹת שָׁל גְּחֻשֵׁת דְשָׁל כְּסָף עֲדִיף טְפִי הֵינּוּ דִינָרִין וַיִּחַלְלוּ עֲלֵיהֶן הַסְּלַע אֲבָל סְלַע עַל חֲבִירוֹ א"א לְחַלְלוֹ וְכ"כ הַפְּהַר"י קוֹרְקוֹס ז"ל: כְּתַב הַרְמְב"ם ז"ל פ"ה ה"י"ד הַפּוֹרֵט סְלַע מְעוֹת מַע"ש בֵּין בִּירוּשְׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשְׁלַיִם לֹא יִצְרָפְנָה כְּנֻלָּה בְּמְעוֹת גְּחֻשֵׁת אֲלָא בְּשָׁקָל מְעוֹת כְּסָף וּבְשָׁקָל מְעוֹת גְּחֻשֵׁת

וְכַתֵּב הַכ"מ דְּרַבֵּינוּ מִפְּרָשׁ הֵיא דְּהַפּוֹרְט סָלַע מְמַעוֹת מַע"ש כו' הֵינּוּ שְׁהִיָּה לֹו סָלַע וְרוֹצֵה לְהַחֲלִיפוֹ בְּפָרוּטוֹת ע"ש.

וְהִנֵּה יֵשׁ לַעֲיִין עַמ"ש שְׂיִכּוֹל לְפָרוֹט סָלַע שְׁלַ מַע"ש עַל פְּרוּטוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם הָרִי הֶרְמֵב"ם ז"ל כְּתֵב בְּעַצְמוֹ (פ"ד ה"ה) אֵין מְחַלְלִין מְעוֹת מַע"ש עַל מְעוֹת אַחֲרוֹת בֵּין שְׁהִיָּה אֵלוֹ וְאֵלוֹ פְּסָף אֹו אֵלוֹ וְאֵלוֹ נַחֲשֵׁת אֹו הֶרְאֵשׁוֹנוֹת פְּסָף וְהַשְּׁנִיּוֹת נַחֲשֵׁת כו' וְשֵׁם (ה"ז) כְּתֵב וּבִשְׁעַת הַדְּחָק מוֹתֵר לְחַלֵּל מְעוֹת הַפְּסָף עַל מְעוֹת נַחֲשֵׁת כו' ע"ש א"כ הֵכָא אֵיךְ מְחַלֵּל לְכַתְּחִילָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם פְּסָף עַל נַחֲשֵׁת וְנִרְאֵה בְּשִׁטַּת הֶרְמֵב"ם ז"ל דַּס"ל פְּהֶרְאָב"ד ז"ל דְּזֵה דְאָמְרִינּוּ בְּדַמְאֵי מְחַלְלִין אוֹתוֹ פְּסָף עַל פְּסָף הוּא רַק סָלַע עַל אֵיפֶר אֹו אֵיפֶר עַל סָלַע אָבֵל בְּשִׁנְיָהֶם שְׁוִים אֵין מְחַלְלִין דְּהוּי חִילוּל שְׁלֵא לְצוֹרְךָ הֵינּוּ דְאֵין מְחַלְלִין חִילוּל שְׁלֵא לְצוֹרְךָ וְהֵיא דְּפּוֹרְט סָלַע שְׁלַ מַע"ש בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשָׁלַיִם הֵינּוּ מְשׁוּם דְּצָרִיךְ לְפָרוֹט הַסָּלַע כְּדֵי לְהוֹצִיאָן בִּירוּשָׁלַיִם וְכִינּוּ שְׁהוּא לְצוֹרְךָ מוֹתֵר לְפּוֹרְטוֹ בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשָׁלַיִם וְז"ש אֵין מְחַלְלִין מְעוֹת שְׁלַ מַע"ש עַל מְעוֹת אַחֲרוֹת כו' הֵינּוּ רַק בְּרוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶרְאֵשׁוֹנוֹת וּמְשׁוּם זֵה מְחַלְלֵן וְזֵה אָסוּר בֵּין פְּסָף עַל פְּסָף וּבֵין פְּסָף עַל נַחֲשֵׁת וְכֹן נִרְאֵה מַמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל שֵׁם אַח"כ בַּה"ז בִּשְׁעַת הַדְּחָק מוֹתֵר לְחַלֵּל מְעוֹת הַפְּסָף עַל שְׁלַ נַחֲשֵׁת לֹא שְׂיִקְיִים כֹּן אֵלֹא עַד שְׂיִמְצָא רִינַח וְיַחְזוֹר וְיַחְלֵל מְעוֹת הַנַּחֲשֵׁת עַל מְעוֹת הַפְּסָף ע"ש וְהֵכָא לֹא מְיִירִי בְּנַתְעָרְבוֹ דְּדִין סָלַע שְׁלַ מַע"ש וְשְׁלַ חוֹלִין שְׁנַתְעָרְבוֹ דְּמַבִּיא מְעוֹת שְׁלַ נַחֲשֵׁת הַבִּיא הֶרְמֵב"ם ז"ל אַח"כ (בפ"ו ה"ב) וְהֵכָא מְיִירִי בְּנַצְרָךְ לֹו מְעוֹת הַפְּסָף לְהַרְוִיחַ וְכַמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל עַד שְׂיִמְצָא רִינַח וְיַחְזוֹר וְיַחְלֵל כו' וְכִינּוּ דְּמְיִירִי בְּמַחְלֵל מְפַנֵּי שְׁנַצְרָךְ לְהַמְעוֹת כְּתֵב דְּרַק בִּשְׁעַת הַדְּחָק מוֹתֵר אָבֵל כֹּל שְׁהוּא צוֹרְךָ הַמַּע"ש לְעוֹלָם מְחַלְלִין פְּעַם שְׁנִיָּה וְזֵהוּ מ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל (בפ"ה ה"ג) מְעוֹת מַע"ש אִם רָצִה לְצוֹרְכֶם בְּדִינְרִי זֵהב כְּדֵי לְהַקֵּל מִשְׁאָן מְצָרְפֹן כו' וְנִקְטַת כְּדֵי לְהַקֵּל מִשְׁאָן הֵינּוּ לְצוֹרְךָ וְכֹל שְׁהוּא לְצוֹרְךָ מְחַלְלִין פְּעַם שְׁנִיָּה אֵיךְ בְּזֵה דַס"ל לְהֶרְאָב"ד ז"ל דְּאֵרְךָ בְּדַמְאֵי אֵין מְחַלְלִין שְׁלֵא לְצוֹרְךָ ע"כ הֶרְמֵב"ם ז"ל לֹא ס"ל כֹּן פִּינּוּ דַס"ל דַּמַּע"ש וְדַאי ג"כ מוֹתֵר לְחַלֵּל פְּסָף עַל פְּסָף אֹו עַל נַחֲשֵׁת לְצוֹרְךָ וְזֵה דְאֵין מְחַלְלִין הוּא שְׁלֵא לְצוֹרְךָ, א"כ ע"כ בְּדַמְאֵי אֵיךְ שְׁלֵא לְצוֹרְךָ מוֹתֵר דְּהֵא מְחַלְלִינּוּ בְּזֵה בַּפ' הַזֶּהב בֵּין דְּמַאי לְוֹדַאי וְכֹן (בפ"ד ה"ח) כְּתֵב הֶרְמֵב"ם ז"ל מַע"ש שְׁלַ דְּמַאיִמְחַלְלִין אוֹתוֹ לְכַתְּחִילָה פְּסָף עַל פְּסָף נַחֲשֵׁת עַל נַחֲשֵׁת כו' וְלֹא חִילְקָן בֵּין סָלַע עַל סָלַע וּבֵין אֵיפֶר עַל סָלַע וְהִנֵּה זֵה דַס"ל לְהֶרְמֵב"ם ז"ל דְּבִשְׁעַת הַדְּחָק לְהַרְוִיחַ מוֹתֵר לְחַלֵּל מְעוֹת מַע"ש עַל אַחֲרִים אֵיךְ שְׂאִין זֵה צוֹרְךָ הַמַּע"ש נִרְאֵה דְלַמַּד זֵה מְהֵיא דְּסָלַע שְׁלַ מַע"ש וְשְׁלַ חוֹלִין שְׁנַתְעָרְבוֹ דְּמַבִּיא בְּסָלַע מְעוֹת כו' מְפַנֵּי שְׂאָמְרוֹ מְחַלְלִין אוֹתוֹ פְּסָף עַל נַחֲשֵׁת מְדוּחָק וְהֵתֵם בְּלֹא הֵאֵי תַקְנָה הֵיךְ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת שְׁנִיָּהֶם לִירוּשָׁלַיִם א"כ הֵאֵי תַקְנָה דְּמַבִּיא בְּסָלַע מְעוֹת הוּא בְּשִׁבִיל הַסָּלַע שְׁלַ חוֹלִין שְׁלֵא יִצְטָרְךָ לְהַעֲלוֹתוֹ לִירוּשָׁלַיִם א"כ מְדוּחָק אֵיךְ שְׁלֵא לְצוֹרְךָ מַע"ש מוֹתֵר א"כ ה"נ לְהַרְוִיחַ דַּמַּע"ש לְהַרְוִיחַ מִשְׁלֵא יִצְטָרְךָ לְהַעֲלוֹת סָלַע שְׁלַ חוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם: כְּתֵב הֶרְמֵב"ם ז"ל (פ"ה ה"ט"ו) דְּמוֹתֵר לְחַלֵּל פְּסָף מַעֲשֵׂר עִם פִּירוֹת מַעֲשֵׂר עַל הַפְּסָף וְהוּא שְׁהוּוּ בְּפִירוֹת פְּחוֹת מְדִינָר אָבֵל אִם הֵיךְ בְּהֵם שְׁנֵה דִינָר לֹא יַחְלֵל עִם הַפְּסָף אֵלֹא בַּפ"ע וְכַתֵּב הֶרְאָב"ד ז"ל לֹא כְּמוֹ שְׁהוּא סוֹבֵר כִּי הוּא סוֹבֵר שְׁהֵאֵיסוּר הוּא מְשׁוּם הַפִּירוֹת וְאֵינוֹ כֹּן שְׁהֵאֵיסוּר אֵינוֹ אֵלֹא בְּשִׁבִיל הַפְּסָף שְׂאִין מְחַלְלִין פְּסָף עַל פְּסָף אֵלֹא מְשׁוּם זִיקַת הַפִּירוֹת הוּאֵיל וְהַפִּירוֹת מוּעָטִין וְאֵין מַתְפִּיִסִין סָלַע בְּשִׁבִילֶם מְצָרְפִים אוֹתֶם עִם הַמְעוֹת וּמַתְפִּיִסִין סָלַע עֲלֵיהֶם אָבֵל אִם יֵשׁ בְּפִירוֹת דְּבָר הֶרְאֵוֹי אֵין זוֹקְקִין פְּסָף עֲמָהֶם לְחַלְלֵן עַל פְּסָף אַחַר עַכ"ל.

וְהִנֵּה יֵשׁ לַעֲיִין מַה לִּי אִם הַפִּירוֹת פְּחוֹתִין מְסָלַע מ"מ יַחְלֵל עַל הַסָּלַע וְיַתְפָּסוּ כְּשִׁיעוֹר שְׁוִינִין דְּהֵא אָמְרִינּוּ בַּמַּע"ש (פ"ד מ"ח) הַמְנִיחַ אֵיפֶר וְאָכַל עֲלֵיו חֲצִי כו' הֵינּוּ דְּמַנִּיחַ אֵיפֶר וּמְחַלֵּל עֲלֵיו פְּחוֹת

מאוסר ונתפס כפי שניין למעשה ול"ל לחלל יחד עם הפסך וצ"ל פיון שיחלל על סלע מעשה פחות מסלע ויהיה זקוק להעלות כל הסלע לירושלים אף חלק החולין שבו משום תקנה זו שלא יהא צריך להעלות יותר מכדי המעשה מקולין לחלל פסך על פסך וקשה הא אמרינו בסלע של מעשה ושל חולין שנתערבו דמביא בסלע מעות כו' דמחללין פסך על נחושת מדוחק אבל פסך על פסך אף מדוחק לא והא התם נמי התקנה דמביא בסלע מעות הוא ג"כ שלא יצטרך להעלות את שניהם את של חולין ואת של מעשה לירושלים וזהו מדוחק ושרינו רק לחלל בשביל זה פסך על נחושת אבל לא פסך על פסך.

והנה הרמב"ם ז"ל שכתב גבי סלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו דמביא בסלע מעות ואפילו של נחושת דשל פסך טפי עדיף כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם ורק סלע על סלע אין מחללין אף מדוחק פיון דשניהם שוין ומש"ה אינו בורר היפה שבהם ומחללו תיכף רק מביא מעות של פסך ממקום אחר א"כ ה"א כשמשלל פסך של מע"ש עם פירות על סלע ע"כ הפסך שמשלל אינם סלעים וכל שאינם שוים מחללין מדוחק אבל להראב"ד ז"ל אי אפשר לומר כן שהביא השמ"ק בב"מ שם בשם הראב"ד ז"ל דזה דאמרינו דבדמאי מחללין פסך על פסך הוא דוקא בשאינו שוין כגון דינר על סלע או סלע על דינר א"כ בודאי כה"ג אין מחללין אף מדוחק כדמוכח סוגיא דב"מ וכן בירושלמי (פ"ב ה"ג) דבעינו למימר דכל שבדמאי מחללין לכתחילה בודאי מחללין מדוחק ומקשינו ע"ז והתנינו מחללין פסך על נחושת מדוחק הא פסך על פסך לא ודחינו התם והיא דכל שבדמאי מחללין בודאי מחללין מדוחק ע"ש ולהראב"ד ז"ל זה דבדמאי מחללין פסך על פסך הוא רק באינו שוין א"כ בודאי כה"ג אין מחללין אף מדוחק וצ"ע: אמרינו (מע"ש פ"ב מ"ה) מעות חולין ומעות מע"ש שנתפזרו מה שלקט לקט למע"ש כו' ואמרינו בירושלמי דמתנה אם מה שלקט הוא מע"ש טוב ואם לאו אותן ששפזרו יהו מחללין על אלו והקשה בפ"ה הרא"ש ז"ל הא אין מחללין פסך על פסך נחושת על נחושת אלא דוקא פסך על נחושת כדאימתא בסמוך וכתב וצ"ל האי חילול דירושלמי לא שיחלל על אלו המעות אלא יביא מטבע אחר שאינו חריף כזה המטבע ויחלל המעשה עליו בכ"מ שהוא ויחזור ויחללנו על המעות שבדו ע"ש.

והנה ז"ש שיביא מטבע שאינו חריף כזה ויחלל לכאורה הוא אדרבה דמביא מטבע שהוא חריף יותר דעל מטבע שהוא חריף יותר ראוי יותר לחלל דחשיב טבעא לגבי האי ונראה הטעם דאם יביא מטבע שהוא חריף יותר כשיחזור אח"כ ויחלל על מעות שהן בידו יהיה חילול טבעא אפירא אבל כשמביא מטבע שאינו חריף כזו כשחוזר ומחללו על מעות שבדו הוא חילול טוב שהוא פירא אטבעא וזה דמדקדקינו יותר אחילול שני מחילול ראשון הוא משום דחילול ראשון אינו חילול גמור כדאמרינו בירושלמי בהיה דסלע של חולין ושל מע"ש שנתערבו דג"כ מביא בסלע מעות ומחללן ובורר היפה שבהם וחוזר ומחללן ואמרינו דמש"ה בורר דוקא היפה משום דהחילול על המעות של נחושת לא היה חילול גמור פיון דמחללו ע"מ לחזור ולחללן על אותן שנתערבו ע"ש ועיין בר"ש ז"ל שם וכיון דחילול הגמור הוא מה שחוזר ומחללן על מעות שבדו והחילול הראשון הוא רק ע"מ לחזור ולחללן על מעות שבדו קפדינו יותר על חילול האחרון מהראשון שיהא פירא אטבעא.

והנה ז"ש דמביא מטבע שאינו חריף כזו ולא קאמר שיביא מעות של נחושת כדקתני בספא בסלע של חולין ושל מע"ש שנתערבו משום דסתם מעות הם של נחושת ונחושת על נחושת אין מחללין וזה שלא כתב שיביא פסך ויחלל המע"ש בכ"מ שהוא דנחושת על פסך לכ"ע מחללינו

ולא יהיה צריך לחזור ולחלקן על מעות שבידו משום דלא לעולם המעות של נחישת שנים לדינרי כסף שלמים א"כ לאו לעולם אפשר לחלק על הכסף וז"ש רש"י ז"ל (פסחים י') גבי הניח מנה ומצא מאתים חולין ומע"ש מעורבין זב"ז דמביא סלעים שנה מנה ואמר כ"מ שהן ה"ה מחולקין על הסלעים האלה וכתב הר"ש ז"ל (מע"ש פ"ב מ"ו) דמירי שהיו מנה של מעות נחישת התם אפשר הוא דמנה הוא כ"ה סלעים ולעולם אפשר לחלק על כסף והנה ז"ש הרא"ש ז"ל דמביא מטבע שאינו חריף כמותו נראה שטתיה דזה דאמרינו דמחולקין כסף על נחישת מדונק אבל כסף על כסף מדונק נמי לא אינו תלוי בכסף ונחישת רק משום דכסף הוא יותר טבעא מנחישת דעל דבר שהוא טבעא פחות מחולקין מדונק אבל ע"ד שטבען שנה אין מחולקין אף מדונק שאין זה דרך חילול וה"ל כסף על כסף ונחישת על נחישת אם השני חריף פחות מחולקין ואם שניהם שוין אין מחולקין: אמרינו בירושלמי (פ"ב ה"ג) על ההיא דמחולקין כסף על נחישת מדייק תני רב"ש אומר כשם שמחולקין כסף על נחישת פה מחולקין זהב על הכסף א"ל רבי מפני מה מחולקין כסף על נחישת שכן מחולקין כסף על זהב ויחללו זהב על כסף שאין מחולקין זהב על נחישת א"ל רב"ש שכן מע"ש של זהב מחולקין אותו על מעות בירושלים ע"ש ונראה פירושו דקאמר רב"ש ששם שמחולקין כסף על נחישת מדונק ואף שאין זה הפדיון לצורך להקל משאו דהא אדרבה הנחישת כבדים יותר מ"מ מדונק מחולקין וה"נ זהב על כסף וא"ל רבי דאינו דומה דכסף בר פדיון יותר מזהב דהא מחולקין כסף לכתחילה על זהב כדי להקל משאו וכיון דאשכחן פדיון בכסף לכתחילה מחולקין אותו אף על נחישת מדונק אבל בזהב לא אשכחן פדיון כלל דהא אין מחולקין זהב על נחישת דאין זה להקל משאו וה"נ אין מחולקין זהב על כסף אף מדונק פיון דלא אשכחן שום פדיון בזהב לכתחילה והשיב לו רב"ש דאשכחן פדיון לכתחילה בזהב דבירושלים שהיא צריף לפורטון שם מחולקין אותו על מעות: אמרינו בתוספתא פ"ב דמע"ש מע"ש של זהב שעשאו פלים א"ל פדיון ואם הנה של כסף ה"ז מותר ע"ש ונראה דהתוספתא אגיל אליבא דר"ד דאמר מחולקין מע"ש על אסימון ואמרינו בירושלמי פ"א ה"א דלר"ד מחולקין מע"ש על ליטרא כסף ואמרינו שם דדוקא על של כסף ולא על של זהב משום דכתיב וצרת הכסף בידה דבכסף לא בעינן צורה וכל שהוא כסף מחולקין עליו אבל זהב בעינן דוקא מטבע ע"ש וא"כ מע"ש של זהב שעשאו פלים פיון דעתה אינו עוד מטבע וכיון שכל פדיותו הנה בתורת מטבע א"י תו לחזור ולפדות אותו דפקע דין פדיותו אבל של כסף אם עשאן פלים מותר לחלק דכסף אין פדיונו משום מטבע: ביו"ד סי' של"א איכא תרי לישני אי בזה"ז מותר לחלק על מטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום ועל מעות שאינן ברשותו ע"ש ונראה דיש לחלק בין מטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום ובין מעות שאינן ברשותו דהרמב"ם ז"ל (פ"ד ה"י) כתב אין פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום שנאמר ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך עד שיהא ראוי להוצאה ואח"כ כתב אינו פודה במעות שאינן ברשותו שנאמר וצרת הכסף בידה כו' ע"ש והנה במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום שכתב הטעם ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך כו' עד שיהא ראוי להוצאה ל"ש בזה"ז דבזה"ז אם קנה פירות במעות מע"ש לא קנה מעשר כדאמרינו בירושלמי אבל מעות שאינן ברשותו דהטעם משום דצרת הכסף בידה דבעינן שיהו מצויין בידה מנ"ל דבזה"ז לא בעינן זה: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו ה"א) תיבה שנשתמש בה חולין ומע"ש ונמצא בתוכו מעות אם רוב מניחין מעשר הרי המעות מעשר ואם רוב מניחין חולין מחצה למחצה חולין ע"ש ויש לעיין מחצה על מחצה אמאי חולין הא לעולם מחצה על מחצה להחמיר וכבר עמדו בזה המפרשים ז"ל.

ונראה לפי מה דאמרין בהניח מנה ומצא מאתים וכן הניח מאתים ומצא מנה לרבנן הכל חולין דאמרין הניח מעות אחרות ושכח אע"ג דלא תיזשינן לזה אלא היכא דאיכא הוכחה מ"מ פיון דאפשר במציאות שהניח מעות אחרות ושכח א"כ היכא דאיכא פלגא ופלגא סמכינן האי מיעוטה שהניח מעות אחרות לגמרי ושכח להאי פלגא והוי רבא חולין: ד) אמרין במנחות (פ"ב ע"א) על ההיא דהלוקח טיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאנה לא יצא העור לחולין דהכי קאמר אינו בתורת לצאת העור לחולין דנעשה פלוקח שור לתרישה ופי' רש"י ז"ל בלשון שני אינו בתורת לצאת העור לחולין דהיינו דשלמים דלוקח בהמה ממעות מעשר לשלמים הבשר נאכל בתורת שלמים והעור יוצא לחולין אבל האי לא יצא לחולין ויקח מדמי העור בהמה לשלמים אבל לא קנה שלמים דנעשה פלוקח שור לתרישה ממעות מע"ש דמוכר הוא ועורו ונאכלו כל דמיו בתורת מעשר ע"ש.

והנה יש לעיין דמוכח דקדושת מע"ש חל על העור דהא לוקח בדמי העור בהמה לשלמים וכן בלוקח שור לתרישה חל עליו קדושת מע"ש דהא מוכר הוא ועורו ונאכל דמיו בתורת מעשר ומאיזה טעם חל עליהם קדושת מע"ש דא"א שחל בתורת פדיון דהא בעינן כסף צורה וע"כ בתורת לקוח בכסף מע"ש פיון שהוא פרי מפרי א"כ קשה איך אפשר למוכרו בלוקח שור לתרישה הא לקוח בכסף מע"ש א"ל פדיון דהא אינו נפדה בריחוק מקום ונראה מזה דהא דלקוח בכסף מע"ש אינו נפדה הוא רק בלקחו ע"מ לאכלו בירושלים אבל בלוקח שור לתרישה נהי דמתחלל עליו כסף מע"ש פיון שהוא פרי מפרי כשאר לקוח בכסף מע"ש מ"מ פיון שלקחו לתרישה ולא ע"מ לאכלו בירושלים נפדה.

והנה בב"מ (נ"ה) גבי מחללין אותו כסף על כסף גחושית על גחושית כו' ונחושית על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות כו' כתב רש"י ז"ל דדוקא צריף לפדות את הפירות ולא להעלותן לירושלים והקשו בתוס' הא אדרבה להעלות לירושלים טפי עדיף דלקוח בכסף מע"ש אינו נפדה בריחוק מקום ופי' התוס' דה"ק אם ירצה יכול לפדות הפירות אף הקשו דהא גרסינן ובלבד שיפדה את הפירות וכתבו דה"ק דאם היה בדעתו מתחילה כשמשלל גחושית על הפירות לחזור ולפדות את הפירות אז מותר לפדותן אבל אם היה אז דעתו להעלותן ונמלה עליהן לפדותן צריף להעלות ע"ש ונראה מזה דיש חילוק בין לקוח ע"מ לאכלו בירושלים ובין לקחו ע"מ לפדותן דנפדה והנה צ"ל דלאו דוקא אם לקחו ע"מ לפדותן אז נפדין פיון דמתחילה לקחו ע"מ לפדותן אלא כל שלא לקחו ע"מ לאוכלן בירושלים נפדה דהא לוקח שור לתרישה נפדה.

והנה ז"ש רש"י ז"ל בלוקח שור לתרישה דימכר הוא ועורו ונאכל דמיו בתורת מעשר יש לעיין ל"ל להמכר יאכל הוא עצמו בתורת מעשר ונראה מזה דכל שלא לקחו ע"מ לאוכלו טוב יותר לפדותו מלאכול הוא עצמו בתורת מעשר ונראה דזהו גמי טעם רש"י ז"ל בב"מ דדוקא צריף לפדות את הפירות ולא להעלותן דרש"י ז"ל ג"כ מפרש פהתוס' דמירי שלא חילל הגחושית על הפירות ע"מ לאוכלן בירושלים וכה"ג טוב יותר לפדותו ולרבנן דס"ל דיעלו הפירות ונאכלו בירושלים היינו דמותר להעלותן הוא רק בדמאי אבל בנדאי לכ"ע יפדו: אמרין בקידושין (נ"ה ע"ב) אין לוקחין בהמה ממעות מע"ש כו' אמר ר"י בד"א במתפנין ולקח מתחילה לשם שלמים אבל במתפנין להוציא מעות מע"ש לחולין בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם וכתב רש"י ז"ל דנתפנין להוציא מעות מע"ש לחולין היינו שלקחו ע"מ לאוכלו חוץ לירושלים וכיון דעבר המוכר על לפני עור קנסינן ליה דיחזרו דמים למקומן והקשו בתוס' דמשמע מתוך פירושו

דהבִּהְמָה נִתְפַסֶּת בַּקְדוּשָׁה וְהַמְעוֹת נִתְחַלְלוּ וְכִי בְשִׁבִיל קִנְס נֶאֱמַר יִחְזְרוּ דְמִים לְמִקוֹמָן וְהַמּוֹכֵר יֵאָכֵל הַבִּהְמָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם וְכִתְבוּ דְלִי"ל שְׂיִחְזֹר וְיִחַלֵּל לִוְקַח קְדוּשַׁת הַבִּהְמָה עַל מְעוֹתָיו דְּהָא עַל ר"י קְיַימָא דְסִבְר לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵינוֹ נִפְדָּה דְלֹא אֵלִים לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנוֹ כּו' וְיֵשׁ לְעֵינַן ל"ל לְהַתּוֹס' לְאַקְשׁוּנֵי דְהָכָא אַר"י קְיַימָא הָא זֶה ל"ש לְפְלוּגְתָא דַר"י וְרַבְּנָן פָּלְל הָא אַף לְרַבְּנָן לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵינוֹ נִפְדָּה בְּרִיחֻק מְקוּם וְכָל מַחְלָקוֹתָם הוּא רַק בְּשִׁנְטָמָא וְהִנֵּה לְפַמ"ש אֶתִּי שְׁפִיר דְזֶה דְלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵי"ל פְּדִיוֹן הוּא רַק בְּשִׁלְקָחוֹ ע"מ לְאַנְכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם וְהָכָא פִּינּוֹן שְׁלִקְחָה לְאַנְכְלָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם נִפְדָּה אַף זֶה רַק לְרַבְּנָן אֲבָל לַר"י דַס"ל דְלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵי"ל פְּדִיוֹן פָּלְל אֶפִּילוֹ נְטָמָא וּמְשׁוּם דְלֹא אֵלִים לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנוֹ ה"נ אִם לְקַחָה שְׁלֹא ע"מ לְאַכְלָה בִירוּשָׁלַיִם מ"מ פִּינּוֹן דְקְדוּשַׁתָּה מְדִין לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש לֹא אֵלִים קְדוּשַׁתָּה וַא"א לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנָה: וְהִנֵּה בְזֵה דַלְר"י לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵי"ל פְּדִיוֹן אֶפִּילוֹ אִם לֹא לְקָחוֹ ע"מ לְאַנְכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם מְתִינְשֵׁב מַה שְׁהַקְשָׁה הַר"ש ז"ל (מֵע"ש פ"א מ"ד) בְּלוּקַחַת חִיָּה לְזַבְחֵי שְׁלָמִים לֹא יֵצֵא הָעוֹר לְחֻלִּין כּו' דְבִשְׁלֵהִי פ' הַתּוֹדָה פְּלִיגִי בְּמַתְפִּיס מְעוֹת מֵע"ש לְשְׁלָמִים אֲלִיבָא דַר"מ דַמַע"ש מְמוֹן גְּבוּהָ וּפְרִיָּה ר"א מְמַתְנִי דְהָכָא דְאַפִּילוֹ הָעוֹר לֹא יֵצֵא מִקְדוּשַׁת שְׁלָמִים וְיִמְכֹר הַפֶּל וְיָבִיא בְדָמָיו שְׁלָמִים וְהָיִי מְצִי לְשִׁנּוּי ר"י הוּא דְאָמַר מֵע"ש מְמוֹן הַדְיוּט פְּדִיֹט פְּדִיֹט הָתָם אֲבַרְיִיתָא אֲלֹא מְשׁוּם דְסַתֵּם מְתַנִּי ר"מ הִיא ע"ש וְהַתּוֹס' בַּפ' הַתּוֹדָה שֵׁם פְּתִבוּ דְמְצִי גַם הָכָא לְשִׁנּוּי דְמַנִּי ר"י הִיא ע"ש וּלְפִי מַה דְמוּכַח מֵתּוֹס' קִידוּשֵׁין דַלְר"י אַף אִם לֹא לְקָחוֹ ע"מ לְאַנְכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם ג"כ לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵי"ל פְּדִיוֹן א"כ א"א לְאוּקְמָא הָכָא כַר"י דְיִמְכֹר הוּא וְעוֹרוֹ וְיָבִיא בְדָמָיו שְׁלָמִים הָא לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵי"ל פְּדִיוֹן וַא"ע ג' דְהָכָא לְקַחַת חִיָּה שְׁלֹא ע"מ לְאַנְכְלָה רַק לְצוּרָה שְׁלָמִים וְצָרִיף לְהַמְכֹר וְלִיקַח בְדָמָיו שְׁלָמִים הָא ע"כ זֶה שְׁחַל הַקְדוּשָׁה עַל חִיָּה הוּא מְדִין לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש דְאֵין מֵע"ש מִתְחַלֵּל רַק עַל כֶּסֶף צִוְרָה וְלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש לַר"י אֵי"ל פְּדִיוֹן דְלֹא אֲלִימָא לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנוֹ: וְהִנֵּה בְהִיא דְלוּקַחַת שׁוֹר לְחַרִּישָׁה שְׁפַתְב ר"ש ז"ל דְיִמְכֹר הוּא וְעוֹרוֹ וְיֵאָכֵל דְמָיו בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר יֵשׁ לְעֵינַן נְהִי דְכַה"ג בְּשִׁלְקָחוֹ לְחַרִּישָׁה לֹא אֲמַרִּינּוּ דְלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵינוֹ נִפְדָּה מִיְהוּ הָתָם בִירוּשָׁלַיִם קְיַימִין וְאִיף פּוֹדִין בִירוּשָׁלַיִם הָא בִירוּשָׁלַיִם לֹא אֲשַׁכְחֵן פְּדִיוֹן אַא"כ נְטָמָא שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְאַנְכְלוּ וְהָכָא הָאִי שׁוֹר לְחַרִּישָׁה רְאוּי הוּא לְאַכְלָה וְצ"ל פִּינּוֹן שְׁמַתְחִלָּה לְקָחוֹ לְחַרִּישָׁה לֹא חָל עָלָיו תּוֹרַת אֲכִילָה בִירוּשָׁלַיִם וְכַה"ג נִפְדָּה אַף בִירוּשָׁלַיִם.

עוֹד נִרְאֶה דְלֹא אֲשַׁכְחֵן קְלִיטַת מְחִיצוֹת בְּלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש פָּלְל וְזֶה דְלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אֵינוֹ נִפְדָּה בִירוּשָׁלַיִם אִם לֹא נְטָמָא הוּא מְשׁוּם דְלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש אַף בְּרִיחֻק מְקוּם אֵינוֹ נִפְדָּה א"כ אֵין זֶה מְדִין קְלִיטַת מְחִיצוֹת וְאִם נְטָמָא נִפְדָּה בְּכ"מ וְלֹא אֲשַׁכְחֵן חִילּוּק בְּלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש בֵּין יְרוּשָׁלַיִם לְגִבּוּלִין לְעֵנַן פְּדִיוֹן דָּאִם לֹא נְטָמָא אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּשׁוּם מְקוּם וְאִם נְטָמָא פּוֹדִין אַף בִירוּשָׁלַיִם וַא"כ לַפ"ז בְּלוּקַחַת שׁוֹר לְחַרִּישָׁה דְכַה"ג לְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש נִפְדָּה אֵין חִילּוּק בֵּין יְרוּשָׁלַיִם לְגִבּוּלִין אַף זֶה תְלוּי אֵי זֶה דְאֵינוֹ נִפְדָּה טְהוֹר בְּרִיחֻק מְקוּם לְרַבְּנָן הוּא דְאוּרְיִיתָא אוּ דְרַבְּנָן דְהַתּוֹס' (פְּסָחִים ל"ח) פְּתִבוּ שְׁהוּא רַק מְדַרְבְּנָן א"כ שְׁיִיף שְׁפִיר קְלִיטַת מְחִיצוֹת בְּלְקוּחַ שְׁאֵינוֹ נִפְדָּה שֵׁם מַה"ת אַף הַשִּׁמְ"ק (ב"מ נ"ה) פְּתַב תְּרֵי טַעְמֵי חֲדָא שְׁהוּא רַק מְדַרְבְּנָן א"נ כִּי לֹא תוּכַל שְׁאֵתוֹ וְנִתְּתָ בְכֶסֶף אֲמַר רַחֲמָנָא פְּעַם א' הוּא נִפְדָּה וְאֵינוֹ נִפְדָּה ב' פְּעַמִּים וַא"ע ג' דְאֲמַרִּינּוּ הַכֶּסֶף וְאַפִּילוֹ כֶּסֶף שְׁנֵי מְשׁוּם דְכֶסֶף כֶּסֶף רִיבָה אֲבָל מַעֲשֵׂר פְּעַם א' הוּא נִפְדָּה וְאֵינוֹ נִפְדָּה ב' פְּעַמִּים ע"ש א"כ הוּא מַה"ת וּלְפ"ז אֵינוֹ שְׁיִיף קְלִיטַת מְחִיצוֹת פָּלְל בְּלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵע"ש דְלֹא יֵהָא אֲלֹא רִיחֻק מְקוּם.

והנה הרמב"ם ז"ל פתב (בפ"ב ה"ט) מע"ש ששנכנס לירושלים אפילו של דמאי אסור להוציא משם שכבר קלטהו מחיצות וכן פירות הנלקחים בכסף מעשר כו' נכתב הכ"מ ומ"ש וכן פירות הנלקחים בכסף מעשר הכי משמע בפ' הזהב (נ"ג) ע"ש היינו דאמרין שם על ההיא דמע"ש שנכנס לירושלים ויצא וניעזיליה בשנטמא ונפרקינהו כו' אלא בלקוח בכסף מע"ש ומקשינן לקוח בכסף מע"ש נמי ליפרקיה דתנו הלקוח בכסף מע"ש שנטמא יפדה כר"י דאמר יקבר אי ר"י מאי איריא יצא אפילו לא יצא נמי אלא לעולם בטוהור ומאי יצא דנפול מחיצות והאמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן פי איתנהו למחיצות כו' לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות ובין ליתנהו למחיצות ופי' רש"י ז"ל לעולם בטוהור בין מעשר בין לקוח ומזה הוכיח הכ"מ דמחיצות קולטות בלקוח בכסף מע"ש אף נראה דזה דמקשינן והאמר רבא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן היכא דאיתנהו למחיצות כו' ע"כ זו הקושא היא רק על מע"ש עצמה ולא על לקוח דהא לקוח אף אם אין מחיצות קולטות ג"כ אינו נפדה דהא אינו נפדה טוהור בריחוק מקום ואפילו בזמן דליכא מחיצות אינו נפדה בריחוק מקום פדאמרין במע"ש (פ"א מ"ה) בלוקח פירות שוגג כו' ואם אין שם מקדש ירקבו ואין נפדין משום דאין נפדין טוהור בריחוק מקום כמ"ש הר"ש ז"ל ואף דאין שם מקדש א"כ אין ראיה משם דמחיצות קולטות ללקוח וז"ש הרמב"ם ז"ל דלקוח בכסף מע"ש מחיצות קולטות אין זה לפדיון דל"ש קליטה לפדיון ללקוח דבלא"ה אין נפדה רק לענין שאסור להוציא חוץ לירושלים ובמ"ש הרמב"ם ז"ל שם ונראה דלמד זה מדאמרין במתני' רק דמעוה נכנסות לירושלים ויוצאות הא פירות הנלקחות אין יוצאין: עוד י"ל טעם בלקוח שור לחרישה דנפדה בירושלים דהנה אמרין בירושלמי (פ"ג ה"ה) דמע"ש שנטמא בולד הטומאה בחוץ נפדה אף בפנים והיינו בולד הטומאה דרבנן ומקשינן פיו דמדאורייתא טוהור הוא וקלטן מחיצות איה נפדין ומתריצין שהכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצות וכיון שהיה טמא בולד הטומאה הכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצות ופודין אותו אף בירושלים [ועיין בשנו"א שם] ואמרין שם אמר ר"ז הדא אמרה מע"ש טוהור שהכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצות אין מחיצה תופסתו ומסקינן שם דבטהור לכתחילה אינו נפדה רק אם פדאו פדוי ע"ש וא"כ בלוקח שור לחרישה שלא לקחו ע"מ לאוכלו פלל א"כ הוי כהתנה שלא תתפסנו מחיצות ומש"ה נפדה אף בירושלים ואף לפי מה דמסקינן דבטהור לכתחילה אינו נפדה הכא שלקח לחרישה ומעיקרא אינו עומד לאכילה כ"א לפדיון אף לכתחילה פודין אותו: כתבו התוס' (ב"מ נ"ג ע"ב) במע"ש דאם נפלו מחיצות וחרו ונכנו דיאכלו ולא אמרין הואיל ואידחו ואידחו והוכיח זה מההיא דסנהדרין גבי עיר הנדחת דמע"ש יגנזו ומוקמינן לה באסקוה לירושלים ונפלו מחיצות מפלל דשאר מע"ש שאינו של עיר הנדחת פי נפלו מחיצות וחרו ונכנו יאכלו ע"ש.

והנה מההיא דב"מ גופא יש להוכיח פן דאמרין שם גבי שנכנס לירושלים ויצא מאי יצא דנפול מחיצות ואינו נפדה דמחיצות קולטות ולא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות ובין ליתנהו למחיצות ואי נימא במע"ש שהיה בירושלים ונפלו מחיצות דנדחה ואינו חוזר ונראה אף אם חזרו ונכנו א"כ אמאי לא יפדו מ"ש ממע"ש שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים משום שאינו ראוי לאכילה ומ"ל אם אין ראויין לאכילה משום טומאה ומ"ל אם אין ראויין לאכילה מחמת דיהוי פיו דפסולן בגופו מלאכול וקרין ביה לא תוכל שאתו ואמאי לא יפדו: אמרין במכות דמע"ש חייבין עליו משיראה פני החומה וכתב רש"י ז"ל שם וזה דמחיצות קולטות לענין פדיקה הוא ג"כ משום ראית פני החומה ויש לחקור בהכניסו דרו גגין אי הוי לענין זה פראיית פני הבית בטבל דלאפוקי גגות וקרפפות דלא.

הנה במע"ש (פ"ג מ"ו) בהיה דפירות שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים דיתחזר מע"ש שלקהם ונאכל בירושלים כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מ' וכשנכנסו פירות שנגמרה מלאכתן בירושלים והוציאו מהם מע"ש החייב להם ונכנסו לירושלים שאין שם שום דבר שיפדה כו' ע"ש היינו שאינו מפרש שהוציא את"כ הפירות בטבול מירושלים אלא שהפריש המעשר עצמו בירושלים וע"י זה נכנס המעשר לירושלים ויש לעיין כיון דהמעשר עצמו נכנס לירושלים כמ"ש הרמב"ם ז"ל א"כ מאי רבותא דקלטהו מחיצות ונראה משום דלקליטת מחיצות בעינן ראיות פני החומה וכשהכניס בטבול והפריש בירושלים ליכא ראיות פני החומה בהמעשר עצמו וקמ"ל דראיות פני החומה בטבול מהני אף הרמב"ם ז"ל בפסקיו (פי"ב ה"י) כתב דמייירי שונכנסו בטבול ויצאו ואת"כ הפריש מע"ש ע"ש ונראה דלשטתיה אזיל דס"ל בפסקיו (מעשרות פ"ג ה"ו) גבי ראיות פני הבית דאם הכניס במוץ ועשה שם גמר מלאכה חייב במעשרות דתוך הבית חייב כמו פני הבית: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ב ה"ד) כשם שאין אוכלין מע"ש בזה"ז בירושלים פה אין פודין אותו שם כו' ואם נכנס בירושלים אף בזה"ז אין מוציאין אותו משם ומניחין אותו עד שירקב כו' לפיכך אין מפרישין מע"ש בירושלים בזה"ז אלא מוציאין את הפירות בטבול חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו ואם הפרישו שם בזה"ז ירקב ע"ש ומהכא נמי נראה דכל שמפרישו בירושלים עצמה הוי כמו הכניס לירושלים ומחיצות קולטות והנה בזה יש לעיין אף מוציאין אותו בטבול חוץ לעיר ומפרישין ופודין הא פירות שנגמרו מלאכתן כבר קלטן מחיצות וצ"ל דזה דאמרין גבי קליטת מחיצות דלא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות ובין ליתנהו למחיצות הוא רק במע"ש עצמו אבל טבל קולט רק באיתנהו למחיצות: והנה מדברי רש"י ז"ל מפות שם ג"כ נראה דאם הפרישו בירושלים מחיצות קולטות בהיה דכהן שעלה בידו תאנה של טבל ומוקמינן שהכניסה בטבל וכתב רש"י ז"ל שונכנסו בטבול ויצאו בטבול והפריש את"כ ע"ש.

ונראה דאם הפריש בירושלים עצמה הוי כמו שהכניס המעשר לירושלים ואמאי הא ליכא ראיות פני החומה והוי כמו שהכניסן במוץ ומירחן את"כ דס"ל לרש"י ז"ל דלא מהני ומשום דתוך הבית אינו פגמי הבית ונראה דכל שהפריש המעשר בירושלים הוי כאילו העומד בתצר דהוי כמו ראיות פני התצר וכמ"ש בתוס' (ב"מ פ"ח) דכיון שעומד שם הוי תוך התצר כמו פני התצר ה"נ בהפריש המעשר בירושלים עצמה [אמרין בירושלמי (מע"ש פ"ג ה"ג) במע"ש בזה"ז שונכנס לירושלים כו' א"ל חד סב אבוכון מפקרן חוץ לחומה ופודה אותו שם ופ"ה המפרשים ז"ל דמשליכן פלאחר יד חוץ לחומת ירושלים ע"ש.

והנה זה דהשליכן פלאחר יד הוא דומה להיה דנבחים דוחה הנה אבא את בע"מ מע"ג המזבח ואמרין בגמרא מאי דוחה פלאחר יד דאף שאין המזבח קולטן לא שרי לדחותן אלא פלאחר יד וה"נ ס"ל דאין המחיצות קולטות בזה"ז ומותר להוציאן ומ"מ לא שרי אלא פלאחר יד: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ג) מעות מע"ש אם רצה לצרפן בדינרי זהב כדי להקל משאן מצרפן ואם צרפן לעצמו אינו מוסיף חומש שאין זה דבר פדניה ע"ש.

והנה שם לעיל ה"ג כתב פדה פירות מעשרו והוסיף חומש וחזר ופדה הפדיון לעצמו פעם שנייה מוסיף חומש שני על הקרן כו' ע"ש. והנה לכאורה דברי הרמב"ם ז"ל סתרי אהדדי דבאינה אופן הוא מוסיף חומש כשפודה פדיונו אם לא כשפחלל את"כ על זהב ונראה דזה דמוסיף חומש כשפודה פדיונו היינו בירושלים כשפורט סלע דזה דמצרף מעות מע"ש לדינרי זהב כדי להקל משאן שכתב הרמב"ם ז"ל דאינו מוסיף חומש מפני שאין זה דבר פדיון הוא משום דהפדיון

הראשון שחילל הפירות על המעות הנה ג"כ פדי להקל משאן א"כ זה שמחלל עתה על זהב אין זה פדיון חדש רק גמר הפדיון הראשון אבל פשפורט סלעים בירושלים לקנות בהם בקר וצאן זה חשיב פדיון חדש ומוסיף חומש וכן צריף לפרש מה דאמרינן במנחות (פ"ב) המתפיס מעות מע"ש לשלמים פשהוא פודן מוסיף עליהן ב' חומשים א' למעשר וא' לשלמים ומוכח פשפודה המעות מוסיף עוד חומש דמייירי שפורטן בירושלים וכן משמע ממ"ש רש"י ז"ל שם פשהוא פודן היינו שמחללן על פרוטות או על דינרין ע"ש וע"כ בירושלים איירי דבחוץ אין מחללין כסף על נחושת אלא מדוחק פשמתערבין עם חולין והנה לפ"ז צ"ל לעולם בלקוח בכסף מע"ש בירושלים אם עושה לעצמו מוסיף חומש וכן נראה ממ"ש בפה"מ (מע"ש פ"ד מ"ח) גבי המניח איסור של מע"ש ואכל עליו י"א באיסור דמייירי שהניח איסור של מע"ש לאכול פנגדו כמו שהוא חייב לעשות בירושלים כו' ופי' שם שהוא חייב להוסיף חומש ובפני' הרא"ש ז"ל תמה עליו הא מע"ש אין מוסיפין חומש בפדיון אלא בפדיון ראשון וכשמחלל איסור זה א"צ להוסיף חומש ע"ש ודברי הרא"ש ז"ל הם תמוהים הא בפ' הזהב אמרינן דרק על החומש אין מוסיפין חומש אבל על עיקר הפדיון מוסיף חומש וכן הוא במנחות (פ"ב) דכשפודה מעות מע"ש מוסיף חומש וכבר עמדו בזה על הרא"ש ז"ל.

ונראה דתמיהת הרא"ש ז"ל היא דלא מצינו הוספת חומש רק בפדיון חוץ לירושלים דבפדיון הוא משום פי' ירחק ממך הדרך דבזה איירי קרא פשפודה לעצמו מוסיף חומש אבל פשמחלל המעות בירושלים שהוא מדין ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך כו' זה גדר אחר לגמרי ואין זה מדין פדייה דבירושלים אינו נפדה אלא מדין לקיחה בכסף מע"ש לאכילה בזה לא אשפחן שחייבה התורה חומש.

והנה להרא"ש ז"ל זה דמוסיף חומש בפדיון שני היינו פשפודה חוץ לירושלים כגון סלעים על דינרי זהב שהוא להקל משאן שזהו ג"כ מדין פדיון מוסיף חומש שני ולא פהרמב"ם ז"ל אף הרמב"ם ז"ל לשיטתיה פיון פשפודה על זהב אינו מוסיף חומש א"כ ע"כ חומש שני הוא בלקוח (יש לחקור בפודה מע"ש של חבירו ואח"כ פדה בעל המעות על מעות אחרות אם מוסיף חומש פיון דאיפא חומש על פדיון שני אם חשיב הוא בעלים פיון דהמעות שהוא פודה הן שלו או אזלינן בתר עיקר המעשר ואינו בעלים): פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ח ה"ז) הלוקח פירות בסלע של כסף מעשר ומשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשמים ה"ז מפריש עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה והשבח למעשר משך פירות בב' סלעים ולא הספיק ליתן המעות עד שהוזלו הפירות ועמדו בסלע אינו מפריש עליהן מפות מע"ש אלא סלע אחת ומוסיף עליהן סלע שנייה מן החולין ונותן למוכר כו' ובפה"מ (פ"ד מ"ו) פתב ז"ל קראו בזו הלכה מעשר לפירות הנלקחים בכסף מע"ש וקרא פדייה נתינת הזהב של מע"ש כו' ואמר פי' אם קנה פירות מדמי מע"ש בסלע ומשך הפירות שנתחייב בקנייתן ולא הספיק לתת המעות עד שעמד בב' סלעים מה שקנה בסלע שיתן למוכר סלע במה שקנה ממנו וירויח הוא סלע אחד ויוציא אותו במה שירצה ליהנות בו לפי שאלו הפירות הם ב' סלעים שוות ולפיכך חושב אותם במעות מע"ש בב' סלעים וזה ענין אמרם ומשפך בסלע ומע"ש שלו ענינו שחוזר במנינו וחושב אותם בב' סלעים כמו שהוא שנה ואם היה הדבר להפך וחזר מה שקנה בב' סלעים בסלע אחד קודם שיתן הזהב נותן לו סלע שהוא שנה עכשיו מפות מע"ש והסלע השני מן החולין פדי שלא יהיה עליו מכשול ר"ל על המוכר שיתן לו ב' סלעים מן המע"ש ואלו הפירות הם שוות עכשיו סלע עכ"ל.

והנה בבבא בתריןא דמשך בשמים והזלו ועמדו על סלע בפה"מ ובפסקיו אחת הו שצריך ליתן לו סלע מן המעשר וסלע מן החולין ורק בבבא קמייא במשך בסלע והוקרו ועמדו על שמים בזה מתחלק מ"ש בפה"מ ובפסקיו דבפה"מ כתב שנותן לו סלע מן המעשר והסלע השני מרויח הלוקח ועושה בו צרכיו ובפסקיו כתב שהשבח למעשר והנה דעת הרמב"ם ז"ל בפה"מ הוא ברור דהפדיון למע"ש אינו חל אלא בנתינת הפסך והמשיכה קודם מהני ללוקח פדיון הדיוט ומש"ה במשך בסלע והוקרו ועמדו על שמים נותן להמוכר רק סלע שהלוקח קנאו במשיכה והפדיון חל אח"כ כשנותן הפסך ואז הוא מתחלל על הפירות שהן של הלוקח ושוות אז שמים ונותן למע"ש רק שיעור סלע ובסלע הוא ללוקח ועושה בו צרכיו והוא חושב הפירות למע"ש בב' סלעים כמו שהוא שנה בשעת פדיון ולהפך במשך בשמים והזלו ועמדו על סלע כשקנאו הלוקח במשיכה נתחייב להמוכר שמים אף כיון שהפדיון הוא כששנה סלע אינו נותן ממע"ש אלא סלע וסלע צריך ליתן הלוקח משלו מן החולין ומה שכתב הרמב"ם ז"ל בפסקיו בבבא שנייה שנותן למוכר סלע מן המעשר ומסיר סלע מן החולין מוכח ג"כ דס"ל דהמשיכה מהני ללוקח וצריך ליתן סלע מביתו וזה שהקשה הראב"ד ז"ל אטו גזבר של מעשר הוא ע"ש אדרבה אינו גזבר של מעשר והמשיכה מהני לעצמו והחילול הוא בשעת נתינת מעות וז"ש בבבא דרישא דמשך בסלע והוקרו ועמדו בשמים דהשבח למעשר נראה דהרמב"ם ז"ל לשטתיה אגיל שפסק (בפ"ד ה"כ) בפדיון מע"ש דכופין את הבעלים לפתוח ראשון וא"י לחזור בו וזה היפך התוספתא דקמני ד יכול לחזור בו וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס ז"ל דהתוספתא אגיל כמ"ד מע"ש ממון הדיוט ומש"ה יכול לחזור אבל הרמב"ם ז"ל דפסק מע"ש ממון גבוה א"י לחזור בו ע"ש היינו דבמע"ש שנייה אמירה לגבוה וא"י לחזור בו וא"כ במשך בסלע והוקרו ועמדו על שמים נהי דהמשיכה לא מהני למעשר כ"א ללוקח מ"מ הרי משפן בשביל פדיון המעשר בסלע א"כ לא גרע מאומר שיפדם בסלע וא"י לחזור בו וצריך אח"כ לפדותן בסלע והשבח למעשר וז"ש בפה"מ דהשבח ללוקח הוא משום דבקיודושין אמרינן דמתני' ר"י דמעשר ממון הדיוט ע"ש וכל דמעשר ממון הדיוט יכול לחזור בו כדאמרינן בתוספתא ומש"ה השבח ללוקח.

והנה זה שהקשה הראב"ד ז"ל במשך בסלע והוקרו ועמדו על שמים אמאי לא נימא שלא יהא פח הדיוט חמור מפח הקדש נראה דבמעשר ל"ש שלא יהא פח הדיוט חמור כו' דרק בהקדש שנייה זה דהמקנה להקדש קנה רק בהקדש קנין פסך קונה ולא משיכה שנייה לומר שלא יהא פח הדיוט חמור כו' ואף משיכה קונה לחומר אכל במעשר דהמקנה למעשר ל"ש שיהא מעשר ורק דרך חילול נעשה מעשר ומדאורייתא פסך עושה חילול ולא משיכה ול"ש שלא יהא פח הדיוט חמור כו' שתהני משיכה דאף בהדיוט משיכה רק עושה קנין ולא חילול ובמעשר ל"ש קנין בלא חילול: הנה בפ"ד ה"כ שכתב הרמב"ם ז"ל דכופין את הבעלים לפתוח ראשון וזה חומר במעשר מן ההקדש השיגו הראב"ד ז"ל מהתוספתא דאמרינן כופין אותו לפתוח ראשון ואם רצה לחזור בו חוזר וזה חומר בהקדש במעשר וכתב הכ"מ דגרסא אחרת הנה לו בהתוספתא א"נ אתיא כמ"ד מע"ש ממון הדיוט.

והנה להראב"ד יש לעיין כיון דכופין אותו אמאי יכול לחזור בו יכפוהו עתה ומ"ש דבתחילה כופין אותו ועכשיו אין כופין אותו וצ"ל דזה ד יכול לחזור בו אינו על עצם החילול רק שרוצה עתה לפדותו בפחות אף קשה מאי מהני פתיחתו כיון שיכול אח"כ לחזור וליתן פחות ולהרמב"ם ז"ל יש לעיין שכתב דחומר במעשר מבהקדש דבמעשר כופין לפתוח משא"כ בהקדש מ"ש דבמעשר כפינו ובהקדש דלא כפינו ונראה משום דבמעשר יד כל אדם שנה והכל יכולים לפדותו

וכדאמרין במע"ש (פ"ד מ"ג) בעה"ב אומר בסלע ואמר בסלע ואמר את של סלע ואמר קודם רק בעינו שיהא המעשר עומד לפדיון ולא להעלותו לירושלים וזה תלי בפעלים דקודם שהמעשר עומד לפדיון אי אפשר לפדות אותו וזה שהפעלים נותנין רשות לאחרים לפדותו אינו פלוג דא"צ רשות לזה דכפדיון יד הפל שוין ורק בעינו תנאי שיהא המעשר עומד לפדיון ולא להעלותו וזה נעשה רק ע"י שהפעלים עצמן פותחין בפדיונו אז מקרי שהמעשר עומד לפדיון ומש"ה כופין את הפעלים לפתוח ראשון דכ"ז שאין הפעלים פותחין אין אחר יכול לפדות דעדיין אין המעשר עומד לפדיון אבל בהקדש ל"ש זה דכל הקדש עומד לפדיון ואין זה שייך להפעלים כלל ובה מתנישב ג"כ להרמב"ם ז"ל מאי מהני פתיחתו אם אח"כ יכול לחזור וליתן פחות דהכא אין הפתיחה רק שיהא המעשר עומד לפדיון א"כ לא איכפת לן אם אח"כ נותן פחות [אמרין פ"ד מ"ג בפעלים אומרים בסלע וא' אומר בסלע ואמר את של סלע ואמר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרו ובערכין מקשינן מ"ש מהקדש דפעלים קודמין מפני שמוסיפין חומש ומשנינן דהתם חומש רוןחא דהקדש הכא רוןחא דפעלים קרנא תפרוק שפיר חומש לא איכפת לן ובירושלמי מע"ש מקשינן כה"ג ואמרין שנייא היא שיכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש והקשה המשנה ראשונה איך יכול עתה להערים ולפוטרו מן החומש כיון שפבר אמר בסלע ע"ש ונראה דאין פוננת הירושלמי מפני שהוא יכול עתה להערים ולפוטרו מן החומש אלא פתלמודא דידן דבמע"ש לא איכפת לן בחומש רק בתלמודא דידן דהייב טעמא מפני דרוןחא דבעה"ב ובירושלמי מפני שהוא יכול להערים ולפוטרו מן החומש היינו כיון שרשאי לכתחילה להערים ולפוטרו מן החומש ואמרין בירושלמי למה מערימין לפי שנגאמר בו ברכה א"כ כיון דרשאי לכתחילה להערים ולפוטרו מן החומש לא איכפת לן בחומש ואזלינן רק בטר קרנא]: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ז הי"ד) הלוקח מים ומלח או פירות מחובבין או פירות שאינן יכולים להגיע לירושלים לא קנה המעשר אעפ"י שיצאו המעות לחולין וכתב ע"ז הרמב"ם ז"ל דחזרו הדמים למקומן אם לקחו מאחר ואם הלך לו יאכל פנגדון וכתב הכ"מ דגם הרמב"ם ז"ל פוסק דחזרו דמים למקומן ואם ליתא למוכר יאכל פנגדון כמ"ש הרמב"ם ז"ל לקמן זה הפלל כל שהוא חוץ מאכילה ושתיה וסיכה יאכל פנגדון ואם המוכר קים חזרו דמים למקומן וז"ש אעפ"י שיצאו מעות לחולין אתא רק לאפוקי ממ"ד בירושלמי פאן דרף מקח פאן דרף חילול וס"ל דלא קי"ל פהאי מ"ד אלא אעפ"י שהוא דרף חילול לא קנה מעשר והקשה הכ"מ במזיד אמאי אוכל פנגדון או חזרו דמים למקומן הא מעשר במזיד מתחלל ותי' דלא מדינא אמרינן דיאכל פנגדון או חזרו דמים למקומן אלא משום קנסא ע"ש והמשנה ראשונה תמה על הכ"מ היאך מצינו מעשר במזיד מתחלל.

והנה ביאור דברי הרמב"ם ז"ל נראה ממ"ש הרא"ה ז"ל בספר החינוך מצוה תר"י עמ"ש הרמב"ם ז"ל שיש לאו במוציא מע"ש חוץ מאכילה ושתיה וסיכה שהוא בכלל ולא נתתי ממנו למת והרמב"ם ז"ל הקשה על הרמב"ם ז"ל למה לא ילקה על לאו זה וכתב החינוך ז"ל שם שלא להוציא דמי מע"ש אלא בצורכי אכילה ושתיה וע"ז נאמר לא נתתי ממנו למת כו' פלומר לא הוצאתי ממנו דבר שאינו מקיים את הגוף כו' ולשון ספרי שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכים ואמרו ז"ל שכל זמן שהוציא ממנו פלוג לשום דבר חוץ מאכילה ושתיה וסיכה שפלוס זה שישלם מעות פנגדון ויאכל מהם בירושלים צרכי סעודה וכן הדומה דכיון דיש בו תשלומין אין בו חיוב מלקות ע"ש וכ"כ בפ"י הרדב"ז ז"ל (פ"ג מ"י) דמש"ה לא לקי על לאו זה משום שי"ל תקנתא שיאכל פנגדון ע"ש.

ונראה מזה דהא דיאכל פנגדן אינו מדין קנס כמ"ש התוס' בקידושין ואף לא בתורת חילול שמחלל מעות שביד המוכר עליהן כמ"ש רש"י ז"ל בקידושין שם אלא הוא דין תשלומין דכל שהוציא מע"ש חוץ מאכילה ושתייה וסיכה תיב בתשלומין ומש"ה אינו לוקה משום דהוי לאו הניתן לתשלומין ואף בסוף שמן של מע"ש למת דעבר על לאו זה ג"כ אינו לוקה ומשום דניתן לתשלומין דיאכל פנגדן ועיין במנחת חינוך שם ואף דליכא עוד מעשר בעולם ול"ש חילול פלל אלא תשלומין והוא מדאורייתא דהא אינו לוקה בשביל זה והנה לפ"ז בלוקח בדמי מע"ש דברים שאין נלקחים בהם כיון דתיב בתשלומין למעשר יצאו המעות לחולין דהא זהו תשלומין בעד המעשר שיצא לחולין וזהו מ"ש הרמב"ם ז"ל בלוקח מים ומלח כו' דלא קנה מעשר אעפ"י שיצאו המעות לחולין דזהו לעולם בלוקח דברים שאין נקנין בכסף מע"ש יצאו המעות לחולין כו' שצריך לשלם ויאכל פנגדן וה"נ בלוקח מים ומלח יאכל פנגדן כמ"ש הכ"מ דמ"ש הרמב"ם ז"ל לקמן זה הפלל כו' קאי אפוליהו אף המעות יצאו לחולין תיכף וזה דצריך לאכול פנגדן הוא רק מדין תשלומין ולהרמב"ם ז"ל זה דיאכל פנגדו הוא מדאורייתא ורק מה דאמרינן יחזרו דמים למקומן הוא משום קנסא פדאמרינן בקידושין דקנסין ליהלמוכר שלא יהא המקח קיים ויחזרו דמים למקומן וממילא לא יצאו המעות לחולין היכא דאפשר להחזיר דמים למקומן או אפשר דאף היכא דאפשר להחזיר דמים למקומן לא הפקיעו חכמים הדין דיצאו המעות לחולין רק קנסו שיחזרו דמים למקומן ויאכל אותן המעות עצמן בקדושת מע"ש היינו שהתשלומין יהי' מאותן המעות עצמן ולא ממעות אחרות: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ח הי"ב) מי שהיה לו מעות מעשר בירושלים וצריך להם ויש לחברו פירות חולין שרוצה לאונקלן אומר לחברו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיו ונמצאו אותם הפירות לקוחות בכסף מע"ש ויאכל אותם חברו בטהרה ולא הפסיד פלום ויצאו המעות לחולין בד"א בשעה חברו בעל הפירות חבר שאין מוסרין פירות מע"ש של ודאי אלא לחבר לפיכך אם היו המעות של דמאי אומר כן אף לע"ה ע"ש.

והנה יש לעיין שהרי כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג ה"ח) אין נוטנין פירות מע"ש לע"ה ולא פירות הנלקחות בכסף מע"ש כו' ומותר לאכול מע"ש של דמאי באנינות וליתנו לע"ה והוא שיאכל פנגדו ע"ש א"כ קשה מאי משתפר התם החבר במה שמחלל על פירותיו של ע"ה כיון שצריך לאכול פנגדו בקדושת מעשר ונהי צריך החבר להמעות: כתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ (פ"א מ"ה) על ההיא דהלוקח מים ומלח ממעות מע"ש כו' ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך כו' פלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא פעין הפרט וכמו שיבוא הפרט דבר שהוא אוכל ורבה מן הארץ כו' ולפיכך אסור ליקח ממעות מע"ש מים ומלח לפי שאעפ"י שהן נאכלין אינם גדלין מן הארץ כמו הפנים כו' והמלח אדמה שרופה ע"ש.

והנה ז"ש דמלח חשיב אונקל לגבי מע"ש רק משום דאין גידולו מן הארץ קשה הא מלח אינו מטמא טומאת אונקלין כדמוכח מב"ב (כ') ועיין בתוס' שם א"כ אינו ניקח בכסף מע"ש דזה בזה תלוי פדאמרינן בנדה (נ"א ע"ב) גבי הקושט וראשו בשמים דאם אין מטמאין ט"א אין נלקחין בכסף מע"ש ורק בקור אמרינן דאינו מטמא ט"א ומ"מ נלקח בכסף מע"ש משום דהתם הטעם דאינו מטמא ט"א הוא משום חסרון מלאכה ולמע"ש לא איכפת לן בזה כמ"ש התוס' שם אבל מלח דאינו מטמא ט"א בשביל שאינו אונקל בפ"ע ורק בא לתבל הוי כמו קושט וראשי בשמים דבאין לתבל אין מטמאין ט"א ואין נלקחין בכסף מע"ש: והנה בלוקח בהמה לשלמים מדמי מע"ש נראה דיכול ליקח השלמים גם בשביל אדם אחר ואע"ג דמעשר ממון גבוה וא"י ליתנו לאחרים דכל שלוקח ממעות מע"ש שלמים אין זה דרף חילול דאמרינן בירושלמי (פ"א ה"ב) דהלוקח

בהמה לשלמים ממעות מע"ש בלקיחתה פקע ממנה קדושת מע"ש א"כ אין זה בדרך חילול רק גזיה"כ דכל שלוקח שלמים במעות מע"ש יצא הפסד לחולין א"כ הפרשת שלמים היא פשאר שלמים ויכול להפרישו לשם מי שירצה ונראה ראיה לזה מדאמרין בב"מ (כ"ו) גבי מעות שנמצאו לפני סוכרי בהמה לעולם מעשר וכתב רש"י ז"ל שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו ונותן מעות מעשר לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר ורוב הוצאות מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים ע"ש ואי השלמים הם לעולם לבעל המעשר דמע"ש ממון גבוה הוא וא"א לתתו במתנה א"כ איך מקריבין פשהבעלים אינם בירושלים הא בעיא סמיכה ונראה מזה דאף שהמעשר הוא של הבעלים השלמים יכול להפריש לשם מי שירצה: ה) אמרינן בירושלמי תרומות (פ"ג ה"ב) מאימתי מטמאין את הגת בש"א משיוציא את השני היינו משיוציא מע"ש ובה"א משיוציא את הראשון אמר ר"י הלכה כב"ש והרבים נהגו כב"ה אמר ר"ש נראין דברי ב"ש בשעת מקדש ודברי ב"ה בזה"ז ע"ש ונראה דפליגי בהא דאע"ג דאסור לטמאות מע"ש ואף להכשירו אסור פדאמרין בסופה באתרוג של מע"ש לא יטול מפני שמכשירו אבל הכא מיירי בטבל וזה בעלמא דאסור לטמא טבל הוא משום דחולין הטבולין לתרומה פתרומה דמי אבל טבול למעשר כמעשר דמי לא אנשפחן וב"ש סברי אף למעשר פן ור"ש דמפליג בין בזמן שביהמ"ק קיים ובין בזה"ז נראה דאף דל"ש טבול למעשר כמעשר דמי מ"מ אסור לטמאות פדי שיאכל מע"ש בטרה דבגדה (ו) אמרינן רק דאם נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה אבל לאכול דס"ט אף קודם גלגול אין לעשות בטומאה אף דקודם גלגול אינה עדיין טבולה לחלה ומש"ה בזמן שביהמ"ק קיים אסור לטמאות פדי שיהא מע"ש נאכל בטרה אבל בזה"ז דסוף סוף אינו נאכל הני כמו התם דנולד ס"ט דתעשה בטומאה פנין דבלא"ה אינו נאכל וגם אינה טבולה לחלה ולב"ה דלא מפליגי ואף בזמן המקדש מותר לטמאות צריך לחלק מההיא דנולד לה ס"ט עד שלא גלגלה דהתם פי לא נולד ס"ט אי מטמאה איכא הפסד פהו כמ"ש בתוס' שם אבל במע"ש ל"ש הפסד פהו א"נ פנין דאפשר לחלל מע"ש לא איכפת לן בטומאה: אמרינן בירושלמי מע"ש (פ"ג ה"ג) במע"ש בזה"ז שנכנס לירושלים דאיכא פלוגתא אי קולט פנין דליכא מחיצות אי אמרינן רואין את המחיצות כאילו הן עולות ואמרינן שם דרב פנחס מסאב להו ופריק להו שהיה מטמא להמע"ש שנכנס לירושלים פדי שיהא אפשר לפדותו דפירות שנטמאו פודין אותן בירושלים ועיין כ"מ (פ"ב ה"ד) בשם הטור דבזה"ז מותר להכשיר מע"ש פדי לטמאותו והכי איתא בירושלמי רב פנחס מסאב לה ע"ש והנה יש לעיין אי מע"ש שנכנס לירושלים בזה"ז דקלטהו מחיצות דא"א לפדותן וגם א"א לאוכלן בלא מחיצות מותר לטמאן פדי שיהא אפשר לפדותן א"כ קשה היה דב"מ (נ"ג) דאמרינן מע"ש שנכנס לירושלים ויצא דהוי דבר שאין לו מתירים ובטל ברוב ומקשינן וניעיליה ואמרינן דנפול מחיצות ומ"מ א"א לפדותן דקלטהו מחיצות דלא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות ובין ליתנהו למחיצות ע"ש וקשה הא אפתי הוי דבר שי"ל מתירים דאפשר לטמאותו ולפדותו פנין דלכתחילה מותר לטמאותו פדי שיהיה אפשר לפדותו.

והנה הרמב"ם ז"ל (בפ"ב ה"ד) פתב דמע"ש שנכנס בזה"ז בירושלים מניחין אותו עד שירקב ע"ש ולא אמרינן שיטמאו ויפדהו פהירושלמי ונראה דסמך על ההיא דב"מ דמוכח דאי נפול מחיצות א"ל תקנה ולהטור אפשר לומר דרק בההיא דרב פנחס שפל המעשר גדל שלא בפני הבית פנין דמעולם לא היה המעשר ראוי לאכילה מותר לטמאותו פדי שיהא אפשר לפדותו אבל ההיא דב"מ שהמעשר היה גדל בפני הבית והיה קודם ראוי לאכילה רק אח"כ פשנכנס לירושלים

קרוב הבית דנפול מחיצות לא מקילינן ביה לטמאותו אף כדי שיהא ראוי לפדיון וצ"ע בזה: והנה הגר"א ז"ל (יו"ד סי' של"א ס"ק ר"ה) מפרש דברי הירושלמי דרב פנחס מסאב לה לא פהטור דמיירי במע"ש אלא בפירות שנגמרו מלאכתן וחשש לדין ולדין היינו לר"י דקדושה בזה"ז ולת"ק דמתני' דפירות שנגמרו מלאכתן ונכנסו לירושלים דלא יצאו ע"ש.

והנה לשיטה זו ל"ק איך מותר לטמאות דאף דמע"ש אסור לטמאות אף קודם הפרשה לאחר גמר מלאכה מותר לטמאות וכב"ה דמותר לטמא הגת קודם הפרשת מע"ש ואף לר"ש שם בזה"ז מותר: אמרינן ביו"ד (סי' של"א סעיף קל"ג) דבזה"ז מחל על פרוטה ומשליך הפרוטה לים הגדול אבל לשאר נהרות צריף לשחקה תחילה וכן אם חילל על ש"פ מפירות אחרות שורף את הפירות שחילל עליהם כדי שלא יהא תקלה לאחרים וכתב הגר"א ז"ל שם דזה דשורף היינו אם נטמאו כמו תרומה טמאה ע"ש היינו דמשום תקלה לבד א"א לשורפו כמו תרומה תלויה דאין שורפין ולא חיישינן לתקלה ובהדיא אמרינן במע"ש (פ"א מ"ה) הלוקח פירות שוגג כו' ואם אין מקדש ירקבו ולא אמרינן ישורפו משום תקלה ובמחלל על פרוטה דאמרינן שוחק ומשליך לנהר משום תקלה יש לעיין איך שרי מ"ש מפירות מע"ש עצמן דאין שורפן משום תקלה דשמא יבוא אליהו ויבנה הבית ויאכלו וה"נ במעות מע"ש ואי הטעם דאין שורפין מע"ש משום משמרת תרומותי כמו דאסור לטמאות מע"ש משום משמרת תרומותי כמ"ש רש"י ז"ל בסופה ושייך אף בזה"ז אמאי לא יהיה זה אף במעות מע"ש ואי הטעם משום בזיון קדשים כיון דאין"ל פסול הגוף כמ"ש התוס' דמש"ה אין שורפין קדשים כשאין פסולו בגופו משום בזיון קדשים ושייך זה אף במע"ש א"כ במעות מע"ש נהי דל"ש בהו קדשים מ"מ איכא בזוי מצנה דהא סלע של מע"ש אין שוקלין כנגדו דיגרי וזה משום בזוי מצנה כדאמרינן בשבת וצריף לחלק בין בזוי מצנה לבזיון קדשים דהמע"ש עצמו שהוא בכלל קדשים כששורף הוי בזיון קדשים אבל כסף דאין עליו שם קדשים רק מצנה אדרכה משום בזוי מצנה צריף לשורפו וכדאמרינן במותר גר חנוכה דלאחר חנוכה עושה לו מדורה ושורפו (ועיין תוס' שבת מ"ד ד"ה שפבר) אף ע"מ שכתב הגר"א ז"ל דזה דישורף מיירי בשנטמא היינו דמע"ש שנטמא הוא בשריפה יש לעיין דהא אמרינן לר"י בלקוח בכסף מע"ש שנטמא יקבר ואמאי לא ישורף (והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים דכשפודה על פרוטה דשוחק ומשליך לים משום תקלה ומאי תקלה שייך במעות מע"ש דאם יוציאם לא קנה מע"ש כדאמרינן בירושלמי דבזה"ז אם לקח בכסף מע"ש הפירות כמו שהן והמעות כמו שהן צ"ל דהאי תקלה הוא שמא ישקול בה משקולות): חקר המנחת חינוך (מצנה תמ"ב) אם יש מצנה באכילת מע"ש דהרמב"ם ז"ל לא חשיב לה במנין המצות ואפשר דאינו אלא רשות ע"ש.

הנה אמרינן בירושלמי (ר"פ בתרא דיומא) גבי תענו את נפשתיכם אין לי אלא חולין שאינו בעמוד ואכול מנין לרבות מע"ש ותרומה שהוא בעמוד ואכול ת"ל תענו ועניתם ריבה כו' ומוכח דאיכא מצנה מה"ת באכילת מע"ש: (ו) הנה בנטע רבעי אם יכול לפדות במקושר בתוספתא אמרינן דאין נפדין במקושר והתוס' (ב"ק ס"ט) הקשו מהא דאמרינן שם פל המתלקט יהא מקולל על המעות הללו דמשמע דחל הפדיון במקושר לקרקע שהרי קודם לקיטה הנה מתחלל שהרי אחר שנקלט שבא לרשות אחרים אין לבטלים פח בהם לחלל ותי' שם דהטעם דאין נפדין במקושר הוא רק משום דאין דמיו דועים ע"ש אף הרמב"ם ז"ל פתב דהטעם דאין פודין במקושר הוא משום שהוא כמע"ש וכן הוא בירושלמי דמה מע"ש אין נפדין במקושר אף נטע רבעי אינו נפדה במקושר וכבר הקשו המפרשים ז"ל מההיא דב"ק ועיין בכ"מ שם.

והנה בעיקר יש לעיין בההיא דב"ק שם דמקשינו על פל הנלקט מזה יהא מחולל על מעות הללו הא הוי אינו ברשותו ע"ש ומאי קושיא הא לפדות יכול אפילו אחר ואפילו שלא ברצון בעלים דהא אמרינן במע"ש (פ"ד מ"ג) בעה"ב אומר בסלע ואחד אומר בסלע ואיפס האחר קודם ואעפ"י שבעה"ב רוצה לפדות לעצמו אם אחר נותן יותר הוא קודם וה"ה בכרם רבועי ולא עוד אלא שאחר י"ל זכות לפדות בפחות מן הבעלים שאם בעה"ב רוצה ליתן ה' דינרין ואחר נותן סלע ואיפס האחר קודם דאם הבעלים רוצים ליתן ה' דינרין בעד המע"ש צריכים לפדות בסלע מפני שמוסיפין חומש ואם אחר נותן סלע ואיפס האחר קודם מפני שמוסיף על הקרן פדאמרינן שם א"כ מאי קושית הש"ס דהוי אינו ברשותו הא אף אחר לגמרי יכול לפדות שלא ברשות בעלים וע"כ צ"ל נהי כשהמע"ש עומד לפדיון הפל שוין וכ"א יכול לפדות אף לזה שהמע"ש יהא עומד לפדיון לזה צריף דעת בעלים וכמ"ש לעיל דאם אין הבעלים רוצים לפדות אין שום אדם רשאי לפדותו א"כ זה דמקשינו דהוי אינו ברשותו היינו פינו דלזה שיהא המע"ש עומד לפדיון בעיני דעת בעלים וכיון שהוא אינו ברשותו לא תשיב בעלים ואין המע"ש עומד לפדיון ולא מהני פדיונו אף זה דהפך רבועי יהא עומד לפדיון זה מהני אף במקונפר נהי דעצם הפדיון לא מהני במקונפר כמו מע"ש אבל זה שיהא עומד לפדיון ולא להעלותו לירושלים דצריף לזה דעת בעלים מהני אף במקונפר דכל שרוצים בבעלים אז שיפדו לאחר שיתלשו חשיב עומד לפדיון א"כ באומר פל המתלקט לעולם חלות הפדיון הוא לאחר שיתלשו וזה שהקשו התוס' הא אז אינם ברשותו זה לא איכפת לן דעצם הפדיון לא בעינן ברשותו דאף אחר יכול לפדותו וזה דאומר פשהו מחונפרין דאז הם בעלים מהני דחשיב עומד לפדיון: הביא הר"ן ז"ל (פ"ק דר"ה) בשם הגאון ר"א משבכחא דלמאן דתני פרים רבועי ומייתי לה בגז"ש דתבואת הפרים אין רבועי נוהג אלא בכרם שלם אבל בגפן יחידי לא ע"ש היינו דלא רק דבעינן מין פרים אלא גם שיעור פרים.

והנה בתוספתא פ' בתרא דמע"ש אמרינן פרים רבועי עולה לירושלים מהלף יום אחד לכל צד בד"א בכרם שיש בו ה' גפנים אבל פרים שאי"ב ה' גפנים ושאר פל האילן ה"ז נפדה סמוף לחומה רשפ"ג אומר אחד פרים שיש בו ה' גפנים ואחד פרים שאי"ב ה' גפנים ה"ז עולה לירושלים כו' והנה זהו כמ"ד נטע רבועי דהא קתני דשאר פל האילן נפדה סמוף לחומה אלמא נוהג בו רבועי אף יש לעיין מ"ש פרים שיש בו ה' גפנים דאינו נפדה ושא"ב ה' גפנים דנפדה מיהו בזה דשאר אילן נפדה י"ל הטעם משום דזה דגזרו דעולה לירושלים מהלף יום אחד הוא משום שהיו עושין יין בטרה לנסכים ולא היו ענבים מצויות פדאמרינן בירושלמי וזה שניף רק בכרם ולא בשאר אילן אבל מאי נ"מ בין פרים שיש בו ה' גפנים לאין בו ומזה נראה פהגאון משבכחא ז"ל דלמ"ד פרים רבועי בעינן ג"כ שיעור פרים ושיעור פרים הוא ה' גפנים ואתנא כמ"ד פרים רבועי וזה דאם אי"ב ה' גפנים וכן שאר אילן דנפדה אלמא רבועי נוהג בהם הוא כמ"ש התוס' ריש קידושין דמדרבנן לכ"ע נוהג וכיון שפל דין רבועי שלהם הוא רק מדרבנן לא החמירו שלא יפדה: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהל' מע"ש) דכרם רבועי אי"ל פרט ועוללות וכן אין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות ע"ש וזה דפטור מן המעשרות הוא מהירושלמי ומשום דהוי ממון גבוה והוי כמו הקדש דפטור מן המעשרות והנה כשפודה הפרים רבועי אי מתחייב אח"כ במעשרות הנה אם פדה לאחר גמר מלאכה ודאי פטור וכמו הקדש דאם פדה לאחר מירוח פטור דמירוח הקדש פוטר אף אם פדה קודם גמר מלאכה אי חייב אח"כ במעשרות יש לעיין דבהקדש דאם הגיע לעונת המעשרות דהיינו הבאת שליש ביז הקדש ג"כ פטור מן המעשרות פדאמרינן (פ"ד דפאה) ואמרינן בירושלמי חד למירוח וחד לשליש ובנטע רבועי יש לחקור אי בשעת עונת המעשרות כבר חל

עליו קדושת פָּרָם רַבְעִי וְהוּי כְּמוֹ עוֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת בְּרִשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הַנֶּה הַרְמַב"ם ז"ל כָּתַב (פ"ט מהל' מע"ש ה"ב) דָּאָם נָתַן פָּרָם רַבְעִי בְּמַתְנֵה כְּשֶׁהוּא בְּנוֹסֵר חָל הַמַּתְנֵה דְעִדְיִין לֹא חָל עָלָיו תּוֹרַת נֹטֵעַ רַבְעִי וְכִינּוֹן דְּבִשְׁעֵי עוֹר בְּנוֹסֵר עִדְיִין לֹא חָל קְדוּשַׁת פָּרָם רַבְעִי א"כ ע"כ חָל בְּשַׁעַת עוֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת דְּלִיפָּא בִּינְתִים גְּבוּל אַחְרֵינָא וְכ"כ הַתּוּ"ט (פ"ה ה"ה) דְּלִהְרַמְבַּ"ם ז"ל לְנַעֲשֵׂה מְמוֹן גְּבוּה מִשְׁבָּא לְעוֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת ע"ש.

וּבְזֶה יֵשׁ לְחַקֵּר פִּינּוֹן שְׁהַקֹּדֶשׁ וְעוֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת חָלִים בְּב"א אִי כַה"ג פָּטוּר מִן הַמַּעֲשָׂוֹת אֲדָּה הַכ"מ תַּמָּה שָׁם עַל הַרְמַב"ם ז"ל הָא אֲמַרִינּוּ בְּגַמְרָא דִּיהַבִּיָּה כְּשֶׁהוּא סְמָדָר אֲבָל בְּנוֹסֵר שֶׁהוּא יוֹתֵר מִסְמָדָר לֹא מְצִי יָהִיב בְּמַתְנֵה ע"ש וְלְדַבְרֵי הַכ"מ וְדָאִי דְכָרָם רַבְעִי לְעוֹלָם פָּטוּר מִן הַמַּעֲשָׂוֹת וְאִף אִי פְדָאוּ קוֹדָם גָּמַר מְלָאכָה: סִימָן נט.

שְׁבִיעִית. אֲמַרִינּוּ בְּחֻלְיִין (ז) גְּבִי רַבִּי הַתִּיר בֵּית שְׁאָן הַרְבֵּה פְּרָכִים כְּבָשׁוּם עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא כְּבָשׁוּם עוֹלֵי בָּבֶל וְקְדוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה קְדוּשָׁה לְשַׁעֲתָהּ וְלֹא קְדוּשָׁה לְע"ל וְהַנִּיחוּם כְּדִי שְׁיִסְמְכוּ עָלֶיהֶן עֲנִיִים בְּשְׁבִיעִית וְכַתֵּב רַש"י ז"ל דְּלֹא קִדְשׁוּ לְע"ל כְּשֶׁגָּלוּ בִימֵי נ"נ וְלֹא רָצוּ לְהַחֲזִיר קְדוּשַׁתָּהּ כְּדִי שְׁיִהֵא מוֹתֵר לְחֻרּוֹשׁ וְלִזְרוּעַ שָׁם בְּשְׁבִיעִית שְׁאִין נוֹהֲגֵת בַּחוּ"ל וְיִסְמְכוּ עָלֶיהֶן עֲנִיִים לְיִטּוּל לְקֹט שְׁכָחָה וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי כו' וְהַרְגַּמ"ה ז"ל כָּתַב שָׁם וְהַנִּיחוּם שְׁלֹא קִדְשׁוּם בְּפַעַם שְׁנֵיהֶם כְּשֶׁעָלוּ מִבָּבֶל שְׁלֹא יִהְיוּ בְּכָלֵל מַעֲשֵׂר וְלֹא בְּכָלֵל שְׁבִיעִית שְׁיִחַרְשׁוּ וַיִּזְרְעוּ בְּשְׁבִיעִית שְׁיִסְמְכוּ עֲנִיִים עָלֶיהֶם בְּשְׁבִיעִית וּבֵית שְׁאָן לֹא כְּבָשׁוּהָ עוֹלֵי בָּבֶל מִש"ה לֹא הִיָּתָה חֲזִיבָת לֹא בְּמַעֲשֵׂר וְלֹא בְּשְׁבִיעִית לְפִיכּוֹ אֲכַל ר"מ עָלָה יָרַק בְּלֹא מַעֲשֵׂר ע"ש.

וְהֵנָּה עַמ"ש רַש"י וְהַרְגַּמ"ה ז"ל דְּמוֹתֵרִים לְחֻרּוֹשׁ וְלִזְרוּעַ קִשָּׁה טוֹבָא דְּהָא אוֹתָן מְקוּמוֹת שְׁכָבְשׁוּ עוֹלֵי מְצָרִים אֲסוּרִין בְּעִבּוּדָה בְּשְׁבִיעִית כְּדַתְנּוּ בְּשְׁבִיעִית (פ"ו) כָּל שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל מֵא"י וְעַד כְּזִיב לֹא נֶאֱכַל וְלֹא נֶעְבְּד וְכָל שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי מְצָרִים מְזוּיב וְעַד הַנְּהָר וְעַד אֲמָנָה נֶאֱכַל אֲבָל לֹא נֶעְבְּד.

וְהֵנָּה הַמַּל"מ (פ"ד מהל' שְׁמֵטָה) הַקִּשָּׁה כְּעִין זֶה עַל רַש"י ז"ל בִּיבְמוֹת וְחִגְיָה גְּבִי עֲמוּן וּמוֹאֵב מַעֲשָׂרִין מ"ע בְּשְׁבִיעִית כְּדִי שְׁיִסְמְכוּ עָלֶיהֶם עֲנִיִים בְּשְׁבִיעִית וּפִי' רַש"י ז"ל דְּעֲמוּן וּמוֹאֵב הוּא עֶבֶר הִירְדוֹן שְׁכָבְשׁוּ מֵאַרְץ סִיחוֹן וְעוֹג וְאִף שְׁכָבְשׁוּם עוֹלֵי מְצָרִים לֹא כְּבָשׁוּם עוֹלֵי בָּבֶל וְזוֹרְעִין שָׁם בְּשְׁבִיעִית וּמַעֲשָׂרִין מ"ע וְהַקִּשָּׁה הַמַּל"מ הָא אֲמַרִינּוּ דְמָה שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי מְצָרִים נֶאֱכַל אֲבָל לֹא נֶעְבְּד ע"ש.

וְהֵנָּה הַרְמַב"ם ז"ל נִזְהַר מִזֶּה שְׁכַתֵּב (פ"א דְּתֵרוּמוֹת ה"ה) כָּל שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי מְצָרִים כו' פִּינּוֹן שְׁגָלוּ בְּטִלָּה קְדוּשַׁתָּן כו' פִּינּוֹן שְׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה וְהַחֲזִיקוּ בְּמַקְצַת הָאָרֶץ קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה שְׁנֵיהֶם כו' וְהַנִּיחוּ אוֹתָן הַמְּקוּמוֹת שְׁהַחֲזִיקוּ בָּהֶן עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא הַחֲזִיקוּ בָּהֶם עוֹלֵי בָּבֶל כְּשֶׁהָיוּ וְלֹא פְטָרוּם מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשָׂוֹת כְּדִי שְׁיִסְמְכוּ עָלֶיהֶן עֲנִיִים בְּשְׁבִיעִית כו' הִיָּנּוּ זֶה דְּהַנִּיחוּם אִינּוּ שְׁלֹא קִדְשׁוּם אֲלֵא אֲדַרְבָּה הַנִּיחוּם כְּמוֹ שְׁהָיוּ קוֹדָם שְׁגָלוּ וְלֹא פְטָרוּם מִן הַמַּעֲשָׂוֹת כְּדִי שְׁיִסְמְכוּ עָלֶיהֶן עֲנִיִים בְּשְׁבִיעִית וְהִיָּנּוּ מִן הַסְּפִיחִים דְּחִיִּיבִין בְּמַעֲשָׂוֹת דְּאוֹתָן שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי מְצָרִים נֶאֱכַל וְהַסְּפִיחִים מוֹתֵרִין בָּהֶם כַּמ"ש הַרְמַב"ם ז"ל (פ"ד מהל' שְׁמֵטָה הַכ"ו) וְאוֹתָן הַסְּפִיחִים חֲזִיבִין בְּמַעֲשָׂוֹת.

וְהֵנָּה הַרְמַב"ם ז"ל הַזְּכִיר רַק תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂוֹת שְׁלֹא פְטָרוּם כְּדִי שְׁיִסְמְכוּ עָלֶיהֶן עֲנִיִים בְּשְׁבִיעִית וְלֹא הַזְּכִיר לְקֹט שְׁכָחָה וּפְאָה כַּמ"ש רַש"י ז"ל וּמִשׁוּם דְּאוֹתָן מְקוּמוֹת שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי מְצָרִים אִין

בהם לקט שכחה ופאה בשביעית פנין דאינו נעבד בשביעית ואסור לקצור פל השדה בב"א כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' שמטה) דאם קצר פדרה הקוצרין לוקה פיצד פגון שקצר פל השדה כו' אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל ע"ש וכה"ג לא מיחייב בפאה כמ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהל' מ"ע) דכל שקוצר מעט מעט לצורה עצמו ולא למפנר לשוק ה"ז קיטוף ופטור ועיין בכ"מ שם והיכא דלא שייר דחייב בפאה הוא רק משום מראית העין כמ"ש הלח"מ מפני שסוכרין שמלקט לשוק ע"ש א"כ בשביעית דאסור לעשות מהם סחורה ואסור ללקט לשוק דזהו סחורה כמ"ש התוס' סופה (ל"ט) ורק קוצר מעט מעט לצורה עצמו פטור מלקשו"פ: והנה ליישב דברי רש"י והרגמ"ה ז"ל שכתבו דמותר שם לחרוש ולזרוע נראה לפי מה דאמרין בשביעית (פ"ו שם) עושין בתלוש בסוריא אבל לא במקור כו' והביא הר"ש ז"ל שם מהירושלמי דזה דגזור במקור הוא שלא יהו תקועין ומשקעין שם ומקשינן בתלוש למה מותר ומתריצין דבשביל רינוח מועט לא יצא מא"י ע"ש והנה במקום שהחזיקו עולי מצרים מפזיב ועד אמה הוא ג"כ פן דעושין בתלוש ולא במקור כמ"ש הר"ש ז"ל שם דדין מקום שכבשו עולי מצרים פדין סוריא ע"ש א"כ זה דאין עושין במקור הוא פדי שלא יצאו לשם דאסור לצאת למקום שהחזיקו עולי מצרים מפזיב ועד אמה דהתוס' ריש גיטין הוכיחו דעכו כפשוטו עולי בכל מדאמרין דכי מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוי מפטרי דאסור לצאת מא"י לחו"ל דעכו כפפון ע"ש דאי עכו לא היו כפשוטו עולי בכל הנה אסור לצאת לשם וכן הוא לטומאת ארץ העמים דדין טומאה ואיסור יציאה אחד הוא כמ"ש תוס' נזיר (נ"ד ע"ב) דגזרו טומאה על ארץ העמים שלא יצאו לחו"ל [ועיין מל"מ פ"א מהל' טו"מ] וכינן דאסור לצאת מכזיב.

ולהלן למקום שהחזיקו עולי מצרים עושין רק בתלוש ואין עושין במקור פדי שלא יצאו לשם כמו בסוריא פדאמרין בירושלמי אף זה רק על מקומות דנקט במשנה שם מפזיב ועד אמה ועד הנהר אף יש עיירות שהן מפזיב ולפנים והן מובלעות בגבול א"י ומ"מ לא כפשוטו עולי בכל להנה עיירות אין אסור לצאת ואין מטמאין משום ארץ העמים כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' ט"מ הי"ב) עיירות המובלעות בא"י פגון סיסית וחרוטיה אעפ"י שפטורות מן המעשרות ומן השביעית אין בהם משום ארץ העמים כו' וזה דהתיר רבי את בית שאן הוא מפזיב ולפנים רק לא כפשוטו עולי בכל דאם היתה מפזיב ולחוץ למה צריה לעדותו של ר"י פן זריז על ר"מ הא פל שהוא מפזיב ולחוץ לא כפשוטו עולי בכל פדאמרין במתני' וכן אמרין בירושלמי דמאי דרבי התיר קסרין ורבי התיר בית גוברין רבי התיר פכר צמח וקסרין אף דפטורה מן המעשרות מ"מ אינה טמאה משום ארץ העמים וגם מותר לצאת לשם פדאמרין בתוספתא שלהי אהלות ע"ש דאיסור לצאת לשם וטומאת ארץ העמים הא בהא תליא פדמוכח ג"כ מירושלמי שביעית שם דשקלינו וטרינו אי אשקלון טמאה משום ארץ העמים פנין דפטורה מן המעשרות ומקשינן וכי צור אינו אסור לילה לשם והקונה שם אינו מתחייב ע"ש היינו דדייקין דאינה טמאה משום ארץ העמים מדאינו אסור לילה לשם וכן אמרין שם מפני מה לא גזרו על אותו הרוח שבגדריקו היינו מפני מה לא גזרו טומאה ר' סימן בשם ריב"ל שנוניה רע היינו דליפא למיחש שילכו לשם כמ"ש המפרשים ז"ל ע"ש דהטעם דגזרו טומאה הוא פדי שלא יצאו לשם א"כ רק מפזיב ועד אמה דאסור לצאת לשם וטמאה משום ארץ העמים פדאמרין בתלה (פ"ד מ"ח) ג' ארצות לתלה כו' מפזיב ועד הנהר ועד אמה ב' חלות ואחת לאור כו' ומשום דנטמאת בארץ העמים כמ"ש בפ"י הרא"ש ז"ל שם עושין בתלוש בשביעית אבל לא במקור ומשום פדי שלא יצאו לשם פדאמרין בירושלמי אבל אותן המקומות שהן מפזיב ולפנים רק יש פרכים שלא כפשוטו עולי בכל ובתלה

קדושתו מותר לעשות בהו אף במקורו דל"ש הטעם שלא ישתקעו שם דמותרלצאת לשם והו כא"י לענין זה ומש"ה בבית שאן מותר אף לתרוש ולזרוע בשביעית וכן עבר הירדן אינו טמא משום ארץ העמים כדמוכח להדיא מההיא דתגיגה (כ"ה) דאמרין שם עבר הירדן והגליל ה"ה פיהודה נאמנין על היין בשעת היין כו' ומוכח דאיפא טהרות בעבר הירדן וא"כ מותר ג"כ לכנוס לשם א"כ לשיטת רש"י ז"ל דעבר הירדן לא כפשוטו עולי בכל דלא פהתוס' מותר גם לתרוש ולזרוע שם וזה דאין עושין במקורו הוא רק מפזיב ועד אמנה משום דאסור לצאת לשם.

והנה מ"ש הרגמ"ה ז"ל שלא קודשום שלא יהו בכלל מעשר ולא בכלל שביעית כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ואע"ג דאינו בכלל מעשר ומה שינה שיסמכו בשביעית צ"ל שישתפרו בעבודת קרקע ורק מפזיב ועד אמנה וכן בסוריא אסרו כדי שלא ישתקעו שם בשביל הריוח בעבודת קרקע כדאמרין בירושלמי ובהנה מקומות ל"ש זה: והנה ז"ש רש"י ז"ל שיהא מותר לתרוש ולזרוע ויסמכו עליהם עניים בשביעית בלקשו"פ ומעשר עני ולא פ"ה כהמל"מ דלעולם אסור בעבודת קרקע רק הפירות שגדלו מאליהן שהו פירות שביעית יסמכו עליהן עניים בלקט שו"פ ומ"ע משום דרש"י ז"ל לשיטתיה דנראה מפמה מקומות מרש"י ז"ל דפירות שביעית שהו הפקר לא היו לוקטין אותן רק עניים כמ"ש בסנהדרין (כ"ה ע"ב) על הא דאמרין שם בסוחר שביעית ואימתי חזרתו משתגיע שביעית אחרת ויבדלו וכתב רש"י ז"ל שלא ישאו ויתנו בפירותיהן ויפקירו גנותיהן לעניים ע"ש וכן במנחות (פ"ד) על ההוא דשומרי ספיחי שביעית כו' כתב רש"י ז"ל דצריף לשון מן מפני הסיה ומפני העניים שלא ילקטוהו קודם העומר ע"ש וצ"ל דאף דשמיטה הוא הפקר לכל מ"מ לא היו מלקטין רק עניים וכן נראה מדאמרין בתענית מתריעין על פירות האילן בשביעית מפני שהו פרנסה לעניים ע"ש ואין לומר דלעולם הפל מלקטין פירות שביעית רק בשביל עצירים לא איכפת לן הא מתריעין על פירות האילן בשאר שני שבוע ונראה מזה דפירות שביעית היו רק פרנסה לעניים.

והנה בסופה (ל"ט ע"ב) גבי לוקח מן השמור כתב רש"י ז"ל ששדה היתה משומרת כו' זה נחשד לענין שאינו מפקיר לעניים דכתיב ואכלו אביוני עמה כו' ע"ש היינו זה דמפקיר לעניים הוא מקרא דואכלו אביוני עמה וכבר עמד שם הרש"ש ז"ל הא שמיטה הוא הפקר לכל וכתב ואולי לישנא דקרא נקט ע"ש אף עוד יותר מוכח מ"ש רש"י ז"ל בנדרים (נ"ג) גבי הנודר מן הירק בשאר שני שבוע אסור בירקות גנה ומותר בירקות שדה ובשביעית אסור בירקות שדה ומותר בירקות גנה וכתב רש"י ז"ל ומותר בירקות השדה שעליהן סומכין בשביעית שהפקירו הגנות לעניים ואין מסתפקין אלא בירקות השדה ע"ש ומדברי רש"י ז"ל פאן נראה דאין רשות לעצירים לזכות בפירות שביעית דאי הוי הפקר אף לעצירים מ"ש בירקות גנה שהיו לוקטין אותן רק עניים ומ"ש בירקות שדה שהיו הפל לוקטין אותן שהרי כתב רש"י ז"ל דמש"ה מסתפקין רק בירקות שדה מפני שהגנות הפקירו לעניים הרי אלו ואלו הפקר ומ"ש הני מהני ונראה מרש"י ז"ל דפירות שביעית הו הפקר רק לעניים ומש"ה הגנות שהפקרן רק מדין שביעית היו רק לעניים אבל בירקות שדה שהו בירקות המדבריות [כמ"ש בפה"מ עוקצין פ"ג מ"ב] שאף בשאר שני שבוע הו הפקר היו הפל לוקטין אותן והנה בפ"ה ה"ב ז"ל (פ"ז משמיטה ה"ג) כתב דזה דשמיטה הוא הפקר בין לעניים ובין לעצירים הוא בפלוגתא דר"י ור' יוסי ע"ש ואף אי נדחוק בדברי רש"י ז"ל דירקות גנה דהפקרן מדין שביעית הנה רק דרף עניים ללקטן ולא משום שלא הנה רשות לעצירים ללקטן אבל בירקות שדה שהו הפקר אף בשאר שני שבוע הנה גם דרף עצירים ללקטן והנה אף שיהיה מפל דברי רש"י ז"ל מוכח דפירות שביעית הנה רק דרף עניים ללקטן

א"כ איך אפֿשר לפרש דזע שלא קינדשום פדי שיסמכו עליהן עננים בשביעית היינו בלקט שו"פ ומ"ע של הפירות הגדלין מאליהן בשביעית הא אדרבה אם יקדשום ויהא נוהג בהם שביעית גמורה ויהיו הפירות הפקר יהיו הכל לעננים ולכן פ"י שיהא מותר לחרוש ולזרוע בשביעית ויזפו בלקט שו"פ ומ"ע וזה עדיף לעננים משיהיה אסור לחרוש ולזרוע ויהיו הפירות הגדלין מאליהן בולן הפקר דספיחין הו רק מעט והנה הרמב"ם ז"ל שלא כתב דמותר לחרוש ולזרוע שם נזהר בזה דנדאי עדיף לעננים שיהיו כל הפירות הפקר משלא יהא הפקר ויתנו מהם לקט שו"פ ומ"ע [וכן אמרינו להדיא בירושלמי שביעית (פ"ז ה"ב) גבי הסיאה האזוב והקורנות כו' וכולן שנקנסו מששית לשביעית כו' מוטב לימן לו אחד בנדאי כו' דנוח לעני שיהיה עליהן קדושת שביעית משיתחייב במעשר עני ע"ש] ולכן כתב דזע דהניחום היינו שלא פטרום מן המעשרות פדי שיסמכו עליהם עננים בשביעית והיינו זה דלא קדשום אין זה פדי שיסמכו עננים בשביעית רק דעולי בכל החזיקו רק במקצת הארץ כמ"ש שם ורק זה דהניחום כמו שהיו ולא פטרום מתו"מ הנה פדי שיסמכו עננים בשביעית דבלא"ה היו פטורין בין מן המעשר ובין מן השביעית וע"י שלא פטרום מן המעשר סומכין עליהם עננים בשביעית במעשרות מן הפירות הגדלין מאליהן אף רש"י ז"ל שפ"י דהניחום היינו שלא קדשום ע"כ צריך לפרש דמותר לחרוש ולזרוע: חקר המל"מ בכבוש מצרים וכן סוריא אי נוהג בהם מעשרות בשביעית אי הפירות הם הפקר וכתב שם להוכיח דאין מעשרות בשביעית במקום שפכשו עולי מצרים וכן בסוריא מדלא כתב הרמב"ם ז"ל על מקום שהחזיקו עולי מצרים מה הן בשביעית מע"ש או מעשר עני וכן בסוריא ע"ש אף על סוריא ל"ק פלל דהא כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' מע"ש דאין מע"ש נוהג פלל בסוריא אף בשאר שני שבוע ואף מ"ע אינו נוהג שכתב שם ויראה לי שמע"ש שמפרישין בארץ שנער ומצרים כו' וכן יראה לי שלא חייבו מקומות אלו במע"ש אלא פדי לקבוע מ"ע כו' ע"ש ומוכח בבסוריא דאינו נוהג מע"ש ה"נ אינו נוהג מ"ע דאם הנה נוהג מ"ע הנה צריך ג"כ לנהוג מע"ש פדי לקבוע מ"ע: והנה המל"מ נסתפק שם להר"ש ז"ל שפ"י במקומות שהחזיקו עולי מצרים דנאכל היינו לאחר הביעור אי מ"מ יש להפירות קדושת שביעית אי א"ל קדושת שביעית לגמרי ע"ש.

והנה יש לעיין שהרי כתב הר"ש ז"ל שם על ההיא דעושין בתלוש בסוריא אבל לא במקורב דדוקא בשמור אבל במקורב מותר ע"ש אלמא הפירות הפקר ויש בהם קדושת שביעית ומקומות שהחזיקו עולי מצרים דינו פדין סוריא כמ"ש הר"ש ז"ל שם דזע דמפזיב ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד היינו דוקא במקורב אבל בתלוש שמוותר כמו בסוריא וכ"ש דלא קיל מסוריא והנה להר"ש ז"ל פיון דהפירות הן הפקר א"כ אינו נוהג בהן תרומה ומעשרות קשה הא אמרינו דהרבה פרקים כבשום עולי מצרים כו' והניחום פדי שיסמכו עליהם עננים בשביעית על מה יסמכו פיון דאי"ב תרומה ומעשרות ואין לומר דנ"מ לאחר הביעור דמקומות שהחזיקו עולי מצרים נאכל לאחר הביעור הא עננים לעולם אוכלין אחר הביעור פשיטת הר"ש ז"ל (פ"ט מ"ז) א"כ מאי תקנה לעננים בזה שיהא נאכל אחר הביעור וצ"ל אף להר"ש ז"ל כמ"ש דאותרן פרקים הפוקלעות בא"י שלא כבשום עולי בכל דין אחר לגמרי להם ואין שביעית נוהגת בהם פלל א"נ י"ל משום ספיחין דכיון דנאכל שם אחר הביעור כ"ש דספיחין ומותרין שם והספיחין הן פרנסה לעננים כדאמרינו בתענית (י"ט) מתריעין על הספיחים בשביעית מפני שי"ב פרנסה לעננים: והנה הרמב"ם ז"ל בפה"מ שם כתב על ההיא מא"י ועד פזיב לא נאכל ולא נעבד היינו שאסור לנו עבודת הארץ והיא ואם תעבד ע"י אחר אסור לאכול ממה שתוציא ושומר נאכל אבל לא נעבד

ר"ל שאינו מותר עבודתה ואם נעבדה הצומח בה נאכל בקדושת שביעית ע"ש היינו דמפרש דמקום שהחזיקו עולי מצרים דנאכל היינו אם נעבד הארץ מותר באכילה.

ונראה מקור להרמב"ם ז"ל מירושלמי דמאי (פ"ב ה"א) דאמרין שם דמעשה דר"מ דאכל עלה ירק בבית שאן הנה בשביעית דאמרין רבי התיר בית שאן מפי יהושע בן זריז כו' שאמר אני ראיתי את ר"מ לוקח ירק מן הגנה בשביעית והתיר את פולה ע"ש והטעם משום דירק גנה אסור בשביעית דאמרין בנדרים (נ"ג) הנודר מן הירק כו' בשביעית אסור בירקות שדה ומותר בירקות גנה וכתב הר"ן ז"ל שם דמש"ה מותר בירקות גנה דא"א לומר שנתפגין לירק גנה דהא אין זורעין ואין נוטעין בשביעית ע"ש היינו דירקות גנה באין ע"י זריעה והנה מזה דלקח ר"מ ירק מן הגנה בשביעית התיר רבי את בית שאן פולה דמוכח דאין שביעית נוהגת שם דאי נוהגת ירקות גנה אסורין מפני שבאין ע"י זריעה ונראה מזה דמקומות דכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל מותר לאכול פשונעבד הארץ דהא הרמב"ם ז"ל ס"ל דאין נ"מ בין מובלעות בא"י ומפזיב ועד אמנה ובכולן אסור עבודת קרקע בשביעית [והנה להר"ש ז"ל דהא נאכל הוא לאחר הביעור וכתב דדין סוריא הוא פדין מקומות שכבשו עולי מצרים דאם לא לתני ד' ארצות ע"ש יש לעיין מהירושלמי (פ"ט ה"ב) דאמרין תני אין בסוריא ג' ארצות היינו לביעור דאוקלין על הראשון עד שיכלה האחרון שבה ומוכח דביעור נוהג בסוריא]: (ב) פירות שביעית חייבין לביעור משפלה לחיה מן השדה ובדין ביעור איכא פלוגתא דרבנן דדעת רש"י והרמב"ם ז"ל דביעור היינו שצריך לאבדו ולבערו מן העולם והתוס' פסחים (נ"ב ע"ב) השיגו ע"ז דהא אמרין דעניים אוקלין אחר הביעור וכתבו דביעור הוא רק שצריך להפקירו ודעת הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' שמיטה) שיש ב' מיני ביעורים דכשיכלו הפירות מן העיר ותחומיה אז מכניסין לאוצר וב"ד מחלקין לכ"א או מפקירן וכשיפלה מכל הארץ אז הביעור הוא לאבדו מן העולם ע"ש: והנה המפרשים ז"ל הקשו על התוס' מההיא דב"ק דבגד שצבעו בקליפי שביעית דלק וע"כ משום אחר הביעור הוא ונראה לומר דאפילו להתוס' דפירות שביעית אחר הביעור מותרין מ"מ יש חילוק בין קודם הביעור לאחר הביעור דקודם הביעור מותרין גם בשאר הנאות שהנאתן וביעורן שנה אבל לאחר הביעור הוא רק לאכילה ולא לשאר הנאות דאכילה של אחר הביעור הוא גדר אחר מאכילה שלפני הביעור דבפלוגתא דר"י ור' יוסי אי רק עניים אוקלין אחר הביעור או אף עשירים בירושלמי מפקינן לה מקראי דר"י סבר עניים אוקלין אחר הביעור ולא עשירים משום דכתיב ואכלו אביוני עמך כו' ור' יוסי סבר דאחד עניים ואחד עשירים אוקלין משום דכתיב ואכלו אביוני עמך ויתרם היינו דויתרם מרבה אף עשירים ע"ש ול"ל קרא פלל לר' יוסי לאכילה אחר הביעור הא קודם הביעור ג"כ אחד עניים ואחד עשירים אוקלין ואי ליכא קרא לאיסור אחר הביעור מותרין לכל ול"ל קרא דואכלו אביוני עמך ויתרם כו' ונראה מזה דדין אכילה של קודם הביעור ליכא לאחר הביעור ולאחר הביעור דין חדש של אכילה דנפקא לן מואכלו אביוני עמך כו' א"כ הם רק לאכילה דזה דקודם הביעור מותר אף בשאר הנאות שהנאתן וביעורן שנה נפקא לן מדכתיב לכם לכל צרכיכם וזה פתיב באכילה של קודם הביעור אבל אכילה של אחר הביעור דנפקא לן מואכלו אביוני עמך כו' הוא רק לאכילה ומש"ה בגד שצבעו בקליפי שביעית דלק אחר הביעור דבשאר הנאות לא הותר אחר הביעור: הנה התוס' זבחים (ע"ב ע"ב) כתבו בההיא דבגד שצבעו בקליפי שביעית דלק דאם נתערב באחרות סגי בהולכת הנאה לים המלח ע"ש וקשה הא זה דמהני הולכת הנאה לים המלח שייך בדבר שאסור בהנאה וכיון דמוליה הנאה לים המלח נמצא שאינו נהנה אבל הכא בגד שצבעו בקליפי שביעית לענין חובת ביעור שצריך

להפקירו מאי מהני לזה הולכת הנאה לים המלח ולפ"ז דלאחר הביעור אסור בשאר הנאות חוץ מאכילה וא"כ בגד שצבעו בקליפי שביעית אחר הביעור הוא איסור הנאה דאסור בשאר הנאות וכשמוליד הנאה לים המלח נמצא שאינו נהנה ונראה דבגד שצבעו בקליפי שביעית א"צ כלל להפקירו בשעת הביעור פניו דהוא אסור בהנאה דרב דבר שמותר ליהנות ממנו שיניו שצריך להפקירו כגון דבר הראוי לאכילה אבל דבר שאסור בהנאה וגם כשהוא בביתו ג"כ אינו שלו כשאר איסורי הנאה מה שיניו שיפקיר ולפ"ז בגד שצבעו בקליפי שביעית הוי רק כשאר איסורי הנאה וידלק משום תקלה ואם נתערב באחרות יוליד הנאה לים המלח: אמרינו (פ"ט דשביעית) עד אימתי נהגין ושורפין בתבן וקש של שביעית עד שתרד רביעה שנייה שהיא שעת הביעור והר"ש ז"ל הקשה על גרסא זו דגרסי עד רביעה שנייה הא לאחר הביעור שרי עכ"פ להאכיל לעניים ואית דשרי אף לעשירים וגרסי שם מאימתי נהגין ושורפין כו' משתרד רביעה שנייה ע"ש.

והנה דעת התוס' ג"כ דמותר לאכול אחר הביעור ומ"מ בתענית (ו' ע"ב) גרסי עד שתרד רביעה שנייה ע"ש וקשה קושית הר"ש ז"ל אמאי אין נהגין ושורפין אח"כ ולפ"ז דלאחר הביעור רק באכילה שרי ולא בשאר הנאות אתי שפיר דתבן וקש אין נהגין ושורפין רק עד הביעור: והנה שיטת פ"י הרא"ש ז"ל הוא להפך שכתב בשביעית שם לפי הגרסא מאימתי נהגין ושורפין כו' דמיידי בתבן וקש של מאכל בהמה דאסור לשורפן ולגבל בהן את הטיט משום הפסד דאף לעשות מלוגמא אסור ודין אסור זה מותר מן הביעור ואילו ע"ש היינו דאף דברים האסורים קודם הביעור מותרין לאחר הביעור והנה זה תלוי בהגרסאות דאי גרסינו עד אימתי נהגין ושורפין כו' דרב עד רביעה שנייה מותר ליהנות ומכאן ואילוף אסור מוכח דלאחר הביעור נאסר בהני הנאות ולפי הגרסא מאימתי נהגין כו' אדרבה לאחר הביעור הוי היתר יומת: הנה בהיהא דבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק יש להקשות להשיטות דביעור של שביעית הוא באיבוד ל"ל לשורף את כל הבגד יעבירונו ע"י צפון דהא אינו קלע אילן דלא הדר דקליפי שביעית היינו קליפין של אוכלי שביעית כמ"ש רש"י ז"ל שם ובשלמא בגד שצבעו בקליפי ערלה דאמרינו וידלק ולא אמרינו שיעבירונו ע"י צפון שפיר דערלה הוא בשריפה וצפון רק עבורי מעבר א"כ אינו מקיים מצות שריפה ומש"ה צריך לדלוק את כל הבגד אבל שביעית לאחר הביעור אינו דוקא בשריפה שהרי רש"י ז"ל כתב בפסחים דנותנו במקום דריסת רגלי בהמה כדי שיכלה וכן הרמב"ם ז"ל כתב דשורף באש או משליף לים המלח ומאבדן לכ"ד שמאבד ע"ש.

הנה הפפות תמרים כתב ליישב קושית התוס' על רש"י ז"ל שכתב דצביעה הוי הנאתו וביעורו שנה משום דבשעת רתיחת היורה נלקט הצבע והקשו הא בשביעית חזותא מילתא היא פדמויתין מהיהא דבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק וכתב ע"ז הפפות תמרים דהא דבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק אינו משום דחזותא מילתא היא לענין שביעית רק משום דהבגד נעשה כמו חליפי שביעית דשביעית תופסת חליפיה ע"ש והנה לפ"ז ל"ק דבגד שצבעו בקליפי שביעית דיעבירונו ע"י צפון דחל תורת שביעית על כל הבגד אף להתוס' שכתבו שהוא משום חזותא מילתא היא צ"ע.

והנה התוס' זבחים (ע"ב) כתבו בבגד שצבעו בקליפי שביעית דאם נתערב באחרות יוליד הנאה לים המלח ויש לעיין כי לא נתערב באחרות אמאי לא יוליד הנאה לים המלח הא רק הצבע אסור ולא הבגד ואף אם אי אפשר להפרידו הוי פנתערב באחרות ולהפפות תמרים אתי שפיר דאיכא

מַצְנַת בִּיעוּר עַל כָּל הַבְּגָד א"כ לֹא הָיוּ פְּנֹתֵעָרֵב וּבִלְאִי נִתְעָרֵב לֹא שָׁרִינָן לְהוֹלִיף הַנָּאָה לָּם הַמְּלַח:
וְהִנֵּה שֵׁיטַת הַרְמָב"ם ז"ל בְּבִיעוּר פֶּתֶב (בפ"ז ה"ג) ז"ל הִנֵּה לוֹ פִּירוֹת מְרֻבָּבִים מְחֻלְקָן מְזוּן ג'
סְעוּדוֹת לְכָל או"א וְאָסוּר לְאָכֹל אַחַר הַבִּיעוּר בֵּין לְעֵנִיִּים בֵּין לְעֹשִׂירִים וְאִם לֹא מֵצָא אוֹכְלִין
בְּשַׁעַת הַבִּיעוּר שׁוֹרֵף בָּאֵשׁ אוֹ מְשַׁלֵּף לָּם הַמְּלַח כּו' ע"ש הַיְיָנוּ דְּבִשְׁעַת הַבִּיעוּר עֲצָמוּ מְחֻלְקֵי ג'
סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֵף שְׂפָכָר הִגִּיעַ הַבִּיעוּר רַק אִם לֹא מֵצָא אוֹכְלִין בְּשַׁעַת הַבִּיעוּר שׁוֹרֵף אוֹ
מְשַׁלֵּף לָּם וְרַק אַחַר הַבִּיעוּר אָסוּר בְּאַכִּילָה.

וְנִרְאֶה מִדְּבַרֵי הַרְמָב"ם ז"ל דֶּהַבִּיעוּר עֲצָמוּ אֵינוֹ דוֹקָא בְּשָׂרִיפָה אוֹ בְּשָׂאָר אִיבּוּד אֲלֵא אֵף בְּאַכִּילָה
דְּצָרִיף רַק לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם וְאֵף ע"י אֲכִילָה וּכ"כ הַרְמָב"ם ז"ל בְּפֶה"מ (פ"ט מ"ב) ז"ל וְכִשְׁפֹּסֶק
הַמִּין הֵהוּא מִן הַשְּׂדֵה נִתְחַיֵּיב לְהִסִּיר מֵה שֵׁיֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ בְּבֵית וְזֶהוּ בִּיעוּר הַנִּזְכָּר בְּשִׁבְעֵיט
כְּגוֹן שָׂאֵם אָסֶף תְּאֵנִים כּו' וְכִשְׂפֹסֶקוֹ וְנִבְּלוּ וְלֹא נִמְצָא מֵהֶם אֲלֵא הַיְיָשִׁים יָסִיר כָּל מֵה שֵׁיֵשׁ
בְּרִשׁוֹתוֹ מִן הַתְּאֵנִים הַיְיָשִׁים אוֹ שֵׂיאֲכֻלָּם כְּנֹלָם אִם יָכוֹל אוֹ יִשְׂרָפָם אוֹ יִזְרָקָם לָּם וְזֶה עֲנִין בִּיעוּר
ע"ש הַיְיָנוּ שֶׁהוּא בֵּין ע"י אֲכִילָה בֵּין ע"י פְּלוֹהַ דְּצָרִיף לְהִסִּיר מִרִשׁוֹתוֹ וְדוֹמָה זֶה לְשֵׁיטַת בַּעַ"מ
לְעֵנִין מַצְנַת הַשְּׂבֵתָה בְּעָרֵב הַפֶּסַח דְּשָׂרִי אֵף בְּאַכִּילָה דָּאֵף זֶה מִקְרֵי הַשְּׂבֵתָה וְרַק לְאַחַר זְמַן הַבִּיעוּר
ס"ל לְהַרְמָב"ם ז"ל דְּאָסוּר בְּאַכִּילָה וְזְמַן הַבִּיעוּר עֲצָמוּ מִקְרֵי כ"ז שְׁעוֹסֶק בְּבִיעוּרוֹ תִּיכְף מְשַׁכְּלָה
לְחִיָּה [וְעֵינֵין תו"ח פ"ט מ"ה] וְהִנֵּה לִפ"ז ל"ק קְוֹשֵׁי הַרְמָב"ן ז"ל עַל הַרְמָב"ם ז"ל הֵא שְׁבֵעֵיט
אֵינוֹ לֹא מִן הַנְּשָׂרְפִין וְלֹא מִן הַנִּקְבְּרִין ע"ש דְּלֹא מְצִי לְמַחְשָׁב שְׁבֵעֵיט בְּהִדֵּי נְשָׂרְפִין וּבְהִדֵּי נִקְבְּרִין
כִּינֵן דְּרִשָּׁאֵי לְבַעֲרוֹ אֵף בְּאַכִּילָה וְזֶה דְּלֹאֲחַר זְמַן הַבִּיעוּר אָסוּר אֵף בְּאַכִּילָה אֲפָשֶׁר דַּס"ל בְּזֶה
כְּהַרְמָב"ן ז"ל שֶׁהוּא רַק מִדְּרַבְּנָן וּמִשׁוּם שְׁלֵא בִיעֲרוּ בְּזַמְנֵנוּ: וְהִנֵּה זֶה דְּחִילּוּק ג' סְעוּדוֹת חֲשִׁיב
בִּיעוּר וְאֵף לְאַחַר זְמַן הַבִּיעוּר מוֹתֵר לְאָכֹלָן כַּמ"ש בְּפִי הַרְדָּב"ז ז"ל שֵׁם צ"ל דְּכִינוּן שְׂחֻלְקוֹן
לְאַכִּילָה הָרִי הַתְּחִיל לְבַעֲרוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱסָר אֲח"פ מִשׁוּם שְׁלֵא בִיעֲרוּ בְּזַמְנֵנוּ: וְהִנֵּה זֶה דְּחִילּוּק ג'
סְעוּדוֹת חֲשִׁיב בִּיעוּר אֲשַׁכְּחֵן רַק בְּאוֹכְלֵי אֲדָם אֲבָל בְּאוֹכְלֵי בְּהֵמָה לֹא אֲשַׁכְּחֵן חִילּוּק ג' סְעוּדוֹת
שֵׂיָהָא רִשָּׁאֵי לְהַנִּיחַ שִׁיעוּר מְזוּנוֹת לְבִהֶמְתוֹ אֲלֵא הַכֹּל צָרִיף לְבַעַר תִּיכְף מְשַׁכְּלָה לְחִיָּה וְנִרְאֶה דְּזֶהוּ
מ"ש הַרְמָב"ם ז"ל בְּפֶה"מ (רפ"ח) גְּבִי חֲשָׁב עֲלֵיו לְמַאֲכֵל אֲדָם וּלְמַאֲכֵל בְּהֵמָה נוֹתְנִין עֲלֵיו חוֹמְרֵי
אֲדָם וְחוֹמְרֵי בְּהֵמָה וְכַתֵּב דְּחוֹמְרֵי אֲדָם שְׁלֵא יַעֲשׂוּ מֵהֶם מְלוּגָמָא וְחוֹמְרֵי בְּהֵמָה שֵׂיָהָא כְּמוֹ מַאֲכֵל
בְּהֵמָה שְׂאִין בְּהֵמָה אוֹכְלֵת אוֹתוֹ אֲלֵא כ"ז שֶׁהוּא נִמְצָא אוֹתוֹ הַמִּין בְּשַׁעַת הַשְּׂדֵה ע"ש וְקוֹשָׁה
טוֹבָא אֲטוּ אוֹכְלֵי אֲדָם אוֹכְלִין אוֹתוֹ אַחַר שְׂפָלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה וְנִרְאֶה דְּזֶהוּ פְּנוּנַת הַרְמָב"ם ז"ל
דְּאוֹכְלֵי אֲדָם אֵף לְאַחַר שְׂפָלָה מִן הַשְּׂדֵה רִשָּׁאֵי לְחֻלְקֵי ג' סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וּמוֹתְרִין הֵן בְּאַכִּילָה אֵף
אַחַר הַבִּיעוּר אֲבָל בְּאוֹכְלֵי בְּהֵמָה ל"ש חִילּוּק ג' סְעוּדוֹת וְצָרִיף לְבַעַר הַכֹּל כְּשִׁפְלָה וְאִין הַבְּהֵמָה
אוֹכְלֵת אֲח"כ: וְהִנֵּה שִׁטַּת הַרְאָב"ד ז"ל (בפ"ז) שֵׁיֵשׁ ב' מִינֵי בִיעוּרִים דְּכִשְׂיִכְלוּ פִירוֹת הָעִיר
וְתַחֲוּמֵיהָ מוֹצִיאִין כ"א מֵה שְׂפָכְתֵיהֶם וּמְחֻלְקִין לַכ"א ג' סְעוּדוֹת בְּכָל יוֹם וּמְשַׁכְּלוּ מִכָּל הָאָרֶץ הַיְיָנוּ
בִּיהוּדָה שְׁכָלוּ בִּיהוּדָה וּבְגָלִיל מְגָלִיל אֲזִי יִתְבַּעֲרוּ לְגַמְרֵי ע"ש וַיֵּשׁ לְעֵינֵין מֵהִיכָא נִפְקָא לָן ב'
בִּיעוּרִים וְנִרְאֶה מִשׁוּם דְּאִיכָא תְּרֵי קְרָאֵי חֻדָּא מֵה דְּאִמְרֵינוּ לְבִהֶמְתָּהּ וּלְחִיָּה כְּלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה
כְּלָה לְבִהֶמְתָּהּ מִן הַבֵּית וּבִירוּשָׁלַיִם (פ"ט ה"ג) דְּרִשִּׁינָן בִּיעוּר מִדְּכַתִּיב מִן הַשְּׂדֵה תֵּאכְלוּ אֵת
תְּבוֹאָתָהּ כָּל זְמַן שְׂאֵתָה אוֹכֵל מִן הַשְּׂדֵה אֵתָה אוֹכֵל מֵה בְּבֵית כְּלָה מִן הַשְּׂדֵה כְּלָה מִן הַבֵּית ע"ש
וְהִנֵּה הָאֵי קְרָא לֹא קָאֵי בְּאַכִּילַת חִיָּה כ"א בְּאַכִּילַת אֲדָם דַּכ"ז שְׂאֵתָה אוֹכֵל מִן הַשְּׂדֵה אֵתָה אוֹכֵל
מִן הַבֵּית וּקְרָא לְבִהֶמְתָּהּ וּלְחִיָּה תְּלוּ בְּאַכִּילַת חִיָּה דְּכָלָה לְחִיָּה שְׂבִשְׂדֵה כְּלָה לְבִהֶמְתָּהּ מִן הַבֵּית
א"כ אִיכָא בִיעוּר כְּשִׁפְלָה לְאֲדָם מִן הַשְּׂדֵה וְאִיכָא בִיעוּר כְּשִׁפְלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה וְהִנֵּה בְּאַכִּילַת
חִיָּה תְּלֵי אִם כְּלָה מִן הָאָרֶץ הַיְיָנוּ בִּיהוּדָה מִיהוּדָה וּבְגָלִיל מִן הַגָּלִיל וְכַדְאִמְרֵינוּ בְּפִסְחִים (נ"ב)

משום דגמירי דאין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל כו' וכתב רש"י ז"ל דאינה מתרחקת כ"כ לצאת מיהודה לגליל אף זה דדרשינו מן השדה תאכלו את תבואתה כ"ז שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מה בבית שהוא באכילת אדם אינו תלוי בשכלו מן הארץ אלא מן העיר ותחומיה דאין העניים שבכאן הולכין לעיר אחרת ללקוט פירות שביעית וכדאמרינו בב"מ לענין לקוט שכחה ופאה רמשהלכו הנמושות מותרין לכ"א ומקשינו הא איכא עניים בעיר אחרת דלא מיאשי ואמרינו הני מעיקרא מיאשי אמרי עניים דהתם מלקטי להו דאין עניים שבכאן הולכין ללקוט לעיר אחרת וכיון שאין הולכין לשם תלי בעיר ותחומיה וכיון דכלו פאן צריף להוציא מה שבבית והנה להראב"ד ז"ל ע"כ קרא דמן השדה תאכלו את תבואתה דדרשינו כ"ז שאתה אוכל מן השדה כו' קאי לביעור ראשון דהראב"ד ז"ל פתב שם דהיה דכובש ג' פבשים דפליגי אי אוכלין על הראשון או על האחרון מייירי בביעור ראשון ולא בביעור שני ע"ש ובת"כ דרשינו לה מקרא מן השדה תאכלו את תבואתה כ"ז שאתה אוכל מן השדה כו' מפאן אמרו הפובש ג' פבשים כו' ע"ש ומוכח דהאי קרא קאי על ביעור ראשון וביעור שני הוא מקרא דלבהמתה ולחיה כו' וזהו גמר הביעור והנה במאכל בהמה להראב"ד ז"ל ל"ש הביעור הראשון כ"א הביעור האחרון וצריף לכלותו ואתי שפיר מה דאמרינו בירושלמי דקניבת ירק מעלהו לגג והוא יבש מעצמה היינו דהביעור הוא ע"י פלוי וקשה לאותן המפרשים ז"ל דהביעור הוא ע"י הפקר ולא ע"י פלוי ולהראב"ד ז"ל דקניבת ירק פיון שאינו ראוי לאדם פדאמרינו דאין מחייבין אותו לאכול קניבת ירק כו' וקדושתה רק משום מאכל בהמה פל הביעור שלו הוא רק ע"י פליה: אמרינו בירושלמי (פ"ט ה"ה) תבן של שביעית אין נותנין אותו לתוף הפך נתנו בכר בטל והוא שיטן עליו והרמב"ם ז"ל (פ"ה הכ"ג) פתב אין נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוף הפך כו' ואם נתנו ה"ה כמבוער ולא פתב והוא שיטן עליו והראב"ד ז"ל השיגו בזה ע"ש.

ונראה לפרש דברי הירושלמי דאם נתנו לתוף הפך אמאי בטל דאין לומר פיון שנתנו לתוף הפך ונעשה פלי פקע ממנו תורת אונל וכמו פנפת של שאור שיחדו לישובה דאמרינו דבטל ואפילו אי ראוי לאכילה כמ"ש תוס' פסחים (מ"ה ע"ב) וה"נ פיון דבטל מתורת אונל פקעה קדושת שביעית אף אין לומר פן דאף על פלי חל קדושת שביעית אי הנאתו וביעורו שנה פדאמרינו בסנפה דעל לולב חל קדושת שביעית משום דראוי לכבד את הבית דעל מכבדות איכא קדושת שביעית אעפ"י שהוא פלי ומשום דהנ"מו וביעורו שוין וה"נ בנתנו לתוף הפך נהי דנעשה פלי מ"מ פך שהוא לישן עליו הרי הנאתו וביעורו שנה כמו מכבדות ואמאי אמרינו דבטל והנה הפ"מ פתב שם דכיון דישן עליו לא חזו תו למאכל בהמה ע"ש וג"כ קשה נהי דאינו עוד מאכל בהמה מ"מ הוי פכלי שהנאתו וביעורו שנה: ונראה לומר דדין ביעור הוא רק על דבר שלא התחיל לבערו קודם אבל אם התחיל לבערו קודם זמן הביעור אינו חל עליו דין ביעור דדין ביעור הוא על מה שנתותר ולא אכלו קודם הביעור אבל אם התחיל ליהנות בו ע"י הנאתו וביעורו שוין שזהו אכילתו לא חל עליה תורת ביעור דחשיב כמבוער ומש"ה פנתן התבן לתוף הפך וישן עליו דהתחיל לבערו קודם הביעור ואף שלא גמרו לא חל עליו תורת ביעור וזהו דאמרינו דהוי כמבוער ובזה אתי שפיר נמי מה דאמרינו בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק וקשה טובא הא שביעית ניתנה לצביעה דנפקא לן מקרא תהיה לרבות צביעה והדלקת הגר ואיך יעלה על הדעת שיצבע בו וכשיגיע זמן הביעור ינה צריף לשרוף את פל הבגד ולפ"ז נדאי אם התחיל ללבוש הבגד קודם זמן הביעור שזהו הנאתו וביעורו שוין אין דין ביעור חל עליו פיון שפכר התחיל לבערו וקיים בו אכילת פירות שביעית ובגד שצבעו בקליפי שביעית דיידלק מייירי שלא התחיל

לְלִבְשׁוֹ קִנְדָם זְמַן הַבִּיעוּר וְהִנֵּה הֶרְמֵב"ם ז"ל שֶׁלֹּא כָּתַב בְּתֵבָן שְׁנֵתָנוּ לְתוֹךְ הַפֶּר וְהוּא שֵׁשֶׁן עָלָיו לְשִׁיטְתָּיָה אֲזוּל דס"ל (בפ"ז הי"ד) דְּכָל שְׂאִינוּ מֵאֶכְל אָדָם וּמֵאֶכְל בְּהֵמָה וּמִן הַצּוֹבְעִין אַעפ"י שִׁי"ל שְׁבִיעִית אֲזוּל בִּיעוּר ע"ש וְה"נ פִּינֵן שְׁנֵתָנוּ לְתוֹךְ הַפֶּר בְּטֵל מִמֵּאֶכְל בְּהֵמָה וְנַעֲשֶׂה כְּלִי אֲזוּל בִּיעוּר אַעפ"י שִׁי"ל שְׁבִיעִית וּמִש"ה לֹא בְּעִינֵן ג"כ שֵׁשֶׁן עָלָיו אֲמַרִּינֵן בְּתוֹסְפָתָא (פ"ו) זִין שֶׁל שְׁבִיעִית שְׁנַפְל לְתוֹךְ הַמּוֹרִינִס צְרִיף לְבַעַר רַאב"ש אֹמֵר ה"ה כְּמִבְּנֵי ע"ש.

וְהִנֵּה לְטַעֲמִיָּהוּ אֲזוּל דְּאֲמַרִּינֵן בִּירוּשְׁלַמִי פִי"א דְּתַרּוּמוֹת ה"א זִין לְמוֹרִינִס רַבִּי מִתִּיר רַאב"ש אוֹסֵר לְפִיכָף אִם עָבַר וְנִתְּנוּ רַבִּי אוֹסֵר לְזָרִים וְרַאב"ש מִתִּיר לְזָרִים ע"ש דס"ל לְרַאב"ש דְּזִינֵן לְתוֹךְ הַמּוֹרִינִס חֲשִׁיב כְּמִבְּנֵי וּבְתַרּוּמָה לִיכָא בֵּיה אִף אִיסוּר זָרוֹת וּמִש"ה בְּשְׁבִיעִית א"צ לְבַעַר דְּהוּי כְּמִבְּנֵי: [אֲמַרִּינֵן (פ"ט מ"ה) הַכּוֹבֵשׁ ג' כְּבָשִׁים בְּחֵבִית א' רַא"א אוֹכְלִין עַל הָרֵאשׁוֹן רִי"א אִף עַל הָאֲחֵרוֹן ר"ג אֹמֵר כָּל שְׁפָלָה מִינּוּ מִן הַשְּׂדֵה יִבְעַר מִינּוּ מִן הַבֵּית וְכָתְבוּ הַתּוֹס' פְּסָחִים (נ"ב) דְּלִר"א אוֹכְלִין עַל הָרֵאשׁוֹן מִשׁוּם שְׁהֵרֵאשׁוֹן נוֹתֵן טַעַם בְּהַשְׁגִּי וְלֹא חֲשִׁיב הַטַּעַם כְּמִבְּנֵי וּמִש"ה אוֹסֵר אֶת כּוֹלָם וְהִקְשׁוּ לִר"י אִיף מִןִּתֵּר גּוּף אוֹתָם שְׁפָלוּ וְאֹמֵר ר"ת דְּבַת"כ פְּלִיגִי בְּקִרְאֵי דְּאֲמַרִּינֵן מִן הַשְּׂדֵה תִּבְּוֹאָתָה כ"ז שְׂאֵתָה אוֹכֵל מִן הַשְּׂדֵה אֵתָה אוֹכֵל מִן הַבֵּית כּו' וּמִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים הַכּוֹבֵשׁ ג' כְּבָשִׁים בְּחֵבִית רַא"א פִּינֵן שְׁפָלָה אֶחָד מִן הַשְּׂדֵה יִבְעַר הַפֶּל מִן הַבֵּית וְכָתְבוּ הַתּוֹס' דְּבִזָּה פְּלִיגִי דְּלִר"א אִין הַטַּעַם חֲשׁוּב כְּמִבְּנֵי וְר"י ס"ל דְּהַטַּעַם חֲשִׁיב כְּמִבְּנֵי וְהוּא קָרָא אֲתִי לְהַתִּיר אִף גּוּף אוֹתוֹ שְׁפָלָה הוּאִיל וּמַעֲרֹב בּוֹ הַטַּעַם מִהַמְּוִתֵּרִין וּמִן הַשְּׂדֵה מִשְׁמַע לִיה מִן דְּבַר שְׁמִקְצַת הַטַּעַם מִמֶּנּוּ בְּשְׂדֵה תִּבְּוֹאָתוֹ אִף הָאִיסוּר שְׁעָמוּ וְר"ג סָבַר מִמְּשׁוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד שְׁפָלָה מִן הַשְּׂדֵה אוֹסֵר אֲבָל הַטַּעַם הוּא כְּמִבְּנֵי ע"ש.

וְנִרְאֵה דְּבִהָא פְּלִיגִי דְּר"י סָבַר דְּמִן הַשְּׂדֵה תִּבְּוֹאָתָה דְּכ"ז שְׁמִצּוּי בְּשְׂדֵה תִּבְּוֹאָתוֹ מֵה שְׁבִיעִית הֵינּוּ דְּזָה שְׁהוּא מִצּוּי בְּשְׂדֵה נוֹתֵן דִּין אֲכִילָה עַל אוֹתוֹ הַמִּין א"כ שְׁהִירָק הָרֵאשׁוֹן שְׁפָלָה בּוֹלַע מִן הָאֲחֵרוֹן שְׁלֹא כָּלָה וְנוֹתֵן בּוֹ טַעַם יֵשׁ דִּין אֲכִילָה עַל הַפֶּל וְכִמוֹ אֲנָרְז שְׁפָלַע טַעַם דְּגָן דִּיּוֹצֵא בּוֹ יָדֵי חוֹבְתוֹ בְּפִסַּח כְּדִאֲמַרִּינֵן בְּפ' הַתַּעֲרוּבָת וְהָאֲנָרְז עֲצָמוּ יוֹצֵאִין בּוֹ דְּסָגִי בְּכּוֹזֵית אֲנָרְז כְּמ"ש הַפּוֹסְקִים ז"ל וּמִשׁוּם טַעַם כְּעִיקָר הָעִיקָר גּוֹפִיָּה י"ל דִּינִים שֶׁל אוֹתוֹ הַטַּעַם שְׁפָלַע וְה"נ טַעַם שֶׁל זֶה שְׁלֹא כָּלָה נוֹתֵן דִּינֵי אֲכִילָה עַל כּוֹלוֹ וְר"א סָבַר דְּאִין מֵה שְׁלֹא כָּלָה מִן הַשְּׂדֵה יֵשׁ עָלָיו דִּינֵי אֲכִילָה בְּפוֹעַל אֲלֵא הוּי כְּשֵׁאֵר הִיתֵר וּמֵה שְׁפָלָה הוּא אִיסוּר א"כ הוּי אִיפְכָא מֵה שְׁהָאֲחֵרוֹן בּוֹלַע מִן הָרֵאשׁוֹן הוּי הִיתֵר שְׁפָלַע אִיסוּר וְכִינֵן דְּטַעַם כְּעִיקָר הוּי הַפֶּל אִיסוּר וְחֲזִיב לְבַעַרוֹ וְל"ש דְּטַעַם הוּי כְּמִבְּנֵי דְּהַפֶּל נַעֲשֶׂה אִיסוּר ע"י זֶה הַטַּעַם שְׁפָלַע וְכִמוֹ בְּשֵׁאֵר אִיסוּרִין דְּאִין הַטַּעַם בְּטֵל בְּרוּב מִשׁוּם דְּגַם הִתִּירָתָהּ נִהְפָּךְ לְאִיסוּר כְּמ"ש הַשְּׂדֵה בִּיּוֹ"ד וְר"ג סָבַר דְּהִכָּא ל"ש טַעַם כְּעִיקָר דְּזָה שִׁיף רַק הִיכָא דְּדָבָר אֶחָד הוּא הִיתֵר וְהַשְׁגִּי יֵשׁ עָלָיו שֵׁם אִיסוּר אִז נַעֲשֶׂה כְּמוֹהוּ וְיֵשׁ עָלָיו אוֹתָן דִּינִים שֶׁל הַטַּעַם אֲבָל הִכָּא כּוֹלֵן אִיסוּר אֶחָד לְהֵם שְׂזָה יָרַק שֶׁל שְׁבִיעִית וְזֶה יָרַק שֶׁל שְׁבִיעִית זֶה דִּינוֹ לְאַחַר שְׁפָלָה מִן הַשְּׂדֵה צְרִיף לְבַעַרוֹ וְזֶה דִּינוֹ כֵּן אֲלֵא שְׂזָה כָּלָה תַּחֲזִילָה פִּינֵן דְּדִינֵיהֶם שְׁוֵה לְכ"ד ל"ש בְּזָה טַעַם כְּעִיקָר וְכִינֵן דְּל"ש טַעַם כְּעִיקָר חֲשִׁיב הַטַּעַם כְּמִבְּנֵי וּבְזָה אֲתִי שְׁפִיר הֵא דְּאֲמַרִּינֵן (פ"ז מ"ז) חֲרוּבִים חֲדָשִׁים שְׁכַבְשָׁן בִּינֵן יֵשׁן וְיִשְׁנִים בַּחֲדָשׁ חֲזִיב בְּבִיעוּר זֶה הַפֶּל כ"ש בְּנוֹתָן טַעַם חֲזִיב לְבַעַר ע"ש וְזֶה אֲלִיבָא דְּכ"ע וְהֶרְמֵב"ם ז"ל פֶּסֶק (בפ"ז ה"ו) בְּהַכּוֹבֵשׁ ג' כְּבָשִׁים כּו' כְּר"ג דְּרַק אוֹתוֹ מִין שְׁפָלָה יִבְעַר מִן הַחֵבִית וּבַהֲכ"ב כְּתַב בְּחֵרוּבִין שֶׁל שְׁבִיעִית שְׁכַבְשָׁן בִּינֵן שֶׁל שְׁשִׁית חֲזִיב לְבַעַר הֵינֵן שְׁהָרֵי טַעַם פִּירוֹת שְׁבִיעִית בּוֹ ע"ש וְאֵמַאי הֵא ר"ג חֲשִׁיב טַעַם כְּמִבְּנֵי וְע"ש דְּר"ג לֹא קָאָמַר לֵה אֲלֵא בְּשִׁנְיָהֶם שֶׁל שְׁבִיעִית רַק אֶחָד הִגִּיעַ זְמַן בִּיעוּרוֹ וְהַשְׁגִּי עֲדִינֵן לֹא הִגִּיעַ אֲבָל בְּשֶׁל שְׁשִׁית לְגַמְרֵי אִין הַטַּעַם כְּמִבְּנֵי וְכְּמ"ש מִשׁוּם פִּינֵן דְּטַעַם כְּעִיקָר אִין הַטַּעַם

כמבוער ורק בשניהם של שביעית ל"ש טעם כעיקר: אמרינו (פ"ט מ"ט) עור שפכו בשמן של שביעית רא"א ידלק וחכ"א יאכל פנגדון וכתב המלאכת שלמה דטעמא דר"א דלאחר הביעור צריך לשורפו הוא משום השמן הבלוע ורפנו ס"ל דחשיב כמבוער ורק בכגד שצבעו בקליפי שביעית אמרינו ידלק משום דחזותא מילתא היא וזה דיאכל פנגדון הוא רק כדי שלא יהא חוטא נשכר ע"ש.

והנה י"ל דר"א ורפנו לשיטתיהו דר"א ס"ל בכובש ג' כובשים דאוקלין על הראשון ולא חשיב טעם כמבוער כמ"ש בתוס' ס"ל הכא דארף הבלוע בעור לא חשיב כמבוער ורפנו ס"ל טעם חשיב כמבוער ואף דחריבין של שביעית שפכשן בינו של שביעית לכ"ע חייב לבער התם משום דטעם כעיקר ול"ש שיהא הטעם כמבוער אבל בעור דאינו בר אכילה ל"ש טעם כעיקר ובכה"ג חשיב טעם כמבוער: זמן הביעור הוא משפלה לחיה מן השדה והנה התוי"ט (פ"ט מ"ז) ס"ל דהאי פלה הוא ע"י אכילה שהחיה גמרה לאכילתה מה שבשדה והמ"ר השיג עליו מפמה מקומות דארף אם נפסד מה שבשדה חשיב ג"כ פלה לחיה וכתב דהאי פלה לחיה הוא בין ע"י אכילה שפכר גמרה אכילתה מה שבשדה ובין ע"י הפסד ע"ש ולענ"ד נראה שהיא דוקא ע"י הפסד דכשהגיע הזמן דמה שבשדה נושרין ומתרקבין זהו זמן הביעור אבל אם החיה גמרה לאכול מה שבשדה אין זה זמן הביעור דאל"כ איך אמרינו דעיקר לוף שוטה והדנדנה א"ל ביעור מפני שמתקיימין בארץ בימות הגשמים כמ"ש רש"י ז"ל נדה (נ"א) מ"מ שייך שפיר ביעור פשגמרה החיה לאכול מה שבשדה אלא ודאי דכלה לחיה מקרי שפלה ממילא שנתקבין ונפסדין אבל אם הקדימה החיה ואכלה קודם אינו נאסר בשביל זה לבהמה: אמרינו (פ"ט מ"ד) אוקלין על המופקר ואין אוקלין על השמור ר"י מתיר אף על השמור וכתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ דעל השמור היינו מה שבבתים ומה שבגנות והתוי"ט הקשה אי אוקלין על השמור איך משפחת לה ביעור וכתב דלא על כל שמור קאמר אלא שיש שמור שיאכל עליו היינו כגון מחובר באילן והאילן עומד במקום שמור ומ"מ הואיל והפירות עדיין במחנה אוכלין עליהן ע"ש.

אף נראה דאין זה תלוי במחנה דהא אוקלין אף על התלוש דהא אמרינו אוקלין על של בין הפפין ואין אוקלין על של בין השצין וכתב רש"י ז"ל בפסחים (נ"ב) דכשהרוח מנשב התמרים נופלין ונשארים באותן כפין ובשצין ע"ש אלמא אוקלין על התלוש וכן ממה דאמרינו דאוקלין על הספייחין מוכח דאוקלין על התלוש אלא דתלוי בזה דכל שזכה בו מתחייב היא עצמו כביעור ול"ש שיאכל עליו אבל פירות שלא זכה בהן אין חייבין בביעור ואוקלין עליהן אפילו בתלוש ומ"ש בפה"מ דשמור היינו שבבתים ושבגנות מיירי ג"כ באותן שלא זכה בהן ואי אוקלין עליהן תלי אי אוקלין על השמור: יש לחקור אם אוקלין על הפטור משביעית כגון בית שאן דאמרינו בחולין דרבי נמנה על בית שאן והתירו דלא כבשוהו עולי בקל אי אוקלין בא"י על אותן שבבית שאן כיון שהוא מובלע בתחום א"י רק שלא קדשוהו דנדאי החיה שבא"י גדילה על של בית שאן דרק ממדינה למדינה כגון מיהודה לגליל אמרינו דאין החיה מתרחקת כ"כ אבל בית שאן דרבי הוכיח מעדותו של ר"י בן זריו שלא קדשוהו עולי בקל זה ל"ש לאכילת חיה ויש לחקור אי זה דאוקלין כ"ז שלא פלה לחיה מן השדה הוא דוקא בשלא פלה מפירות שביעית או כ"ז שלא פלה לחיה מאותו המין אוקלין עליו.

והנה בפשיטו נראה דתלי בשפלה אותו המין דהא אמרינו דעיקר לוף שוטה והדנדנה א"ל ביעור לפי שאינם פלים ואטו אותן המינים אינם פלים לעולם דהא אפילו אי פלין לאחר פמה שנים ג"כ

יהיה להם ביעור דלעולם הביעור הוא לאחר שביעית וכן עלי קנים ועלי האוג ועלי חרובין אמרינו בירושלמי (פ"ט ה"ה) דאנ"ל ביעור מפני שאין מינו פלה ואטו אותן העלים עומדין לעולם וע"כ האי שאין מינו פלה היינו דכשנושרין אלה כבר ישנם חדשים נמצא שאין פלים לעולם ואע"ג דאותן החדשים אינו עוד משל שביעית ומ"מ אוכלין עליהן פינו שאין מינו פלה אף מדברי הרמב"ם ז"ל אינו נראה פן דהנה ת"ק ור"י פליגי אי אוכלין על הסתינויות והרמב"ם ז"ל פסק כת"ק דאין אוכלין וכתב (בפ"ז ה"ה) דמש"ה אין אוכלין על פירות הסתיו מפני שהן דומין לפירות של שנה אחרת ע"ש ואע"ג דמייירי שבכרו הסתינויות קודם שפלה הקיץ פדאמרינו במתני' שם ומוכח דעל פירות שנה אחרת ממש לכ"ע אין אוכלין עליהן ואף כשבכרו הן עדיין לא פלה של שביעית וכן ממ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ה מ על ההיא דאוכלין על הפופקר ואין אוכלין על השמור וכתב ז"ל אבל אם פסק מן הפופקר ונותר בבתים או בגנים לא יאכל אבל הוא חייב לבער והטעם מה שאמרו הוא מה שאמר הפתוב ולחיה אשר בארצה החיה תאכל מן הפופקר עכ"ל ואינו מפרש כשאר המפרשים ז"ל מפני שאין החיה יכולה לאכול משם אלא מייירי באופן שהחיה יכולה להגיע לשם אלא בעינו שתהא החיה אוכלת דוקא מן הפופקר ולא מן השמור דכ"ז שהפופקר מצוי לחיה אוכלין עליהן וא"כ נראה דכ"ש דאי פלו פירות שביעית לגמרי ונשארו פירות שאי"ב קדושת שביעית דאין אוכלין עליהן דלא עדיפי הנה מפירות שביעית שאינן מופקרו: והנה הרמב"ם ז"ל בחיבורו (פ"ז ה"ד) כתב דשמור היינו גפנים שבתוך החצרות ע"ש.

והנה אמרינו בירושלמי פ"ג דערלה דאילן העומד בתוך הבית פטור מן המעשרות ולשביעית צריכה היינו דאבעיא ולא אפשרטא אם יש בו קדושת שביעית והנה הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' מעשר (ה"י) כתב דעומד בחצר פטור בבית ואינו חייב אלא מדבריהם ע"ש א"כ לר"י דס"ל אוכלין על השמור קשה איה אוכלין על אותן שגדלו בחצר הא אין בהם שביעית אלא מדבריהם ואוכלין אלא ע"ד שי"ב קדושת שביעית ואפשר דס"ל לר"י שביעית בזה"ז דרבנן ואוכלין ע"מ שחייב מדרבנן: אמרינו (פ"ה מ"ג) לוף שעבר עליו שביעית רא"א אם לקטו העניים את עליו בשביעית לקטו ואם לאו יעשה חשבון עם העניים לפי שיש עליו שגדלו בשביעית וקדושת שביעית עליהן ויש שגדלו בשמינית ותורת פירות שמינית עליהן וזה דאותן שגדלו בשביעית הן לעניים הוא משום שהן אחר הביעור וס"ל דלאחר הביעור רק עניים אוכלין וכתב בפ"ה מ דזה הלוף שדברו עליו פאן הוא שיזרעו קודם שנה שביעית ויגדל ממנו תחת הארץ הפרי אשר יאכל וכשנגנסת עליו שנה שביעית יהא עלי הלוף נראין על הארץ כו' ואם לא לקטו עליו יעשו חשבון וענן החשבון כמו שאמרו והוא כשיעקור אחר השמיטה לב' שנים יתן לעניים שלישי ואם יעקור לג' שנים יתן לעניים הרביעי וכו' ע"ש ויש לעיין פינו דלא לקטו עליו אלא לג' שנים אחר השביעית א"כ בזמן הביעור היה עדיין מחובר א"כ לא חל ביעור פלל דכל שיש מחובר מאותו המין לא חל ביעור דאוכלין עד שיכלה האחרון שבכל הארץ וא"כ אמאי יעשה חשבון עם העניים ואפשר לומר דמייירי ששמרו מחיה ועוף דמותר לשומר בשביעית מחיה ועוף פדמוכח מדברי התוס' ר"ה (ט' ע"א) ד"ה וקציר ע"ש וס"ל כת"ק דאוכלין על הפופקר ואין אוכלין על השמור דכל שאין החיה יכולה לאכול משם אין אוכלין עליהן וא"כ משכחת לה דחל דין ביעור אעפ"י שלא לקטו את עליו אף בעיקר נראה דאף דאמרינו דאוכלין עד שיכלה האחרון שבארץ אין זה אחרון ממש דבעינו שישאר שם שיעור חשוב וכן נראה מדברי התוס' פסחים (נ"א ע"ב) שהשיגו שם על רש"י ז"ל שכתב דזה דספיחים אסורים היינו לאחר הביעור והקשו דמעשה דר"ש בן ר"י בן לוןיא שנגנס לגנה ונטל ספיחי כרוב ואכל משמע שתלשן מן הקרקע והנה מהו הרבה מחוברין

וא"כ איירי קונדס ביעור ע"ש ולמה להתוס' לומר שהיה שם הרבה מחנפרין תי"ל דאומן שתלש
היה קונדס מחנפר וא"כ לא הגיע זמן הביעור דלא פלה וע"כ דבעינו שישאר שיעור חשוב ומש"ה
כתבו שהיו מהן הרבה מחנפרין: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ז הי"ז) ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט
עשבים לחין בשביעית עד שייבש המתוק ויגבב עשבים יבשים עד שתירד רביעה שניה וכתב
הכ"מ שהוא משנה פ"ט דשביעית ע"ש מיהו ה"תם תנן המלקט עשבים לחים עד שייבש כו'
והמגבב ביבש עד שתירד רביעה שניה היינו שלקט קונדס ואח"כ הגיע שעת הביעור שייבש המתוק
או שירדה רביעה שניה אף הרמב"ם ז"ל כתב עד מתי אדם רשאי ללקט עשבים כו' היינו שאחר
זמן הביעור אסור ללקט מן המחנפר והנה המ"ר פתב דטעם הרמב"ם ז"ל הוא משום מפסיד ע"ש
אף הטעם הוא בפשיטו משום ביעור וכמתני' (דפ"ט) דשביעית ואף פשלקט מן המחנפר א"כ
עדיין ישנם לחים ולא פלה לחיה לא איכפת לן דבעינו שישאר שיעור חשוב וכן נראה ממה
דאמרין בפסחים (נ"ג) בזיתים דבעינו עד שיכלה האחרון של גוש חלב כדי שיהא עני יוצא
ואינו מוצא לא בנופו ולא בעיקרו רובע ע"ש אלמא בעינו שישאר שיעור חשוב ונראה דזה
השיעור של רובע הוא רק בזית אבל בשאר אילנות שיעור אחריתא של חשיבות דמצינו זה
השיעור של רובע ג"כ בקוצץ אילנות טובות דכמה? הא בזית ויהא אסור לקצצו רובע ואמרין
בב"ק דשאני זית דחשוב אבל בשאר אילנות בעינו טפי ע"ש: והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל עד מתי
יהיה אדם רשאי ללקט עשבים לחים עד שייבש המתוק כו' דלאחר זמן הביעור אסור אף ללקוט
מן המחנפר הוא משום דתורת ביעור חל אף על המחנפר שאסור ללוקטו וכן נראה ממ"ש התוס'
פסחים בר"ש בן ר"י בן לקוניא שתלש מן המחנפר והיה מהן הרבה מחנפרין וא"כ לא הגיע זמן
הביעור ומשמע דאם הגיע זמן הביעור אסור לתלוש מן המחנפר וכן מוכח מהתוספתא פ"ז
דאמרין שם מאימתי פורשין משבולין שבשדות משתירד רביעה שניה ע"ש היינו משעת הביעור
ומוכח דדין ביעור לא חל רק על אותן שבבית אלא אף אותן שבשדות המחנפרין דאסור לתולשן
אחר זמן הביעור וכן בההיא דלוף שעבר עליו שביעית כו' אם לקטו עניים את עליו כו' אף
שבשעת הביעור היה במחנפר חל עליו תורת ביעור וכיון דס"ל להאי תנא דאחר הביעור הוא
לעניים יעשה חשבון עם עניים דזכו בהם עניים: והנה בההיא דהמלקט עשבים לחים עד שייבש
המתוק והמגבב ביבש עד שתירד רביעה שניה וכן בעלי קנים ובעלי גפנים עד שישורו מאביהם
והמגבב ביבש עד שתירד רביעה שניה ואע"ג דכשיבש ג"כ איכא עליה קדושת שביעית וחיובין
בביעור דהא אמרין המגבב ביבש עד שתירד רביעה שניה מ"מ בלקט כשהוא לח אין אוכלין על
היבש ומשיבש המתוק או שישורו מאביהם חייב לבער והטעם משום דלח יבש חשיבי כב' מינים
ואין אוכלין את הלח על היבש ורק כשלקט כשהוא יבש אז אוכלין עד שתירד רביעה שניה שאז
פלה גם היבש שהגשמים מטשטשין ועושין אותן זבל כמ"ש רש"י ז"ל תענית (ו' ע"ב).

והנה זה דאוכלין בענבים עד הפסח ובתמרים עד הפורים הכל משום שאז נושרין ואין אוכלין
על היבש וכן זה דאין פל הארצות שוות לביעור דג' ארצות לביעור וג' ארצות לכל או"א הכל
לענין זה שיש ממהרין לישור פירותיהן וכ"כ בפה"מ (פ"ט מ"ב) שאם אסר תאנים וישטחן ויבשו
ואכל מהם אי"ל להחמיר באכילתן פל השנה השביעית פולה אבל יאכל כ"ז שהתאנים הלחים
נמצאים באילנות וכשיפסקו ונבלו ולא נמצאו מהם אלא היבשים יסור פל מה שיש בךשותו כו'
ע"ש ואע"ג דעדיין יש יבשים אין אוכלין עליהם דאין אוכלין על היבש ואף שמה שברשותו הם
עתה ג"כ יבשים מ"מ אזלינן בתר לקימה וכשלקט היו לחין אין אוכלין אותן על היבש דחלות
זמן הביעור הוא בשעת לקיטה.

הנה אמרינו בתוספתא (פ"ז) דחרובין אוכלין עד שתירד רביעה שניה ע"ש והיינו בשעת ביעור היבש ונראה הטעם משום דבחרובין ל"ש דלח ויבש ב' מינים דלעולם אין ראויין אלא פשהם יבשים דאמרינו (פ"א דמעשרות) בחרובין גמר מלאכתן משיעמיד ערימה והיינו ליבשן כמ"ש הר"ש ז"ל שם ומש"ה הביעור שלהם הוא בשעת ביעור היבש שהוא רביעה שניה שאז פלה הפל שנעשה זבל ע"י הגשמים הנה אמרינו בירושלמי ופסקה הרמב"ם ז"ל (פ"ז הי"א) דכל א"י אחת היא לחרובין ע"ש וזה מתבאר עפ"י התוספתא פינן דזמן ביעור החרובין הוא משתירד רביעה שניה והוא זמן אחד לכל א"י דדוקא אותן שהביעור שלהם הוא בשעת ביעור הלח והיינו פשוטו שרין מאביהם בזה אין פל הארצות שוות שיש מקומות שממחרין לישור אבל ביעור החרובין שהוא בשעת ביעור היבש שהוא משתירד רביעה שניה זמן הרביעה שנה בכל א"י: והנה בזמן ביעור הירק כתב רש"י ז"ל נדה (נ"א ע"ב) במתני' כל שי"ל ביעור י"ל שבביעית כו' דעיקר הלוח ושהנדונה אג"ל ביעור שאין פלים מן השדה בימות הגשמים וכן שם בגמרא בעלה לוח שוטה כו' די"ל ביעור כתב רש"י ז"ל וה"ה לכל הפלים בימות הגשמים מהשדה ע"ש היינו דזמן ביעור של ירקות הוא בימות הגשמים דמתני' רפ"ז דשביעית חשבינן בהדי עלה לוח שוטה העולשין והפרישין כו' וכולן הם ירקות דאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח אף בפה"מ (פ"ט מ"ה) על ההיא דכל ירק אחד לביעור אוכלין ברגילה עד שיכלה סגירות מבקעת בית גטופה כתב דהיינו עד שייבש העשב מבקעת בית גטופה יודעין שפבר יבש בכל מקום מפני שזו הארץ לחה מאד ע"ש היינו דזמן ביעור של ירק הוא בימות החמה פשיבש ונראה דדברי רש"י ז"ל הוא מהתוספתא (פ"ז) דאמרינו אוכלין על ירק של בית השלחין לפי שאינו פלה ע"ש היינו שבית השלחין אינו נעשה יבש לעולם שמשקין אותו א"כ אין הביעור של ירק בשעה שיבשו אותן שבשדות דהא איכא ירק של בית השלחין שאינו יבש לעולם ואוכלין עליהם וא"כ זמן הביעור שלהם הוא בימות הגשמים והיינו משחרר רביעה שניה שאז הגשמים מטשטשין ונעשין זבל וזה דאמרינו בתוספתא דאוכלין על של בית השלחין לפי שאינו פלה היינו דאינו פלה בשעה שפלה של בית הבעל ואוכלין עליהן אבל הרמב"ם ז"ל שכתב דאוכלין עד שיבשו לטעמיה דלא הביא פלל בפסקיו דברי התוספתא דאוכלין על של בית השלחין: כתב רש"י ז"ל בפסחים (נ"א) על ההיא דרש"א פל הספיחין אסורין חוץ מספיחי פרוב דהיינו דחייבין בביעור חוץ מספיחי פרוב משום דספיחי פרוב לא פלה לחיה והתוס' השיגו שם על רש"י ז"ל ע"ש.

והנה יש לעיין א"כ דהא מותרין פל הספיחין דהא ר"ש ס"ל בשביעית (פ"ט מ"ה) דכל ירק מין אחד הוא לענין ביעור ואוכלין פל ירק כ"ז שיש מין אחד בשדה ועיין בר"ש ובפה"מ שם וכיון דאיכא ספיחי פרוב דלא פלה לחיה יאכלו הפל עליהם וכן יש להקשות מעיקר לוח שוטה והנדונה והעקר בנין כו' דאג"ל ביעור לפי שאינו פלין לחיה ולוח פתב הרמב"ם ז"ל שהוא מין ירק וכן העקר בנין כתב הר"ש ז"ל שם שהוא עקרבלין אצונותא דדוקלא ע"ש והוא מין ירק דבפסחים חשבינן לה בהדי ירקות שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח וא"כ לר"ש לא יהיה ביעור פלל בירק פינן דכל ירק מין אחד לביעור וכיון דאיכא מין ירק שאינו פלה לעולם יאכל פל ירק עליהם ובהדיא קאמר ר"ש דיש ביעור בירק דהא אמר דאוכלין רק עד שיכלו סגירות של בקעת בית גטופה ונראה שזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל שכתב (פ"ז הי"ד) דעיקר לוח שוטה והנדונה והעקר בנין אינו מתקיים בארץ וזה דאג"ל ביעור הוא לפי שאינו מאכל ואינו ממין הצובעין והראב"ד ז"ל השיג ע"ז ופי' כשאר המפרשים ז"ל שהוא מאכל וזה דאג"ל ביעור הוא משום דאינו פלה לחיה מן השדה ע"ש וטעם הרמב"ם ז"ל דאי איכא מין ירק בעולם שאינו פלה א"כ

לר"ש לא יהיה ביעור כָּלֵל בְּשׁוּם יָרֵק וְהֶרָאָב"ד ז"ל לְשֵׁשִׁיג עַל הַרְמַב"ם ז"ל לְשִׁטְתָּהּ אֲזוּל
שְׁפָתָהּ בְּהַשְׁגוֹת (פ"ז ה"ג) דר"ש לְחֻמְרָא פְּלִיג דְּהֵינּוּ כָּל שְׁפָלָה מִיָּן אֶחָד מִן הַשְּׁדָה יִבְעַר הַפֶּל
מִיָּן הַחֲבִית מִפְּנֵי שְׁאוּסְרִין בְּמִשְׁהוּ ע"ש: אָמְרִינּוּ (פ"ט מ"ז) עַד אֵימְתֵי עֲנִיִּים נְכַנְסִין לְפָרְדְּסוֹת עַד
שְׁתַּרְדּוּ רְבִיעָה שְׁנֵיהּ וּפְי' הַר"ש ז"ל דְּקָאֵי עַל שְׁאָר שְׁנֵי שְׁבוּעַ לִיטוּל לְקַט שׁו"פ וְהַטְעַם דְּנְכַנְסִים
עַד רְבִיעָה שְׁנֵיהּ הוּא מְשׁוּם דְּעַד רְבִיעָה שְׁנֵיהּ לֹא קָשִׁי לֵה דוּוּשָׁא כְּדָאֲמְרִינּוּ בַּפ' מְרֻבָּה מְהֻלְכִין
בְּשִׁבְלֵי הַרְשׁוֹת עַד שְׁתַּרְדּוּ רְבִיעָה שְׁנֵיהּ ע"ש הֵינּוּ דְּאִין נְכַנְסִין אַח"כ מְשׁוּם הַפְּסֵד הַשְּׁדָה וּבַפּה"מ
כְּתַב תְּרַמֵי הֵינּוּ לְאַסּוּף הַפְּרֵט הַלְקָט וְהַעוֹלְלוֹת וְכֵן בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לִיטוּל פְּיָרוֹת שְׁבִיעִית ע"ש
וְהִנֵּה בַּפְּאָה (רפ"ח) אָמְרִינּוּ מְאִימְתֵי כ"א מוֹתְרִין בְּלֻקָּט כּו' וּבְזִיתִים מְשַׁתְּרַד רְבִיעָה שְׁנֵיהּ וְהִנֵּה
הַתּוּי"ט כְּתַב פֶּאן וּל"ד נְדְרוּשׁ פ"ח דְּפָאָה דְּהֵתָם לְעַנְנֵן הַיִּתְרָה כָּל אֶדָם בְּמִתְנּוֹת עֲנִיִּים ע"ש וְקָשָׁה
טוֹבָא הֵא אָמְרִינּוּ בַּפְּאָה שֶׁם אָמַר ר"י וְהִלָּא יֵשׁ שְׁאִינָם מוֹסְקִין זִיתִיהֶם אֲלֵא לְאַחַר רְבִיעָה שְׁנֵיהּ
אֲלֵא כְּדִי שְׁיֵהָא הָעֲנִי יוֹצֵא וְלֹא יֵהָא מְבִיא בַּד' אִיפְרוֹת ע"ש וּמָה לָן אִם מוֹסְקִין זִיתִיהֶם אַח"כ מ"מ
כִּינּוּ שְׁאִין הָעֲנִיִּים יְכוּלִים לְכַנּוֹס לְפָרְדְּסִים אַחַר רְבִיעָה שְׁנֵיהּ א"כ מְתִיאָשִׁים וּמוֹתְרִין לַכ"א וְע"כ
דְּאִף לְאַחַר רְבִיעָה שְׁנֵיהּ יְכוּלִים לְהַפְּנֵס וְלֹא אִיכְפַת לָן בְּהַפְּסֵד הַקְּרַקַע וְלַת"ק דַּס"ל דְּעַד רְבִיעָה
שְׁנֵיהּ הוּא רַק מְשׁוּם יְאוּשׁ בְּעֵלִים כְּדִין נְמוּשׁוֹת וְנִרְאָה מְזֵה דְּרִשְׁאִין הָעֲנִיִּים לִיפְנֵס אִף אַחַר רְבִיעָה
שְׁנֵיהּ וְהִנֵּה זֶה דְּלֹא חִיָּיִשִׁין אַחַר רְבִיעָה שְׁנֵיהּ לְהַפְּסֵד דְּדוּוּשָׁא הוּא מְשׁוּם דְּהוּי כְּמוֹ מְגֻלְגְּלִין
בְּטוֹפֵחַ דְּפִלִּיגֵי ר"מ וְרַבְּנָן בַּפְּאָה (פ"ה מ"ג) דְּצָרִיף לְהַחְזִיר זֶה לְזֶה אֵת הַהַפְּסֵד כְּמַהוּ"ל גְּבִי פּוֹאָה
וְרַכְפָּה דְּנִהְגִין וְצוּבְעִין בּוֹ עַד ר"ה הוּא ג"כ לְעַנְנֵן שְׁלֹא יִנְיָחַם בְּכּוֹנְנָה אַחַר ר"ה דְּאָסוּר מְשׁוּם
סְחֻרָה: הִנֵּה הַמ"ר הַקָּשָׁה לַר"מ דְּדַמִּיהֶן מְתַבְּעֵרִין עַד ר"ה מָה עֲנִין ר"ה לְכֹאֵן וְכַתּוּב דְּהֵאֵי בְּיַעוּר
אִינוּ עֵיקַר בְּיַעוּר שְׁלֹא שְׁבִיעִית דְּזָמַן הַבְּיַעוּר הוּא בְּשִׁנְהַת הַשְּׁמִינִית וְהֵאֵי בְּיַעוּר הוּא רַק מְדַרְבְּנָן
וְהֵבִיא דְּבַרֵי הַר"ש ז"ל דְּהֵאֵי בְּיַעוּר הוּא גְּזִירָה מְשׁוּם סְחֻרָה ע"ש.

וְהִנֵּה ע"ד הַר"ש ז"ל יֵשׁ לְעֵינֵי דְּאִי גְּזִירָה מְשׁוּם סְחֻרָה אֲפַתֵי מָה זֶה עֲנִין לַר"ה וּבְדַבְּרֵי רַש"י
ז"ל בְּסוּפָה אֲתֵי שְׁפִיר דְּכָל שְׁמִינְתָן אַחַר ר"ה חֲשִׁיב סְחֻרָה מִיָּהוּ הַפְּיָרוֹת עֲצָמָן רַק לְכַתְּחִילָה
אָסוּר לְהַנִּיחָן אַחַר ר"ה מְשׁוּם סְחֻרָה אִף אִין נְאָסְרִין אַח"כ וּבְדַמִּיהֶן מְחֻמְרִין ר"מ שְׁיִתְבַּעְרוּ גְּזִירָה
מְשׁוּם סְחֻרָה וְהַטְעַם דְּהַחְמִירוּ בְּדַמִּיהֶם יוֹתֵר מִהַפְּיָרוֹת עֲצָמָן הוּא כְּמָה שְׁהֵבִיא הַר"ש ז"ל שֶׁם
מְשׁוּם דְּהַפְּרִי עֲצָמוּ מִיְּנַכְר וְהַדְּמִים לֹא מְנַכְרִי וְגִזְרִינּוּ יוֹתֵר שְׁמָא יַעֲשֶׂה בְּהֵן סְחֻרָה ע"ש [יֵשׁ
לְחַקוֹר בְּדָמִים שְׁלֹא שְׁבִיעִית הַחֲזִיבִין בְּבִיעוּר וְהֵינּוּ בְּזָמַן שְׁפָלָה אוֹתוֹ הַמִּין שְׁמַכְר לְדַעַת רַש"י
וְהַרְמַב"ם ז"ל אִם אַחַר שְׁמַכְר הוֹלִיף הַפְּיָרוֹת מִמְּקוֹם שְׁלֹא כְּלָה לְמִקוֹם שְׁפָלָה אִם חֲזִיב לְבַעַר
הַדְּמִים כִּינּוּ דְּבַהַפְּיָרוֹת הוּי זָמַן הַבְּיַעוּר אוֹ דְּבִזָּה ל"ש נוֹתְנִין עָלָיו חוֹמְרֵי הַמְּקוֹם שְׁהִלֵּף לְשֶׁם דְּזֶה
שְׁיִיף רַק בְּפִיָּרוֹת עֲצָמָן שְׁהוֹלִיף דְּנִתְפָּסִין בְּדִינֵי הַמְּקוֹם שְׁהִלֵּף לְשֶׁם אֲבָל הַדְּמִים שְׁלֹא הוֹלִיף אִין
נִתְפָּסִין וְכֵן אִם הוֹלִיף הַדְּמִים לְמִקוֹם שְׁפָלָה וְלֹא הַפְּיָרוֹת כִּינּוּ דְּאוֹתוֹ הַמִּין שְׁלַקַח בְּהַדְּמִים כְּלָה
בְּמִקוֹם זֶה חָל עַל הַדְּמִים תּוֹרַת בְּיַעוּר אוֹ אֲפֹשֶׁר כִּינּוּ דְּעַל הַדְּמִים לִיכָּא תּוֹרַת בְּיַעוּר בַּפ"ע רַק
דְּחַל עָלֵיהֶם הַדְּיָנִים שְׁהִיו עַל הַפְּיָרוֹת כְּשִׁלְקַחְתָּן אִי אֲפֹשֶׁר לְחוּל אַח"כ עַל הַדְּמִים תּוֹרַת בְּיַעוּר
אַחַר ע"י שְׁהוֹלִיכֵן דְּעַל הַדְּמִים מְצַד עֲצָמָן א"א לְחוּל תּוֹרַת בְּיַעוּר וּלפ"ז אֲפִילוּ הוֹלִיף הַדְּמִים
וְהַפְּיָרוֹת שְׁנֵיהֶם לְמִקוֹם שְׁפָלוּ ג"כ אִינוּ חָל עַל הַדְּמִים תּוֹרַת בְּיַעוּר דְּעַל הַדְּמִים נִתְפָּס רַק דִּינֵי
בְּיַעוּר שְׁהִיו עַל הַפְּיָרוֹת בְּשִׁעָה שְׁלַקַחְתָּן אִף הַדְּיָנִים שְׁנַעֲשׂוּ עַל הַפְּיָרוֹת אַח"כ אִין זֶה שְׁיִיף לְהַדְּמִים
וְכִינּוּ דְּבִשְׁעַת לְקִיחָה חָל עָלֵיהֶן תּוֹרַת בְּיַעוּר כְּשִׁיכְלוּ בְּמִקוֹם זֶה לֹא מְהַנִּי תּוֹ הוֹלְכָה לְמִקוֹם אַחַר
שְׁיַחוּל עָלֵיהֶם תּוֹרַת בְּיַעוּר]: אָמְרִינּוּ בַּתּוֹסְפֹתָא (פ"ז) חוֹמְרָה בְּמַע"ש מְבַשְׁבְּעִית שְׁמַע"ש קוֹנָה
אֵת הַקְּנָחַן מִשְׁא"כ בְּשְׁבִיעִית ע"ש וְיֵשׁ לְעֵינֵי אִיף קוֹנִין בְּהִמָּה חֲזָה וְעוֹף מְדָמֵי שְׁבִיעִית דְּהֵא

שביעית מתחללת על בהמה חיה ועוף בין חיים ובין שחוטים ולרבנו דרק על חז"ל הוא רק משום גזירה שמה יגדל מהם עדרים איה מתחלל פירות שביעית על העור שאינו מאכל ומ"ש עור מקנן דבמע"ש תרנוניהו מפיק לה מקרא דבפקר אגב עורו ובנין אגב קננו ואפשר דכשלוקח בדמי שביעית בהמה מתחלל רק על הבשר ולא על העור וצריף ליקח העור מדמי חולין אף נראה שהוא בפשוטו דיכול ליקח כל הבהמה מדמי שביעית ומתחלל גם על העור והטעם דאמרנו שם בתוספתא דחומר בשביעית מבמע"ש דשביעית עשו בו פסולת אוכלין פאוקלין ואוכלי אדם פאוקל בהמה כו' משא"כ במע"ש והנה בהמה קודם הפל הוא אוכל אף מה שאינו ראוי ממנה לאכילה כמ"ש התוס' שבת (כ"ט) גבי טווי לי בר אנונא ושדי מעי לשונרא דחשיב נולד דקודם אגב האנונא חשיב הפל אוכל אדם ע"ש רק מה שאינו ראוי לאכילה הוי פסולת אוכל ולשביעית דפסולת אוכל פאוקל ה"נ נתפס עליהו דשייף בהו קדושת שביעית ורק במע"ש דלא עשו בו פסולת אוכל פאוקל אצטריף קרא דבפקר אגב עורו אבל קנן לא קני שביעית דליפא קרא לרבות: יש לחקור בלוקח בפירות שביעית די"ל ביעור ויש להם חילול דאם לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים אם החילול מהני רק קודם הביעור שיצאו מקדושת שביעית ולא יחול עליהם ביעור או מהני ג"כ חילול אף כשהגיע זמן הביעור והנה למ"ד בסופה (מ"ד) דשביעית אינו מתחלל רק דרף מקח ולהשיטות דלאחר הביעור אסור בהנאה ל"ש מקח אח"כ אף אפשר כיון די"ל חילול אח"כ הוי ממון אף דאסור בהנאה ושייף מקח וכמו פטר חמור דחשיב ממון כיון דאפשר לפדות בשה כ"ד אף זה תלוי אי חילול דדמי שביעית דיצאו לחולין אי בעינו דוקא שנה בשנה וא"כ אינו ממון או הוא כהקדש ומע"ש דשנה מנה שחיללו על ש"פ מחולל ובכלל יש לחקור אי נשאל האיסור שלאחר הביעור אי מהני חילול להפקיע האיסור.

הנה התוס' זבחים (ע"ב ע"ב) כתבו דזה דמהני הולכת הנאה לים המלח אינו בשאר איסורין רק בעכו"ם ומשום דתופסת את דמיה וכשמוליף הנאה לים המלח נראה כאילו מוליף האיסור ומה"ט הוי אמרינו נמי לענין שביעית בכגד שצבעו בקליפי שביעית דינדלק אם היה מתערב באחרים הוי אמרינו דיוליף הנאה לים המלח ע"ש ואע"ג דהתם אחר הביעור ונראה דאף לאחר הביעור תופסת את דמיה אף אין ראיה מזה דיוצא לחולין דהא התם בקליפי שביעית עצמן מיירי ופירות שביעית עצמן אין יוצאין לחולין ע"י חילול רק לענין הכי מהני מה שתופסת את דמיה דמהני בה הולכת הנאה לים המלח וכמו גבי עכו"ם דלא מהני תפיסת דמים להפקיע האיסור מ"מ מהני מה שתופסת דמיה דסגי בהולכת הנאה לים המלח אף שיפקע האיסור מדמי שביעית אחר הביעור ע"י חילול אפשר כיון שפבר חל עליהו תורת ביעור לבערן שוב לא פקע.

והנה הרמב"ם ז"ל כתב (פ"ז ה"ח) פיצד יבער את הדמים דלוקח בהו מאכלות ומחלק ג' סעודות כו' ומשמע מדבריו דלאחר הביעור לוקח מאכלות ונתפסו המאכלות ומחלקן ויצאו הדמים לחולין: אמרינו ר"פ מקום שנהגו דההולף ממקום שפלה למקום שלא פלו חייב לבער משום שנותנין עליו חומרי המקום שיצא משם והנה יש לעיין ל"ל לטעם משום חומרי המקום שיצא משם תי"ל כיון שחל חובת ביעור תו לא פקע אף אם אח"כ יש לחיה בהשדה דאל"כ כשהגיע זמן הביעור ל"ל לבער את פלו יבער רק מקצתו ויהיה מצוי לחיה בשדה ומוכח כל שחל חובת ביעור כשפלה לא מהני מה שאח"כ לא פלה לחיה א"כ כשהולף ממקום שפלה למקום שלא פלה אפילו אי נימא שהוא עתה במקום שהולף לשם ג"כ אי אפשר להפקע ממנו תורת ביעור דאי אפילו אם היה עתה במקום שיצא משם ועתה לא פלה לשם לחיה ג"כ לא מהני א"כ מה שפא למקום שלא פלה לא עדיף מאותו המקום עצמו שהיה בתחילה אם הוא עתה לא פלה דלא מהני

פינון שפכר חל חובת ביעור תו לא פקע ע"י שעתה לא פלה וצ"ל דאם הנה דינו פמקום שהלה לשם פינון דאותו המקום לא פלה מעולם נעשה דינו פמוקה ונפקע ממנו תורת ביעור למפרע וצ"ע בזה: אמרינו במע"ש (פ"ה מ"ו) ערב יו"ט הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית הנה בעור כו' התבשיל בש"א צריף לבער ובה"א ה"ה פמבונער וכתב הרע"ב ז"ל התבשיל שיש בו מפירות שביעית או ממע"ש בשעת הביעור והקשה התו"ט מה ענין שביעית לכאן ואי"ל משום דחייב נמי בביעור חדא דאין ביעורו שנה דהה דהקא מתבערין מן העולם ובשביעית אינו פן לדעת הרע"ב ועוד דטעמא דהקא דאין מממשן נכפר אינו עולה לשביעית דהא גבי שביעית אזלינו פתר טעמא ע"ש והנה הר"ח ז"ל סופה (מ') גבי לקח בפירות שביעית בפשר אלו ואלו מתבערין בשביעית כו' פתב דהביעור הוא ערב יו"ט של פסח בשביעית פמבונאר בפ' בתרא דמע"ש ע"ש ופליאה גדולה מה ענין ביעור של מעשרות לביעור של שביעית ונראה מדבריו דביעור של מעשרות הוא ג"כ על פירות שביעית פמו עלמע"ש ובפורים ומשום דפירות שביעית אקרי קודשפדאמרינו בקידושין (נ"ג) והוי פמו טבל דחייבין בביעור משום דאקרי קדש פדאמרינו בירושלמי מע"ש שם וא"כ ל"ק קושית התו"ט על הרע"ב דהאי ביעור הוא פמו ביעור של מעשרות אף קשה דאיי משפחת לה מה דאמרינו דאוכלין בענבים עד הפסח כו' היינו בשמינית פינון דלעולם בפסח של שביעית צריף לבערן מדין ביעור של מעשרות ואפשר דרק אלו שגלקטו אחר הפסח של שביעית דבמחנך לא חל תורת ביעור וצ"ע בזה: אמרינו פמנחות (ה' ע"ב) מה למנחת העומר שפן מתרת חדש בשביעית נמי שפן מתרת ספיחין כר"ע דאמר ספיחין אסורין בשביעית וכתב רש"י ז"ל ספיחין אסורין תורת שביעית נוהגת בהו וחיובין בביעור משנה שעברה דהא פלה לחיה שפשה הילכף אין העומר מתירן דהא נתבערו פולן כו' והשמ"ק הגיה שם בדברי רש"י ז"ל דחייבין בביעור מחנכה שעברה ועמד בזה בהגהת שמ"ק שם וכתב לכאורה צ"ל משנה שעברה ואולי פנונתו להא דאמרינו בפסחים (נ"ג) ע"ש והיינו דאמרינו שם דאוכלין בגרוגרות עד חנופה ואינו ענין לכאן דזהו רק בגרוגרות ונראה הטעם משום דאמרינו בפסחים (ל"ו) גבי פפורים מהחג ועד חנופה מביא ואינו קורא וכתב רש"י ז"ל דמחנכה ואילף אין זמן הבאה דתניא בספרי אשר תביא מארצה כ"ז שמצויין על פני ארצה שלא פלו לחיה מן השדה ע"ש אלמא דזמן שפלה לחיה מן השדה הוא חנופה: והנה לרש"י ז"ל דס"ל דזמן הביעור הוא קודם הבאת העומר אין להקשות איה מותר להשהות העומר אחר הביעור די"ל משום דכתיב לדורותיכם אף נראה דבשל הקדש אינו נוהג דין ביעור פלל ואף דשביעית נוהג אף בשל הקדש פדאמרינו בירושלמי זה רק לענין שהפירות הני הפקר שהו נעשין הפקר ממילא וא"צ להפקירן פדעת רוב הראשונים ז"ל וזה נוהג אף בשל הקדש אבל ביעור שהוא ודאי מצוה שפוטל על הפעלים לבערן על הקדש ל"ש מצוה הנה הרמב"ם ז"ל פתב (פ"ה מהל' פכורות) דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה דלאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה וכתב הכ"מ דחשיב סחורה דמשפכר מה שפטורה מן הביעור וזה דמקשינו בגמרא מעיסת שביעית פכתב הלח"מ היינו פי היכא דדרשינו לאכלה ולא לסחורה ה"נ נדרוש לאכלה ולא לשריפה וכתב הרי"ט אלגאזי דא"צ לזה דמקשינו שם מעיסת שביעית אמאי חייבת בחלה ג"כ משום דלאכלה ולא לסחורה דכמו דבכור פטור מן הביעור משום דאסור לשרוף קדשים פשרים ה"נ חלה פטורה מן הביעור דאסור לשרוף תרומה טהורה א"כ משפכר במה שפטור מן הביעור ע"ש והנה א"א לומר פן דהא אמרינו בהדיא אין לוקחין תרומה בדמי שביעית ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא ביאנה לבית הפסול והיינו בשעת הביעור אלמא לא נפטרה תרומה מן הביעור אף דאסור להפסיד

תְּרוּמָה וְאֵי אִסּוּר הַפֶּסֶד תְּרוּמָה טְהוֹרָה דּוּחָה בְּעוֹר הו"ל לְמִימַר מְשׁוּם לְאַכְלָה וְלֹא לְסַחֲרָה דְּמִשְׁתַּפֵּר בְּמָה שֶׁנִּפְטָר מִן הַבְּעוֹר אֲלֵא וְדַאי שְׂאִין אִסּוּר הַפֶּסֶד תְּרוּמָה טְהוֹרָה דּוּחָה בְּעוֹר וְזֶה בְּבִיעוּת שְׂבִיעִית דָּאָם יִהְיֶה בְּכוֹר יִהְיֶה פְּטוּר מִן הַבְּעוֹר הַטַּעַם הוּא דְּהִקְדָּשׁ אֵינוֹ חַיִּיב בְּבִיעוֹר ג) סְפִיחֵין אִסּוּרִין בְּשְׂבִיעִית וּפְלוּגְתָא דר"ע וְחֻכְמִים דלר"ע אִסּוּרִין מְדַאֲוֵרֵי תָּא וְלַחֲכָמִים רַק מְדַרְבְּנָן הֵנָּה אֵי סְפִיחֵין אִסּוּרִין אֶף בְּהִנָּאָה הַשְּׁעָה"מ כָּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּסְפִיחֵין מְוֹתֵרִין בְּהִנָּאָה דְּכָל הָרֵאשׁוּנִים ו"ל הִזְכִּירוּ רַק אִסּוּר אֲכִילָה וְתִ' בְּזֶה קִוְשֵׁית הַר"ש ו"ל (פ"ט דְּשְׂבִיעִית) אִיךָ מִשְׁפַּחַת לֶה בְּעוֹר בִּירָק לר"ע הָא אֶף קוֹדֵם הַבְּעוֹר אִסּוּרִין מְשׁוּם סְפִיחֵין וְכָתַב הַשְּׁעָה"מ דְּלֹאֲחַר הַבְּעוֹר אִסּוּרִין אֶף בְּהִנָּאָה ע"ש.

וְהֵנָּה בְּזֶה יֵשׁ לְיִשְׁבֵי ג"כ קִוְשֵׁית הַמ"ר עַל הָא דְּאִמְרִינָן בְּמו"ק מְרַבִּיעִין מִים עָרַב שְׂבִיעִית פְּדֵי שְׂיִצְאוּ יִרְקוֹת בְּשְׂבִיעִית הָא הוּוּ סְפִיחֵין וְאִסּוּרִין לְכ"ע עַכ"פ מְדַרְבְּנָן ע"ש וְאֵי מְוֹתֵרִין בְּהִנָּאָה ל"ק וְהֵנָּה יֵשׁ לְהִבִּיא עוֹד רְאָיָה דְּסְפִיחֵין מְוֹתֵרִין בְּהִנָּאָה דְּאִמְרִינָן בְּב"מ (ק"ח) גְּבִי שׁוּמְרֵי סְפִיחֵי שְׂבִיעִית דְּנוּטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלְשָׁפָה מְשׁוּם דְּחִוְשֵׁישֵׁין לְבַעֲלֵי זְרוּעוֹת ע"ש וְהָא סְפִיחֵין אִסּוּרִין וְזֶה הִנָּאָה יֵשׁ לְבַעֲלֵי זְרוּעוֹת שְׂיִטְלוּם וְאֵי מְוֹתֵרִין בְּהִנָּאָה אֲתִי שְׁפִיר.

עוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִמ"ש הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ד ה"ה) סְפִיחֵין שֶׁל שְׂבִיעִית שְׂיִצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית אִסּוּרִין בְּאֲכִילָה וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיַד אֲלֵא חוֹרֵשׁ פְּדִירָכּוּ וּבְהִמָּה רוּעָה פְּדִירָכּוּ ע"ש וְאֵי סְפִיחֵין אִסּוּרִין אֶף בְּהִנָּאָה אִיךָ בְּהִמָּה רוּעָה פְּדִירָכּוּ הָא נִהְנָה מִסְפִּיחֵי שְׂבִיעִית בְּשִׁלְמָא לְעֵגְנֵן אִסּוּר הַפֶּסֶד פִּירוֹת שְׂבִיעִית דְּוָקָא בְּיַד אִסּוּר אֲבָל בְּהִמָּה רוּעָה פְּדִירָכּוּ פְּדִירָכּוּ בְּתוֹסְפָתָא וְהִבִּיאָה הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ה ה"ה) מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְלִבְהִמָּתָה וְלַחֲזִיהָ ע"ש אֲבָל הֵכָא לְעֵגְנֵן אִסּוּר סְפִיחֵין אֵי אִסּוּרִין בְּהִנָּאָה אִיךָ בְּהִמָּה רוּעָה פְּדִירָכּוּ.

עוֹד אִמְרִינָן מִמִּין הַצּוֹבְעִין סְפִיחֵי סְטִים וְקוֹצָה י"ל בְּעוֹר וְלִדְמִיָּה בְּעוֹר אֲלֵמָא דְּקוֹדֵם הַבְּעוֹר מְוֹתֵרִין וְפִ' רש"י ו"ל בְּב"ק (ק"א ע"ב) דְּמַש"ה נִקְטַ סְפִיחֵי דְּבְשְׂבִיעִית לִיכָא אֲלֵא סְפִיחֵין מִיְהוּ מְרַש"י ו"ל אֵין לְהִבִּיא רְאָיָה דְּסְפִיחֵין מְוֹתֵרִין בְּהִנָּאָה מְדַשְׁרֵי לְצַבּוּעַ בְּהוּ קוֹדֵם זְמַן הַבְּעוֹר דְּרַש"י ו"ל לְשִׁיטְתָּיָה דְּכָל אִסּוּר סְפִיחֵין הוּא רַק לֹאֲחַר הַבְּעוֹר אֶף הַרְמַב"ם ו"ל בְּפַה"מ רפ"ז דְּשְׂבִיעִית גְּבִי סְפִיחֵי סְטִים וְקוֹצָה דִּי"ל בְּעוֹר כָּתַב דְּנִקְרָא פֶּן מְפָנִי שְׂיִקְצְרוּהוּ וְיִצְמַח וְהוּא לְעוֹלָם סְפִיחֵ ע"ש וְהָא הַרְמַב"ם ו"ל ס"ל דְּסְפִיחֵין אִסּוּרִין לְעוֹלָם א"כ אִיךָ מְוֹתֵר לְצַבּוּעַ בְּהוּ קוֹדֵם הַבְּעוֹר וּמוֹכַח נְמִי דְּסְפִיחֵין מְוֹתֵרִין בְּהִנָּאָה הֵנָּה כָּתַב הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ג ה"א) הַדְּלוּעִין שְׂמִקְנִימָן לְזַרְעַ אִם הִנְקִישׁוּ לְפָנֵי ר"ה וְנִפְסְלוּ מִלְּאֲכֹל אֲדָם מְוֹתֵר לְקִיּוּמָן בְּשְׂבִיעִית שְׁהוּ מְפִירוֹת שְׂשִׁית וְאִם לֹא אִסּוּרִין כְּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית ע"ש וְהָא הֵכָא שְׂמִקְנִימָן לְזַרְעַ אֲלֵמָא דְּסְפִיחֵין אִסּוּרִין אֶף בְּהִנָּאָה מִיְהוּ יֵשׁ לְעֵינֵן דְּהָא הֵכָא אִסּוּר מְדַאֲוֵרֵי תָּא לְזַרְעַ פִּינָן דְּסְפִיחֵין אִסּוּרִין רַק מְדַרְבְּנָן וּפִירוֹת שְׂבִיעִית אִסּוּר לְזַרְעוֹ דְּמִפְסִידָן וְכַמ"ש הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ד ה"ה) סְפִיחֵין שֶׁל שְׂבִיעִית שְׂיִצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית אִסּוּרִין בְּאֲכִילָה וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיַד מְשׁוּם הַפֶּסֶד ע"כ נִרְאָה דְּאֵין פְּנוּנַת הַרְמַב"ם ו"ל כָּאֵן דְּהָאִסּוּר הוּא מְשׁוּם סְפִיחֵין אֲלֵא שְׁהוּ כְּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית שְׂאִסּוּרִין בְּאֲכִילָה מְדַרְבְּנָן וְלְזַרְטוֹן מַה"ת.

עוֹד כָּתַב שָׁם הַרְמַב"ם ו"ל וְכֵן הִירְקוֹת כּוֹלָן שְׁהוֹקִישׁוּ לְפָנֵי ר"ה מְוֹתֵר לְקִיּוּמָן בְּשְׂבִיעִית וְאִם הִיוּ רַבִּים אִסּוּר לְקִיּוּמָן מְשׁוּם סְפִיחֵים וְכָתַב שָׁם הַכ"מ וז"ש רַבְּנֵי אִסּוּר לְקִיּוּמָן מְשׁוּם סְפִיחֵים כְּלוּמַר שְׂאֵעַפ"י שְׁהִיָּה רְאוּי לֹמַר שְׂמְוֹתֵר לְקִיּוּמָן כְּמוֹ שְׂמְוֹתֵר לְקִיּוּמָן הַסְפִּיחֵים אִסּוּר לְקִיּוּמָן מְפָנִי מְרִאִית הַעֵינֵן ע"ש וְאִפְשָׁר דְּכּוֹנְנַת הַכ"מ הוּא מְשׁוּם דְּסְפִיחֵין אִסּוּרִין רַק בְּאֲכִילָה וּמְוֹתֵר לְקִיּוּמָן לְשִׁאֲר

הנאות ורק בזה אסור מפני מראית העין: אף מדברי התוס' תענית (ו' ע"ב) מוכח להדיא דספיחין אסורין אף בהנאה שכתבו על הא דאמרין דנהגין ושורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתירד רביעה שניה דהוא כמ"ד ספיחין מותרין ע"ש ומוכח דמאן דאסר ספיחין אסורין אף בהנאה וכן מוכח מהירושלמי (פ"ט ה"ה) דאבעי לן תבן של שביעית מהו שיהא אסור משום ספיחין ע"ש ואף דבתבן ל"ש אכילה כ"א הנאה: כתב הר"ש ז"ל (פ"ט דשביעית) וכ"כ הרמב"ן ז"ל על התירה דאף דאזלינן בירק בתר לקיטה אבל לעגן אסור ספיחין בעינן שיהיו בשביעית אבל בתבואה אזלינן בתר הבאת שלישי אף לעגן אסור ספיחים כדאמרין בתוספתא ע"ש ונראה טעם הדבר דשאני תבואה מירק דזה דאזלינן בירק בתר לקיטה אשפחו רק לעגן סדר השנים א"כ לעגן שניחשבו של שביעית אזלינן בתר לקיטה אבל לאסור ספיחים שהוא אסור פרטי שמה שגדל בשביעית בתבואה ובירקות אסור משום ספיחים ואין זה משום דשם פירות שביעית עליהן דהא פירות האילן שהם פירות שביעית ואינם אסורין משום ספיחים בזה לא אמרינן דכל שגלקט בשביעית חשיב כמו גדל בשביעית אבל זה דאזלינן בתבואה בתר הבאת שלישי אינו רק לעגן סדר השנים דאף במוכר שדהו לעכו"ם אם הביאה שלישי ביז ישראל חייבת במעשר וכיז עכו"ם פטורה וכן אילן הגדל בבית דפטור מן המעשרות תלוי בהבאת שלישי כדאמרין בירושלמי ומשום דחשיב כאילו גדל פלו בבית וה"נ לעגן ספיחים: [הקשה הר"ש ז"ל שם נהי לרבנן משפחת לה ביעור בירק באותן שגדלו בששית ונלקטו בשביעית דחייבין בביעור דאזלינן בתר לקיטה ואסור ספיחין ליכא עליהו משום שגדלו בששית אבל לר"ש אף משפחת לה ביעור בירק הא ס"ל דאז"ל חייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית וא"כ הו"ל ספיחין ותי' דמשפחת לה כשהתחילו לצאת בששית ונגמר רוב גדולן בשביעית דלא מתסרי משום ספיחים וקרינן ביה גדל בשביעית לעגן ביעור פיון דרוב גדולן בשביעית ואמרין בירושלמי ומייתי לה בפ' הנודר מן הירק דבצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית פיון שרבה עליו החדש מותר ואפילו מאן דאסר מודה בנטוע ועומד ומדאזלינן בתר רובה להקל כ"ש להחמיר ע"ש.

והנה בנדרים (נ"ח) אמרינן רש"א כ"ד שי"ל מתירים כו' לא נתנו חכמים שיעור כו' א"ל ונהי שביעית אז"ל מתירין ולא נתנו חכמים שיעור אמר להם אף אני לא אמרתי אלא לביעור ופי' הרא"ש ז"ל שם וכן התוס' בשם ר"א ז"ל דמייירי בפירות ששית שנכנסו לשביעית וגדלו משהו בשביעית דחייבין בביעור כפירות שביעית ע"ש וקשה הא ר"ש ס"ל דאין לה דבר שחייב בביעור אלא שגדל בשביעית ונלקט בשביעית ועכ"פ רוב גדולן בשביעית בעינן וא"כ הכא שגדלו רק משהו בשביעית אף חייבין בביעור והנה התוס' הביאו שם בשם הר"מ ז"ל דלא מייירי בפירות ששית שנכנסו לשביעית רק של ששית שעקרו ונטעו בשביעית והוסיף כ"ש ע"ש ובזה י"ל דמקרי לר"ש גדל בשביעית ונלקט בשביעית פיון דעקרו וחזר ונטעו הגידולין של עתה הו' כולן בשביעית ולהרא"ש והר"א ז"ל צ"ל דס"ל כחז תי' בתוס' (ר"ה ט"ו) דר"ש קאמר לה רק לעגן אתרוג ולא לעגן שאר ירק ע"ש: הביאו התוס' פסחים (נ"א ע"ב) בשם ר"נ גאון שהקשה דהתם קאמר ר"ש פל הספיחין אסורין חוץ מספיחי פרום ובשביעית קאמר ר"ש פל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ותי' דהיא דשביעית מייירי בספיחים שגדלו בששית ונכנסו לשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור והיא דפסחים דכל הספיחין אסורין מייירי בספיחין של שביעית עצמה ע"ש.

והנה יש לעיין דאמרין בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל (פלאים פ"א מ"ט) הטומן לפת וצנונות תחת הגפן כו' אינו חושש כו' ולא משום פלאים ולא משום שביעית ונטלין בשבת ומוקמינן כר"ש דגורר אדם מטה וכסא בשבת ואינו חושש משום חריץ ומקשינן איה מתוקמא כר"ש הא אמרינן

אין חוששין משום שביעית אית לן למימר שביעית דר"ש היא הא ר"ש מתיר בספיחי שביעית ומשגינן אע"ג דר"ש מתיר בספיחי שביעית אית ליה משום קדושת שביעית והכא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית ועיין בר"ש ז"ל שם ומוכח דר"ש ל"ל איסור ספיחין פלל ונאף אותן שגדלו בשביעית ובריש קידושין פתבו התוס' בשם ר"נ גאון דהיא דשביעית מיירי בירק שגדל רובו בששית ונכנס לשביעית דבירק אזלינן לשביעית בתר רוב גידולין ולא בתר לקיטה בין לספיחין בין לסחורה ע"ש.

והנה יש לעיין דמסקינן בירושלמי ערלה (פ"ב ה"ח) דר"ש דס"ל כל הספיחין מותרין אין זה רק בספיחי ירק דאף בספיחי תבואה פן ע"ש והא בתבואה לכ"ע אזלינן בתר הבאת שליש לשביעית [פתבו התוס' פסחים שם לר"ש דמ"ה ספיחי פרוב שאני משאר ספיחין ומותרין משום שדומה לאילן כדאמרין בכתובות פרוב הניח לנו אבא והיינו עולים בו בסולם ע"ש היינו לפי שדומה בגבהו לאילן והנה יש להביא לזה מהירושלמי ספ"ד דמעשרות תני ר"ח את שהוא עולה מגזעו מין אילו משרשיו מין ירק התבון הרי הפרוב עולה מגזעו ומשגינן פאן בנדאי פאן בספק היינו שפרוב ספק אילן הוא שפעמים עולה מן הגזע ופעמים מן השרשין ועיין בהמפרשים ז"ל שם וא"כ אינו רק שהוא דומה לאילן שאף הוא עצמו ספק אילן]: אמרינן (פ"ה מ"ט) משאלת אשה לתברתה החשודה על השביעית כו' אבל לא תבור ולא חטחון עמה ופי' הר"ש ז"ל דחשודה על השביעית היינו לאכול פירות שביעית אחר הביעור וכן פי' רש"י ז"ל בגיטין והנה לפ"ז מיירי הכא אחר הביעור דוקא ויש לעיין ל"ל משום חשודה לאכול אחר הביעור תי"ל משום איסור ספיחין דבורר וטחינה הוא בתבואה ותבואה של שביעית הוא לעולם ספיחין דאם הביאה שליש בשביעית דאז קדושת שביעית עליה הוי נמי ספיחין כמ"ש הר"ש ז"ל (פ"ט ה"א) א"כ אפילו קודם הביעור אסור מיהו רש"י ז"ל שפי' הטעם משום ביעור לשיטתיה אזיל דס"ל דאף ספיחין אסורין רק אחר הביעור אבל הר"ש ז"ל דס"ל שם דספיחין אסורין לעולם א"כ תי"ל משום ספיחין נאף קודם הביעור אסור לטחון עמם ונראה משום דאמרין בגיטין שם מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבא בע"ה דר"מ וטומאה וטהרה מדרבנן ע"ש ומפלל דבשביעית איסור דאורייתא ואילו משום ספיחין לרבנן הוא ג"כ אינו מדאורייתא.

והנה לשיטת הרמב"ן ז"ל על התורה דכל דין ביעור הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא א"כ זה דאמרין סיפא בע"ה דר"מ וטו"ט מדרבנן מפלל דרישא מדאורייתא צ"ל משום דשם שביעית מדאורייתא א"כ שפיר י"ל שהוא משום ספיחין ואסור לטחון עמם אף קודם הביעור: יש לעיין באיזה ירקות אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח בשביעית דדוחק לומר בשל ששית דא"א להם שלא יכמושו ואיכא למ"ד אין יוצאין בכמושין ואין לומר ג"כ בירק מחו"ל דקודם שהתיר רבי להביא ירק מחו"ל מא"ל מיהו להר"ש ז"ל אפשר לומר בהנה ששהתחילו ליגדל בששית ונכנסו לשביעית דהנה אין אסורין משום ספיחין אף הרמב"ם ז"ל ס"ל (בפ"ד) דאף אלו שנכנסו מששית לשביעית תורת ספיחין עליהו ואסורים ולהרמב"ם ז"ל ירקות המותרות בשביעית הוא הפיגם והירבוזין כו' לפי שאין אדם זורעין אותן לא גזרו עליהן וכן ספיחין העולין בשדה בור ובשדה גיר ובשדה זרע ע"ש אף זה רק לרבנן דספיחין אסורין רק מדרבנן ובאלה לא גזרו לפי שאין אדם נפנה לשם כמ"ש הרמב"ם ז"ל אבל לר"ע דספיחין אסורין מה"ת אף אלו אסורין א"כ לר"מ במה יוצאין בפסח: אמרינן בנדרים (נ"ג) הנזדר מן הירק בשאר שני שבוע אסור בירקות גנה ומותר בירקות השדה ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגנה ופי' הר"ן ז"ל דבשביעית א"א לומר

שנתפגין לירק גנה דהא אין זורעין ואין נוטעין בשביעית אלא ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתפגין ע"ש.

והנה יש לעיין נהי דאין זורעין בגנות מ"מ הא איכא ספיחין ונתפגין להם ומה לירקות שדה שעולין מאליהן נתפגין כ"ש בגנות שזרעו בהן ערב שביעית דמצוי בהן ספיחין יותר ונראה לומר משום דספיחין אסורין מש"ה א"א לומר שנתפגין לירקותגנה אבל ירקות השדה שעולין מאליהן כמ"ש הר"ן ז"ל באלו נראה דליכא אסור ספיחין דירקות שדה הן הירקות המדבריות כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפה"מ עוקצין (פ"ג מ"ב) ולא גרעי מן העולים בשדה בור שפתב הרמב"ם ז"ל שאין אסורין משום ספיחין לפי שאין אדם נפנה לשם לזרען וכ"ש העולין במדבר שאין זורעין שם לעולם וכן נראה ממ"ש הרמב"ן ז"ל על התורה ז"ל ותנו נמי הפיגם והירבוזין וכולה מתני' עד וניקחים מכ"א בשביעית שאין פיוצא בהם נשמר וי"א שאלו הנזפרים וכל פיוצא בזה שאין דרוך בנ"א לזרען אבל הם מאליהן יוצאין בהרים ובגהרות אין בהם אסור ספיחין כלל אעפ"י שצמחו בשביעית שלא גזרו אלא בנזרעים כדי שלא יבוא לזרעם וכן נראה זה מן הגמרא בירושלמי עכ"ל א"כ ירקות השדה שהן העולין במדבר אין בהם משום ספיחין והנה רש"י ז"ל בנדרים שם פתב דהטעם דהנזדר מן הירק בשביעית מותר בירקות גנה משום שהפקירו הגנות לעניים ואין מסתפקין אלא בירקות השדה ע"ש ולא פ"י משום דירקות גנה אסורין משום ספיחין דלטעמיה אזיל דס"ל דספיחין אין אסורין אלא אחר הביעור א"כ קודם הביעור אמאי מותר בירקות גנה: ונראה עוד יותר דאף לר"ע דספיחין אסורין מדאורייתא ג"כ מותרין בירקות שדה דירקות השדה הן שעולין מאליהן כמ"ש הר"ן ז"ל בנדרים שם והן מין בפ"ע פמה שהביא שם הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל ובריש פלאים אצטריף לאשמעינן דירקות שדה אינם פלאים עם ירקות גנה] א"כ אותן המינים עולין מאליהן ואין זורעין אותם והרמב"ם ז"ל (רפ"ד) מהל' שמיטה פתב דירקות העולין מאליהן א"ל זרע כלל ע"ש א"כ אותן המינים ה"ה בפירות האילן דל"ש בהן ספיחין משום דאינן נזרעים דספיחין מפקינו מהן לא נזרע כו' וכיון דאותן מינים אין נזרעים אלא מאליהן יוצאין ל"ש בהם אסור ספיחין אף לר"ע מיהו העולין מאליהן בגנות פתב הרמב"ם ז"ל (רפ"ד) שם דאסורין מדרבנן משום גזירה שמה זרע אבל ירקות השדה העולין מאליהן במדבריות דל"ש זה מותרין אף מדרבנן.

והנה בזה מתנישב מה שהקשה הר"ש ז"ל (בפ"ט) איך משפחת לה ביעור בירק הא אסור משום ספיחין והוכיח שם מפמה מקומות שיש ביעור בירק ולפ"ז דבשביעית הנה כל סיפוקן מירקות שדה פדאמרינן בנדרים ושפיר יש בהם ביעור דאין אסורין משום ספיחין וכן מה שהקשה שם לר"ש דס"ל כר"ע דספיחין מה"ת ובהד"א ס"ל לר"ש דיש ביעור בירק דהאמר ר"ש כל ירק אהד לביעור אוכלין ברגילה עד שיכלו סגירות של בקעת בית גטופה ע"ש ג"כ ל"ק דהתם נמי בירקות שדה דאמרינן בעוקצין (פ"ג מ"ב) ושאר כל ירקות שדה חוץ מכרשי שדה ורגילה ונץ החלב ע"ש אלמא דרגילה היא מירקות שדה ובירקות שדה אף לר"ע אינו אסור משום ספיחים וכן מה שהביא הר"ש ז"ל שם מההיא (דפ"ח מ"ג) את שזרכו לאגוד בבית אוגדין אותו בשוק כגון הכרשיין ונץ החלב אלמא דמותרין בשביעית ע"ש הוא ג"כ בירקות שדה דנץ החלב הוא מירקות שדה פדאמרינן בעוקצין וכן הכרשיין הם פרישי שדה ומתנישב ג"כ מה שהקשיתי במה יוצאין ידי חובתם בפסח בשביעית דשפיר יוצאין בעולשי שדה דיוצאין בהם פדאמרינן בפסחים: אמרינן בתרומות (ספ"ו) רע"א אין משלמין אלא ממין על מינו לפיכך אם אכל קשואין של ערב שביעית ימתין לקשואין של מוצאי שביעית וכתב בפה"מ לפי שאינו יכול לשלם מפירות

שביעית לפי שהן הפקר ואין משלמין מן ההפקר ע"ש וקשה תי"ל דהו ספיחין ור"ע לטעמיה דספיחין אסורין מה"ת וכבר עמד בזה בתוס' רע"ק ות"י דבא ליתן טעם דא"א לשלם אף בקשוואין שגדלו קצת קודם שביעית ונגמרו בשביעית דלא מקרי ספיחים כמ"ש הר"ש ו"ל ע"ש אף א"א לומר פן דהא הרמב"ם ו"ל לא ס"ל כהר"ש ו"ל בזה וס"ל דכה"ג אסור משום ספיחים ולפ"ז זה דהנצרה לומר הטעם משום הפקר הוא משום דהיה אפשר לשלם מקשוואין של ירקות שדה דכל הירקות יש פיוצא בהו בירקות שדה חוץ מפרוב פדאמרינו (בפ"ט) כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי פרוב שאין פיוצא בהו בירקות השדה וכתב בפה"מ שלא ימצאו בהו במדבר ואף שכתב הרמב"ן ו"ל דירקות השדה הן מין בפ"ע ור"ע ס"ל דאין משלמין ממין על שאינו מינו מ"מ שאינו מינו לענין תרומה מקרי רק כל שהן פלאים זה בזה פדאמרינו (בפ"ב דתרומות) וירקות שדה וירקות גנה אינם פלאים זה בזה פדאמרינו בריש פלאים: פתב הרמב"ם ו"ל (פ"ד הט"ו) עבר וזרע בשביעית ויצא לשמינית אם זרעו לזרע כו' וכתב הראב"ד ו"ל לא מצינו בזרע בשביעית שום היתר שהרי אמרו הנוטע והמבריך כו' והנוטע בשביעית במזיד יעקור כו' ע"ש ונראה דזה דאמרינו הנוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור הוא ונקא בנוטע ולא בזרע לא מבעיא להטעם דאמרינו בגיטין מפני שישאל מונין לשביעית ואין מונין לשבתות זה נדאי ל"ש רק בנטיעה אף להרמב"ם ו"ל שפסק (בפ"א הי"ב) כהטעם בגיטין שם לפי שחשדו ישאל על השביעית ולא נחשדו על השבתות נראה דזה רק בנטיעה דהנה יש לעיין דאמרינו שם לר"מ בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ואמאי במזיד יעקור מ"ש משאר מלאכות שבת מהמבשל בשבת דאמרינו לר"מ במזיד יאכל למוצאי שבת ולא אמרינו שיקלה לגמרי והטעם הוא דבכל מלאכות לר"מ שרי למוצ"ש בכדי שיעשו פדי שלא יהנה ממלאכת שבת וזה שייך רק בשאר מלאכות אבל בנטיעה ל"ש שישמתין דהא האילן גדל והולך ונמצא לעולם הוא נהנה ממה שנטע בשבת ומש"ה יעקור וכן הוא בשביעית זה דיעקור הוא פדי שלא יהנה ממה שנטע בשביעית והחילוק רק דבשביעית אף בשוגג יעקור דנחשדו על השביעית ויאמר שוגג הייתי כמ"ש הרמב"ם ו"ל אף זה רק בנטיעה אבל בזרע בשביעית צריך רק להמתין במוצאי שביעית פדי שייזרע ויגמר הפרי: והנה התוס' ר"ה (ט' ע"א) ד"ה וקציר כתבו דאסור ספיחים אפילו קודם הביעור פדין נזרע פדי ע"ש ונראה מדברי התוס' דכל שזרע פדי נדאי אסור ובהא לא פליגי אף השפח"כ על התורה הביא בשם הרא"ם ו"ל על ההיא דענבי נזיריה לא תבצור דבא הכתוב להשמיענו דאם עבר וחרש וזרע וחרר והפקירם מותרין באכילה ע"ש.

והנה טעם התוס' דאם זרע פדי אסור לכ"ע נראה ממ"ש התוס' בנדרים (נ"ח) גבי שביעית דאוסרת במשהו דמירי בבצל של ששית שנטעו בשביעית ומכיון שהוסיף משהו אסר כלו וכמו כה"כ דעיקרו נאסר דזרעו מעיקרא בהשרשה משום דתחילת זריעתו באיסור וה"נ תחילת זריעתו באיסור ע"ש ונראה מדברי התוס' דאין רק שחל עליו קדושת שביעית אלא שצאסר לגמרי כיון דזריעתו הנה באיסור דאסור לזרוע בשביעית והוי כמו כה"כ כיון דזרעו באיסור נאסר א"כ כ"ש הגידולין דנאסרין בזרע בשביעית דבאין מזריעת איסור כמו בכה"כ: ד) אמרינו בסוכה (מ') אין מוסרין פירות שביעית לתוף המשרה ולתוף הפבוסה וכתב הר"ח ו"ל שם דהיינו בורית של שביעית אף הרמב"ם ו"ל (בפ"ה ה"י) פתב מיני פבוסים כגון בורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהו שצאמר והיתה שבת הארץ לכם לכל צרכיכם אבל אין מכבסין בפירות שביעית כו' שצאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה כו' ולא למשרה ולא לכבוסה וכתב הכ"מ והרמב"ם ו"ל פסק פרבנו דאין מוסרין פירות שביעית לתוף המשרה ולתוף הפבוסה וסבר רבנו

דע"כ לא פליגי רק בפירות משום דכתוב לאכלה אבל במיני פבוסים שאינו פירות אף לרבנו מכבסום בהם ובירושלמי אמרינו מיני פביסות מהו שתחול עליהן קדושת שביעית ופשיטנו מההיא דהוסיפו עליהן הבורית והאהל ופי' דקדושת שביעית חלה על הפביסה ומש"ה מכבסין בהן ואע"ג דר"פ לולב הגזול הקשו לרבנו דממעטו משרה וכבוסה הא פתיב לכם ומשמע לכל צרכיכם ותי' דלכם דומיא דלאכלה דהנאתו וביעורו שוין יצאה משרה וכביסה דהנאתו אחר ביעורן י"ל שלא אמרינו פן אלא בפירות דשייך לאכלה אבל מיני פביסות דל"ש בהם לאכלה שפיר נתרבו מלכם אעפ"י שהנאתו וביעורו אינו שונה ע"ש.

והנה יש לעיין טובא א"כ עצים אמאי אין בהם קדושת שביעית ומשום דאין הנאתו וביעורו שונה וכן הרמב"ם ז"ל פסק (פ"ז הי"ד) דעצים אין בהם קדושת שביעית ומה לי דאין הנאתו וביעורו שונה הא אין בהם אכילה ומ"ש ממיני פבוסים דקדושת שביעית חלה עליהן ונראה דזה דמיני פבוסים פגון פורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן הוא משום דבורית חזי לרחיצת גופו וכן אהל חזי לרחיצת גופו דהא אמרינו אשה לא תחוף לא בנתר ולא באהל ובה הוי הנאתו וביעורו שוין וע"כ צ"ל פן להר"ח ז"ל דבורית אין נותנין אותו לתוף הפביסה וע"כ דקדושת שביעית חלה עליה ובהדיא אמרינו דהוסיפו עליהם הבורית והאהל ואמאי הא בעינו הנאתו וביעורו שונה וע"כ יש בהם שאר הנאות דהנאתו וביעורו שונה ומש"ה קדושת שביעית חלה עליהן רק ס"ל להרמב"ם ז"ל דזה דאסורין פירות שביעית בשאר הנאות שאין הנאתו וביעורו שונה הוא רק במידי דחזי לאכילה ולהר"ח ז"ל הוא בכ"ד אמרינו בתוספתא (פ"ה) הבורית והאהל כו' י"ל שביעית ולדמיהם שביעית י"ל ביעור ולדמיהם ביעור ע"ש ומפאן קשה על הרמב"ם ז"ל שכתב דכל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה ומין הצובעים אף שקדושת שביעית חלה עליהן א"ל ביעור והא פורית ואהל שיהן מיני פבוסים ומ"מ י"ל ביעור].

[הקשו התוס' ב"ק (ק"ב) לר' יוסי דס"ל לא בעינו הנאתו וביעורו שוין וא"כ עצים יש בהם קדושת שביעית איה מותרין עצים בא"י להסיק בהן תנור אחר הביעור ע"ש וקשה מה זה שייך לביעור דאף אי עצים יש בהם קדושת שביעית מ"מ ביעור אין להם שהרי אינם פלים מן השדה ואמרינו (פ"ז דשביעית) דלילבי האלה והבטנה אף שי"ל שביעית א"ל ביעור ואמרינו בירושלמי משום דסופן להקשות ונעשין פאביהן דנעשין פצע ונעץ אינו פלה וכ"ש עצים עצמן דל"ש ביעור דאינו פלום]: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ז הט"ו) קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעין י"ל שביעית ולדמיהם שביעית אבל א"ל ביעור כו' וכתב הכ"מ דמיירי בגרעינין של שאר פירות וראונו להסקה וי"ל שביעית פינו שעיקר הפרי ראוי למאכל אדם חלה קדושת שביעית עליהן ע"ש ונראה הטעם דהקליפין אף שאינו ראוי פינו דעיקר הפרי ראוי למאכל אדם הו"ל פסולת אוקל ושביעית חל על פסולת אוקל כדאמרינו בתוספתא דחומר בשביעית מבמעשר שעשו בו פסולת אוקל פאוקל כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הי"ט) אין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא ראוי למאכל בהמה אבל מסיקין בגפת ובגין של שביעית ע"ש והוא מהתוספתא ונראה דקדושת שביעית חלה על גפת וזגין שהן פסולת אוקלין וזה דמסיקין בהן הוא משום דאין ראויין לדבר אחר ואף דהסקה חשיב אין הנאתו וביעורו שונה הרי כתב הכ"מ גבי פורית ואהל דכל שאינו מאכל אדם מותר אף בדבר שאין הנאתו וביעורו שונה ובה לא אולינו בתר עיקר הפרי: והנה זה דאין שורפין תבן וקש של שביעית דקדושת שביעית חלה על תבן וקש נראה דזה אינו משום דראוי למאכל בהמה וקדושת שביעית חלה פעל שאר אוקלי בהמה דהא סיאה ואזוב וקורנית עומדין טפי למאכל בהמה מתבן וקש כדמוכח משבת פ' מפניו דאמרינו דסיאה ואזוב וקורנית אם

הכניסן לעצים אין מסתפקין מהם בשבת וכתבו התוס' דוקא אם הכניסם לעצים אבל בסתמא הוי כמו שהכניסן למאכל בהמה ובחבילי קש אמרינן שם דאם התקינם למאכל בהמה מטלטלין אותם וכתב רש"י ו"ל דהתקינם היינו הנמינם אבל בסתמא לא ולענין קדושת שביעית בסיאה ואזוב וקורנית אמרינן רפ"ח דשביעית דתלוי במחשבה ובתבן וקש של שביעית אשפחן בכמה דוכתי דקדושת שביעית חלה עליהן ולא מצינו שיהא תלוי במחשבתו דדוקא אם הנמינם למאכל בהמה ונראה דזה דקדושת שביעית חלה על תבן וקש הוא משום פסולת אונל שהו פסולת של דגן וזה דאין מסיקין בהן הוא משום דראויין למאכל בהמה והוי הפסד אי מסיקין בהן: פתב הר"ש ו"ל (פ"ט מ"ז) על ההיא דמאימתי שורפין תבן וקש של שביעית משתרד רביעה שניה היינו דמשתרד רביעה שניה ונתבטל מה שבשדה ממאכל חיה פקעה קדושת שביעית ממה שבבית ואף בלא ביעור מותר לשורפו והקשה התו"ט אמאי א"צ לבטרו פינו שפלה לחיה וכתב פינו דאילו זה שהוא בבית אם היה בשדה ג"כ היה נסרח א"כ לא נחסר לחיה פלום במה שהוא בבית א"צ ביעור ועיין במ"ר מה שהשיג ע"ז.

והנה מדברי הרמב"ם ו"ל ג"כ נראה דא"צ ביעור דכתב (ספ"ה) ומשתרד רביעה שניה במוצאי שביעית נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית ע"ש ומשתרד רביעה שניה הוא זמן הביעור ואיך מותר הא ס"ל להרמב"ם ו"ל דביעור הוא ע"י פליה ואסור בהנאה ונראה הטעם דתבן וקש א"צ ביעור הוא משום דאינו עיקר הפרי שהוא קש של תבואה או קטניות והוי כמו קלפי רמון והנין שלו שכתב הכ"מ שא"ל ביעור משום דאינו עיקר הפרי: אמרינן (פ"ח מ"ה) אין נוהנין לא לבייר ולא לבלן ולא לספר כו' אבל נוהנין הוא לבייר לשמות וכתב הר"ש ו"ל דאין נוהנין לו מדמי שביעית שיתן לו מים לתשמישו אלא דוקא לשמות כדתי סיפא אבל לא לבהמתו ולמשרה ולכבוסה ובירושלמי משמע דר' יוסי שרי לכביסה דקסבר, יש בהם חיי נפש גבי מעין של בני העיר בפ' בתרא דנדירים ולא לבלן מחמם מרחץ אפילו ר"י מודה שאמר בירושלמי אדם מגלגל ברחיצה ואין מגלגל בפביסה והתם בנדירים אמרינן דאלימא ליה לר"י פביסה מרחיצה עכ"ל והנה יש לעיין ל"ל לטעם דר"י ס"ל דכביסה יש בו חיי נפש ומשמע נמי דרק בכבישה פליג אבל למשרה לא הא ר' יוסי ס"ל דנוהנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה דלא בעינן הנאות וביעורו שנה וכן לבלן לרחיצה אמאי אסור נהי דאין בהן חיי נפש כמו כביסה אטו פירות שביעית ניתן רק לדבר שהוא חיי נפש ונראה דהכא דמירי בדמי שביעית שאני דדמי שביעית חמירי ואין הטעם הכא לפי שאין הנאות וביעורו שנה רק דדמי שביעית אין לוקחין בהן רק לאכילה כדאמרינן בתוספתא וירושלמי שהביא הר"ש ו"ל (פ"ז מ"ב) גבי עוקר לוף שוטה והדנדנה דא"ל ביעור רמ"א דמיהן מתבערין עד ר"ה א"ל להן אין ביעור ק"ו לדמיהן ואמרינן בתוספתא דאהדר להו ר"מ מחמיר אני בדמים מבעיקר שהשמן של שביעית מדליקין בו מכו ולקח בו שמן אחר אין מדליקין בו ע"ש דדמי שביעית הן רק לאכילה ושתייה וסיכה וכבוסה דס"ל לר"י שהוא חיי נפש חשיב כמו אכילה ומותר: ובזה מתנישב מה שהקשו התוס' בכורות (י"ב) אמאי אין לוקחין בהמה טמאה בפירות שביעית כההיא דאין פודין פטר חמור בבהמת שביעית הא בהמה טמאה היא למלאכה ונהנתו וביעורו שנה ע"ש ולפ"ז רק בפירות שביעית עצמן מותר כ"ד שהנאות וביעורו שנה אף ליקח בדמי שביעית צריף רק אונל נפש עצמו ומש"ה בהמת שביעית שהיא דמי שביעית שנקלקח בפירות שביעית אין לוקחין בדמי שביעית רק בהמה טהורה שהיא לאכילה ולא בהמה טמאה דאף מים לשאר תשמישין אין לוקחין ועוד אמרינן בירושלמי שהביא הר"ש ו"ל (פ"ז מ"ב) החליף ביין של שביעית שמן כמו דין אין סכין בו ואין

מדליקין בו דכנותיה שמן אין סכין בו ואין מדליקין בו ע"ש ואע"ג דזה דאין סכין ואין מדליקין בינין הוא משום דלאו פאורחיה ואם החליף אותן בשמן דאורחיה בסיכה מ"מ אין סכין בו דמה שמתחליף בפירות שביעית מותר רק אותן דברים שהיו פירות שביעית ראובן להם א"כ אם יקח בפירות שביעית בהמה טמאה ל"ש לומר שהנאתו וביעורו שנה ע"י מלאכה פנין שהוא חלופי פירות שביעית מותר בהן רק הנאות שהפירות שביעית שהחליף ראויות להן: פתב רש"י ז"ל (ב"ק ק"א ע"ב) דצביעה הוי הנאתו וביעורו שנה דבשעת רמיחת היורה פלה השורש וקולט הצבע נמצאו הנאתו וביעורו שנה והקשו התוס' הא אמרינן דלעגנן שביעית חזותא מילתא היא ולא הוי ביעורו בשעת קליטת הצבע ע"ש ונראה לרש"י ז"ל דזה דמרבין מתהיה בהנויתה תהא דחזותא מילתא היא הוא רק לעגנן איסור שביעית דלא אמרינן שפכר פלה האיסור רק חזותא מילתא לעגנן שביעית ואסור ליהנות אבל הכא לאו לעגנן איסור שביעית מיירי דהא ס"ל לרש"י ז"ל שם דאסור לצבנע בפירות שביעית רק לעגנן שתחול קדושת שביעית בעינן דבר שהוא עומד להנאה שהנאתו וביעורו שנה וזה רק תנאי בקדושת שביעית ובזה ל"ש רבוי הפתוב וזה תלוי במציאות ובשעת קליטת הצבע פלה השורש הוי הנאתו וביעורו שנה [וזה שהקשה הרש"ש ז"ל שם על רש"י ז"ל שכתב דאסור לצבנע ומותר להסיקו איך מותר להסיקו הא אין הנאתו וביעורו שנה י"ל כמ"ש הכ"מ דכל שאינו עומד למאכל אדם מותר אף בשאר הנאות וזה דצביעה חשיב הנאתו וביעורו שנה מהני דתחול עליה קדושת שביעית ואז מותרין בשאר הנאות]: אמרינן בתוספתא והביאה הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ח) לא יתן לתוף המדורה אלא מדליקו בנר ע"ש ועמדו בזה המפרשים ז"ל אמאי לא יתן לתוף המדורה ונראה משום דמדורה אינו שנה לכל נפש דאדם חשוב אין דרכו להשתמש לאור המדורה רק לאור הנר כדאמרינן בשבת (כ"א ע"ב) ע"ש: (ה) פירות שביעית אסור להפסידן משום לאכלה ולא להפסד ובבכורות (י"ב) מקשינן עקסת שביעית אמאי חייבת בחלה הא אי מטמא בת שריפה היא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ומשנינן משום דכתיב לדורותיכם והקשה הט"א פ"ק דר"ה ל"ל קרא לדורותיכם תי"ל מדאצטריף קרא ואכלו אבינוני עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטורה כו' למפטר שביעית מן המעשרות תי"ל איך אפשר להפריש תרומה הא אי מטמא בת שריפה היא ע"ש.

אף נראה דל"ק דשפיר אצטריף קרא לשמן של שביעית דפטור מן המעשרות ואם יפריש תרומה ותטמא יכול ליתנה בנרו דהא שביעית ניתנה להדלקת הנר אבל בחלה שהוא רק בפת ואין מדליקין בפת של שביעית אצטריף קרא לדורותיכם: והנה התשב"ץ (ח"ב סי' רמ"ז) פתב דזהו נמי הטעם דשביעית פטורה מן המעשרות משום דאילו מטמא בת שריפה היא ובתרומה לא כתיב לדורותיכם עוד פתב טעם משום דתרומה ומעשר לא נתחייבו אלא לאחר העמדת פרי ובשביעית ליכא העמדת פרי ע"ש.

והנה זה דבשביעית ליכא העמדת פרי נראה משום שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד ה"א ואם קצר כדרך הקוצרין לוקה פיצד פגון שקצר כל השדה והעמיד פרי ונדש בכקר כו' אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל ע"ש ולמעשר בעינן שיגמר מלאכת כל השדה כדאמרינן בירושלמי מעשרות (פ"א ה"ד) היינו שיעשה פרי מכל השדה ובשביעית כה"ג איכא לאו והנה זה דאצטריף קרא ואכלו אבינוני עמך כו' למפטר שביעית מן המעשר לטעם הראשון של התשב"ץ ז"ל כמ"ש דאצטריף לשמן של שביעית ולטעם השני משום דליכא העמדת פרי מ"מ משפחת לה שפיר דאטביל למעשר בזיתים וענבים דמדאורייתא שתיים קבעה ספיתא כדאמרינן (בב"מ פ"ט) דשתיים חשיב גורן וכתב רש"י ז"ל דספיתא במלח גמר מלאכתיהו דגלי דעתיה דלי"ל גורן אחר ע"ש וכה"ג מותר

בשביעית: והנה לפמ"ש התשב"ץ יש ליתן טעם על הא דאמרינן ספ"ו דתרומות באוכל תרומה שוגג לכ"ע דאין משלמין אלא ממין על מינו לפיכך אם אוכל קשואין ערב שביעית ימתין לקשואין של מוצאי שביעית וכתבו המפרשים ז"ל טעמים שונים אמאי לא ישלם מפירות שביעית עצמן ולפ"ז פנין דהתשלומין נעשין תרומה ואי מטמיא בת שריפה היא מש"ה אין משלמין עוד י"ל טעם משום דאין מוסרין פירות שביעית לפהו דכהנים חשודין על השביעית פדאמרינן בסנהדרין (כ"ו) דסאה תרומה שנפלה למאה סאין של שביעית תעלה פחות מפאן ירקבו ואין מוסרין אותן לכהן משום דאין מוסרין פירות שביעית לכהן ע"ש: הנה אם יש מצוה באכילת פירות שביעית לא שמענו בהדיא ואפשר דתלוי במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בספר המצות אי לאכלה חשיב מצות עשה ע"ש.

והנה יש לדייק מדאמרינן בירושלמי (פ"ח ה"ב) ובתוספתא (פ"ו) אין מחייבין אותו לאכול לא פת שעשפשה ולא קניבת ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו ע"ש ומפלל דתבשיל הראוי מחייבין אותו לאכול מיהו י"ל דאינו משום מצות אכילה רק משום הפסד דאם לא יאכלנו יפסד אף לפ"ז האי דאסור להפסיד פירות שביעית אינו רק שלא להפסיד בידים אלא צריף ג"כ למנוע שלא יבואו לידי הפסד מאליהן והנה המהרי"ט ז"ל בת"ש (סי' פ"ג) כתב דלגרום הפסד לפירות שביעית מותר והביא לזה מהירושלמי דאמרינן דקניבתא דירקא מסקינן לאיגרא והיא יבשה מגרמה וכו' ממה דאמרינן בירושלמי על ההיא דאין מחייבין אותו לשרש את הקורנס ומקשינן ולא נמצא מאבד אוקלי בהמה ומשינן מאליהן הן אבודין ע"ש מיהו יש לחלק דלעולם אסור לגרום הפסד לפירות שביעית וצריף אף להציל אותם מן הפסד אף זה רק מהפסד שהוא ע"י סיבה ושאינה היא דאם לא ישרש את הקורנס מאליהן הן אבודין שפך טבען ובהו אינו מחויב לעשות טעמא שלא יפסד דאף בתרומה שמחויב להציל מן הפסד ג"כ לא מצינו שצריף לחולטה בחומץ או שיכבש לה בירקא שלא תפסד דכל שנפסות מעצמה מחמת טבעה לא איכפת לן והנה אדרבה יש להביא ראיה מדאמרינן בתוספתא והביא הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ה) פירות המיוחזים לאדם אין מאכילין אותן לבהמה הלכה הבהמה מאליה תחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר לבהמתך ולחיה כו' ע"ש ומפלל דבלא קרא דלבהמתך ולחיה כו' הנה צריף להחזירה משום הפסד אלמא דצריף ג"כ למנוע שלא יבוא לידי הפסד: [כתב המהרי"ט ז"ל בת"ש (סי' מ"ג) דפירות שביעית יש בהם משום קדושה ע"ש וכן אמרינן בירושלמי (פ"ח ה"ב) דאין סכין שמן של שביעית במרחץ אבל סף הוא בחוץ ונכנס משום בזיון קדשים ע"ש ועל ההיא דאין מוסרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל כו' כתב השנו"א שהוא משום בזיון ע"ש וע"כ משום בזיון קדשים ונראה דזהו נמי הטעם דאמרינן בתוספתא והביאה הרמב"ם ז"ל דאין סכין שמן של שביעית בידים טמאות ע"ש ואף דאינו נאסר משום טומאה וליכא הפסד ונראה הטעם משום דאסור לטמא קדשים]: בסנפה ל"ט על ההיא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה כתב רש"י ז"ל משום דשמא יעשה בהם סחורה וכתב ע"ז הר"ש ז"ל (פ"ז דשביעית מ"ג) דעל חנם דחק להזכיר טעמא דסחורה דבלא"ה איכא איסור טובא שאין זה נזהר דאסור לקנות בהם בהמה ועבדים וחלוק ואין נוהגין לא לבלן ולא לספר ולא לספן דשביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה ולא לשאר דברים ואסור לפרוע חובו ודמי אוקלי אדם אסור לקנות בהן אוקלי בהמה ואסור לאכול דבר שאין דרכו לאכול כגון לחוס חטין ותנדין חיים ולבשל ירק לבהמה ואין מספר לדינין ולאיסורין שאין ע"ה בקי ואינו נזהר בהם ע"ש.

והנה רש"י ז"ל לשיטתיה דס"ל דכל הנאות שלא ניתנה שביעית להם בכלל סחורה הוא כמ"ש (בב"ק ק"ב) על ההיא דאין נותנין פירות שביעית לתוך המשורה ולתוך הכבוסה משום דאין הנאתו וביעורו שנה וכתב רש"י ז"ל דאסור משום סחורה ע"ש וזה דאסור לכוס חטין ותרדין חיים זהו אף בתרומה פן דדבר שדרכו לאכול מבושל אין אוכלין אותו חי שהוא בכלל הפסד דאסור להפסיד תרומה ובשביעית הוא לאכלה ולא להפסד אף נראה דאינו אסור בשביל זה למסור דמי פירות שביעית לע"ה שקהרי אינו מוסר לו חטין ותרדין כ"א מעות וכשיקנה חטין ותרדין הוא פדינו ומתחללין המעות ויוצאין לחולין ואם יכוס אח"כ החטין או התרדין חייב אין אנו נזקקין לזה שאסור רק למסור לע"ה דבר כזה שישכח לעשות בו עבירה אבל אם בהמעות שמוסר לו לא יעשה עבירה רק יקנה תרדין ואח"כ יכוס אותן חייב א"כ אף מעות של חולין לא ימסור לע"ה שמה יקנה בהם תרדין של שביעית ויכוס אותן אבל משום סחורה אסור למסור לו דמי שביעית שישכח לעשות בהן סחורה: פתב רש"י ז"ל בב"ק (ק"א ע"ב) במין הצובעין ספיחי סטים וקוצה דאסור לצבוע בהם משום סחורה אבל מותרין הן להסיקן דהיינו דומיא דלאכלה וזה דאמרינן בשביעית הצובע צובע לעצמו וכן אמרינן בת"כ תהיה לצבוע בו ולהדלקה הנר פתב היפה עינים דרש"י ז"ל מפרש לה בצביעת גופו אבל לא בצביעת בגדיו ע"ש אף אינו נראה פן מהירושלימי (פ"ז ה"א) דאבעי לן מהו לצבוע בטובת הנאה ופשיטין מההיא השלשושית וסלפצין התגר עושה לעצמו כו' ע"ש ומדאמרינן התגר עושה לעצמו מוכח שהוא בצביעת בגדים ולא בצביעת גופו פתב רש"י ע"ז י"ד על ההיא דכל שאנ"ל עיקר אנ"ל שביעית כו' פל שאנ"ל עיקר להתקיים בארץ בימות הגשמים פגון קישואין ודלועין אנ"ל שביעית ומותר לעשות מהן סחורה כו' ע"ש.

והנה יש לעיין דאמרינן בתרומות (פ"ו מ"ו) לפיכך אם אכל קישואין של ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית כו' ומוכח שם דשביעית נוהג בקישואין: פתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' בכורות דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפירות שביעית שקהרי נאמר בהן לאכלה ולא לסחורה ואם תהיה חייבה בבכורה ה"ז משתפר בבכור שקהרי יצא מתורת פירות שביעית כו' וכתב הכ"מ דמשתפר בזה שאינו חייב לבטל בשעת הביעור ונותנו לפהו וי"ל טובת הנאה ע"ש ויש לעיין מאי איכפת לן אם י"ל טובת הנאה הא אוכלין פירות שביעית בטובה ושללא בטובה וגם מ"ש דאינו חייב לבטל א"כ אם לקח הבתמה באותן פירות שביעית שאנ"ל ביעור תהא חייבת בבכורה ונראה דזה דמוציאה מקדושת שביעית הוא משום הקטרת האומרים דלאכלה ולא לשריפה ואם יהיה קדוש בבכור יהיה מותר בשריפה א"כ הוי הפקעה מקדושת שביעית דמותר בה דבר שאסור בשביעית וס"ל להרמב"ם ז"ל דכל הפקעה מקדושת שביעית חשיב סחורה וז"ש הרמב"ם ז"ל משום לאכלה ולא לסחורה ולא פתב משום לאכלה ולא לשריפה הוא משום דס"ל דזה שלא תחול עליו קדושת בכור שייך רק אם בהחלות של קדושת בכור איכא אסור שביעית אבל אם החלות של קדושת בכור יגרום אח"כ אסור שביעית ל"ש דבשביל זה לא תחול קדושת בכור וכיון דבשעה שחל קדושת בכור ליכא אסור רק שגורם אח"כ להקטור האומרים ל"ש דבשביל זה לא תחול קדושת בכור ואח"כ פשחל קדושת בכור הרי רשאי להקטור האומרים רק פיון פל שיוצא מקדושת שביעית חשיב סחורה א"כ זהו בשעת חלות קדושת בכור שאז חל ההיתר להקטור האומרים ונפקע קדושת שביעית שרשאי לשורפם א"כ בהחלות של קדושת בכור איכא אסור שביעית ומש"ה לא חל וזה דאמרינן בבכורות שם משום לאכלה ולא לשריפה אצ"ל כמ"ש המפרשים ז"ל דגרסא אחרת היתה

להרמב"ם ז"ל רק פנין דכתיב לאכלה ולא לשריפה א"כ הוי הפקעה מקדושת שביעית וזה חשיב סחורה [כתב המ"ר דרק קני זבין וקני זבות ואשמות אין לוקחין בדמי שביעית לפי שנאכל רק לכהנים אבל שלמי נדבה לוקחין בדמי שביעית ובדמי מע"ש ע"ש אף א"א לומר פן דבהדיא אמרינן בתוספתא (פ"ז) חומר בשביעית משא"כ במע"ש כו' שהשביעית אין לוקחין בה זבחי שלמים משא"כ במע"ש ע"ש]: אמרינן בתוספתא והביאה המל"מ בפ"ה אחרים אומרים מוכרין לכותי עד ד' איסרות ע"ש ויש לעיין מה זה השיעור של ד' איסרות והנה מצינו שיעור זה גבי פאה דאמרינן (פ"ח דפאה) גבי הלכו בו הנמושות כו' רי"א והלא יש שאינם מוסקין ויתיהם אלא לאחר רביעה שניה אלא פדי שיהא יוצא ולא יהא מביא בד' איסרות וכתב הר"ש ז"ל שם בד' איסרות שהוא ב' פונדיונים ותנן אין פוחתין לעני מפכר בפונדיון שהוא מזון ב' סעודות וד' איסרות הוא ב' סעודות לו וב' סעודות לאשתו וכל שאינו מביא פן אינו יוצא וכן מפרש בירושלמי שמתוך שהוא יודע שאינו מביא פרנסתו אף הוא אינו יוצא ע"ש.

והנה זה דאין מוכרין לעפ"ם פירות שביעית יותר אין הטעם משום דאין עפ"ם עדיף מע"ה ואין מוכרין פירות שביעית לע"ה דעפ"ם אינו מצווה על קדושת שביעית ויכול ליקח בהם קורדום ולהשהותו אחר הביעור וכמ"ש המהרי"ט ז"ל וליפא למיחש נמי שפא ישנהו אחר הביעור ויחזור וימכרו לישראל דלא יקח ממנו הישראל דייחוש שהם של שביעית וכמ"ש רש"י ז"ל ביבמות (קכ"ב) גבי עפ"ם שהביא פירות ואמר פירות אלו של עזקה כו' א"נ דלשביית מקח קאמר ושל עזקה היינו מן המשומר בשביעית וכתב רש"י ז"ל וקשיא לי אם קודם הביעור אלו ואלו מותרין ולאחר הביעור אלו ואלו אסורין ע"ש דאין לוקחין פירות אחר הביעור מעפ"ם דחיישינן שפא של שביעית הן ואפשר דהטעם דפירות שביעית לא רק דאסור להפסידו ביזים אלא אף לגרום הפסד מש"ה אסור למוכרו לעפ"ם שפא יפסידם או יכוס חטין ותרדין חיינ דחשיב כמו הפסד נמצא דהישראל גורם הפסד לפירות שביעית ושיעור ד' איסרות שהתירו הוא משום פדי חיינ של מוכר וזהו שיעור של פרנסת יום לו ולאשתו: ו) מלאכות האסורות בשביעית יש שאסורין מדאורייתא ויש שאסורין מדרבנן ואמרינן במו"ק (ג') מפדי זמורה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא פתבינהו רחמנא למימרא דאהני תולדות מחייב אאחרנייתא לא מחייב והתניא שדף לא תזרע כו' מנין שאין מקרסמין ואין מזרדין כו' ת"ל שדף לא תזרע כו' מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש ויש שפותרין בשביעית לגמרי ואמרינן בע"ז (נ') דאוקמא אילנא שרי אברויאילנא אסור ע"ש.

והנה יש לחקור בטעם דאוקמא אילנא שרי אי בשביעית אסורין רק מלאכות שמועלים בפועל אבל המונעים רק הפסד אינן בכלל מלאכות האסורות בשביעית או דלא שנא ורק מיירי התם בתולדות שאינן אסורין רק מדבריהם ובמקום פסידא לא גזרו וכדאמרינן במו"ק שם גבי משקין בית השלחין בשביעית ע"ש ומש"ה נמי אוקמא אילנא שרי ומזה דאמרינן גבי משקין בית השלחין בשביעית דהטעם משום דתולדות דרבנן ובמקום פסידא לא גזרו ומכלל דאי הוי דאורייתא הוי אסור אין להוכיח דאף מלאכות המונעות הפסד הן מלאכות בשביעית דהתם שאני נהי דאיפא פסידא אם לא ישקו אותה מ"מ כשמשקין איפא גם תיקון בפועל דאמרינן שם דבהשקאה איפא משום זורע ומשום חורש דמרפניא ארעא ומצמיח פירי א"כ ודאי מלאכה גמורה היא ורק משום פסידא התירו לפי שהוא רק מדרבנן אבל אוקמא אילנא דליפא תיקון בפועל פלל יש לדון אי חשיבא מלאכה לשביעית.

והנה במו"ק (ג') גבי תרי קשקושי איכא אברויי אילנא אסור סתומי פילי שרי כתב רש"י ו"ל סתומי פילי שרי דאית ביה משום פסידא אברויי אילנא אסור דהוי משום רנוקא ע"ש ונראה מדבריו דאין הטעם דזה הוי מלאכה וזה אינו מלאכה רק היכא דעושה משום רנוקא אסור וכשעושה משום הפסד שרי אף בע"ז שם על ההיא דמתליעין ומזהמין בשביעית ואין מא מתליעין ומזהמין במועד ומקשינן מ"ש שביעית דשרי ומ"ש מועד דאסור ואמרינן מי דמי שביעית מלאכה אסור רחמנא טרחא שרי כו' כתב רש"י ו"ל מלאכה שהיא עבודת קרקע אסור רחמנא והוי לאו מלאכת קרקע נינהו דאוקמא אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואינו משביחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא ע"ש ונראה מדבריו דכל שאינו משביחו אלא שלא יפסד אין זה מלאכה כלל ונראה דבהיא דמתליעין ומזהמין התם מצד עצמן אינן מלאכות כלל דלא מציינו נטילת התולעת או להדביק וכל שיהא חשיב מלאכה רק אם היה אברויי אילנא ומשביחו זה גופא משוי ליה מלאכה דהוי תולדה דזורע פנין שמועיל לגידול האילן וכמו השקאה וזמור דהוי תולדה דזורע אבל פנין דליכא רק אוקמא אילנא אינן מלאכות כלל אף בההיא דתרי קשקושי איכא אברויי אילנא אסור סתומי פילי שרי קשקוש שהוא חפירה תחת הזיתים היא מלאכה מצד עצמה דהוי תולדה דחורש מש"ה כתב רש"י ו"ל דרק משום פסידא שרי פנין דאינו אלא מדרבנן דתולדות הם רק מדרבנן: הנה בב"ב (פה) בההיא דאין קוצצין בתולת שקמה בשביעית ואמרינן ג"ט מעלי לה כו' מכאן ואילוף לא מקשי קשיא ליה ולא עלויי מעלי לה כו' כתבו התוס' לאו דוקא דא"כ בשביעית אמאי אסור הא אמר בע"ז אוקמא אילנא שרי אברויי אילנא אסור אלא נדאי לא מקשי קשיא ליה ולא עלויי מעלי לה ע"ש והא התם גבי בתולת שקמה אם לא יקצוץ כלל ליכא פסידא באילן רק כשקוצצין אמרינן דלא יקוץ פחות מג"ט משום דלא קשי לה ולא מעלי לה א"כ מה זה ענין לההיא דאוקמא אילנא שרי ומוכח דס"ל להתוס' דזה דאוקמא אילנא שרי אין זה דמשום פסידא התירו רק כל שהמלאכה אינה מועלת בפועל אינה מלאכה לענין שביעית: הנה הרמב"ם ו"ל כתב (בפ"א ה"ה) ולא יסוף את הנטיעות בדבר שי"ל ונהמא פדי שלא יאכל אותו העוף פשהווא רף ע"ש ותמה עליו בהגהות מים חיים הא אין לה אוקמא אילנא יותר מזה אף הרמב"ם ו"ל לא נפסק פההיא דע"ז דמשנינן תרי ונהמומי איכא אוקמא אילנא שרי כו' אלא פהירושלמי בשביעית שם דאמרינן דמתני' דמזהמין את הנטיעות עד ר"ה אבל בשביעית לא וברייתא דקתני דמתלועין ומזהמין בשביעית פליגי אהדדי וכמ"ש הלח"מ (פ"ח מהל' יו"ט) ע"ש ואין נפקותא בין אוקמא אילנא ובין אברויי אילנא דתרונייהו אסור בשביעית.

והנה יש לעיין מאי מלאכה הוא כשסוף אותו בזהמא שלא יאכלנו העוף ותולדה דמאי הוא ונראה שיטת הרמב"ם ו"ל דכל הדברים רגילין לעשות בקרקע ובאילנות חשיבי מלאכות לענין שביעית דהנה הרמב"ם ו"ל כתב (פ"א ה"ג) וזמירה בכלל זריעה כו' ולמה פרטן הכתוב לומר לה על תולדות אלו בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן אבל מפין אותו מפת מרדות ע"ש היינו דמלבד תולדות מהנה אבות דכתיבי בקרא איכא ג"כ אבות אחרות רק שהן מדרבנן הנה בע"ז שם דמזהמין את הנטיעות וקוטמין אותן ומשקין אותן עד ר"ה כתבו התוס' דהטעם דמותר הוא משום דתולדה היא ואבות אסור רחמנא תולדות לא עי"ל דדוקא מלאכות של חרישה וזריעה הוא דאורייתא אבל שאר מלאכות אינן אלא מדרבנן ע"ש והנה להתי' השני היינו דאבות אחרות חוץ מחרישה וזריעה הן מדרבנן והנה ע"כ גם קצירה הוא מדאורייתא דהא כתיבא בהדיא בקרא וכדאמרינן במו"ק מפדי בצירה בכלל קצירה כו' ומוכח דאיכא אבות אחרות חוץ מחרישה וזריעה וקצירה דאסורין

בשביעית מדרבנן והנה בשבת ליפא אבות בעבודת קרקע חוץ מחרישה וזריעה וקצירה ובשביעית כל שדרכו לעשות בעבודת קרקע הוי מלאכה בשביעית רק שהן מדרבנן ולכן זיהוים ועישוין וכינצא בהן פינון דדרה לעשות פן באילנות חשיב מלאכה בשביעית דאבות ניהו ואין חילוק להרמב"ם ו"ל בין אוקמא אילנא לאברויי אילנא שהן מלאכות מצד עצמן ולא מה שמשביחם לאילן עושה אותן למלאכה.

והנה (בפ"א ה"ז) כתב הרמב"ם ו"ל והמקשקש בזיתים אם להברות את האילן אסור ואם לסתום את הפצימים שרי ע"ש והנה זה דלסתום את הפצימים מותר אין זה משום דכל אוקמא אילנא לעולם שרי דהרמב"ם ו"ל אינו פוסק פן רק דלא חשיב מלאכה דרק עבודות שרגילות לעשות באילן אף שהוא רק אוקמא אילנא כמו זיהוים ועישוין פינון דבכל נטיעות עושוין פן הוי מלאכה מצד עצמה אבל סתומי פילי אינה עבודה הרגילה באילן רק במקרה פשעשו פצימין באילן סותמין אותן אין זו מלאכה בשביעית ואין לומר ג"כ דקשקוש יתיה מלאכה משום תולדה דחורש דאף חרישה ס"ל להרמב"ם ו"ל (בפ"א ה"ד) דאינה מלאכה דאורייתא ועיין בתו"ע (פ"ב מ"ב) וכן מ"ש הרמב"ם ו"ל בהכ"ב אילן שגפשח קושרין אותו בשביעית שלא שיעלה אלא שלא יוסיף ע"ש הוא ג"כ פינון דאין זה מן המלאכות הרגילות באילן רק במקרה שגפשח קושרין אותו אינו מלאכה בשביעית רק להעלות אסור דמשביחו ומגדלו והוי אז תולדה דזורע אבל שלא יוסיף דאינו משום זורע רק בשביעית כל המלאכות הרגילות בקרקע הוו אבות בפ"ע אף זה שאינו מן המלאכות הרגילות אין זה מלאכה כלל וכן מ"ש הרמב"ם ו"ל סוקרין את האילן בסקרא וטוענין אותו באבנים שאינן ג"כ מעבודות התמידיות באילן רק באילן שמשיר פירותיו אינו מלאכה ושרי: והנה להרמב"ם ו"ל זה דהתירו בשביעית משום פסידא הוא רק בשביל השקאה וכמ"ש (בפ"א ה"י) ומפני מה התירו כל אלה שאם לא ישקה תשאר הארץ מלחה וימות כל עץ בה כו' ובכלל זה מ"ש שם דעושוין עוגיות לגפנים דזה ג"כ משום השקאה כמ"ש רש"י ו"ל מו"ק (ג') ובפה"מ שם וכן מ"ש הרמב"ם ו"ל שם דעושרין תחת הגפנים הוא ג"כ בשביל השקאה דכל חרישה בשדה האילן לן הוא פדי שירד המטר בעמקו כמ"ש בפה"מ שביעית (פ"ב מ"א) ובגפנים התירו העידור תחת הגפנים כמו העוגיות לצורך השקאה וז"ש הרמב"ם ו"ל דהיתר משום פסידא רק לענין השקאה הוא משום דאדרבה היתר של פסידא הוא דוקא במלאכה הרגילה בקרקע ואם לא יעשה אותה יהיה פסידא כגון השקאה וצורכי השקאה ומשום דאותן מלאכות רק מדרבנן ובמקום פסידא לא גזרו אבל אם ע"י איזה סיבה צריך לעשות מלאכה באילן משום פסידא אף אם היא רק מלאכה דרבנן כגון תולדה לא התירו במקום פסידא דאין זה כמו מועד דכל דבר האבוד מותר דרק במלאכות התמידיות באילן באלו שיש בהם פסידא לא גזרו מתחילה ואילן שגפשח דאסור לקושרו פדי שיעלה אף אם יפסדה האילן אם לא יעלה ג"כ אסור: פתבו התוס' מו"ק (י"ג) בשדה שנתקונצה בשביעית שכתב רש"י ו"ל דהוי רק מלאכה דרבנן דצ"ל דאורייתא בקוצים תלושים דמחופרים כל דהו הוי מדאורייתא פדאמרינן בשבת התולש עולשין והמזרז זרדין אם ליפות את הקרקע כ"ש ואעפ"י שאינו מכונן ליפות דקאמר התם דפטור גבי שבת כגון בארעא דחבריה אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת ע"ש.

והנה יש לעיין מה זה שייך להתם דהתם החיוב אינו משום עבודת קרקע רק משום תולש וכל תולש חייב בשבת רק בעינן שיעור הראוי ואם ליפות את הקרקע שיעורו בכ"ש אבל בשביעית דהחיוב רק במלאכת קרקע מנ"ל דיפוי הקרקע חשיב מלאכה ועוד דא"כ יתיה אסור לתלוש עולשין בשביעית דהא מיפיה הקרקע הנה אמרינן (רפ"ד) דשביעית פראשונה הוי אומרים מלקט

אדם עצים ואבנים ועשבים בתוף שלו פדרה שהוא מלקט בתוף של חברו הגס הגס והביא הר"ש ו"ל מהירושלימי דמלקט עצים ועשבים מתוף שלו הגס הגס פדרה שהוא מלקט מתוף ש"ח בין גסין ובין דקין וכתב הר"ש ו"ל דזה דאין מלקטין עצים ועשבים הוא משום דמתקן השדה לזריעה פדתנו התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות הקרקע בכ"ש וכשמלקט הגס תלינו דצריה להם ולא לתקן את הקרקע עביד אבל דקין ודאי לצורה הקרקע ובשל חברו שרינו אפילו דקין דמידע ידע דלא עביד לצורה הקרקע דמה חושש לתקן קרקע חברו ע"ש ומפרש ג"כ פהתוס' דהמזרד זרדים ליפות שניה גם בשביעית אף בזה נחלק על התוס' דבארעא דחבריה פינו דאינו מתפנין לזה מותר אף בשביעית אף נראה דכל מה דמבואר מפולא פרקא שם דלתקן הקרקע אסור בשביעית הוא רק אסור דרפנו דמדאורייתא אינו אסור רק קצירה ובצירה וזריעה וזמירה ואף חרישה להרבה שיטות אבל שאר מלאכות אינו רק מדרפנו ודברי התוס' במו"ק שפכתבו שהוא מן התורה צ"ע: וז"ש הר"ש ו"ל במלקט עצים ועשבים מתוף שלו כשמלקט הגס תלינו דצריה להם ולא לתקן הקרקע עביד אבל דקין ודאי לצורה הקרקע היינו דבגסין אפשר שהוא לצורה הקרקע ואפשר דצריה להם ותלינו שהוא צריה להן ובדקין ודאי לצורה הקרקע הנה (בב"ב נ"ד) אמרינו האי מאן דזכי זיכיא כו' והיינו מכבד השדה מקסמין ועשבים כמ"ש הרשב"ם ו"ל אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קנה ה"ד שקיל רב רבני וזוטרי אדעתא דארעא שקל רב רבני ושבק זוטרי אדעתא דציבי וכתב הרשב"ם ו"ל דאי שקל רב רבני וזוטרי איכא למתלי אדעתא דארעא אבל שבק זוטרי ליכא למתלי אלא אדעתא דציבי ע"ש היינו היפה ממ"ש הר"ש ו"ל ולפי הרשב"ם ו"ל מוכח דלא שרינו בשביעית אלא היכא ודאי לא עביד אדעתא דארעא דהא אי שקיל רב רבני וזוטרי ג"כ אפשר שהוא אדעתא דציבי ומ"מ אסרינו בשביעית ולהר"ש ו"ל באפשר למתלי שהוא אדעתא דציבי מותר בשביעית: כתב הרמב"ם ו"ל (רפ"ד) דאם קצר פדרה הקוצרין או שקצר לעבודת הארץ לוקה וכ"כ שם (הכ"ב) גפי בצירה אם קצר לעבודת האילן או שקצר פדרה הפוצרין לוקה ע"ש היינו דבקצירה ובצירה איכא תרתי חדא דגופייהו חשיבי מלאכה אף לזה בעינו דוקא פדרה הקוצרין והפוצרין ואיכא נמי משום עבודת הקרקע והאילן ובזה אפילו שלא פדרה הקוצרין חייב ונראה ג"כ מדברי הרמב"ם ו"ל דאף בשביעית תלי בדעתו ואם אינו מתפנין לעבודת הקרקע והאילן מותר לקצור שלא פדרה הקוצרין ולהתוס' דבשביעית לא בעינו מלאכת מחשבת צ"ל דבקצירה ובצירה שלא פדרה הקוצרין ליכא מלאכה פלל הנה אמרינו בשבת (ע"ב) האי מאן דקניב סילקא חייב שתיים משום קוצר ומשום זורע וכתב רש"י ו"ל דקניב סילקא חותף תרדין והנה להתוס' דבשביעית לא אזלין בטר מחשבתו א"כ אסור בשביעית ללקוט תרדין דהוי כמו זורע ואמרינו בירושלימי (פ"ח ה"ב) וכן הוא שביקש לאכול תרדין חייב או לכוס חטין חיות אין שומעין לו כו' אלמא אפשר לאכול תרדין של שביעית וצ"ל להתוס' דקניב לה באופן דודאי קשי ליה [ועיין תוס' סנהדרין כ"ו ד"ה לעקל]: אמרינו (בפ"ב מ"ד) מזהמין את הנטיעות כו' ומשקין אותו עד ר"ה ראב"צ אומר אף משקה הוא את הנוף בשביעית אבל לא את העיקר וכתב בפה"מ דאין הלכה כראב"צ וכן פסק הרמב"ם ו"ל (פ"ג ה"ט) דרק עד ר"ה מותר אבל בשביעית אסור והנה אמרינו במו"ק דמושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את פל השדה פולה והביאה הרמב"ם ו"ל (פ"א ה"ט) וכתב מוליכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקו את פל השדה ואם היו מקורבין י' לבית סאה משקין פל השדה בשבילן ע"ש היינו דאף בשביעית מותר להשקות האילנות וכבר עמדו בזה המ"ר ותוס' א"ש ע"ש ונראה דב' מיני השקאות הן דהא לכאורה קשה אמאי מושכין המים מאילן לאילן הא פל אילנות חוץ מאתרוג

גדלין על רוב מים פדאָמרינו בר"ה ואין צריכות השקאה כלל וע"כ זה דמושכין את המים מאילן לאילן היינו מי גשמים שיירדו עליהן שצריה להמשיכן ממקום למקום וזה מותר אף בשביעית אבל ההיא דמשקין את הנטיעות עד ר"ה מייירי להשקותן ממענן דמתוך שהן נטיעות צריכות השקאה וזה שרי רק עד ר"ה: אָמרינו במו"ק (ד' ע"ב) גבי אין עושין את האמה בשביעית ר"ז וראב"מ חד אמר מפני שנראה כעודר וחד אמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה וכתבו התוס' דהוי כחרישה ורבנן סברי פיון דמ"מ שנוי עביד לאו מלאכה היא ומותר דלאו שמייה חרישה ע"ש ונראה מזה דכל ע"י שינוי לא חשיב מלאכה והרמב"ם ז"ל (ספ"א) כתב גבי אין קוצצין בתולת שקמה ואם צריה לעצה קוצץ אותה שלא פדרף עבודתה ע"ש והנה לא כתב באופן שאינו מועיל לאילן כלל אלא שלא פדרף עבודתה ונראה דכל ע"י שנוי שרי ונראה דלמדו זה מקצירה דע"י שנוי מותר פדאָמרינו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצץ אותם בחרבה ואמרינו בת"כ ענבי גזיריה לא תבצור כו' לא תבצור פדרף הבוצרין מפאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה כו' ומזה למדו לכל עבודות בשביעית שאינו אסור רק פדרף עבודתן אבל ע"י שנוי מותר והנה במנחות (ק"צ) בהיה דשומרי ספיחי שביעית כו' הקשו בתוס' איה מותר לקצור הא אמרינו מן המשומר אי אתה בוצר כו' ע"ש ומאי קשיא להו הא אפשר לקצור שלא פדרף הקוצרין ונראה דלהעומר פיון דקצירתו מצנה בעינו פדרף הקוצרין דכל שלא פדרף הקוצרין לא שמה קצירה היא דאף לענן פאה דאם לא קצרו פדרף הקוצרין לאו קצירה היא ופטורה מן הפאה דאם קוצרו מעט מעט אף במגל פטור מן הפאה כמ"ש הרמב"ם ז"ל דכל שלא פדרף קצירה לאו קצירה היא אלא קיטוף כתב הרמב"ם ז"ל אם קצר פדרף הקוצרין לוקה כגון שקצר כל השדה והעמיד פרי כו' והנה בעינו שיקצור כל השדה ולא חילק בין שדה גדולה לקטנה דקציר מקרי אם קצר כל השדה.

והנה בעומר אמרינו במנחות (פ"ה ע"ב) אבא שאול אומר עומר הנה בא מבקעת בית מקלה כבת ג' סאין היתה ושדה מוּדְרַמַת היתה כו' וכתב רש"י ז"ל דג' סאין דהיינו פשיעור שצריה לקצור לצורה העומר ע"ש ומשום דאם היתה יותר והיה קוצר ממנה רק לצורה העומר לא היתה קצירה כלל פיון שאינו קוצר כל השדה ובעומר פיון דקצירתו מצנה בעינו שם קצירה: והנהקוצצין בתולת שקמה בשביעית התוס' שהקשו שם איה מותר לקצור מן השומר תי' ג' תי' חדא דלא היו שומרים רק מודיעים שהיא של הקדש והיו פורשים מאליהן א"נ קצירה ונזירה אמר רחמנא ולא של הקדש א"נ משום דכתיב לדורותיכם ע"ש.

והנה בירושלמי שקלים (פ"ד ה"א) על ההיא דר"י אומר מה חריש רשות כו' יצא קצירת העומר כו' אמרינו ר"י כדעתיה דאמר אין עומר בא מסוריא ופי' המפרשים ז"ל היינו פיון דאין העומר בא מסוריא א"כ קצירת העומר דוחה שביעית ה"נ דוחה שבת ע"ש ומוכח דיש איסור שביעית בקצירת העומר רק דדחי ונהו כתי' האחרון בתוס' משום דכתיב לדורותיכם: אמרינו עוד שם בירושלמי על ההיא דשומרי ספיחי שביעית היו נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשפה דר"י היא דאמר אין עומר בא מסוריא ודחינו דאם לא מצא בסוריא מביאין אותו מספיחין שבא"י ע"ש.

ויש לעיין אי העומר כשר מסוריא למה היו מביאין אותו ונקא מסוריא הא סוריא ג"כ אינו נעבד בשביעית דהא אמרינו אין עושין במקובר בסוריא א"כ הוא ג"כ מספיחין ולמה היו מביאין אותו ונקא מסוריא ונראה דמש"ה היו מביאין אותו ונקא מסוריא משום דספיחין אסורין עכ"פ מדרבנן

ולא הוּי ממשקה ישראל דאף איסור דרבנן כל שאין יומו גורם לו פסול ג"כ משום משקה ישראל
בדמוכח מפסחים (מ"ח).

והנה התוס' במנחות שם הקשו אף לר"ע דספיהין אסורין מדאורייתא איך מביאין ממנו העומר
הא לא הוּי ממשקה ישראל ותי' דבשאר שנים נמי לאו ממשקה ישראל הוא משום חדש ושרי
רחמנא משום דמצותה בכך שביעית לכ"ע נמי הרי מצותה בכך ע"ש אף זה דוקא אי אין העומר
בא מסוריא א"כ מצותה בכך אבל אי עומר בא מסוריא הא בסוריא ליכא איסור ספיהין אף
דאסור בעבודת קרקע כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ד הכ"ח) א"כ אין מצותה בכך ומביאין אותו
מסוריא ורק אי לא מצאו מסוריא מביאין אותו מספיהין של א"י דאז הוא מצותה בכך דא"א
בענין אחר עוד אפשר לפי מה דמקשינן במנחות שם איך מקריבין העומר מספיהי שביעית הא
כתיב לאכלה ולא לשריפה ואמרין משום דכתיב לדורותיכם וא"כ אם אפשר להביא מסוריא
מביאין דסוריא רק אסור בעבודת קרקע אבל הפירות אפשר דמותרין בהפסד ואף אי נימא
דאסורין מ"מ ליכא בהו איסור דאורייתא.

[הנה על תי' התוס' במנחות שם דמש"ה מותר להביא העומר מספיהים משום דבלא"ה לא הוּי
ממשקה ישראל משום חדש יש לעיין תינח עומר שתי הלחם מא"ל הא אינו מן החדש וזה
דשומרין ספיהי שביעית הוא בין לעומר ובין לשתי הלחם וכ"כ רש"י ז"ל בפ' הזהב נ"ח ע"א
ובפ' הבית והעליה קי"א ע"א]: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד הכ"ג) על ההיא דתאנים של שביעית
אין קוצין אותן במוקצה כו' ואין דורכין ענבים בגת כו' ואין עושין זיתים בבד כו' דכן שאר
הדברים כל שיכול לשנות משנה ע"ש.

והנה (בפ"ו מ"ב) אמרין עושין בתלוש בסוריא אבל לא במקור דשין וזורין ודורכין ומעמרין
כו' כלל אמר ר"ע כל שפיוצא בו מותר בא"י עושין אותו בסוריא ופ"ה הרע"ב ז"ל כל שפיוצא
בו עושין בא"י היינו בתלוש בשנוי עושין בסוריא בלא שנוי די"ח ונראה מכ"ז דבעבודות שבת
לנש בא"י צריך לשנות ויש לחקור באיזה מלאכות צריך לשנות דאשכחן זה בדישה וזריה ידריקה
ועימור אם גם בשאר מלאכות כגון טחינה ואפיה ובישול צריך לשנות אף לא אשכחן כשמבשל
ירק של שביעית דצריך לשנות ומ"ש אלו מלאכות מאלו ונראה דהנה הרמב"ם ז"ל כתב (רפ"ד)
זה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור פדך שקוצר בכל שנה ואם קצר פדך
הקוצרין לוקה כיצד כגון שקצר כל השדה והעמיד פרי ונדש בבקר כו' היינו שהעמדת הפרי
והדישה בכלל הקצירה פדך הקוצרין היא והמנחת חינוך מצוה שכ"ח עמוד בזה וכתב דקי"ל
לחז"ל דדך הקוצרין הוא בכך הרמב"ם ז"ל הפירות שיוציא האילן בשביעית לא יאספם פדך
שאוסף בכל שנה שנאמר ואת ענבי גזירך לא תבצור ואם בצר פדך הבוצרים לוקה וכיצד
עושה תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה כו' ולא ידרוך ענבים בגת כו' ע"ש דזהו נמי
בבצירה פדך הבוצרין דאם בוצר ודורך בגת או עושה זיתים בבד זהו בכלל בצירה פדך
הבוצרין וא"כ יש מלאכות בתלוש השייכות לקצירה ובצירה מיהו מדאורייתא לוקה רק אם עשה
הכל בלא שנוי שקצר פדך הקוצרין והעמיד פרי ונדש בבקר וכן אם בצר פדך הבוצרין ודרך
בגת ומדרבנן צריך לשנות בכל מלאכה ומלאכה אף נראה דאותן מלאכות דאין שייכין כלל
לקצירה ובצירה פדך כגון טחינה ואפיה ובישול א"צ לשנות אף מדרבנן הנה המ"ר הקשה על
הר"ש ז"ל שפי' ההיא דמשאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית כו' ולא תבור ולא תטחון
עמה דהיינו שחשודה לאכול פירות שביעית אחר הביעור והקשה אמאי לא פי' דמייירי אף קודם

הביעור והאיסור הוא משום דטוחנת בלא שנוי ע"ש אף נראה דבטחינה א"צ שנוי פיון דאינה שייך לעבודת הקצירה כלל: והנה השנו"א (פ"ח מ"ו) שיטה אחרת לו לגמרי וכתב דשנוי מהני רק לעבודה בתלוש והיא בתאנים של שביעית אין קוצין אותן במקצה אבל קוצין אותן בחרבה לא פ"י כפי הר"ש ז"ל דמקצה הוא פלי שחומה בו התאנים אלא פלי שעושין בו קציעות (וכן פ"י הראב"ד ז"ל בת"כ) והיינו בעבודה שבתלוש אבל לבצור אסור אפילו ע"י שנוי ואינו רשאי אלא לתלוש ביד ע"ש.

והנה בירושלמי (פ"ב ה"ג) אמרינן דבי ר' ינאי משקה בסלא והיינו ע"י שנוי ע"ש ומוכח דאף במקור שייך שנוי וצ"ל משום דהשקאה היא רק מדרבנן כדאמרינן במו"ק ובה שרי ע"י שנוי כמו בתלוש והטעם דבתלוש מותר ע"י שנוי הוא ג"כ משום דעבודה בתלוש הוא רק מדרבנן וה"ה למקור כל שהוא רק מדרבנן מותר ע"י שנוי.

והנה זה שכתב השנו"א דאינו מותר רק לתלוש ביד ואע"ג דאף ע"י שנוי אסור וצ"ל דתלישה ביד לא חשיב בצירה כלל אלא תלישה ולפ"ז הכלל הוא דכל שנוי שאינו מאבד את שם המלאכה לגמרי אסור במקור אבל שנוי פנה המאבד את שמו מותר וכמ"ש התוס' מו"ק (ד') גבי אין עושין האמה בשביעית דמכשיר אגפיה לזריעה דרבנן סברי פיון דע"י השנוי עביד ליה לאו מלאכה היא ומותר דלא שמייה חרישה ע"ש ואע"ג דהתם הוי במקור פיון דהוי שנוי המאבד את שמו וכמ"ש דלא שמייה חרישה מותר.

והנה בהגהת שנו"א שם הקשה מההיא דמותר למכור בשביעית מגל יד ומגל קציר ומשום דראונו למלאכת היתר לקצור מן המפקר וו' דאף במגל שרי לקצור ולא רק ביד ותי' דכל שקוצרו מעט מעט שרי אף במגל ע"ש ונראה טעם הדבר דכל שפוצרו מעט וועט ולא חשיב בצירה כ"א קיטורף א"כ מאבד את שמו וכדאמרינן לענין פאה דאם קוצרו מעט מעט אף במגל פטור מן הפאה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' מ"ע נאף דבפאה ל"ש שנוי אלא משום דלאו שמייה קצירה אלא קיטורף: ז) גרסינן בשביעית (פ"ב מ"ו) אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרביבין ערב שביעית פחות מל' יום לפני ר"ה כו' ובר"ה י' אמר רבא לדברי האומר ל' צריף ל' ול' ופ"י רש"י ז"ל היינו ל' לקליטה ול' לתוס' שביעית דבעינו שלא תהא נקלטת בתוס' שביעית והתוס' כתבו שם דזה דצריף ל' ול' לא קאי על שביעית דבעינו רק שלא תקלוט בשביעית עצמה אבל שלא תקלוט בתוספת שביעית לא איכפת לן ע"ש.

ונראה הטעם דהנה זה דאסור ליטע ערב שביעית שתקלוט בשביעית עצמה אף שאינו עושה שום מלאכה בשביעית הוא משום דאדם מצווה על שבימת שדהו כדאמרינן בע"ז ט"ו והיינו דאיכא עשה דושבתה הארץ והמנחת חינוך מצווה קי"ב כתב דעבודת קרקע ע"י עכו"ם בשביעית אסור מה"ת משום עשה דשבימת הארץ ע"ש.

וכל שנוטע ערב שביעית ונקלטה בשביעית נהי דלאו דעשיית מלאכה בשביעית ליכא דאינו עושה שום מלאכה בשביעית מ"מ עשה דושבתה הארץ איכא דבהקרקע נעשית מלאכה בשביעית וכמו בשבימת פלים בשבת לב"ש דאמרינן נר אפקורי מפקיר ליה ואע"ג שדהליק מערב שבת מ"מ פיון דאיכא שבימת פלים אף שאח"כ דולק מאליו אסור וה"נ אף שנטע ערב שביעית פיון דהקליטה היא בשביעית א"כ המלאכה נעשית בהקרקע בשביעית ומצווה הוא על שבימת שדהו בשביעית אף זה רק בשביעית עצמה אבל בתוספת שביעית ס"ל להתוס' דזהו רק על איסור מלאכה של האדם אבל על שבימת שדהו ליכא תוספת שביעית ומש"ה לא איכפת לן אם תקלוט

בתוספת שביעית: הנה התוס' מו"ק ד' על הא דאמרין דר"ג וב"ד גמנו על ב' פ'קים ובטלום דקרא קא דרוש דגמר שבת שבת משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין כו' הקשו הא בשבת נמי בעינן תוספת בין בכניסתה ובין ביציאתה כדאמרין ביומא דצריך להוסיף מחול על הקודש ותי' דהאי פורתא לא קא חשיב וכי ההוא שיעורא נמי יהא מודה ר"ג דצריך להוסיף ע"ש.

וקשה טובא מאי קמ"ל נדאי האי פורתא צריך להוסיף דהא שביעית מתחלת בר"ה ור"ה שהוא יו"ט יש ביה תוספת יו"ט א"כ האי פורתא של תוספת אסור בכל מלאכות משום יו"ט ועבודת קרקע בכלל. והנה לפמ"ש המנחת חינוך דעשיית מלאכה בשביעית ע"י עכו"ם אסור מה"ת משום שביעית שדהו א"כ י"ל דנ"מ דאסור לעשות בהאי פורתא של תוספת אף ע"י עכו"ם משום תוספת שביעית ואף לפמ"ש דשיטת התוס' דתוספת שביעית הוא רק על עשיית מלאכה של האדם אבל לא על שביעית שדהו זהו רק על התוספת של ל' יום לפני ר"ה דנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות כו' דזהו רק על עשיית מלאכה אבל האי פורתא דנפקא לן משבת בראשית ותוספת שבת הוא על כל השביתות ואף על שביעית בהמתו ושביעית כלים לב"ש וה"נ בשביעית על שביעית שדהו: והנה אי נטיעה בתוספת שביעית הוא מדאורייתא שיטת ר"ת דאינו אסור מדאורייתא בתוספת שביעית רק חרישה דכתיב בחריש ובקציר תשבות אבל לא נטיעה והר"ש ז"ל ריש שביעית הקשה עליו דאם חרישה אסורה כ"ש נטיעה דכתיב וכרמך לא תזמור וכ"ש נטיעה דזמירה תולדה דזרע וכ"ש נטיעה דדמי לזרע טפי ע"ש היינו דאבות מלאכות חמירי טפי מחרישה.

והנה אמרין בירושלמי (פ"ו ה"ב) על ההיא דעושין בתלוש בסוריא אבל לא במקור דשין וזרין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ומקשינן במה אנו קיימין אי בפירות ששית שנכנסו לשביעית בארץ נמי מותר ואי בפירות שביעית שיעצאו למוצאי שביעית לחרוש מותר לקצור אסור בתמיה אלא במה אנו קיימין בפירות שביעית בשביעית [ועיין בהמפרשים ז"ל שם] דא"א להיות בפירות שביעית שיעצאו למוצאי שביעית פיון דלחרוש מותר כ"ש לקצור וקשה הא אדרבה קצירה הוי מלאכה טפי מחרישה דקצירה הוא אב מלאכה כמו זרע: והנה תוספת שביעית נפקא לן מבחריש ובקציר תשבות והיינו חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ופי' רש"י ז"ל דקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית תבואה שהביאה שליש בשביעית אמה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית והתוס' ר"ה (י"ב ע"ב) כתבו דאין זה תוספת שביעית במה שהפירות שגדלו בשביעית אסורין בשמינית ופי' דהיינו פירות שביעית שיעצאו לשמינית אסור לחרוש ולקצור ולעזור אותה דס"א דדבר התלוי בעבודת הארץ פיון דנפקא שביעית שריא אפילו לצורך פירות שביעית להכי אצטריך ההוא קרא ע"ש.

והנה יש לעיין דהא אמרין בת"כ שהביא הר"ש ז"ל בשביעית (פ"ב מ"ה) שבת שבתון יהיה לארץ פיון שיעצאו שביעית אעפ"י שפירותיה אסורין מותר אמה לעשות מלאכה בגופו של אילן אבל פירותיה אסורין עד ט"ו בשבט ע"ש א"כ חרישה וקצירה ועידור אחר שביעית אמאי אסורה אף בשביעית שם בההיא דפירות שביעית שיעצאו למוצאי שביעית כו' נראה דפלוגתא הוא דרק לר"ש למוצאי שביעית מותר בעבודה אבל לת"ק לא והת"כ דשבת שבתון כו' אתיא כר"ש אף תקשה לר"ש היכי משפחת לה תוספת שביעית במוצאי שביעית ונראה לומר דאף לר"ש דמותר עבודה במוצאי שביעית לצורך הפירות אף שהפירות שביעית זהו רק בשאר מלאכות אבל קצירה אסורה ואף דקצירה היא ג"כ משום מלאכה מ"מ בזה שאני קצירה משאר מלאכות דאסור קצירה

תלוי בהפרי ולא הני פשאר מלאכות שהוא איסור הזמן דבשנה שביעית אסור במלאכות אלו דהא במופקד שרי קצירה פדרה הקוצרין פדאמרין בת"כ וכן בפירות ששית שונכנסו לשביעית דתורת פירות ששית עליהן מותר לקוצרן פדרה הקוצרין ואף שהוא עושה מלאכה זו בשביעית דבזה קצירה שאני דאזלינו בטר הפירות ולא אחר זמן המלאכה וה"ל בפירות שביעית שונכנסו לשמינית פיון דקדושת פירות שביעית עליהן אסור לקוצרן פדרה הקוצרין וכן משמע ממתני' (פ"ח מ"ו) תאנים של שביעית אין קוצרין אותן במקצה כו' ולא קתני אין קוצרין במקצה בשביעית כמו דקתני במתני' לענין שאר מלאכות אלא תאנים של שביעית אין קוצרין אותן כו' דזה תלוי בהפירות דאם הן פירות שביעית אף בשמינית אין קוצרין אותן במקצה ועיין תוס' ר"ה ט' ע"א ד"ה וקציר] ולפ"ז משפחת לה תוספת שביעית במוצאי שביעית בקצירה דהא קרא דתוספת שביעית למוצאי שביעית הוא בקצירה וכדכתיב בקריש ובקציר תשבוחת ואמרין דהיינו קציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית אף מהירושלמי נראה דפירות שביעית קוצרין בשמינית דאמרין (בפ"ו ה"ב) גבי עושין בתלוש בסוריא אבל לא במקורב כו' במה אנו קיימין כו' אי בפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית לתרוש מותר לקצור אסור בתמיה כו' ומוכח דפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית מותר בין לתרוש ובין לקצור ואפשר דבסוריא שאני דבסוריא ליכא תוספת שביעית תדע דאמרין שם בירושלמי אי בפירות ששית שונכנסו לשביעית בארץ נמי מותר כו' אבל בפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית לא אמרין פהאי לישנא ונראה דבא"י אסור כה"ג רק בסוריא אמרין דמותר בין לתרוש ובין לקצור: אמרין דחורשין שזדה לבן עד הפסח ושזדה האילן עד עצרת.

והנה שאר מלאכות אי מותרין אחר הפסח הר"ש ז"ל ריש שביעית שקיל וטרי בזה אי מותר זריעה ונטיעה בב' פרקים ע"ש והנה אי מותרת זריעה בשזדה הלכן אחר הפסח יש להביא ראיה ממהיא דמנחות ה' דאמרין מנחת העומר תוכיח שאסורה להדיוט כו' מה למנחת העומר שפן מתרת חדש בשביעית שביעית נמי שפן מתרת ספיחין וכתב השמ"ק דה"ה דהמ"ל שפן מתרת חדש בתבואה שהביאה שליש לפני ר"ה ע"ש ואי אסורה זריעה בשזדה לבן אחה"פ לא משפחת לה שיתיר העומר של שביעית תבואה שהביאה שליש לפני ר"ה דאחה"פ אסור לזרוע ואם נזרעו קודם הפסח אפילו נזרעו ערב הפסח קודם חצות דמותר אז בעשיית מלאכה בט"ז שהוא הקרבת העומר כבר אשרוש דאין קליטה יותר מג' ימים א"כ כבר התירן עומר של ששית: הנה זה דמותר לתרוש בשזדה לבן רק עד הפסח והיינו עד שתכלה הליתה הביא הר"ש ז"ל מהירושלמי דע"י שעתיד לזרעה בתחילה צריך שתהא רוב הליתה קיימת היינו דאח"כ אינה ראויה לזרוע וכשחורש אינו לצורך ששית כ"א לשביעית ע"ש הא אם הנה אפשר לזרוע אח"כ הנה מותר לתרוש אחה"פ.

הנה אמרין (פ"ב מ"ב) מזבלין ומעדרין כו' עד ר"ה וכן בבית השלחין והביא הר"ש ז"ל מהירושלמי דה"ה דמותר לתרוש ע"ש והטעם הוא משום דבית השלחין אין הליתה נפסקת שהרי משקין אותה ומש"ה ראויה לזרוע אף אח"כ ומש"ה מותר לתרושה.

והנה יש לעיין איה מותר עד ר"ה הא כשזרעה סמוך לר"ה תביא שליש בשביעית והן פירות שביעית א"כ איה מותר לתרוש עבדו ונראה דמש"ה מותר לתרוש משום דיכול לזרעה קטניות דאזלינו ביה בטר השרשה וכינון שהשרישו קודם ר"ה הן פירות ששית.

והנה בירושלמי (פ"ב ה"ב) אמרינו על הא דחורשין בית השלחין עד ר"ה רבי אומר עד ר"ה ג' חדשים כדי שיזרע אורז וישרש ויטע אורז וישרש ע"ש ונראה דמש"ה נקט אורז דאזלינו ביה פתר השרשה כדאמרינו בשביעית (פ"ב מ"ז) וא"כ היא לצורך פירות ששית ונראה לפ"ז לדידן דלא קי"ל פסחם מתני' אלא פשמואל דס"ל בר"ה דאף באורז ודוחסן כו' אזלינו בטר גמר פרי אסור לחרוש בבית השלחין כמו בשדה הבעל והנה הרמב"ם ז"ל לא הביא מה דאמרינו בירושלמי דאף חרישה גמורה מותר בבית השלחין וכתב רק דמעדרין ומשום דעידור אינה מלאכה גמורה התירו בבית השלחין: והנה הר"ש ז"ל שם פתב דבית השלחין הוא גנה של ירק ומתקן בכף הירק של ששית ע"ש והנה יש ג"כ לעיין הא בירק אזלינו בטר לקיטה א"כ איך חורשין עד ר"ה הא א"כ הלקיטה תהיה אחר ר"ה וא"כ הן פירות שביעית וכן מה דמעדרין במקשאות ובמדלעות עד ר"ה הא קשואין ודלועין שהן ירק אזלינו בהו בטר לקיטה והן פירות שביעית.

אף הרמב"ם ז"ל בפה"מ שם פתב על ההיא דמעדרין במקשאות ומדלעות מעדרין חופרין בעיקרי האילנות והקשה עליו התי"ט א"ף ס"ל דשרי זה אף באילנות הא אין חורשין בשדה האילן אלא עד עצרת דלאח"כ הוא לצורך שביעית ע"ש.

והנה הרמב"ם ז"ל בפה"מ שפת פ' הבונה פתב דמנכש היינו חופר בעיקרי הגפנים והצמחים ע"ש ונראה דלהרמב"ם ז"ל אין הטעם דמעדרין במקשאות ומדלעות עד ר"ה כמ"ש הר"ש ז"ל משום שהוא לפירות ששית דכיון דהלקיטה בשביעית הן פירות שביעית רק נכוש אינו אסור קודם שביעית וכמו מזבלין ומיבלין ומאבקין כו' עד ר"ה ונחפירה בעיקרי האילנות והצמחים הוא נכוש ואין זה מן המלאכות האסורות קודם שביעית ומש"ה מותר זה אף באילנות: פתב הר"ש ז"ל (פ"ב מ"ו) על ההיא דהאורז והדוחסן כו' השרישו לפני ר"ה מותרין בשביעית דאף דזריעה אב מלאכה ואסורה לפני שביעית מ"מ פיון דהשרישו לפני ר"ה אף דבאסור זרע מותרין בשביעית ע"ש אף מהירושלמי נראה דמותר לזרוע לכתחילה אורז ודוחסן דהא אמרינו דחורשין בית השלחין ג' חדשים לפני ר"ה כדי שיזרע אורז וישרש ומוכח דאף לכתחילה מותר לזרוע אורז באופן שישרש קודם ר"ה: הנה זה דאין חורשין שדה לכן אחה"פ לכל המפרשים ז"ל מייירי בשדה שאינה זרועה אף השני"א פ"י שם דמייירי בשדה שהיא זרועה כבר וחורשין בין הערוגות שיהיו הגשמים יורדין בה יותר ע"ש.

והנה גרסא אחרת הוא ש בהירושלמי דהר"ש ז"ל הביא רפ"ב מהירושלמי הטעם דשדה אילן חורשין עד העצרת ושדה לכן רק עד הפסח דשדה לכן ע"י שעתיד לזרועה בתחילה צריף שתהא רוב הליחה קיימת ע"ש היינו דצריף עוד לזרועה אף השנו"א שם גרס שדה לכן ע"י שהיא זרועה מתחילה כו' ע"ש אף נראה דאף להשנו"א נדאי אם אינה זרועה ג"כ אין חורשין אותה אחה"פ דהא אמרינו בשדה האילן פל ג' אילנות לבית סאה אם ראוי לעשות פכר דבלה באטלגי כו' חורשין פל בית סאה בשבילן פחות מכאן אין חורשין אלא מלוא אורה וסלו והטעם דהשא"ר א"צ לאילנות וא"כ הני פשדה לכן דאין חורשין אותה אחה"פ ומוכח דאף אם אין השדה זרועה ג"כ אין חורשין אותה אחה"פ: הנה זה דג' אילנות לבית סאה אם ראוי לעשות פכר דבלה כו' חורשין פל בית סאה בשבילן ואם שתיים עושין ואחת אינה עושה אין חורשין אלא פמלוא אורה וסלו ועמדו המפרשים ז"ל אמאי לא יחרשו בשביל השתיים לפי חשבון ונראה דתלוי בזה דכל שנקרא שדה אילן חורשין אותה עד עצרת וכל שאינה נקראת שדה אילן לא התירו לחרוש עד עצרת אף פשמועיל לאילנות היכא דאפשר שהוא חורש ג"כ בשביל השדה וכל פחות מג' אילנות שעושין

כְּשִׁיעוֹר הַזֶּה אֵין הַשְּׂדֵה שְׂדֵה אֵילָן וְאֵין חוֹרְשֵׁין רַק עַד הַפֶּסַח וְכֵן מ"ש הַרְמַב"ם ו"ל דְּבִנְטִיעוֹת
בְּעֵינָן י' לְבֵית סָאָה וּבְזֵה נְטִיעוֹת חֲמִירֵי מְאִילָנוֹת דְּאֵם אֵין שָׁם י' אֵין חוֹרְשֵׁין וְעַמְדוֹ בְּזֵה הַמְּפָרְשִׁים
ו"ל אֲמַאי נְטִיעוֹת חֲמִירֵי מְאִילָנוֹת ע"ש וְהַטַּעַם מִשּׁוֹם דְּבִנְטִיעוֹת לֹא מְקַרֵי שְׂדֵה הָאֵילָן אֲא"כ הֵן
מִמַּטְעַע עֲשָׂרָה לְבֵית סָאָה וְהֵנָּה זֶה דָּב' עוֹשֵׁין וְאַחַת אֵינָּה עוֹשֶׂה דְּחוֹרְשֵׁין לְהֵן כְּמִלּוֹא אוֹרְהָ וְסִלּוֹ
נִרְאָה הַטַּעַם מִשּׁוֹם דְּאוֹתוֹ הַשִּׁיעוֹר שֶׁל מְלוֹא אוֹרְהָ וְסִלּוֹ אֵין דְּרָף לְזִרְעֵ אוֹתוֹ דְּמִטְנָפִי פִּירֵי
כְּדָאֲמַרִּינוּ בַּב"ב (פ"ב) וַא"כ מוֹכַח דְּהַחְרִישָׁה הִיא לְצוֹנְרָף הָאֵילָנוֹת וְלֹא לְצוֹנְרָף הַקַּרְקַע וְכֵה"ג
מִןתַּר אַף אִם אֵינָּה שְׂדֵה אֵילָן: אֲמַרִּינוּ (פ"ב מ"ה) פֶּגִי עָרַב שְׁבִיעִית שְׁנַכְנְסוּ לְשְׁבִיעִית כּו' אֵין
סְכִין וְאֵין מְנַקְבִין אוֹתוֹ וְכַתֵּב הַר"ש ו"ל דְּמִיָּרֵי בְּפִגְיוֹ שְׂאֵין דְּרָפָן לְהַתְּבַשֵּׁל עַד תְּשַׁרֵי וְאַפִּילוּ
בְּשִׁשִׁית קָאָמַר דְּלֹא סְכִין וְלֹא מְנַקְבִין מְאַחַר דְּאֵין נִגְמַר בִּישׁוּלָן עַד שְׁתַּפְּנִס שְׁבִיעִית ע"ש וְהַקְּשָׁה
הַמ"ר אֲמַאי אָסוּר לְסוּף וּלְנַקְבּוֹ בְּשִׁשִׁית הָרִי פִּירוֹת שְׁשִׁית הֵן פִּינוֹן שְׁחַנְטוּ בְּשִׁשִׁית ע"ש וְנִרְאָה
פִּינוֹן דְּזֵה דְּסְכִין וּמְנַקְבִין אוֹתוֹ הוּא כְּדִי לְמַהַר בִּישׁוּלָן כַּמ"ש הַר"ש ו"ל שָׁם וְכִינוֹן דְּאֵין מִתְּבַשְׁלִין
אֲלֵא לְאַחַר ר"ה שֶׁל שְׁבִיעִית נִמְצָא דַע"י זֶה שְׁמִנְקָבוֹ בְּשִׁשִׁית מִמְהָרִין בִּישׁוּלָן בְּשְׁבִיעִית וְכִינוֹן
דְּמִמְהָר גִּידוּלָן חָשִׁיב כְּמוֹ זוֹרַע א"כ אָסוּר לְנַקְבּוֹ בְּשִׁשִׁית כְּדִי שְׁיִמְהָרוּ בִּישׁוּלָן בְּשְׁבִיעִית כְּמוֹ
שְׂאֵין נוֹטְעִין אֵילָן בְּשִׁשִׁית כְּדִי שְׁתַּקְלֹת בְּשְׁבִיעִית לְדַעַת הַתּוֹס' ר"ה (י' ע"ב) וּלְדַעַת רַש"י ו"ל
אָסוּר לִישְׁטַע בְּשִׁשִׁית אַף אִם תַּקְלוֹת בְּתוֹסְפַת שְׁבִיעִית אַף יֵשׁ לְדוֹן בְּזֵה דְּהָא מִןתַּר לְזִרְעֵ בְּשִׁשִׁית
אַף אִם תִּגְמַר הַתְּבוּאָה אַחַר ר"ה דְּרַק הַתְּחַלַּת הַגִּידוּל חָשִׁיב מְלֵאכָה וְאָסוּר לְנִטְוֵעַ בְּשִׁשִׁית
שְׁתַּקְלֹת בְּשְׁבִיעִית דְּהַקְלִיטָה שֶׁהִיא הַתְּחַלַּת הַגִּידוּל זֶהוּ חָשִׁיב מְלֵאכָה אֲבָל מַה שְׁגָדַל אַח"כ
בְּשְׁבִיעִית לֹא אֵיכְפַת לָן מַה דְּמִמְהָר גִּידוּלוֹ חָשִׁיב כְּמוֹ זוֹרַע וְכַמוֹ זוֹמַר דְּאָסוּר דְּמִמְהָר גִּידוּלוֹ הוּא
ג"כ רַק מַה שְׁמִתְחִיל לְגַדֵּל בְּיוֹתֵר מְהִירוֹת זֶהוּ הַמְּלֵאכָה אֲבָל מַה שְׁגָדַל אַח"כ לֹא עַדִּיף מְזַרְיָעָה
עֲצָמָה דְּמַה שְׁגָדַל אַח"כ בְּשְׁבִיעִית אֵינָּה מְלֵאכָה וְצ"ל דֵּה"נ זֶה דְּאֵין סְכִין הִיא ג"כ בְּאִנְפוֹן דְּמַה
שְׁתַּמְהָר הַבִּישׁוּל יִהְיֶה בְּשְׁבִיעִית דְּמִהִירוֹת הַבִּישׁוּל הוּא בְּשַׁעַת הַבִּישׁוּל וְכִינוֹן דְּאֵין מִתְּבַשְׁלִין אֲלֵא
אַחַר ר"ה נִמְצָא שֶׁהַמְּלֵאכָה נַעֲשִׂית אַחַר ר"ה: אֲמַרִּינוּ מְסַקְלִין מְקַרְסְמִין וּמְזַרְדִּין כּו' עַד ר"ה וְהֵנָּה
שִׁיטַת הַר"ש ו"ל (פ"ב מ"ב) דְּהַטַּעַם מִשּׁוֹם דְּהִנְףּ מְלֵאכּוֹת הֵן רַק מְדַרְבְּנָן לֹא גְזַרוּ עֲלֵיהֶן קוֹדֵם
שְׁבִיעִית וְכֵן דַּעַת הַתּוֹס' ע"ז (נ' ע"ב).

וְהֵנָּה רַש"י ו"ל כְּתִב שָׁם הַטַּעַם מִשּׁוֹם דְּאִסוּר מְלֵאכָה קוֹדֵם שְׁבִיעִית הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וּבִהְנֵהוּ לֹא
גְזוּר שְׁלֵא יְמוֹתוֹ הַנְּטִיעוֹת ע"ש אַף רַק לְהַס"ד שָׁם דְּלְהַמְסַקְנָא שְׁרִינוּ הֵתֵם קוֹדֵם שְׁבִיעִית לֹא רַק
אוֹקְמָא אֵילְנָא אֲלֵא אַף אַבְרוּיֵי אֵילְנָא ע"ש הַנֵּה הַר"ש ו"ל (פ"ב מ"ב) כְּתִב וַיֵּשׁ כְּפָה חִילוּקִין
בְּדָבָר דְּכָל מְלֵאכָה אֲפִילוּ דְּאוֹרְיִיתָא כְּגוֹן חֲרִישָׁה שְׁעוֹשֶׂה לְצוֹנְרָף פִּירוֹת שְׁשִׁית מִןתַּר אוֹתוֹ אֲפִילוּ
בְּתוֹסְפַת שְׁבִיעִית וְחֲרִישָׁה שְׂאֵינָּה צוֹנְרָף פִּירוֹת אֲלֵא לְצוֹנְרָף הָאֵילָן עֲצָמוֹ אֲפִילוּ לְפָנֵי תוֹסְפַת
שְׁבִיעִית אָסוּרָה כְּדַתְנָן דְּלֹא שְׁרִינוּ אֲלֵא עַד הַעֲצָרַת ע"ש אַף רַש"י ו"ל מו"ק (ג' ע"ב) כְּתִב זֶה
דְּאֵין חוֹרְשֵׁין שְׂדֵה אֵילָן אֲלֵא עַד עֲצָרַת הוּא מִשּׁוֹם דְּמַכְאֵן וְאֵילָף הוּי כְּמִתְקַן פִּירוֹת שְׁבִיעִית ע"ש
הִינְנוּ דְּאֵין הָאִסוּר לְחָרוֹשׁ אַחַר עֲצָרַת מִשּׁוֹם דְּהַחְרִישָׁה הִיא לְהָאֵילָן וְזֵה אָסוּר רַק מִשּׁוֹם
דְּהַחְרִישָׁה הִיא לְצוֹנְרָף פִּירוֹת שְׁבִיעִית וְזֵה אָסוּר.

וְהֵנָּה לַפ"ז י"ל דְּכָל הִנְףּ דְּמְסַקְלִין וּמְקַרְסְמִין כּו' הֵם רַק לְצוֹנְרָף פִּירוֹת שְׁשִׁית אוֹ לְצוֹנְרָף הָאֵילָן
וְהַקַּרְקַע אַף אֵין בְּהֵם מִשּׁוֹם תִּיקוֹן פִּירוֹת שְׁבִיעִית וּמִש"ה מִןתַּר דְּאֵינוּ אָסוּר רַק תִּיקוֹן פִּירוֹת
שְׁבִיעִית.

והנה לרש"י ז"ל דוה דאסור לחרוש שזדה אילן אחר עצרת הוא משום דמתקן פירות שביעית יש לעיין דא"כ ל"ל הלכה די נטיעות דחורשין אותן עד ר"ה לר"ע דאמר נטיעה פשמה שעדיין אינה עושה פירות הא ל"ש דמתקן פירות שביעית ול"ל הל"מ לזה וצ"ל דאף לרש"י ז"ל בתוספת שביעית עצמה דהיינו ל' יום לפני ר"ה אף מה שהוא לתקון האילן אסור הנה הרמב"ם ז"ל כתב רפ"ג עבודת הארץ בשנה ששית ל' יום סמוך לשביעית אסורה הל"מ מפני שהוא מתקנה לשביעית ע"ש היינו דאף בתוספת שביעית של ל' יום הוא ג"כ משום דמתקנה לשביעית והנה קצירה ובצירה נראה ודאי דמותר בתוספת שביעית דאין בזה תקון לשביעית ולכל השיטות פן דקצירה ובצירה הן עבודות בפירות ששית וכל עבודות בפירות ששית מותרות עד ר"ה כמ"ש הר"ש ז"ל וזמירה וזריעה אסורין בתוספת שביעית דהוי תקון לשביעית כתב הרמב"ם ז"ל שם הי"א אף בזה"ז אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית כו' ודבר זה אסור לעולם משום מראית העין ע"ש ונראה דלהרמב"ם ז"ל אף בזמן שביהמ"ק קנים אינו אסור רק משום מראית העין דאי לא"ה נמצא דיש ב' גזירות בנטיעה ערב שביעית חדא משום תוספת שביעית וחדא משום מראית העין ומנ"ל להרמב"ם ז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה שכל האיסור של נטיעה ערב שביעית היא רק משום מראית העין והטעם דבנטיעה ערב שביעית ליפא איסור אחר הוא משום דאינו מתקן לשביעית דנטיעה היא לכמה שנים וכמ"ש התוס' ר"ה (ט' ע"ב) דמ"ה חרישה אסורה מפסח ועד עצרת ונטיעה אינה אסורה אלא ל' יום קודם ר"ה דחרישה ערב שביעית הוא להועיל לשביעית אבל אין לאסור ערב שביעית ליטע מחמת שהאילן גדל בשביעית דכל האילנות נמי מגדל גדלי בשביעית ע"ש א"כ להרמב"ם ז"ל דס"ל דאף בתוספת שביעית האיסור הוא שמתקנה לשביעית א"כ נטיעה דל"ש זה אינו אסור אלא משום מראית העין ולהרמב"ם ז"ל החילוק בין תוספת שביעית ובין ב' פרקים הוא רק שזה הל"מ וזה מדרבנן כמ"ש רפ"ג ע"ש וז"ש הרמב"ם ז"ל מפני מראית העין הוא כמ"ש בפה"מ משום דבעינן שיעשה שנה קודם שביעית דכיון דמוגין שנות הערלה משביעית יאמרו שבשביעית עצמה נטע [ועיין בשנו"א] והנה בתוס' א"ש כתב דס"ל להרמב"ם ז"ל כר"ת דאין איסור נטיעה בתוספת שביעית ע"ש אף ר"ת כתב הטעם משום דנטיעה רק מדרבנן בתוספת שביעית משום דכתיב בחריש ובקציר תשבות ואין תוספת שביעית רק על חרישה אבל מדרבנן איפא תוספת שביעית על נטיעה ע"ש ולהרמב"ם ז"ל אף חרישה אינה אלא מדרבנן וטעם הרמב"ם ז"ל בנטיעה דאינה אסורה אלא משום מראית העין הוא כמ"ש לפי שאינו מתקנה לשביעית: סימן ס.

חנטה לקיטה והבאת שליש. גרסינן בר"ה (י"ג ע"ב) אמר רבה אמור רבנן אילן בתר חנטה תבואה וזיתים בתר שליש ירק בתר לקיטה כו' אף הרמב"ם ז"ל ריש הל' מע"ש כתב וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט של שלישיית אעפ"י שנגמרו ונאספו אח"כ כו' מתעשרין לשעבר ע"ש היינו דאזלינן באילנות בתר עונת המעשרות ולא בתר חנטה וכ"כ בהל' שמתה (פ"ד ה"ט) לענין שביעית בא' בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות פירות ששית שנקנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ר"ה ה"א מותרין ע"ש וכתב המהר"י קורקוס ז"ל בחידושי ריש הל' מע"ש דכן הדעת נותן דכיון דנתחייבו במעשר בשלישית לפה יעשרו מעשר שנה שניה ודאי דראוי ללכת אחר עונת המעשרות לענין סדר השנים ע"ש היינו דצריך לילף למעשר בתר שעת החלות של דין מעשר: והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל דאף לענין שביעית אזלינן בתר עונת המעשרות נראה דאף חלות דיני שביעית על הפירות הוא ג"כ בשעת עונת המעשרות וראה לזה מהא דאמרין במעשרות (פ"ה

מ"ג) לא ימפור אדם את פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שא"נ על המעשרות ולא בשביעית למי שחשוד על השביעית ע"ש ומה תלוי בשביעית בעונת המעשרות ובפה"מ כתב שם וכן אמרו ושאר כל פירות האילן בעונתם למעשרות פן עונתם לשביעית ע"ש והיינו דחלות קדושת שביעית הוא בשעת עונת המעשרות וכן הביא המלאכת שלמה שם דבשביעית אינו אסור אלא משבאו לעונת המעשרות ע"ש.

והנה זה דאסור בהפסד קודם דהא אמרינן מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית החרובין משישלו כו' צ"ל דלענין הפסד נידונין ע"ש סופן דמפסידן שלא יבואו לעונת המעשרות וזה אסור בשביעית דהא הפגין פשהם עתה אינו מפסיד במה שקוצצין רק שגורם שלא יגדלו עוד וזה ג"כ אסור וע"ז חל האיסור תכף כשנעשו פרי אבל קדושת שביעית אין להם אלא משבאו לעונת המעשרות: והנה זה שפסק הרמב"ם ז"ל שלא פדברי הש"ס דאמרינן אילן בתר חנטה נראה דפסק כהירושלמי שביעית (פ"ה ה"א) דאמרינן שם ר"י ורשב"ל כו' הביא שלישי קודם ט"ו בשבט מתעשר לשעבר אחר ט"ו בשבט מתעשר לבא ע"ש היינו דאזלינן באילנות בתר הבאת שלישי שהוא עונת המעשרות: והנה לענין ערלה ורבעי כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהל' מע"ש ה"י) דהנוטע אילן בט"ו באב משנה עשירית ה"ה בתוך שני ערלה עד ט"ו בשבט משנת י"ג וכ"מ שיוציא האילן בתוך זמן זה ה"ה ערלה אעפ"י שנגמרו לאחר כמה ימים ומט"ו בשבט משנת י"ג עד ט"ו בשבט משנת י"ד הוא נטע רבעי וכ"מ שיוציא בתוך זמן זה ה"ה רבעי ע"ש וכאן לא כתב הרמב"ם ז"ל דאזלינן בתר עונת המעשרות רק כל מה שיוציא בתוך זמן האיסור הוא אסור.

ונראה דהכא מודה הרמב"ם ז"ל דאזלינן בתר חנטה וכדעת רש"י ז"ל ותוס' בר"ה דכל שחנט קודם ט"ו בשבט הוא ערלה ומשום דל"ש עונת המעשרות לענין ערלה ורבעי דדין ערלה חל אף על הפגים וכדאמרינן דהמעמיד בשרף הפגים אסור וכן רבעי כדאמרינן בירושלמי שלהי פ"א דערלה דפגין של רבעי טעונין קבורה וז"ש הרמב"ם ז"ל דכל מה שיוציא האילן בתוך הזמן ה"ה ערלה הוא משום דיציאה זהו שיעור של פרי באילנות כדאמרינן בפסחים (נ"ב) בפלוגתא דר"י ורבנן אי סמדר הוי פרי דמודים חכמים לר"י בשאר אילנות ומייתין שם ברייתא דשאר אילנות משיוציאו חשוב פרי ע"ש ולערלה אזלינן בסדר השנים כשנעשו פרי דאז הוא חלות איסור ערלה: הנה זה דבסדר השנים אזלינן בתר שעת חלות הדינים לענין זה חזינו נמי בירושלמי חלה (פ"א ה"ג) דהנה חלה ג"כ אין מפרישין מן החדש על הישן ואמרינן שם אינה חדש וישן שבחלה ב' שדות אחת הביאה שלישי ואחת פחות משליש לחלה אחת למעשרות שתיים דחלה פיון דקודם הבאת שלישי ג"כ חייבת בחלה לחלה חשיבי של שנה אחת אף דזו הביאה שלישי לפני ר"ה וזו הביאה שלישי לאחר ר"ה פיון דפחות משליש הביאו שתייהן לפני ר"ה ולמעשרות חשיבי של ב' שנים.

עוד אמרינן שם אחת פחות משליש ואחת עשבים לחלה שתיים ולמעשרות אחת ומשום דעשבים ל"ש בהו חלה ואם אחת הביאה רק עשבים לפני ר"ה ואחת הביאה פחות משליש דשייך בה חלה לחלה חשיבי של ב' שנים ולמעשרות פיון ששניהם הביאו שלישי אחר ר"ה חשיבי של שנה אחת ע"ש ומוכח דבכ"ז אזלינן בסדר השנים בתר שעה הראויה לאותה דבר ומש"ה לערלה אזלינן בתר הוצאת הפרי דאז חלות דיני ערלה: הנה בפ"ב מהל' בפורים ה"ז כתב הרמב"ם ז"ל אין מביאין בפורים לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש כיצד לא יביא מפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על פירות שחנטו אחר ט"ו ע"ש היינו דלבפורים אזלינן בתר חנטה וטעם הדבר

הוא ג"כ משום דלהפרכת בכורים לא בעינן עונת המעשרות וראוין משעת חנטה כדאמרין בירושלמי רפ"ג דבכורים הבאתי ראשית פרי האדמה בשעת הבאה פרי הא בשעת הפרכת אפילו בוסר אפילו פגין ע"ש: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' בכורים הט"ו) המוכר שדהו לעכו"ם וחסר ולקחה ממנו ה"ז מביא ממנה בכורים מה"ת שאינה נפקעת מן המצוה בקנן העכו"ם וכתב ע"ז הרמב"ם ז"ל אעפ"י שכתבו ברשות העכו"ם ע"ש היינו דביפור לבכורים הוי כמו הבאת שלישי ביד עכו"ם למעשרות דאם הנה קנן לעכו"ם בא"י להפקיע מקדושתה הבאת שלישי ביד עכו"ם פוטר ממעשר וה"נ ביפור ביד עכו"ם רק דאינה נפקעת בקנן עכו"ם ומש"ה חייבת וביפור הוא שיעור של פגים וכדאמרין רפ"ג דבכורים פיצד מפרישים את הבכורים יורד אדם לתוף שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר כו' ואמרין עלה בירושלמי משום דכתיב הנה הבאתי כו' בשעת הפרכת אפילו בוסר אפילו פגין ואף דלענין פטור עכו"ם לכל השיטות אצלנו אף באילנות רק אחר הבאת שלישי שהוא עונת המעשרות ולא אחר חנטה לבכורים שיעור של פגין הוא כהבאת שלישי למעשרות לכ"ד: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א דמע"ש ה"ג) והתרובין אעפ"י שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין להבא הואיל ומתעשרות מד"ס יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בתרובי צלמונה וכיוצא בהן שאין ראויין למאכל רוב האדם כו' ע"ש.

והנה פאן תלה הרמב"ם ז"ל בחנטה ולא בעונת המעשרות ולא כתב אעפ"י שפאו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט ונראה דבתרובי צלמונה עונת המעשרות שלהן הוא בשעת חנטה דכל הפירות בשעת חנטה שהוא שיעור של פגים הן ראויין קצת לאכילה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפה"מ שביעית (פ"ד מ"ז) על הא דאמרין מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגים משניריו אוכל בהם פתו בשדה כו' וכן פיוצא בהם וכתב בפה"מ ומנהג כמו כן לאכול הפרי שלא ביטול כל צרכו ועודנו קשה מעט על דרך שיזדמן להם ובשביל זה אמר יאכל הפגים משניריו כו' וכן פיוצא בהם ר"ל ששאר כל מה שיצמח באילנות פשהנריו פניהם וזו היא סברא פשיטתא מעט יאכל מהם עראי ע"ש רק לעונת המעשרות בעינן שיהא אנוך גמור פמה שיהא הר"ש ז"ל רפ"א דמעשרות על ההיא דכל שאין תחילתו אנוך אכל סופו אנוך חייב עד שיעשה אנוך כהדא דתני מאימתי כל הפירות חייבין במעשר התאנים משניבחילו ע"ש היינו דקודם עונת המעשרות אינו אוכל להתחייב במעשרות דבעינן אנוך גמור אף תרובי צלמונה דלעולם אין ראויין רק קצת לאכילה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שאין ראויין למאכל רוב האדם ומש"ה פטורין במעשרות מה"ת משום דלמעשרות בעינן אנוך גמור אף פשחייבו רבנן הנה במעשרות משעת חנטה חייבות במעשרות דאז ראויין קצת לאכילה ואין חילוק בהם בין שעת חנטה לאח"כ דלעולם אין ראויין רק קצת לאכילה: הנה להרמב"ם ז"ל דאזלינן בסדר השנים בתר עונת המעשרות יש לעיין אמאי ט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות דהתוס' פתבו הטעם משום דאם חנטו קודם ט"ו בשבט גדלין על מי שנה שעברה היינו קודם ר"ה ורש"י ז"ל כתב משום דט"ו בשבט הוא זמן חנטה וב' הטעמים אלו הן בירושלמי אף זה שייך רק בחנטה ולא בעונת המעשרות שהוא הבאת שלישי וכיון דלא אזלינן באילן בתר חנטה מה הוא שייך לט"ו בשבט ואף דאתרוג אזלינן בתר לקיטה ומ"מ אמרין בר"ה (ט"ו ע"א) דר"ה שלו הוא ט"ו בשבט התם הוא משום דלא נפיק מתורת שאר אילנות דר"ה שלקה ט"ו בשבט וכמ"ש התוס' ריש קדושין דמש"ה אתרוג שנה לאילן לשביעית ואף דגדל על כל מים משום דלא נפיק מתורת שאר אילנות וכן הטעם לר"א דאתרוג שנה לאילן לכ"ד ע"ש וה"נ לא נפיק מתורת שאר אילן לר"ה שלו אכל להרמב"ם ז"ל דבכל אילנות אזלינן בתר עונת המעשרות יש לעיין אמאי ט"ו בשבט ר"ה לאילנות (כתב

הריטב"א ז"ל (ר"ה י"ב) דמש"ה הלכו באילן אחר חנטה ובתבואה אחר שליש דאילן כשהגיע לחנטה כבר קבל פל יניקתו הצריכה להביא הפירות לכלל שלמות ועוד נראה פי הטעם שקבעו חכמים שבט ר"ה לאילן וקבעו תשרי לתבואה מפני שהאילן שתה רוב גשמי שנה עד שבט אבל התבואה צריכה כל גשמי שנה לפיכך קבעו לה תשרי ע"ש.

והנה עמ"ש שהאילן א"צ רק לרוב גשמי שנה עד שבט יש לעיין דהא אמרינן פ"ג דמענית מתריעין על האילנות בפ"ס הפסח וכתב הריטב"א ז"ל דאם יחסרו להם הגשמים באותה שעה ילקו לגמרי וכתב דמזירי שיגדו גשמים ברביעה לצמחים ולאילנות אף פשיגייע פ"ס הפסח הם צריכים לרביעה אחרת ואם לא יגדו מתריעין מיד ע"ש ומוכח מזה דאין האילנות מסתפקים בהגשמים עד שבט]: הנה המהר"י קורקוס פתב שם על הרמב"ם ז"ל שפסק דאזלינן באילנות בתר עונת המעשרות ואף דאמרינן בגמרא דאילן בתר חנטה משום דחצטה זהו עונת המעשרות והביא לזה דברי רש"י ז"ל בשיר השירים התאנה חנטה פגיה הגיע זמן בכורים ליקרב שתפנסו לארץ ע"ש אף אי אפשר לומר פן דאמרינן בירושלמי שביעית (פ"ה ה"א) מצאת העליון ועד הפגין נ' יום מן הפגים ועד שיתין הנובלות נ' יום מן שיתין הנובלות ועד התאנים נ' יום כו' לקט תאנה ואינו יודע אימתי חנטה אמר ר"י מונה ק' יום למפרע ע"ש היינו דחנטה הוא שיעור פגין ופגין הוקדם עונת המעשרות כדמוכח מההוא דשביעית (פ"ד מ"ז) מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגים משני ירחו אוכל בהם פתו בשדה ביחלו כונס לתוך ביתו וכן פיוצא בהם בשאר שני שבוע חייב במעשרות וכן מההיא דעוקצין (פ"ג מ"ו) דאמרינן הפגין והבוסר ר"ע מטמא ט"א ריב"נ אומר משגייעו לעונת המעשרות ע"ש.

עוד אמרינן ספ"ד דשביעית מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית כו' בה"א החרובין משישלשלו והגפנים משגריעו כו' וכן האילן פינו שבא לעונת המעשרות מותר לקצצו כו' ואמרינן עלה בירושלמי דחרובין שלשולן זהו חנטן ע"ש ומוכח דחנטה אינה עונת המעשרות דמשהגיעו לעונת המעשר מותר לקוצצן דעונת המעשרות של חרובין אמרינן ריש מעשרות החרובין משניגדו ומה שהביא מרש"י ז"ל שיר השירים התאנה חנטה פגיה הגיע זמן בכורים ליקרב כו' הוא משום דבכורים בשעת הפרשה אפילו פגים כדאמרינן בירושלמי ומדברי רש"י ז"ל (ב"ק נ"ט) נראה דחנטה הוא שיעור פחות עוד יותר מסמדר שכתב על ההיא דלולבי גפנים האשכלות נראה בחניטת הגפנים וניכר ועדיין לא פרח להיות הענבים גמורים ע"ש היינו דחנטה הוא שיעור לולבין ובגמרא אמרינן שם דלולבין הוא פחות מסמדר ע"ש: והנה מפה"מ שביעית (פ"ד מ"ז) נראה להפך דשיעור עונת המעשרות הוא שיעור פגין שכתב שם על הא דאמרינן מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגין משני ירחו אוכל בהם פתו בשדה ביחלו כונס לתוך ביתו וכן פיוצא בהן בשאר שני שבוע חייב במעשרות ר"ל ששאר כל מה שיצמח באילנות שהזריחו פניהם וזו הוא סברא כשיתבשלו מעט יאכל מהם עראי וכשיגיעו לתכלית בישולם כונס אותם לתוך ביתו ושאר שני שבוע חייב במעשרות ר"ל כשיזריחו הפגים אז יהיו באין לעונת המעשרות ע"ש היינו דשיעור עונת המעשרות הוא פגין והנה לפ"ז פשיגייעו לעונת המעשרות מותר לאכול רק בשדה ולכניס לביתו צריכים להגיע לתכלית בישולם וז"ש ביחלו כונס לתוך ביתו היינו תכלית בישולם ולכאורה קשה הא אמרינן במעשרות (פ"א מ"ב) דעונת המעשרות התאנים משני ירחו אף זה יובן ממ"ש בפה"מ מעשרות שם שכתב משני ירחו משני ירחו להתבשל כו' ובוחל הוא בלשון חכמים הפרי המבושל ע"ש והנה בעונת המעשרות קתני משני ירחו היינו משני ירחו להתבשל אבל בשביעית לא קתני משני ירחו אלא ביחלו כונס לתוך ביתו והיינו גמר

הבישול אבל בפסקיו לא ס"ל פן שפכת בפ"ה דשמטה הט"ז ומאימתי יהיה מותר לאכול פירות האילן בשדה בשביעית הפגין של תאנים משני ירחיו אוכל בהן פתו בשדה כו' הכניס שלישי מותר להכניס לביתו שיקרי הגיעו לעונת המעשרות ע"ש היינו משהגיעו לעונת המעשרות מותר להכניס לביתו ופגין ע"כ הוא קודם עונת המעשרות: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד דשמטה הט"ז) בנות שוח הואיל והן נגמרות לאחר ג' שנים אם באו לעונת המעשרות קודם ר"ה של שמינית כו' היינו דאזלינן בבנות שוח בטר עונת המעשרות ובפה"מ שביעית רפ"ה על הא דאמרינן בנות שוח שביעית שלקח שנייה פתב ז"ל שאפשר להיות דינם דין פירות שביעית בשנה שנייה מן השבוע וזה פשיזדמן להם שיתחילו להגז בשנה שביעית והן עושות פרי לג' שנים ונגמר פרים בשנה שנייה מן השבוע שהיא שלישית לתחילת שנת השמטה שהתחילו להגז בו כו' היינו דאזלינן בטר הנצה ועמד בזה המהר"י קורקוס ז"ל בפ"ד דשמטה וכתב משום דהרמב"ם ז"ל ס"ל דחנטה הוא שיעור עונת המעשרות ע"ש וקשה הא הנצה הוא קודם חנטה כדאמרינן במנחות (ס"ט) שתי הלחם הנצה שקרא או חנטה שקרא דהנצה הוא קודם חנטה ועיין ברש"י ז"ל שם א"כ אפילו אי חנטה הוא עונת המעשרות איך אזלינן בטר הנצה וע"כ דבריו בפה"מ שם אין עולין כדבריו בפסקיו ודברי הפה"מ שם מרפסין איגרי איך אשפחו דאזלינן באילן בטר הנצה: פתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ בכורים (פ"ב מ"ו) על ההיא דאתרוג שנה לאילן בג' דרכים ולירק בדרה"א שנה לאילן כו' ובשביעית כו' וז"ל ואמרם לשביעית כו' והוא שאם נגמר פרי האתרוג בשנה השביעית ונכנסה השמינית ועדיין האתרוג הפקר ככל פירות שנה שביעית פיון שנגמרה בשנה השביעית אעפ"י שגלקטה בשנה השמינית ע"ש וכאן פירש דבאילן אזלינן בטר גמר פרי וזהו ג"כ קשה דאיך שמענו דאזלינן באילן בטר גמר פרי: והנה ז"ש הרמב"ם ז"ל דאזלינן באילן בטר עונת המעשרות וכתב המהר"י קורקוס ז"ל דהוי סברא דאזלינן בסדר השנים בטר חלות דיני מעשרות נראה דאף זה דאזלינן בירק בטר לקיטה ולהרמב"ם ז"ל הוא בטר לקיטה ממש ולא בטר גמר פרי הוא ג"כ משום דהוי גבול לענין מעשרות דקודם לקיטה אינה ראויה למעשרות וכן לדיני שביעית וכשמגיעים לעונת המעשרות הם ראויים למעשרות ולשביעית אם יתלשו אבל ראוי ממש למעשר ולשביעית הוא פשיטתו ומש"ה הוי לקיטה ג"כ גבול למעשרות ולשביעית ויש דברים שהולכין בהם בטר גבול של עונת המעשרות ויש אחר גבול של לקיטה ובפירות האילן אזלינן בטר גבול של עונת המעשרות ובחריבין שהן מדרבנן הלכו חכמים בטר לקיטה אף כל הגבולים הם חלות של הדינים הנה פתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' תרומות הי"ח) ישראל שלקח בסוריא שדה מן העפ"ם עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לעפ"ם מאחר שהביאה שליש אם חזר ישראל ולקחה פעם שנייה ה"ז חייב בתרומות ומעשרות שיקרי נתחייבה ביד ישראל והכ"מ תמה על הרמב"ם ז"ל למה צריך שיקח ישראל פעם שנייה והביא שם בשם המהר"י קורקוס ז"ל שר"ל שפוננת הרמב"ם ז"ל הוא רק שיהיה המירוח ביד ישראל אף לא בעינו שיקח הישראל עם הקרקע אף הביא שם הכ"מ שפתב הרמב"ם ז"ל בתשובה דחייבת הואיל והביאה שליש ביד ישראל והיא עתה עם הקרקע ביד ישראל אלמא שצריך שיקנה עם הקרקע ע"ש.

והנה שיטת הרמב"ם ז"ל נראה ממ"ש בפה"מ חלה (פ"ד מ"ז) גבי ישראל שהיו אריסין לעפ"ם בסוריא כו' ז"ל כפר קדם לנו כי סוריא הם הארצות שכבש דוד שלא מא"י וכבר ביארנו במס' דמאי שפירות סוריא אינן חייבות במעשרות אלא למי שלקט אותם פירות מקרקע שלו ומאחזקתו

כו' ע"ש היינו דבסוריא בעינו שתהא הלקיטה מקרקע נלו ומש"ה בעינו שיקח אותם ישראל עם הקרקע קודם לקיטה.

והנה בזה פחותה סוריא מא"י כמ"ש בפה"מ מעשרות (פ"ה מ"ה) ובדמאי (פ"ו מי"א) ע"ש ונראה הטעם דצריף להיות ג"כ הלקיטה מקרקע ישראל דכמו דצריף להיות הבאת שליש ביד ישראל שהיא עונת המעשרות דבעינו דבשעת חיובה בשעה שראויה למעשרות תהיה ביד ישראל ה"נ בעינו בשעת לקיטה שהוא ג"כ גבול של חיוב מעשרות שתהיה אז ביד ישראל ובא"י סגי בהבאת שליש ביד ישראל אבל סוריא שהיא מדרבנן בעינו שכל הגבולים של חיוב מעשרות יהיו ביד ישראל: הנה פתב הריטב"א ז"ל בר"ה דזה דאזלינן באילן בטר חנטה ובתבואה אחר שליש שהיא עונת המעשרות דהאילן כשהגיע לחנטה כבר קבל כל יניקתו הצריכה להביא הפרי לכלל שלמות אעפ"י שהפרי עצמו לא קבל שלמות להיות גמר פרי לענן עונת המעשרות מעתה י"ל שלמות גמר פרי בכח ע"ש היינו דחנטה הוא ג"כ משום עונת המעשרות רק הני עונת המעשרות בכח דיש מדרגות בחיוב המעשרות דאי אזלינן בטר עונת המעשרות ממש הוא ג"כ רק חיוב מעשרות בכח דכ"ז שלא נתלשו ל"ש צדיין בהם חיוב מעשרות בפועל רק חשוב יותר בפועל מחנטה דאינו מחוסר רק תלישה ושעת קליטה הוא חיוב מעשר בפועל שפבר הוא ראוי למעשרות נמצא שכל אלו הגבולים שהלכו בהם בסדר השנים הם גבולים בחיוב מעשרות: פתב הרמב"ד ז"ל (פ"א מהל' מע"ש) דמש"ה נהגו העם בחרובין כו' נחמיה דאזלינן בטר לקיטה ולא נהגו בשאר אילנות אפשר מפני שרוב העולם אין רצין אחריהם פשאר פירות ומניחין אותם באילן הרבה לפיכך לא נחשבו בעיניהם עד שעת לקיטה ע"ש ונראה פירושו פיון דאין בנ"א רצין אחריהם כדאמרין בירושלמי דחרובין מאכל בהמה הוא וקודם לא נחשב בעיניהם למאכל רק כשלקטו לצורך אדם אז הו"ל חשיבות אכול ומש"ה אי אפשר להלן בהם רק אחר לקיטה דאז חל עליהן דין מעשרות דעונת המעשרות אינו עושה עליהן דין מעשרות דצדיין מחוסר להחשיבן לאוכל ומש"ה לא אזלינן אחריה לסדר השנים: בר"ה (ט"ו) אמרינן אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה כו' א"ר נחמיה בד"א באילן שעושה ב' בריכות כו' אבל אילן שעושה בריכה אחת פגון דקלים כו' אעפ"י שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה היינו דאזלינן בהו בטר לקיטה וכמב רש"י ז"ל ב' בריכות שאין פירותיו נגמרין כאחד פגון תאנים כדאמרן לעיל גבי קטניות מתוך שעשוין פרכין כו' אבל אילן שפירותיו נגמרין כאחד בטר לקיטה אזלינן בהו ע"ש היינו דאמרין שם לעיל גבי האורז והדוחן כו' דלא אזלינן בהו בטר לקיטה מתוך שעשוין פרכין פרכין כו' וכמב רש"י ז"ל שם שאין גלקטין כאחד ונמצאו חדש וישן מעורבין יחד ואם הולכין בהם אחר לקיטה ה"ל מעשר מן החדש על הישן ע"ש וא"כ ה"נ בתאנים פיון דאין גלקטים כאחת לא אזלינן בהו בטר לקיטה.

והנה יש לעיין א"כ איך אזלינן בהו בטר חנטה הא ג"כ אין חונטין כאחת כדאמרין בירושלמי שביעית (פ"ה ה"א) מצאת העלין ועד הפגין נ' יום מפגין ועד שיתין הנובלות נ' יום מן שיתין הנובלות ועד התאנים נ' יום כו' לקט תאנה ואינו יודע אימתי חנטה אמר ר' יונה מונה ק' יומין למפרע אם חל לתוכן ט"ו בשבט והוא יודע מאימתי חנטה ע"ש היינו דלעולם בתאנה מתנטה ועד לקיטה ק' יום א"כ כמו דאין לקיטתה כאחת ה"נ אין חנטתה כאחת א"כ מה מועיל דאזלינן בה בטר חנטה דאפתי מפריש מן החדש על הישן: הנה יש לחקור בעלין דקדושת שביעית חלה עליהן כדאמרין בפ"ט מ"ו עלי קנים ועלי גפנים עד שישורו מאביהן כו' וכן בפ"ז מ"ו לולבי האלה והבטנה כו' אבל לעלין יש ביעור מפני שנושרין מאביהן ע"ש איך אזלינן בהו לסדר השנים

דבאלין אַזלינן בַּתַּר חֲנֻטָּה אִי בַּתַּר חֲנֻטָּה דִּידְהוּ אַזְלִינן דְּאַף בְּעֵלִין שִׁינְךָ חֲנֻטָּה כְּדַאֲמַרִּינן בְּמַנְחוּת (ס"ט) שְׁתֵּי הַלְחָם הַנֶּצֶחַ שְׂרִיָּא אוּ חֲנֻטָּה שְׂרִיָּא מֵאֵי הַנֶּצֶחַ וּמֵאֵי חֲנֻטָּה אֵילִימָא הַנֶּצֶחַ דְּפִירֵי וְחֲנֻטָּה דְּפִירֵי כּו' אֵלָּא הַנֶּצֶחַ דְּעֵלָּה וְחֲנֻטָּה דְּעֵלָּה ע"ש אוּ אַזְלִינן אַף בְּעֵלִין בַּתַּר חֲנֻטָּת הַפְּרִי דְּהַעֲלִין טְפִלִין לְהַפְּרִי וּכְמוֹ בְּפוּל הַמַּצְרֵי שְׁזַרְעוּ לְזַרְע דְּבִין זָרְעוּ וּבִין יָרְקוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבַר כְּדַאֲמַרִּינן בִּירוּשְׁלַמִּי דְּכִינּוּן שְׁזַרְעוּ לְזַרְע אַזְלִינן בְּכוּלוּ בַּתַּר הַזָּרַע דְּאַזְלִינן בַּתַּר הָעֵיקָר וְה"נ בְּגַפְנִים שְׁנוּטְעִין בְּשִׁבִיל הַפְּרִי אַזְלִינן בְּכוּלוּ בַּתַּר שְׁנַת הַפְּרִי וְכוּן בְּתַבּוּאָה דְּאַזְלִינן בַּתַּר הַבָּאָת שְׁלִישׁ יֵשׁ לְחַקּוּר אִיךָ דִּינּוּן בְּקָשִׁין דְּאַף קָשִׁין יֵשׁ בְּהֵם קְדוּשָׁת שְׁבִיעִית כְּמַבּוּאָר בְּכַמָּה מְקוּמוֹת אִם הַתַּבּוּאָה הַבִּיאָה שְׁלִישׁ בְּשִׁמְיַת רַק הַקָּשׁ גָּדַל בְּשְׁבִיעִית אִם הַקָּשׁ אָסוּר מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְכוּן שֶׁל שְׁשִׁית שְׁנֹכְנִס לְשְׁבִיעִית וְהַבִּיאָה שְׁלִישׁ בְּשְׁבִיעִית אִם הַקָּשׁ מִן־פִּינּוּ דְּגָדַל בְּשְׁשִׁית דְּמַצִּינוּ פְּרִי מְקַצְתָּה אָסוּרָה מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וּמְקַצְתָּה מִן־תַּרְתּוּ כְּמוֹ הַדְּלוּעִין שְׁקִינְמִן לְזַרְע וְהַקָּשִׁין לְפָנֵי ר"ה מִן־תַּר לְקִינְמִן בְּשְׁבִיעִית וְהַתְּמָרוֹת שְׁלֵהֶן אָסוּרוֹת אִי בְּטַל הַקָּשׁ לְגַבֵּי עֵיקָר הַפְּרִי לְעַנְיָן סִדְר הַשָּׁנִים אוּ לֹא: וְהִנֵּה אֶפְשָׁר דְּתַלּוּי בְּסִתְרָה שְׁבִין דְּבָרֵי רַש"י ז"ל דְּבַפְּסָחִים (נ"ב) עַל הַהִיא מֵאִמְתִּי אִין קוֹצְצִין אֶת הָאֵילָנוֹת בְּשְׁבִיעִית וְאַמְרִינן וְשָׂאָר כָּל הָאֵילָנוֹת מְשִׁיזְצִיאוּ וְכַתֵּב רַש"י ז"ל מְשִׁיזְצִיאוּ תַּחֲתֵיךְ הָעֵלִין בִּימֵי גִיסוֹן וּבְבִרְכוֹת (ל"ו) פִּי רַש"י ז"ל מְשִׁיזְצִיאוּ אֶת הַפְּרִי וְכַבֵּר עֲמַד בְּזָה בְּגַה"ש ע"ש.

וְהִנֵּה טַעַם רַש"י ז"ל בְּפְסָחִים שְׁכַתֵּב מְשִׁיזְצִיאוּ אֶת הָעֵלִין הוּא מִשּׁוּם דְּאַף עַל הָעֵלִין יֵשׁ קְדוּשָׁת שְׁבִיעִית א"כ מְשִׁיזְצִיאוּ אֶת הָעֵלִין אָסוּר לְקוּץ מִשּׁוּם דְּמַפְסִיד הָעֵלִין שְׁכַבֵּר יִשְׁנָם עֲלִין וְעַדִּינן לֹא נִגְמְרוּ וְאַסוּר לְהַפְּסִיד אַף אֲנוּכְלֵי בְּהֵמָה בְּשְׁבִיעִית וּלְדַעַת רַש"י ז"ל בְּבִרְכוֹת שְׁכַתֵּב מְשִׁיזְצִיאוּ אֶת הַפְּרִי צ"ל דַּס"ל דְּבַעֲלִין ג"כ אַזְלִינן בַּתַּר הַפְּרִי דְּכָל כְּמָה דְּלֹא הוֹצִיא הַפְּרִי לִיכָּא עַל הָעֵלִין קְדוּשָׁת שְׁבִיעִית כְּמוֹ בְּסִדְר הַשָּׁנִים דְּהַעֲלִין טְפִל לְפָרִי וְכַשְׁחַל קְדוּשָׁת שְׁבִיעִית עַל הַפְּרִי אִז חַל אַף עַל הָעֵלִין: הִנֵּה בְּסוּפָה (ל"ט) אַמְרִינן לְוֹלֵב שְׁשִׁית שְׁנֹכְנִס לְשְׁבִיעִית כּו' וְכַתֵּב רַש"י ז"ל הָא בַּט"ו יוֹמֵי מַר"ה עַד הַחֵג לֹא גָדַל וְקִי"ל אֵילָן בַּתַּר חֲנֻטָּה ע"ש וְאִי גִימָא דְּאַזְלִינן בַּתַּר חֲנֻטָּת הַפְּרִי א"כ שְׁפִיר מְשַׁכַּח לָהּ שְׁהַלּוּב הוּא שֶׁל שְׁבִיעִית דְּהַלּוּב עֲצָמוּ הִנֵּה גָדַל בְּשְׁשִׁית אַף הַפְּרִי שְׁהֵן הַתְּמָרִים חֲנוּטוּ בְּשְׁבִיעִית וְא"כ יֵשׁ לְהַלּוּב קְדוּשָׁת שְׁבִיעִית וּמוּכַח מִזֶּה דְּבַלּוּב אַזְלִינן בַּתַּר חֲנֻטָּה דִּידְהִי וְלֹא בַּתַּר חֲנֻטָּת הַפְּרִי וְא"כ ה"ה לְעֵלִין וְלִקְשׁ אַף יֵשׁ לְעֵינֵין אִי גִימָא דְּתַבּוּאָה שְׁהַבִּיאָה שְׁלִישׁ בְּשִׁמְיַת וְהַקָּשׁ גָּדַל בְּשְׁבִיעִית הַקָּשׁ אָסוּר א"כ אִיךָ מִן־תַּרְתּוּ הַתַּבּוּאָה דְּהָא אַמְרִינן בִּירוּשְׁלַמִּי כְּלֵאִים (פ"ה ה"ו) גַּבֵּי כה"כ פְּעָמִים שְׁהַקָּשִׁין מִן־תַּרְתּוּ וְהַדְּגָן אָסוּר פְּעָמִים שְׁהַקָּשִׁין אָסוּרִין וְהַדְּגָן מִן־תַּר הִיא אֶף עַבִּידָא זָרַע בְּהֵיתָר וְסִיכָף ע"ג כּו' זָרַע בְּאִיסוּר וְהַעֲבִיר אֶת הַסִּכָּף הַקָּשִׁין אָסוּרִין וְהַדְּגָן מִן־תַּר וּמִקְשִׁינּוּ עֲלָה נִיחָא הַקָּשִׁין מִן־תַּרְתּוּ וְהַדְּגָן אָסוּר אֲבָל הַקָּשִׁין אָסוּרִין וְהַדְּגָן מִן־תַּר גָּדַל מִתּוֹף אִיסוּר וְאֶת אֲמַרְתָּ הַדְּגָן מִן־תַּר וְאַמְרִינן שֶׁם מִשּׁוּם דְּאִין גִּידוּלֵי אִיסוּר מְעֵלִין אֶת הָאִיסוּר ע"ש וְא"כ בְּתַבּוּאָה שְׁנֹכְנִסָּה מְשִׁבִיעִית לְשִׁמְיַת וְהַבִּיאָה שְׁלִישׁ בְּשִׁמְיַת אִמְאֵי הַתַּבּוּאָה מִן־תַּרְתּוּ אִי עַל הַקָּשִׁין אִיסוּר שְׁבִיעִית הָא הוּי גָּדַל מִתּוֹף אִיסוּר: הַבִּיאָה הַתּוֹסֵ' ר"ה (י"ד ע"ב) מִהִירוּשְׁלַמִּי בְּאַתְרוּג בַּר שְׁשִׁית שְׁנֹכְנִס לְשְׁבִיעִית ה"ה לְבַעֲלִים כְּאֵילָן בַּתַּר חֲנֻטָּה וּפְטוּר מִמְעַשֵּׂר כִּיִּרְק בַּתַּר לְקִיטָּה ע"ש וְאַף דְּאִינוּ הַפְּקָר דְּהָא לְשְׁבִיעִית הוּא בַּתַּר חֲנֻטָּה וְה"ה לְבַעֲלִים מ"מ פְּטוּרָה מִן הַמְעַשְׂרוֹת דְּפִירוֹת שְׁבִיעִית פְּטוּרִין מִן הַמְעַשֵּׂר אַף דְּאִינוּ הַפְּקָר וְעֵינֵין בְּשׁו"ת הַפּוֹסְקִים ז"ל מֵהַמְעַשְׂרוֹת דְּפִירוֹת שְׁבִיעִית פְּטוּרִין מִן הַמְעַשֵּׂר אִין עֲלִיהֶן קְדוּשָׁת שְׁבִיעִית דְּלְשְׁבִיעִית ר"ה שְׁלֵהֶם א' בְּתַשְׁרֵי אַף לְמַעֲשְׂרוֹת ר"ה שְׁלֵהֶם ט"ו בְּשַׁבָּט וּמֵה שְׁחֲנוּטוּ קוֹדֵם ט"ו בְּשַׁבָּט חֲשִׁבֵי לְמַעֲשְׂרוֹת שֶׁל שְׁנָה שְׁבִיעִית דְּאִין בְּהַ

מעשרות וזהו חידוש גדול שכל הפירות שחנטו בין ר"ה לט"ו בשבט של שמינית אין חייבין במעשרות אף שאין עליהם קדושת שביעית.

והנה הראב"ד ז"ל בת"כ פתב דלחומרא ט"ו בשבט ר"ה לאילנות אף לשביעית היינו דהפירות שחנטו בשמינית בין ר"ה לט"ו בשבט י"ל קדושת שביעית אף מהרמב"ם ז"ל נראה דלא ס"ל פן אלא א' בתשרי ר"ה לשביעית בין לקולא בין לחומרא הקשו הפוסקים ז"ל אי שביעית פטורה מן המעשר אף אם אין הפירות הפקר ומשום דשנה שביעית לא ניתנה למעשר כלל ל"ל קרא דדרשינו בת"כ דפירות שביעית דפטורין מן המעשר מדכתיב ואכלו אביוני עמך כו' מה חיה אוכלת ופטורה כו' ונראה דאיצטריך שפיר קרא לפירות שחנטו מר"ה עד ט"ו בשבט של שביעית דלענין סדר השנים של מעשר ה"ה של שנה ששית דט"ו בשבט ר"ה לאילנות למעשר ומ"מ פיון דלקדושת שביעית ר"ה א' בתשרי ויש עליה קדושת שביעית פטורין מן המעשרות משום ואכלו אביוני עמך כו': פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג דשמיטה הי"ב) והאחרוג אפילו הנה פפול לפני ר"ה ונעשה ככפר בשביעית חייב במעשרות פפירות ששית ואפילו הנה ככפר בששית הואיל ונלקט בשביעית ה"ה פפירות שביעית ומתעשר פפירות ששית להחמיר וכתב הכ"מ דמספקא ליה אי פרבותינו דאחרוג בטר לקיטה לשביעית או כה' זקנים דאחר חנטה לשביעית ועוד אי בטר חנטה למעשר כו"א או בטר לקיטה למעשר כו"ג ופסק בתרנוייהו לחומרא ע"ש והקשה השעה"מ פיון דאזלינו לחומרא אף לשביעית א"כ חכמים חייבו להפקיר א"כ יהיה פטור מן המעשרות מטעם הפקר ע"ש.

והנה בירושלמי פאה (פ"ה ה"א) איכא פלוגתא בהפקר ב"ד אי פטור מן המעשרות ע"ש א"כ אפטר דפסק הרמב"ם ז"ל דלא פטר והכא בהצד שאין שביעית נוהגת רק חכמים חשו לספק וחיבו להפקיר אין זה כ"א הפקר ב"ד אף נראה דבספק שביעית אף שכל דיני שביעית נוהגין מספק מ"מ אינו הפקר מספק דהוי ספק ממוזן ויש להבעלים חזקת מ"ק על הפירות דהא אמרינו בגדרים (מ"ב) במודר הנאה לחברו לפני שביעית דבשביעית אינו אוכל מן הנוטות אי אדם אוסר דבר שברשותו לכשיוצא מרשותו ע"ש ומוכח דקודם שביעית י"ל זכות בנכסיו אף לפירות שביעית רק אח"כ פשנעשה פרי אז יוצאין מרשותו א"כ איכא חזקת מ"ק והפירות הן שלו מספק: (ב) נקטינו דבירק אזלינו בטר לקיטה והנה מהו ירק ביאר הרמב"ם ז"ל (פ"א דכלאים ה"ח) וכתב ז"ל הזרעונים נחלקין לג' חלקים א' מהם הוא הנקרא תבואה והוא ה' מינים החטים כו' והב' מהם הוא הנקרא קטניות והן כל זרעים הנאכלים לאדם חוץ מן התבואה כגון הפול והאפונים והעדשים והדונסן והאורז והשומשמיין והפרגין והספוד וכיוצא בהן והג' הוא הנקרא זרעוני גנה והן שאר זרעונין שאינן ראויין למאכל אדם והפרי של אותו הזרע מאכל אדם כגון זרע הבצלים והשומים וזרע הסציר והקצח וזרע לפת וכיוצא בהן וזרע פשתן ה"ה בכלל זרעוני גנה פשיזרעו כל מיני זרעונים אלו ויצמחו נקרא הצמח פלו כ"ז שלא ניפר הזרע דשא ונקרא ירק ויש מזרעוני גנה זרעונים שזרפן לזרוע מהן שדות כגון הפשתן והסרדל ואלו הן הנקראים מיני זרעונים ויש מזרעוני גנה זרעים שאין דרף בנ"א לזרוע מהן אלא צרוגות קטנות כגון הלפת והצנון והמרדום והבצלים הפספר והכרפס והמדור וכיוצא בהן ואלו הן הנקראים מיני ירקות ע"ש.

והנה במיני ירקות פתב הרמב"ם ז"ל התנאי שהזרע מהן אינו מאכל אדם והנה יש לעיין דאמרינו בפול המצרי שזרעו לינק דינו פירק זרעו לזרע דינו פזרע אלמא דאף זרען ראוי לאכילה ומ"מ אפטר להם להיות פירק מיהו הרמב"ם בפה"מ שביעית (פ"ב מ"ח) פתב על ההיא דפול המצרי

שְׁזָרְעוּ לְזָרַע דְּהֵינּוּ שְׁזָרְעוּ לְקַחַת מִמֶּנּוּ זָרַע וְלֹא לְאֲכִילָה הֵינּוּ לְזָרְעַת הַשְּׂדֵה וְלֹא כַפִּי רִשׁ"י ו"ל (ר"ה י"ג ע"ב) דְּלִזְרַע הֵינּוּ לְאֲכֹל אֶת זָרְעוֹ מ"מ אִי אֶפְשָׁר לֹאמַר דְּאֵין הַזָּרַע שֶׁל פּוֹל הַמְצָרִי רְאוּי לְאֲכִילָה שְׁהָרִי פְתַב הַרְמַב"ם ו"ל (פ"א דמע"ש ה"י) בְּפּוֹל הַמְצָרִי שְׁזָרְעוּ לִיְרַק וּלְזָרַע מְעַשָּׂר מְזָרְעוּ עַל יְרָקוֹ וּמִיְרָקוֹ עַל זָרְעוֹ אֲלֵמָא זָרְעוּ רְאוּי לְאֲכִילָה וְצ"ל דו"ש הַרְמַב"ם ו"ל דְּהַזָּרַע אֵינוֹ מְאָכַל אָדָם אֵין כְּוֹנְנָתוֹ אֵין מְאָכַל אָדָם כָּלֵל אֲלֵא אֵינוֹ עֵינְקָר מְאָכַל דְּהָא חֲשִׁיב שֵׁם זָרַע פְּשָׁתָן ג"כ בֵּין זָרְעוֹנֵי גִנָּה שְׂאִין נְאָכְלִין אַף דְּרֵאוּיִן לְאֲכִילָה כְּדָאֻמְרִינָן בְּפ' הַמּוֹכֵר פִּירוֹת וְגַם חֲזִיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת וּבַפְּאָה וּמ"מ פִּינָן דְּאֵין זֹרְעִין אוֹתָן בְּשִׁבִיל אֲכִילַת זָרְעָן כְּדָאֻמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי שְׁהִבִּיא הַר"ש ו"ל בְּתַרּוּמוֹת (פ"ט מ"א) הֵן בְּכָלֵל זָרְעוֹנֵי גִנָּה שְׂאִין נְאָכְלִין.

וְהִנֵּה פּוֹל הַמְצָרִי הוּא מִין קְטַנִּיּוֹת כַּמ"ש רִשׁ"י ו"ל בַּר"ה שֵׁם מ"מ בְּזָרְעוֹ לִיְרַק הוּא פִּיְרַק לַכ"ד, דְּכִינּוּן שְׂלֵא זָרְעוֹ בְּשִׁבִיל הַזָּרַע אַף שְׁזָרְעוּ רְאוּי לְאֲכִילָה הוּא מְזָרְעוֹנֵי גִנָּה שְׂאִין נְאָכְלִין כְּמוֹ זָרַע פְּשָׁתָן וּבְדָבָרִים אֲחֵרִים שְׁזָרְעוּ לִיְרַק לֹא מְהֵנִי דְּבִטְלָה דְּעֵתוֹ אֲבָל בְּפּוֹל הַמְצָרִי מְהֵנִי דְּעֵתוֹ אֻמְרִינָן בְּכֻלָּאִים (פ"ג מ"ב) כָּל מִין זָרְעִים אֵין זֹרְעִין בְּעָרוּגָה וְכָל מִין יְרָקוֹת זֹרְעִין בְּעָרוּגָה כּו' אֶפְוֹנִין הַגְּמֻלוֹנִין מִין יְרַק וְכַתְּבַת בַּפּה"מ הַיְרָקוֹת זָרְעוּ מִהֵן מְעַט וְע"כ הֵן נִזְרָעוֹת עָרוּגוֹת עָרוּגוֹת וּמֵינֵי זָרְעִים שְׂזָרְעוּ מִהֵם שְׂדֵה גְדוּלָה אֵין זֹרְעִין אוֹתָן עָרוּגוֹת וְהוּא אוֹמֵר כִּי מַה שְׁהַקְדִּים בְּהַתְּרַת ה' זָרְעוֹנִים בְּעָרוּגָה כּו' זֶה בְּמֵינֵי הַיְרָקוֹת בְּלִבְד אֲבָל מֵינֵי זָרְעִים אָסוּר מִפְּנֵי שְׁהֵם נִרְאִים כְּלֵאִים ע"ש וְהֵינּוּ כַּמ"ש בְּפִסְקֵי שְׁהוּבָא לְעִיל דְּבְזָרְעוֹנֵי גִנָּה שְׂאִין נְאָכְלִין אֵיכָא הַפְּרָשׁ בֵּין זָרְעִים לִיְרָקוֹת וְזֵהוּ הַהַפְּרָשׁ שְׂזָרְעוֹת נִזְרָעוֹת רַק עָרוּגוֹת וְהַזָּרְעִים שְׂדֵה גְדוּלָה.

וְהִנֵּה הַר"ש ו"ל שֵׁם הַבִּיא מִהִירוּשְׁלַמִי אֶפְוֹנִין הַגְּמֻלוֹנִין וּפּוֹל הַמְצָרִי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע אֵין נוֹתְנִין אוֹתָן ע"ג עָרוּגָה זָרְעוּ לִיְרַק נוֹתְנִין אוֹתָן ע"ג עָרוּגָה ע"ש וְיֵשׁ לְעֵינֵינוּ לְהַרְמַב"ם ו"ל פִּינָן דְּהַחֲזִילוּק תְּלוּי אִם זֹרְעִין אוֹתָן שְׂדוֹת אוֹ עָרוּגוֹת א"כ מֵאֵי נ"מ אִם זָרְעוּ לְזָרַע אוֹ לִיְרַק וְצ"ל כְּדָאֻמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי שְׂבִיעִית (פ"ב ה"ה) דְּמִקְשִׁינָן פִּינָן דְּהַטַּעַם דְּבִיְרַק אֲזֵלִינָן בְּתַר לְקִיטָה מְשׁוּם דְּגִדְל עַל מֵי שְׁנָה הַבָּאָה וּשְׂאָר זָרְעִים דְּרַכְּוּ לִיְגַדְל עַל מֵי שְׁנָה הַעֲבָרָה א"כ אֲמַאי בְּפּוֹל הַמְצָרִי בְּזָרְעוֹ לִיְרַק אֲזֵלִינָן בְּתַר לְקִיטָה וְאִם זָרְעוּ לְזָרַע לֹא אֲזֵלִינָן בְּתַר לְקִיטָה וּמְתַרְצִינָן דְּאִם זָרְעוּ לִיְרַק גִּדְל עַל מֵי שְׁנָה הַבָּאָה וְאִם לְזָרַע גִּדְל עַל מֵי שְׁנָה שְׁעָבְרָה הֵינּוּ פְּשׁוּזָרְעִין לְזָרַע נוֹהֲגִין בּוֹ כְּמוֹ בְּזָרְעִים וּמוֹנְעִין מִהֵם מִים וּגְדֻלִין עַל מֵי שְׁנָה שְׁעָבְרָה וּכְשׁוּזָרְעִין לִיְרַק נוֹהֲגִין בּוֹ כְּמוֹ בְּיְרַק וְה"נ י"ל דְּכָל שְׁזָרְעִין אוֹתוֹ לִיְרַק זֹרְעִין מִהֵן עָרוּגוֹת וּלְזָרַע זֹרְעִין אוֹתָן שְׂדוֹת אַף בְּזֵה יֵשׁ לְעֵינֵינוּ דְּאֻמְרִינָן בְּפּוֹל הַמְצָרִי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע וּלְיְרַק זָרְעוּ מְתַעַשָּׂר לְשַׁעֲבַר וּיְרָקוֹ מְתַעַשָּׂר לְהַבָּא כְּדִין יְרַק א"כ ה"ד אִי כְּשׁוּזָרְעִין לְזָרַע וּלְיְרַק מוֹנְעִין מִהֵם כְּזָרְעִים א"כ תַּעַשָּׂר הַכָּל לְשַׁעֲבַר וְאִם אֵין מוֹנְעִין מִים יִתַּעַשָּׂר הַכָּל לְהַבָּא וְנִרְאָה דְּהֵנִי כַּמ"ש רִשׁ"י ו"ל בַּר"ה (י"ד) גְּבִי בְּצָלִים הַסְּרִיסִים וּפּוֹל הַמְצָרִי שְׂמַנְעַ מִהֵם מִים ל' יוֹם לְפָנֵי ר"ה דְּמְתַעַשָּׂרִין לְשַׁעֲבַר דְּדִינָן כְּזָרְעִים וְכַתְּבַת דְּדוֹקָא הֵנָּה אֲבָל שְׂאָר יְרַק אֶפְוִלוּ מְנַע מִהֵם מִים שְׂאִין דְּרַכְּוּ בְּכֶף לֹא יֵצְאוּ מִדִּין יְרַק דְּבִטְלָה דְּעֵתוֹ ע"ש אֲלֵמָא דְּלֹא תְּלוּי אִם זֶה הַיְרַק גִּדְל עַל כָּל מִים אוֹ לֹא רַק תְּלוּי בְּשֵׁם יְרַק דְּכָל שְׂשֵׁם יְרַק עָלָיו מְתַעַשָּׂר לְהַבָּא רַק שֵׁם יְרַק תְּלוּי בְּגִדְל עַל כָּל מִים א"כ בְּפּוֹל הַמְצָרִי פִּינָן דְּכָל שְׁזָרְעִין אוֹתוֹ לְזָרַע אֵין דְּרַכְּוּ לִיְגַדְל עַל כָּל מִים וְשֵׁם זָרַע עָלָיו וְכָל שְׁזָרְעִין אוֹתוֹ לִיְרַק דְּרַכְּוּ לִיְגַדְל עַל כָּל מִים וְשֵׁם זָרַע עָלָיו א"כ מַה שְׁזָרְעוּ לְזָרַע עוֹשֶׂה עָלָיו שֵׁם זָרַע וּמַה שְׁזָרְעוּ לִיְרַק עוֹשֶׂה עָלָיו שֵׁם יְרַק וְאִם זֹרְעוּ לְזָרַע וּלְיְרַק זָרְעוּ י"ל שֵׁם זָרַע וּיְרָקוֹ שֵׁם זָרַע וְאֵינוֹ תְּלוּי אִם כָּאֵן מְנַע מִהֵם מִים אוֹ לֹא כְּתַב רִשׁ"י ו"ל (ע"ז) עַל הַהִיא דְּשַׁבַּת מְתַעַשָּׂר זָרַע וְיְרַק וְזִרְיָן כּו' דְּשַׁבַּת הוּא יְרַק ע"ש וְאֵע"ג דְּגַם זָרְעוֹ רְאוּי

לאכילה דהא מתעשר זרע וצ"ל כמ"ש דבשבת הירק עיקר ונחשיב הפל מין ירק וכ"כ התוס' עירובין (כ"ח) בשחליים ונגריר דאם זרעו לירק הוי ירק עיקר ואף הזרע מתעשר כמו ירק ואם זרעו לזרע הזרע עיקר והפל מתעשר כדין זרע ע"ש הנה אמרינו בעירובין שם דהפול והשעורה כו' שזרעו לירק בטלה דעתו זרעו חייב וירקו פטור כו' היינו דאף בתבואה איכא ירק וזהו כמ"ש הרמב"ם ז"ל ספ"א דכלאים דבכ"ד יש ירק אף הרמב"ם ז"ל שם פתב דזהו הצמח עד שלא ניכר הזרע א"כ יש לעיין ל"ל טעם דירקו פטור משום דבטלה דעתו תי"ל דכ"כ שלא ניכר הזרע הפל פטור מן המעשר וכדאמרינו בירושלמי מקרא דעשר תעשר את כל תבואת זרעה דבעינן כל שזרע ומצמיח וצ"ל דז"ש הרמב"ם ז"ל עד שלא ניכר הזרע היינו דאז הוא הפל ירק ואף אם"כ יש בהם ירק וכמו בשבת דמתעשר זרע וירק וזורין וכתב הרמב"ם ז"ל בפה"מ (פ"ד דמעשרות) דהיינו הזרע והעליון והגבוליו ע"ש דהעליון הם לעולם ירק אף כשיצא הזרע: הנה הר"ש ז"ל בשביעית (פ"ה מ"ג) בהוא דלוח שער עליו שביעית אם לקטו עניים את עליו כו' הקשה הא בירק אזלינן בתר לקיטה ואמאי יש עליה קדושת שביעית ע"ש היינו דלוח הוא ירק אף רש"י ז"ל פתב במנחות (ט"ו ע"ב) דלוח הוא קטניות ע"ש.

והנה להרמב"ם ז"ל אי אפשר לומר דלוח הוא מין ירק דהא אמרינו שלהי פ"ה דמעשרות זרע לוח העליון ושאר זרעוני גנה שאין נאכלין פטורין מן המעשרות ואמרינו בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם דדוקא זרע לוח העליון דהיינו לוח שוטה אבל זרע לוח חייב במעשר ע"ש א"כ א"א לומר דלוח הוא מין ירק דלהרמב"ם ז"ל תנאי הוא בירק שהוא מזרעוני גנה שאין נאכלין וע"כ מין קטניות הוא דכל שזרעו נאכל להרמב"ם ז"ל מין קטניות הוא.

והנה אף אי לוח מין קטניות שפיר הקשה הר"ש ז"ל דלפמ"ש הרמב"ם ז"ל דבכ"ד איכא ירק והעליון הו לעולם ירק וכמו בשבת א"כ בהוא דלוח שער עליו שביעית אם לקטו עניים את עליו כו' דמייירי לענין עלים שפיר הקשה אמאי לא אזלינן ביה בתר לקיטה דירק עיקר הלוח הוא קטניות אבל עלה הלוח הוא ירק וס"ל דהעליון חשויבין ולא בטלי אגב הזרע והוי כמו פול המצרי שזרעו לזרע וליירק דירקו מתעשר להבא אף הרדב"ז ז"ל פתב (פ"ה דכלאים ה"ג) דלהרמב"ם ז"ל לוח הוא ירק ולא קטניות ע"ש וקשה הא להרמב"ם ז"ל מתנאי הירק שהוא מזרעוני גנה שאין נאכלין וצ"ע: הנה השנו"א שיטה אחרת לו בזרעים וירק שפתב בפאה (פ"א מ"ב) ז"ל והפלל ירקות נקרא מה שזרעין ואינו אוכל הזרע בעצמו רק הדבר שיוצא ממנו כמו לפת וצנונות ודומיהן ותבואה הוא ה' מינים והשאר הוא נקרא קטניות אבל תבואה אינו אוכל רק הזרע שזרע דהיינו התבואה בעצמה והשאר מה שנתגדל דהיינו התבן אינו אוכל אבל בירקות הוא להקפד הזרע אינו אוכל רק מה שנתגדל מהזרע ע"ש היינו דכל זרעוני גנה שאין נאכלין הו בכלל ירקות ולא כהרמב"ם ז"ל שמשלקן דאותו שזרפן לזרוע שזדות הו זרעים ויש רק ג' חלוקות תבואה וקטניות וירק ולא כהרמב"ם ז"ל שמשלקן לד' תבואה וקטניות וזרעים וירק וזה דפשתן אינו בכלל ירק להשנו"א צ"ל משום דהזרע שלו נאכל ואינו תלוי במה שאין זורעין אותו בשביל הזרע כמו להרמב"ם ז"ל.

והנה יש לעיין דבגדה נ' חשבינן שומים בכלל ירק ואף שזרעו נאכל כדאמרינו בירושלמי ריש מעשרות דזרע שומים חייב במעשרות פתב הריטב"א ז"ל (ר"ה י"ב) דזה דאמרינו שם דהתלתן משתצמח לזרעים הנ"מ כשזרעו לזרע ואזלינן בו בתר גמר פרי אבל אם לירק דינו כשאר ירקות לחיוב המעשרות ולכל דבר ע"ש והנה יש לעיין טובא דהא דאמרינו בעירובין (כ"ח) דתלתן

שזרעו לירק בטלה דעתו ורעו חייב וירקו פטור ע"ש וצע"ג: ג) הקשו התוס' ריש קידושין פ"ג דאזלינן באתרוג ב"מ לקיטה למעשר משום דגדל על כל מים א"כ לשביעית אמאי אזלינן ב"מ חנטה וכתבו בחד ת"י דזה דאזלינן באתרוג לשביעית ב"מ חנטה הוא דוקא לחומרא פגון של שביעית שייצא לשמינית ע"ש ואפתי יש לעיין מ"ש דהחמירו באתרוג שלא ליזיל ב"מ לקיטה לשביעית מה שלא החמירו בירק ונראה דאין זה חומרא בעלמא רק אתרוג שחנט בשביעית ונכנס לשמינית הרי בשביעית לא השקו אותו דהא משקין רק את הנטיעות ורק עד ר"ה אבל אילנות אף בתוספת שביעית אין להשקותן ואף אתרוג דגדל על כל מים אין להשקותו ד"מ משום הפסד הנטיעות התירו להשקות עד ר"ה אבל בשביל הפירות שגדלין על כל מים לא התירו וכיון דבשביעית לא השקו אותו נמצא שאינו גדל על כל מים והוי כבצלים הסריסים שמנע מהם מים ל' יום לפני ר"ה דאמרינן בירושלמי דנפקין מתורת ירק הגדל על כל מים ואף שכתב רש"י ו"ל (ר"ה י"ד) דדוקא בצלים הסריסים דאורחיהו בכ"ה אבל שאר ירק לא מהני מה שמנע מהם מים לאפוקי מיניהו שם ירק ובטלה דעתו זה שייך רק היכא שהוא ירק מצד עצמו לא מהני מה שמנע ממנו מים לאפוקיה מתורת ירק אבל אתרוג אדרבה הוא אילן מצד עצמו שהרי זהו טעמו של ר"א דאזלינן ביה ב"מ חנטה בין לשביעית בין למעשר דלא מפקינן ליה מתורת שאר אילן כמ"ש התוס' שם ולר"ג מהני מה שגדל על כל מים למיזל ביה ב"מ חנטה אף שהוא אילן אבל זה שמנע ממנו מים ולא גדל על כל מים פ"ג פ"ג ש"ג שהוא אילן ודאי אזלינן ביה ב"מ חנטה כשאין אילן אף לפ"ז אתרוג בר ששית שגכנס לשביעית פ"ג דבתוספת שביעית לא השקו אותו א"כ מנע מהם מים ל' יום לפני ר"ה אף למעשר אזלינן בו ב"מ חנטה ולא ב"מ לקיטה כמו בבצלים הסריסים דלא אזלינן ב"מ לקיטה אף זה אינו כהירושלמי דאתרוג של ששית שגכנס לשביעית פטור מן השביעית ופטור מן המעשר ואפשר דשיעור ל' יום שייך רק בבצלים הסריסים שמסתפקין בהשקאה אחת לל' יום כמ"ש רש"י ו"ל בר"ה שם אבל באתרוג שיעור, אחר י"ל במנע ממנו מים: אמרינן רפ"ט דשביעית הפיגם והירבוזין וכו' פטורין מן המעשרות ונלקחין מכ"א בשביעית והקשה הר"ש ו"ל הא ספחי שביעית לר"ע אסורין מדאורייתא וירבבן עכ"פ מדרבבן ות"י דמירי הקא בשל ערב שביעית שגכנסו לשביעית דליכא בהן משום אסור ספחין ויש עליהן תורת שביעית משום דנלקטין בשביעית דבירק אזלינן ב"מ לקיטה ע"ש אף נראה דבהנהגה לא אזלינן ב"מ לקיטה דהא כל הנהגה מינים מן ההפקר הן ואף בשאר שני שבוע דמש"ה הן פטורות מן המעשרות לפי שהן מן המדבריות כמ"ש בפה"מ שם א"כ מי משקה אותם שם א"כ אינם גדלין על כל מים והוי כבצלים הסריסים שמנע מהם מים שנעשו כבעל ואף שכתב רש"י ו"ל דזה רק בבצלים הסריסים משום דאורחיהו בכ"ה הא גם אותן מינים אורחיהו בכ"ה פ"ג דאותן המינים פטורין מן המעשרות היינו שאותן המינים הן לעולם מן ההפקר א"כ אותן המינים אין דרך להשקות לעולם: כתב רש"י ו"ל בר"ה שם דבצלים הסריסים מסתפקין לשנה בהשקאה אחת לל' יום ויותר לפיכך אם השקו בתוך ל' יום לפני ר"ה נמצאת השקאה זאת מועלת להם בשביעית לפיכך אסירין בשביעית ולענין מעשר נמי הווי להו כגדילין על מי שנה הבאה אבל ירק שדרכו להג"ז צריך להשקותו תדיר כו' ע"ש והנה ע"ז שכתב דבצלים הסריסים דרפן להשקותן אחד לל' יום יש לעיין מהירושלמי (פ"ב ה"ו) דאיבעי לן בבצלים הסריסים שמנע מהם מים ל' יום לפני ר"ה אי למפרע נעשה זרע או מכאן ולהבא ונ"מ בלקט בתוך ל' יום ולאחר ל' יום אין תאמר למפרע הוא נעשה זרע מעשר מזה ע"ז אין תאמר מכאן ולהבא אין מעשרין מזע"ז ע"ש ואי נימא דרפן למנע מהם מים ל' יום ונ"מ רק אם ר"ה חל בתוך ל' יום של השקאה או

אח"כ א"כ מה שנייף שיעשו זרע למפרע או מפאן ולהבא אמאי הו נפקין מתורת ירק הרי משיקה אותן פדרפן ונראה ודאי דלהירושלימי אין דרפן להשקותן א' לל' יום ואם מנע מהם מים ל' יום נעשו פדרע פיון שמונע מהם מים ואיבעי לן אי למפרע נעשו פדרע או מפאן ולהבא דהירושלימי לשיטתיה דמפרש דהיא דבצלים הסריסים אתיא כר"ע דס"ל דזה דבירק אזלינן בתר לקיטתו הוא משום שגדל על כל מים ובהנה פיון שמונע מהם מים ל' יום נעשו פבטל והינו פדרע וע"כ שאין דרפן בקה דאי דרפן בקה הרי גדליו על כל מים שנהו דרה השקאתה אבל רש"י ז"ל דמפרש שם דאדרבה דאתיא מתני' כריה"ג דס"ל דזה דבירק אזלינן בתר לקיטה הוא משום שגדל על מי שנה הבאה והנה כל שמונע מהם מים ל' יום לפני ר"ה הן גדליו על מי שנה שעברה א"כ שפיר כתב דדרפן בקה ומ"מ פיון דהשקאה האחרונה שלהם היתה ל' יום לפני ר"ה לא הועילה להם ההשקאה אחר ר"ה והן גדליו על מי שנה העברה: פתבו בתוס' ר"ה (י"ד ע"ב) דזה דאזלינן בירק בתר לקיטה אינו לקיטה ממשי רק בתר גמר פרי ואם נגמר גידוליו בששית שרי בין לריה"ג בין לר"ע דתו לא גדלי על מי שנה הבאה ולר"ע פיון דתו לא גדלי על כל מים יוצאין מתורת ירקות הגדליו על כל מים כמו בבצלים הסריסים דאמרינן בירושלימי דנעשו פשדה הבעל שמסתפקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר ע"ש.

והנה יש לעיין הא בירושלימי איבעי לן בבצלים הסריסים אי למפרע בטל מהם דין ירק הגדל על כל מים א"כ לשיטת התוס' בטל דין ירק לגמרי פיון שכתבו דכל ירק אחר שנגמר גידולו בטל ממנו דין ירק הגדל על כל מים ונעשה כבעל בבצלים הסריסים א"כ להירושלימי דמועיל זה למפרע א"כ כל ירק כשנגמר גידולו נפיק מתורת ירק למפרע וע"כ לר"ע בבצלים הסריסים דנעשו כבעל הוא משום דדרפן להשקותו והוא מנע מהם מים אז נעשו כבעל אבל לאחר גמר פרי דל"ש עוד בהו השקאה א"כ לא מנע מהם מים ואין נעשו בשביל זה כבעל: אמרינן (שביעית פ"ב מ"י) הדלועין שקיימן לזרע אם הוקשו לפני ר"ה ונפסלו מאוכל אדם מותר לקיימן בשביעית כו' והוקשו היינו יבשו כמ"ש בפה"מ ואמרינן בירושלימי שהביא הר"ש ז"ל פיצד הוא בודק ריב"ח אומר עוקצו אם מתאחה מותר ואם לאו אסור פי' עוקץ בדלעת במחט אם מתאחה הנקב עדיין לח הוא ואסור ע"ש.

והנה הטעם דאם הוקשו לפני ר"ה מותרין יש לומר בזה ב' טעמים דהנה אמרינן בחולין (קכ"ז ע"ב) תאנים שצמקו באביהן מטמאין טומאת אוכלין דכתלושין דמי לימא מסייע ליה ירקות שצמקו באביהן כגון הכרוב והדלעת אין מטמאין ט"א קצצו ויבשו טמאין ט"א קצצו ויבשו ס"ד עץ בעלמא הוא ואמר ר"י בעל מנת ליבשו טעמא דכרוב ודלעת הוא פיון דיבשו לאו בני אכילה נינהו הא שאר פירות מטמאין כו' משום פיון שייבשו חשיבי כתלושין ע"ש והנה לפ"ז בירק אף דאזלינן בתר לקיטה ולפמ"ש הרמב"ם ז"ל הוא לקיטה ממשי ולא גמר פרי מ"מ פיון שהוקשו לפני ר"ה פיון שייבשו קודם חשיבי כתלושין לפני ר"ה ואזלינן בתר שנה העברה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב (פ"ד הי"ח) הדלועין שקיימן לזרע אם הוקשו לפני ר"ה ונפסלו מלאכול לאדם מותר לקיימן בשביעית שהן מפירות ששית ע"ש היינו דההיתר הוא משום דחשיבי פירות ששית אף הר"ש ז"ל הביא שם מהירושלימי למה לי הוקשו אפילו לא הוקשו מפיון שהוקשו נעשית כשאר זרעוני גנה שאין נאכלין ע"ש אלמא דההיתר הוא משום דנעשו כשאר זרעוני גנה שאין נאכלין ונראה דהטעם הוא פדאמרינן בחולין שם דדלעת כשיבש עץ בעלמא הוא וכתב רש"י ז"ל דדלעת שייבש אינו עומד למאכל אלא לעץ דלעת לעשות ממנו פלי ע"ש וכיון דאין עומדין לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה מותר לזרעו כמו זרעוני גנה שאין נאכלין פיון דאין

עומדין לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה מותר לזרעו וז"ש הרמב"ם ז"ל הטעם מפני שהן פירות ששית הוא משום שפתיב שם וכן הירקות פולן שהוקשו לפני ר"ה מותר לקיימן בשביעית והוא מהתוספתא ושאר ירקות ראויין לאכילה פשהו יבשין פדאמרין בחולין שם וע"כ משום דחשיבי כפירות ששית דכיון שייבשו הוי פלקיטה וזה דאמרין במתני' בדלועין שהוקשו לפני ר"ה ונפסלו מאוכל אדם אין זה הטעם משום דנפסלו מאוכל אדם רק הוי סימנא בעלמא בדלועין דכל שייבשו כ"כ שנפסלו מאוכל הוי פתלוש.

והנה זה דפשיטא ליה להרמב"ם ז"ל דכשיבש חשיב כמו לקיטה לשביעית ואף דבחולין שם מפלגינן בין טומאת אוכלין דיבש חשיב פתלוש ובין לעגן שפתיב דהתולש מהן בשפתיב חייב טמאת דלעגן שפתיב לא חשיב להו פתלושין הוא משום דאמרין בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל (פ"ה מ"ג) על מתני' דלוח פשעבר עליו שביעית רא"א אם לקטו העניים את עליו לקטו כו' דמייירי שנטעו בששית ועשה ביצה לפני שביעית ודיכנו בשביעית ומספקא ליה אי דיכנו פעיקור דאי דיכנו פעיקור חשיב פירות שביעית דהוי פנלקטו בשביעית ואי אין דיכנו פעיקור הוא לבעה"ב פיו דלקטן בשמינית דבירק אזלינן בתר לקיטה ע"ש ודיכנו היינו שדרה העליון במקום חיבורו כמ"ש הר"ש ז"ל ופי' הפ"מ שם שדיכנו שפכל העליון למטה שלא תגדלו יותר ע"ש וס"ל להרמב"ם ז"ל פיו דמספקא לן אי דיכנו פעיקור פיו דא"י ליגדל עוד א"כ היכא דיבשו לגמרי ודאי הוי פעיקור: הנה להרמב"ם ז"ל דס"ל דזה דאזלינן בירק בתר לקיטה הוא לקיטה ממש ולא גמר פרי יש לחקור אי איכא קדושת שביעית על ירק במחנפר כגון לעגן הפסד פיו דאפשר להשהותו וללקטן אחר שביעית ולא תהיה עליהו קדושת שביעית וכן אם הו הפקר בשביעית פיו דאם ילקטום אחר שביעית נמצא שאינו פירות שביעית כלל אם יכול הזוכה ללקטן בשביעית ולגרום להם קדושת שביעית וכן בסיאה אזוב וקורנית דאמרין לקטן לאכילה י"ל קדושת שביעית לקטן לעצים א"ל קדושת שביעית יש לחקור אם הו הפקר בשביעית אם יכול הזוכה ללקטן לאכילה ולגרום להם קדושת שביעית הנה אמרין בב"ק (ק"ב) דזה דסתם עצים להסקה הו עומדין תנאי היא דתנאי אין מוסרין פירות שביעית לתוף המשרה ולתוף הכבוסה רי"א נותנין פירות שביעית לתוף המשרה ולתוף הכבוסה וכתב רש"י ז"ל דרבנן סברי סתם פירות לאכילה וחיילא עלייהו קדושת שביעית דכ"ד שהנאתו וביעורו שנה חיילא הלכך אפילו לקטן למשרה וכבוסה לא מהני מחשבה לאפקועי איסורן למהוי פעלי קנים שלקטן לעצים דאשתי דהתם סתמייהו להכי ולהכי אבל פירות סתמן לאכילה ומשעת יצירתן חייל קדושתן ותו לא מהני מחשבה לאפקועי ואסורין למשרה וכבוסה דאין נהניו בקדושת שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה וגבי עצים נמי סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא אפילו לעצים דמשחן ור"י סבר לא אמרין סתם פירות לאכילה ניתנו ומהנאי בהו מחשבה פעלי קנים וגפנים דהיכא דלקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עלייהו שביעית ע"ש ויש לעיין לר"י דלא ס"ל סתם פירות לאכילה עומדין ומהנאי בהו מחשבה למשרה וכבוסה דלא תיחול עלייהו קדושת שביעית אמאי כל הפירות הו הפקר בשביעית ואפשר שבעה"ב ילקוט אותן למשרה וכבוסה ולא יהיה עליהו קדושת שביעית כלל ואיך יכול הזוכה במה שמלקטו לאכילה לגרום להו דין הפקר ומוכח דרשאין לגרום להו דין הפקר ע"י לקיטתן: אמרין בר"ה (י"ג) האורז והדוחן והפרגין והשומשומין דמש"ה אזלינן בהו בתר השרשה מתוף שעשוויין פרכין פרכין וכתב רש"י ז"ל דאין לקיטתן כאחד מש"ה לא אזלו בהו בתר לקיטה בירק ע"ש ויש לעיין תי"ל דאין גזילין על כל מים שהרי הו קטניות כמ"ש רש"י ז"ל שם דאף בצלים הסריסים שהו ירק אם מנע מהם מים לא אזלינן

בהו בַּתֵּר לְקִיטָה וְהִנֵּה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לְאִיךָ גִיסָא דְהַאֲשַׁמְעִינָן כְּאֵן דְּכָל שְׂאִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד לָא אֶזְלִינָן בֵּיהּ בַּתֵּר לְקִיטָה א"כ אִיךָ אֲמַרִינָן דְּאֶתְרוּג אֶזְלִינָן בֵּיהּ בַּתֵּר לְקִיטָה מְשׁוּם דְּגָדַל עַל כָּל מַיִם הָא אִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד דְּהָא רַב ח' אֵילָנוֹת חֲשַׁבִינָן בְּמַס' פְּאָה דְּלְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד וְכ"כ תוֹס' קוּדוּשִׁין (ג' ע"א) דְּאֶתְרוּג אִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד וְנִרְאָה דְּאֶפְשָׁר לְמִיזַל בַּתֵּר לְקִיטָה אִף שְׂאִינוּ גָדַל עַל כָּל מַיִם דְּלְקִיטָה הוּא גָבוּל בַּפ"ע לִילֵךְ אַחֲרֵיהּ דְּהָא לר' נַחֲמִיָּה אֶזְלִינָן בְּאֵילָנוֹת בַּתֵּר לְקִיטָה אִף שְׂאִין גָדַלְיָן עַל כָּל מַיִם.

וְהִנֵּה בְּבַצְלִים הַסְּרִיסִים וּפּוֹל הַמְּצָרִי שְׁמַנַּע מֵהֶם מַיִם ל' יוֹם לִפְנֵי ר"ה דְּמַתְעַשְׂרִין לְשַׁעֲבַר מְשׁוּם דְּנַעֲשִׂין כְּבַעַל וְאִין גָּדַלְיָן עַל כָּל מַיִם אֲמַרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי דְּדִינָן כְּזַרְע וְהִינָנוּ כְּפּוֹל הַמְּצָרִי שְׁזַרְעוּ לְזַרְע וְעֵינָן בַּפ"מ שֶׁם הִינָנוּ דְּאֶזְלִינָן בְּהוּ בַּתֵּר הַשְּׂרֵשָׁה כְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן אוּ בַּתֵּר גָּמַר פְּרִי אֶלִּיבָא דִּדְוֹן דְּאֶזְלִינָן בְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן אַחַר גָּמַר פְּרִי דְּדִינָן שְׁנֵה לְאֶנְרִז וְדוֹחֵן כַּמ"ש בַּכ"מ (פ"ד ה"ז) ע"ש א"כ זֶה דְּבַעֲלָמָא בְּעֵינָן בְּיַרְק שְׁהוּא גָדַל עַל כָּל מַיִם הוּא רַב לְאֶפּוּקִי דְּלָא נִיזוּל בְּהוּ בַּתֵּר הַשְּׂרֵשָׁה אוּ בַּתֵּר גָּמַר פְּרִי כְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן אִף זֶה דְּוֹקָא לְבַתֵּר דְּקִים לוֹ בְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן דְּאֶזְלִינָן בְּהוּ בַּתֵּר הַשְּׂרֵשָׁה אוּ בַּתֵּר גָּמַר פְּרִי אֶבֶל אִי אֶנְרִז וְדוֹחֵן הִימָתָה לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד וְהוּי אֶזְלִינָן בְּהוּ בַּתֵּר לְקִיטָה א"כ לָא הִנֵּה גָבוּל שֶׁל הַשְּׂרֵשָׁה וְגָמַר פְּרִי כָּלֵל דְּאִז לָא הִנֵּה דְּבַר בְּעוֹלָם דְּאֶזְלִינָן בֵּיהּ בַּתֵּר הַשְּׂרֵשָׁה וְאִז גַּם בְּצָלִים הַסְּרִיסִים שְׁמַנַּע מֵהֶם מַיִם ג"כ אֶזְלִינָן בַּתֵּר לְקִיטָה וְרַב עֵתָה דְּבְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן לָא אֶפְשָׁר לְמִיזַל בַּתֵּר לְקִיטָה לְפִי שְׂאִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד וְע"כ אֶזְלִינָן בַּתֵּר הַשְּׂרֵשָׁה אוּ גָמַר פְּרִי א"כ עֵתָה יֵשׁ גָבוּל שֶׁל הַשְּׂרֵשָׁה וְגָמַר פְּרִי צָרִיף עֵתָה בְּיַרְק שְׁיָהָא גָדַל עַל כָּל מַיִם לְאֶפּוּקִי דְּלָא נִיזוּל בֵּיהּ בַּתֵּר גָבוּל שֶׁל אֶנְרִז וְדוֹחֵן דְּזֵה דְּגָדַל עַל כָּל מַיִם מְהֵנִי לְמִיזַל בַּתֵּר לְקִיטָה וְלָא אַחַר גָבוּל אַחֲרֵינָא וּבְצָלִים הַסְּרִיסִים שְׁמַנַּע מֵהֶם מַיִם אֶזְלִינָן אַחַר גָבוּל שֶׁל אֶנְרִז וְדוֹחֵן דְּגָבוּל שֶׁל הַשְּׂרֵשָׁה מְכַרְיַע יוֹתֵר מְגָבוּל שֶׁל לְקִיטָה מִיְהוּ הַטַּעַם דְּגָדַל עַל כָּל מַיִם דְּלִיזוּל בֵּיהּ בַּתֵּר לְקִיטָה דִּילְפִינָן מְקַרָא מַה גְּנוּרָן וְיִקָּב כו' מְהֵנִי אִף אִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד וּמַש"ה אֶתְרוּג אִף דְּאִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד אֶזְלִינָן בֵּיהּ בַּתֵּר לְקִיטָה רַב בְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן שְׂאִינוּ גָדַל עַל כָּל מַיִם וְכֵן אֵילָנוֹת לר' נַחֲמִיָּה וְרַב דְּלְקִיטָה הוּא גָבוּל בַּפ"ע לִיזוּל בַּתְּרָה אִף הִיכָא דְּלִיכָא טַעַם דְּגָדַל עַל כָּל מַיִם כָּל שְׂאִין לְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד לָא אֶזְלִינָן בַּתְּרָה: הִנֵּה לְדִינָן דְּאֶזְלִינָן בְּאֶנְרִז וְדוֹחֵן כו' אַחַר גָּמַר פְּרִי כְּתַב הַרְאָב"ד ז"ל (פ"א מַהֲל' מַע"ש ה"י) כְּפּוֹל הַמְּצָרִי שְׁזַרְעוּ לְזַרְע שְׂאֵם לָא הִבִּיא וְשְׁלִישׁ לִפְנֵי ר"ה אִינוּ מַתְעַשְׂרִין לְשַׁעֲבַר שְׁהָרִי פְּסַק שְׁמוּאֵל הִלְכָה שְׁהוֹלְכִין בּוּ אַחַר גָּמַר פְּרִי וְהַשְּׁלִישׁ הוּא גָמַר פְּרִי כְּשִׁזְרְעוּ לְזַרְע כו' וְהִנֵּה הַפ"י (ר"ה י"ד) הַקְּשָׁה עַל הַרְאָב"ד ז"ל דַּס"ל דְּהִבְאָת שְׁלִישׁ חֲשׁוּב גָמַר פְּרִי אִיךָ אֲמַרִינָן שֶׁם בְּגַמְרָא לְשְׁמוּאֵל דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן הַפֶּל הִלֵּךְ אַחַר גָּמַר פְּרִי הו"א אֶפְיָלוּ תְּבוּאָה וְזִיתִים כו' הָא בְּתְּבוּאָה וְזִיתִים ג"כ אֶזְלִינָן בַּתֵּר הַבָּאָת שְׁלִישׁ ע"ש וְנִרְאָה דְּמַפְרָשׁ דְּבָרֵי הַרְאָב"ד ז"ל דְּכָל הַבָּאָת שְׁלִישׁ חֲשִׁיב גָמַר פְּרִי אִף נִרְאָה דְּנוֹדָאִי אִין כְּוֹנֵת הַרְאָב"ד ז"ל כֵּן דְּהַרְאָב"ד ז"ל קָאֵמַר לָהּ רַב לְפּוֹל הַמְּצָרִי שְׁזַרְעוּ לְזַרְע דְּשִׁיטַת רַש"י ז"ל בַּר"ה שֶׁם דְּזַרְעוּ לְזַרְע הִינָנוּ לְאַכּוֹל אֶת זַרְעוֹ אִף שִׁיטַת הַרְמַב"ם ז"ל בַּפ"ה מ' שְׁבִיעִית (פ"ב מ"ח) שְׁזַרְעוּ לְזַרְע הִינָנוּ לְקַחַת מִמֶּנּוּ זַרְע וְלָא לְאַכִּילָה ע"ש וְכֵן הוּא שִׁיטַת הַרְאָב"ד ז"ל א"כ מְשֻׁבְּהִיא שְׁלִישׁ שְׁזַהוּ הַשְּׁעִינָא שְׁזַרְעוּ וּמְצַמִּים כְּדְּאֶמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי א"כ לְזַרְיַעָה הוּי גָמַר פְּרִי מְשֻׁבְּ אֶבֶל תְּבוּאָה וְזִיתִים לְאַכִּילָה גָמַר פְּרִי הוּא גָמַר פְּרִי מְשֻׁבְּ: אֲמַרִינָן בְּמַעֲשְׂרוֹת (פ"ה מ"ה) הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה יָרֵק בְּסוּרְיָא אִם עַד שְׁלָא בָּא לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת חֲזִיב וּמְשַׁבָּא לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת פְּטוּר כו' רַבִּי אוֹמַר אִף לְפִי חֲשַׁבּוֹן הִינָנוּ אִם לְקַח מְשַׁבָּא לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת הַתּוֹסֶפֶת חֲזִיב וְכַתְּבֵהּ רַש"י ז"ל דְּסָבַר רַבִּי דְּמַה שְׁמוּסִיף חֲזִיב וּמַעֲשֵׁר לְפִי חֲשַׁבּוֹן דָּאֵם הִבִּיא שְׁלִישׁ בְּיַד עַפּו"ם וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים בְּיַד יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי חֲזִיב וּבִירוּשְׁלַמִי תְּנִי שְׂדֵה שְׁהִבִּיאָה

שליש ביד עכו"ם ולקחה ממנו ישראל רע"א התוספת פטור ונחכמים מחייבין והשתא סתם מתני' ר"ע ע"ש היינו דפלוגתא דת"ק ורבי תלוי בפלוגתא דר"ע ורבנן הנה אמרינן בירושלמי מעשרות (פ"ה ה"ב) דאפילו למ"ד בהביאה שלישי לפני עכו"ם התוספת חייב ולא אזלינן בטר הבאת שלישי מודה בסדר השנים דאזלינן בטר הבאת שלישי והפלוגתא הוא רק לענין פטור עכו"ם אי אזלינן בטר הבאת שלישי והנה זה דאזלינן בטר הבאת שלישי ואף הב' שלישים הנוספים נגזרים אחר שלישי הראשון אמרינן בירושלמי שביעית (פ"ה מ"א) משום דשלישי הראשון קשה לבוא מפנין שהוא בא מיד גדל ע"ש אף כל זה שייך רק בתבואה דאזלינן ביה בטר הבאת שלישי לסדר השנים א"כ פלוגתא דר"ע ורבנן אם גם לענין פטור עכו"ם אזלינן פו אף מתני' דמעשרות דאזלינן בטר ולא מצינו לשום דבר דאזלינן בטר עונת המעשרות דבירק אזלינן בסדר השנים בטר לקיטה ולשביעית מחלוקת הרמב"ם ז"ל והתוס' ריש קידושין אי אזלינן ביה בטר לקיטה או בטר רוב גידולין אבל עונת המעשרות לא אשפחן בירק כלל ואיך אזלינן ביה לקנין עכו"ם בטר עונת המעשרות ועל מתני' דפ"ה דמעשרות צ"ל שגוהו רק קולא בסוריא דכל שהגיע לעונת המעשרות ביד עכו"ם אף מה שהוסיף ביד ישראל פטור א"כ אין ראיה דרבי דס"ל התוספת חייב דס"ל בעלמא גמי פרבנן דהתוספת חייב דבתבואה פיון דאזלינן לכל מגלי אחר עונת המעשרות אפשר דשפיר ס"ל כר"ע דאף לענין קנין עכו"ם אזלינן בטר הבאת שלישי וכמ"ש רש"י ז"ל (חולין קל"ו) בפלוגתא דר"ע ורבנן בהביאה שלישי לפני עכו"ם דנחכמים פוטרין דכיון שהביאה שלישי ביד עכו"ם פאלו נגמרה פולו בידו דקי"ל תבואה בטר שלישי אזלא ע"ש א"כ זה שייך רק בתבואה ולא בירק דהא לא אזלינן בירק אחר הבאת שלישי: והנה זה דאמרינן בירושלמי דמ"ד התוספת חייב מודה לענין סדר השנים דאזלינן אחר הבאת שלישי נראה טעם החילוק דלענין שיקראו הפירות פירות שביעית או שמינית בזה ל"ש לחלק הפירות שמקצתן יקראו פירות שביעית ומקצתן פירות שמינית בזה ל"ש לחלק הפירות שמינית ב' שמות וכן להתעשר לשנה הבאה או לשעבר ל"ש דמקצת הפירות יקראו פירות שמינית ומקצתן פירות שלישית דשם הפרי א"א לחלק ומש"ה שדינן פולה בטר העיקר שהוא הבאת שלישי וכדאמרינן בירושלמי משום דשלישי הראשון קשה לבוא אבל בהביאה שלישי ביד עכו"ם שהיא רק שאלה של פטור וחיוב אפשר לחלקן דהשלישי הראשון פטור והתוספת חייב: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"א דתרומות הי"ב) דאם מבר עכו"ם לישראל הפירות אחר שהביאו שלישי דמה שהוסיף אח"כ נותן לכהן וכתב הכ"מ דפסק פנחמים לפי גרסת הירושלמי דהתוספת חייב ובפ"ה (הט"ו) פתב הרמב"ם ז"ל זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב והביאה שלישי ואח"כ נקבו ונגמרה התבואה והוא נקוב ה"ה פצומת בשאינו נקוב עד שיקבנו קודם שיביא שלישי והוא מהירושלמי ע"ש.

והנה ה"כ לא אמרינן דהתוספת חייב ונראה הטעם משום דעציץ שאינו נקוב מה שגדל בהם אין שם זרעים עליהם כלל וכדאמרינן במנחות (ע') גבי הזרע פלאים בעציץ שאינו נקוב אסור אמר אבני בשלמא כו' אלא אסור מאי קמ"ל דמדרבנן הוי זריעה תנינא תרם משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרון ע"ש ומכלל דנהו דפטור מדאורייתא עציץ שאינו נקוב הוא משום דמדאורייתא אין זו זריעה וזהו הפטור בכלאים ובמעשרות דאין שם זרעים עליהם לחייבן במעשרות וא"כ ל"ש שעל מקצתן יהיה שם זרעים ועל מקצתן לא יהיה שם זרעים פיון דפרי אחד הוא א"א לחלקן לב' שמות ומש"ה אזלינן בכוליה בטר הבאת שלישי משא"כ בשלישי ביד עכו"ם: פתבו התוס' ע"ז (י"ד) גבי הוסיפו עליהן כו' ובנות שוח כו' דמעיקרא סברי דאין עליהן קדושת שביעית פיון דאין נגמרינן בשנה שחונטין כדאמרינן דבנות שוח שביעית שלהן שניה לפי

שְׁעוֹשׂוֹת לִג' שָׁנִים ל"ש לְמִיזֵל בְּהוּ בְּתַר חֲנֻטָּה וְהֶרְמַב"ם ז"ל כְּתַב (בפ"ד הט"ז) בְּבִנּוֹת שׁוֹחַ כְּשֶׁנִּגְמְרִין בְּשָׁנִיהַ הֵן בְּאִין לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת בְּשָׁבִיעִית וְצָרִיף לְאֹנְכֵלָן בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית דְּהֶרְמַב"ם ז"ל ס"ל דְּאֲזֵלִינָן בְּאִילָן בְּתַר עוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת וְנִרְאָה דְּהַטַּעַם דְּמַעֲיָקְרָא סְבָרִי דְּלִית בְּהוּ קַדְוִנְשַׁת שְׁבִיעִית וְלֹא אֲזֵלִינָן בְּהוּ בְּתַר עוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת לְפִי מַה דְּאֶמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי הַטַּעַם דְּאֲזֵלִינָן בְּתַר הַבָּאֵת שְׁלִישׁ שְׁהוּא עוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת מִשּׁוּם דְּשְׁלִישׁ הֶרְאִשׁוֹן קִשָּׁה לְבּוֹא מִכִּינָן שְׁפָא מִיָּד גְּדֵל אַף בְּבִנּוֹת שׁוֹחַ דְּמַעֲוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת עַד גָּמַר פְּרִי הוּא ב' שָׁנִים ל"ש לְמִיזֵל בְּהוּ אַחַר עוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת וְאַחַר שְׁהוּסִיפוּ עֲלֵיהֶן בְּנוֹת שׁוֹחַ סְבָרִי דַּמ"מ לֹא נִפְקִי מִתּוֹרַת שְׁאָר אֵילָנוֹת דְּאֲזֵלִינָן בְּהוּ בְּתַר עוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת: סִימָן סא.

פְּלָאִים. גְּרָסִינָן הַמְּנַכֵּשׁ וְהַמְּחַפֵּה בְּכִלְאִים לּוֹקֵה רַע"א אֵף הַמְּקַיֵּים כְּתַב הֶרְמַב"ם ז"ל (פ"א מהל' פְּלָאִים ה"ג) וּמִן תַּר לּוֹמַר לְעַכּוּ"ם לְזִרְוֹעַ לּוֹ פְּלָאִי זְרַעִים וְאָסוּר לְאָדָם לְקַיֵּים פְּלָאִי זְרַעִים בְּשָׂדֵהוּ אֲבָל אִסּוּרָא אִיכָּא וְנִקְטִינָן כְּרַבָּנָן וּמִש"ה כְּתַב הֶרְמַב"ם ז"ל דְּאָסוּר לְאָדָם לְקַיֵּים פְּלָאִי זְרַעִים בְּתוֹף שְׂדֵהוּ וְהַמְל"מ הַשֵּׁיג עֲלֵיו מְדַאֲמְרִינָן בַּע"ז (ס"ד) אִין עוֹדְרִין עִם הָעַכּוּ"ם בְּכִלְאִים אֲבָל עוֹקְרִין עִמּוֹ לְמַעַט אֵת הַתְּפִלָּה סְבָרִיהָ הָא מְנִי רַע"ע דְּאָמַר הַמְּקַיֵּים בְּכִלְאִים לּוֹקֵה כּו' וְאֵילוֹ לְמַעוֹטֵי תְּפִלָּה שְׁרִי לֹא הָא מְנִי רַבָּנָן אִי רַבָּנָן מֵאִי אִירְיָא עוֹקְרִין אֲפִילוֹ קִיּוּמֵי נְמִי שְׁפִיר דְּמִי וּמוֹכַח דְּלַרְבָּנָן מִן תַּר אֵף לְכַתְּחִילָה.

וְהִנֵּה ע"ז שְׁכַתְּבֵי הֶרְמַב"ם ז"ל דְּמִן תַּר לּוֹמַר לְעַכּוּ"ם לְזִרְוֹעַ פְּלָאִי זְרַעִים הַקִּשָּׁה הֶרְאָב"ד ז"ל הָא אִי אֲפָשָׁר שְׁלֹא יִנְכַּשׁ וְלֹא יִשְׁקָה אוֹתָם וּא"כ הו"ל מְקַיֵּים וְכַתְּבֵי בְּשׁו"ת הֶרְדֵּב"ז ז"ל (ח"ב סי' קצ"ט) דַּמ"ש הֶרְמַב"ם ז"ל דְּמִן תַּר לּוֹמַר לְעַכּוּ"ם לְזִרְוֹעַ לּוֹ פְּלָאִי זְרַעִים מִיִּירֵי בְּשָׂדֵה שֶׁל הָעַכּוּ"ם וּבְזָה אֵף דְּרוּצָה בְּקִיּוּמָן מִן תַּר בְּשָׂדֵה כְּתִיב וּבְזָה תִי' קוֹשֵׁיַת הַמְל"מ מִהִיא דַּע"ז דְּמוֹכַח דְּלַרְבָּנָן מִן תַּר לְגַמְרֵי לְקַיֵּים פְּלָאִים דְּהֵתָם דְּמִיִּירֵי בְּשָׂדֵה שֶׁל עַכּוּ"ם וּבְזָה ס"ל לְרַבָּנָן דְּמִן תַּר לְגַמְרֵי וּכ"כ בְּהַגְהַת הַגְּר"א ז"ל (סי' רצ"ז סק"ז) דַּז"ש הֶרְמַב"ם ז"ל דְּמִן תַּר לּוֹמַר לְעַכּוּ"ם כּו' מִיִּירֵי בְּשָׂדֵה שֶׁל עַכּוּ"ם אֵף לְצוּרָף יִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּשָׂדֵה יִשְׂרָאֵל אֲפִילוֹ לְקַיֵּים אָסוּר וּכ"ש לְזִרְוֹעַ דְּאֶמִירָה לְזִרְוֹעַ לֹא גָרַע מְקִיּוּם ע"ש.

וְהִנֵּה מ"ש הֶרְדֵּב"ז ז"ל דְּהִתְקִיַת בְּשָׂדֵה עַכּוּ"ם הוּא מִשּׁוּם דְּשָׂדֵה כְּתִיב קִשָּׁה דְּהָא בַּע"ז שְׁם אֶמְרִינָן דְּלַר"ע אָסוּר אֵף בְּשָׂדֵה עַכּוּ"ם וְהָא לֹא אֲשַׁפְּחוּן דַּר"ע וְחַכְמִים פְּלִיגֵי אִי דְּרִשְׁינָן שְׂדֵה וְלֹא שְׂדֵה עַכּוּ"ם רַק פְּלִיגֵי בְּמְקַיֵּים פְּלָאִים: וְהִנֵּה לִיִּישֵׁב דְּבָרֵי הֶרְמַב"ם ז"ל נִרְאָה דְּהָא יֵשׁ לְעִיָּין מַה דְּאֶמְרִינָן בַּע"ז שְׁם דְּכְשָׁעוֹקְרִין עִם הָעַכּוּ"ם בְּכִלְאִים חָשׁוּב מְקַיֵּים וְכַתְּבוּ רַש"י ז"ל וְתוֹס' מִשּׁוּם דְּרוּצָה בְּקִיּוּמָן שְׁלֹא יַעֲקְרוּ מֵאֲלִיָּהֶן עַד שְׁיַעֲקְרוּ הוּא הִיָּינוּ כְּדִי לְהַשְׁתַּפֵּר הָא אֶמְרִינָן בְּכִלְאִים (פ"ב מ"ז) ר"י אוֹמַר אֵף בְּאֶמְצַע שְׂדֵהוּ מִן תַּר לְבִדּוּק בְּתֵלָם שֶׁל פִּשְׁתָּן וְכַתְּבֵי בְּפִי הֶרְא"ש ז"ל כִּינָן דְּאִינוּ מִתְּכּוּנִין לְקַיֵּים הַפִּשְׁתָּן שְׁאִינוּ חוֹשֵׁשׁ בּוֹ אֲלֹא לְבִדּוּק אִם הַשְׂדֵה יָכֵה לְפִשְׁתָּן מִן תַּר וּרְבָנָן דְּאָסְרוּ הוּא רַק דְּחִיִּישְׁינָן לְמִרְאִית הָעֵינַן ע"ש וּמ"ש מְלַעֲקוֹר בְּכִלְאִים דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ עַד שְׁיַעֲקְרוּ כְּדִי לְהַשְׁתַּפֵּר בּוֹ וְה"נ רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ עַד שְׁיַבְדּוּק כְּדִי לְבִדּוּק בּוֹ אֵת הַשְׂדֵה דַּמ"ש בְּדִיקַת הַשְׂדֵה מִלְּהַשְׁתַּפֵּר בְּעַקְרִיתָן וְעוֹד דְּבַבּוּדָק בְּתֵלָם שֶׁל פִּשְׁתָּן הָרִי הוּא זוֹרַע פְּלָאִים לְכַתְּחִילָה וְזֵהוּ אָסוּר לְכ"ע וּמֵאִי נ"מ אִם רוּצָה רַק לְבִדּוּק וְאַח"כּ אִינוּ חוֹשֵׁשׁ בּוֹ וּמוֹכַח מִהִיא דְּמִן תַּר לְבִדּוּק שְׂדֵהוּ דְּכָל שְׁאִינוּ חוֹשֵׁשׁ בְּהִזְרַעִים עֲצָמָן אִם יֵאָבְדוּ וּמִתְּכּוּנִין רַק לְבִדּוּק שְׂדֵהוּ וְאַח"כּ אִינוּ חוֹשֵׁשׁ בְּהֵם אִין זוֹ זְרִיעַת פְּלָאִים כְּלָל וּמִן תַּר אֵף לְכַתְּחִילָה דְּאִין שְׁם פְּלָאִים עֲלֵיהֶן כְּלָל אֲבָל בְּהִיא דְּעוֹקְרִין

עם העפוי"ם בכלאים הָתָם העפוי"ם זָרְעוּן לקיום וכָבֵר נַעֲשֶׂה פְּלָאִים וְכָל שֶׁהוּא פְּלָאִים אָסוּר בְּכָל קִיּוּם אַף שְׁמִתְכּוֹנֵן רַק לְקִיּוּם עַד שְׁיַעֲקוֹר כְּדִי לְהַשְׁתַּכְרֵר.

וְהִנֵּה בְּכִלְאִים שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן דְּצָרִיף לַעֲקוֹר יֵשׁ לַעֲיִן הֵא אִם זָרַע בְּעֲצָמוֹ וְנִתְכּוֹנֵן רַק לְבְדוּק מְוֹתֵר לְכַתְחִילָה וְכ"ש שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן וְאִין כָּאֵן פְּנוּנָה כָּלֵל לְזַרְיָעָה וְאִמְאִי יִהְיֶה חֲזִיב לַעֲקוֹר וְצ"ל פִּינּוֹן שְׂרוּאָה אַח"כ פְּלָאִים וְאִינוּ עוֹקְרֵן א"כ רוּצָה עֵתָה בְּקִיּוּמָן לְגַמְרֵי נַעֲשׂוּ עֵתָה פְּלָאִים וּלפ"ז נִרְאֶה דר"ע וְרַבֵּנּוּ בְּמִקְוֵיִם פְּלָאִים פְּלִיגֵי רַק בְּשֶׁל חֲבָרוֹ שֶׁזָרַע פְּלָאִים וְכִהִיָּא דע"ז בְּעוֹקְרִין עִם הָעַפּוּי"ם אוֹ בְּשֶׁלוֹ אִם כְּבָר זָרַע פְּלָאִים גְּמוּר וְאַח"כ מְקַיְיֵמְן אִם לוֹקָה אַף עַל הַקִּיּוּם דְּפְלִיגֵי אִם יֵשׁ עַל מְקַיְיֵם אָסוּר מִצַּד עֲצָמוֹ אֲבָל בְּעָלוּ פְּלָאִים מֵאֲלֵיהֶן בְּתוֹף שְׂדֵהוּ דְקוּדָם אִין נַעֲשִׂין פְּלָאִים כָּלֵל דְּלֹא גָרַע מְזוּרַע פְּלָאִים לְכַתְחִילָה לְבְדוּק שְׂדֵהוּ דְמְוֹתֵר אַף בְּזַרְיָעָה מִמֶּשׁ וְאַח"כ כְּשֶׁרוּצָה בְּקִיּוּמָן לְגַמְרֵי נַעֲשִׂים עֵתָה פְּלָאִים בְּזָה יֵשׁ אָסוּר מִשׁוּם זוּרַע פְּלָאִים מִשׁוּם דְּעַד עֵתָה אִין לְהֵם תּוֹרַת פְּלָאִים כָּלֵל דְּאַף לְכַתְחִילָה מְוֹתֵר לְזָרוּע כה"ג וּבְזָה אַף לְרַבֵּנּוּ אָסוּר וְלֹא מִשׁוּם אָסוּר מְקַיְיֵם רַק דְּהוּי כְּזוּרַע פְּלָאִים אוֹ דְמַהְנִי זֶה לְמַפְרַע פִּינּוֹן שְׂרוּצָה בְּהֵן נַעֲשִׂים פְּלָאִים לְמַפְרַע אוֹ דְמַהְנִי זֶה מִפְּאֵן וְלִהְבֵּא אָסוּר פִּינּוֹן דְּעַל יָדוֹ נַעֲשִׂים פְּלָאִים וְנִדְאִי אִם יְהִיּוּ זְרוּעִים ב' מִינִים וְגַדְרַ בְּיַנְיָהֶם אָסוּר לִיטּוֹל הַגְּדֵר פִּינּוֹן דע"י זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָן לְכִלְאִים וְרַק הֵיכָא שְׂכָבֵר נַעֲשֶׂה פְּלָאִים קוּדָם כְּגוֹן שֶׁזָרַע חֲבָרוֹ פְּלָאִים גְּמוּר אִימְוֹתֵר לְזָה לְקַיְיֵמְן דְאִין הַקִּיּוּם עוֹשֶׂה אוֹתָן לְכִלְאִים בְּזָה פְּלִיגֵי ר"ע וְרַבֵּנּוּ אִי יֵשׁ עַל הַקִּיּוּם אָסוּר מִצַּד עֲצָמוֹ וְכֵן בע"ז שֶׁם לר"ע דְּאָמַר אַף הַמְקַיְיֵם כְּתַב רש"י ז"ל אִם זָרְעוּן אַחֵר וְכֹא זֶה נַעֲשֶׂה לְהֵם סִיגֵי וְגַדְרַ כְּדִי לְקַיְיֵמְן ע"ש אֲבָל בְּעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן אַף לְרַבֵּנּוּ אָסוּר לְקַיְיֵמְן וְזֵהוּ שְׂכַתְבַּת הַרְמַב"ם ז"ל וְאָסוּר לְאֲדָם לְקַיְיֵם פְּלָאִי זְרַעִים בְּשְׂדֵהוּ אֲלֵא עוֹקְרֵן וְהִינּוּ בְּעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן דְּאַף לְרַבֵּנּוּ אָסוּר לְקַיְיֵם וּז"ש וְאִם קַיְיֵמְן אִינוּ לוֹקָה וְדִאִי לִיכָא מְלַקוֹת בְּכַה"ג דְּהוּי רַק גָּרַם דע"י שְׂרוּצָה בְּקִיּוּמָן וְצָרִיף לְהֵם נַעֲשׂוּ פְּלָאִים וּז"ש דְּמְוֹתֵר לֹמַר לַעֲכּוּ"ם לְזָרוּע לֹו פְּלָאִי זְרַעִים וְהַקְשָׁה הַרְאָב"ד ז"ל הֵא מְקַיְיֵמְן אַח"כ הָתָם פִּינּוֹן דְּהָעַפּוּי"ם זוּרַע לְשֵׁם פְּלָאִים גְּמוּר נַעֲשׂוּ פְּלָאִים ע"י זְרַיָעָתוֹ שֶׁל עַכּוּ"ם וּמַה שְׂמַקְיֵימְן הַיִּשְׂרָאֵל אַח"כ הוּי כְּשֶׂאֵר קִיּוּם פְּלָאִים דְּלְרַבֵּנּוּ מְוֹתֵר אַף לְכַתְחִילָה כְּדְמוּכַח מֵהִיָּא דע"ז: כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל (פ"ב ה"ז) הַזּוּרַע שְׂדֵהוּ מִיֵּן מִן הַמִּינִין וְכִשְׂיַצְמַח רְאָה בּוֹ פְּלָאִים אִם הִיָּה הַמִּין הָאֲחֵר א' מְכ"ד בְּשְׂדֵה ה"ז יִלְקַט עַד שְׂיַמְעִיטְנוּ מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינִן שְׂמָא יֵאמְרוּ פְּלָאִים זָרַע בְּכּוֹנְנָה כו' בּד"א בְּזָמַן שֶׁיֵּשׁ מְקוּם לְחִשׁוּד אֲבָל בְּזָמַן שֶׁהַדְּבָרִים מְרֵאִין שְׂאִין זֶה מִדְּעָתוֹ שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה אֲלֵא מֵאֲלֵיהֶן עָלוּ אִין מְחַיְיָבִין אוֹתוֹ לְמַעַט פִּיצַד כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁעָלוּ בָּהּ סְפִיחֵי אֲסֻטִּים כו' וְכֵן מְקוּם גְּרָנוֹת שֶׁעָלוּ בּוֹ מִינֵין הַרְבֵּה שְׁהָרֵי הַדְּבָר יָדוּעַ שְׂאִינוּ רוּצָה שְׂיַצְמַח צְמַח בְּמְקוּם הַגְּרָנוֹת וְאִם הִסִּיר מְקַצְתָּן אוֹמְרִין לוֹ עֲקוֹר הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד שְׁהָרֵי גִילָה דְּעָתוֹ שְׂרוּצָה בְּקִיּוּם הַשְּׂאֵר ע"ש.

וְהִנֵּה ז"ש הַרְמַב"ם ז"ל בְּעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן דְּצָרִיף לַעֲקוֹר רַק מִשׁוּם מְרֵאִית הָעֵינִן הוּא מִשׁוּם דְּאִינוּ מְקַיְיֵמְן כָּלֵל רַק שְׂמִתְעַצֵּל לְלַקְטֵן וְזֵה דְחַיְיָבוֹהוּ לְמַעַטְהוּא מִשׁוּם מְרֵאִית הָעֵינִן וְכַמ"ש ה"ט"ז רצ"ז סָק מְקַצְתָּן כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל דְּאוֹמְרִין לוֹ עֲקוֹר הַכֹּל גִּילָה בְּדְעָתוֹ שְׂרוּצָה בְּקִיּוּם הַשְּׂאֵר וְכֹאֵן לֹא כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינִן דְּשֵׁם חֲזִיב מִדִּינָא לְהַסִּירוֹ דְּכָל שְׂרוּצָה בְּקִיּוּמָן אָסוּר מִדִּינָא: כְּתַבו הַתּוֹס' עִירוּבִין (צ"ב ע"ב) דִּהִיָּא דְמַנְחוֹת בְּמַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׂזָרַע פְּרָמוֹ ש"ח סְמַדְר דְּאָסְרוֹ אֶת הַזְּרַעִים וְהַתִּירוֹ אֶת הַגָּפְנִים מִיַּגְרֵי שְׁלֹא יָדַע בַּעַל הַפְּרָם שֶׁהַזְּרַעִים בְּכַרְמוֹ דִּאִי יָדַע וְלֹא עֲקָרֵן נֶאֱסַר דְּאֲפִילוּ עָלוּ מֵאֲלֵיהֶן אָמְרִינוּ דְּהַרְוָאָה יָרַק בְּכַרְמוֹ וְאָמַר כְּשֶׂאֲחַזְרוּ אֶלְקֻטְנוּ אָסוּר ע"ש וְהָרִיטְב"א ז"ל כְּתַב שֶׁם עוֹד לְתַרְץ לְפִי שְׁלֹא הִיּוּ הַזְּרַעִים שְׁלוֹ וְלֹא הִיָּה בְּיָדוֹ לַעֲקוֹר אֶת הַזְּרַעִים ע"ש וְאִף דְּהִנֵּה יְכוֹל לַעֲקוֹר אֶת הַגָּפְנִים שְׁלוֹ שְׂמַעִינוּ מִנְּהָ דְזֵה דְמְקַיְיֵם פְּלָאִים בְּכַרְם וְאִינוּ עוֹקְרֵן

דְּנָאָסֶר הוּא דוֹקָא בְּיָכוֹל לַעֲקוֹר אֶת שְׁנֵיהֶם אוֹ אֶת הַגְּפָנִים אוֹ אֶת הַזְּרָעִים וְאֵינוֹ עוֹקֵרן אִ"כ גִּיחָא לִיה בְּשִׁתְיָהּ וְזֶה מְקַרֵי דְגִיחָא לִיה בְּכִלְאִים אֲבָל הֵיכָא דְאֵין בְּיָדוֹ לַעֲקוֹר אֶת הַזְּרָעִים אָף דְּבִידוֹ לַעֲקוֹר הַגְּפָנִים זֶה רַק גְּלוּי בְּגִיחָא לִיה בְּהַגְּפָנִים וְאָף דְּהַגְּפָנִים נְטוּעִים בְּאִפְּנֵי שְׁהוּ כְּלָאִים זֶה לֹא מְקַרֵי גִיחָא לִיה בְּכִלְאִים לְאֲסוֹר בְּכָרֵם אִ"כ רוּצָה בְּשִׁתְיָהּ וּבְמַחֲצִית הַכָּרֵם שְׁנַפְרָצָה לְמ"ד אָדָם אוֹסֵר דְּשִׂא"ש דְּנָאָסֶרִין וְאָף דְּאֵין בְּיָד בַּעַל הַכָּרֵם לַעֲקוֹר אֶת הַזְּרָעִים וְלֹא בְּיָד בַּעַל הַזְּרָעִים לַעֲקוֹר אֶת הַגְּפָנִים הָתָם אֵי אָדָם אוֹסֵר דְּשִׂא"ש וּמַהֲנֵי מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה לְאֲסוֹר אֶת שְׁל זֶה מְצַטְרֵף מַחְשַׁבְת שְׁנֵיהֶם שְׁזֶה רוּצָה בְּקִיּוֹם גְּפָנָיו וְזֶה רוּצָה בְּקִיּוֹם זְרָעוֹ וְאִיכָא יַחַד מַחְשַׁבָה לְקִיּוֹם כְּלָאִים אֲבָל אֵי אֵין אָדָם אוֹסֵר דְּשִׂא"ש אֵין מַחְשַׁבְתּוֹ לְקִיּוֹם גְּפָנָיו מִהֲנֵי לְאֲסוֹר זְרָעוֹ ש"ח א"כ לַעֲנֵן הַזְּרָעִים לִיכָא רַק מַחְשַׁבְת קִיּוֹם זְרָעִים דְּאֵין זֹו מַחְשַׁבְת קִיּוֹם כְּלָאִים: וְהִנֵּה הַתּוֹס' שְׁכַתְבוּ דְּמִיירֵי שְׁלֹא יִדַע בַּעַל הַכָּרֵם בְּהַזְּרָעִים נִרְאָה דִּס"ל ג"כ הֵיכָא פְּלָא דְּכָל שְׁאֵין בְּיָדוֹ לַעֲקוֹר אֶת שְׁנֵיהֶם אֵין זֶה מְקַיֵּים כְּלָאִים לְאֲסוֹר הַכָּרֵם דְּבַהֲהִיא דְּמַחֲצִית הַכָּרֵם שְׁנַפְרָצָה דְּאוֹמְרִים לוֹ גְּדוֹר כְּתָבוּ הַתּוֹס' (ב"ק ק') מִשּׁוּם דְּהוּא הַמְזִיק לְפִי שְׂד"א שֶׁל עֲבוּדַת הַכָּרֵם אוֹסְרוֹת וְעָלְיוּ מוּטָל לְגִדּוֹר א"כ מִיירֵי הָתָם אָף בְּשִׁדַע בַּעַל הַזְּרָעִים שְׁנַפְרָצָה רַק כִּיּוֹן דְּבַעַל הַכָּרֵם הַמְזִיק עָלְיוּ מוּטָל לְגִדּוֹר וְלֹא עַל בַּעַל הַזְּרָעִים וּמִש"ה בַּעַל הַכָּרֵם חַיִּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ.

וְהִנֵּה לר"י ור"ש דְּאָמְרֵי אֵין אָדָם אוֹסֵר דְּשִׂא"ש אִמְאֵי אֵין נֶאֱסָרַת הַתְּבוּאָה מ"ש מְעָלוּ מֵאֲלִיהוֹן דְּצָרִיף לַעֲקוֹרן וְאֵם אֵינוֹ עוֹקֵרן נֶאֱסָרִין וְע"כ כִּיּוֹן דְּבִידוֹ לַעֲקוֹר רַק הַתְּבוּאָה וְלֹא הַגְּפָנִים אֵין נֶאֱסָרִין וּבְזוֹרַע כְּרָמוֹ ש"ח סְמֵדֵר דְּכַתְבוּ הַתּוֹס' דְּמִיירֵי שְׁלֹא יִדַע בַּעַל הַכָּרֵם מִהַזְּרָעִים נִרְאָה דְּהוּא מִשּׁוּם דְּהָתָם הִנֵּה בְּיָדוֹ לַעֲקוֹר אָף הַזְּרָעִים וְאָף שְׁזֶה זְרַע הַזְּרָעִים מְשָׁלוּ כִּמ"ש רש"י י"ל בְּמַנְחוֹת מ"מ כִּיּוֹן שְׁזֶה כְּרָמוֹ ש"ח הוּי כִּיּוֹרֵד לְתוֹף שְׁזֶה ש"ח וְנִטְעָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת שְׁהוּ שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה וְזֶה דְּאָמְרִינוּ שֶׁם דְּאָסְרוּ אֶת הַזְּרָעִים וְהַתִּירוּ אֶת הַגְּפָנִים דְּלִדְיָדִיה דְּעַבְד אִסּוּרָא קְנוּסוּהוּ כו' הַקְּנָס הוּא אָף שְׁאֵין הַזְּרָעִים שְׁלוֹ שְׁיַפְסִיד יִצְיָאוּתֵיו דָּאֵם לֹא יֶאֱסְרוּ הַזְּרָעִים הוּי כִּיּוֹרֵד לְתוֹף שְׁזֶה ש"ח וְנִטְעָה בְּשְׂדֵה שְׁאֵין עֲשׂוּיָה לִיטַע דַּעֲכ"פ שְׁמִין לוֹ וְיָדוֹ עַל הַתְּחַתּוּנָה וְנוּטָל יִצְיָאוּתֵיו וְכִשְׁנֶאֱסָרִין הַזְּרָעִים לֹא יִטוּל כְּלוּם וְעוֹד דָּאֵף אֵם הַזְּרָעִים הֵן שֶׁל בַּעַל הַזְּרָעִים מ"מ וְדֹאֵי י"ל רִשׁוֹת לְבַעַל הַכָּרֵם לַעֲקוֹרן דְּאֵינוֹ רוּצָה שְׁיִגְדְּלוּ זְרָעִים ש"ח בְּכָרְמוֹ וּמִש"ה ע"כ מִיירֵי בְּשִׁלָּא יִדַע בַּעַל הַכָּרֵם מִהַזְּרָעִים: אָמְרִינוּ (פ"ז מ"ז) הָרוּחַ שְׁעַלְעֵלָה אֶת הַגְּפָנִים ע"ג תְּבוּאָה יְגִדּוֹר מִיָּד וְאֵם אֵירַע אֲנוּס מוֹתֵר ע"ש וְהִנֵּה הַר"ש י"ל גְּרַס שֶׁם בְּלִשׁוֹן שְׁנֵי יְגִדּוֹר הֵינּוּ שְׁיַעֲשֶׂה גְּדֵר וְאֵם אֵירַע אֲנוּס בַּעֲשִׂיַת גְּדֵר אֵינוֹ נֶאֱסָר וְאֵין מַחְיִיבִין אוֹתוֹ לְחַתּוֹף הַגְּפָנִים אוֹ הַתְּבוּאָה אָף דְּבָזֶה לֹא הִנֵּה אָנוּס אָף בְּלִשׁוֹן רִאשׁוֹן גְּרַס וְכֵן פָּסַק הַרְמַב"ם י"ל דְּיִגְדֹד הֵינּוּ שְׁיַחַתּוֹף שְׁמִיָּד יִסִּירֵם מִהֵרָה כִּמ"ש בַּפּה"מ וְנִרְאָה לְלִשׁוֹן שְׁנֵי שֶׁל הַר"ש י"ל כְּמוֹ דְּבִידוֹ לְחַתּוֹף רַק אַחַת אוֹ הַגְּפָנִים אוֹ הַתְּבוּאָה אֵינוֹ נֶאֱסָר דְּאֵין זֶה מְקַיֵּים כְּלָאִים רַק הֵיכָא שְׁבִידוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַתְּחַבּוּלוֹת שְׁלֹא יִהְיוּ כְּלָאִים וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֲבָל אֵם בְּתַחֲבּוּלָה אַחַת הוּא אָנוּס שְׁאוּמֵר שְׁרוּצָה לַעֲקוֹר הַזְּרָעִים וְאֵינוֹ בְּיָדוֹ לְפִי שְׁאֲזוֹנוֹ שְׁלוֹ אֵין זֶה מְקַיֵּים כְּלָאִים ה"נ יְכוּל לומר שְׁרוּצָה לַעֲשׂוֹת גְּדֵר וְע"י זֶה לֹא יִהְיוּ כְּלָאִים וְכָל דְּבָזֶה אָנוּס אֵינוֹ נֶאֱסָר אֲבָל לְלִשׁוֹן רִאשׁוֹן וְלַהַרְמַב"ם י"ל צ"ל דְּרַק הֵיכָא שְׁאֵינוֹ רוּצָה בְּקִיּוֹם שְׁנֵיהֶם הַתְּבוּאָה וְהַגְּפָנִים שְׁהֵם הַעוֹשִׂים הַכְּלָאִים רַק שְׁאֵין בְּיָדוֹ לַעֲקוֹר אַחַת מֵהֵן לְפִי שְׁאֵינוֹ שְׁלוֹ אִז לֹא מְקַרֵי מְקַיֵּים כְּלָאִים אֲבָל כָּל שְׁרוּצָה לַעֲשׂוֹת תְּחַבּוּלָה לְמַנּוּע מֵהֵן דִּין כְּלָאִים אָף שְׁהוּא אָנוּס כָּל שְׁבְּקִיּוֹם ב' הַמִּינִים הוּא רוּצָה נֶאֱסָר הַכָּרֵם: כְּתַב הַרְמַב"ם י"ל (פ"ה ה"ב) אָנֹס שְׁזֶרַע הַכָּרֵם כְּשִׁנְאָה הָאָנֹס יִקְצוֹר הַזְּרַע מִיָּד וְאִפְּלוֹ בַחוּה"מ וְאֵם לֹא מְצָא פּוֹעֲלִין יוֹסִיף לְהֵן עַד שְׁלִישׁ בְּשַׁכְרָן בְּקִשׁוֹ מְמַנּוֹ יוֹתֵר מִיָּפֶן כו' ה"ז בְּקִשׁ בְּנַחַת וְקוֹצֵר וְאֵם נִשְׁתַּהֲא הַזְּרַע עַד שְׁהַגִּיעַ לַעֲוֹנַת שְׁיַתְקַדֵּשׁ ה"ז יִקְדֵּשׁ וְנֶאֱסָרוּ

שגניהם והקשה הרדב"ז ז"ל וא"ת מ"ש מהך דלעיל דאם אירעו אונס ולא סילקו מותרין ולא נתקדשו וי"ל דהתם הוי אונס גמור דמאי הו"ל למיעבד אכל הכא לאו אונס גמור הוא שאם לא ימצא בד' ישפור בה' ע"ש.

והנה בהיה דהרואה ירק בפ"מ ואמר פשאגיע לי אלקטנו מותר פשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור אמרינו בירושלמי דבפועל שנו א"נ בבעה"ב שעוסק במלאכתו היינו דזה דכשאמר פשאגיע לי אלקטנו דמותר ואף שאינו הולך מיד מיירי בפועל א"נ בבעה"ב העוסק במלאכתו אכל אם אינו עוסק במלאכתו אף בשאומר פשאגיע לי אלקטנו פיון שלא הולך מיד הוי יאוש ואם הוסיף במאתים אסור ע"ש וקשה כי עוסק במלאכה אמאי אינו מקדש בהוסיף מאתים מ"ש מלא מציא פועלים וצריך להוסיף על ש"כרן אף שאינו מחויב מ"מ מקדש ולא חיישינו להפסד ממון פיון שהיה יכול לעקרן קודם ומ"ש בעוסק במלאכה דהוי ג"כ הפסד ממון אמאי אינו מקדש פיון שהיה יכול לעקרן קודם.

והנה הרמב"ם ז"ל לא הביא דברי הירושלמי וכתב ע"ז הכ"מ (פ"ה ה"ט) דרבנו שכתב לקמן דין הרואה ירק בפ"מ לא חשש לבאר דדוקא בעושה במלאכה מיירי פיון דמלישנא פשאגיע לי אלקטנו משמע שהוא מעונב מלילה מיד לעקרו מפני שהוא עוסק במלאכה זה נ"ל לדחוק בדעת רבנו שהשמיט הירושלמי הנה עכ"ל אף נראה דמש"ה השמיט הרמב"ם ז"ל דברי הירושלמי דלהרמב"ם ז"ל לשיטתיה ע"כ א"א לפסוק כהירושלמי דעשיית מלאכה אין זה אונס שלא יקדש ובשאומר פשאגיע לי אלקטנו ע"כ מפרש דמיירי שלא היה אפשר לו בשום אופן לילה קודם: והנה בהיה דהאנס שזרע את הפ"מ כו' דמוסיף לפועלים עד שליש כתב הר"ש ז"ל שם כדאמר ר"ה בפ"ק דב"ק במצנה עד שליש ע"ש ויש לעיין הא במצנה עד שליש הוא רק במ"ע אכל באיסורין ל"ש האי שיעור ונראה מזה דבכלאים לבד האיסור איכא ג"כ מצנה למעט את התפלה והכא איסור ליכא על בעה"ב שהרי האנס זרע את הפ"מ והוא ג"כ אינו מקיימו שהרי רוצה לעקרו ולא עבר איסורא ורק מצנה למעט את התפלה וצריך ליתן עד שליש כשאר מצות ונראה דהאי מצנה למעני את התפלה רמי ג"כ על פל ישראל ולא רק על הבעלים דאמרינו בע"ז גבי אין עודרין עם העפ"ם בכלאים אכל עוקרין עמו כפי למעט את התפלה ואמרינו שם דאיכא איסורא בזה שנוטל ש"כר לעקור משום מקיים פלאים ומ"מ למעוטי תפלה עדיף ע"ש ואף שאין הפלאים שלו אלא של עפ"ם ואין שום אדם עובר ע"ז וגם לא רמי על הזרעים שום איסור דהתם מיירי בכלאי זרעים דמותרין אף באכילה ומ"מ איכא מצנה למעוטי תפלה שלא יהיו פלאים בא"י ונראה דזהו הטעם נמי מה דאמרינו במו"ק (ו') גבי יוצאין על הפלאים דשלוחי ב"ד יוצאין לעקור הפלאים ונוטלין ש"כרן מתרומת הלשכה ע"ש דמצנת עקירת פלאים למעוטי תפלה הוא מצנה על פל ישראל ולא רק על הבעלים ומש"ה היו עושין זה שלוחי ב"ד.

והנה הרמב"ם ז"ל כתב (פ"ה ה"ט) הרואה פלאים בפ"מ חבירו וקיימן ה"ז הרואה אסור בהננייתו וכל אדם מותרין בהם ע"ש ומשום דיש מצנה על פל הרואה לעקרן ומיהו על בעה"ב איכא מצנה טפי שהוא חייב לשפור פועלים וז"ש הרמב"ם ז"ל בכלאים שעלו מאליהן דצריך לעקור רק משום מראית העין דש"מא יאמרו דכלאים זרע לכתחילה אכל אינו מחויב לעקור משום מעוטי תפלה הוא משום דהתם ליכא תפלה פלל פיון שעלו מאליהן ולא ניחא ליה ג"כ בקיימן רק דטרח מלעקרן וכה"ג אינו פלאים פלל וכמ"ש לעיל ורק משום מראית העין חייב לעקרן ובהיה דאנס שזרע את הפ"מ האנס זרע בכנונה רק דאינו נאסר הפ"מ משום דאין אדם אוסר דשא"ש

אבל תפלה הוי וצריף לעקרון ואדרבה התם ליפא משום מראית העין שהרי האנס ורעו ומ"מ צריף לעקרון ולשפור פועלין וזה אינו פדי שלא יקדש הפרם דהא מיירי באופן דליפא הוספת מאתים דהא יותר משליש דפטור ג"כ מקדש הפרם כמ"ש הרמב"ם ו"ל וזה דמחויב לשפור פועלין ולהוסיף עד שליש אעפ"י שהוא לא ורעו ע"כ משום מיעוט תפלה היא והרואה ירק בפרם ש"ח דחייב לעקור ואף דמיירי בעלו מאליהו נראה דהתם פינו דע"כ מיירי שלא ידעו בו עדיין הבועלים דאם ידעו ולא עקרו א"כ מקדש לכל וכינון דאם ידעו אח"כ הבועלים וניחא להו יהיה פלאים א"כ הפלאים עדיין תלוי ועומד ונחשיב תפלה אף בידעו פבר הבועלים ולא ניחא להו אין פאן פלאים כלל וליפא תפלה ומההיא דבקשו ממנו יותר משליש דא"צ להוסיף ומ"מ מקדש נראה דקיום פלאים לענין קידוש הפרם שונה מאיסור של קיום פלאים דלאסור את הפרם כל שאפשר לו לעקור את הגפנים או את הנרע ואינו עושה זאת בלא אנוס גמור חשיב מקיימן לאסור הפרם: אמרינו (פ"א דשקלים) גבי יוצאין על הפלאים אמר ר"י בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפנייהם משרבו עוברי עבירה היו משליכין לדרכים התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה ואמרינו במו"ק (ו') בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפני בהמתן והיו בע"ב שמחין ב' שמחות אחת שמנפשין להם שדויתהו ונחת שמשליכין לפני בהמתן כו' ופי' רש"י ו"ל היינו שמנפשין שלוחי ב"ד משלהם דכשנוטלין הפלאים מאליהו מתנפש התקינו שיהיו עוקרין ומשליכין על הדרכים ועדיין היו שמחין שמחה גדולה שמנפשין שדויתהו התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולה ופי' המפרשים ו"ל בשקלים משרבו עוברי עבירה שלא היו נמנעין מלזרוע פלאים ויש לעיין לאחר שהיו משליכין על הדרכים מאי איכפת לן במה שהיו שמחין שמחה גדולה שמנפשין להם שדויתהו ולא היו נמנעין מלזרוע פינו שאין נהנין מן הפלאים רק שרוצים שינפשו להם שדויתהו ע"י שלוחי ב"ד פינו שאין זורעין מפני צורך המין רק שינפשו להו שדויתהו אמאי אסור מי גרע מלבדוק בתלם של פשתן דשרי דאינו רק בשביל לבדוק ולאחר שיבדוק לא איכפת לו בקיימן וכ"ש הכא שודאי עוקרין ומשליכין על הדרכים והולך לאיבוד ורק עושה פן שינפשו לו שדהו וצ"ע.

אמרינו בתוספתא (פ"ב דכלאים) ישראל שקיים פלאים בתוך שדהו אין אחיו הפהנים נכנסין לתוכה אלא רואין אותו בציון בית הקברות ע"ש ותמוה מאד וכבר עמד ע"ז הא"ז ונראה הטעם משום דאמרינו בשקלים ובמו"ק בא' באדר משמיעין על הפלאים בט"ו בו מציינין על הקברות ויוצאין על הפלאים ע"ש וכינון דלא צינית ולא יצא על הפלאים חשדינו ליה נמי שלא ציין על הקברות לפיכך כל שדהו רואין אותה פאילו מצוינת בבית הקברות: אמרינו (בב"ק פ"א) בתנאין שהתנה יהושע שיהיו מלקטין עשבים בכ"מ חוץ משדה תלתן ומקשינו למימרא דתלתן מעלי להעשבים ורמינהו תלתן שעלה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור ואמרינו פאן לזרע פאן לזירין והקשו התוס' לזירין דמעלו ליה עשבים א"כ איפא איסור פלאים ואמאי אסור ללקט הא אמרינו התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה ות"י דהכא מיירו בדליפא שיעורא היינו פחות מרובע לבית סאה ע"ש.

והנה בירושלמי פלאים (פ"ב ה"ג) הקשו פן וכי פא יהושע לפרש אלא לעוברי עבירה ומסקינן שם שהוא אינו מקיים ורוצה לעקרו וליפא עבירה רק רוצה שיעקרו הוא ולא אחר דצריף להם לאחר עקירתן ומש"ה אסורין לאחרים ע"ש.

והנה יש לעיין הא אמרינו גבי עוקרין עם העכו"ם בכלאים דאיכא איסור משום מקנים פלאים פינו שרוצה בקיומן עד שיעקרו וישתפר בהו א"כ ה"כא נהי דעוקרין הוא מ"מ הרי רוצה במה שגדלו עד עתה פינו דאינו מניח אחרים לעקרו משום דצריד להו אחר עקירתו א"כ אפתי אמאי שרי.

והנה לפמ"ש התוס' בע"ז שם דבלא מעשה ליכא איסור מקנים פלל וקתם ע"י שעוקרין אח"כ בשכר הוי מעשה המוכיח דניחא ליה בקיומן קונדם ע"ש י"ל דה"כא נהי דידעינו דרוצה בהו דצריד להם מ"מ אינו עושה שום מעשה ע"ז דמה שעוקרין אח"כ הוא משום מצות פלאים ואף להשיטות דבלא מעשה ג"כ איכא איסור מקנים ועיין בכ"מ פ"א ה"ב] נראה לומר דמה דניחא ליה שגדלו אין פאן איסור קיום פלאים פלל דאיסור מקנים פלאים הוא רק דניחא ליה בקיומן ולא דניחא ליה בגידולו וניחא ליה בקיומן מקרי היכא שכבר נראו לעקור ומניחו או דניחא ליה במה שלא נעקרו אבל ההיא דב"ק דאמרינו בירושלמי דרוצה בעקירתו רק רוצה שיעקרו הוא ולא אחר מיירי שעוקרין בשעה שראוין לעקרה וכדאמרינו בריש שקלים בא' באדר משמיעין על הפלאים ואמרינו בירושלמי שם דקונדם אין הפלאים ניפרין דאינון דקיקין וכיון דעוקרו בשעה שראוין לעקרה אין זה מקנים פלל ומה שרוצה במה שגדלו עד עתה אין זה בכלל איסור מקנים פלאים פלל: ונראה דאף אי נימא דבלא מעשה ליכא איסור מקנים ג"כ ע"כ צ"ל פן ואי אפשר לתרץ משום דליכא מעשה דה"כא איכא מעשה ואף שהעקירה אין זו מעשה המוכיח דניחא ליה במה שהיו קונדם דהעקירה הוא משום מצות עקירת פלאים מ"מ מה שמשתמש בהו אח"כ ועושה צרכיו הוא מעשה המוכיח דניחא ליה במה שגדלו קונדם דמ"ש מעקירה בשכר דחשיב מעשה המוכיח דניחא ליה במה שלא נעקרו קונדם.

והנה התוס' בב"ק שם בתלתן שעלתה במיני עשבים דאין מחייבין אותו לעקור משום דקשה להו עשבים פתבו דאצטריד לר"ע דס"ל דהמקנים פלאים לוקה ולא מלקות ממש דלאו שאי"ב מעשה הוא ע"ש ולכאורה הוא סתירה למ"ש בע"ז דבלא מעשה ליכא איסור פלל אף אין זו קושיא דה"כא ג"כ איכא מעשה לבסוף דמשתמש בהו ומוכיח דניחא ליה בהו וכמו בעוקר עם העכו"ם בכלאים רק ללקות אינו לוקה דלענין מלקות בעינו מעשה בשעת האיסור ולא אח"כ ול"ק ג"כ קושית הט"א פ"ק דמגלה על התוס' דבלא מעשה ליכא איסור פלל מההיא דיוצאין על הפלאים ואע"ג דליכא מעשה לבסוף ומ"מ צריד לעקרו ע"ש דהתם נמי פינו שהיו נהנים בהם אח"כ שהיו נותנין לפני בהמתן כדאמרינו בגמרא א"כ איכא מעשה לבסוף: (ב) פתב הרמב"ם ז"ל (פלאים פ"ג ה"ה) וכן אם יש שם זרעים ואילנות אחרות אעפ"י שהו ב' מינים בטבען הואיל ועלין של זה דומין לעליו של זה או פרי של זה דומה לפרי ש"ז דמיון גדול עד שיראו כב' גונון ממין אחד לא חששו להו לכלאים זע"ז שאין הולכין בפלאים אלא אחר מראית העין ע"ש ונראה דזהו נמיהטעם מ"ש רש"י ז"ל (שפת פ"ד ע"ב) במתני' דאע"ג דיונקין למטה פינו דליכא עירבוב למעלה לא איכפת לן משום פלאים ע"ש ומשום דכלאים תלוי רק במראית העין וכמו היכא שהו ב' מינים בטבען פינו דלפי מראית העין הו כמין אחד לא איכפת לן בכלאים דבכלאים המין תלוי במראית העין ה"נ הערבוב הוא ג"כ תלוי במראית העין אף שהשרשים מתערבין זע"ז פינו דלפי מראית העין ליכא ערבוב לא איכפת לן: הנה שיטת הרמב"ם ז"ל (רפ"ב) דברובע לסאה ממין אחר ימעט ואם זרע לוקה ובפחות מרובע לסאה א"צ למעט היינו דס"ל דהחילוק בין רובע לפחות מרובע הוא מדאורייתא ונראה דטעמו הוא דביטול ל"ש בכלאים כמ"ש הת"י"ט דאי הוי משום ביטול ה"ה בטל ברוב רק פינו דכל איסור פלאים הוא רק היכא דאיכא מראית העין שהוא פלאים

כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואי ליכא מראית העין מותר מה"ת אף שהוא פלאים בעצמותן כמו היכא שהן ב' מינים בטבעו רק שאין נזכרין שהן ב' מינים מש"ה נמי פחות מרובע לסאה אין בו משום פלאים לפי שאינו נזכר שהן פלאים וכמ"ש בפ"ה הרא"ש ז"ל רפ"ב דכלאים ז"ל דאמר זכור אם נתערכו ב' מינים ויחד הם רובע א"צ רק לבזר אחד מהם דמין האחר פנין דאין בו רובע אינו נזכר ואין בו משום מראית העין עכ"ל ולהרמב"ם ז"ל פנין דאינו נזכר שהן פלאים הוא היתר מה"ת ול"ק מה שהקשו על הרמב"ם ז"ל דס"ל דרובע לבית סאה לוקה מהירושלמי דאמרין פיצד ימעט יוסיף על הסאה או ימעט את הרובע ומקשינן הא אמר כו' כל האיסורין שריפה עליהן שוגג מותר מזיד אסור ומתריצין תמן את מרבה לבטל איסור תורה ברם הקא את מרבה לבטל מפני מראית העין ע"ש דלהרמב"ם ז"ל היא מראית העין הוא ג"כ מדאורייתא רק לא חשיב מבטל איסור דהקא היתר פי מרבה על הסאה אינו משום ביטול רק כל דליכא מראית העין ליכא איסור פלאים כלל.

והנה בפחות מרובע לסאה רק שעירבן בינדים פתב הרמב"ם ז"ל רק דאסור לזנוצה ולא פתב שם דלוקה דמלקות ליכא פנין דליכא מראית העין רק אסור פנין שעירב בינדים וצ"ל שהוא רק מדרבנן: פתב במעדני יו"ט על הרא"ש ז"ל הל' פלאים על הירושלמי פ"ק דכלאים דעפ"ם שהרפיב אגוז ע"ג פרסק אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות פן נוטל ממנו יחור והולך ונוטעם במקום אחר ובס' מ"י ס"ס רצ"ה יחייב טעמא פנין שהאיסור אינו נזכר בו וכתב ע"ז המעדני יו"ט ואינו מן הצורך דהתורה לא אסרה הפרי והעץ אלא בכה"כ וכל אלו הדינים מפלל חוקי התורה הו שאין אנו צריכים למצוא להם טעם ע"ש ונראה דאין פנונת המ"י שיהיה אסור לנטוע היחור משום איסור הנאה אלא משום פלאים פנין שאותו היחור בא מהרפכת ב' מינים חשוב עצמו כב' מינים וכמו פרדה שהיא חשובה עצמה כב' מינים פנין דבאה מב' מינים ולכן פתב פנין שאין האיסור נזכר כו' דבכלאי זרעים אעפ"י שהן ב' מינים פנין שאינו נזכר שהם ב' מינים מותר כמ"ש הרמב"ם ז"ל א"כ כ"ש אותו היחור פנין שאין הפלאים נזכר בו שרי: הנה בנתערב פחות מרובע לסאה דא"צ למעט דעת הרא"ש והרע"ב ז"ל שהוא מדין ביטול ממש דמדאורייתא חד בתרי בטל ושיעור רובע לסאה הוא רק מדרבנן משום מראית העין וכן דעת השנו"א שהוא מדין ביטול ומה שהקשה התי"ט הא היכא דנזכרים ל"ש ביטול פתב בהגהת השנו"א דאשפחן ביטול כה"ג גבי העושה סוכתו תחת האילן ע"ש.

והנה בזה מתיישב ג"כ מה שהקשה המנ"ח להשיטות שהוא מדין ביטול הא לאחר שגדלו שלא יהא צריך למעט השיעור הוא ג"כ רובע לסאה הא במחוקר ל"ש ביטול ע"ש ולפמ"ש בהגהת השנו"א דביטול זה הוא בגדר כמו העושה סוכתו תחת האילן ובהיהא דהתם אף מחוקר בטל הנה בתוס' א"ש הקשה להשיטות שהוא, מדין ביטול איך שייך ביטול פנין דהאיסור הוא ע"י תערובת וכמו בכלאי בגדים דבגד שאבד בו פלאים לא בטל ות"י דהתם משום דחוטין חשיבי ולא בטלי אף פתב שאין פן דעת התוס' והרא"ש ז"ל שפכתבו (בגדה ס"א) הטעם בבגד שאבד בו פלאים דלא בטל הוא משום דהאיסור בתערובת דכל אחד היתר ונאסרין ע"י תערובתן כו' אסור המרובה כמו המועט ע"ש ונראה לומר דל"ד לכלאי בגדים דבכלאי בגדים התערובת גורם האיסור דכל שהם תפורים יחד נאסר הבגד בלבישה ונאסר כל הבגד דאפילו חוט של מין אחד הינצא ממנו אסור להתחמם בו ואפילו אם יש ג"כ צמר גמלים באותו בגד של שעטנז נאסר גם הצמר גמלים כדפסקינן בש"ע א"כ התערובת של צמר ופשתים זהו מוליד איסור על כל הבגד ואף על צמר גמלים שבו וכיון דהתערובת הוא סיבת האיסור ל"ש ביטול אכל בכלאי זרעים אין התערובת

עושה האיסור רק אדברה גוף האיסור הוא שלא יזרעו ע"י תערוכת זה אצל זה בתוך ו' טפחים א"כ ע"י שנתערבו הזרעונים קודם זריעה לא נתחדש איסור כלל דאף אם לא נתערבו אסור לזרועם זה אצל זה ולר"י דאמר דאינו חייב בכלאי זרעים אא"כ הן ב' חטים ושעורה או ב' שעורים וחטה להשיטות דמדאורייתא בכלאי זרעים חד בתרי בטל קשה איה מתחייב כה"ג משום פלאים הא בטל החטה בב' השעורים וע"כ מיירי בשלא עירבן קודם זריעה ובגידו אחת ב' שעורים וזרעו זה אצל זה וחיוב בכה"ג אף שלא עירבן קודם זריעה א"כ אם עירבן קודם לא נולד בהם ע"י זה שום איסור ונשארים כמו קודם דלזרוע כ"א לבדו מותר ולזרוען יחד אסור א"כ אין האיסור נעשה ע"י תערוכת ושייך בהו ביטול [ונרק להשיטות דהיתר בהיתר לא בטל יש לעיין היכא בטל מין אחד בתבואה הא כל מין לבדו הוא היתר ועיין בתשו' הרעק"א ו"ל סי' ל"ח דכה"ג ל"ש היתר בהיתר דלא בטל ע"ש].

והנה בזריעת פלאים בין שזרעו פאחת בין סומך מין לשאינו מינו הזרוע מכפר הוא זורע עתה פלאים דהמין שהיה זרוע קודם לא היה פלאים ועכשיו שסמך לו מין אחר נעשה הפל פלאים ואף המין הראשון הוא עתה זרוע בכלאים נמצא שעושה עתה כל הפלאים והוי זורעו בב"א והנה באיסור של מקנים פלאים שאינו עושה פלאים כלל וגם אינו עושה שום דבר שיתקיימו רק מגלה דעתו ע"י מעשה שרוצה בקיומן דאסור יש לעיין אי בעינן שירצה בקיום ב' המינים או סגי בקיום של מין אחד והנה מההיא דע"ז בעוקרין עם העפוי"ם בכלאים דאמרינן דאיכא איסור משום מקנים פלאים ומשום דרוצה בקיומן כדי להשתפר אח"כ בעקירתו ע"ש ונתם לא שפרו אלא לעקור מין אחד א"כ ניתא ליה רק בקיום של אותו המין ששפרו ומ"מ אסור ונראה מזה דקיום פלאים שאני דכל שפכר זרוע בכלאים ונחל תורת פלאים עליהם איסור הקיום חל על כל מין ומין ובזה הוי בכלאי בגדים דכל שפכר נעשו פלאים ע"י תפירה נאסר כל מין ומין לבדו בלבישה דאף להתחמם במין אחד שבו ג"כ אסור וה"נ נאסר כל מין לבדו בקיום והנה בזה אתי שפיר מ"ש הרע"ב ו"ל רפ"א דשקלים דזה דאמרינן דרובע לסאה ימעט הוא רק מדרבנן משום מראית העין דמדאורייתא חד בתרי בטל אף זה דוקא בנתערבו הזרעים קודם זריעה אבל בגדלו הזרעים ויש בהן פלאים אפילו אחד באלף חייב לעקור ולא בטל פינון דכל חד באפי נפשיה שרי בתערובות איסור ל"ש ביטול ע"ש היטב וקשה א"כ מ"ש נתערבו קודם הזריעה דבטלי ומ"ש בשגדלו הזרעים ולפ"ז קודם הזריעה שייך ביטול דעדיין כל אחד ואחד הוא היתר והתערוכת לא אסרה אותם כלל אבל בשגדלו הזרעים קודם ביטול ונעשו פלאים לענין שיהא צריף לעקור והיינו לענין איסור של קיום פלאים זה האיסור הוא ממש בכלאי בגדים דמה שגדלו יחד ונעשו פלאים נאסר כל מין בקיום וכולו איסור ול"ש ביטול: הנה בתוס' א"ש פתב לתרץ מה שמקשים על השיטות דהיתר של פחות מרובע לסאה הוא מדין ביטול הא בגזפרים ל"ש ביטול וכתב דהוי כמו ההיא דפסחים בבצק בסדקי עריבה אם אין פזית במק"א בטל במיעוטו ואע"ג דגזפר התמץ ע"ש היינו דהאי ביטול אין זה ביטול ברוב רק ביטול החשיבות.

והנה פן נראה ממ"ש הרשב"ם ו"ל בב"ב (צ"ד) דרובע דכלאים האוסר התבואה משום פלאים חשוב הוא מה"ת ולא בטל ע"ש אלמא דמשום חשיבות הוא ולא בטל לגבי אידה מין וכמו בבצק דאם יש שם פזית במק"א לא בטל לגבי עריבה.

והנה דעת התיו"ט (רפ"ב דכלאים) דמש"ה פחות מרובע לסאה מותר הוא משום שהתורה לא אסרה אלא כשרוצה לזרוע פלאים אבל כשאינו רוצה לא אסרתו התורה אלא שחכמים אסרו

מפני מראית העין ונתנו שיעור לדבר ע"ש ואעפ"י שיודע שיש שם פלאים זורע מ"מ פיון דאין פנונתו לזרוע פלאים רק שטורח לבקר כמ"ש בתוס' א"ש אינו אסור מה"ת ונראה דע"כ צ"ל פן לכל השיטות דאיהו יפרנסו והיא (דפ"ב מ"ג) דהיתה שדהו זרועה חטים ונמלה לזרועה שעורים כו' אם צימקה לא יאמר ארבע ואח"כ אופה אלא הופה ואח"כ זרע כמה יתא חורש פתלמי הרביעה אבא שאול אומר כדי שלא ישגיר רובע לבית סאה ע"ש ואיהו שרי התם פיון שצימחו וכשחורש פתלמי הרביעה ונשתמרו מהם אפילו חטה אחת איהו רשאי לזרוע שם שעורים הא זרע ממש שעורים בצד חטים ויודע בשעת זריעה שיש שם חטים ולהשיטות דפחות מרובע לסאה הוא מדין ביטול הקא ל"ש ביטול כלל דהא הקא לא נתערבו אלא זרע שעורים בצד חטים וע"כ פל שאין פנונתו לזריעת פלאים שרי והקא אינו רוצה בקיומן של החטים רק שמתעצל לחרוש חרישה דקה וחורש פתלמי הרביעה ואף בעלו מאליהו אף שרק מתעצל בעקירתו מדרבנן חייב לעקרו הקא שרי אף מדרבנן דכיון שחרש וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בהם.

והנה להרשב"ם ז"ל דפחות מרובע לסאה הוא משום דאין"ל חשיבות י"ל נמי בזה דכיון שחרש והפכו רק שנשתמרו מהם בטלה חשיבותו וכמו בתרומה דאמרין המערה מפד לכד לאחר הטפת ג' טיפין נותן לתוכו חולין וכשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב לחכמי לונגיל על מה שפסק דקדורה שבישל בה תרומה א"צ הגעלה משום שפמה על מתני' דהמערה מפד לכד כו' היינו דהתם ההיתר משום דבטלה חשיבותו דכל שמפנה אותו רק שטורח למצות בטלה חשיבותו וה"נ פיון דמהפכו רק שטורח לחרוש חרישה דקה ונשתמרו מהו בטל חשיבותו מן הנשאר: הנה המ"ר כתב בהיתה שדהו זרועה חטים ונמלה לזרועה שעורים דס"ל לאבא שאול כדי שלא ישאר רובע לבית סאה הוא משום דס"ל לאבא שאול פיון שמהפך כל השדה וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בכלאים וגם ספק הוא שמא אין שם זרע במקום ששיגר מותר ונחכמים ס"ל דלכתחילה לא שרינו בשום ענין ליכנס בספק איסור ע"ש אף אי אפשר לומר פן דהא מיירי התם שצימחו החטים שמהפך וניכרים וכשמשגיר הרי ניכרין הם ואין שם ספק כלל ואף לרבנן קשה דרבנן ג"כ לא מתייבבי לחרוש רק פתלמי הרביעה ולא חרישה דקה ואעפ"י שמשגיר וע"כ דהטעם דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה סגי.

והנה ההיתר של ספקות פתב הרדב"ז ז"ל (פ"ב הי"ב) על הראב"ד ז"ל בהיתה שדהו זרועה חטים וקצר הזרע דס"ל להראב"ד ז"ל דמותר לזרוע שעורים וא"צ להפוך והקשה הרדב"ז ז"ל הא איכא ספיחי חטים בתוף השעורים וכתב דשמא לא יעלו ספיחים ואת"ל יעלו שמא לא יהיה בהם שיעור א' מכ"ד ואת"ל יהיה בהם שיעור ימעט אחר שצימחו ע"ש דהתם מיירי שלא צמחו עדיין שהרי קצרו רק חיישינו שמא יעלו ספיחין ואיכא ספיקות ושם צריף דוקא להיתר של ספיקות דבהיתה שדהו זרועה חטים וקצרה לא גלי אדעתיה כלל שאינו רוצה בהספיחין אבל בזרועה חטים והפכה א"צ לספיקות כלל ונראה דזה דאמרין היתה שדהו זרועה חטים ונמלה לזרועה שעורים דלא יאמר ארבע ואח"כ אהפוך אלא הופה ואח"כ זרע כו' התם נמי אם אמר ארבע ואח"כ אהפוך ג"כ ליכא איסור פלאים ממש פיון דאינו רוצה בקיומן של החטים ודעתו לעקרו אין עושין פלאים דהא הרדב"ז ז"ל צירף להיתר בהיתה זרועה חטים וקצרה דא"צ להפוך להראב"ד ז"ל דאם יעלו ספיחין ויהיו אחד מכ"ד ימעט ואיהו שרי בשביל זה דימעט אח"כ לזרוע שעורים בצד חטים וע"כ פיון דדעתו לעקרו אח"כ ליכא פלאים כלל ורק מדרבנן אמרינו דיהפוך ואח"כ יזרע והתם בספיקות טובא שרינו לכתחילה: ג) אמרינו במנחות (ט"ו) בהיה

במעשה באחד שזרע פרמו ש"ח סמדר כו' דרך קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן וכתבו התוס' שם היינו דרך קנבוס ולוף וה' מיני דגן הן מה"ת ושאר זרעים מדרבנן ע"ש.

והנה אי גם בכלאי זרעים אמרינן זה דרך קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן נראה זה ממ"ש התוס' (חולין ס') על הא דאיבעי לן הרפ"ב ב' מיני דשאים מהו והקשו הא מתני' היא דאין נוטעין ירק בירק ותי' שם דזה דאין נוטעין ירק בירק הוא משום פלאי זרעים ולא משום הרפ"ב וכאן מיירי באופן דליכא פלאי זרעים וכתבו שם אופנים הרבה דלא להוי פלאי זרעים בהרפ"ב וחדא משום דרך קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן ע"ש היינו דאף בכלאי זרעים יש זה הפלל והנה לפי הטעם שכתב רש"י ז"ל במנחות שם דטעם דקנבוס ולוף הוא משום דכתיב פרמך פלאים זרעים הדומין לפרם ובהנה תולין אשכולות כמו ענבים ע"ש א"כ ל"ש זה הטעם רק בכה"כ צ"ל דבכלאי זרעים אין איסור רק על ה' מיני דגן לבד.

והנה על התוס' יש לעיין דאמרינן בתוספתא שהביא הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ט) דפול המצרי מין זרעים ואינו מקדש בכרם ובכלאי זרעים מוכח מפ"א דכלאים מ"ב וכן מפ"ג מ"ד דפול המצרי פלאים בזרעים ע"ש אלמא דאין דין פלאי זרעים שנה לכה"כ וצ"ל נהי דמדאורייתא הן שוים דבשניהם שאר זרעים מותרין מיהו לענן דרבנן חלוקין הן דפול המצרי בכרם אף מדרבנן אינו פלאים ובכלאי זרעים אסורי מדרבנן: הנה הרמב"ם ז"ל כתב דעיקרין שמקיימין אותן רק לרפואה אין בהם משום פלאי זרעים וכתב ע"ז הרדב"ז ז"ל דמקור הרמב"ם ז"ל הוא מההיא דהארוס והקיסוס ושושנת המלך וכל מיני זרעים אינם פלאים בכרם ע"ש היינו דכמו שאינן פלאים בכרם ה"נ אינן פלאים בזרעים והיינו דאף מדרבנן הן שוין כה"כ וכלאי זרעים דכל שאינו אסור בזה אינו אסור בזה וכן נראה מהגהת הגר"א ז"ל סי' רצ"ז סק"ו דאותן הזרעים שאינן פלאים בכרם ה"נ אינן פלאים בזרעים ע"ש וקשה מפול המצרי דבכה"כ הן מותרין אף מדרבנן מפני שהן פאירוס וקיסוס ושושנת המלך כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ט) ובכלאי זרעים הם אסורים: אמרינן בירושלמי ספ"ק דירק בירק ללקות טפח כו' ע"ש א"כ מוכח דירק אסור בכלאי זרעים מה"ת והנה להרמב"ם ז"ל אתי שפיר דס"ל דאף בכה"כ אסור ירק מה"ת ועיין בכ"מ פ"ה ה"ג] אף להתוס' דס"ל דאינו אסור רק קנבוס ולוף וה' מיני דגן וס"ל דאף בכלאי זרעים כן צ"ע: כתב הגר"א ז"ל יו"ד ריש סי' רצ"ו דזה דאמרינן קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן היינו דבמפולת יד אסור אף שאר זרעים אבל שלא במפולת יד שאר זרעים מותרין לגמרי ע"ש.

והנה יש לעיין דאמרינן (פ"ב מ"ה) תבואה שעלו בה ספיחי אסטים אין מחייבין אותו לנפש אם ניכש או פסח אומרים לו עקור את הפל חוץ ממין אחד ע"ש והא אסטים לכל השיטות הן פשאור זרעים שאין אסורין מה"ת דלהתוס' רק קנבוס ולוף וה' מיני דגן מה"ת ולהרמב"ם ז"ל לפמ"ש הכ"מ גם ירקות וקטניות מה"ת אבל אסטים שהוא ממין הצובעין הן בכלל שאר זרעים דאין אסורין אלא מדרבנן א"כ להגר"א ז"ל דבשאור זרעים אינו אסור אלא במפולת יד אמאי מחייבין אותו לעקור.

והנה י"ל דהכא בניכש חשיב כמו מפולת יד שהרי הרמב"ם ז"ל פסק דהמנפש בכלאים לוקה וכתב המנחת חינוך פ"ג דהניכוש מועיל לשני המינים הו"ל וריעה לשניהם בב"א והוי כמו מפולת יד ע"ש א"כ ה"כא שניכש הוי כמו מפולת יד אף אינו מתנישב בזה דזה דאמרי' תבואה שעלו בה ספיחי אסטים וכן מקום הגרנות כו' זה דאין מחייבין אותו לנפש הוא רק משום דקשה להו ואינו

רוצה בקיומן וכמ"ש התוס' (ב"ק פ"א) הא בלא"ה הנה צריף לנפש ואמאי הא ליפא מפולת יד וע"כ צ"ל דלא ס"ל להג"א ז"ל כהכ"מ שכתב דאף בכלאי זרעים בעינו מדאורייתא במפולת יד וכינון דלא בעינו מפולת יד הוי כמו בכה"כ במפולת יד דאסור מדרבנן אף שאר זרעים והנה כ"כ המ"ר רפ"ג דכלאים דבכלאי זרעים לא בעינו מפולת יד דלא כהכ"מ והתי"ט אף התוס' חולין (ס' ע"א) גבי הרפיב ב' מיני דשאים כו' פתבו להדיא דאף בכלאי זרעים בעינו מפולת יד וכ"כ הרשב"א ז"ל (חולין פ"ב) בשם הראב"ד ז"ל ע"ש (וכן נראה מההיא דב"ק נ"ה אלא מעתה חיבר חטא ושעורה בידו וזרע חטא בארץ ושעורה בחו"ל כו' ול"ל חיבר חטא ושעורה בידו לימא זרע חטא בארץ ושעורה בחו"ל ונראה ג"כ דבעינו במפולת יד] וצ"ע: פתב השנו"א (פ"ז מ"ז) דזה דאמרינן קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן הוא רק לר' יאשיה דאינו אסור אלא במפולת יד א"כ לא משפחת לה בשאר זרעים דהא תבואה משיבשה אינה מתקדשת ונדאי פשטע אילן ותבואה במפולת יד התבואה נגמרת קודם שנעשה אילן סמדר והגפן קודם שנעשה סמדר בנדאי אינו מקדש ולא אשכחן אלא בקנבוס ולוף שהו עושין לג' שנים דבשנה הג' דאז נגמר הגפן והקנבוס הוי פלאים לכך לר' יאשיה לבד הוא דרק קנבוס ולוף הוא מדאורייתא ע"ש ויש לעיין בקנבוס ולוף בעושות לג' שנים נמי היכא משפחת לה שתאסור תבואת הפרם מדין פלאים הא ג"ש הו ערלה ואף דלעגנן ערלה מקצת השנה ככולה מ"מ אף בשנה הרביעית פשהוא פרם רבעי ג"כ אינו נאסר משום כה"כ לפי שהוא ממון גבוה ואין אדם אוסר דבר שא"ש וכמו שהיה דזרע פרמו בשביעית דאמרינן דאינו נאסר משום דאין אדם מקדש דבר שא"ש א"כ אינו מקדש רק בשנה החמישית וקנבוס ולוף אין עושות רק לג' שנים וי"ל באופן שעמדו הקנבוס והלוף אחר שנגמרו בשדה עד שנה החמישית דתבואה שביבשה נהי דאינה מתקדשת מ"מ מקדשת הגפנים אף דוחק גדול לומר דכל דין פלאים מייירי בכה"ג: הקשה המנחת חינוך מצנה תקמ"ח דבפ"א בכלאי זרעים פתב הרמב"ם ז"ל דהמנפש והמחפה לוקה ובפ"ה בכה"כ פתב רק המחפה דלוקה אבל מנפש לא הזכיר שם וכתב דאי משום דבעינו שיזרע חטא ושעורה וחרצן במפולת יד ה"נ בכלאי זרעים בעינו מפולת יד כמ"ש הכ"מ וע"כ דמפולת יד היינו בב"א וה"נ במנפש דמהני לשניהם הוי הזריעה לשניהם בב"א וא"כ ה"נ בכה"כ ע"ש ונראה דמש"ה בכה"כ מנפש לא הוי כמפולת יד דבכה"כ אין הקפידא על הגפנים רק על שם פרם כמ"ש התוס' עירובין (צ"ב ע"ב) ד"ה גפנים דזה דגפנים בגדולה אסור לזרוע את הקטנה הוא משום דשם גדולה על הקטנה ובגפנים בגדולה שם פרם על הקטנה ואע"ג דאין גפנים בקטנה אסור לזרועה דרחמנא קפיד על שם פרם דכתיב לא תזרע פרמה פלאים ולא כתיב שדה לא תזרע פרם ע"ש א"כ זה דבעינו שיזרע חטא ושעורה וחרצן במפולת יד היינו דבעינו שיעשה פרם יחד עם זריעת הזרעים אבל המנפש נהי דהוי תולדה דזרוע שממהר גידולו זה שיהי רק בכלאי זרעים כיון שממהר גידולו בכלל זרע הוא וכיון שממהר גידולו ב' המינים בב"א הוי כמו מפולת יד אבל בכה"כ דבעינו שיזרע חטא ושעורה וחרצן במפולת יד היינו שיעשה פרם בב"א עם זריעת הזרעים דהאיסור הוא על הזריעה ולא על הנטיעה דלא כתיב שדה לא תטע פרם כמ"ש התוס' רק בעינו שיעשה פרם יחד עם זריעת הזרעים הקא במנפש שממהר א"כ גידולו נהי דחשיב להו זריעה מיהו פבר נעשה פרם קודם ומה שממהר גידול הפרם אינו עושה עליו שם פרם ומש"ה לא הזכיר הרמב"ם ז"ל מנפש בכה"כ אבל המחפה שמכסהו בעפר זהו זריעה ממש ולא שממהר גידולו אלא זריעה ממש היא כמ"ש רש"י ז"ל (ע"ז ס"ד) והמחפה לאחר זריעתו חיפה עפר עליהן פדרה פל הזרעים ע"ש דהזריעה והחיפוי בעפר שניהם הם לקליטת הזרע וע"י זה נעשו פרם ומש"ה חייב בכה"כ: הנה לר' יאשיה דבעינו חטא

ושעוֹרָה וְחֶרֶץ בְּמִפְּלֹת יָד הַפֶּל בְּכָלֵל הָאִסוּר דְּבַעֲיָנוּ זְרִיעָה הַפָּרֵם עֲצָמוּ יִהְיֶה בְּכֻלָּאִים כַּמ"ש רש"י ז"ל (קידושין ל"ט ע"א) ולר' יונתן דאפילו הנה פָּרֵם תְּחִילָה וְנָרַע לֹקֵה לְדִידְיָה הָאִסוּר הוא זריעת התבואה דאסור לזרוע תבואה בפָּרֵם.

והנה בחולין (פ"ב ע"ב) אמרין הזורע פְּלָאִים פְּלָאִים לֹקֵה כו' אלא פְּשִׁיטָא ב' מלקיות כו' אלא פְּשִׁיטָא בב"א בהתראה אחת וכתב רש"י ז"ל בְּיָדוֹ אַחַת חֲטָה וְחֶרֶץ וּבְיָדוֹ אַחַת שְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ ע"ש והנה ע"כ לא אתיא כר' יאשיה דלדידיה איה איפא ב' מלקיות הא בעינן חטא ושעורה וחרץ למלקות אחת וע"כ הוא כר' יונתן ויש לעיין ל"ל בְּיָדוֹ אַחַת חֲטָה וְחֶרֶץ וּבְיָדוֹ אַחַת שְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ כִּיּוֹן דִּלְר' יוֹנָתָן הָאִסוּר הוּא רַק עַל זְרִיעַת הַתְּבוּאָה וְהַפָּרֵם הוּא תְּנַאי דְּבַעֲיָנוּ שְׂיִנְרַע בְּפָרֵם א"כ בְּיָדוֹ אַחַת חֲטָה וְחֶרֶץ וּבְיָדוֹ אַחַת שְׁעוֹרָה לְחוּד כִּיּוֹן דְּנַעֲשֶׂה פָּרֵם ע"י הַחֶרֶץ שְׂבִידוֹ זֶה א"כ אִיכָּא מִלְּקוּת עַל הַחֲטָה וּמִלְּקוּת עַל הַשְׁעוֹרָה: אָמְרִינוּ (בְּסוּטָה מ"ג) דִּילְגָּדָה פְּחוּתָה מְטַפַּח אֵינָה מְקַדְּשֶׁת אֶת הַזְּרָעִים וְהַנ"מ ב' פְּגָדָה ב' וְא' יוֹצֵא זָבָב אֲבָל פָּרֵם פְּלוֹל מְקַדֵּשׁ וְשִׁטַּת רִש"י ז"ל שֶׁם דְּהַטַּעַם מְשׁוּם דְּקַנְבּוּס וְלוֹף אֶסְרָה תוֹרָה שְׁאָר זְרָעִים מְדַרְבְּנָן וּבְפָרֵם כִּי הָאִי לֹא גְזוּר אֲבָל הֶרְמַב"ם ז"ל לֹא חִילַק בֵּין קַנְבּוּס וְלוֹף לְשְׁאָר זְרָעִים וְכַתְּבֵן הַכ"מ ד"ס ל' לְהֶרְמַב"ם ז"ל שֶׁהוּא בְּכָלֵל כָּל שְׂעוֹרֵין שֶׁהֵן הַל"מ ע"ש.

והנה לר' יאשיה דאינו חייב עד שִׂינְרַע חטא ושעורה וחרץ בְּמִפְּלֹת יָד וְאֵפ"י דָּאז הַגְּפָנִים הֵם פְּחוּתָה מְטַפַּח צ"ל דְּתַחֲלִילַת זְרִיעַת הַפָּרֵם שְׂאֵנִי דְּבִהְכִי חֲיִיבִיהָ רַחֲמָנָא דְּבַעֲיָנוּ זְרִיעַת הַפָּרֵם וְזְרִיעַת הַתְּבוּאָה פְּאַחַת.

והנה בהיא (דחולין פ"ב) דהזורע פְּלָאִים פְּלָאִים לֹקֵה מְסַקִּינוּ לְאִפּוּקֵי מִדְּר' יֹאשִׁיָּה דְּאָמַר עַד שְׂיִנְרַע חֲטָה וְשְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ בְּמִפְּלֹת יָד קַמ"ל דְּכִי זָרַע חֲטָה וְחֶרֶץ וְשְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ נְמִי מִיִּחְיִיב ע"ש והיגו כר' יונתן ויש לעיין הא לר' יונתן אין האסור על זריעת הפָּרֵם יחד עם זריעת התבואה רק אסור לזרוע תבואה בפָּרֵם והא הכא אי זרע קוֹדֵם הַחֶרֶץ וְאַח"כ הַחֲטָה אֵינּוּ חֲיִיב דְּהָא הָוִי יִלְגָּדָה פְּחוּתָה מְטַפַּח דְּאֵינָה מְקַדְּשֶׁת הַזְּרָעִים וְא"כ כ"ש דְּאֵינּוּ לֹקֵה א"כ בְּב"א אִמָּאֵי חֲיִיב וְצ"ל דְּאִי ר' יוֹנָתָן ס"ל כר' יאשיה בְּהָא דִּישׁ אִסוּר מִיִּחוּד עַל זְרִיעַת הַפָּרֵם עֲצָמוּ בְּכֻלָּאִים רַק ס"ל דְּאִסוּר ג"כ לְזָרְעַת תְּבוּאָה בְּפָרֵם.

והנה בזה אפשרה ליישב מה שהקשיתי לעיל על הס"ד בחולין שם דהזורע פְּלָאִים פְּלָאִים דְּהֵינּוּ דְּלֹקֵה שְׁתֵּימִים וּבְב"א וְכַתְּבֵן רִש"י ז"ל דְּבִידוֹ אַחַת חֲטָה וְחֶרֶץ וּבְיָדוֹ אַחַת שְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ כִּיּוֹן דְּע"כ אֶתְיָא כר' יונתן א"כ בְּיָדוֹ אַחַת חֲטָה וְחֶרֶץ וּבְיָדוֹ אַחַת שְׁעוֹרָה סְגִי וּלְפ"ז י"ל דְּהֵכָא אִי ר' יוֹנָתָן אִי אֶפְשָׁר לְחֲיִיבוּ מְשׁוּם זְרִיעַת תְּבוּאָה בְּפָרֵם דְּהָוִי יִלְגָּדָה פְּחוּתָה מְטַפַּח וְע"כ הֵכָא אִי לְדִידְיָה הָאִסוּר רַק מְשׁוּם זְרִיעַת הַפָּרֵם וְהַתְּבוּאָה פְּאַחַת וּמִש"ה בְּעֵינָן בְּיָדוֹ אַחַת חֲטָה וְחֶרֶץ לְחִיּוּב אַחַד וּבְיָדוֹ אַחַת שְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ לְחִיּוּב שְׁנֵי אִי לְרִש"י ז"ל אֶפְתִּי קָשָׁה דְּהָא רִש"י ז"ל ס"ל בְּסוּטָה דְּכָל פְּטוּר שֶׁל יִלְגָּדָה פְּחוּתָה מְטַפַּח הוּא רַק מְדַרְבְּנָן א"כ הֵכָא שְׁהוּא לְחִיּוּב מִלְּקוּת ל"ש זֶה וְצ"ע.

[כתב הרגמ"ה ז"ל (בכורות נ"ד) לר' יאשיה דַּעַד שְׂיִנְרַע חֲטָה וְשְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ בְּמִפְּלֹת יָד כו' אֲבָל לֹא בְּמִפְּלֹת שְׁנוּרִים ע"ש וְנִרְאָה הַטַּעַם דְּהַזְרִיעָה בְּמִפְּלֹת שְׁנוּרִים הָוִי רַק מְחַסֵּר וּבְכֻלָּאִים לִיכָּא אִסוּר מְחַסֵּר:] ד) כְּתֵב הֶרְמַב"ם ז"ל (פ"ג ה"ה) וְכֵן אִם יֵשׁ זְרָעִים וְאֵילָנוֹת אַחֲרוֹת אֵפ"י שֶׁהֵן ב' מִינִים בְּטַבְּעָן הוֹאִיל וְעֵלִין שֶׁל זֶה דוֹמִין לְעֵלִין ש"ז אוֹ פְּרִי שֶׁל זֶה דוֹמֵה לְפְרִי ש"ז דְּמִיּוֹן גְּדוּל עַד שְׂיִרְאוּ כַּב' גְּוֹנֵינִן מְמִין אַחַד לֹא חֲשָׁשׁוּ לְהֵן לְכֻלָּאִים זַע"ז שְׂאִין הוֹלְכִין בְּכֻלָּאִים

אלא אחר מראית העין פיצד הלפת עם הצנן אינן פלאים זע"ז מפני שפרייהו שוין והלפת עם הנפוס אינן פלאים זה בזה מפני שהעליו שלקו שוין אבל צנן עם הנפוס אעפ"י שהעליו דומין זה לזה והפרי דומה לפרי הרי אלו פלאים הואיל וטעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר ע"ש וכתב ע"ז התי"ט (פ"א מ"ה) ז"ל הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' פלאים הואיל וטעם פרי רחוק מטעם פרי זה ביותר ע"כ משא"כ לפת ונפום דמשנה ג' שאין ריחוקו ריחוק גדול הקילו מפני דבר אחד שהן דומין בו דמיון גדול עד שיראו כב' גוונין ממין אחד אם מפני העליו שדומין זה לזה או שהפרי דומה זה לזה שאין הולכין בפלאים אלא אחר מראית העין אא"כ טעם הפרי רחוק מטעם פרי זה ביותר פה עולים דברי הרמב"ם ז"ל שם עכ"ל.

ולענ"ד נראה דאין הצעת דברי הרמב"ם ז"ל פנה אלא דהלכו בפלאים אחר מראית העין ואם שוין הן לא הוי פלאים אף אם טעם הפרי רחוק זה מזה ביותר והנ"מ רק אם העליו או הפרי שוין זה לזה או רק דומין זה לזה דבלפת עם הנפוס פתב הרמב"ם ז"ל שהעליו שלקו שוין וכן בלפת עם הצנן פתב שפרייהו שוין זה לזה והיינו שדומין זה לזה דמיון גדול כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם לעיל ובזה לא אזלינן בתר טעמא פלל אבל בצנן עם הנפוס פתב הרמב"ם ז"ל אעפ"י שהעליו דומין זה לזה והפרי דומה לפרי ובזה פיון דטעמן רחוק זה מזה הוא פלאים פיון דהעליו והפרי רק דומין זה לזה ולא שוין ואם היו דומין זה לזה בכל הדברים ואף בטעמן ואף שרק דומין ג"כ לא הנה פלאים דהא ע"כ צנן עם הנפוס אין העליו והפרי שוין זה לזה שהרי פתב הרמב"ם ז"ל דלפת עם צנן אינן פלאים מפני שפרייהו שוין ובלפת עם נפוס פתב מפני שעליוהו שוין א"כ לפת עם נפוס אין פרייהו שוין ואי צנן ונפוס פרייהו שוין וכיון דלפת עם צנן פרייהו שוין א"כ ה"נ לפת עם נפוס אין פרייהו שוין ואי צנן ונפוס פרייהו שוין וכמו כן יש להוכיח דצנן ונפוס אין עליהו שוין דאי שוין א"כ ה"נ לפת עם צנן שהרי לפת עם נפוס עליהו שוין א"כ למה פתב דלפת עם צנן רק פרייהו שוין ע"כ הנ"מ בין שוין לדומין והנה ע"כ צ"ל דלפת וצנן ג"כ טעמן רחוק דלא כהתי"ט והמהר"י קורקוס ז"ל דאי אין רחוקין בטעמן למה פתב הרמב"ם ז"ל הטעם דמותרין משום דשוין זה לזה היינו דדומין זה לזה דמיון גדול כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם לעיל הא צנן ונפוס אף שרק דומין זה לזה ולא שוין מ"מ אילו טעמן לא הנה רחוק זה מזה ג"כ היו מותרין וא"כ למה פתב הרמב"ם ז"ל מפני שהן שוין וע"כ זה דבעינן שיהיו שוין זה לזה הוא במקום שטעמן רחוק זה מזה: פתב הרמב"ם ז"ל (רפ"ג) יש מינין בנרעים שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה כו' עד שיראה כב' מינים ואעפ"י שאין דומין זה לזה הואיל והן מין אחד אינן פלאים זה בזה ויש בנרעים ב' מינים שהן דומין זה לזה וצורת שניהם קרובה להיות צורה אחת ואעפ"כ הואיל והן ב' מינים ה"א אסורין זע"ז פיצד החזרת וחזרת גלים כו' ויש לעיין איזה דבר עושה אותן לב' מינים בטבען דאף אם נפרדין לצורות הרבה מ"מ הן מין אחד כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואדרבה אם הן דומין זה לזה דמיון גדול מ"מ הן ב' מינין בטבען כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם ה"ה וכן אם יש שם זרעים ואילנות אחרות אעפ"י שהן ב' מינין בטבען הואיל ועליו ש"ז דומין לעליו ש"ז או פרי ש"ז דומה לפרי ש"ז דמיון גדול עד שיראו כב' גוונין ממין אחד כו' א"כ איזה דבר עושה אותן למין אחד או לב' מינין בטבען ונראה דמין אחד או ב' מינים בטבען תלוי בטעם הפרי ודחזרת וחזרת גלים כו' אף שצורתן משונה כמ"ש הרמב"ם ז"ל מ"מ טעם הפרי שונה וזה עושה אותן למין אחד בטבע ולפת עם הצנן אין טעמן שונה ומש"ה חשיב להו הרמב"ם ז"ל לב' מינים בטבע ומ"מ לענין פלאים פיון דפרייהו או עליהו דומין זה לזה דמיון גדול מותרין אף שהן ב' מינים בטבע ומשום דלא הלכו בפלאים אלא אחר מראית העין והיכא דאין טעם הפרי שונה רק אינו

רחוק אז מהני דמיון הפרי והעלין להיות מותר אף שאין דמיון גדול: פתב הר"ש ז"ל (פ"א מ"ז) דמותר להרפיב אילן סרק על אילן סרק משום דכל אילן סרק פחד מינא חשיב ע"ש וטעם הדבר נראה פינון דשינוי המינין בטבען הוא בטעם הפרי שלקחן א"כ אילן סרק דל"ש זה אף שמשונוין במראה העלין אין זה עושה אותן לב' מינים פינון דשוין בזה שאין עושין פירות: עוד נראה לומר טעם אמאי מותר להרפיב אילן סרק ע"ג אילן סרק דאמרין (פ"א מ"ז) ר"י מתיר ירק באילן וכתב התי"ט שסובר ר"י דדוקא כשע"י ההרפכה הו מתאחין ונעשה על ידיהן פרי או ירק משונה בהו אסרה התורה משום פלאים וזה דוקא באילן ואילן או ירק בירק אבל ירק באילן שאינו מתאחין להשתנות ולעשות ירק או פרי אחר אעפ"י שיוקין זה מזה לא אסרה התורה ע"ש אף מהירושלימי מוכח דכל שאין הפרי משתנה ע"י ההרפכה לכ"ע ליכא איסור מרפיב דאמרין (פ"א ה"ז) תני אין מרפיבין זיתים ברכב של תמרה מפני שהוא אילן באילן ומקשינן מר' לוי דאמר פשתילי זיתים כו' מה זיתים אין בהם הרפכה כו' היינו דאין הפרי שלקחן משתנה ע"י הרפכה ומשנינן מפני שהוא עתיד למתקה ע"ש ומוכח משם דכל שאין הפרי משתנה כ"ל ע"י הרפכה ליכא איסור ע"ש ונראה דזהו נמי הטעם דאילן סרק באילן סרק מותר דאינו אסור רק היכא דהפרי משתנה ע"י ההרפכה אבל באילן סרק דל"ש זה מותר ובאילן סרק על אילן מאכל דאסור הוא משום דהאילן מאכל משתנה ע"י ההרפכה: הקשו בתוס' חולין (ס') ב"ה דאיבעיא לן הרפיב ב' מיני דשאים אי איכא משום הרפכה הא מתני' היא דירק בירק אסור ואין נותנין זרע דלעת לתוף החלמית מפני שהוא ירק בירק ותי' שם דהיא דהתם הוא משום פלאי זרעים והכא מייירי בחו"ל דליכא משום פלאי זרעים ואיבעי לן אי איכא משום הרפכה א"נ מייירי הכא בעכו"ם דאינו מוזהר על פלאי זרעים א"נ הוה ירק בירק אסור לא ס"ל כר' יאשיה דבעינן במפולת יד והכא איבעי לן אליבא דר' יאשיה ע"ש ונהרמב"ן ז"ל שם ג"כ הקשה במרפיב ב' מיני דשאים ל"ל משום מרפיב תי"ל משום פלאי זרעים ותי' דבתוספתא איכא פלוגתא אי דשאים אסורין משום כה"כ והכא אזיל כמ"ד דאינו פלאים בכרם וה"נ דאין בהן משום פלאי זרעים ואיבעי לן רק משום הרפכה ע"ש ולענ"ד נראה לתרץ דאיכא ב' מיני מרפיב כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"י מהל' מע"ש ונ"ר הי"ד) חזקא שחותף בד ומרפיבו באילן וחדא כשב' אילנות נשארות מחוברין בארץ רק מותח בד מאילן אחד ומרפיבו באילן אחר ע"ש.

והנה בזרעים בהרפכת ירק בירק אי איכא ג"כ משום פלאי זרעים נראה דרק אם לא חתף הזרע והרפיבו זה בזה איכא ג"כ משום פלאי זרעים פינון דהזרעים סמוכים זה לזה אבל אם חתף הזרע והרפיבו בזרע אחר מחובר ל"ש בזה משום פלאי זרעים כ"ל דכלאי זרעים הוא פשיש שם ב' זרעים סמוכים זה לזה וזה שייך רק כשהן מחוברין כל אחד לבדו אז הם ב' זרעים רק שמעורבין אבל בתולש בד ומרפיבו בזרע אחר אין כאן אלא זרע אחד מורכב ול"ש משום פלאי זרעים כ"ל אלא משום הרפכה ובכה"ג איבעי לן בחולין: אמרינן (פ"ב מ"ד) גטועה ונמלה לזרעה לא יאמר ארע ואח"כ אשרש כו' ואם רצה גומם עד פחות מטפח ואח"כ אשרש וכתב הר"ש ז"ל דגומם סמוך לארץ שלא ישיר טפח.

והנה זה דמהני גומם עד פחות מטפח הוא משום דכל שגמם עד פחות מטפח אינו אילן עוד. והנה ספ"ק דשביעית אמרינן אילן שנגמם והוציא חליפין מטפח ולמטה כנטיעה מטפח ולמעלה באילן דברי ר"ש דכל פחות מטפח אינו אילן ומה שגדל אח"כ הוי באילן חדש ואמרינן שם בירושלימי דר"ש וראב"י אמרו דבר אחד דס"ל לראב"י הגומם את פרמו פחות מטפח חייב בערלה דחשיב באילן חדש ורבנן סברי עד שיגום מעם הארץ ע"ש וכינון דפחות מטפח אינו אילן עוד מש"ה

גומם וזורע וזה דצריף אח"כ לשרש משום דמה שיגדל אח"כ נהי דחשיב כאילן קדש מ"מ אוסר את הזרעים אף קשה דלפ"ז מתני' דלא פרבנו דס"ל עד שיגנום עם הארץ וכשהוא גומם עד פחות מטפח פטור מן הערלה דעדיין חשיב אילן.

והנה הפה"מ בכלאים שם פתב גומם עד פחות מטפח יכרות השרשים עד שלא ישתנייר מהם בארץ אלא פחות מענמק טפח ע"ש היינו דהאי פחות מטפח אינו מעל הארץ אלא ניו השרשין בענמק ונראה דקשיתיה דאתיא דלא פרבנו דס"ל דבעינו שיגנום מעם הארץ אף בפסקיו פתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ו ה"ו) ואם רצה לקנוץ את הגפנים עד שלא ישאר מהן אלא פחות מטפח סמוך לארץ ה"ז מותר לזרוע ע"ש היינו דמפרש כהר"ש ז"ל דהאי פחות מטפח הוא סמוך לארץ ויש לעיין דהא הרמב"ם ז"ל בעצמו פתב לענין ערלה (בפ"י מהל"מ ע"ש הי"ג) אילן שקצצו מעם הארץ והחליף חייב בערלה כו' וכתב הכ"מ דהיינו פתכמים דבעינו דוקא שיגנום מן הארץ ע"ש א"כ גם לקולא חשיב אילן פחות מטפח וכ"ש לחומרא.

והנה הרדב"ז ז"ל פתב (בפ"ו ה"ו) דמש"ה גומם עד פחות מטפח דפחות מטפח אינו פרום ע"ש היינו דהוי כילדה פחות מטפח דאינה מקדשת את הזרעים אף קשה הא אמרינו בסוטה (מ"ג) דזהו דוקא בפרם של ב' פנגד ב' וא' יוצא זנב אבל פרום גדול לא והכא מייירי בכל ענין ועוד דהרדב"ז ז"ל פתב (בפ"ו ה"ד) דמש"ה ילדה פחותה מטפח אינה מקדשת את הזרעים ודוקא בפרם של ב' פנגד ב' כו' אבל פרום פולו מקדש דהטעם דלא אמרו חכמים ב' פנגד ב' וא' יוצא זנב אלא בזמן שהוא פשוט הפריים אבל פחות מטפח לא נקרא פרום ע"ש, והנה לפ"ז נראה דעכ"פ מקדש ו"ט פדין גפן יחידי דרק אנ"ל דין של ב' פנגד ב' כו' וא"כ איהו אפטר לזרוע הא זורע בתוך ו"ט של הגפנים לכן נראה דההיתר של גומם פחות מטפח הוא פינון שאינו רוצה בקיומן של הגפנים ועתיד לשרשן אח"כ כמאן דליתנהו דמיין ואין מקדשין וכיון דעשה מעשה שקצצו עד פחות מטפח גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בהו ועתיד לשרשן והוי פרום הנטוע על פחות מד"א דס"ל לרבנו דרואין את האמצעים כאילו אינו ואמרינו בירושלמי דמותר להדלותן ע"ג הזרעים דכיון דלעקירה קיימי אין אוסרין ע"ש ואף דל"ד לגמרי לההיא דהתם דהתם מעיקרא נטע ע"מ לעקרו מ"מ הכא שפכר התחיל לקוצצו ג"כ חשיבי פעקורין ואין אוסרין: אמרינו (ספ"ו) המקיים קוצים בפרם רא"א קדש וחכ"א לא קדש אלא דבר שפמוהו מקיימין וטעמא דר"א שפן בערבאי מקיימין קוצין לגמליהו.

והנה יש לחקור בטעם הדבר זה דבעינו דוקא דבר שפמותו מקיימין אי משום דבכלאים אינו נאסר אא"כ רוצה בקיומו א"כ בדבר שאין מקיימין פיוצא בו בטלה דעתו ואף אם רוצה בקיומו אינו אוסר ובזה פליגי ר"א ורבנו אי במקום אחד מקיימין פיוצא בו אי מהני אז דעתו שרוצה לקיימן או אזלינו בתר המקום שהוא שם או אפטר דזה דבעינו דבר שפיוצא בו מקיימין הוא משום דכל מין שאין מקיימין פיוצא בו אינו מפלל זרעים המקדשים בפרם.

והנה ממ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"א ה"ד) דעשבים המרים וכיוצא בהן מן העיקרין שאין ראויין אלא לרפואה וכיוצא בהן אין בהן משום פלאי זרעים ע"ש ואף דמקיימין אותן לרפואה וע"כ דהנהו אינו בכלל זרעים לכלאים וכ"ש היכא דאין מקיימין אותן כלל.

הנה בשבת (קמ"ד) גבי סוחטין ברימונים אי אמרינו בטלה דעתו ופושטין מההיא דר"א דהמקיים קוצים בפרם קדש שפן בערבאי מקיימין קוצים לגמליהו ופי' רש"י ז"ל דפושטין מההיא שפן בערבאי מקיימין קוצין כו' אלמא משום חד מקום דאחשבינהו משוינו להו דבר חשוב ודחינו שם

מידי איריא ערבא אחרא הרי בטלה דעתו אצל כ"א וכתב רש"י ז"ל אתרא הוא וחשיבות דרבים הוי חשיבותא ע"ד ונראה מזה דהא דבעינן בכלאים שיהיו מקיימין פינוצא בהן הוא משום חשיבות דלכלאים בעינן זרע שי"ל חשיבות.

והנה לפ"ז מ"ש הרמב"ם ז"ל דעשבים המרים אף שמקיימין אותן לרפואה אין בהם משום פלאים הטעם הוא משום דאינן חשובין וקיום לצורך רפואה אינו מחשיבן. (כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הי"ח) פיצד המקיים קוצים בפרם בערב שרוצים בקוצים לגמליהן הוקדש ע"ש ונראה דקדש לאו דוקא דערב הוא חו"ל ובחו"ל רק אסור באכילה ואינו מקדש כמ"ש הרמב"ם ז"ל ספ"ח): כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הי"ח) לענין כה"כ הוואה בפרם עשב שאין דרוך בנו"א לזרעו אעפ"י שהוא רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה ה"ז לא קודש עד שיקיים דבר שפמיהו מקיימין רוב העם באותו מקום כו' ונראה מזה דאי מקיימין אותו רוב העם באותו מקום לרפואה מקדש ובפ"א ה"ד) לענין פלאי זרעים כתב אין אסור משום פלאי זרעים אלא הזרעים הראונו למאכל אדם אבל עשבים המרים וכיוצא בהם מן העיקרין שאין ראונו אלא הזרעים הראונו למאכל אדם משום פלאי זרעים ונראה מזה אף דהכל מקיימין אותן לרפואה ג"כ אין בהן משום פלאי זרעים וכבר עמד בזה הכ"מ ע"ש ונראה דיש חילוק בין כה"כ לכלאי זרעים דכה"כ חמיר טפי דהא לר"א דאסור לקיים קוצים בפרם מ"מ לא שמענו דאסור לקיים קוצים בשדות משום פלאי זרעים דלכלאי זרעים בעינן זרע חשוב טפי.

(כתב הר"ן ז"ל פ' ראשית הגז זה דאמרינן קנבוס ולוף אסרה תורה כו' היינו מזרעוני גנה שאין נאכלין ע"ש ויש לעיין דרק זרע לוף העליון חשבינן שלהי מס' מעשרות מזרעוני גנה שאין נאכלין והיינו לוף שוטה אבל לוף עצמו אינו פן פדאמרינן בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם).

ה) אמרינן (פ"ב מ"ח) וסומך לבור ולגיר ולנפה ולדרה ולגדר שהוא גבוה י"ט ולחריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' כו'. והנה דברים אלו מפסיקין ארלפאה (ובפ"ד מ"ז) אמרינן הנוטע שורה אחת בתוך שלוש שורות אחת בתוך של חברו ודרה היחיד ודרה הרבים באמצע כו' ה"א מצטרפות וכתב הר"ש ז"ל דתנן גבי פאה דאין מפסיקין לאילן וה"ה בכלאים דלגבי אילן לא חשיב הפסק ע"ש היינו דאמרינן בפאה דלגבי אילן אינו מפסיק אלא גדר וה"נ לענין פלאים ונראה מזה דכל שמפסיק לענין פאה מפסיק לענין פלאים דההפסקות דכלאים אינן דין בכלאים רק דין בהפסקת זרעים ואילן נטעם הדבר נראה דהנה זה דמפסיקין לפאה אמרינן בירושלמי (רפ"ב דפאה) דכתיב שדה ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה ע"ש היינו דאלו ההפסקות עושין אותה לב' שדות וה"נ בכלאים דכלאים אינו שייך רק כשהן שדה אחת.

הנה בפאה (פ"ג מ"ו) אמרינן ר"א קרקע בית רובע חייבת בפאה ואמרינן עלה בירושלמי מ"ט דר"א נאמר פאן שדה ונאמר בכלאים שדה מה שדה שנאמר להלן בית רובע אף שדה שנאמר פאן בית רובע וכתב הפ"מ פדתנן (פ"ב דכלאים) כל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט ע"ש ולא יתכן כלל דמה ענין רובע לבית רובע ועוד דהתם רק חושבנא בעלמא דשיעור פלאים הוא אהד מכ"ד ואם הוא חצי סאה שיעורו חצי רובע.

והנה זה דאמרינן בירושלמי דשדה האמורה בכלאים בית רובע היינו מה דאמרינן דתבואה בתבואה בית רובע דזה חשיב הפסק לענין פלאים ונראה מהירושלמי דהא דבית רובע חשיב הפסק לענין פלאים הוא משום דנהו שיעור שדה לענין פלאים ומזה יליף ר"א לפאה דשיעור שדה הוא ג"כ, בית רובע ופחות מפאן לא מקרי שדה ופטורה מן הפאה הנה (בפ"ב דכלאים)

פליגי ר"מ ורפנן דר"מ סבר דעושין כ"ד קרחות לבית סאה מקרחת לבית רובע וזרע בתוכה פל מין שיצאה וא"צ להרחיק כלל ורפנן סברי דרק ט' קרחות מותר דצריף להיות בין הזרעים הפסק בית רובע ע"ש ונראה דבהא פליגי פנין דשיעור שדה לענין פלאים הוא בית רובע ס"ל לר"מ פנין דזרע בית רובע ממין אחד א"צ להרחיק ויכול לזרוע אצלו מין אחר פנין דיש שם שיעור שדה ממין אחד אפשר לחשוב לאותו מין לשדה בפ"ע והמין האחר שזרע בצדו פנין שיש בו ג"כ בית רובע אפשר ג"כ לחשוב לשדה בפ"ע דהתורה לא אמרה רק ששדה אחת לא תהא זרועה ב' מינים אבל יותר מכ"ד קרחות לבית סאה אסור לעשות פנין דאין במין אחד שיעור שדה ע"כ ב' מינים יחד חשיבי שדה אחת וזה אסור וס"ל דכלאים לא הוי אא"כ אי אפשר לחשוב ב' המינים אלא לשדה אחת ורפנן ס"ל דאף דבית רובע הוא שיעור שדה ואפשר לחשוב לשדה בפ"ע מ"מ אפשר לחשוב ב' המינים ג"כ לשדה אחת גדולה וכל דאפשר לחשבן לשדה אחת אסור ע"כ צריף שיהיה ביניהון הפסק בית רובע פנין דבית רובע הוא שיעור שדה מפסיק בין הזרעים פנין שיש ביניהם הפסק שדה אי אפשר תו לחשבן לשדה אחת.

והנה לענין פאה אי ילפינו מפלאים דשיעור שדה הוא רק בית רובע ופחות מזה לא יתחייב בפאה איפא פלוגתא אבל לענין הפסק בפאה דינו ככלאים דאמרינן אלו מפסיקין לפאה הבור והגיר ואמרינן בירושלמי רב אמר הבור והגיר שיעורו בית רובע דשיעור בית רובע מפסיק לפאה כמו בכלאים דמפרידן לב' שדות.

והנה ר' יוחנן ס"ל ה"ת דשיעורו בג' תלמים של פתיח ע"ש והנה מצינו שיעור זה ג"כ לענין הפסק פלאים בפ"ב מ"ו ע"ש: כתב ב"ח מהרי"ח (פלאים פ"ב מ"ו) דכלאים קיל מפאה דבכלאים אי איפא במקום אחד הפסק על ב' אמות על ב' אמות חשיב הפסק על פולו ובפאה אם היו רק נפרדות באורף ורוחב ד' אמות ואח"כ נתחברו אז נותן פאה אחת מן המקום שישם נתחברו ע"ש ונראה דאין זה משום חומרא דפאה רק בכלאים שהן ב' מינים ובמקום אחד יש הפסק בין אותן המינים אותו הפסק מתפשט על כל אורף של בין ב' המינים אבל בפאה שהיא מין אחד אם יש במקום אחד הפסק איף שייף להמשיף זה הפסק דלאיזה מקום תמשיכהו: והנה זה דאמרינן תבואה בתבואה בית רובע ירק בירק ו' טפחים היינו ו"ט על ו"ט נראה דטעם החילוק בין תבואה לירק הוא דבתבואה שזרפה לזרוע שדה צריף שיהיה שיעור שדה אבל בירק שזרפן לזרוע ערוגות כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"א דכלאים ה"ט) צריף להיות שיעור ערוגה ושיעור ערוגה הוא ו"ט על ו"ט כדאמרינן בשבת (פ"ז) מזין לערוגה שהיא ו"ט על ו"ט כו' וערוגה הני בירקות כמו שדה וכתבו התוס' שם דשיעור ערוגה שהיא ו"ט נפקא לן מדכתיב לחייו פערוגת הבושם ומש"ה בירק שיעור ההרחקה הוא ו"ט על ו"ט וכן הוא לענין פאה דשבת וסודל פנין דזרפן לזרוע ערוגות ערוגות חשיב כל ערוגה פשדה בפ"ע כדאמרינן בפאה (פ"ג מ"ב): וכן מצינו היתר בירקות שערוגה שהיא וע"ו זורעין בתוכה ה' זרעונים ואמרינן בכלאים (פ"ג מ"ב) ובפסחים (ל"ט) דדוקא ירקות אבל זרעים לא וכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ד ה"ט) הטעם דמיני ירקות שאין דרף בנ"א לזרוע מהם אלא מעט מעט כמו שבארנו מותר לזרוע מהם אפילו ה' מינים בתוף ערוגה אחת שהיא ו"ט על ו"ט כו' והיינו כמ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"א ה"ט) דהחילוק בין מיני זרעים למיני ירקות דזרעים היינו אותן שזרף בנ"א לזרוע מהן שדות וירקות היינו אותן שזרף בנ"א לזרוע מהם ערוגות ערוגות קטנות כו' וכ"כ בפה"מ (פ"ג מ"ב) על ההיא דכל מין זרעים אין זורעין בערוגה וכל מין ירקות זורעין בערוגה כו' ז"ל הירקות יזרעו מהם מעט וע"כ הם נזרעות ערוגות ערוגות ומיני זרעים שיזרעו מהם שדה גדולה כו' היינו דהקולא של ירקות לענין

היתר ערוגה הוא משום דאין נזרעות שדה כ"א ערוגות והנה כמו כן זהו הקולא של ירקות לגבי שאר זרעים שהירקות הרקמתן רק ו"ט ולא בית רובע משום דדרה לזרעו ערוגות דשאר זרעים פינו שדרפן לזרוע שדה צריף להרחיק שיעור שדה וירקות שדרפן לזרוע ערוגה צריף להרחיק רק שיעור ערוגה.

אמרנו בירושלמי (פ"ג ה"א) דכמו בירקות דנזרעין ה' מינים בערוגה ה"נ בתבואה נזרעין ה' מיני תבואה בבית רובע ע"ש ומשום דבית רובע שהיא שיעור שדה הוא בתבואה כמו ערוגה בירקות והנה זה דה' מיני ירקות נזרעין בערוגה וע"ו אע"ג דירק בירק צריף הרחקה ו"ט פתב הר"ש ז"ל דהיכא דזרוע מפל אהד רק מעט לא בעי הרחקה פולי האי ע"ש וזה הקולא איכא גם בתבואה רק בית רובע של תבואה הוא במקום ערוגה בירקות אמרינו דתבואה בתבואה בית רובע ירק בירק ו"ט ובשאר זרעים אם הם בכלל תבואה או בכלל ירק פתב המ"ר שהן בכלל ירק אף אינו נראה פן דהא אמרינו בירושלמי דמותר להקריח בית רובע ולזרוע בתוכה ה' מיני תבואה ובתבואה עצמה ליכא רק ג' מינים שהם פלאים זה בזה פדאמרנו בריש פלאים וע"כ שאר זרעים בכלל תבואה ושון הן לשיעור של בית רובע והטעם דשאר זרעים ג"כ דרפן לזרוע מהן שדות כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א ה"ט: והנה כל שיעורים אלו הן רק לאיסורא אבל ללקות אמרינו בירושלמי (פ"א ה"ט) דאינו חייב עד שיהיו וע"ו מוקרחין בתוף שדה תבואה או מוקפין גדר ע"ש דלקות אף בתבואה כל שיש שם וע"ו שהוא שיעור ערוגה ואפשר לחשוב המין האחד לערוגה בפ"ע שהוא שיעור שדה בפ"ע לשום דבר אין לוקין ואף אי אין שם וע"ו רק לא מוקפות בהמין השני מפל צד נהי דשיעור ערוגה הוא וע"ו ולא פחות מ"מ לצרף לשיעור ערוגה א"צ דוקא בהמין השני ואפשר להשלימו מהצד הפנוי אבל אי מוקפות מהמין השני מפל צד אי אפשר להשלים לשיעור ערוגה אלא בהמין השני וע"כ הם ב' מינים בערוגה אחת א"נ מוקפות גדר דהגדר מחברן לאחת וא"א לחשבן לשתיים דלקות הוא רק באופן דע"כ אי אפשר לחשוב ב' המינים רק לערוגה אחת וזה דאמרנו עד שיהיו וע"ו מוקרחות בתוף שדה של תבואה ע"כ מעט פחות מוע"ו דוע"ו הוא שיעור המתיר וכן מוכח מדאמרנו שם לקמן כמה דרבנן אמרינו באיסור בית רובע ללקות וע"ו פן ר"י אמר באיסור וע"ו ללקות טפח ע"ש והאי טפח ע"כ פחות מטפח דהא ס"ל לר"י דטפח הוי הפסק וע"כ ה"ק דלעגנן מלקות שיעור המתיר הוא טפח וכן לרבנן וע"ו א"נ משום דאמות של פלאים שוחקות והכא במצומצמות וכמ"ש תוס' שבת פ"ה: והנה השנו"א דרף אחרת י"ל משאר המפרשים ז"ל בכלאי זרעים שכתב בפ"ב מ"ו הכלל בזה שא"צ שום הרחק פלל בזרעים רק משום ערבוב צריף שיהי' שיעור פלעין שדה מפל מין דהיינו בתבואה בית רובע ובירק ו"ט וכל אהד לפי שיעוריה הוא נחשב לשדה בפ"ע ע"ש והטעם כמ"ש דאין איסור פלאים אלא היכא שהם שדה אחת וכל היכא דאפשר לחשוב כל מין לשדה בפ"ע שיש שם שיעור שדה מותר ולשיטות הפוסקים ז"ל דכל השיעורים הללו הם לעגנן הרחקה דצריף בין תבואה לתבואה הפסק בית רובע ובירק הפסק של ו"ט הוא כמ"ש דס"ל דאף אם אפשר לחשוב כל מין לשדה בפ"ע ג"כ אסור פינו דאפשר לחשוב ג"כ ב' המינים לשדה אחת ואינו מותר רק אם יש שם הפסק פשיעור שדה דאז אין לחשוב ב' המינים לשדה אחת אף כ"ז רק לרבנן אבל לר"מ נדאי כל שאפשר לחשוב כל מין לשדה בפ"ע מותר וכמ"ש: פתב השנו"א שם מ"י על ההיא כל שהוא בתוף רובע עולה במדת בית רובע אכילת הגפן כו' ז"ל תבואה בתבואה שהשיעור בית רובע אם בור סמוף לשדה שיכול לזרוע בתוף הבור בית רובע אז נחשב הבית רובע פשדה בפ"ע ואין כאן ערבוב והייתי אומר דוקא צריף לזרוע את הפל קמ"ל במתני' דכל שהוא בתוף

בית רובע אף שא"י לזרוע המקום מ"מ עולה לבית רובע דהקלל אף שאינו זורע אלא גרעין אחד בתוך בית רובע שפיר דמי ע"ש והנה לפ"ז אופן האיסור אינו כל שאין במין אחד בית רובע רק בעיניו ג"כ שלא יהא מקום בור סמוך לו שיצטרף עמו לבית רובע ורק היכא שיש שם מין אחד פחות מבית רובע ושאר המקום זרוע במין אחר זהו אסור.

והנה יש לעיין דאמרינו שלהי פ"ק הזורע חטה ושעורה פאחת ה"ז כלאים ואמאי אסור דהא הקא מיגרי שאין זרעים אחרים דהא בקנה לחוד הוי פלאים וכינן דהבור עולה לחשבון בית רובע א"כ מקום הפנוי שאצל החטה יעלה לה לבית רובע והפנוי אצל השעורה יעלה להשעורה לבית רובע כיון דא"צ לזרוע בבית רובע רק גרעין אחד והוי כמו בית רובע חטים אצל בית רובע שעורים דשרי ואין לומר כל שזרעו במפולת יד לא מהני הרחקה דהא אמרינו בירושלמי שהביא השנו"א ספ"א בפלוגתא דר"י ור"ל בזרע ב' מינים בבקעה או בחורבה או ב' מינים וחקקן הרוח ר"י אומר פטור רשב"ל אומר חייב דרשב"ל אגיל בתר עקירה ואף שנתפזרו אח"כ חייב ור"י אגיל בתר הנחה ואמרינו שם ומודה רשב"ל בזרע ע"מ לחלק הרוח שהוא פטור ע"ש אלמא אף דזרע במפולת יד כל שזרע ע"מ שיחלקו אח"כ פטור וקשה הא לעולם אפילו נפלו זה אצל זה ג"כ הן מוחלקין כיון שהוא בבקעה או בחורבה שאין שם זרע אחר הוי כבית רובע חטים אצל בית רובע שעורים ונראה דזה דשרי פשנזרע רק גרעין אחד בבית רובע הוא רק במין אחד שרינו זה אבל המין השני צריך להיות כל הבית רובע זרוע אבל לא שרינו פשהשני מינים זרועים רק גרעין אחד בבית רובע והנה לפי השנו"א אתי שפיר מה דאמרינו בירושלמי דזה דר' יהודה לא מחייב בזרע חטה ושעורה אלא עד שיהיו ב' חטים ושעורה כו' משום דהוי פראש תור וראש תור מתיר בחורבה ע"ש והנה אי ראש תור מתיר בחורבה הוא פלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי (פ"ב מ"ה) ויש לעיין הא אמרינו במתני' (פ"ב מ"ז) טעם של ראש תור מפני שגראה כסוף שדהו א"כ כל שהוא בחורבה ואין שם אלא ראש תור זה בלבד מה שייך שהוא סוף שדהו ולפי פ"ה השנו"א אתי שפיר כיון דא"צ לזרוע אלא קלח אחד בתוך בית רובע ונחשיב כאילו כולה זרועה מאותו המין ונחשיב כשדה בפ"ע א"כ ה"נ ראש תור הבא מחורבה כיון דראש תור שייך להשדה הסמוכה דהא אמרינו דראש תור הוי כסוף שדהו זה דשאר השדה אינה זרועה לא איכפת לן דא"צ לזרוע רק גרעין אחד בכל הבית רובע ונחשיב הפל כשדה אחת ולר"י דאמר אין ראש תור מתיר בחורבה הטעם כמו דאמרינו בשבת פ"ה ל"מ ד אין ראש תור בערוגה וכתב רש"י ז"ל דלא הוי היכר דלא חשיבא כל חזא באפי נפשיה ע"ש וה"נ נהי דכל החורבה חשיבא נמי כמו שדה מ"מ לראש תור בעיניו היכרא וכיון דאינה זרועה ליכא היכרא: והנה שיטת השנו"א דלא בעינן שיהא כל הבית רובע זרוע ואם רק מקצתו זרוע והשאר פנוי עולה לבית רובע לשיטתיה ע"כ צריך לפרש פן כיון דס"ל דא"צ הרחקה קלל בין הזרעים רק שיהא זרוע מפל מין שיעור שדה דהיינו בית רובע א"כ איך משפחת לה שיהא מותר הא אי אפשר לזרוע כל הבית רובע בב"א וכלשזרע מקצת הבית רובע כבר עבר על פלאים כיון דליכא הרחקה וגם עדיין אינו זרוע המין שיעור בית רובע וזה שדעתו להוסיף ודאי אינו פלום וע"כ כיון דאיכא מקום פנוי עולה לבית רובע אף דאינו זרוע: כתב הר"ש ז"ל (פ"ב מ"י) גבי תבואה בתבואה בית רובע כו' ובלבד שלא יהא מוקף מד' רוחות דלא מהני הרחקה וכתב ע"ז המ"ר אין לומר דלא מהני הרחקה קלל אפי' טובא דמי חמור מקרחת הפרם אלא דבעי טפי מבית רובע וצ"ע בכמה שיעורו ע"ש אף נראה דל"ד לכלאי הפרם דהתם בשם פרם תלי רחמנא כמ"ש התוס' בעירובין (צ"ב) וקרחת הפרם כל שיש שם שיעור השנוי במשנה אין שם פרם על המקום הפנוי ומותר להביא שם זרע אבל בכלאי זרעים ל"ש זה ושם

השאלה היא רק אי תשיב שְׂדָה אחת או ב' שְׂדוֹת ומהני זה שמקריף מד' רוחות למחשב פְּשָׁדָה אחת אָבֵל בכה"כ אין השאלה אי תשיב פָּרֶם אֶחָד או ב' פָּרָמִים רק אי תשיב אותו המקום פָּרֶם פָּלֵל וְכָל שֶׁהִקְרַחַת י"ל שיעור השנוי שם אין שם פָּרֶם עליו ולא מהני הקפה לזה: אַמְרִינוּ (פלאים פ"ב מ"ח) סומכין לבור ולגיר ולגפה ולדָרָף כו' והיינו לדָרָף היחיד וכתב התי"ט דלא תני הכא שְׂבִיל הַרְבִּים שְׂבִיל הַיְחִיד הקבועים פְּדַתְנָן הָתָם לַעֲנִין פֶּאֶה י"ל דְּהָתָם מִפְּסִיק וְצָרִיף לִיתָן ב' פְּאוֹת וְהָכָא אֵינָן מִפְּסִיקִין וְאֶסוּר לְזַרְוֵעַ ב' מִיָּנִים וְתַרְנוּגְיָהוּ לְחַוְמָרָא ע"ש וְנָה דְּדָרָף הַיְחִיד מִפְּסִיק לְכֻלָּאִים ע"כ צ"ל דְּדָרָף הַיְחִיד תְּשִׁיב לְהַפְּסִיק טְפִי מִשְׂבִּיל הַרְבִּים אִף אֵינוּ נִרְאָה פֶּן דַּעַת הַתּוֹס' ב"ב (נ"ה ע"ב) שֶׁהִקְשׁוּ דְלֹא לְתַנִּי גַבִּי פֶּאֶה שְׂבִיל הַרְבִּים דְּבַעֲיָנָן קְבוּעַ וְאֵנָּה יְדַעְנָא מִדַּתְנָן דְּרָף הַיְחִיד דָּאִי לֹא בַעֲיָנָן קְבוּעַ לֹא לְתַנִּי דְּרָף הַיְחִיד אֶלָּא לְתַנִּי שְׂבִיל הַרְבִּים דְּהוּי רְבוּתָא טְפִי כו' וְתִי דָּאִי לֹא דְתַנִּי תַרְנוּגְיָהוּ לֹא הוּי יְדַעְנָא הִי מִיָּנִיָּהוּ מִפְּסִיק טְפִי דְּרָף הַיְחִיד רַחֲב טְפִי וְשְׂבִיל הַרְבִּים בְּקַעֲיָ בֵּיהּ רַבִּים ע"ש וְאֵמַאי הָא חֲזִינָן גַּבִּי פְּלֹאִים דְּדָרָף הַיְחִיד מִפְּסִיק וְשְׂבִיל הַרְבִּים אֵינוּ מִפְּסִיק אֶלְמָא דְּדָרָף הַיְחִיד תְּשִׁיב לְהַפְּסִיק טְפִי: פְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל (פ"ג ה"י) הֵיטָה שְׂדָהוּ זְרוּעָה יָרַק וּבִקֵּשׁ לְזַרְוֵעַ בְּצִדָּה יָרַק אַחַר כו' מִרְחִיק בֵּין הַשְּׂדוֹתוֹ"ט עַל ו"ט כו' וְאֵינוּ לּוֹקָה עַד שֶׁיְהִיו קְרוּבִין בְּתוֹף טַפַּח וְכַתֵּב ע"ז הָרָאָב"ד ז"ל אֵין דְּבָרִים הִלְלוּ אֲמוּרִים אֶלָּא לְדַעַת ר"י אָבֵל לְדַעַת חֲכָמִים לְאֶסוּר בְּבֵית רֹבַע וְלִלְקוֹת בּו"ט וְכַתֵּב הַכ"מ דְּזָה דְּבַעֲיָנָן בֵּית רֹבַע הוּא תְּבוּאָה בְּתְבוּאָה וְהָכָא יָרַק בְּיָרַק וּס"ל לְהַרְמַב"ם ז"ל דְּר"י וּרְבָנָן לֹא פְּלִיגִי מִדְּאֲמַרִּינוּ בִּירוּשְׁלָמִי דְר' זְעִירָה יְלִיף הֵדָּה דְר"י מִדְּרַבְּנָן קָמָא דְּרַבְּנָן אֲמַרִּין בְּאֶיסוּר בֵּית רֹבַע לְלַקוֹת וְע"ו פֶּן ר"י אָמַר בְּאֶיסוּר וְע"ו לְלַקוֹת טַפַּח וְהֵינָנו דְּרַבְּנָן אֵינְרִי בְּתְבוּאָה וְר"י אֵינְרִי בְּיָרַק וְלֹא פְּלִיגִי ע"ש.

והנה בירושלמי (פ"ג ה"ג) אמרינו מ"ט דר"י והשקית ברגלה פגן הירק וכמה היא שיעורה של פרסה טפח וכו' אמרינו בשבת (פ"ה) וכתב רש"י ז"ל שם והשקית ברגלה להטעין על כתפה מים ולהלך ברגלה סביבותיה להשקותה ל"ל למכתב רגלה לומר שבמקום מהלכו להשקותה פשיעור רגל הוא ע"ש ונראה הטעם דתשיב הפסק טפח הוא משום דהולכין שם להשקותה והוי כמו דרף היחיד דמפסיק בכלאים וזה רק בירק דגדל על כל מים ומהלכין להשקותה אכל בתבואה ל"ש זה ולא תשיב הפסק טפח דהא ר"י מוכיח מקרא רק דמקום מהלך להשקותה הוא פשיעור רגל שהוא טפח כמ"ש רש"י ז"ל אכל זה דתשיב הפסק בין הזרעים לא יליף לה פלל דזהו ממילא דהוי כמו דרף היחיד דמפסיק ואף דדרף היחיד הוא ד"א זהו רק לאיסור אכל ללקות כל דרף מפסיק: בירושלמי (פ"ב ה"ו) שקלינו וטרינו אי גדר זרוע מציל את הזרעים היינו אי מותר לסמוך לו ב' מינים ע"ש ויש לעיין תי"ל דצריף הרחקה מהזרעים של הגדר עצמו ואם הוא מפין אחד של אלו ב' המינים הרי צריף הפין השני להרחיק מן הגדר פשיעור ההרחקה.

והנה אפשר לומר לכמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ג ה"ו) הלפת עם הצנון אינו פלאים זע"ז מפני שפריהן שוין והלפת עם הנפוס אינם פלאים מפני שהעלין שלהן שוין אבל צנון עם הנפוס פלאים זה בזה ע"ש א"כ משפחת לה שזרע על הגדר לפת ומשני הצדדין סומך צנון ונפוס דבשביל הזרעים שעל הגדר א"צ להרחיק דלפת אינו פלאים עם שתיהן ואיבעיא לן רק אי גדר זרוע מציל על הזרעים אף נראה דאצ"ל דמייירי בכה"ג רק דמן הזרעים שעל הגדר עצמו א"צ להרחיק דאמרינו ר"פ ערוגה הנה לה גבול גבוה טפח זורעין בתוכה י"ג זרעונין ג' על כל גבול וגבול ואחד באמצע ומקשינו בירושלמי שהביא הר"ש ז"ל שם דזרע ג' על כל גבול וה' באמצע פשאר ערוגה דזרעין בתוכה ה' מינים ואמרינו תפתר שהגבולין ממעטין ופ"ה הר"ש ז"ל שם היינו דצריף להרחיק זרע הערוגה עצמה מזרע הגבולין והביא ע"ז מהירושלמי ר"י אמר ר"ז ור"א

תְּרוּנוֹתָיו בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן חַד אָמַר סוּמְכִין לְגֵדֵר וְאִין סוּמְכִין לְגַבּוּל כּו' ע"ש וְהֵינּוּ זֶה דְאִין סוּמְכִין לְגַבּוּל הוּא דְצָרִיף לְהַרְחִיק מֵהַזְרָעִים שְׁנֹזְרַע עַל הַגַּבּוּל א"כ דְכּוֹנֵנְתָה סוּמְכִין לְגֵדֵר דא"צ לְהַרְחִיק מֵזְרָעִים הַנִּזְרָעִים עַל הַגֵּדֵר וּא"כ אֵיבְעִי לָן רַק אִם גֵּדֵר זְרוּעַ מְפָסִיק בֵּין הַזְרָעִים שְׁבַצְדִּין [וְזֶה דְאֵיבְעִי לָן אִי גֵדֵר זְרוּעַ מְצִיל עַל הַזְרָעִים נִרְאָה מְשׁוּם דְדָמִי לְשַׁעַר כּוֹתֵשׁ דְאִינוּ מְפָסִיק אָף ל"ד לְגַמְרֵי דְהֵתָם הַעֲנָפִים שֶׁל הַצְּדָדִין עוֹלִין עַל הַגֵּדֵר וְהָכָא עַל הַגֵּדֵר זְרָעִים אַחֲרֵים וּמִש"ה אֵיבְעִי לָן דְאֵפְשָׁר פִּינּוּ דַעֲכ"פ יֵשׁ זָרַע עַל הַגֵּדֵר כְּמוֹ בְּהַצְּדָדִין מְבַטְלִין מִמֶּנּוּ תוֹרַת גֵּדֵר וְאִינוּ מְפָסִיק]: אֲמַרִּין בִּירוּשְׁלָמִי (פ"ב ה"ו) הִיָּה שָׁם סִלַּע אַרוּכָה עֲשָׂרָה וּרְחֵבָה ד' מוֹתֵר לְסִמּוּךָ לָהּ לִב' רוּחוּמֵיהָ כּו' הֵינּוּ פִינּוּ דְאַרְכּוּפָה י' א"צ לְהִיּוֹת גְּבוּהָה י' כִּמ"ש הַמְּפָרְשִׁים ז"ל שָׁם וְהִנֵּה לְעֵנָן שְׁבַת לֹא שְׁמַעִינוּ דָּאִם אָרְכוּ י' לֹא בְעֵינָן גְּבוּהוּ י' וְצ"ל דְכִלְאִים שְׁאֵנִי דִישׁ חִילוּק לְעֵנָן מְחִיצוֹת בֵּין שְׁבַת לְכִלְאִים כְּדָאֲמַרִּין בְּעִירוּבִין (י"א) אָף יֵשׁ לְעֵינָן לְמָה צָרִיף שְׂיָהָא רְחֵב ד' וְהָאִי רְחֵב ד' ע"כ הוּא בְעֵבְיוּ דְהָא אָרְכוּ י' וְלֹא מְצִינוּ לְעֵנָן מְחִיצוֹת שְׂיַעוּר לְעֵבְיוּ שֶׁל מְחִיצָה וְאֵפְשָׁר דְהָכָא אִינוּ מְדִין מְחִיצָה כָּלֵל רַק הֵוִי כְּשֶׁאָר דְבָרִים הַמְּפָסִיקִים וְכִמוֹ דְרַף הַיְחִיד וְה"נ סִלַּע שְׁאָרְכוּ י' ד' וְאֵשְׁפָחוּ נְמִי סִלַּע דְמְפָסִיק לְעֵנָן פֶּאֶה דְאֲמַרִּין בִּירוּשְׁלָמִי פֶּאֶה (פ"ב ה"ב) הִיָּה שָׁם סִלַּע עַל פְּנֵי כָּל שְׂדֵהוּ אִם עוֹקֵר הוּא אֶת הַמְּחַרְיֶשֶׁה מְצַד זֶה וְנוֹתְנוּ לְצַד זֶה מְפָסִיק כּו' הֵינּוּ דָּאִם גְּבוּהָה רַק כ"כ דְצָרִיף לְעַקוֹר הַמְּחַרְיֶשֶׁה מְצַד זֶה לְצַד זֶה מְפָסִיק וְזֶה דְצָרִיף לְהִיּוֹת הַסִּלַּע ע"פ כָּל הַשְּׂדֵה הָכָא בְּכִלְאִים ע"כ ג"כ מֵיָרִי שְׁסוּמָף הַזְרָעִים רַק מְשִׁנֵּי צְדֵי הַסִּלַּע דְבְמָקוֹם דְלִיכָא הַפְּסִק וְדָאִי אָסוּר לְזָרוּעַ ב' מֵינִים א"כ הַסִּלַּע הוּא ע"פ כָּל הַשְּׂדֵה וְאֵשְׁמַעִינוּ כָּאֵן דָּאֵף שְׁהוּא כְּנֻגַד כָּל הַשְּׂדֵה בְּעֵי אָרְכוּ י' וְרְחֵבּוּ ד' וְאֵפְשָׁר דָּאֵף לְעֵנָן פֶּאֶה כֵּן: כְּתִב הֲגַר"א ז"ל בְּבִיאוּרוֹ לִפ' עֲרוּגָה דְעֲרוּגָה שְׁהִיא וְע"ו זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ ה' זְרַעוּנִים הֵינּוּ שְׁהִיא וְע"ו וְכָל שְׁהִיא דוּע"ו הֵינּוּ חוּץ מְגַבּוּלוּמֵיהָ וְיִכּוּל לְמַלְאוֹת כָּל וְע"ו מִין אֶחָד וְלִזְרוּעַ הַכ"ש מֵינִים אַחֲרֵים דא"צ הַרְחֵקָה וְכְתִב דַּמְש"ה אֲמַרִּין בְּמַתְנֵי דְרַק מֵינֵי יִרְקוֹת גְּזָרְעִין בְּעֲרוּגָה אֶבֶל מֵינֵי זְרָעִים אִין גְּזָרְעִים בְּעֲרוּגָה דְשְׂיַעוּר ו"ט הוּא רַק בְּיָרֵק ע"ש הִנֵּה אֲמַרִּין שָׁם בְּמַתְנֵי דְחֻרְדֵּל מִין זְרָעִים וְאִין גְּזָרְעִים בְּעֲרוּגָה וְהֵינּוּ דְחֻרְדֵּל אִין שְׂיַעוּרָה ו"ט כ"א בֵּית רֹבַע כְּזָרְעִים וְאֵע"ג דְהַחִילוּק בֵּין יָרֵק לְזָרְעִים הוּא מְשׁוּם דְיָרֵק דְרַכּוּ לְזָרוּעַ עֲרוּגוֹת וְאֲמַרִּין בְּפֶאֶה דְהַזְרוּעַ חֻרְדֵּל בִּג' מְקוֹמוֹת דְנוֹתֵן פֶּאֶה לְכָל או"א מְשׁוּם דְרַכּוּ לְזָרוּעַ עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת כָּל עֲרוּגָה חֲשִׁיבָא כְּשְׂדֵה בִּפ"ע הִנֵּה הַתִּי"ט כְּתִב עַל הַהִיא דְכָל מִין זְרָעִים אִין זוֹרְעִין בְּעֲרוּגָה פִּי' הַרַע"ב שְׁדַרְכָן לְזָרוּעַ מִהֵן שְׂדֵה גְדוּלָה כְּלוּמַר יוֹתֵר מְעֲרוּגָה וְלֹא שְׂדֵה גְדוּלָה מִמֶּשׁ דְהָא בִּפ"ב מ"ט כְּתִב שְׂאִין רְגִילוֹת לְזָרוּעַ מִן הַחֻרְדֵּל שְׂדֵה גְדוּלָה ע"ש וְזֶה דְאֲמַרִּין בִּירוּשְׁלָמִי פֶּאֶה בְּחֻרְדֵּל שְׁדַרְכָה לְזָרוּעַ עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת ע"כ אֲתִי רַק לְאִפּוּקֵי שְׂאִין דְרַכּוּ לְזָרוּעַ שְׂדֵה גְדוּלָה דְחֻרְדֵּל נְפָקָא מִתּוֹרַת זְרָעִים וְנְפָקָא מִתּוֹרַת יִרְקוֹת שְׂאִין דְרַכּוּ לְזָרוּעַ שְׂדֵה גְדוּלָה אָף יוֹתֵר מְעֲרוּגָה וְנִרְאָה דְלְעֵנָן פֶּאֶה הוּא לְחוּמְרָא פִינּוּ דְאִין רְגִילוֹת לְזָרוּעַ שְׂדֵה גְדוּלָה שְׂיַעוּרָה בְּעֲרוּגָה דְכָל עֲרוּגָה חֲשִׁיב כְּשְׂדֵה בִּפ"ע וּמִנֵּיחַ פֶּאֶה לְכָל או"א וְלְעֵנָן כְּלָאִים הוּא לְחוּמְרָא פִינּוּ דְדַרְכָה לְזָרוּעַ יוֹתֵר מְעֲרוּגָה שְׂיַעוּרָה כְּשְׂדֵה שְׁהִיא בֵּית רֹבַע דְלִיכָא שְׂיַעוּרִים אַחֲרֵים חוּץ מְשְׂיַעוּר עֲרוּגָה וְשְׂיַעוּר שְׂדֵה וְהִנֵּה כֹה"ג כְּתִב הַתִּי"ט פ"ב דְאִין נַחַל וְשְׁלוּלִית מְפָסִיקִין לְכִלְאִים אָף דְמְפָסִיקִין לְפֶאֶה דְהָכָא לְחוּמְרָא וְהָכָא לְחוּמְרָא ע"ש: ו) אֲמַרִּין בְּעִירוּבִין (צ"ב) יְתִיב רַבָּה וּר"ז כּו' וְיִתְבִּי וְקָאֲמַרִּי גְּפָנִים בְּגְדוּלָה אָסוּר לְזָרוּעַ אֶת הַקְּטָנָה כּו' א"ל אֲבִי א"כ מְצִינוּ מְחִיצָה לְאִסּוּר כּו' וּמוֹתְבִין שָׁם מְמַחֵל הַכֶּרֶם דְהוּי נְמִי מְחִיצָה לְהַחְמִיר וְדַחִין דְהֵתָם לְאוּ מְשׁוּם מְחִיצָה רַק ד"א לְגַבֵּי גֵדֵר פִּינּוּ דְלֹא מְזַדְרָעֵן אֲפָקוּרִי מְפָקֵר לְהוּ דְבִינֵי בִינֵי אִי אֵיכָא ד"א חֲשִׁיבֵי כּו' הִנֵּה אֲמַרִּין בִּירוּשְׁלָמִי כְּלָאִים (פ"ב ה"ו) דְבִי ר' יֵצְאִי אֲמַרִּי כּו' וְגֵדֵר יֵשׁ בּוֹ לְהַקֵּל וְלְהַחְמִיר כּו' בֵּית רֹבַע בְּבַקְעָה מוֹתֵר לְזָרוּעַ

בו ב' מינים [היינו בסמוך לו כמה שפירושו המפורשים ו"ל] הקיפן גדר אסור ופי' הפ"מ משום דהגדר עושה אותן כמקום אחד וקשה דא"כ מצינו מחיצה להחמיר ואמאי לא פשיט מר' ינאי דבעירובין שם פשטינו ג"כ מאמוראי מההיא דסיפך ע"ג אכסדרה ע"ש והנה י"ל שלא כפי' הפ"מ דהטעם משום דמחיצה משוי לה כמקום אחד רק פדמתרצינו במחול הפרם דכיון דהקרקע שאצל הגדר אפקורי מפקיר לה לגבי גדר אינו עולה לחשבון בית רובע רק בירושלמי (פ"א ה"ט) אמר ר' יוחנן אינו חייב עד שיהיו וע"ו מוקרחין בתוך שדה תבואה או מוקפיין גדר ע"ש והכא ל"ש שהגדר ממעט בשיעור משום דאפקורי מפקיר להו דהא בלאו מיעוט השיעור הוא ג"כ שיעור שחייבין עליו מלקות ומ"מ בעינו ג"כ שיהא מוקף גדר וא"כ הוי מחיצה להחמיר וע"כ ס"ל דאמרינו מחיצה להחמיר ונראה דנדאי מצינו מחיצה לאיסור והיינו מחיצה המתפרט וזה דשקלינו וטרינו אי מצינו מחיצה להחמיר היינו מחיצה שאינה מחפרת.

והנה זה דמקשינו התם ממחול הפרם אף לפי דעת המקושן דאין זה משום דד"א לגבי גדר אפקורי מפקיר להו רק משום מחיצה לאיסור אין זה משום דמחיצה מחפרת הזרעים עם הגפנים דלמחול הפרם לא בעינו שתהא המחיצה מקפת מכל צד אלא אפילו אם הגדר רק מרוח אחת כדפשיטנו בירושלמי ע"ש וחיבור לא הוי אלא פשמוקף מכל צד א"כ האי מחיצה לאיסור אין זה משום חיבור ואף להתוס' עירובין שם ד"ה שאילמלא דנראה דס"ל דבעינו במחול הפרם שיהי' מוקף מכל צד אף נראה מדברי התוס' הטעם דכל שאין הפרם מוקף אין הגדר שהוא חוץ להזרעים שייך להפרם כלל ורק פשהפרם מוקף א"כ זה הגדר שהוא חוץ לזרעים שייך לאותו ההיקף וא"כ הוא שייך להפרם ע"ש א"כ ג"כ אין הטעם משום חיבור ומש"ה מדמינו לה אי מצינו מחיצה לאיסור: פתב הראב"ד ו"ל (עדיות פ"ב מ"ד) גבי גנה קטנה המוקפת עריס כו' דלא הוי מחיצה להחמיר פיון דליכא מחיצה בין הגפנים לזרעים רק המחיצה בחוץ ומחפרתו ע"ש היינו דלא דמיא לההיא דעירובין דחצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר גדולה דהתם הגיפופי הם בין החצר הקטנה והגדולה והיינו בין הגפנים לזרעים משא"כ בעריס שהמחיצה בחוץ וקשה הא התם מקשינו ממחול הפרם והתם נמי המחיצה היא מחוץ להגפנים והזרעים וצ"ל כמ"ש דבמחול הפרם אף שהמחיצה היא חוץ להגפנים והזרעים מ"מ אין זה מדין חיבור משא"כ בעריס התם האיסור מדין חיבור דמדרבנן חשיב זה חיבור: ונראה דאין מחיצה מהני כלל לחבר הזרעים עם הגפנים ללקות ורק בכלאי זרעים לחבר הזרעים זע"ז מהני גדר ללקות אבל בכה"כ לחבר הזרעים עם האילנות לא מהני גדר ללקות רק לאסור לכתחילה ונראה דזהו פירוש הירושלמי (פ"ח ה"א) גבי פלוגתא דר"י ור' יאשיה בכה"כ אי חייב בזורע מין אחד או עד שזרע ב' מיני זרעים ואמרינו דלר' יאשיה החידוש של איסור כה"כ אף דבלא פרם ג"כ אסור לזרוע ב' מינים לשיעוריה שהוא ד' אמות ואמרינו מה נן קיימין אי פשעשה גדר מבפנים בטל הפרם אי בשעשה גדר מבחוץ זהו המחול אלא פי נן קיימין בשדה שהיה שם שדה תבואה והקריח לתוכה ד' אמות ע"ש ונראה פירוש פיון דבכלאים לא לקי אא"כ מוקפות גדר או מוקרחין בתוך שדה תבואה כדאמרינו בכלאי זרעים א"כ בכה"כ איך מיירי אי בשעשה גדר מבפנים היינו בין המינים א"כ בטל הפרם דגדר מפסיק בין פרם לזרעים אי פשעשה גדר מבחוץ זהו מחול הפרם ועל מחול הפרם אין לוקין דגדר לא מהני לחבר הזרעים עם הפרם לענין מלקות ואוקימנא דלא מצי מיירי בכה"כ ע"י גדר אלא באינדך גוונא שהקריח בתוך שדה תבואה ד"א לפרם ונראה הטעם דחמיר לענין זה פלאי זרעים מכה"כ דבכלאי זרעים מהני גדר ללקות משא"כ בכה"כ דכה"כ על שם פרם קפיד רחמנא כמ"ש תוס' בעירובין ואין הגדר מהני לעשות עליו שם הפרם והוי רק מחול

הפּרָם דאָסור ואין לוקיין עֲלֵיו: אַמְרִינּוּ (פ"ד מ"ז) הַנוֹטֵעַ שׁוֹרָה אַחַת בְּתוֹךְ שְׁלוֹ כו' אִם הָיָה גִדֵּר גְּבוּהָ י"ט אֵין מְצַטְרָפוֹת רִי"א אִם עֲרֶסֶן מְלַמְעָלָה ה"א מְצַטְרָפוֹת וְהֵינּוּ שְׁעָר פּוֹתֵשׁ וּפְלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ וְכַתֵּב בַּפֶּה מ"מ דָּאִין הִלְכָה כר"י ואע"ג דְּלַעֲנִין פֶּאֶה שְׁעָר פּוֹתֵשׁ אֵינוּ מְפָסִיק וְכֵן בְּכֻלָּאִים גּוּפָא אַמְרִינּוּ (פ"ה מ"ג) שׁוֹמְרֵיהּ שְׂבִיבָה גְבוּהָ י' ב' ד' זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ וְאִם הָיָה שְׁעָר פּוֹתֵשׁ אָסוּר וְלִיפָא א פְּלִיג וְנִרְאָה דְּהֵיא דְּשׁוֹמְרֵיהּ שְׂבִיבָה דְּהוּי פָּרָם בְּלֵא ש פּוֹתֵשׁ וְשְׁעָר פּוֹתֵשׁ הוּא רַק לַעֲשׂוֹת שָׁם פָּרָם אָף עַל הַשׁוֹמְרֵיהּ וְכ"ש לַפֶּאֶה דְּהֵתָם שְׁעָר פּוֹתֵשׁ הוּא רַק לְחַבְרָן מְהַי אָבֵל בְּהַנוֹטֵעַ שׁוֹרָה אַחַת בְּתוֹךְ שְׁלוֹ כו' דְּשְׁעָר פּוֹתֵשׁ צָרִיף לַעֲשׂוֹת פָּרָם דְּבִלָּא חִיבּוּר שְׁעָר פּוֹתֵשׁ אֵין שָׁם פָּרָם פְּלֵל ס"ל לְרַבְּנָן דְּלִזְהָ לֹא מְהַי שְׁעָר פּוֹתֵשׁ: אַמְרִינּוּ בְּעִירוּבֵין (י"א) מַעֲשֶׂה בְּאֶדָם א' שְׁנַעֲזֵ ד קוֹנְדִּיסִין וּמִתַּח זְמוּרָה עֲלֵיהֶם וּבָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּ לוֹ לַעֲנִין פְּלָאִים וְא"ל ר"ל פְּדָרָף שְׁהִתִּירוּ לוֹ לַעֲנִין פְּלָאִים ה"נ הִתִּירוּ לוֹ לַעֲנִין שְׁבַת כו' וְהִקְשׁוּ בְּתוֹס' אִי צוּה"פ מְהַי מַד' רִיחּוֹת לַעֲנִין שְׁבַת א"כ בְּפִסִּי בִּירְאוֹת לָמָּה הִנְצָרְכוּ לַד' דְּיוֹמְדִין וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' דְּהִכָּא לֹא מֵיִרֵי בַד' דְּכַנּוֹת וְה"פ כִּף הִתִּירוּ לַעֲנִין שְׁבַת בְּמִפְּנֵי דְּהֵינּוּ ב' מְחִיצוֹת דַּב' מְחִיצוֹת לַעֲנִין שְׁבַת הוּי כַד' מְחִיצוֹת לַעֲנִין פְּלָאִים דְּכֻלָּאִים אֵין חִילּוּק בֵּין שְׁתֵּים לְאַרְבַּע ע"ש.

וְנִרְאָה הַטַּעַם דְּשִׁאֲנֵי בְּזוּה פְּלָאִים מְשַׁבַּת מְשׁוּם דְּלִשְׁבַת בְּעִינָן לַעֲוֹלָם הֵיקָף מְחִיצוֹת דְּשִׁיָּהּ הַמְּקוּם רַה"י בְּעִינָן הֵיקָף מְחִיצוֹת סְבִיב וְלִזְהָ יֵשׁ דִּין דְּלִהֵיקָף בְּעִינָן עַכ"פ ב' מְחִיצוֹת שְׁלֵמוֹת וְצוּה"פ מְכַל צְדָדִין לֹא מְהַי אָבֵל לְכֻלָּאִים לֹא בְּעִינָן מְקוּם בַּפ"ע שְׁיָהּ מְקָף מְחִיצוֹת מְכַל צַד רַק בֵּין זְרַעִים לְפָרָם בְּעִינָן מְחִיצָה וְכַשִּׁישׁ פָּרָם רַק מְצַד אֶחָד בְּעִינָן גִּדֵּר רַק מְצַד אֶחָד וְכַשִּׁישׁ פָּרָם מְכַל צַד בְּעִינָן גִּדֵּר מְכַל צַד א"כ אֵין כָּל מְחִיצָה שְׁיִיכַת לְהַשְׁנִיָּה א"כ בְּכֻלָּאִים ל"ש זָה הַדִּין דַּע"פ בְּעִינָן ב' מְחִיצוֹת [אָבֵל הַדִּין שֶׁל פְּרוּיץ מְרֻנְבָּה עַל הָעוֹמֵד דְּשִׁיָּהּ אָף בְּמְחִיצָה אַחַת אֵיכָּא אָף בְּכֻלָּאִים]: אַמְרִינּוּ בְּעִירוּבֵין (צ"ג) בְּבֵית שְׁחָצִיּוֹ מְקוֹרָה וְחָצִיּוֹ אֵינוּ מְקוֹרָה גְּפָנִים פָּאן מוֹתָר לְזָרוּע פָּאן וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' אַע"ג דְּלַעֲנִין שְׁבַת לֹא אַמְרִינּוּ פִי תַקְרָה כו' לְשִׁמוּאֵל אֶלָּא פְּשִׁישׁ ד' מְחִיצוֹת יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין פְּלָאִים לְשְׁבַת פְּדַמְשָׁמַע לַעֲיִל י"א ע"ש הֵינּוּ הֵיא דְּנַעֲזֵ ד' קוֹנְדִּיסִין וּמִתַּח זְמוּרָה עֲלֵיהֶן דְּמְהַי לְכֻלָּאִים וְלֹא מְהַי לְשְׁבַת וְנִרְאָה שְׁהוּ טַעַם אֶחָד כְּמוֹ הֵתָם בְּצוּה"פ מַד' צְדָדִין דְּמְהַי לְכֻלָּאִים וְלֹא מְהַי לְשְׁבַת וְכַמ"ש מְשׁוּם דְּלְכֻלָּאִים כָּל מְחִיצָה וּמְחִיצָה דְּבָר בַּפ"ע ה"נ לַעֲנִין פִּי תַקְרָה פִּינּוּ דְּלַעֲנִין פְּלָאִים כָּל מְחִיצָה וּמְחִיצָה דְּבָר בַּפ"ע אֵין צַד אֶחָד שְׁיָיָף לְהַשְׁנִיָּה פְּלֵל א"כ ל"ש דְּבְעִינָן ד' מְחִיצוֹת: אַמְרִינּוּ בִּי"ד סִי רַצ"ו סְעִיף מ"ו בְּגִדֵּר הַמְּבַדִּיל בֵּין פָּרָם לְיָרֵק גְּפָרִץ יוֹתֵר מִי פְּנֵגֵד הַפְּרָצָה אָסוּר וְכַתְּבוּ בְּחִי רַעַק"א ו"ל הָא פְּנֵגֵד הָעוֹמֵד מוֹתָר וְכַתְּבוּ הַר"ש ו"ל אִם הָיָה רַחֵב ד' אָבֵל פְּחוֹת מַד' אָף פְּנֵגֵד הָעוֹמֵד אָסוּר כְּדַאִיתָא בְּעִירוּבֵין וְתַמְיָהּ דְּאַדְרָבָה מְסוּנְגִיא דְּשָׁם מְבוֹאָר הַהִיקָף דַּלפ"מ דְּקָאָמַר רַבָּא מְדִסִּיפָא רַשְׁבִּי"ג כו' א"כ לְדִידָן דְּקִי"ל פְּרַבְּנָן דְּגַם מְלַמְעָלָה שְׁיַעוּר לְכוּד ג"ט גַּם ג"ט חָשׁוּב הוּא לְהִתִּיר הָעוֹמֵד וְכַתְּבוּ וּמְצָאֵתִי לְהִרִיטְבָּא ו"ל לְהִדְיָא בְּשֵׁם הַר"י וְהִרְאָב"ד ו"ל דְּלִדִּידָן גַּם בַּג"ט שְׁרִי נְגֵד הָעוֹמֵד ע"ש.

הֵינָה אַמְרִינּוּ (בַּפ"ה מ"ד) הַבֵּית שְׂבִיבָה זוֹרְעִין בְּתוֹכּוֹ וְכַתְּבוּ הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ז הַכ"ב) הַבֵּית שְׂבִיבָה אִם יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִגַּע"ג עַד ד' זוֹרְעִין בְּתוֹכּוֹ יָרֵק וְאִם הָיָה פְּחוֹת מִגַּע"ג ה"ה פְּסָתוּם ע"ש וְהוּא מְהִירוּשְׁלָמִי וְהֵינָה בְּפִי הַרְא"ש ו"ל הַקְּשָׁה ל"ל בֵּית תִּי"ל דְּאָף מְחִיצוֹת מְפָסִיקוֹת ע"ש, וְהֵינָה לְהַר"ש ו"ל אֶתִּי שְׁפִיר דַּמַּג"ט וְעַד ד' לֹא מְהַי מְחִיצָה לְכֻלָּאִים וּמַש"ה צָרִיף בֵּית שְׁהוּא מְקוֹרָה דְּזָה מְהַי אָף מַג' וְעַד ד': אַמְרִינּוּ בְּעִירוּבֵין (ט"ז) כָּל מְחִיצָה שְׂאִינָה שֶׁל שְׁתֵּי וְשֶׁל עֶרֶב אֵינָה מְחִיצָה דְּבָרֵי רִיב"י וְחַכ"א אֶחָד מְשִׁנֵּי דְּבָרִים וְאַמְרִינּוּ בִּירוּשְׁלָמִי שָׁם כְּמַחְלֻקָתָא לְשְׁבַת כִּף מְחֻלְקָתָא לְכֻלָּאִים.

והנה יש לעיין פנין דמהני צוה"פ העשוי מן הצד לכלאים פדאמרינו בעירובין (י"א) א"כ ל"ל שתי וערב היינו שלא יהא בין קנה לחברו ג"ט וערב שיהיו שם ג' תבלים ואמאי בתכל עליון ואף אם יש בין קנה לחברו ג"ט תהני משום צוה"פ הנה בירושלמי פלאים (פ"ד ה"ב) דייקינו דלא מהני צוה"פ לענין שבת ביותר מעשר מההיא דעירובין דמקיפין ג' תבלים זה למעלה מזה כו' בתכל אחד סגי משום צוה"פ ע"ש ולריב"י דבעי מחיצה שתי וערב וכשיש בין קנה לחברו ג"ט לא מהני ואף שהוא פחות מעשר י"ל משום דהני צוה"פ מן הצד אבל בכלאים קשה דלכלאים מהני צוה"פ מן הצד.

בזה דאמרינו דלכלאים מהני צוה"פ מן הצד יש לחקור בבית רובע בבקעה דמותר לזרוע ב' מינים ואם הקיפו גדר אסור וכאן הגדר הוא לחומרא וכן בעלמא בכלאי זרעים דאם היו מקיפין גדר לוקה פדאמרינו בירושלמי אי בזה מהני צוה"פ העשוי מן הצד דזה דצוה"פ מן הצד מהני לכלאים ולא מהני לשבת פתב רש"י ז"ל משום דשבת חמיר מפלאים ע"ש א"כ אי מהני לכלאים צוה"פ מן הצד לקולא כ"ש דמהני לחומרא או אפ"ש דללקות חמור כמו שבת ולא מהני צוה"פ מן הצד שותהיה עליו שם מחיצה]: אמרינו (פ"ו מ"ד) עריס שהוא יוצא מן המדרגה כו' רא"א אף הנוטע אחת בארץ ואחת במדרגה אם גבוה מן הארץ י"ט אינה מצטרפת עמה ואם לאו ה"ז מצטרפת עמה ופי' הר"ש ז"ל דקאי על עריס כגון שנטע ג' גפנים בארץ וב' במדרגה אבל הרמב"ם ז"ל בפה"מ ובפסקיו פי' דקאי על סתם פרום דטעון ב' שורות ונטע שורה אחת בארץ ושורה במדרגה ובפה"מ פתב דאין הלכה כר"א אבל בפסקיו (פ"ז ה"ו) פסק כר"א וכתב הכ"מ שם דס"ל להרמב"ם ז"ל דלא פליגי רבנן עליה דר"א.

והנה לפמ"ש בפה"מ דפליגי רבנן עליה דר"א ואין הלכה כר"א יש לעיין מאי טעמייהו דרבנן פנין שמהדרגה גבוה י"ט איך יצטרפו ב' השורות הא הוי מחיצה הא גדר י"ט מפסיק בין שורה לחברתה פדאמרינו (פ"ד מ"ז) ואפ"ש דפליגי אי אמרינו לענין פלאים גוד אסיק מחיצתא דזה דתל שהוא גבוה י"ט חשיב מחיצה הוא משום גוד אסיק וילענין סנפה לא אמרינו גוד אסיק פדאמרינו בסנפה (ד') בעמוד שהוא גבוה י"ט דלסנפה בעינן מחיצות הנפרות ע"ש ואפ"ש דבזה פליגי ר"א ורבנן אי לכלאים בעינן מחיצות הנפרות: ז) אמרינו (פ"ז מ"ז) מאימתי תבואה מתקדשת כו' וענבים משיעשו כפול הלכן פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הי"ד) פרום שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלכן אלא עדיין הן פוסר וזרע בתוכו ירק או תבואה והשרישו ה"ז לא קידש ואעפ"כ קונסין אותו ואוסרין הזרע כו' היינו דזה דאמרינו ענבים משיעשו כפול הלכן אינו רק לענין קדוש הענבים דאף התבואה ג"כ אינה מתקדשת אם הענבים לא הגיעו כפול הלכן אלא משום קנסא.

עוד פתב שם גפן שייבשו העליון שלה אפילו פדרף שתיבש הגפן בימי הקור אסור לזרוע בצדה ירק או תבואה ואם זרע לא קידש ע"ש היינו דמוקי לה למתני' דכלאים (פ"ז מ"ב) דאמרינו גפן שייבשה אסורה ואינה מקדשת דמייירי בלא יבשה לגמרי רק שייבשה פדרף שייבש בימי הקור וכ"כ בפה"מ שם גפן שייבשה שנפלו העליון שלה בתחילת החורף פא"ש יקרה לגפנים ולא ירצה לומר שייבשה לגמרי ואינו עושה פרי ע"ש היינו דכל שלא הגיעו הענבים לפול הלכן אין מקדשין את התבואה מה"ת אבל מקדשין משום קנסא ובגמרו אף העליון שלה בימות החורף אף שאסור לזרוע אין מקדשין לגמרי אף משום קנסא וכן הוא ב"ד סי' רצ"ו ע"ש.

והנה אין לומר דטעם הרמב"ם ז"ל דכל שלא הגיעו הענבים לפול הלכן אף התבואה אינה מתקדשת מדינא אלא משום קנסא הוא משום ק"ו דהאוסר אינו נאסר הבא לאסור כו' דכל שאחד אינו נאסר אינו אוסר את השני וכיון דאמרנו דהענבים אין מתקדשין אלא משהגיעו לפול הלכן ה"נ דאין אוסרין את התבואה דהא הרמב"ם ז"ל לי"ל האי ק"ו שפסק (בפ"ה ה"ח) במסכת גפנו ע"ג תבואתו ש"ת דהגפנים נאסרין ולא כר"א בירושלמי דאמר ק"ו האוסר אינו נאסר כו' [ועיין בפ"י הרדב"ז ז"ל שם] אלא טעם הרמב"ם ז"ל הוא דכל שלא הגיעו הענבים לפול הלכן אין שם פרום עליו לקדש אחרים דשם פרום הוא על הפירות.

והנה זה נראה ג"כ מהירושלמי (סוף פ"ו) גבי פרח היוצא מן הערים פנגדו אסור ר"א בר עוקבא כו' תחת האשכולות אסור ומקדש תחת העליון לא ר"י אמר אפילו תחת העליון אסור ומקדש ויש לעיין מ"ש תחת האשכולות מתחת העליון ומוכח מזה דשם פרום הוא על האשכולות רק בעלמא כל שיש שם אשכולות הפל קרוי פרום ואף ד"א של עבודת הפרוה הוא בכלל פרום דאסור כה"כ תלוי בשם פרום כמ"ש התוס' עירובין (צ"ב) אבל בפרח היוצא מן הערים דיוצא חוץ ממקום עבודתו דאינו אוסר אלא כנגדו ואינו עושה שם פרום חוץ ממנו אינו אסור רק כנגד האשכולות שזהו הפרוה.

והנה לפמ"ש הרמב"ם ז"ל דקודם פול הלכן התבואה נאסרת משום קנסא ובתחילת החורף שנושרין אף העליון אינו מקדש כלל ונראה מזה דקודם נשירת העליון אף דליכא ענבים כלל מקדש משום קנסא דמדברבנו חשיב פרום כל שיש שם עליו.

והנה למ"ד בפרח היוצא מן הערים דאף כנגד העליון מקדש י"ל דס"ל דהיכא שיש שם אשכולות האשכולות עושין שם פרום על העליון אף ביוצאיו העליון חוץ ממקום עבודתה א"נ דהעליון מקדשין משום קנסא וכמו בקרום דאין בו אשכולות כלל רק קודם נשירת העליון דמשום העליון לחודא מתקדש משום קנסא דמדברבנו שם פרום אף על העליון לחוד לקדש התבואה ומש"ה מקדשין כנגדו: והנה בקרום שהגיעו ענביו לפול הלכן דמקדש פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ז) דאף העצים נאסרין ע"ש דהפל בכלל תבואת הפרוה.

והנה יש לעיין שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ד) מקצתו נעשו כפול הלכן ומקצתו לא נעשו את שנעשו נתקדשו ואת שלא נעשו מותרין ע"ש ואמאי אין נאסרין אותן שלא הגיעו לפול הלכן כיון שמקצתו הגיעו לפול הלכן א"כ יש פאן פרום והעצים נאסרין ואמאי אין נאסרין אותן הענבים שלא הגיעו לפול הלכן מי גריעי מעצים שמתקדשין וצ"ל דאותן העצים שענביהם כפול הלכן בטלים לגבי האשכולות שעליהן והן בכלל תבואת הפרוה משא"כ אותן ענבים שלא הגיעו לפול הלכן אין בטלים לגבי אותן שהגיעו ולפ"ז העצים שהענבים שלהם לא נעשו כפול הלכן אין נאסרין אף שיש בפרוה ענבים שהגיעו לפול הלכן דלא עדיפי אותן עצים מהענבים שעליהן וכ"ש הזמורות שאין עליהן ענבים כלל דאין נאסרין.

והנה לפ"ז ל"ק מה שהקשו התוס' בתובות (פ') ועוד מהראשונים ז"ל ע"ז דבכה"כ אף הקשין והעצים נאסרין מההיא דאכלה ערלה שביעית וכלאים ה"ז חזקה ומוקמינן בתבילי זמורות אלמא דהזמורות אין נאסרות ע"ש דהתם מזירי בזמורות שאין עושין פירות וכדאמרנו ר"פ המקבל בשם שחולקין בינו כף חולקין בזמורות והיינו זמורות שקוצצין מן הגפנים כמ"ש רש"י ז"ל והיינו אותן זמורות שאין עושין פירות שדרך לקצצן מן הגפנים ואותן זמורות אין נאסרין אפילו אי גדלו לאחר שנעשה כה"כ דאינן בכלל תבואת הפרוה וכמו הענבים שלא הגיעו לפול הלכן

והתוספתא שהביא הר"ש ז"ל (פ"ז מ"ז) זמורה של גפן שהיתה מודלית אפילו היא ק' אמה כולה אסורה היא ופירותיה ע"ש התם כיון דמייבירי בזמורה שיש עליה פירות נאסרת היא ופירותיה דבטלי העצים לגבי הפירות הגדלין עליהן: והנה זה דהעצים נאסרין משום דבטלי להפירות שיעליהן היינו שהן טפלה להפירות נאסרין עמהם הנה כן נראה נמי מהירושלמי (פ"ה ה"ו) ר"ז כו' משום ר' הושעיה אם עשבים יופך הכל מותר אם אביב ינפץ הקשין מותרין והדגן אסור ואם הביאה דגן תדלק הכל אסור ע"ש והא הכא קודם שהביא דגן היו הקשין מותרין ואף שגדלו באיסור א"כ לאחר שהביא דגן במה נאסרו אז הקשין וע"כ משום שנעשו טפלה להדגן האסור אבל קודם שהביא דגן אין הקשין נאסרין וכמו בעצים של הגפנים שאין עליהם פירות ולר"י דס"ל שם בירושלמי דאף קודם שהביא דגן הכל אסור הוא משום דהנרעים שאני מהגפנים דבנרעים כל מה שזרעין בפרם נאסר דאף מאכל בהמה כגון קוצים נאסרין א"כ הקשין לא גריעי מקוצים ונאסרין מצד עצמן בכרם אבל בגפנים אינו נאסר רק תבואת הפרם והעצים כל שאינן טפלה להפירות שיעליהן אינן בכלל תבואת הפרם ור"ז סבר דהקשין כיון שהן של דגן לא חשיבי כמאכל בהמה בפ"ע והאיסור רק משום הדגן ואין הקשין נאסרין רק כשנעשו טפלה להדגן: הנה גם הרדב"ז ז"ל (פ"ה הי"ג) לא ניחא ליה בחד תי' הר"ש ז"ל דאף דהפירות אין נאסרין קודם פול הלכו מ"מ העצים נאסרין בתוספת מאתים וכתב דדבר תימה הוא שיהיו העצים אסורין והפרי הגדל בהן מותר וכתב שם לשיטת הרמב"ם ז"ל דקודם פול הלכו אינו נאסר כלל אבל הזרע בפרם שהגיעו ענביו לפול הלכו נאסר הפול למפרע ואף העצים שגדלו קודם ע"ש וקשה כיון דס"ל דלא חמיר עצים מענבים קודם פול הלכו א"כ מ"ש הרמב"ם ז"ל בכרם שמקצת ענבים הגיעו לפול הלכו ומקצתן לא הגיעו דאותן שלא הגיעו אין נאסרין אמאי הא הכא כיון דמקצתן הגיעו לפול הלכו ואותן הענבים מתקדשין כשזרע בהפרם וא"כ נאסרין גם העצים למפרע א"כ אמאי אין נאסרין ג"כ הענבים שלא הגיעו לפול הלכו דהא הנה לא גריעי מעצים כמ"ש הרדב"ז ז"ל בעצמו וצ"ל אף להרדב"ז ז"ל דז"ש דנאסרין העצים למפרע הוא רק אותן עצים שהענבים עליהם ומשום שנעשו טפלה להענבים הנאסרין וזה ל"ש בענבים שלא הגיעו לפול הלכו וז"ש דלא חמירי עצים מענבים שלא הגיעו לפול הלכו היינו אותן עצים שאין עליהם פירות: כתב הרדב"ז ז"ל שם בשיטת הרמב"ם ז"ל דאם בא לזרע תבואה אצל הפרם נאסר התבואה בהשרשה אעפ"י שעדיין לא הגיעו הענבים לפול הלכו משום קנסא ואם הגיעו לפול הלכו נאסר הכל אפילו מה שגדל בהיתר ואם בא ליטע גפן אצל התבואה אם לא השרישה התבואה אין פאן פלאים משהשרישה התבואה נאסר הכל אפילו עצי הגפן והקש של תבואה בתוספת מאתים ע"ש ונראה דמפרש שהיא דפסחים דזרוע מעיקרא בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין כו' דזרוע מעיקרא היינו דזרוע תבואה אצל הפרם בהשרשה נאסר הכל בין התבואה ובין הגפנים וזרוע ובא היינו בנוטע גפן אצל התבואה אז בעינן תוספת מאתים.

והנה מ"ש הרדב"ז ז"ל דבהשרשה נאסר הפול ואף מה שגדל בהיתר ע"כ זה דוקא בזרוע אצל הפרם אבל בנוטע גפן אצל התבואה ע"כ אין מה שגדל בהיתר נאסר שהרי כתב דבעינן תוספת מאתים וזה שייך רק אי מה שגדל קודם הנה היתר דזה דבעינן תוספת מאתים הוא משום ביטול דכה"כ בטלין במאתים וזה שייך רק אי מה שגדל קודם הנה היתר וא"כ יש לעיין דהרדב"ז ז"ל הביא שם ראיה מדברי הרמב"ם ז"ל דאף מה שגדל בהיתר נאסר דסתם רבנו לעיל ה"ז וכתב ואפילו הקש של תבואה והעצים של הגפנים אלו אסורים בהנאה ואם איתא שיש חילוק בין מה שגדל בהיתר למה שגדל באיסור הנה לו לפרש אלא ודאי הכל אסור ע"ש וקשה הא התם כתב

הַרְמַב"ם ו"ל אֲסוּר לְזַרְעַי יִרְקוֹת אוֹ תְבוּאָה בְּצַד הַגְּפָנִים אוֹ לִישׁוּעַ גֶּפֶן בְּצַד הַיֵּרֶק אוֹ תְבוּאָה וְאִם עָשָׂה כֵּן אַעֲפ"י שְׂאִינוֹ לֹקֵה ה"ז קֹדֶשׁ וְנֶאֱסָרוּ שְׁנֵיהֶם בְּהִנָּאָה הַיֵּרֶק אוֹ הַתְּבוּאָה אוֹ הַגְּפָנִים וְשׁוֹרְפִין אֶת שְׁנֵיהֶם וְאֶפְּלוּ הַקֹּשׁ שֶׁל תְּבוּאָה וְהַעֲצִים שֶׁל גְּפָנִים כּו' וְהָא בְּנוֹטָע גֶּפֶן אֲצֵל הַתְּבוּאָה כִּינּוּ דְבַעֲיָנָא תּוֹסֶפֶת מֵאֲתִים ע"כ מָה שֶׁגָּדַל בְּהִיתָר אֵינוֹ נֶאֱסָר א"כ אִיךָ אֶפְשָׁר לְהַבִּי' רֵאִי מְדַסְתָּם רַבְּנוּ דְאָפָּי מָה שֶׁגָּדַל בְּהִיתָר נֶאֱסָר: וְהִנֵּה לְשִׁיטַת הַרְדָּב"ז ו"ל בְּזוֹרַע בְּכֶרֶם שֶׁהִגִּיעַ לְפוֹל הַלְבָן דְּנֶאֱסָר הַכֹּל וְאִם הַגְּפָנִים שֶׁגָּדְלוּ בְּהִיתָר תִּשְׁאָר קְוֹשֵׁית הַתּוֹס' (מְנַחוֹת ו') עַל הָא דְאֶמְרִינָן שֶׁ דְכָה"כ לֹא הִיתָה לָּהּ שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר וְהִקְשׁוּ הָא אֶמְרִינָן דְכָה"כ עֵינְקָרָן נֶאֱסָר וְהִיתָה לָּהֶם שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר לְפָנֵי הַשְּׂרָשָׁה וְתִי' דְכֻלְּאִים דְּכַתֵּב בְּהֵאִי קָרָא אִינְרֵי בְּעֵנְבִים שְׁעוֹשִׂין מֵהֶם יֵין לְנוֹסְכִים וְהִנֵּהוּ לֹא הִיתָה לָּהֶם שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר דְּדוֹקָא הַסְרָצָן שֶׁנִּזְרַע הוּא שְׁהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר וְהִקְשׁוּ הָא אוֹתָן עֵנְבִים עֲצָמָן הִיתָה לָּהֶן שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר קוֹדֵם שֶׁהוֹסִיפוּ מֵאֲתִים וְתִי' דְמָה שֶׁנִּתְּוֹסַף בְּאִסּוּר אַחֵר שֶׁנַּעֲשָׂה כְּלֵאִים שֶׁגָּדַל אַח"כ לֹא הָיָה לוֹ מֵעוֹלָם שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר וְהֵאִי דְמִיתָסַר אִם מָה שֶׁגָּדַל קוֹדֵם לְכֵן הוּא לְפִי שֵׁא"א לְהַבְדִּיל הַתַּעֲרוּבָת ע"ש וְלְהַרְדָּב"ז ו"ל דְּכֻשְׁזוֹרַע בְּכֶרֶם נֶאֱסָר הַכֹּל אִם מָה שֶׁגָּדַל בְּהִיתָר א"כ הִי' לָהֶם שְׁעַת הַפְּנוּשָׁר דְּהַעֲנָבִים עֲצָמָן שֶׁגָּדְלוּ בְּהִיתָר נֶאֱסָרִין עַתָּה: הִנֵּה עוֹד יֵישׁ לְעֵינָי עַל הַרְדָּב"ז ו"ל מֵהֵיא דפ"ז מ"ה מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁזָּרַע כְּרָמוֹ בְּשִׁבְעֵית וּבֵא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי ר"ע וְאָמַר אֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבַר שֵׁא"ש ע"ש וְקֹשָׁה הָא הַגְּפָנִים שֶׁהֵם שְׁלוֹ וְאִינָם שֶׁל הַפְּקָר יֶאֱסָרוּ תְּכַף בְּהַשְּׂרָשָׁה קוֹדֵם שֶׁהוֹסִיפוּ מֵאֲתִים וְכמ"ש הַרְדָּב"ז ו"ל דְאָפָּי הַעֲצִים שֶׁל הִיתָר נֶאֱסָרִין תְּכַף בְּהַשְּׂרָשָׁה א"כ גַּם הַעֲנָבִים שֶׁגָּדְלוּ אַח"כ יֶאֱסָרוּ מִשׁוּם דְּגִדְלוּן מִתּוֹךְ אִסּוּר דְּהָא ע"כ מִינְרֵי דְכֻשְׁזוֹרַע עֲדִינָן לֹא בִישְׁלוֹ הַעֲנָבִים כֹּל צָרְכָן דְּעֵנְבִים שֶׁבִישְׁלוֹ כֹּל צָרְכָן בְּלֵא"ה אֵין נֶאֱסָרִין כְּדֶאֱמְרִינָן בפ"ז מ"ז א"כ מָה שֶׁנִּתְּוֹסַף אַח"כ אִם שֶׁהוּא שֶׁל הַפְּקָר יֶאֱסָר מִשׁוּם דְּגִדְלוּן מִתּוֹךְ אִסּוּר וְכִדְאֶמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי (פ"ה ה"ו) בְּסִיפָּה ע"ג זְרַעִים דָּאִם זָרַע בְּאִסּוּר וְקוֹדֵם שֶׁנַּעֲשָׂה דָּגוּן הַעֲבִיר הַסְּכָף הַקֹּשֵׁין אִסּוּרִין וְהַדָּגוּן מוֹתֵר וּמִקְשִׁינָן עַלָּה גִדְלוּ מִתּוֹךְ אִסּוּר וְאֵת אֲמֵרַת הַדָּגוּן מוֹתֵר ע"ש דְאָפָּי שֶׁהַדָּגוּן אֵינוֹ גָּדַל בְּכֶרֶם מ"מ כִּינּוּ שֶׁבֵּא מִן הַקֹּשֵׁין הָאִסּוּרִין נֶאֱסָר בְּשִׁבְלֵי זֶה וְה"נ הַעֲנָבִים גִּדְלוּ מִן הַעֲצִים הָאִסּוּרִים וּלְפָנֵינוּ דְאֵין הַעֲצִים נֶאֱסָרִין רַק מִשׁוּם טָפֵל לְהַפְרֵי א"כ הֵכָא שְׂאִין הַפְרֵי נֶאֱסָר דְאֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבַר שֵׁא"ש גַּם הַעֲצִים אֵין נֶאֱסָרִין: הִנֵּה בְּהֵיא בְּאֶחָד שֶׁזָּרַע כְּרָמוֹ בְּשִׁבְעֵית כְּתֵב בַּפֶּה"מ וְיִדוּעַ שֶׁכֹּל הָאֲרָצוֹת בְּשְׁעַת הַשְּׂמִטָּה הַפְּקָר הֵם וְאֵין לְאָדָם קִנְיָן גָּמוּר בְּהֵם וּמִפְּנֵי זֶה נַעֲשָׂה כְּרָמוֹ בְּשְׁעַת הַשְּׂמִטָּה כְּמִי שְׂאִינָה שְׁלוֹ ע"ש וְנִרְאֶה מְדַבְּרֵי דְקֵאִי עַל הַכֶּרֶם עֲצָמוֹ וְלֹא עַל הַפְּרִיּוֹת דְאֵילוֹ הַפְּרִיּוֹת הֵם הַפְּקָר גָּמוּר וְאִיךָ כְּתֵב וְאֵין לְאָדָם קִנְיָן גָּמוּר בְּהֵם אֲלֵא עַל הַכֶּרֶם עֲצָמוֹ קֵאִי שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ לְגַמְרֵי וְכִדְאֶמְרִינָן (בְּנִדְרִים מ"ב) בַּמ"ש פִּירֵי דְהַפְּקִירָא אֲרַעָא נְמִי רַחֲמָנָא אֶפְקֵרֵיהּ ע"ש וְאֵין זֶה רַק בְּשְׁעַת לְקִיטַת הַפְּרִיּוֹת דְכַתֵּב הַרְמַב"ן ו"ל פ' בְּהַר דְּמִן הַתּוֹרָה שְׁלֵא יְהֵא אָדָם שׁוֹמֵר שְׂדֵהוּ וְנוֹעַל בְּפָנֵי עֲנִיִים בְּשִׁבְעֵית וְאֶפְּלוּ רוּצָה לְהַפְּקִיר אוֹתָן בְּשְׁעַת לְקִיטָה אֲלֵא יְהֵא הַשְּׂדֵה כֹּל הַשְּׂנֵה מְזוּמָן וּמִן הַפְּקָר לְעֲנִיִים וְהִבִּיא לְזֶה מִן הַמְּכִילְתָא ע"ש וס"ל לְהַרְמַב"ם ו"ל דְשֵׁם אִסּוּר כֹּה"כ צָרִיךְ לְחוֹל עַל הַכֶּרֶם עֲצָמוֹ וְכֹל שְׂאִי"ל קִנְיָן גָּמוּר בְּהַכֶּרֶם אֵינוֹ נֶאֱסָר וְא"כ ל"ק דְּהַגְּפָנִים עֲצָמָן יֶאֱסָרוּ שֶׁהֵן שְׁלוֹ דְהֵכָא הַטַּעַם לְפִי שֶׁהַכֶּרֶם עֲצָמוֹ אֵי"ל קִנְיָן גָּמוּר בְּשִׁבְעֵית וְעוֹד דְּהַגְּפָנִים עֲצָמָן הֵן הַפְּקָר לְעֵלוֹת בְּהֵן לְלִקְוֹט הַפְּרִיּוֹת וְכִמוֹ דְאֶמְרִינָן אֲרַעָא נְמִי רַחֲמָנָא אֶפְקֵרֵיהּ לְלִקִּיטַת הַפְּרִיּוֹת וְא"י לְאִסְרוֹן בְּהִנָּאָה וְהִנֵּה לְפ"ז אִם הוֹסִיפוּ הַגְּפָנִים מֵאֲתִים ג"כ אֵין נֶאֱסָרִין אִיךָ אֵין כֹּן שִׁיטַת הַר"ש ו"ל שֵׁם ע"ש: אֶמְרִינָן בִּירוּשְׁלַמִי וְהִבִּיא אוֹ הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ד מֵהַל' שְׂמִטָּה ה"ד) גְּבִי סְפִיחֵי שְׁבִיעִית דְּסְפִיחֵין הַעוֹלִין בְּשִׂדָּה בּוֹר וּבְשִׂדָּה נִיר וּבְשִׂדָּה כְּרָם לֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶן לְפִי שְׂאִין אָדָם זוֹרַע מְקוּמוֹת אֵלוֹ שְׂדֵה נִיר אֵין אָדָם נִפְנָה לְשֵׁם כּו' וּשְׂדֵה כְּרָם אֵינוֹ אוֹסֵר

פרמו כו' ע"ש וקשה אמאי הוא אוסר פרמו הא אמרינן דהזורע פרמו בשביעית אינו נאסר דאין אדם אוסר דשא"ש וכן פסק הרמב"ם ו"ל בעצמו פ"המהל' פלאים ה"ח.

והנה להר"ש ו"ל דבזורע פרמו בשביעית דאם הזמורות הוסיפו מאתים נאסרין שפיר אבל הר"ש ו"ל שם מ"ז כתב בחד לישנא דזה דאף העצים נאסרין בכה"כ הוא רק בזורע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד אבל אם היה פרם וזרע אח"כ לא אסר הפתוב אלא מלאה ותבואת הפרם ודעת הגר"א ו"ל דהעצים לעולם אין נאסרין בכה"כ ויש לעיין ספיקין העולין בשדה פרם אמאי מותרין: כתב הרדב"ז ו"ל שם דאם לא הגיעו הענבים לפול הלכן אין העצים נאסרין וזה דאמרינן בספרי א"ל אלא פרם שעושה פירות שאין עושה פירות מנין ת"ל פרם כו' היינו דכרם שאינו עושה פירות כלל אתרבאי אבל פרם הראוי לעשות פירות לא אתרבאי ומש"ה בעינו שגייעו לפול הלכן ע"ש ונראה דא"א לפרש דזה דאתרבאי היינו מין פרם שאינו עושה פירות דבמס' תמיד גבי כל העצים פשרים למערכה כו' מוכח דלא משפחת לה גפן שאינו עושה פירות ודברי הרמב"ם ו"ל פ"ה הט"ז צ"ע ע"ש וצ"ל דהיינו נטיעות שעדיין לא הגיעו לעשות פירות וזה אתרבאי דמקדשין אעפ"י שאין עושין פירות: הנה שיטת השנו"א (פ"ז מ"ז) דהענבים אין מתקדשין אלא כפול הלכן אבל מקדשין הזרעים אפילו כשהן סמדר ואם נטע גפן עם פירות כשהן סמדר אצל התבואה כשהשריש מקדש אחרים אבל כשעדיין לא הוציא כלל בנדאי הוי כעץ בעלמא ואינו אוסר וכתב עוד שם דזה דאמרינן קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן הוא רק אליבא דר' יאשיה דבעינו במפולת יד לא משפחת לה בשאר זרעים דהא תבואה משביעית אינה מתקדשת וכשנטע אילן ותבואה במפולת יד בנדאי התבואה נגמרת קודם שיעשה אילן סמדר והגפן קודם שנעשה סמדר בנדאי אינו מקדש ולא אשכחן אלא בקנבוס ולוף שהן עושין לג' שנים ולכך לר' יאשיה לבד קנבוס ולוף הוי דאורייתא ע"ש ומוכח מדבריו דאף בזורע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ג"כ אין אוסרין עד שיעשו סמדר.

והנה יש לעיין איך יכריע הספרי דאמרינן א"ל אלא פרם שעושה פירות שאינו עושה פירות מנין ת"ל פרם הא להגר"א ו"ל גפן שאינו עושה פירות הוא כעץ ואפילו גפן שעדיין לא הגיע לעשות פירות אינו אוסר וכל פירושי הר"ש ו"ל (פ"ז מ"ז) על הספרי חזק דהיינו לאסור הזרעים אוסר אפילו אינו עושה פירות א"נ דמייירי בזורע מעיקרא חטה ושעורה וחרצן ע"ש להגר"א ו"ל א"א לפרש כן דהא ס"ל דאף לאסור אחרים ואף בזורע מעיקרא חטה ושעורה וחרצן ג"כ בעינו עכ"פ סמדר וצ"ע: עוד כתב השנו"א שם דזה דאמרינן דתבואה מתקדשת בהשרשה היינו לעצמה אבל מקדשת הגפנים אף קודם השרשה ע"ש ונראה טעם הדבר דזריעה מקרי אף קודם השרשה שגרי פתב החינוך מצוה תקמ"ח דלוקה אף קודם השרשה א"כ ע"כ איכא פלאים אף קודם השרשה אף העיקר שגדל בהיתר ואמרינן דכה"כ עיקרו נאסר בעינו השרשה אבל גפנים שנאסרין מכאן ולהבא ע"י הוספת מאתים תכף משזרע ונעשה פלאים אוסר וזה שכתב השנו"א דאם נטע גפן עם פירות כשהן סמדר אצל התבואה כשהשריש מקדש אחרים אבל קודם ששהשריש לא צ"ל נהי דאף קודם דאשרוש חשיב זריעה בתבואה אבל נטיעה באילן קודם דאשרוש לא חשיב נטיעה א"נ פיון דע"י נטיעה צריף לחול שם פרם כ"ז דלא אשרוש אין שם פרם עליו משא"כ בזורע תבואה ולא אשרוש דל"ש זה ולפ"ז אף ללקות אינו לוקה בנוטע גפן קודם דאשרוש: הנה אי הקשין והעצים נאסרין בכה"כ שיטת הגר"א ו"ל בשנו"א ובי"ד רצ"ו סק"י דאין נאסרין חוץ מהקשין של תלתן ומשום שטעם עצו ופריו שנה ובי"ד רצ"ו סק"י שם הביא ראיה מהא

דאָמרינו מי שְׁהיוּ לוֹ חֲבִילֵי תַלְתָּן שֶׁל כה"כ יִדְלָקוּ וְאִם אֵינָם מ"ש חֲבִילֵי תַלְתָּן דְּנִקְט אֶלָּא דִּנְקָא תַלְתָּן שְׁטַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְׁוֶה נְאָסֵר ע"ש.

וְהִנֵּה י"ל דְּזֶה דְּנִקְט חֲבִילֵי תַלְתָּן הוּא מְשׁוּם סִיפָא דְאֵם גַּתְעָרְבוּ בְאַחֲרוֹת כּו' פְּנִלָן יִדְלָקוּ וְדִנְקָא חֲבִילֵי תַלְתָּן שֶׁהוּא דְבָר שְׁבַמְנִי. עוֹד הֵבִיא רֵאשִׁי מִדְּאָמְרִינוּ בְּפִסְחִים זֹאת אוֹמֶרֶת כה"כ עֵינְקָרָן נְאָסֵר וְאִם אֵינָם דֶּהֱקָשִׁין נְאָסֵרִין לֹא גָרַע עֵינְקָרָן מִהִקְשָׁא וְהַעֲצִים ע"ש וְיֵשׁ לַעֲיִין הָא הִקְשָׁא וְהַעֲצִים גְּדֻלוֹ בְּאִסּוּר אֲבָל עֵינְקָרָן שְׁגָדַל בְּהִיתָר לֹא שְׁמַעֲיִנוּ מִיָּנֶה: וְהִנֵּה לְהַגֵּר"א ו"ל דְּאִין הַעֲצִים וְהַקְשָׁא נְאָסֵרִין חוּץ מִעֲצֵי תַלְתָּן לְפִי שְׁטַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְׁוֶה יֵשׁ לַעֲיִין מִהִתּוֹסְפָתָא דְּמִקְצָתָן נַעֲשׂוּ כְּפּוֹל הַלְבָן וּמִקְצָתָן לֹא נַעֲשׂוּ אֶת שְׁנַעֲשׂוּ נִתְקַדֵּשׁ וְאֵת שְׁלֹא נַעֲשׂוּ מִתְרִין הָא פִּינּוּ דְּמִקְצָתָן נַעֲשׂוּ כְּפּוֹל הַלְבָן הָרִי אִיכָּא פְּרָם וְאוֹתָן שֶׁהִגִּיעוּ לְכּוֹל הַלְבָן נְאָסֵרִין א"כ אֲמַאי לֹא נְאָסֵרוּ עֲמָהּ אַף אוֹתָן שְׁלֹא הִגִּיעוּ מִי גְרִיעֵי מִעֲצֵי תַלְתָּן דְּנְאָסֵרִין אַף שֶׁהֵן רַק עֲצִים מְשׁוּם דְּטַעְמָן כְּטַעַם הַפְּרִי הָא אוֹתָן עֲנָבִים שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְכּוֹל הַלְבָן הָרִי טַעְמָן פְּאוֹתָן שֶׁהִגִּיעוּ לְכּוֹל הַלְבָן א"כ הִנֵּה עֲנָבִים שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְכּוֹל הַלְבָן מִי גְרִיעֵי מִעֲצִים וּא"ל לומר לְהַגֵּר"א ו"ל מ"ש לַעֲיִל דְּזֶה דֶּהֱעֲצִים נְאָסֵרִין הוּא מְשׁוּם טְפִלָּה לְהַפְּרִיּוֹת שְׁעָלִיהֶן דֹּא"כ ל"ל טַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְׁוֶה וְאִפְשָׁר דְּזֶה דְּטַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְׁוֶה מִהֲנִי רַק בְּזַרְעִים אֲבָל לֹא בְּתַבּוּאֵת הַפְּרָם אַף יֵשׁ לַעֲיִין בְּטַעַם הַדְּבָר: אָמְרִינוּ דֶּהֱזוֹרַע פְּרָמוּ בְּשַׁבִּיעִית אֵינּוּ נְאָסֵר לְפִי שֶׁא"א אוֹסֵר דְּבָר שֶׁא"ש הִנֵּה לְפ"ז יֵשׁ לַעֲיִין בְּכָל פְּלֵאֵי הַפְּרָם לֹא יִאָּסְרוּ הָעוֹלְלוֹת דֶּהֱוִי ג"כ דְּבָר שְׁאֵינּוּ שְׁלוֹ דֶּהֱא אָמְרִינוּ (ספ"ז דְּפָאָה) הַמְּקַדֵּישׁ אֶת פְּרָמוּ מִשְׁנוֹדְעוּ הָעוֹלְלוֹת הָעוֹלְלוֹת לַעֲנָבִים וְאָמְרִינוּ בְּתוֹסְפָתָא לְפִי שֶׁא"א מְקַדֵּישׁ דְּבָר שְׁאֵינּוּ שְׁלוֹ וְכִינּוּ דְּאִין הָעֲנָבִים נְאָסֵרִין עַד שְׁיַעֲשׂוּ כְּפּוֹל הַלְבָן א"כ כְּבָר נוֹדְעוּ הָעוֹלְלוֹת: כְּתַב הַרְמְב"ם ו"ל (פ"ה ה"ד) פְּרָם שְׁלֹא הִגִּיעוּ עֲנָבִיו לְהִיּוֹת כְּפּוֹל הַלְבָן אֶלָּא עֲדִינּוּ הֵן בְּנוֹסֵר וְזַרְע בְּתוֹכּוֹ יִרַק אוֹ תְּבוּאָה וְהַשְּׂרִישׁוּ ה"ז לֹא קִדְשׁוּ וְאֵעִפ"כ קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסֵרִין הַזַּרְע אֲבָל הַבְּנוֹסֵר מִתְּרַן וְכַתְּבִי בְּפִי הַרְדְּב"ז ו"ל שֶׁהוּא מִהֵיא דְּמִנְחוֹת בְּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁזַרְע פְּרָמוּ ש"ח סְמִדָּר דֶּהֱתִירוּ אֶת הַגְּפָנִים וְאָסְרוּ אֶת הַזַּרְעִים מְשׁוּם קִנְס וס"ל לְהַרְמְב"ם ו"ל דְּמַש"ה נִקְט סְמִדָּר לְאִשְׁמַעֲיָנוּ דְּמַש"ה לֹא אָסְרוּ הַגְּפָנִים פִּינּוּ שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְכּוֹל הַלְבָן ע"ש.

וְהִנֵּה זֶה דְּלֹא פִי הַרְמְב"ם ו"ל כְּפִשׁוּטוֹ דְּלֹא אָסְרוּ הַגְּפָנִים לְפִי שְׁאֵינָם שְׁלוֹ וְהַזַּרְעִים אָסְרוּ שֶׁהוּא זַרְע אוֹתָם וְשִׁינְיָה קִנְסָא וְהֵאִי דְּעַבְדֵי אִיסוּרָא קִנְסוּהוּ רַבְּנָן וְהֵאִי דְּלֹא עֲבִידֵי אִיסוּרָא לֹא קִנְסוּהוּ רַבְּנָן וְכַמָּה שְׁפִי רַש"י ו"ל גְּרָאָה מְשׁוּם דֶּהֱרַמְב"ם ו"ל לְטַעְמָיָה שְׁפָתָב בַּה"ט הָרוּאָה פְּלֵאִים בְּכָרָם חֲבָרוּ וְקִיָּמָן ה"ז הָרוּאָה אָסוּר בְּהִנְיָתוֹ וְכָל אֶדָם מִתְרִין בְּהֵם ע"ש א"כ הַזַּרְע פְּרָמוּ ש"ח לֹא גָרַע מְרוּאָה פְּלֵאִים בְּכָרָם ש"ח וְקִיָּמָן א"כ לַעֲצָמוּ אָסוּרִין בְּהִנְאָה בֵּין הַגְּפָנִים וּבֵין הַזַּרְעִים א"כ מִה שִׁינְיָה לְמִקְנָסִיָּה יוֹתֵר וְאֲמַאי אָמְרִינוּ דֶּהֱתִירוּ הַגְּפָנִים וְאָסְרוּ הַזַּרְעִים מְשׁוּם קִנְסָא וְאִי דְּאָסְרוּ הַזַּרְעִים לְכָל הָעוֹלָם אֵין זֶה שִׁינְיָה לְקִנְסֵי דְּבִלְא"ה אָסוּרִין לוֹ כְּמוֹ הַגְּפָנִים וְלָכֵן פִּי דֶּהֱהִיתָר שְׁלֵם הַגְּפָנִים הִנֵּה מְשׁוּם דְּלֹא הִגִּיעוּ לְכּוֹל הַלְבָן וּבְדִין שְׁלֹא יִאָּסְרוּ לֹא הַגְּפָנִים וְלֹא הַזַּרְעִים רַק קִנְסוּהוּ שְׁיִאָּסְרוּ הַזַּרְעִים: אָמְרִינוּ (פ"ז מ"ה) הַמְּסַפֵּה גְּפָנוּ ע"ג תְּבוּאָתוֹ ש"ח ה"ז קִדְשׁ וְחִיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ ר"י ור"ש אוֹמְרִים אֵין אֶדָם אוֹסֵר דְּבָר שֶׁא"ש וְהֵבִיא שֵׁם הַר"ש ו"ל מִהִירוּשַׁלַּיִם אָמַר ר' יוֹחָנָן הַכֵּל מוֹדִים בְּעֲנָבִים שֶׁהֵן אָסוּרוֹת א"ל ר"א מִה הָאוֹסֵר אֵינּוּ נְאָסֵר שְׁאֵינּוּ אוֹסֵר נְאָסֵר וְאָמְרִינוּ מִה פְּלִיגִין בְּמִסְפָּה גְּפָנוּ ע"ג תְּבוּאָתוֹ ש"ח אֲבָל הַמְּסַפֵּה גְּפָנוּ ש"ח ע"ג תְּבוּאָתוֹ כ"ע מוֹדוֹ שֶׁהָאוֹסֵר נְאָסֵר הִינּוּ דֶּהֱגְפָנִים נְאָסֵרִין וְכַתְּבִי הַר"ש ו"ל הַטַּעַם דֶּהֱכָא מוֹדִים שֶׁהַגְּפָנִים נְאָסֵרִין אֵעִפ"י שֶׁהֵן שְׁלֵם חֲבָרוּ מְשׁוּם שְׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה בְּגִפְן ש"ח שְׁסִיפְכוֹל"ש א"א אוֹסֵר דְּבָר שֶׁא"ש פִּינּוּ שְׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה הִינּוּ דֶּהֱכָא נְאָסֵרִין שְׁתִּיָּהּ הַגְּפָן וְהַתְּבוּאָה הַגְּפָן לְפִי שְׁעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֵׂה וְהַתְּבוּאָה לְפִי שֶׁהִיא שְׁלוֹ.

אמרנו שם תו בירושלמי המספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו ש"ח נשמע מן הדא אמר ר' יוסי מעשה באחד שזרע פרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר"ע ואמר אין אדם אוסר דבר שא"ש הרי אין הגפן שלו ואין התבואה שלו ע"ש והחילוק בין מספד גפנו של חברו ע"ג תבואתו דנאסר ומספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו ש"ח דאמרנו דאינו נאסר ע"כ משום דבמספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו דעבד מעשה בגפן חברו והתבואה דלא עבד בה מעשה היא שלו ובשלו א"צ מעשה ושניהם נאסרין אבל מספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו ש"ח נהי דבהגפן עשה מעשה אף בהתבואה לא עשה והתבואה אינה שלו.

והנה כתב שם הר"ש ז"ל דזה דאמרנו בזרע פרמו בשביעית דאינו נאסר משום דא"א אוסר דבר שא"ש רק הענבים לא נאסרו אבל גפנים שהוסיפו מאתים אסורים שאין המזמורות הפקר ע"ש ויש לעיין א"כ אמאי אין נאסרת התבואה נהי דהתבואה אינה שלו מ"מ בהתבואה עשה מעשה שזרעה וכיון דהגפנים עצמן הו' שלו ואם הוסיפו מאתים נאסרין א"כ התבואה אמאי אינה נאסרת הא הוי כמספד גפנו של חברו ע"ג תבואתו שאחת שלו ובשל חברו עשה מעשה דנאסר ולאסור התבואה א"צ לענבים כלל דאפילו אין שם ענבים דהגפנים עצמן אוסרין התבואה לפי חד פי' הר"ש ז"ל על הספרי בפ"ז מ"ז וכיון דהגפנים שלו ובהתבואה עשה מעשה הוי כמספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו ואמאי מדמינן לה בירושלמי ההיא דזרע פרמו בשביעית למספד גפנו של חברו ע"ג תבואתו של חברו ואפשר דהזריעה לא חשיב מעשה דהוי מעשה רק בעיקרו שנאסר אבל הגידולין כיון דהוי דבר שזרעו פלה לא חשיב מעשה לדידהו.

עוד יש לדון בדברי הירושלמי דבמספד גפנו ע"ג תבואתו ש"ח פליגי ר"י ור"א אם הגפן שלו נאסר אי אמרנו ק"ו האוסר אינו נאסר כו' או לא תלוי זה בזה ובמספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו ש"ח אמרנו דאין נאסרין כלל לפי שאין שלו וליכא פלוגתא בזה ואמאי אינו נאסר הגפן הרי עשה בו מעשה ונהי התבואה לא עשה בה מעשה ואינה נאסרת אבל הגפן לר"י דלי"ל ק"ו האוסר אינו נאסר כו' אמאי אינו נאסר ונראה דרק במספד גפנו ע"ג תבואתו ש"ח פליגי ר"י ור"א וס"ל לר"י דאינו תלוי זה בזה ואף דהתבואה שהיא ש"ח אינה נאסרת אבל הגפן שלו נאסר אבל במספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו ש"ח דהגפן ג"כ אינו שלו ורק בעשה מעשה יכול לאסור דבר שאינו שלו לזה בעינן שיעשה מעשה בכל דבר הנאסר שאינו שלו אבל מעשה במקצת לא מהני וכיון דבהתבואה לא עשה מעשה אף הגפן אינו נאסר הנה הרמב"ם ז"ל פסק (פ"ה ה"ח) דמספד גפנו של חברו ע"ג תבואתו דרק התבואה נאסרת ולא הגפן ע"ש ודלא כהר"ש ז"ל דאף הגפן של חברו נאסר לפי שעשה בו מעשה ונראה דהרמב"ם ז"ל לשיטתיה דפסק (רפ"ח מהל' עפ"ה) כמ"ד דא"א אוסר דבר שא"ש אפילו ע"י מעשה ומש"ה הגפן אינו נאסר מיהו כפ"ב מהל' שחיטה הכ"א פתב הרמב"ם ז"ל דזה בשחט לעפ"ה דא"א דבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה הוא משום דלצעוריה קא מכונן ויש לעיין אי שייך זה בכלאים ואפשר דשייך כיון דבעינן בכלאים דניחא ליה בזריעת פלאים כמ"ש תוס' ב"ק (ק') וכיון דאינו מתכונן רק לצעורי אינו פלאים מיהו בזה יש לעיין דהרמב"ם ז"ל כתב שם דאם יש לישאל השוחט לעפ"ה שנתפות נאסר ע"ש אלמא דס"ל דכל ש"ל שנתפות ל"ש לצעוריה קא מכונן [ולא פהתוס' חולין (מ"א ע"א) ד"ה בישאל אלא פרש"י ז"ל שם] א"כ ה"א במספד גפנו ש"ח ע"ג תבואתו הרי י"ל בו שנתפות שהרי תבואתו ג"כ נאסרת והכלאים שהוא.

עושה הוא על התבואה כמו על הגפן ואמאי אינו נאסר וצ"ע: אמרינו בעירובין (צ"ב) גפנים בגדולה אסור לזרוע את הקטנה ואם זרע זרעים אסורין גפנים מותרין גפנים בקטנה מותר לזרוע את הגדולה וכתב רש"י ז"ל משום דלגבי גדולה פתחא הוא וכל פתח כמחיצה הוא ומש"ה מותר לזרוע את הגדולה וכשיגדלו הזרעים אע"ג דדיורי גדולה בקטנה אין אסורין את הגפנים וכהיא דמנחות באחד שזרע פרמו ש"ח סמדר ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים מ"ט קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן הך דלא עבד אסורא לא קנסוהו רבנן ה"נ הואיל וכשזרע את הגדולה בהיתר זרעה אפילו שתיקן שלו ליכא למקנסיה וכתבו התוס' דלרש"י ז"ל צ"ל דמיירי הכא בשאר זרעים ע"ש ונראה דהכא מצי מיירי אף בתבואה דאורייתא דאי גפנים בגדולה וזרע את הקטנה אמרינו דהזרעים אסורין והגפנים מותרין וקשה הא קי"ל כר"א דאמרינו ק"ו האוסר אינו נאסר כו' ולא דוקא באחד שלו ואחד ש"ח אמרינו האי ק"ו רק לעולם כל ששאחד מותר מאיזה טעם שיהיה גם השני מותר דהא בירושלמי אמרינו האי ק"ו דהאוסר אינו נאסר כו' אף במעביר ה' טעמי ציין נקובים תחת גפן אחת [עיי' בר"ש ז"ל פ"ז ה"ח] וע"כ צ"ל כמ"ש הר"ש ז"ל (פ"ז מ"ה) דר"א ור"י אי אמרינו האוסר אינו נאסר כו' פליגי רק לענין דאורייתא אבל מדרבנן קנסוהו אף בשאר זרעים דרבנן וכ"ש בתבואה דאורייתא ע"ש א"כ שפיר מצי איירי הדין דעירובין בתבואה דאורייתא והוי רק משום קנסא פנין דהאוסר אינו נאסר וא"כ בגפנים בקטנה וזרע את הגדולה דאי אפשר להתבואה ליאסר לפי שהיא בגדולה וכמו בגפנים בגדולה דאין הגפנים נאסרין א"כ ה"נ הגפנים אין נאסרין מדינא משום ק"ו דהאוסר אינו נאסר וכמו במספד גפנו ע"ג תבואתו ש"ח דס"ל לר"א דאין הגפן נאסר משום דהתבואה אינה נאסרת ומשום קנסא ל"ש הכא פנין דבהיתר זרע כמ"ש רש"י ז"ל: כתב השנו"א ספ"ז על הירושלמי דהמעביר ה' עציצים נקובים תחת גפן אחד והיינו בזא"ז דהגפן הוסיף מאתים ולא התבואה דתלוי בפלוגתא דר"י ור"א האוסר אינו נאסר שאינו אוסר נאסר דהאוסר היינו התבואה אינו נאסר משום דלא הוסיף מאתים בכל עציץ ע"ש.

והנה בזה הגר"א ז"ל לטעמיה שכתב גבי המספד גפנו דהתבואה הוא האוסר ע"ש. והנה עמ"ש דאם התבואה לא הוסיפה מאתים רק הגפנים גם הגפנים אין נאסרין משום דהאוסר אינו נאסר יש לעיין דהא בתבואה שבישלה כל צרכה הביא השנו"א בעצמו מהירושלמי דרק אינה מתקדשת אבל מקדשת הגפנים ע"ש ותבואה שבישלה כל צרכה אינה מוספת מאתים ובכ"ז הגפנים שוהוסיפו נאסרין ואמאי נימא האוסר אינו נאסר כו' דכ"ש הוא דאם אין התבואה ראויה להוספת מאתים דשייף לומר האי ק"ו: הקשו התוס' יבמות פ"ג במספד גפנו ע"ג תבואתו ש"ח דר"י ור"ש אומרים אין אדם אוסר דבר שא"ש מההיא דמנחות במעשה בא' שזרע פרמו ש"ח סמדר ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים ואמרינו שם הטעם משום דקנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן להאי דעביד אסורא קנסוהו רבנן ומפלל דבתבואה דאורייתא הוי נאסרין אף הגפנים ותי' דהיא דמנחות אתיא דלא כר"י ור"ש והקשו אמאי לא מוקמינן התם כר"י ור"ש ואף בתבואה דאורייתא פן ותי' דלר"י ור"ש פנין דאין א"א דבר שא"ש אף הזרעים אין נאסרין דאין כאן פלאים ע"ש והנה זה תלוי בפלוגתא דר"י ור"א בירושלמי במספד גפנו ע"ג תבואתו ש"ח לר"י ור"ש דאין אדם אוסר דבר שא"ש אם הגפנים נאסרין ולר"י דאמר התם הפל מודים דהגפנים נאסרין ע"כ לא אמרינו דאין כאן פלאים כלל הנה אמרינו בירושלמי פלאים (פ"ב ה"ה) דמותר לסמוך זרעים לשל חברו דכשם שא"א דבר שא"ש ה"נ אין אדם חובש דבר שא"ש דבמה שזה זורע שזוהו א"י לאסור על חברו מזרוע בשזוהו מה שירצה.

והנה הראב"ד ז"ל (פ"ג הט"ז) כתב לר"ש דא"א מקדיש דבר שא"ש בכרם ה"נ א"א חובש דבר שא"ש בנרעים ומש"ה מותר לסמוך נרעים לשל חברו ע"ש ונראה מדבריו שם דבכרם ליכא הדין דא"א חובש דבר שא"ש ע"ש, אף בירושלמי (פ"ד ה"ה) מיייתנון זה אף לכה"כ דכשם שא"א אוסר דבר שא"ש פה אינו חובש דבר שא"ש ע"ש א"כ לר"ש פמו בכלאי נרעים ה"נ בכה"כ מותר לסמוך לשל חברו דמה שנטע זה גפניו א"י לאסור על זה מלזרוע שדהו וזה דאמר ר"י בירושלמי במספד גפנו כו' הפל מודים שהענבים אסורות דלי"ל ק"ו דמה האוסר אינו נאסר כו' נראה דמספד גפנו שאני דל"ש א"א חובש דבר שא"ש דמספד גפנו ע"ג תבואתו ש"ח הכניס הגפנים לרשות התבואה של חברו וסיפד עליהן ולזה אג"ל רשות ול"ש א"א חובש דבר שא"ש שהרי הוא שלו ש"ל רשות שלא יספד חברו גפנו ע"ג תבואתו אבל לסמוך למ"ד א"א אוסר דבר שא"ש אף לכתחילה מותר משום דא"א חובש דשא"ש.

והנה בההיא דמחיצת הפרם שנופצה כו' דאמרינו נתייאש הימנו ולא גדרה ה"ז קידוש כו' לר"י ור"ש לא רק דאינו נאסר אלא דא"צ גדר כלל בין שלו לשל חברו: בכה"כ אי בעינו שיגדלו הגפנים והנרעים יחד נראה דא"צ דהא אמרינו תבואה שייבשה כל צרפה אינה מתקדשת ואמרינו בירושלמי אבל מקדשת אחרים ואף דאין התבואה גדילה עם תבואת הפרם מ"מ מקדשות אותן ובאוסור פלאי נרעים יש לחקור אי בעינו דוקא שיגדלו ב' המינים יחד אי אוסר לזרוע חטים בצד שעורים שנגמר גידולן הנה כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ב הי"ב) שדה שהיתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרין בארץ אעפ"י שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים לא יהיה זרע באותה שדה מין אחר עד שיעקור העיקרין וכתב הראב"ד ז"ל זו לא מצאתי כו' אבל במשנה אמרו שדה שהיתה זרועה קנבוס ולוף לא יהיה זרע ובא ע"ג שאין עושין אלא לג' שנים וזה הענין אינו מדבר בזרוע וקציר אלא בשזרעו ולא צמחו שלא יחשוב עליהן שהתליעו אלא פעמים שהן שוהין זמן גדול תחת הארץ משנה לשנה ומצמיחים ע"ש.

והנה מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דאף שאין ב' המינים גדילין כאחד ג"כ אוסר שהרי כאן העיקרין יצמחו אלא לאחר כמה שנים ומ"מ אוסר להביא זרע עתה ולהראב"ד ז"ל דנראה דפליג על הרמב"ם ז"ל אפשר דס"ל דכה"ג פינון שאין גדילין כאחד אין כאן אוסור פלאים וכ"כ להדיא בשנו"א דאם אין עושות רק אחר ג' שנים מותר קודם לזרוע על גביהן ע"ש אף אפשר דהתם.

מותר מטעם אחר משום דבכלאים הקפידא רק על הערבוב למעלה ומה שהשרשים מתפשטין למטה זה בתוך זה לא איכפת לן כמ"ש רש"י ז"ל בשבת (פ"ד) וכינון דקנבוס ולוף אין מצמיחים יחד עם הזרע שזרע ליכא ערבוב למעלה אבל לסמוך חטים אצל שעורים שנגמרו כל צרכן אפשר דאוסר דלא בעינו שיגדלו יחד ולהרמב"ם ז"ל שכתב בשדה שהיתה זרועה וקצרה ונשארו העיקרין בארץ אעפ"י שאין מוציאין צמח אלא לאחר כמה שנים לא יהיה זרע באותה שדה מין אחר עד שיעקור העיקרין י"ל דס"ל דלעולם בעינו שיהיו גדילין כאחד וזה דאוסר הוא דהרמב"ם ז"ל ס"ל דאם זרע מין אחד וקצרו ואח"כ זרע מין אחר צריך להפוך משום דחיישינו לספיתין כמ"ש הרדב"ז ז"ל שם א"כ נהי דאין צומחים אלא לאחר כמה שנים מ"מ הזרע שזרע עתה הספיתין שלהם וספיתין ויגדלו עם אותן העיקרין שנגמרו בארץ: יש לחקור הזומר את פרמו בכה"כ אי חייב פינון דזומר תולדה דזרע דהמנפש בכלאים לוקה משום זרע כמ"ש רש"י ז"ל בע"ז (ס"ד) היינו דבכלאים חייב ג"כ על התולדות וא"כ זומר נמי תולדה דזרע אף יש לחלק דלפמ"ש התוס' עירובין (צ"ב) דהאוסור הוא על הזרעה בפרם דעל שם פרם קפיד רחמנא אבל

לא על נטיעת הגפנים בשדה דלא כתיב שדף לא תטע פרום ע"ש והנה זה דאסור לטע גפנים אצל תבואה אע"ג דהאיסור הוא הנריעה בפרם הוא משום דע"י נטיעתו עושה מקום הנרע לפרם ונמצא שהנרעים זרועים עתה בפרם וזהו האיסור אבל הזמר את הגפנים נהי דזמר תולדה דנוטע מ"מ שם פרם הנה אף קודם שזמר וא"כ אינו עושה בהנרעים פלום שאף קודם הו זרועים בפרם ומה שעושה ע"י הזמר נטיעה בגפנים שהיא תולדה דנוטע על נטיעה ליפא שום איסור אבל המנפש שהיא בהנרעים הו כזרע פלאים וחיוב: ח) אמרינו בעירוובין (צ"ב) בחצר גדולה שנפרצה לקטנה דדיורי גדולה בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה וכתב רש"י ו"ל דדיורי גדולה מושליו בקטנה ומושליו אותה אצלן ואין דיורי קטנה מושליו בגדולה למושכה אצלן ואמרינו כיצד גפנים בגדולה אסור לזרוע את הקטנה וכתב רש"י ו"ל דכמאן דהויה קטנה פולה בתוך גדולה ואמרינו שם אם זרע הנרעים אסורין והגפנים מותרין וכתב רש"י ו"ל דמש"ה גפנים מותרין דאין דיורי קטנה מושליו בגדולה ע"ש ונראה מזה דמה דבעלמא הנרעים נאסרין בכה"כ הוא לפי שהם במקום הגפנים והכא פינו דדיורי גדולה בקטנה הו כמו שהנרעים הם במקום הגפנים ואסורים אבל זה שהגפנים נאסרין בעלמא בכה"כ הוא לפי שהם במקום הנרעים ולא משום שהנרעים הם במקומו וכיון דאין דיורי קטנה בגדולה לא חשיבי הגפנים כאילו הן במקום הנרעים ומש"ה מותרין ואמרינו שם גפנים בקטנה מותר לזרוע את הגדולה וכתב רש"י ו"ל דלגבי גדולה פתחא וכל פתחא כמחיצה הוא ע"ש ואע"ג דדיורי גדולה בקטנה והו כמו הגפנים הו בגדולה לא איכפת לן דאיסור הנריעה הוא אם הנריעה היא במקום הגפנים ולא במה שהגפנים הו במקום הנריעה וכיון דהנריעה היא בגדולה אין הנריעה במקום הגפנים שהו בקטנה והנה בעלמא ל"ש לחלקן דאם הגפנים הו במקום הנרעים ממילא הנרעים הו במקום הגפנים רק הכא דרק רואין כאילו הו בגדולה אפשר לחלקן דחשוב רק פהגפנים אצל הנרעים ולא הנרעים אצל הגפנים ואיסור זריעת פלאים הוא משום דהנריעה היא במקום הגפנים.

עוד כתב רש"י ו"ל שם וכשיגדלו הנרעים אע"ג דדיורי גדולה בקטנה אין אוסרין את הגפנים דאמרינו במנחות מעשה באחד שזרע פרום של חברו כו' האי דלא עביד איסורא לא קנסוהו רבנו ה"נ הואיל וכשזרע את הגדולה בהיתר זרעה כו' ע"ש היינו שפדין הנה שהגפנים נאסרין וכמו דגפנים בגדולה וזרעים בקטנה דנאסרין הנרעים והגפנים מותרין הכא דהגפנים בקטנה הא הגפנים דינו ליאסר פינו דהגפנים במקום הנרעים ורק משום דבהיתר זרע וזה דהגפנים הנה דינו ליאסר רק כשיגדלו הנרעים ולא תכף כשזרע נראה מזה פינו דהאיסור של הגפנים הוא משום שהם במקום הנרעים צריכים הנרעים שיגדלו שאז הם זרעים ונראה מדברי רש"י ו"ל דאף השרשה לא מהני דאף אם השרישו הנרעים אין ראוי לזרוע הגפנים רק לאחר שיגדלו ונראה הטעם פינו דבכלאים אסור רק היכא שניכר הערבוביא וכמ"ש רש"י ו"ל (שפת פ"ד) והביא ראיה מההיא דכה"כ דזה סומך לגדר מפאן וזה סומך לגדר מפאן ואע"ג דינקי מתמאי ע"ש א"כ אפילו השרישו הנרעים כ"ז שלא גדלו אינו ניכר הערבוביא ואע"ג דאמרינו בזרע בפרם דזרוע מעיקרא דהשרשה הוא רק לזרוע הנרעים אבל אין הגפנים נאסרין אף אם הוסיפו מאתים לאחר השרשת הנרעים אלא אחר שגדלו כף נראה לזעת רש"י ו"ל וזה דהנרעים שאני לעגנו זה מהגפנים חזא דעל הנרעים גלי קרא דהנרע נאסר בהשרשה ועל הגפנים ליפא קרא ועוד דלגבי הנרע חשיב הערבוביא שלה ניכרת שהרי הערבוביא שלהם הוא הגפנים והרואה את הנרע שדנין עליה רואה שהוא בערבוביא עם הגפנים אבל הגפנים אין הערבוביא שלהם ניכרת שהרואה הגפנים אינו ניכר שהו מעורבבין כ"ז שלא גדל הנרע: הנה התוס' השיגו שם על רש"י ו"ל שפי'

דְּדִיּוּרֵי הַגְּדוּלָה מוֹשְׁלִין בַּקְטָנָה וּמוֹשְׁכִין אוֹתָהּ אֲצֵלוֹ וְהָיָה כְּמוֹ קְטָנָה בְּתוֹךְ גְּדוּלָה וּפִי' דְּהַטְעַם מִשׁוּם דְּשֵׁם גְּדוּלָה עַל הַקְטָנָה וְאִין שֵׁם קְטָנָה עַל הַגְּדוּלָה וּמִשׁ"ה גְּפָנִים בַּגְּדוּלָה אֲסוּר לְזַרְעוֹ אֵת הַקְטָנָה דְּשֵׁם פָּרֶם עַל הַקְטָנָה אֲבָל גְּפָנִים בַּקְטָנָה מְוֹתֵר לְזַרְעוֹ אֵת הַגְּדוּלָה וְאִין הַגְּפָנִים נֶאֱסָרִין אַף דְּשֵׁם שְׂדֵה עַל הַקְטָנָה דְּרַחֲמָנָא לֹא קִפִּיד עַל שֵׁם שְׂדֵה רַק עַל שֵׁם פָּרֶם ע"ש וְנִרְאֶה דְּאִיכָא נִפְקוּתָא לְדִינָא בֵּין טַעַם רִש"י ז"ל לְתוֹס' בְּכֻלָּי זְרַעִים דְּאֵם זְרַע בַּגְּדוּלָה חֲטִים לְרִש"י ז"ל אֲסוּר לְזַרְעוֹ בַּקְטָנָה שְׁעוּרִים דְּהָיָה כְּמוֹ קְטָנָה בְּתוֹךְ גְּדוּלָה א"כ מ"ל כה"כ ומ"ל פְּלָאי זְרַעִים וְלֵהתוֹס' דְּהָיָה רַק שֵׁם גְּדוּלָה עַל הַקְטָנָה דְּאִין כְּמוֹ קְטָנָה בְּתוֹךְ גְּדוּלָה רַק שְׁהַקְטָנָה נִקְרְאת פָּרֶם בְּכֻלָּי זְרַעִים ל"ש זֶה וְכִינּוּן שְׁהוּ חֲצָרוֹת נִפְרָדוֹת מְוֹתֵר לְזַרְעוֹ שֵׁם.

כְּתִב רִש"י ז"ל בְּגְפָנִים בַּגְּדוּלָה דְּאֲסוּר לְזַרְעוֹ אֵת הַקְטָנָה דְּאִפִּילוּ מְרַחֵק ד"א מִן הַגְּפָנִים שְׁאִפִּילוּ בְּתוֹךְ הַגְּדוּלָה מְוֹתֵר לְהִרְחִיק וְלְזַרְעוֹ הֵכָא אֲסוּר דְּקִמְנִי מִפְּנֵי שְׁהִיא כְּפִתְחָה שֶׁל גְּדוּלָה אֲלֵמָּא בְּתוֹךְ פְּתַח מְשֻׁנָּה לָּהּ ע"ש וְנִרְאֶה מְזֵה דְּאֵף שְׁאִין כָּל הַגְּדוּלָה נְטוּעָה גְּפָנִים וְיֵשׁ בּוֹ חֵלֶק שְׁאִינוּ פָּרֶם וּמְוֹתֵר לְזַרְעוֹ שֵׁם מ"מ בַּקְטָנָה אֲסוּר מִפְּנֵי שְׁהִיא כְּפִתְחָה שֶׁל גְּדוּלָה וְהָיָה פְּתַח אַף לְהַכְרִים.

וְהִנֵּה יֵשׁ לְחַקוֹר אִם יֵשׁ בַּגְּדוּלָה רַק גְּפָן יְחִידִית אִי מְוֹתֵר לְזַרְעוֹ בַּקְטָנָה כִּינּוּ דְּגָפָן יְחִידִי י"ל עכ"פ עֲבוּדָה ו' טְפָחִים וּקְטָנָה הִיא כְּפִתְחָה שֶׁל גְּדוּלָה וְהָיָה פְּתַח אַף לְאוֹתָן ו' טְפָחִים וְהִנֵּה לְהַתוֹס' דְּתַלִּי בְּשֵׁם פָּרֶם יֵשׁ לְחַקוֹר אִם גְּדוּלָה בַּחוּ"ל וּקְטָנָה בַּא"י וּגְפָנִים בַּגְּדוּלָה אִי מְוֹתֵר לְזַרְעוֹ אֵת הַקְטָנָה כִּינּוּ דְּשֵׁם גְּדוּלָה עַל הַקְטָנָה וְהַקְטָנָה נִקְרְאת פָּרֶם וְהִיא בַּא"י הַזּוֹרַע שֵׁם דִּינוּ כַּה"כ בַּא"י אַף אֲפֹשֶׁר כִּינּוּ דְּהַגְּפָנִים הַנְּטוּעִים בַּחוּ"ל עוֹשִׂין שֵׁם פָּרֶם עַל הַקְטָנָה לֹא חֲמִירָא מִמָּקוֹם הַגְּפָנִים עֲצָמָן: אֲמַרִּינּוּ (פ"ד מ"ה) הַנוֹטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל ה' גְּפָנִים בַּש"א פָּרֶם וּבַה"א אִינוּ כָּרֶם כּו' וְכַתֵּב הַשׁו"א דב"ש ס"ל רֹאִין כְּאִילוּ הֵן שְׁתִּים כְּנֻגַד שְׁתִּים וְא' יוֹצֵא זָנָב [וְנִרְאֶה דְּאֲזִיל לְשִׁיטְמִייהוּ פ"ו דְּפֶאֶה גְּבִי כָּל עוֹמְרֵי הַשְּׂדֵה שֶׁל קָב וְאֵחָד שֶׁל ד' קָבִין בַּש"א אִינוּ שְׂכָחָה וּבַה"א שְׂכָחָה וְאֲמַרִּינּוּ בִירוּשְׁלַמִי דְּטַעַמָּא דב"ש דְּרֹאִין כְּאִילוּ הֵן ד' עוֹמְרִים וּב"ה לִי"ל רֹאִין ע"ש].

וְהִנֵּה בְּעָרִיס אַף שׁוּרָה אַחַת שֶׁל ה' גְּפָנִים חֲשִׁיב פָּרֶם וְהִנֵּה בְּעָרִיס דְּצָרִיף לְהִרְחִיק ד"א כְּמוֹ פָּרֶם יֵשׁ מִחֻלְקֵת הָרֵאשׁוֹנִים ז"ל דְּהֶרְמְב"ם ז"ל כְּתִב (פ"ח ה"ב) הַנוֹטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל ה' גְּפָנִים אוּ יִתֵּר וְעָרְסוֹן ע"ג כְּוֹתֵל גְּבוּהַ י' כּו' הָרִי אֵלּוּ נִקְרְאִין עָרִיס כּו' וּמִהִיכָן מוֹדְדִין מְעִיקָר הַגְּדֵר שְׁעָרְסוֹן עָלָיו כִּי צִד הִרְחִיק אֵת הַשׁוּרָה שֶׁל גְּפָנִים מִן הַכְּוֹתֵל אֲמָה וְנִמְצָא הָעָרִיס מִן הַגְּפָנִים וְלִכְוֹתֵל מוֹדְד מִן הַכְּוֹתֵל ד"א וְזוֹרַע כּו' וְכַתֵּב הָרֵאָב"ד ז"ל מְעוֹלָם לֹא עָלָה ע"ד שׁוּם מְפָרֵשׁ שְׁיֵהָ צָרִיף הִרְחִיקָה מֵאַחֲוֵרֵי הַכְּוֹתֵל שְׁהָרִי הַכְּוֹתֵל מְפָסִיק בֵּין הַגְּפָנִים וְהִזְרַע כּו'.

וְהִנֵּה לְדַעַת הֶרְמְב"ם ז"ל נִרְאֶה דְּמִש"ה אִין הַכְּוֹתֵל מְפָסִיק בֵּין גְּפָנִים לְזַרַע מִשׁוּם דְּהָיָה שְׁעָר כּוֹתֵשׁ כִּינּוּ דְּעָרְסוֹן עַל הַכְּוֹתֵל וְהִנֵּה בְּשְׁעָר כּוֹתֵשׁ מְצִינוּ פְּלוּגְתָא בֵּין הַר"ש וְהֶרְמְב"ם ז"ל דְּהַר"ש ז"ל מְפָרֵשׁ בְּכֻלָּאִים (פ"ה ה"ג) וּבְפֶאֶה (פ"ב מ"ג) דְּשְׁעָר כּוֹתֵשׁ הוּא שְׁהַנּוֹפּוֹת כּוֹתֵשִׁין זא"ז עַל הַגְּדֵר וּמִתְעָרֵב אִילָן זֶה עִם אִילָן זֶה ע"ש הִינּוּ שְׁהֵאִילָנוֹת שְׁמִשְׁנֵי צְדֵי הַגְּדֵר מִתְעָרְבִין עֲנִפְיָהוּן זע"ז אַף הֶרְמְב"ם ז"ל בַּפּה"מ בְּפֶאֶה שֵׁם פְּתַח וּפִי' שְׁעָר כּוֹתֵשׁ הוּא הַבְּדִים וְהַפְּאָרוֹת: יְרַצָּה לֵאמֹר עֲנִפֵי הָאִילָנוֹת שְׁהָיָה נוֹגְעִין בְּגְדֵר וּמִשְׁלַחִין עָלָיו וְאִזְ יִהְיֶה כְּמַחְוֶר וְאֲמָרוּ בְּגְמָרָא כְּעָלָה בְּמַכְתֵּשׁ עֲנִינּוּ שְׁיִנְטוּ הַפְּאָרוֹת עַל הַקִּיר ע"ש הִינּוּ דְּלָא בְּעִינּוּ שְׁיִתְעָרְבוּ אִילָנוֹת שְׁבָצַד גְּדֵר זֶה עִם אִילָנוֹת שְׁבָצַדוֹ הַשְּׁנֵי אֵלָּא כָּל שְׁהַעֲנִפִים נוֹטִים עַל הַגְּדֵר אִין הַגְּדֵר מְפָסִיק וְא"כ הֵכָא בְּעָרִיס שְׁעָרְסוֹן עַל הַכְּוֹתֵל אִין הַכְּוֹתֵל מְפָסִיק דְּכָל הֵיכָא שְׁיֵשׁ שֵׁם פָּרֶם הַשְּׁעָר כּוֹתֵשׁ מְחַבְרָן כְּמוֹ לְעִנּוּ פֶּאֶה אַף בְּעָרִיס יֵשׁ עוֹד מְעָלָה דְּצָרִיף לְמִדּוּד הַד' אַמּוֹת מִן הַכְּוֹתֵל וְלֹא מִן עִיקָר הַגְּפָנִים כִּינּוּ דְּעָרְסוֹן עַל

הכּוֹתֵל חָשִׁיב הַפּוֹתֵל פְּעִיקָר הַגְּפָנִים וּכמ"ש הַכ"מ שֵׁם: פֶּתַח הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ח ה"ז) גְּנֵה קִטְנָה
שְׁהִיא מְוַקְּפֵת גָּדֵר וְעִירָס אֵת הַגְּפָנִים סָבִיב לָהּ מִבְּחוּץ עַל כָּל פְּתִילָהּ אִם יֵשׁ בָּהּ מְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ
כּו' הוֹאִיל וְהִיא מְוַקְּפֵת גָּדֵר זּוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ יִרְקוֹת וְאִם אֵין בָּהּ פְּשִׁיעוֹר הִנֵּה אֵין זּוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ
מִפְּנֵי שְׁנֵרְאָה הַפֶּל פְּעָרִים אֶחָד וְיִרְק בְּתוֹכָהּ וְכַתֵּב הַרְאָב"ד ו"ל אִף זֶה מִן כּו' וְלַעוֹלָם מֵאַחֲרַי
הַגָּדֵר אֵין שֵׁם אִיסוֹר כּו'.

וְהִנֵּה עַל הַרְמַב"ם ו"ל יֵשׁ לַעֲיִין שְׁכַתֵּב אִם יֵשׁ מְלֵא אוֹרָה וְסִלּוֹ כּו' מְרַחֵיק רַק ו' טְפָחִים וְאֵע"ג
דס"ל לְהַרְמַב"ם ו"ל דָּאֵין הַפּוֹתֵל מִפְּסִיק בְּעָרִים א"כ לְבַעֲי ד' אֲמוֹת וְכִבֵּר עֲמַד בְּזֵה הַרְדָּב"ז ו"ל
שֵׁם וְעוֹד שְׁכַתֵּב הַרְמַב"ם ו"ל הוֹאִיל וּמְוַקְּפֵת גָּדֵר כּו' אֲלֵמָּא דְהַגָּדֵר מְהֵנִי לְהַתִּיר וְעוֹד אִם אֵין שֵׁם
כְּמֵלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ פֶתַח הַרְמַב"ם ו"ל דְּזֵה דָּאֵין זּוֹרְעִין בָּהּ הוּא רַק מִפְּנֵי שְׁנֵרְאָה פְּעָרִים אֶחָד וְיִרְק
בְּתוֹכּוֹ וְנִרְאָה דְּזֵה דְשַׁעַר כּוֹתֵשׁ מְהֵנִי לְבַטֵּל הַגָּדֵר הוּא רַק אִם הַגָּדֵר מְרוּחַ אַחַת אֲבָל בְּמִשְׁקָף גָּדֵר
אֵין שַׁעַר כּוֹתֵשׁ מְהֵנִי לְבַטֵּל הַגָּדֵר וְזֵהוּ מ"ש הוֹאִיל וּמְוַקְּפֵת גָּדֵר כּו' וְאִיכָּא מְחִיצָה וְאֵינוֹ אִיסוֹר
אֲלֵא מְשׁוּם שְׁנֵרְאָה פְּעָרִים אֶחָד וְיִרְק בְּתוֹכּוֹ.

וְהִנֵּה בְּשׁוּמֵרָה שְׁבַפְרָם גְּבוּהָה י' וְרַחְבָּהּ ד' דְּמִוְתָר לְהִבִּיא זְרַע לְשֵׁם וְאַמְרִינוּ אִם הִנֵּה שַׁעַר כּוֹתֵשׁ
אִיסוֹר פֶּתַח הַרְמַב"ם ו"ל (פ"ז ה"ב) שׁוּמֵרָה שְׁבַפְרָם אִם גְּבוּהָה י' וְרַחְבָּהּ ד' מְוֹתָר לְזִרְעָה בְּרֵאשִׁי
יִרְק וּבְלִבָּד שְׁלֵא יִהְיוּ הַשְּׁרִיגִין נוֹגְעִין בָּהּ פְּדֵי שְׁלֵא יִרְאָה יִרְק בְּתוֹךְ הַכָּרָם מְלַמְעֵלָה ע"ש הֵינּוּ
ג"כ שְׁהָאִיסוֹר הוּא רַק שְׁלֵא יִרְאָה כּו' דְּכִינּוּ דְגְבוּהָה י' ד' א"כ מְוַקְּפֵת מְחִיצוֹת מַד' רוּחוֹת וְהִכָּא
דְּמְוַקְּפֵת גָּדֵר אֵין שַׁעַר כּוֹתֵשׁ אוֹסֵר רַק הִכָּא דְנִרְאָה פְּיִרְק בְּתוֹךְ הַכָּרָם [וְהֵתֵם מְפָרֵשׁ הַרְמַב"ם
ו"ל ג"כ שַׁעַר כּוֹתֵשׁ הֵינּוּ דְהַשְּׁרִיגִים נוֹגְעִין בָּהּ וְלֹא בְּעִינּוּ שְׁיִתְעַרְבוּ הַשְּׁרִיגִים שְׁל ב' הַצְּדָדִין יַחַד
ע"ש]: אֲמַרִינוּ בִירוּשְׁלָמִי (רפ"ו) דר"י שְׁהַעִיד עַל גְּנֵה קִטְנָה שְׁהִיא מְוַקְּפֵת עָרִים כּו' וְרִיב"נ אָמְרוּ
דְּבָר אֶחָד דס"ל לר"י דָּאֵין עָרִים כָּרָם רַק כְּרִיב"נ דְּאָמַר בְּעָרִים דָּאִם אֵין שֵׁם ד"א לֹא יִבִּיא זְרַע
לְשֵׁם וְאִם יֵשׁ שֵׁם ד"א מְרַחֵיק פְּדֵי עֲבוּדָתוֹ וְזוֹרְעַת אֵת הַשְּׁאָר דָּאִי כְּרַבְּנֵי דְמְשׁוּוֹ לְעָרִים כְּכָרָם
וְצָרִיף הַרְחָקָה ד"א א"כ בְּגֵנֵה קִטְנָה אִם יֵשׁ מְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ מְכָאן וּמְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ מְכָאן
דְּהֵינּוּ יַחַד ד"א אִיף מְוֹתָר לְהִבִּיא זְרַע לְשֵׁם הָא צָרִיף לְהַרְחִיק ד"א ע"ש וְכֵן הַרְמַב"ם ו"ל בְּפַה"מ
בְּעַדְיוֹת שֵׁם פֶּתַח דָּאִם יֵשׁ מְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ כּו' מְרַחֵיק ו"ט וְזוֹרְעַת אֵת הַמְוֹתָר וְהֵינּוּ כְּרִיב"נ
אֲבָל עַל הַרְמַב"ם ו"ל בְּפִסְקִי קִשָּׁה דְפִסְק כְּרַבְּנֵי דְצָרִיף לְהַרְחִיק מִן הָעָרִים ד"א פְּדִין הַכָּרָם וּפְסִק
נְמִי הִיא דְגֵנֵה קִטְנָה שְׁמִוּקְפֵת עָרִים דָּאִם יֵשׁ מְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ כּו' זּוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ יִרְקוֹת וְקִשָּׁה
פִּינּוּ דְדִין עָרִים פְּדִין כָּרָם א"כ צָרִיף הַרְחָקָה ד"א וְשִׁיעוֹר מְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ מְכָאן וּמְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ
מְכָאן הוּא שְׁיַעוֹר שְׁל ד"א כְּדָאֲמַרִינוּ בִירוּשְׁלָמִי א"כ אִיף מְוֹתָר לְזִרְעָה בְּתוֹכָהּ וְנִרְאָה מְזֵה דְבְּפִסְקִי
חִזֵּר הַרְמַב"ם ו"ל וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ פְּהִירוּשְׁלָמִי וְס"ל דְּאִף לְרַבְּנֵי דְעָרִים דֵּינוּ כְּכָרָם מ"מ פִּינּוּ דְהִכָּא
הוּא מְוַקְּפֵת הַגָּדֵר חָשִׁיב הַפּוֹתֵל זּוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ פְּשָׁאֵר כָּרָם הִכָּא דְגָדֵר מִפְּסִיק וְהִנֵּה בְּפִסְקִי לֹא
פֶתַח ג"כ דָּאִם יֵשׁ מְלֵא בּוֹצֵר וְסִלּוֹ כּו' דְּצָרִיף לְהַרְחִיק ו"ט כמ"ש בְּפַה"מ בְּעַדְיוֹת אֲלֵא זּוֹרְעַת
אֵת כְּוֵלָהּ וּמְשׁוּם פִּינּוּ דְמְוַקְּפֵת גָּדֵר הַגָּדֵר מִפְּסִיק: אֲמַרִינוּ (רפ"ו) לְרִיב"נ בְּעָרִים דָּאִם אֵין בֵּין
הָעָרִים לְגָדֵר ד"א לֹא יִבִּיא זְרַע לְשֵׁם וְאִם יֵשׁ שֵׁם מְרַחֵיק פְּדֵי עֲבוּדָה דְהֵינּוּ ו"ט וְזוֹרְעַת אֵת הַמְוֹתָר
וְאַמְרִינוּ בִירוּשְׁלָמִי שְׁהִבִּיא הַר"ש ו"ל דְּרִיב"נ ס"ל כר"י בְּגָפֵן שְׁהוּא נְטוּעַ בְּגַת אוּ בְּנִקְעַת דָּאִם אֵין
שֵׁם ד"א לֹא יִבִּיא זְרַע לְשֵׁם אֲבָל אִם יֵשׁ שֵׁם ד"א מְרַחֵיק ו"ט.

וְהִנֵּה הַרְמַב"ם ו"ל פֶּתַח (פ"ז ה"ג) גָּפֵן יַחֲדִית שְׁהִיתָה נְטוּעָה בְּתוֹךְ הַנִּקְעַת אוּ בְּתוֹךְ הַחֲרִיץ
מְרַחֵיק מִמֶּנָּה ו"ט כּו' וְהֵינּוּ כְּרַבְּנֵי דר"י וְכַתֵּב עוֹד שֵׁם וְאִם הִנֵּה עֲמוּק י' וְהִנֵּה רוֹחַב שְׁפַת הַחֲרִיץ

למעלה ד' אסור לזרוע בתוכו אעפ"י שהרחיק ו"ט וכן גפן יחידית שהיתה מוקפת גדר גבוה י' ורחבו ד' לא יזרע בכל המחיצה אעפ"י שהרחיק ו"ט כו' וכמה ירחיק לכתחילה ויזרע ד"א לכל רוח ואח"כ יזרע שאר החריץ או שאר המקום המוקף גדר והוא מהתוספתא פ"ד דכלאים העושה מחיצה לגפן עמוקה י' ורחבה ד' ביטל ו"ט שבגפן כו' וכנהו שהביא הכ"מ שם וכתב ג"כ דז"ש הרמב"ם ו"ל דמרחיק ד"א וזרע שאר המקום המוקף גדר או שאר החריץ הוא ג"כ מהתוספתא דאמרין דר"ג ובית דינו התקינו שיהיו מרחיקין ד"א מעיקר גפנים ולגדר וכן משמע ממתני' גבי גפן שהוא נטוע בנקע או בגת דפליג ר"י ואומר אם אין שם ד"א לא יביא זרע לשם ומינה נשמע לרבנן היכא דעמוק י' ורחבו ד' וכן הדין דמסתמי דנחמיר בו כאילו היה פרום ע"ש היינו דפלוגמא דר"י ורבנן הוא רק בנקע שאין עמוק י' ורחבו ד' אבל אם עמוק י' ורחבו ד' וכן אם מוקף גדר לכ"ע צריף הרחקה ד"א פדין פרום.

והנה זה דס"ל לריב"נ בפרטים שאם יש בין ערים לגדר ד"א מרחיק רק ו"ט וזרע את השאר ואע"ג דאף גפן יחידית המוקף גדר ג"כ צריף להרחיק ד"א כמו בפרט צ"ל דעריס אינו מוקף גדר מכל צדדיו ומש"ה הוי רק בנקע שאין עמוק י' ואלוהא דר"י אבל היא דעדידות דגנה קטנה שהיא מוקפת גדר דאמרין אם יש שם מלא בוצר וסלו מפאן כו' דהיינו ד"א מותר להביא זרע לשם קשה הא הכא היא מוקפת גדר מכל צדדיו א"כ צריף להרחיק ד"א ולהרמב"ם ו"ל אחי שפיר דס"ל דהערוס הוא מן הגדר ולחויז א"כ אינו שייך זה לדין גפן המוקף גדר דהכא אדרבה הגדר מוקף עריס כמ"ש פ"ח ה"ז אבל להראב"ד ו"ל דמפרש דהעריס הוא בפנים מהגדר א"כ בגנה קטנה המוקפת עריס הגדר הוא מבחוץ ומקיף את העריס א"כ אפילו אין שם אלא גפן יחידית ג"כ מרחיק ד"א לכל רוח א"כ איף מותר להביא זרע לשם וצ"ע [הנה מ"ש בפה"מ בעדידות על ההיא דהעיד ר' ישמעאל על גנה קטנה שהיא מוקפת עריס אם יש שם מלא בוצר וסלו כו' דמרחיק ו"ט וזרע את השאר והיינו כגפן יחידית יש לעיין דהא ר' ישמעאל ל"ל פלל עבודה לגפן יחידית כדאמרין בירושלמי ספ"ד ולי"ל שיעורא דו"ט פלל א"כ לדידה יהיה מותר לזרוע בכולו וצ"ע]: הנה לפי מה דאמרין בירושלמי דשיעור מלא בוצר וסלו מפאן ומלא בוצר וסלו מפאן הוא ד"א יש לעיין על הראב"ד ו"ל דא"כ כי אין שם מלא בוצר וסלו מפאן פ"א אמאי לא יביא זרע לשם הא הוי פרום הנטוע על פחות מד"א פיון דלהראב"ד ו"ל הגדר הוא חוץ להעריס ומקיפו יכי אין שם מלא בוצר וסלו מפאן כו' אין שם ד"א בין גפן לגפן וכרום הנטוע על פחות מד"א אינו פרום ולהרמב"ם ו"ל אחי שפיר דהעריס הוא חוץ לגדר וזה דאין שם מלא בוצר וסלו מפאן כו' היינו בין גדר לגדר אבל בין גפן לגפן יש אף להראב"ד ו"ל קשה ואף דאמרין בירושלמי דר"י ס"ל כריב"נ דעריס אינו פרום ורק לענין שאם אין שם ד"א לגדר לא יביא זרע לשם מ"מ אף לריב"נ בעינן שיהי' בעריס ה' גפנים וכרום הנטוע על פחות מד"א דינו כגפן יחידית וכן המ"ר כתב בפשיטות דבעריס ג"כ בעינן שיהיו הגפנים רחוקים מד' ועד ח' אמות (וכן משמע מהירושלמי דמקשינן לב"ש ל"ל עריס הא ס"ל דכל שורה של ה' גפנים הוי פרום ומתריצין בעריס מעוקם ואמאי לא אמרין דנ"מ בעריס דלא בעינן שיהא נטוע מד' ועד ח' אמות וצ"ע]: כתב המ"ר דאפשר לריב"נ היכא דהגדר גבוה י"ט אף בגפן יחידית ג"כ הדין דאם אין בינו לבין הגדר ד"א לא יביא זרע לשם ובהא קי"ל כריב"נ ונהו מ"ש הרמב"ם ו"ל בגפן שהוא מוקף גדר כו' אף זה לא מכרעא דהתם מוקף גדר ולא שיעור דבצד הגדר ע"ש.

והנה דברי הרמב"ם ו"ל בגפן שהוא מוקף גדר ודאי אינו שייך פלל להיא דריב"נ דריב"נ קאמר דכל שאין שם ד"א לא יביא זרע לשם אבל אם יש שם ד"א מרחיק ו"ט וזרע את השאר ובהיא

דגןן שֶׁהוּא מְנוקָף גָּדַר כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל וְכַמָּה יִרְחִיק לְכַתְּחִילָה וְיִזְרַע ד"א לְכָל רוּחַ וְאֵת"כּ יִזְרַע
שָׁאֵר הַתְּרִיז אוֹ שָׁאֵר הַמְּקוֹם הַמְּנוקָף גָּדַר א"כ אֵף אִם יֵשׁ שָׁם יוֹתֵר מִד"א מְרַחֵק ג"כ ד"א וּבְעֵינֵיקָר
מֵה שְׂרוּצָה הַמ"ר לוֹמֵר דַּלְרִיב"נ אִם הַגָּדַר גְּבוּהָ י"ט אֵף בְּגֵפֶן יַחֲדִית אִם אֵין שָׁם ד"א לֹא יָבִיא
זֶרַע לְשָׁם הִנֵּה הָרֶאֱב"ד ז"ל בְּעֵדוּת (פ"ב מ"ד) כְּתַב לְהַדְיָא לְהַפָּךְ שְׂפַתְבּ שָׁם לַרִיב"נ דְּנֻקָּא
בְּעָרִיס שֶׁל ה' גְּפָנִים אֲבָל בְּגֵפֶן יַחֲדִית אֵף אִם אֵין שָׁם ד"א מוֹתֵר לְזֶרְעוֹ וּבְעָרִיס גּוּפָא בְּעֵינֵי דְּנֻקָּא
גָּדַר גְּבוּהָ י"ט ע"ש א"כ בְּגֵפֶן יַחֲדִית לַרִיב"נ לֹא מְהַי אֵף מְחִיצָה י"ט:

לְקַט שְׂכָחָה וּפְאָה. גְּרָסִינֵן (רפ"ב דְּפָאָה) אֵלּוּ מְפָסִיקִין לְפָאָה הַנְּחַל וְהַשְּׁלוּלִית
כו' הַבוּר וְהַזֵּיר וְזֶרַע אַחַר כּו' וּבִירוּשְׁלָמִי וּבֵת"כ פ' קְדוּשִׁים אֲמַרִינֵן שְׂדֵה לְחִיב עַל כָּל שְׂדֵה
וְשְׂדֵה מְכָאן אֲמַרו אֵלּוּ מְפָסִיקִין לְפָאָה כּו': אֲמַרִינֵן (פ"ג מ"ב) הַמְּנַמֵּר שְׂדֵהוּ וְשִׁיר קְלָחִים לְחִים
רַע"א נוֹתֵן פְּאָה מְכָל או"א וְחַכ"א מְאַחֵד עַל הַכָּל וּמוֹדִים חֲכָמִים לר"ע בְּזוֹרַע שְׂבֵת אוֹ חֲרָדֵל בְּב'
אוֹ בַג' מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא נוֹתֵן פְּאָה לְכָל או"א וְכַתְּבֵהוּ ר"ש ז"ל מְהִירוּשְׁלָמִי דְּשֵׁבֵת וְחֲרָדֵל מְפָנִי
שְׂדֵרְכֶן לְיִזְרַע עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת פְּלוֹמֵר פִּינֵן דְּאֵין דְּרָכֶן לְיִזְרַע שְׂדֵה אַחַת הו"ל אוֹתֵן עֲרוּגוֹת שְׂדוֹת
טוֹבָא ע"ש וְכ"כ הַרְע"ב ז"ל מְפָנִי שְׂאֵין דְּרָכֶן לְזֶרְעוֹ מְהוֹ שְׂדֵה אַחַת לְפִיכָךְ חֲשׁוּבִין כָּל אוֹתֵן
עֲרוּגוֹת פְּאֵילוֹ כָּל אַחַת מְהוֹ שְׂדֵה אַחַת ע"ש הֵינֵנו דְּהִכָּא לֹא בְּעֵינֵי שְׂתַפְסִיק שְׂדֵה בּוּר דְּשִׁיעוּרָה
בַּג' תְּלָמִים שֶׁל פְּתִיחַ אֵף כָּל עֲרוּגָה חֲשִׁיבָא כְּשְׂדֵה בַּפ"ע כַּמ"ש הַמְּשַׁנֵּת חֲכָמִים מְהִירוּשְׁלָמִי.

וְהִנֵּה הַרְמַב"ם ז"ל כְּתַב (פ"ג מֵהַל' מ"ע ה"א) שְׂדֵה שְׂפֹנְלָה זְרוּעָה מִיֵּן אַחַד וְכִינֵן שֶׁהַתְּחִילוֹ בָּהּ
מְקוֹמוֹת לִיבֵשׁ עָקֵר כּו' עַד שֶׁנִּשְׁאָר הַלַּח מְפֹנְרָד מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת מְרֻחָקוֹת זֹו מִזֹּו אִם הִיָּה דְּרָךְ
בְּנ"א שָׁם לְזֶרְעוֹ מְאוֹתוֹ הַמִּין עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת כְּגוֹן שְׂבֵת אוֹ חֲרָדֵל ה"ז מֵיֵיט פְּאָה מְכָל מְלַבֵּן וּמְלַבֵּן
שֶׁהָרוּאָה אוֹמֵר עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרָעוּ וְאִם הִיָּה מִיֵּן אַחַד שְׂזוֹרְעִין אוֹתוֹ שְׂדוֹת כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת
נוֹתֵן אַחַת לְכָל ע"ש הֵינֵנו שְׂמֵפֵרֶשׁ הַסִּפָּא וּמוֹדִים חֲכָמִים לר"ע בְּזוֹרַע שְׂבֵת אוֹ חֲרָדֵל כּו' ג"כ
בְּמַנְמֵר וְזֶה דְּמַנִּיט פְּאָה מְכָל או"א הוּא רַק פִּינֵן דְּדִרְכֶן לְזֶרְעוֹ עֲרוּגוֹת יֹאמֵר הָרוּאָה
שְׂעֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרָעוּ מְתַחֲחִילָה וְנִרְאָה מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם ז"ל דְּלַעוֹלָם בְּזוֹרַע מְתַחֲחִילָה עֲרוּגוֹת
עֲרוּגוֹת כָּל עֲרוּגָה חֲשִׁיבָא כְּשְׂדֵה בַּפ"ע לַעֲנִין פְּאָה וְאֵין חִילוּק אֵיזָה מִיֵּן שְׂזֶרַע שָׁם וְרַק הִכָּא
בְּמַנְמֵר שֶׁלֹּא זֶרַע מְתַחֲחִילָה עֲרוּגוֹת וְלֹא הֵנִי רַק חֲשַׁשׁ שֶׁהָרוּאָה יֹאמֵר שְׂזֶרַעוֹ עֲרוּגוֹת
מְתַחֲחִילָה זֶה הַחֲשַׁשׁ אֵיכָא רַק בְּשֵׁבֵת וְחֲרָדֵל שְׂדֵרְכֶן לְזֶרְעוֹ עֲרוּגוֹת אֲבָל דְּבָרִים שְׂאֵין דְּרָכֶן לְזֶרְעוֹ
עֲרוּגוֹת רַק שְׂדֵה אַחַת לִיכָא חֲשַׁשׁ שְׂיֹאמְרוּ שְׂנִזְרָעוּ עֲרוּגוֹת מְתַחֲחִילָה וְכֵן מוֹכַח מִמ"ש הַרְמַב"ם
ז"ל שָׁם לַעֲלִיל בְּהַזְרַע שְׂדֵה שִׁי"ב אֵילָנוֹת אַעפ"י שֶׁהִיא מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת בֵּין הָאֵילָנוֹת וְאֵין כָּל
הַזֶּרַע מְעוֹרֵב נוֹתֵן פְּאָה אַחַת לְכָל הַשְּׂדֵה שֶׁהַדְּבָר יְדוּעַ שְׂשְׂדֵה אַחַת הִיא וּמְפָנִי מְקוֹם הָאֵילָנוֹת
נְחַלֵּק הַזֶּרַע ע"ש הָא אִם אֵין שָׁם אֵילָנוֹת צְרִיף לְהַנִּיט מְכָל מְלַבֵּן וּמְלַבֵּן וְאֵע"ג דְּהִכָּא מִיֵּרִי בְּשְׂדֵה
תְּבוּאָה וּמ"מ צְרִיף לְהַנִּיט מְכָל עֲרוּגָה וְעֲרוּגָה וְכַבֵּר הַרְגִישׁ בְּזֶה הַמ"ר ע"ש.

וְהִנֵּה לְהַרְמַב"ם ז"ל זֶה דְּבְעֵינֵן ג' תְּלָמִים לְהַפְסֵק הוּא רַק בְּשְׂדֵה חֲלָקָה שְׂאֵינָה עֲשׂוּיָה עֲרוּגוֹת:
וְנִרְאָה שְׂיִטַת הַרְמַב"ם ז"ל דְּכָל שְׂמַחֲלֵק הַזֶּרַע מְפָנִי שְׂרוּצָה שְׂיִהִיָּה חֲלוּק מְהַשְׁאָר דִּינּוֹ כְּשְׂדֵה
בַּפ"ע דְּדַעַת הַבְּעָלִים ג"כ מְפָסִיק דְּכָל שְׂרוּצָה לְהִיּוֹת מְוֹפְסִיקִין זֶה מְזָה זֶה גּוּפָא חֲשִׁיב הַפְסֵק וְכָל
שְׂזוֹרַע עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת וּלְפִי שְׂרוּצָה שְׂיִהִיו מְוֹבְדָלִין זֶה מְזָה וְלֹא יִהְיוּ שְׂדֵה אַחַת חֲשִׁיב כָּל עֲרוּגָה
כְּשְׂדֵה בַּפ"ע אֲבָל הַזֶּרַע שְׂדֵה שִׁי"ב אֵילָנוֹת אַעפ"י שֶׁהִיא מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת בֵּין הָאֵילָנוֹת וְאֵין כָּל
הַזֶּרַע מְעוֹרֵב כְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל נוֹתֵן פְּאָה אַחַת לְכָל הַשְּׂדֵה שֶׁהַדְּבָר יְדוּעַ שְׂשְׂדֵה אַחַת הִיא וּמְפָנִי
מְקוֹם הָאֵילָנוֹת נְחַלֵּק הַזֶּרַע הֵינֵנו שְׂאֵין פְּנוּנְתוֹ שְׂיִהִיָּה הַזֶּרַע מְוֹפְסֵק זֶה מְזָה וְרַק בְּשִׁבִיל הָאֵילָנוֹת

עשה פן א"כ מחוסר רצון הבעלים להפסיקו וליפא הפסק ול"ק מה שהקשה המ"ר על הרמב"ם ו"ל הא בור ונגר צריף ג' תלמים של פתיח להפסיק ונהכא ע"כ מייירי דליפא ג' תלמים של פתיח ע"ש דכל שמפסיק שדה בור שרוצה להיות בורה זה שנתלק הנרע אינו משום שרוצה להפסיקו רק שרוצה להוכיח הקרקע שבינתים א"כ ההפסק הנה בשביל איזה סיבה והוי כמו במלכות שבין האילנות שבשביל האילנות נתלק הנרע א"כ בבור אין ההפסק בשביל רצון הבעלים להפסיקו אלא משום בור ונגר המפסיקו לפאה ולזה בעינן שיעור של ג' תלמים של פתיח.

(הנה בשו"ת הרדב"ז ו"ל ללשונות הרמב"ם ו"ל סי' צ"ו כתב לנישב דברי הרמב"ם ו"ל דס"ל בשדה קטנה זרע אחר מפסיק בג' תלמים ובשדה גדולה בכ"ש וכתב דבשדה הקטנה דרף בנ"א לזרוע אותה מינים הרבה ומש"ה לא סגי בזרע אחר כ"ש להפסיק והרואה אומר לא נתפגון זה להפסיק בין ב' השדות אלא לזרוע מין זה פאורתיקו והרי הפל שדה אחת אבל שדה גדולה אין דרף העולם לזרוע אלא מין אחד וזה הביא זרע אחר לשם אפילו כ"ש מפסיק שהרואה אומר ודאי להפסיק בין ב' השדות נתפגון זה ע"ש והיגו ג"כ דכוננה להפסיק מפסיק] הנה התוס' רע"ק פי' במלכות התבואה שבין הזיתים דמייירי שיש שם הפסק ג' תלמים של פתיח ומפסיק מדין שדה בור ע"ש אף א"א לומר פן דהא קתני ואם היו ראשי שורות מעורבין גותן פאה אחת ואם ההפסק מדין שדה בור לא מהני ראשי שורות רק בעינן עירוב שיעור ד' אמות שיהא הבקר יכול לעבור בכליו כמ"ש בפ"ה הרא"ש ו"ל פ"ב דפאה ולהרמב"ם ו"ל שההפסק הוא משום דמתחילה זרעה מלפנות רוצה בחילוק הנרע א"כ בראשי השורות מעורבות אינו רוצה לחלקן: והנה להרמב"ם ו"ל אתי שפיר ההיא דנדריים ו' דאמרין יש יד לפאה או אין יד לפאה היכא דמי כו' דאמר הדין אונגיא להוי פאה והדין מפלל דכי אמר שדה פולה תהוי פאה הוי פאה כו' ונדחקו שם המפרשים ו"ל היכא מוכח דעושה כל שדהו פאה [ועיין בר"ן ותוס' ובפ"ה הרא"ש ו"ל שם] ולהרמב"ם ו"ל אתי שפיר בפשוטו דאונגיא היא ערוגה כמ"ש הר"ן ו"ל שם ובשביל החריץ שעושין סביבות הערוגה נקראת פן ע"ש ולענין פאה ערוגה חשיבא פשדה בפ"ע שנותן פאה לכל או"א א"כ כשאומר הדין אונגיא להוי פאה דעושה כל הערוגה לפאה מוכח שפיר דעושה כל שדהו פאה הנה המל"מ הקשה על ההיא דהדין אונגיא להוי פאה והדין הרי אי אפשר להוסיף על פאה שפכר הפריש א"כ איך חיילי תרונותיהו ותי' דמייירי שאמר תוף כ"ד ע"ש וא"צ לזה פיגון דכל אונגיא היא שדה בפ"ע וחיבת בפאה בפ"ע ליכא פאן הוספת פאה רק דדייקין דיש יד לפאה ודעתו על האונגיא השניה לעשותה פאה כתב הרמב"ם ו"ל (פ"ב הי"ג) בעה"ב שנתן פאה לעניים וא"ל תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זו וזו פאה וכן בעל השדה שהפריש פאה ואמר ה"ז פאה וגם זו או שאמר ה"ז פאה וזו הרי שתייהן פאה ע"ש ולא נקט לשון הש"ס הדין אונגיא להוי פאה והדין ומשום דהרמב"ם ו"ל התם אתי לאשמעינן דיכול להוסיף על פאה שהרי כתב שם בעה"ב שנתן פאה לעניים וא"ל תן לנו מצד זה כו' זה וזה פאה היינו דיכול להוסיף על הפאה כמ"ש המל"מ בפ"א הט"ו וע"ז כתב וכן בעל השדה שהפריש פאה ואמר ה"ז פאה וגם זו כו' זה וזה פאה דיכול להוסיף על הפאה ואי אמר הדין אונגיא להוי פאה כו' אין פאן הוספת פאה דכל אונגיא חייבת בפאה בפ"ע ואגב אורחא פסק ג"כ דיש יד לפאה דאם אמר ה"ז פאה וזו שתייהן פאה אבל ההיא דנדריים דאייירי רק לענין יש יד לפאה קתני שפיר הדין אונגיא כו' ומה שהקשה המל"מ על הרמב"ם ו"ל איך יכול להוסיף על הפאה הנה הרמב"ם ו"ל בזה לשיטתיה פאשר יתבאר לקמן בס"ד: כתב רש"י ו"ל (נדה נ"א) על ההיא דמודים חכמים לר"ע בזרע שכתב או חרדל בג' מקומות כו' ו"ל להכי נקט הני שאין דרכן לעשות מהן ערוגה אלא זורעו לתבלין

בְּעֶלְמָא כב' או בג' מקומות ע"ש וְנִרְאָה פִּירוּשׁוֹ דְדַעַת רַש"י ז"ל הוּא פְּהַרְמַב"ם ז"ל דְּעַרוּגָה הִיא כְּשֶׁדָּה בַּפ"ע וּמְחַוֵּיבַת בְּפִאָה בַּפ"ע א"כ בְּהֵנָּה שְׂדֵרְכֵן לְזֵרוּעַ עַרוּגָה לִיפֵא רְבוּתָא דְמַנִּיחַ פִּאָה לְכָל או"א דְבִלֵּא"ה כָּל עַרוּגָה חֵיבַת בְּפִאָה וּלְהַכִּי נָקַט הַגִּי שְׂאִין דְּרַכְּוּ לַעֲשׂוֹת מִהֵן עַרוּגָה וְאִשְׁמַעִינּוּ דְבֵהֵנָּה כָּל מִקְצַת עַרוּגָה חֵיבַת בְּפִאָה וְהִנֵּה פִי רַש"י ז"ל אִינוּ פְּהַרְוִשְׁלָמִי דְאַמְרִינּוּ בִּירוּשְׁלָמִי בְּשַׁבַּת או חֲרָדֵל שְׂדֵרְכֵן לְזֵרוּעַ עַרוּגוֹת וְחֵיבַת בֵּין רַש"י וְהַרְמַב"ם ז"ל הוּא דְהַרְמַב"ם ז"ל שְׂפַתְבּוּ שְׂדֵרְכֵן לְזֵרוּעַ עַרוּגוֹת פִּירֵשׁ דֵּהִיא דְשַׁבַּת וְחֲרָדֵל מִיַּרְי נְמִי בְּמִנְמַר וְלֵא גְזַרְעָה מִתְחִילָה כּוֹ וְהַחֲלִיבֵן בֵּין שַׁבַּת וְחֲרָדֵל לְשַׁאֲרֵי דְבָרִים הוּא מְשׁוּם דְבְּשַׁבַּת וְחֲרָדֵל לְפִי שְׂדֵרְכֵן לְזֵרוּעַ עַרוּגוֹת עַרוּגוֹת הַרְוָאָה יֹאמַר שְׂמִתְחִילָה זָרַע עַרוּגוֹת אָבֵל שְׂאֲרֵי דְבָרִים דְּאִין דְּרַכְּוּ לְזֵרוּעַ עַרוּגוֹת אֲלֵא שְׂדוֹת לִיפֵא לְמַטְעֵי אָבֵל בְּזֵרְעוֹן מִתְחִילָה עַרוּגוֹת פּוֹלָן שׁוּין וְרַש"י ז"ל פִּי דְלֵא מִיַּרְי בְּמִנְמַר אֲלֵא בְּזוֹרַע לְכַתְחִילָה בַּג' מְקוּמוֹת א"כ אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּדֵרְכֵן לְזֵרוּעַ עַרוּגוֹת דֵּא"כ אִין נ"מ בֵּין שַׁבַּת וְחֲרָדֵל לְשַׁאֲרֵי דְבָרִים וְע"כ פִּי דְהֵנָּה דְרַכְּוּ לְזֵרוּעַ פְּחוֹת מְעַרוּגָה וּבְזֵה הַחֲלִיבֵן בֵּין הֵנָּה לְשַׁאֲרֵי זְרַעִים דְּאֵף מִקְצַת עַרוּגָה חֵיבַת בְּפִאָה: וְהִנֵּה מִהִירוּשְׁלָמִי ג"כ מוּכַח דְּזֵה דְכָל עַרוּגָה חֵיבַת בְּפִאָה בַּפ"ט אִין זֵה דְנוֹקָא בְּזֵרְעָה שַׁבַּת או חֲרָדֵל דְבַפ"ב ה"א אִיבְעֵי לָן אִם הַמִּיצַר חֵיבֵיב הַפֶּסֶק לַעֲנִין פִּאָה וּמִקְשִׁינּוּ מִהִיא דְהַזֵּרַע שַׁבַּת או חֲרָדֵל בַּג' מְקוּמוֹת כּוֹ וְאָמַר ר"י מְפִי שְׂדֵרְכֵן לְזֵרוּעַ עַרוּגוֹת עַרוּגוֹת וְכֵא אֵת אָמַר הַכִּין הִינּוּ דְמָה עַרוּגָה חֵיבַת בְּפִאָה בַּפ"ע לַעֲנִין פִּאָה כ"ש פְּשִׁישׁ הַפֶּסֶק מִיצַר [וְעֵינֵין בַּפ"מ שָׁם] וְאִי זֵה דְעַרוּגָה חֵיבַת בְּפִאָה בַּפ"ע הוּא רַק בְּזוֹרַע שַׁבַּת או חֲרָדֵל מֵאִי קִשְׂיָא לִיָּה הָא אִיבְעֵיָא אִי מִיצַר מְפָסִיק לֵא אִיַּרְי בְּשַׁבַּת או חֲרָדֵל וְנִרְאָה פְּהַרְמַב"ם ז"ל דְבְּשַׁבַּת או חֲרָדֵל אִיפֵא רַק חֵשׁ שִׁיאָמְרוּ שְׂמִתְחִילָה גְזַרְעוּ עַרוּגוֹת וּבְשַׁאֲרֵי דְבָרִים לִיפֵא חֵשׁ אָבֵל אִם זָרַעוּ עַרוּגוֹת כָּל עַרוּגָה כְּשֶׁדָּה בַּפ"ע א"כ דֵּיִיק שְׁפִיר דָּאִם עַרוּגָה הִנֵּי כְּשֶׁדָּה בַּפ"ע כ"ש הִיא דְאִיפֵא מִיצַר דְמְפָסִיק: אִמְרִינּוּ (פ"ג מ"ה) שְׁנַיִם שְׁלַקְחוּ אֶת הָאֵילָן נוֹתְנִין פִּאָה אַחַת לְקַח זֵה צְפוּנוֹ וְזֵה דְרוּמוֹ זֵה נוֹתְנִין פִּאָה לַעֲצֹמוֹ וְזֵה נוֹתְנִין פִּאָה לַעֲצֹמוֹ כּוֹ וְהַטַּעַם הוּא דְשָׁם הַבְּעָלִים מְפָסִיקִין לַפִּאָה וְאֵף דְבְּאֵילָנוֹת אִינוּ מְפָסִיק אֲלֵא גְזַר שָׁם הַבְּעָלִים מְפָסִיקִין אֵף בְּאֵילָן אַחַד וְנוֹתְנִין ב' פִּאֹת הַנֵּה אִמְרִינּוּ (בב"ב נ"ו) אִין שָׁם לֵא מִיצַר וְלֵא חֲצַב מֵאִי פִי ר' מְרִינְס מְשִׁמוֹ כָּל שְׁנִקְרָאת עַל שְׁמוֹ וְכַתַּב הַרְמַב"ם ז"ל (בפ"א מהל' זְכוּיָה) בְּקַעָה גְדוֹלָה שְׁיֵישׁ בָּהּ שְׂדוֹת רַבּוֹת וְכוּלָן שְׁל גֵּר אַחַד וְלֵא הִנֵּה בֵּינֵיהֶם לֵא מִיצַר וְלֵא חֲצַב וְלֵא דְבָר מִדְּבָרִים הַמְּפָסִיקִים וְכֵא אַחַד וְהַחֲזִיק בְּמִקְצַת הַבְּקַעָה לְקַנּוֹת אֶת כּוֹלָה כָּל הַנִּקְרָא עַל שָׁם אוֹתוֹ הַגֵּר קוֹנֵה אוֹתוֹ וְעֵינֵין בַּה"מ שָׁם דְּרַק בְּמִכּוּשׁ אַחַד אִינוּ קוֹנֵה רַק כְּדִאֲזִיל פְּדָנָא דְתוֹרֵי אָבֵל בְּחִזְקָה אַחֲרַת קוֹנֵה כָּל הַבְּקַעָה ע"ש וּבְכ"ז בְּעֵינֵין שְׁיֵהִיו כּוֹלָן שְׁל גֵּר אַחַד כַּמ"ש הַרְמַב"ם ז"ל וּמֵאִי נ"מ אִם הֵן שְׁל גֵּר אַחַד או שְׁל ב' גֵּרִים וּלְפ"ז כִּינּוּ דְאַמְרִינּוּ כָּל הַמְּפָסִיק לַפִּאָה מְפָסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר וְכִינּוּ דְשָׁם הַבְּעָלִים מְפָסִיקִין לַפִּאָה א"כ ה"ג מְפָסִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר וְאִם אִין שָׁם לֵא מִיצַר וְלֵא חֲצַב וְלֵא דְבָר מִדְּבָרִים הַמְּפָסִיקִים שָׁם הַבְּעָלִים מְפָסִיקִין: אִמְרִינּוּ שָׁם הַמוּכָר קְלָחֵי אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ נוֹתְנִין פִּאָה מְכָל או"א וְכַתַּב רַש"י ז"ל (בְּחֻזְלִין קל"ח) דְּמַש"ה צְרִיף הַלּוֹקֵם לִיתְמַן פִּאָה מְכָל אֵילָן וְאֵילָן נוֹתְנִין פִּאָה מְכָל או"א וְכַתַּב רַש"י ז"ל (בְּחֻזְלִין קל"ח) דְּמַש"ה שְׁלּוֹ שְׂאֵם הִיתָה הַשְּׂדֵה שְׁלּוֹ הִנֵּה נוֹתְנִין פִּאָה א' לְכוּלָן וְכ"כ בְּפִי הַרְא"ש ז"ל בְּפִאָה שָׁם דְּמַש"ה נוֹתְנִין פִּאָה מְכָל אֵילָן וְאֵילָן כִּינּוּ שְׂאֵנ"ל בְּבַרְקַע כְּלוּם אֶפְלוּ לְצוּרָה יְנִיקַת הָאֵילָן אִין הַשְּׂדֵה מְצַרְפֵּן ע"ש הִינּוּ דְשָׁם בְּעָלִים אַחֲרֵי מְפָסִיק אֵף לְאֵילָנוֹת וְכִינּוּ שְׁיֵישׁ בֵּינֵיהֶם שְׂדֵה שְׁל אַחֲרֵי מְפָסִיק וְנִרְאָה דְזֵה דְנוֹקָא אִם הָאֵילָנוֹת הִיוּ גְטוּעִים פְּחוֹת מִמַּטַּע י' לְבֵית סָאָה אָבֵל בְּחֻטַּע י' לְבֵית סָאָה הַלּוֹקֵם נוֹתְנִין רַק פִּאָה אַחַת אֵף אִם אִין הַשְּׂדֵה שְׁלּוֹ דְהָא בְּזְרַעִים בְּמוּכָר קְמַתּוֹ לְחַבְרוֹ לְקַצּוֹר הַלּוֹקֵם חֵיבֵיב בְּפִאָה וְאִינוּ נוֹתְנִין רַק פִּאָה אַחַת וְאֵף שְׂאִין לְהַלּוֹקֵם בְּבַרְקַע כְּלוּם וְאִמְרֵי אִין הַקַּרְקַע

מדין שְׁדָה בור דְּזָה דְאָמְרִינָן דְאָף אַם עֵתָה אִין שָׁם זָרְעִים כּל שְׁלֵא הוּבִירָה אִין זֶה שְׁדָה בור הוּא רק בְּזָרְעָה וּקְצָרָה אָף דְעֵתָה אִין שָׁם זָרְעִים אִינָה מְפָסְקַת בֵּין הַשְּׁדוֹת שְׁיֵשׁ שָׁם זָרְעִים אָבֵל בְּזָרְעָה וְלֹא קְצָרָה הָיִי כְּמוֹ שֶׁהוּבִירָה וְכִינּוֹן דִּלְר"מ קוֹצֵר לְשַׁחַת אִין זֶה קְצִירָה וְכִינּוֹן דְבִשְׁנָה זֶה לֹא הִיָּתָה קְצִירָה בְּאוֹתָהּ שְׁדָה הָיִי כְּמוֹ שֶׁהוּבִירָה וּמְפָסְקַת הִנֵּה הַתּוֹס' בְּמַנְחוֹת שָׁם אִיכָא תְּרֵי לִישְׁנֵי אִי דוֹקָא בְּקֶצֶר מִשְׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ מְהֵי חֲרִישָׁה לְהַפְסִיק אוֹ אֶפְיָלוּ קֶצֶר קְצִירָה גְּמוּרָה ע"ש, וְהִנֵּה לְהֵאִי לִישְׁנָא דְדוֹקָא קֶצֶר מִשְׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ מְהֵי חֲרִישָׁה אַח"כ לְהַפְסִיק אָבֵל קֶצֶר תְּבוּאָה הָעוֹמֶדֶת לְקֶצֶר לֹא מְהֵי חֲרִישָׁה לְהַפְסִיק זֶה דְשְׁדָה נִיר מְפָסִיק ג"כ אִינוּ כָּל שֶׁהִיא עֵתָה חֲרוּשָׁה רק שְׁלֵא נֶעְבְּדָה בְּשָׁנָה זֶה רק נֵרָה א"כ כָּל הִיכָא שֶׁהִיָּתָה שָׁם קְצִירָה גְּמוּרָה כִּינּוֹן שְׁנֶעְבְּדָה כְּדִינָה אִין זֶה שְׁדָה נִיר לְהַפְסִיק אָף שֶׁחֲרָשָׁה עֵתָה וְרַק כָּל שְׁלֵא הִנֵּה בָּהּ קְצִירָה גְּמוּרָה אַם נֵרָה עֵתָה לֹא חָשִׁיב מַה שְׁנֶעְבְּדָה לְגַבֵּי הַנֵּיר שֶׁל עֵתָה וְחָשִׁיב שְׁדָה נִיר וְהַקְפָּרֵשׁ בֵּין נִיר לְבוּר הוּא דְבָבוּר בְּעִינָן שְׁלֵא הִנֵּה שָׁם קְצִירָה כָּלֵל דְכָל שֶׁהִנֵּה שָׁם קְצִירָה אָף אַם אִינָה קְצִירָה גְּמוּרָה לֹא חָשִׁיב תּוֹ שְׁדָה בור מִשָּׂא"כ בְּנִיר דְכָל שְׁלֵא הִנֵּה שָׁם קְצִירָה גְּמוּרָה חָשִׁיב שְׁדָה נִיר וְלֵהִאִי לִישְׁנָא בְּהַתּוֹס' דְאָף אַם קֶצֶר קְצִירָה גְּמוּרָה ג"כ אַם חֲרָשׁ מְפָסִיק ס"ל דְבְּנִיר אֶזְלִינּוּ רק בְּתֵר הַשְּׁתָּא כָּל שֶׁעֵתָה חֲרוּשָׁה חָשִׁיבָא שְׁדָה נִיר לְהַפְסִיק: וְהִנֵּה בְּמַנְחוֹת שָׁם אָמְרִינּוּ דְטַעְמָא דִּר"מ בְּקוֹצֵר לְשַׁחַת הוּא מְשׁוּם דְלֹא קְצִירָה הִיא וְאָמְרִינּוּ שָׁם ר"מ בְּשִׁטַּת ר"ע רַבּוֹ אָמַר בְּמַנְמַר שְׁדָהוּ וְשִׁייר קְלָחִים לְחִים רע"א פָּאָה לְכָל או"א מְשׁוּם דס"ל דְלֹאֲדָם נָמִי לֹא הָיִי קְצִירָה ע"ש, אָף בִּירוּשְׁלַמִי אָמְרִינּוּ בְּעִנּוּן אַחַר דְאָמְרִינּוּ ר"מ דְאָמַר קוֹצֵר לְשַׁחַת מְפָסִיק בְּשִׁטַּת ר"ע רַבִּינָה אָמְרָה בְּמַנְמַר שְׁדָהוּ וְשִׁייר קְלָחִים לְחִים כּו' כְּמַה דִּר"ע אָמַר לַח וְיָבֵשׁ ב' מֵינִים כֵּן ר"מ אָמַר לַח וְיָבֵשׁ ב' מֵינִים הֵן וְהִבִּיא הַכ"מ (כפ"ג הי"ב) בְּשָׁם הַר"ש שִׁיבִילִיו ז"ל פִּי הִירוּשְׁלַמִי דִּהִיא דִּהֵמַנְמַר שְׁדָהוּ וְשִׁייר קְלָחִים לְחִים מֵיירִי בְּלוֹקֵט הַיָּבֵשׁ מַה שְׁנֹתִבְשַׁל כָּל צָרְכוֹ וּמְשִׁייר הַלַּח וּס"ל לִר"ע דְלַח וְיָבֵשׁ הָיִי ב' מֵינִים וּמִש"ה מְפָרִישׁ עַל הַלַּח כפ"ע וְעוֹלַת הַיָּבֵשׁ כפ"ע וְכֵן מְפָרִישׁ מְכָל לַח וְלַח מְשׁוּם דְאֶפְסְקִיָּה הַיָּבֵשׁ דְחָשִׁיב כְּמוֹ זָרַע אַחַר דְמְפָסִיק וְה"נ לִר"מ בְּקוֹצֵר לְשַׁחַת וּמֵיירִי בְּשֶׁהִבִּיא שְׁלִישׁ רק הָיִי לַח וּמֵינִים הַשְּׂאָר לִיבֵשׁ כִּינּוֹן דְלַח וְיָבֵשׁ ב' מֵינִים אַחַר דְמְפָסִיק וּמִש"ה מֵינִים אַח"כ ב' פְּאוֹת ע"ש, וְהִנֵּה יֵשׁ לְעִינָן אֶפְיָלוּ אִי לַח וְיָבֵשׁ ב' מֵינִים הֵם הֵא אָמְרִינּוּ בְּמַלְבְּנוֹת הַבְּצָלִים שְׁבִין הִירָק ר"י אוֹמַר פָּאָה מְכָל אַחַת וְאַחַת וּחכ"א פָּאָה אַחַת עַל הַכָּל וְאָמְרִינּוּ בִירוּשְׁלַמִי מ"ט דִּר"י דְאִין דְרָף בנ"א לְהַכְנִיס בְּצָלִים בֵּין הִירָק וְהָיִי כְּזֶרַע אַחַר דְמְפָסִיק ע"ש וְנִרְאָה מְזָה דְכָל שְׁדָרָף לְזוֹרְעֵן יַחַד אָף דִּהָיִי מִין אַחַר לְגַמְרֵי כְּגוֹן בְּצָלִים וְיָרַק לֹא חָשִׁיב כְּזֶרַע אַחַר לְהַפְסִיק א"כ הָיִי לַח וְיָבֵשׁ נִהִי דְחָשִׁיב כב' מֵינִים מ"מ הָרִי נְזָרְעִים יַחַד שְׁהָרִי מִין אַחַד הֵם רק אֵלוּ קוֹצֵר כְּשֶׁהוּא לַח וְאֵלוּ מֵינִים לִיבֵשׁ א"כ נִהִי דְחָשִׁיבִי כב' מֵינִים לְעִנּוּן שְׁנֹתָן פָּאָה מִן הַלַּח כפ"ע וּמִן הַיָּבֵשׁ כפ"ע אָבֵל לְעִנּוּן שֶׁהַלַּח יִפְסִיק בֵּין הַיָּבֵשׁ לְחָשִׁיב אֵת הַיָּבֵשׁ כב' פְּאוֹת וְכֵן שֶׁהַיָּבֵשׁ יִפְסִיק בֵּין הַלַּח וְהִינּוּ מִדִּין זָרַע אַחַר דְמְפָסִיק ל"ש בְּזָה: הִנֵּה זֶה דְלַח וְיָבֵשׁ חָשִׁיבִי ב' מֵינִים אֲשַׁכְּחֵן נָמִי גַבֵּי תְרוּמָה דְאָמְרִינּוּ בְּתוֹסְפֵתָא וְהִבִּיאָה הַרְמַב"ם ז"ל (פ"ה מהל' תְרוּמוֹת ה"י) אִין תוֹרְמִין מִן הַלַּח עַל הַיָּבֵשׁ וְלֹא מִן הַיָּבֵשׁ עַל הַלַּח וְאִם תְּרַם תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה כִּיצַד לְקִטְט יָרַק הַיּוֹם וְלְקִטְט מְמַנּוּ לְמַחַר אִין תוֹרְמִין מִזַּע"ז כּו' ע"ש וְהִנֵּה אִי אֶפְשָׁר לִוְמַר דִּהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם דִּהָיִי מִן הַרְעָה עַל הַיָּפָה דא"כ אִמְאִי אִין תוֹרְמִין מִזַּע"ז הֵא מִן הַיָּפָה עַל הַרְעָה רַשָּׁאִי לְתָרוּם וְע"כ מְשׁוּם דְחָשִׁיבִי כב' מֵינִים וְעִינּוּן ש"ף יו"ד סי' של"א ס"ק פ"ג.

וְהִנֵּה זֶה דְבְדִיעֵבֵד תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה צ"ל דְרַק לְעִנּוּן לְכַתְחִילָה חָשִׁיבִי לַח וְיָבֵשׁ כב' מֵינִים דְלֹא תִהְיֶינָה הַהֲפָרָשָׁה בְּדִיעֵבֵד בְּעִינּוּן דוֹקָא ב' מֵינִים שֶׁהֵם כְּלָאִים זֶה בְּזָה כְּדְאָמְרִינּוּ בְּתוֹרוֹמוֹת (פ"ב מ"ו) אָף לְעִנּוּן לְכַתְחִילָה אֲשַׁכְּחֵן אָף בְּאוֹפֹן דְלֹא הָיִי כְּלָאִים זֶה בְּזָה מ"מ אִין תוֹרְמִין דְאָמְרִינּוּ

בירושלמי (שלהי פ"ד דמעשרות) לר"א דאמר צלף מתעשר תמרות אבינות וקפריסין דהקפרס ונתמרות מין אחד הם מעשר מקפרס על התמרות ומן התמרות על הקפרס אבל לא מהן על האבינות ומן האבינות עליהן משום דהוי מין על שאינו מינו ע"ש ואף דמאילן אחד הוא ול"ש שיהיו פלאים זה בזה והנה בזה דלח ויבש חשיבי ב' מינים לגבי תרומה אתי שפיר ההיא דתרומות (פ"ו מ"ו) גבי אוכל תרומה שוגג רע"א אין משלמין אלא ממין על מינו לפיכך אם אכל קשואין של ערב שביעית ימתין לקשואין של מוצאי שביעית וכתב הר"ש ז"ל פשאכל קשואין של תרומה של ערב שביעית ואין קשואין של ששית מצוין בשביעית וכשמשפתהין מתקשין ולא חזו לאכילה ומין אחר א"ל לשלם לר"ע וצריף להמתין עד מוצ"ש ע"ש, והנה זה דכשמשפתהין מתקשין ולא חזו לאכילה הוא רק בכרוב ודלעת ולא בשאר ירקות כדאמרין בחולין (קכ"ז) ע"ש.

ולפ"ז מש"ה אי אפשר לשלם בשביעית מקשואין של ערב שביעית משום דלח ויבש ב' מינים וכשאכל קשואין ערב שביעית שהיה לח א"א לשלם מאותן קשואין בשביעית שהו עתה יבש ואין משלמין ממין על שאינו מינו ומש"ה צריף להמתין למוצ"ש שאז יהיה לח: אמרינו (פ"ג מ"ג) המתליק בצלים לחים לשוק ומקנים יבשים לגורן נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן ובירושלמי (פ"ב ה"ד) פליגי אמוראי איפא למ"ד משום דלח ויבש חשיבי ב' מינים ואיפא למ"ד דשוק וגורן חשיבי כב' מינים ע"ש, והנה בההיא דמתליק בצלים לחים כו' פי' הרע"ב ז"ל דמתליק היינו שמחלק שנוטל חלק מן הבצלים לחים למוכרו בשוק והאחרים מניח ליבשן לגורן לקיום ע"ש היינו שעשה כל הבצלים שונים שכולן לחים רק חלק מהן מלקט עתה כשהו לחין לשוק והאחרים מניח ליבשן לגורן והנה למ"ד בירושלמי הטעם משום דשוק וגורן חשיבי ב' מינים יש לעיין הא אותן שמניח פאה במחנבר מה שייף בהו גורן ושוק דמי יודע לאיזה צורה ילקטו העניים א"כ מה שייף שצריף להניח פאה מפל מין ומין ושוק וגורן חשיבי ב' מינים דאותן שמניח לפאה במה הן מאותו המין יותר ממין אחר ונראה דלבד שאין מפרישין פאה ממין על חבירו איפא ג"כ דין דכל מין חייב בפאה בפ"ע והיכא שיש ב' מינים צריף להניח ב' פאות והכא במתליק לשוק ולגורן נהי דהפאות שמניח על אותן של גורן ושל שוק הם שוין ואינם ב' מינים מ"מ פיון דהבצלים שמלקט הם ב' מינים דשוק וגורן ב' מינים חייבין ב' פאות והכא ל"ש דמפריש ממין על שאינו מינו דאותן שמניח לפאה פיון דלא הוקבעו לא לשוק ולא לגורן לא חשיב ממין על שאינו מינו לא על אותן של שוק ולא על אותן של גורן, והנה זה דאין מפרישין פאה ממין על שאינו מינו הוא ע"כ משום דב' מינים חשיבי כב' שדות ואין מפרישין פאה משדה על חברתה והנה בזה איפא ב' דרשות דבירושלמי רפ"ב דפאה אמרינו שדה ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה ובת"כ שהביא הר"ש ז"ל אמרינו שדה לחייב על כל שדה ושדה ע"ש היינו דאיפא פרתי דלא מהני הפרשה משדה על חברתה אפילו אי מפריש ב' פאות ונדא דעל כל שדה ושדה איפא חיוב פאה ואפילו היכא דליפא הפרשה משדה לחברתה צריף להניח ב' פאות: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג הי"ז) והוא מהירושלמי שדה שהגיעה חציה עד שליש וחציה לא הגיע והתחיל וקצר בחצי שהגיע חציו ואח"כ הביאה כולה שליש ואח"כ גמר החצי הראשון שהגיע בתחילה מפריש מן הראשון על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשון ועל האחרון ע"ש אבל מן הראשון על האחרון אינו מפריש ועיין בפ"ה ה"דב"ז ז"ל שם דהראשון עם האמצעית מצטרפין לשדה אחת וכן האמצעית עם האחרון אבל לא הראשון עם האחרון ע"ש, והנה לפמ"ש פשםפריש מן האמצעיים על הראשון ועל האחרון צריף להניח ב' פאות ולא סגי במניח מן האמצעית פאה אחת על שתיהן ואע"ג דהאמצעית מצטרפת עם הראשון לשדה אחת וכן עם האחרון וליפא פאן משום

מפריש משדה על חכרטה מ"מ פינון דהראשון והאחרון חשיבי כב' שדות צריכות ב' פאות וכמו גורן ושוק אע"ג דזו שמניח לפאה שאינה לא לשוק ולא לגורן אפשר לצרפה לאינה שיצרעה מ"מ צריכות ב' פאות: הנה בב' מיני חטים אמרינן דאם עשאן גורן אחד נותן פאה אחת עשאן ב' גרנות נותן ב' פאות ואמרינן בירושלמי קצר חצי אגדו וחצי שחמתית לעשותן גורן אחד ונמלה לעשותן ב' גרנות אינו מפריש מן האגדו על השחמתית לא בפתחילה ולא בסוף וכתב התי"ט הטעם משום דלא אזלינן בתר מחשבתו אלא כפאשר עשה פן יקום וכינון דאח"כ נמלה לעשותן ב' גרנות הוי כב' מינים ע"ש אף נראה דאין ראיה מזה דמעשיו של אח"כ מבטלין מחשבתו ולא אזלינן בתר מחשבתו אלא בתר מעשיו וי"ל שפיר דנמלה מהני רק מכאן ולהבא וטעם הירושלמי הוא דהא אמרינן לרבנן בקוצר לשחת אינו מפסיק אא"כ חרש דס"ל דקוצר לשחת הוי אתחלתא דקצירה ואם חרש מפסיק משום דהוי שדה ניר כמ"ש רש"י ז"ל.

והנה הרמב"ם ז"ל פתב או שקצר באמצעה אפילו קודם שתביא שליש וחרש מקום שקצר ה"ז נפסקת לב' שדות ע"ש, ונראה מדבריו דכ"ש אם קצרה משהביאה שליש דהוי קצירה גמורה וחרש מקום שקצר דנפסקת לב' שדות ואע"ג דבשעה שהתחיל לקצור היתה שדה אחת ונתחייב בפאה אחת מ"מ אם אח"כ נפסקה לב' שדות ע"י שחרש צריף להניח ב' פאות וה"נ כשקצר חציה הראשון ע"מ לעשותן גורן אחד דנתחייב בפאה אחת מ"מ פינון דאח"כ נמלה לעשותן ב' גרנות דעכשיו חשיב ב' מינים צריף להפריש ב' פאות ולא מהני מה שבתחילת קצירה הוי שדה אחת והטעם נראה דאע"ג דחייב פאה חל משעת התחלת קצירה וחל עליו חיוב רק פאה אחת מ"מ פינון דקודם הפרשת הפאה נעשו ב' שדות פינון דלכד שפך שדה ושדה חייבת בפאה בפ"ע איכא ג"כ דין שלא יוציא פאה משדה לחכרטה וזה תלוי בשעת הפרשת הפאה דלא מהני משדה לחכרטה וכינון דבשעת הפרשה הם ב' שדות א"כ ע"כ צריף להניח מזו לעצמה ומזו לעצמה.

עוד אמרינן שם בירושלמי קצר חצי אגדו וחצי שחמתית לעשותן ב' גרנות ונמלה ועשאו גורן אחד מפריש מן האגדו שבסוף על השחמתית שבסוף מן האגדו שבתחילה על השחמתית שבתחילה אבל אינו יכול להפריש מן האגדו שבסוף על השחמתית שבתחילה וכן מן השחמתית שבסוף על האגדו שבתחילה ע"ש.

ונראה לפרש טעם הירושלמי דהנה זה דמפריש מן האגדו שבתחילה על השחמתית שבתחילה ומן האגדו שבסוף על השחמתית שבסוף ואע"ג דתחילת קצירה הנה לעשותן ב' גרנות והנה דינן כב' מינים הוא משום דכל היכא שבתחילת קצירה הוי ב' שדות ואח"כ נעשו שדה אחת מפריש מזע"ז וכדאמרינן בחציה הביאה שליש וחציה לא הביאה וקצר חצי חציה ולא הספיק לקצור חציה השני עד שהביאה כולה שליש דמפריש מן האמצעיים על האחרון ומן האחרון על האמצעיים והא ה"מ פשהתחיל לקצור ונתחייב כל החצי שהביא שליש בפאה לא היתה שדה אחת עם זו שלא הביאה שליש והיה אז הדין שאין מפרישין מזע"ז ומ"מ אם בשעת הנחת פאה הביאה כולה שליש ונעשו עתה שדה אחת מפריש מן האחרון על האמצעיים וה"נ פינון דנמלה עתה לעשותן גורן אחד ונעשו עתה מין אחד מפריש מן האגדו על השחמתית ומן השחמתית על האגדו ואף לפמ"ש לעיל דאף שמפריש מן האמצעיים על הראשון ועל האחרון מ"מ צריף להניח ב' פאות פינון שנתחייבה בב' פאות בתחילת קצירה ה"נ פינון דאינו מפריש מן האגדו שבתחילה על השחמתית שבסוף כו' כדאמרינן בירושלמי א"כ ע"כ מניח ב' פאות והנה זה דאינו מפריש מן האגדו שבסוף על השחמתית שבתחילה ומן האגדו שבסוף על האגדו שבתחילה נראה משום

דָּוָה דְּאַחֲרֵי שֶׁהָיוּ ב' מֵינִים יְכוּלִים אַח"כּ לִהְיוֹת מִיֵּן אֶחָד הוּא דְּנֹקָא בְּשִׁשְׁנֵיהֶם תְּלוּשִׁין אוֹ שְׁנֵיהֶם מְחַוְּבֵרִין אַבְּל אֶחָד תְּלוּשׁ וְאֶחָד מְחַוְּבֵר כֹּל שֶׁהָיוּ קוֹדֵם ב' מֵינִים אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת עִתָּה מִיֵּן אֶחָד וְרֵאזָה לְזֶה מֵהֵיא דְּהַמְּנַמֵּר שְׂדֵהוּ וְשִׁיר קְלָחִים לַחִים וּפְיֵי הַרְמַב"ם ז"ל וְכֵן רַש"י ז"ל בְּנִדְה (נ"א) דְּהֵינּוּ שֶׁהִתְחִילוּ מְקוּמוֹת מְקוּמוֹת לִיבֵשׁ וְתוֹלֵשׁ מֵהַ שְׂיָבֵשׁ וּמִנִּיחַ הַלָּחִים וּס"ל לַר"ע דְּמִנִּיחַ פְּאָה לְאֵלוּ לְעֶצְמָן וְלְאֵלוּ לְעֶצְמָן דַּס"ל לַח וְיָבֵשׁ ב' מֵינִים הֵן כְּדַאֲמַרִּינָן בִּירוּשְׁלַמִי וְהִנֵּה יֵשׁ לְעֵינָן הָא אֵלוּ שְׂעֻדִין לַחִים הֵן שְׂמִנִיחַ אוֹתָן הָרִי תְּלוּשָׁן אַח"כּ לְכַשְׂיָבֵשׁוּ א"כ נִהִי דְּלַח וְיָבֵשׁ ב' מֵינִים הֵן וּבִשְׁעַת הַתְּחִלַּת קְצִירָה שְׂאֵלוּ הַמְּקוּמוֹת כְּבָר יָבֵשׁוּ וְאֵלוּ הַמְּקוּמוֹת עֻדִין לַחִים הֵם וְהֵם ב' מֵינִים מ"מ כְּשֶׁתּוֹלֵשׁ אַח"כּ הַלָּחִין כְּשֶׁיָבֵשׁוּ הֵם אִז עִם אֵלוּ שְׂתִלְשָׁן קוֹדֵם מִיֵּן אֶחָד וְאִמְאִי לֹא יִנִּיחַ פְּאָה מְאֵלָה שְׂבִסוּף עַל הַכֹּל וְנִרְאָה מְזֵה פִּינּוֹן דְּבִשְׁעַת תְּחִלַּת קְצִירָה הָיוּ ב' מֵינִים וְאַח"כּ כְּשֶׁיָבֵשׁוּ הַלָּחִין הָיוּ הֵיבֵשִׁים כְּבָר תְּלוּשִׁין אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת אִז מִיֵּן אֶחָד לְפָאָה וְה"נ פְּשָׁקְצַר חֲצִיָּה הַשְּׁנִי לְעֲשׂוֹתָן גְּוֵרָן אֶחָד אִי אֶפְשָׁר עִתָּה לְהַאֲגִדּוֹ שְׂבִתְחִילָה דְּהֵינּוּ הַתְּלוּשָׁה לְהַעֲשׂוֹת מִיֵּן אֶחָד עִם הַשְּׂחֻמְתִּית שְׂבִסוּף דְּהֵינּוּ הַמְּחַוְּבֵרַת וְכֵן הַשְּׂחֻמְתִּית שְׂבִתְחִילָה עִם הַאֲגָדוֹ שְׂבִסוּף: וּבְעִיקַר מֵה דְּאֲמַרִּינָן ב'ב' מֵינֵי חֲטִים עֲשָׂאָן גְּוֵרָן אֶחָד נוֹתֵן פְּאָה אַחַת עֲשָׂאָן ב' גְּרַנּוֹת נוֹתֵן ב' פְּאוֹת כְּתִב הַתִּי"ט דְּמֵינֵי שְׂלֵא נָתַן פְּאָה בְּמַחְוֵבֵר ד'ב' גְּרַנּוֹת הֵינּוּ שְׂעֻשָׂאָן ב' גְּרַנּוֹת מְשִׁב בְּתוֹלֵשׁ וְהַשְּׁנִי א"כ כְּתִב דְּהָא ב' גְּרַנּוֹת הֵינּוּ שְׂקוֹצַר אֶחָד מְעַט לַח וְאֶחָד בְּיָבֵשׁ ע"ש.

וְהִנֵּה נִרְאָה לוֹמֵר דָּוָה תְּלוּי בְּפְלוּגְתָא בִּירוּשְׁלַמִי בְּהֵיא דְּהַמְּחִלִּיק בְּצָלִים לַחִים לְשׁוּק וּמְקַיִים יָבֵשִׁים לְגוֹרָן דְּנוֹתָן ב' פְּאוֹת וְהַטְעַם מְשׁוּם דְּהָיוּ כ'ב' מֵינֵי חֲטִים דְּאֲמַרִּינָן בִּירוּשְׁלַמִי (פ"ב ה"ד) דָּוָה הַמְּחִלִּיק בְּבְצָלִים דְּנוֹתָן ב' פְּאוֹת לְמָדוּ מֵהַהֲלָכָה שֶׁל ב' מֵינֵי חֲטִים ע"ש וּפְלִיגֵי אֲמוֹרָאֵי בִירוּשְׁלַמִי בְּמַחְלִיק בְּצָלִים לַחִים כו' אִיכָא לְמ"ד דְּלַח וְיָבֵשׁ חֲשִׁיבֵי ב' מֵינִים וְאִיכָא לְמ"ד דְּשׁוּק וְגוֹרָן חֲשִׁיבֵי ב' מֵינִים ע"ש א"כ לְמ"ד דְּלַח וְיָבֵשׁ חֲשִׁיבֵי ב' מֵינִים א"כ ע"כ גְּוֵרָן וְשׁוּק חֲשִׁיבֵי ב' גְּרַנּוֹת פִּינּוֹן דְּהָיוּ כ'ב' מֵינֵי חֲטִים וְהֵתֵם בְּעֵינָן תְּרַתִּי שֶׁהָיוּ ב' מֵינִים וּב' גְּרַנּוֹת וְא"כ הַגְּרַנּוֹת הֵן בְּתוֹלֵשׁ שְׂאֵלוּ לְשׁוּק וְאֵלוּ לְגוֹרָן וְלְמ"ד דְּשׁוּק וְגוֹרָן חֲשִׁיבֵי כ'ב' מֵינִים א"כ לַח וְיָבֵשׁ חֲשִׁיבֵי כ'ב' גְּרַנּוֹת וְנִהוּ כְּהַשְּׁנִי א"כ אִיכָא הַשְּׁנִי א"כ פְּתִב דְּהֵיא דְּהַמְּחִלִּיק בְּצָלִים לַחִים כו' דְּלַחִים וּיָבֵשִׁים לְאוּ דְּנֹקָא וְאֶפְילוּ שְׁנֵיהֶם יָבֵשִׁים אוֹ שְׁנֵיהֶם לַחִים רַק דְּדִרְךָ לַחִים לְשׁוּק וּיָבֵשִׁים לְגוֹרָן ע"ש הֵינּוּ דְּמִפְּרִשׁ כְּמ"ד דְּשׁוּק וְגוֹרָן ב' מֵינִים הֵן וְגַם ס"ל לְהַשְּׁנִי א"כ דְּשׁוּק וְגוֹרָן חֲשִׁיבֵי תְּרַתִּי כ'ב' מֵינִים וְכ'ב' גְּרַנּוֹת וְז"ש הַשְּׁנִי א"כ ד'ב' גְּרַנּוֹת שֶׁל ב' מֵינֵי חֲטִים הֵינּוּ שְׂקוֹצַר אֶחָד מְעַט לַח וְאֶחָד בְּיָבֵשׁ ג"כ אִין הַפְּוֹנָה מְשׁוּם דְּלַח וְיָבֵשׁ חֲשִׁיבֵי ב' גְּרַנּוֹת אֵלָא הַעֲיָקֵר לְפִי שְׂקוֹצַרְן ב'ב' זְמַנִּים וְזֵה מְקַרִּי ב' גְּרַנּוֹת דְּלֵהִתִּי"ט אֶפְילוּ קְצָרָן פְּאֻחַת רַק שְׂעוּשָׁה מֵהֵן ב' גְּרַנּוֹת בְּתוֹלֵשׁ הָיוּ ב' גְּרַנּוֹת וְלֵהַשְּׁנִי א"כ תְּלוּי בְּקְצִירָה דְּקְצִירָה ב'ב' זְמַנִּים חֲשִׁיבֵי ב' גְּרַנּוֹת וְהִנֵּה עַל הַשְּׁנִי א"כ יֵשׁ לְעֵינָן אִיכָא יְפָרְנֵס הִירוּשְׁלַמִי בְּקְצַר חֲצִי אֲגָדוֹ וְחֲצִי שְׂחֻמְתִּית לְעֲשׂוֹתָן ב' גְּרַנּוֹת וְנִמְלֵךְ וְעֲשָׂאָן גְּוֵרָן אֶחָד דְּמִפְּרִישׁ מִן הַאֲגָדוֹ שְׂבִתְחִילָה עַל הַשְּׂחֻמְתִּית שְׂבִתְחִילָה וְלֵהַשְּׁנִי א"כ זֵה דְּקְצַר חֲצִי אֲגָדוֹ וְחֲצִי שְׂחֻמְתִּית לְעֲשׂוֹתָן ב' גְּרַנּוֹת הֵינּוּ שְׂקוֹצַר אֶחָד מֵהֶם מְעַט לַח וְאֶחָד בְּיָבֵשׁ וְזֵה דְּנִמְלֵךְ אַח"כּ וְעֲשָׂאָן גְּוֵרָן אֶחָד הֵינּוּ דְּהַשְּׂאָר קְצַר יַחַד א"כ מֵאִי מוֹעִיל זֵה לְגַבֵּי אוֹתָן שְׂפָבֵר קְצַר שְׂיָפְרִישׁ מִזְעוֹ וְלֵהִתִּי"ט אִתִּי שְׂפִיר דְּגוֹרָן אֶחָד הֵינּוּ בְּתוֹלֵשׁ א"כ אַח"כּ כְּשֶׁנִּמְלֵךְ לְעֲשׂוֹתָן גְּוֵרָן אֶחָד א"כ הָיָה הַהֲמַלְכָה אִיכָא עַל אוֹתָן שְׂפָבֵר קְצַר לְעֲשׂוֹתָן גְּוֵרָן אֶחָד וּמֵהֵנִי הַמְּלָכָה לְעֲשׂוֹתָן מִיֵּן אֶחָד: הִנֵּה הַרְמַב"ם ז"ל (בפ"ג הי"ב) פָּסַק בְּמַנְמַר שְׂדֵהוּ וְשִׁיר קְלָחִים לַחִים הֵינּוּ שְׂלֵקֵט הֵיבֵשׁ וְשִׁיר הַלָּח פְּרַבְּנָן דְּלַח וְיָבֵשׁ אִינָן כ'ב' מֵינִים וּבְהַלְכָה י"ז כְּתִב שְׂדֵה שְׂהַגִיעַ חֲצִיָּה עַד שְׂלִישׁ וְחֲצִיָּה לֹא הִגִיעַ וְהִתְחִיל וְקְצַר בְּחֲצִי שְׂהַגִיעַ חֲצִיו וְאַח"כּ הִבִּיאָה כֹּלָה שְׂלִישׁ וְאַח"כּ גָּמַר הַחֲצִי הִרְאִישׁוֹן שְׂהַגִיעַ בְּתְחִילָה מְפָרִישׁ מִן הִרְאִישׁוֹן

על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשון ועל האחרון ע"ש היינו דאין מפרישין מן הראשון על האחרון פינו דבשעת קצירת הראשון האחרון לא הגיע שליש ויש לעיין בטעם הדבר פינו דס"ל לח ויבש מין אחד וי"ל פינו בשעת קצירת הראשון האחרון עדיין לא היה ראוי לפאה אינו ראוי להפריש מזע"ז.

עוד י"ל אע"ג דאמרין לח ויבש מין אחד מ"מ לח פנה שעדיין לא הביא שליש חשיב ב' מינים לכ"ע ואין מפרישין מזע"ז. עוד י"ל לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל דזה דלרבנן בקצור את היבש והניח הלח דמפריש פאה אחת הוא דוקא ביבש מכאן ומכאן ולח באמצע היינו שהיבש יותר על הלח אבל לח מכאן ומכאן ויבש באמצע היינו דהלח יותר על היבש נותן מן היבש בפ"ע ומן הלח בפ"ע וכתב הכ"מ בשם הר"ש שיביליו ז"ל הטעם דהיכא דהלח פחות אמרינן דסוף קצירה הוא אבל פשהיה הלח מרובה אין טופלין הלח עם היבש ע"ש דטעם דרבנן הוא רק משום דנעשה הלח טפל אל היבש וסוף קצירו וזה שייך דוקא היכא דהלח המשוייר ג"כ ראוי אז לקצירה וחשיב סוף קצירו של היבש אבל אם המשוייר עדיין לא הגיע שליש אי אפשר לטפל לו וליחשב סוף קצירו פינו דאינו ראוי אז לקצירה והוי כמו לח יותר על היבש דאף לרבנן נותן מכל אחד בפ"ע: ביהיא דפ"ג מ"ה דהמוכר קלחי אילן בתוך שדהו דס"ל לר"י אם שייך בעל השדה הוא נותן פאה לכל פתב הר"ש ז"ל היינו דנותן מן האילן ששיירפאה ע"מ שמכר אף רש"י ז"ל בתולין קל"ח כתב שהמוכר נותן מן החרעים על האילנות ע"ש ויש לעיין איך מהני פאה מהחרעים על האילנות הא אין מפרישין ממין אחד על מין אחר וכ"ש מחרעים על אילנות ונראה דהטעם דאין מפרישין ממין על מין אחר אינו משום דצריך הפרשה דוקא ממין על מינו כמו בתרומה רק כל שהוא מין אחר הוא שדה אחרת ואין מפרישין משדה על חביתה והנה בתולין שם פתב רש"י ז"ל דמייירי שיש שם רק שנים ושלישה אילנות בתוך שדהו ע"ש ובשביל זה לא מקרי שדה אחרת דבטלי אגב השדה ונותן אף ממין על שאינו מינו והנה לגבי תרומה אמרינן בפ"ב דתרומות דכל מין חטים אחד ותורם מזע"ז וגבי פאה תלוי אם עשאן גורן אחד או ב' גרנות ומשום דבפאה גדר אחר הוא דאינו תלוי במין הפירות עצמן אלא במה שעושה אותן לב' שדות: אמרינן בירושלמי פאה (פ"ג ה"א) על ההיא דמלבנות התבואה שבין הזיתים בש"א פאה מכל או"א ובה"א מאחת על הפל אנו תנינן של בין הזיתים ותניא דבי רבי שבין האילנות ואמרינן דמתני' צורכה לבית רבי ובית רבי צורכה למתני' אילו תנינן מתני' ולא תנינן דבית רבי הוינן אמרינן לא אמרנו אלא שבין הזיתים דבר שהוא חייב בפאה אבל דבר שהוא פטור פאה אף ב"ש מודים שהוא נותן פאה אחת על הפל כו' או אילו תנינן לדבית רבי ולא תנינן במתני' הוינן אמרינן לא אמרנו אלא שבין האילנות דבר שהוא פטור פאה אבל דבר שהוא חייב פאה אף ב"ה מודים שהוא נותן פאה מכל או"א הוי צורכה למתני' וצורכה לדבית רבי ע"ש ונראה מכל זה דדבר שהוא חייב בפאה סברא יותר שתפסיק לפאה מדבר שהוא פטור מפאה והטעם הוא דדבר שחייב בפאה היינו שחייב בפאה בפ"ע כגון זיתים המפסיקים דחייבין בפאה בפ"ע הקצירה שלהם היא קצירה בפ"ע לפאה סברא יותר שתפסיק בין הקצירות שבצדדין שלא יחשבו קצירה אחת ויתחייבו בב' פאות מדבר שפטור מפאה לגמרי הנה בירושלמי פאה (פ"ב ה"ה) ר' פנחס בעי קצירת חו"ל מהו שתהא חייבת בפאה שלא תאמר הקדש פטור וחו"ל פטור אי מה הקדש חייב אף חו"ל חייב אשכח תני קציר ארצכם ולא קציר חו"ל ופי' הפ"מ דהאיבעיא הוא אם העלה אותו הקציר לא"י אי חייב בפאה והגר"א ז"ל פי' שם דמייירי בקצור בא"י לצורך חו"ל אי פטור מפאה והר"ש שיריליו פי' דמייירי שהירדון הכניס אחר הקצירה המקום לא"י ע"ש אף כ"ז דחוק בדברי הירושלמי.

והנה האור שמח כתב דהאיבעיא של הירושלמי הוא לענין הפסק אם רצועה של ארץ העמים מפסקת בהשדדה אי מפסיק לפאה וכתיב דצריף להגיה בהירושלמי מהו שתפסיק לפאה וזה דאמרינו אי מה הקדש חייב אף חו"ל חייב פירושו דשדדה הקדש אינו מפסיק בין השדות לחייב ב' פאות ודוגמתו מה דאמרינו בחלה דקב הקדש אינו מפסיק ה"נ חו"ל אינו מפסיק ואמרינו דתנא קציר ארצכם ולא קציר חו"ל היינו דחו"ל מפסיק ע"ש.

והנה בעיקר מ"ש דהאיבעיא הוא אי חו"ל מפסקת בפאה נראין דבריו ומ"ש דצריף להגיה בהירושלמי מהו שתפסיק בפאה א"צ להגיה כלל וזה דאמרינו קצירת חו"ל מהו שתהא חייבת בפאה פירושו שתהא מפסקת לפאה וכיוצא בו אשפחן בירושלמי (פ"ב ה"א) תני הבור והגיר חייבין בפאה כו' פלומר מפסיקין ומחייבין ב' פאות כמ"ש המפרשים ז"ל שם ולפ"ז פ"י דברי הירושלמי הוא להפך ממ"ש האור שמח ופירושו הוא קצירת חו"ל מהו שתהא חייבת בפאה היינו שתפסיק לחייב ב' פאות הקדש פטור מפאה וחו"ל פטור אי מה הקדש חייב פלומר שתפסיק לחייב ב' פאות וכדאמרינו שם א"פ בירושלמי קצר הגזבר חצי חצייה ולא הספיק לקצור את השאר עד שפדה את פולה מפריש מן הקציר על הקציר כו' היינו שאינו מפריש מן הקמה על הקציר דקציר הקדש מפסיק בינתים כמה שפ"י הגר"א ז"ל שם [ומה שגם הקדש אינו מפסיק לחלה התם גדר אחר לגמרי] וכ"י הירושלמי הוא פינו דקצירה הפטורה מפאה הוא סברא יותר שלא תפסיק מקצירה החייבת בפאה מש"ה דייקנו אי מה הקדש פטור מפאה ומ"מ מפסקת א"כ ה"נ חו"ל אף שהיא פטורה ומ"מ מפסקת ואמרינו דתני קציר ארצכם ולא קציר חו"ל דקציר חו"ל לא חייב קצירה כלל לענין פאה ואינה מפסקת דגרע טפי מקציר הקדש דלענין פאה כל שהוא פטור יותר אינו מפסיק: אמרינו במנחות (ע"א) בקוצר לשחת מפסיק דברי ר"מ וחכ"א אינו מפסיק א"כ חרש דר"מ בשטת ר"ש אמרה דאמר קצור ויאכיל אף משהביא שלישי אלמא כל לשחת לאו קצירה היא כו' וכתב הרגמ"ה בשטת ר"ש אמרה דקסבר ר"ש כל לשחת לצורף בהמה אפילו הביאה שלישי לא הוי קצירה כו' ה"נ גבי פאה לא הוי קצירה גמורה דלחוי אתחלתא דקצירה כו' לחייבה בפאה אחת אלא לצורף בהמה הוא ומפסיק השדדה לחייבה ב' פאות בשעה שקצירתה קצירה גמורה עכ"ל ומקשינו שם בגמרא מההיא דאכלה חגב קרסמוה נמלים שברתה הרוח הפל מודים חרש מפסיק לא חרש אינו מפסיק אח"כ מתני' בשלא הביאה שלישי ברייתא דחרש אין לא חרש לא בששהביאה שלישי שפיר א"א מתני' נמי בששהביא שלישי השתא ומה התם דקצירה דאדם אמר ר"מ ל"ש קצירה הכא לא כ"ש וכתב הרגמ"ה אכלה חגב הפל מודים מאן ר"מ דאע"ג דאמר ר"מ קוצר לשחת מפסיק בלא חרש מודה הכא באכלה חגב כו' דלא מפסיק א"א כ חרש דלא הוי קצירה בידי אדם א"כ מתני' דאלו מפסיקין לפאה בשלא הביאה שלישי וברייטא דאכלה חגב כו' דחרש אין לא חרש לא בששהביאה שלישי ואע"ג דהביא שלישי פינו דלאו אדם קצרה מש"ה בעי חרש שפיר א"א אידי ואידי בששהביא שלישי כו' אמר ר"מ לא שמה קצירה גמורה דתהוי התחלת קצירה אלא מפסקת לפאה הכא דלא הוי ע"י אדם כ"ש דמפסקא עכ"ל ודבריו תמוהין מאד שפכת דאי מתני' בשלא הביאה שלישי וברייטא בששהביאה שלישי זה באכלה חגב לא חרש אינו מפסיק אע"ג דהביא שלישי פינו דלאו אדם קצרה מש"ה בעי חרש היינו דמה שהביא שלישי הנה ראוי שתפסיק רק פינו דלאו אדם קצרה אינו מפסיק בלא חרש והיינו דמה דלאו אדם קצר גורם שלא תפסיק ונהרי איפכא הוא דמשום זה דלאו אדם קצר הנה ראוי שתפסיק דלאו קצירה היא ורק בשביל שהביא שלישי מש"ה אינו מפסיק דמה שהביא שלישי גורם שייחשב קצירה וכ"כ הרגמ"ה בעצמו ברישא הפל מודים מאן ר"מ דאע"ג דאמר ר"מ קוצר

לשחת מפסיק מודה הכא באכלה חגב דלא מפסיק אא"כ חרש דלא הוי קצירה בידי אדם היינו מה דלא הוי קצירה בידי אדם הוא טעם שלא להפסיק ודבריו סתרי אהדדי ונראה מזה דאי סבירא לן בשהביאה שלישי ואדם קא קצר לה לא הוי קצירה גמורה כמה דס"ל ברישא אז מה שאין הקצירה ע"י אדם הוי טעם יותר להפסיק אבל אח"כ דבעינו למימר דאם הביא שלישי בעלמא הוי קצירה גמורה באכלה חגב דלאו אדם קא קצר לה אז הוי איפכא דמה שהביא שלישי הוי טעם להפסיק ומה שאין הקצירה ע"י אדם הוא טעם שלא להפסיק ונראה טעמו של דבר דאי ס"ל דאר משהביא שלישי לאו קצירה גמורה ולא הוי אתחלתא דקצירה ומפסקת לר"מ ומשום דכל לשחת לאו קצירה היינו פיון דלאו שם קצירה על המקום שקצר הוי פשדה בור דמפסקת וכינון דזה דמפסיק הוא משום דלאו שמה קצירה א"כ כ"ש כשלא היה הקצירה בידי אדם דלאו שם קצירה עלה ומפסקת אבל אי ס"ל כשהביא שלישי קצירה גמורה היא ואתחלתא דקצירה היא ואפילו קצרה לשחת ס"ל דכל שהביאה שלישי אפילו היתה הקצירה באיזה אופן שיהיה אינה עוד שדה בור להפסיק מיהו באכלה חגב יש לפטור מטעם אחר משום דפטורה מפאה ואפילו בתבואה גמורה דהא משנה שלמה היא דאכלה חגב קרסמוה נמלים שברתו הרוח פטורה וא"כ תפסיק מדין קצירה הפטורה מפאה.

והנה בירושלמי גבי מלבנות התבואה של בין הזיתים אמרינו דקצירה התייבת בפאה סברא יותר שתפסיק מקצירה הפטורה מפאה היינו היכא שיש בינתיים קצירה התייבת בפאה בפ"ע מפסקת יותר משיש בינתיים קצירה הפטורה מפאה לגמרי והנה אשכחן קצירה הפטורה מפאה שמפסקת כגון קציר הקדש וכדאמרינו בירושלמי דקצר גזבר חצי חציה כו' אבל כל שהוא פטור יותר אדרבה הוא סברא שלא תפסיק כמו קציר חו"ל פיון דאינה קצירה כלל לענין פאה אינה מפסקת דרק קצירה פטורה מפסקת שיש שם איזה פטור אבל אם אינה קצירה כלל לענין פאה אינה מפסקת דרק קצירה מפסקת בין הקצירות ולזה כתב הרגמ"ה באכלה חגב כו' דזה דהביא שלישי פיון דשם קצירה עלה היה ראוי להפסיק פיון דשם קצירה עלה הוי קצירה הפטורה מפאה רק פיון דלאו אדם קא קצר לה אינו מפסיק דלאו קצירה היא כלל לפאה: אמרינו בירושלמי (פ"ב ה"א) ר"ז בשם ר"א ר"מ ור"י שניהם אמרו ד"א כמה דר"מ אמר הקוצר לשחת מפסיק פן ר' יהודה אומר הקוצר לשחת מפסיק כמה דר"י אומר חיוב פאה מפסיק פן ר"מ אומר חיוב פאה מפסיק והא אשכחן דר"מ אומר חיוב בפאה מפסיק כהדא דתני אכלה חגב קרסמוה נמלים שברתו הרוח או בהמה פטורה הפל מודים אם חרש מפסיק אם לא חרש אינו מפסיק מאן הפל מודים לאו ר"מ הדא אמרה מפני שהוא פטר פאה אבל אם הוא חייב אפילו לא חרש מפסיק פני דתנינו תמן א"ר יודן אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שלישי אבל אם הביא שלישי אסור לקצור יקצור חייב בפאה ודבר שהוא חייב בפאה מפסיק ע"ש דהירושלמי מוקי לההיא דר"מ בקוצר לשחת בשהביא שלישי ופי' הפ"מ שם דר"א מפרש ההיא דר"מ דקוצר לשחת היינו לאחר שהביאה שלישי וטעמיה דר"מ משום דס"ל דכל קצירה לשחת שיש בה חיוב פאה לאותה קצירה הוא דמפסיק לפאה שצריך ליתן עוד פאה אחרת ממה שיקצור אח"כ כו' דלענין שיהא הפסק לפאה תרתי בעינו שתהא הקצירה לשחת דכיון שהוא להאכיל לבהמתו לאו קצירה היא ובעינו נמי שתהא בה חיוב פאה באותה קצירה אם היה קוצר פדרכו לאדם ואז חשיבא הפסק לפאה ע"ש אף נראה דבחנם פ"י פן דבירושלמי (פ"ג ה"א) מבואר יותר שטת הירושלמי אליבא דר"מ בקוצר לשחת מפסיק דאמרינו שם אתי דר"מ בשטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר לח יבש ב' מינים

הם פן רמ"א לח ויבש שני מינין הן וישקלינו וטרינו התם אליבא דר"ע אי ס"ל לח ויבש ב' מינים
הן אף ר"מ ודאי ס"ל דלח ויבש ב' מינים הן ומש"ה מפסיק.

והנה הפ"מ כתב שם דר"מ בקוצר לשחת מיירי קודם שיהביא שלישי ע"ש אף אין לעשות פלוגתא
בהירושלמי דמהירושלמי דלעיל מבואר להדיא דמפרישי ההיא דר"מ בשהביא שלישי דאף
משהביא שלישי לח הוא דאינו אלא שלישי בישולו וב' דברי הירושלמי אחד הן דס"ל דר"מ אגיל
בשטת ר' יהודא דמשהביא שלישי קצירה היא ותיבת בפאה רק פינון שאלה קצר משהביא שלישי
והשאר קצר משנתבשל כל צרכו הו"ל לח ויבש ותיב כב' מינים ומש"ה פאה לכל או"א וכן
הרמב"ם ז"ל (פ"ג הי"ב) מפרש דברי הירושלמי דמיירי בשהביא שלישי ומ"מ הוי לח לגבי זה
שיבש כל צרכו והוי לר"מ ב' מינים ועיין בכ"מ שם באריכות וכיון שמה שקצר משהביא שלישי
תיב בפאה בפ"ע מפסיק דס"ל להירושלמי דמה שלח ויבש ב' מינים הוא רק שהלח תיב בפ"ע
והיבש בפ"ע אבל לא זה שהלח יפסיק בין היבשים מדין זרע אחר ורק פינון דהלח תיב בפאה
בפ"ע א"כ מפסיק משום דתיב פאה מפסיק דכל קצירה המתיבת בפאה בפ"ע מפסקת.

והנה דברי הרגמ"ה ז"ל עולין עפ"י הירושלמי ואף דתלמודא דידן חולק על הירושלמי ומוקמינו
לר"מ בשלא הביא שלישי מ"מ זה דאמרינו בירושלמי באכלה חגב כו' דהטעם דאינו מפסיק הוא
משום דפטור פאה אינו מפסיק היינו פטור פאה פנה דלאו אדם קא קצר לה אינו מפסיק ס"ל
להרגמ"ה דהוא אף לתלמודא דידן: כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ב ה"ז) דהקוצר קודם הבאת שלישי
פטור מן הפאה ובפ"ג ה"ד כתב דהקוצר קודם הבאת שלישי דנקא חרש מפסיק ע"ש וצ"ל דאע"ג
דהקצירה בעצמה פטורה מ"מ אינה מפסקת בין הקצירות וכמו אכלה חגב כו' אע"ג דהיא עצמה
פטורה מן הפאה ומ"מ אינה מפסקת א"כ חרש מ"מ יש לדון בזה בשלמא באכלה חגב כו' דאינה
מפסקת משום דאתחלתא דקצירה היא ומ"מ היא עצמה פטורה מן הפאה ומשום דכתיב
ובקוצרכם דאפילו קצרוה לטטים בנדאי קצירה היא מ"מ פטורה משום דבעינו ובקוצרכם שתהא
הקצירה לצורך בעה"ב אבל בקצר קודם שיהביא שלישי ממ"נ אי אינה מפסקת דחשיב קצירה
והוי אתחלתא דקצירה כדאמרינו במנחות א"כ מאיזה טעם תפטר מן הפאה: כתב הרמב"ם ז"ל
(פ"ג ה"ז) מדרגות שהן גבוהות י"ט נותן פאה מכל או"א ואם היו ראשי שורות מעורבין נותן
מאחת על הכל ע"ש.

ונראה הטעם דנותן פאה מכל או"א משום דהוי כמו גדר המפסיק פינון דהוא גבוה י"ט הוי פגור
דשיעור גדר הוא י"ט כדאמרינו בת"כ ואם באילנות חשיב גדר להפסיק כ"ש בזרעים ונה דאם
היו ראשי שורות מעורבין דאינו מפסיק משום דאף באילנות בגדר אם הנה שער פותח אינו
מפסיק היינו שהענפים מעורבין דכל שמעורבין לא מהני גדר להפסיק הנה בפ"ב מ"ב דאמרינו
וכל ההרים אשר במעדר יעדרון אעפ"י שאין הבקר יכול לעבור בכליו הוא נותן פאה לכל כתב
השנו"א דדוקא מן הנהר על השדות שבצדדין אבל לא משדה על חביתה דהנהר הוי כמו גדר
דמפסיק ע"ש.

הנה מדבריו נראה דנה דגדר מפסיק הוא רק בין השדות שבצדדין אבל מן ראש הגדר על השדות
אינו מפסיק דהא הקא מפריש מראש הנהר על השדות שבצדדין וא"כ לפ"ז אין לפרש במדרגות
שהן גבוהות י"ט זה דנותן פאה לכל או"א הוא משום הפסק גדר ששם הפסק הוא עם הזרעים
שהן בראש המדרגה אף נראה דנה דכל ההרים אשר במעדר יעדרון שכתב השנו"א דאינו מפריש
משדה על חביתה אינו משום דהנהר חשיב פגור להפסיק דהא לא מיירי התם בתל המתלקט

עֲשָׂרָה מֵתוֹף ד' שְׂיָהָא חֲשׂוֹב מְחִיצָה דְקַתְנֵי רַק שְׂאִין הַבְּקָר יָכוֹל לַעֲבוֹר בְּכֻלּוֹ וּלְגַדֵּר שְׂיַפְסִיק פִּינּוּ דְבַעֲיִנּוּ י"ט פְּדָאֲמַרִּינּוּ בַת"כ א"כ בְּעֵינּוּ שְׂיָהָא עֲלֵיו תּוֹרַת מְחִיצָה א"כ ה"נ בְּעֵינּוּ שְׂיַתְלַקֵּט י' ד' דְּכָל שְׂאִינּוּ מִתְלַקֵּט מֵתוֹף ד' לֹא חָשִׁיב י"ט וְנִרְאָה הֵטַעַם דְּאִין מְפָרִישִׁין מְשֻׁדָּה עַל חֲבַרְתָּהּ הוּא לְפִי שְׂאִין רוֹאִין זא"ז דְּהָא הָהָר מְפָסִיק דָּאם בְּחַרוּבִין כָּל שְׂאִין רוֹאִין זא"ז אִין מְפָרִישִׁין מְזַע"ז כ"ש בְּזַרְעִים דְּזָה דְּאָמַרִּינּוּ כָּל שְׂאִין רוֹאִין זא"ז הֵינּוּ שְׂיָשׁ בֵּין אֵילָן לְאֵילָן שׁוּם סָתַר שְׂיַסְתִּיר בִּינֵיהוֹן כַּמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל בַּפּה"מ (פ"ב מ"ד) וְהֶרְאָב"ד ז"ל בַּת"כ פְּתַב דְּזָה דְּבַחְרוּבִין בְּעֵינּוּ שְׂיָהָי רוֹאִין זא"ז הוּא מְשׁוּם דְּנִמּוּכְיָן הֵן מְשַׁאֲר אֵילָנוֹת וְנִחְבְּאִין בְּעֵינּוּ שְׂיָהָי רוֹאִין זא"ז ע"ש א"כ כ"ש זַרְעִים דְּנִמּוּכְיָן יוֹתֵר דְּבַעֲיִנּוּ שְׂיָהָי רוֹאִין זא"ז שְׂלֵא יִהְיֶה בִּינֵיהוֹן דְּבַר סָתַר וּמִש"ה אִין מְפָרִישִׁין מִן הַשְּׂדוֹת שְׂבַצְדֵי הָהָר מֵאַחַת עַל חֲבַרְתָּהּ אָבָל הַזַּרְעִים שְׂבַרְאֵשׁ הָהָר שְׂרוֹאִין אֶת הַשְּׂדוֹת שְׂבַצְדֵינּוּ מְפָרִישִׁין מְזַע"ז וְהֵיא דְּמַדְרָגוֹת אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ שְׂהוּא מְדִין גָּדַר פִּינּוּ שְׂהוּא מְחִיצָה מְעַלְיִיתָא מְפָסִיקַת אַף לְרֵאשׁוֹ יַעַל הַשְּׁנוֹ"א שְׂפַתְב דְּחָשִׁיב כְּמוֹ גָּדַר יֵשׁ לְעֵינּוּ טוּבָא אִמְאִי לֹא בְּעֵינּוּ הֵכָא תַל הַמְתְּלַקֵּט י' מֵתוֹף ד': ב) גְּרָסִינּוּ בַּפָּאָה (פ"א מ"ג) נוֹתְנִים פָּאָה מִתְחַלַּת הַשְּׂדָה וּמֵאַמְצָעָה רַש"א וּבְלִבְד שְׂיַתָּן בְּסוּף כְּשִׁיעוֹר רִי"א אִם שְׂיַיר קַלְח אֶחָד סוּמָף לֹו מְשׁוּם פָּאָה כו' וְהֵיא אֶמְצָע וְסוּף הֵינּוּ סוּף קְצִירוֹ וְאַמְצָע קְצִירוֹ דְּבִירוֹשְׁלָמִי (פ"א ה"ג) מְפָקִינּוּ דְּנוֹתְנִין פָּאָה בֵּין בַּתְּחִילָה בֵּין בְּאַמְצָע בֵּין בְּסוּף מְדַכְתִּיב וּבְקוֹצְרָכֶם מַה ת"ל לְקַצֹּר אֶלָּא אֶפְיָלוּ י"ל כְּמָה לְקַצֹּר וּלְר"ש דַּס"ל דְּצָרִיף דְּנֹקָא לְהַגִּיחַ בְּסוּף שְׂדָהּ הֵינּוּ ג"כ בְּסוּף קְצִירוֹ וּכַמ"ש רַש"י ז"ל (שְׁבַת כ"ג ע"א) לְסוּף שְׂדָהּ גְּמַר קְצִירוֹ כְּדַכְתִּיב לֹא תִכְלֶה מְשַׁמְעַ בְּשַׁעַת כְּלוּי וְלֹא שְׂיַקְצָה אוֹתָהּ קוֹדֵם לְכוֹן ע"ש אַף בְּאִיזָה מְקוֹם בְּשְׂדָהּ הוּא מְנִיחַ אֶת הַפָּאָה לֹא אִיכְפַת לָן כַּמ"ש הֶרְאָב"ד ז"ל בַּת"כ פ' קְדוּשִׁים עַל הָא דְּאָמַרִּינּוּ שְׁם אִין פָּאָה אֶלָּא מְחַמַּת כְּלוּי הֵינּוּ שְׂלֵא תֵאֵמַר דְּפָאָה הָיִי כְּמוֹ פָּאָת הָרֵאֵשׁ וְזָקוּ דְּצָרִיף לְהַגִּיחַ דְּנֹקָא בְּקַרְנוֹת הַשְּׂדָה דְּאִף בְּאַמְצָע יָכוֹל לְהַגִּיחַ רַק שְׂלֵא יִכְלֶה הַשְּׂדָה ע"ש.

הֵינּוּ פְּתַב הֶרְמֵב"ם ז"ל (פ"ב ה"ג) בַּעַז"ב שְׂנַתְנּוּ פָּאָה לְעַנְיִים וְאַמְרוּ לֹו תֵן לְנוּ מְצַד זָה וְנַתְנּוּ לְהֵם מְצַד אַחַר זָה וְזָה פָּאָה וְהַקְּשָׁה עֲלֵיו הַמַּל"מ בַּפ"א דְּמְשַׁמַּע שְׂנַתְנּוּ לְהֵם מִתְחִילָה כְּשִׁיעוֹר פָּאָה וּמְשַׁמַּע נְמִי שְׂלֵא הֵינּוּ מִתְחִילָה דְּעַתּוֹ לְהוֹסִיף וְאַמְאִי זו"ז פָּאָה הָא כְּבַר נְפֻטְרָה הַשְּׂדָה ע"ש וְנִרְאָה דְּהֶרְמֵב"ם ז"ל לְשִׁיטְתֵיהּ אֲזִיל דְּפָסִק כַּר"ש דָּאם נַתְנּוּ פָּאָה בַּתְּחִילָה אוֹ בְּאַמְצָע הָיִי פָּאָה וְצָרִיף לִיתָן פָּאָה לְבְּסוּף כַּמ"ש שְׁם הִי"ב וּמְשׁוּם דַּר"ש נַתְנּוּ כְּמָה טְעָמִים לְדְּבָרֵי כַּמ"ש הַכ"מ א"כ הֵכָא כְּשִׁהֲפָרִישׁ בַּעַז"ב פָּאָה וְאַח"כ הַפְּרִישׁ עוֹד פָּאָה א"כ כְּשִׂנַּתְנּוּ הַפָּאָה הֶרְאִשׁוּנָה עֲדִינּוּ נְשַׁאֲר לֹו קָמָה א"כ הַפָּאָה הֶרְאִשׁוּנָה לֹא הֵיטָה סוּף קְצִירוֹ כ"א בְּאַמְצָע וְכָל שְׂהֲפָרִישׁ פָּאָה בְּאַמְצָע הָיִי פָּאָה וְצָרִיף לְהַגִּיחַ אַף בְּסוּף.

וְאַף שְׂפַתְב הֶרְמֵב"ם ז"ל דְּצָרִיף לְהַגִּיחַ בְּסוּף הַשְּׂדָה רַק כְּשִׁיעוֹר הַפָּאָה הֶרְאִיזָה לְמַה שְׂנַשְׂאֲר בְּשְׂדָה אַחַר שְׂהֲפָרִישׁ אֶת הֶרְאִשׁוּנָה מ"מ פִּינּוּ דְּעֲדִינּוּ חֲזִיב לְהַגִּיחַ פָּאָה יָכוֹל לְהַגִּיחַ כְּמָה שְׂיַרְצָה דְּפָאָה אֲזִיל שְׂיַעוֹר לְמַעְלָה וּמַה שְׂהִבִּיא שְׁם הַמַּל"מ מִהֶרְוִשְׁלָמִי עַל הֵהִיא דְּלַעוּלָם הוּא נוֹתְנּוּ מְשׁוּם פָּאָה וּפְטוֹר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת עַד שְׂיַמְרַח דַּב"ש הֵיא דְּהַפְּקָר לְעַנְיִים הַפְּקָר אָבָל לַב"ה פִּינּוּ שְׂנַתְנּוּ שְׂיַעוֹר פָּאָה אִינוּ חָל עַל הַתּוֹסְפַת תּוֹרַת פָּאָה ע"ש הֵתֵם שְׂאִינּוּ פִּינּוּ דְּאָמַרִּינּוּ דְּנוֹתְנּוּ מְשׁוּם פָּאָה עַד שְׂיַמְרַח הֵינּוּ בְּתֵלוּשׁ וְכִינּוּ שְׂהַגִּיחַ בְּמַחְנֹכַר שְׂיַעוֹר פָּאָה א"כ הֵגִיחַ פָּאָה בְּסוּף אִי אֶפְשָׁר לְהוֹסִיף פָּאָה בְּתֵלוּשׁ שְׂכַבְר יֵצֵא יְדֵי פָּאָה: פְּתַב הֶרְמֵב"ם ז"ל (פ"ב ה"ב) אִין מְנִיחִין אֶת הַפָּאָה אֶלָּא בְּסוּף הַשְּׂדָה כְּדִי שְׂיָהָי עַנְיִים יוֹדְעִין מְקוֹם שְׂיַבֹּאוּ לֹו וְכַדִּי שְׂתַהָּא נִיכְרַת לְעוֹבְרִים וְשָׁבִים וְלֹא יַחֲשַׁד

ומפני הרמאים שלא יתכוונו לקצור הפל ואומר לאלו שרואים אותו קוצר סוף השדה בתחלת השדה הנחתי ועוד שלא ישמור שעה שאין שם אדם ויניחנה ויתננה לעני הקרוב לו ע"ש.

והנה ז"ש פדי שיהיו עניים יודעין מקום שיבואו לו נראה דמפרש זה דאמרין משום ביטול עניים היינו שידעו המקום שהניח ולא יצטרכו לחפש ויבטלו אף רש"י ז"ל (בשבת כ"ג) פ"י משום ביטול עניים שלא היו יודעים מתי יקצור אותה היינו שאם לא יניח הפאה בסוף קצירו לא יהיה אפשר להם לכוון השעה שניח ויצטרכו להמתין ויבטלו ואפשר דיש נפקותא לדינא בין רש"י והרמב"ם ז"ל אם פשגומר קצירו יניח שיעור פאה במקום אחר דלרש"י ז"ל דתלוי רק בזמן שיכוונו העניים הזמן שמניח פאה היינו פשיגמור קצירו יכול להניח אז הפאה אף במקום אחר אף להרמב"ם ז"ל דצריכים העניים לכוון המקום שמניח והיינו במקום שגומר קצירו שלא יצטרכו לחפש צריף להניח רק במקום שגומר קצירו פתב הרמב"ם ז"ל שם אין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה כו' עבר והניח הפאה בתחילת השדה כו' ה"ז פאה וצריף שניניח בסוף השדה פשיעור הפאה הראויה למה ששאר בשדה ע"ש ונראה מדבריו דלכתחילה צריף להניח כל הפאה בסוף שדהו ומשום דכל הנה ד' דברים שבשבילן צריף להניח פאה בסוף שדהו שייף ג"כ שלא יניח אף מקצת פאה באמצע השדה וס"ל דהנה ד' דברים הם רק לכתחילה ומש"ה אם עבר והניח בתחילה או באמצע ה"ז פאה אבל להניח בסוף שדהו פאה הראויה למי ששאר בשדה זה צריף אפילו בדיעבד היינו אף אם הפריש באמצע פשיעור כל השדה דזה אינו משום הנה ד' דברים רק שאין פאה מועלת רק ע"מ שקצר ולא ע"מ שיש עוד לקצור: פתב הר"ש ז"ל על הדין דרי"א אם שנייר קלח אחר סומך לו משום פאה כו' היינו דיכול להוסיף וליתן משום פאה וכתב ואף דאמרין דאם נתן שיעור פאה א"י להוסיף שאני התם דנתן פדינו בסוף שדהו והכא מיירי שנתן באמצע השדה ע"ש וקשה פנין דהתם אמרינן דא"י להוסיף אף במקור א"כ עדיין יש במקור וא"כ אין זה סוף שדהו וצ"ע.

הביא הר"ש ז"ל שם דברי הירושלמי לר"ש אי דצריף ליתן בסוף פשיעור כל שדהו או רק פשיעור המשתייר ומסקינן דנותן פשיעור המשתייר ופ"י הר"ש ז"ל פשיעור המשתייר בב' ענינים חדא פגון שהשלים בסוף עד ס' עם מה שהוא נותן בתחילה א"נ האי משתייר על התבואה הנשארת קאמר ע"ש.

והנה לפי הראשון היינו שישלים לשיעור ס' יש לעיין פנין דמיירי שקודם הפריש פחות משיעור ס' איף חל עליה שם פאה דהתוס' חגיגה (ו') הביאו מהירושלמי פאה י"ל שיעור בעינן שפריש שיעור אחד מס' בב"א ואם לא הפריש בב"א אינו חל עליה שם פאה ע"ש וצ"ל דזה רק בסוף שדהו פנין שיכול אז להפריש כל הפאה צריף להפריש בב"א אבל באמצע לר"ש דא"י להפריש אז כל הפאה דבעינן ג"כ בסוף חל אפילו על פחות משיעור: הביא הר"ש ז"ל ריש פאה מהירושלמי דהיכא דנתן פאה פחות מס' אף דאין בעה"ב יכול לחזור בו אינה פאה לפוטרה מן המעשר ע"ש.

והנה יש לעיין נהי דלענין מעשר לא חשיבא פאה מ"מ הינה פטור מן המעשרות מדין הפקר פנין דא"י לחזור ולזכות בו והוי הפקר לעניים ונראה מזה דהא דאמרין הפקר לעניים אינו הפקר אינו רק שלא חל ההפקר כל שהפקירו רק לעניים אלא אף היכא שחל ההפקר ג"כ אין הפקר לעניים פטור מן המעשר.

והנה התוס' ב"ק (כ"ח) כתבו דזה דפאה פטורה מן המעשר אין זה משום הפקר דהא הפקר לעניים אינו הפקר אלא דהפטור משום וקא הלוי כו' יצאה ש"נ חלק ונחלה עמך וכ"כ בשמ"ק שם דאין לפטור ננומיי"ם מטעם דהוי הפקר לעניים ע"ש ואף דהתם בי הרי חל ההפקר ומ"מ אין הפטור מטעם הפקר משום דהוי רק הפקר לעניים ובפ"ב מהל' מ"ע ה"ז בהגד' עמא קט דכל הנוגעות בארץ ה"ה של עניים מטעם שז' ב הרדב"ז ו"ל דפטורין מן המעשר משום דהפקר בי"ד הפקר ופטור מן המעשרות ואפילו למ"ד שאם לא הפקירו לעניים ולעשירים לא הוי הפקר שאני הכא דהוי הפקר ב"ד ועשו אותו הפקר גמור לפוטרו מן המעשר קם ונראה מזה דהפקר לעניים אף במקום דמהני מ"מ אינו הפקר גמור ואינו פוטר מן המעשר ופטור פאה מן המעשר אינו משום הפקר כמ"ש תוס' והשמ"ק רק מקרא דנבא הלוי כו' דשם פאה פטורה מן המעשר אף שהוא רק לעניים אבל אם אין עליו שם פאה אף שהוא הפקר לעניים אינו פטור ממעשרות ומש"ה בנותן פאה פחות מכשיעור אף דא"י לחזור בו והוי הפקר לעניים מ"מ פיון דאין עליו שם פאה אינו נפטר מן המעשרות: הנה המל"מ (פ"א מהל' מ"ע) הביא דברי הירושלמי דכל שהפריש פאה פחות מכשיעור אינו פאה והקשה מזה על הרמב"ד ו"ל דס"ל דמפריש מקצת תרומה היינו פחות מכשיעור קדשה ומ"ש תרומה מפאה אף דשיעור של תרומה אחד מס' הוא רק מדרבנן הא אף שיעור פאה אחד מס' הוא ג"כ רק מדרבנן ע"ש אף נראה דל"ד דבתרומה פיון דמדאורייתא א"ל שיעור ונחל התרומה ומדרבנן גימא דלא חל התרומה והדר לטבלא משום דהוי פחות מכשיעור וזה אי אפשר כדאמרין בפ' האשה רבה גבי אין תורמין מן הטמא על הטהור דמדאורייתא תרומה מעליא האי גרינא אי אפשר למהדר לטבלא דאין פת ביז חכמים לעקור כו' אבל בפאה זה דאם הפריש פחות מכשיעור דחייב במעשרות הוא לחומרא וכיון דמדרבנן י"ל שיעור אינו נפטר כשהקדיש פחות: הנה בשיעור פאה שהוא אחד מס' יש לחקור זה דאמרין (בגדרים נ"ט) דליטרא בצלים שתקנה וזרעה דמתעשרת לפי כולה דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך כו' דאף הזרע שתקנו כפר ג"כ צריך לעשר אם גם לענין פאה פן בבצלים שהפריש עליהם פאה וזרעו אם רק הגידולין חייבין בפאה או גם הזרע שפכר נפטר דקרא דעשר תעשר במעשרות פתיב [אמרין בירושלמי (פ"ג ה"ג) הדין קוצחא פי זרע לה עביד בצל דק וכי שתיל לה עביד בצל רב מחייב בב' פאות היינו דאם זרעה והפריש פאה ואח"כ שתיל לה חייב עוד בפאה ואשמועינן רבותא אע"ג דהשתא שתיל לה רק לזרע (ועיין במפרשים ו"ל שם) אף שם לא נתבאר אם מפריש עתה שיעור פאה על הכל או רק ע"מ שנתוסף]: אמרין מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומר כו' (ובפ"ב מ"ז) אמרין קצר חציה וקצרו לסטים חציה פטורה שחובת הפאה בקמה הנה פתב הרמב"ם ו"ל (פ"ג הט"ז) בשותפין שקצרו חצי שדה בשותפות ואח"כ חלקו ואחד נטל קציר ואחד קמה דהקציר כפר נפטר והטעם משום דחובת הקציר בהקמה וכן אמרין בירושלמי באגדו ושחמתית דאם קצר כל השחמתית לעשותן גורן אחד ואח"כ נמלך לעשותן ב' גרנות דשחמתית נפטרה ע"ש ומשום דחובת פאה בקמה וכשקצר כל השחמתית לעשותן גורן אחד הנה אפשר להפריש עליה מן האגדו ושם הוא חובת פאה.

והנה יש לעיין בשלמא בקצר חציה וקצרו לסטים חציה דפטורה משום דחובת פאה בהקמה היינו פיון שחובת פאה נשארה בהקמה א"כ ממון עניים לסטים שקלוה אכל בקצר חצי שדה בשותפות וכן קצר כל השחמתית לעשותן גורן אחד נהי דחובת הקציר בהקמה מ"מ ממון עניים להיכן הלוך הרי קצר גם החצי השני.

ונראה דהנה אמרינו בירושלמי ספ"ב קצר ושייר כדי פאה פיון שקצר שבולת ראשונה חזרה פאה לעומרים ויש לעיין פיון שהפריש פאה ונעשית הפאה ממון עניים כשקצר מהם שבולת ראשונה איה נעשה הכל של בעה"ב וחזרה פאה לעומרים ונראה מזה חידוש בפאה דאף לאחר הפרשה כל שפילה פאת שדהו נעשית הפאה של בעה"ב וכיון שהפריש פאה כל מה שהפריש חשיב פאת שדהו וכל שקצר ממנה שבולת אחת מקרי פילה פאת שדהו ונעשה הכל שלו רק כל שעבר על לאו דלא תכלה והוי לאו הנחתק לעשה ואיכא עשה דמעזוב זה חייב פאה חדש וזה החיוב הוא על העומרים.

והנה בקצר חצי שדה בשותפות כבר יש שם ממון עניים פיון שפכר נתחייב בפאה אף שעדיין לא הפריש דהא מהני שינוי לקנות אף קודם שהפריש דהא אמרינו לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים כו' אבל לא מפריש מן העיסה משום דשינוי קונה ורש"י ז"ל (סנהדרין פ"ח) כתב דמהני תפיסה בפאה קודם הפרשה ע"ש ואח"כ כשחלקו ונתחלק לב' שדות הקצורה ושאינה קצורה נמצא שהשדה הקצורה פילה שדהו שהרי פולה קצורה וכל שפילה שדהו בטל ממון עניים מהקמה אפילו כשפכר הפריש וכ"ש כשעדיין לא הפריש והכא ל"ש שיחזור הפאה לעומרים דזה דוקא היכא דעבר על לאו דלא תכלה והוי לאו הנחתק לעשה ואיכא עשה דמעזוב וזה הוי חייב חדש על העומרים אבל פאן דבשעה שקצרה הנה ראוי להפריש פאה מן השאר ולא עבר על לאו רק אח"כ ע"י החלוקה נחלקו לב' שדות ונמצא ע"י זה שפילה שדהו פיון דלא עבר על לאו ליכא עשה אבל זה שנפקע ממון עניים מן הקמה אינו תלוי בעבירת הלואו רק כל שפילה שדהו ע"י איזה אופן שיהיה בטל ממון עניים מן הקמה ומש"ה נפטר לגמרי וכן בשחמתית פיון שקצר כל השחמתית ע"מ לעשותן גורן אחד לא עבר על לאו דלא תכלה שהרי אז היתה שדה אחת עם האגדו ואח"כ כשנמלה לעשותן ב' גרנות דנעשית כל השחמתית שדה בפ"ע והרי פילה שדהו בטל ממון עניים מן הקמה וחיוב על העומרים לא חל פיון דלא עבר על לאו תכלה וליכא נחתק לעשה: ולכך זה בההיא דקצר חצייה וקצרו לסטים חצייה אפילו קצרו שלא לאבדה והשיבו מה שקצרו ג"כ פטור מפאה ואע"ג דכבר יש שם ממון עניים אף קודם הפרשה מ"מ אותו ממון עניים מתלי תלי וקאי אם יהיה אח"כ אפשר להפריש וכיון שקצרו לסטים חצייה השני ליכא עוד קמה להפריש ולהפריש מן העומרים אי אפשר דהפרישה מן העומרים הוא רק בשעבר על לאו דלא תכלה והכא לא עבר וכיון דלא אפשר עוד להפריש פקע ממון עניים וזה הטעם יש נמי לומר בקצרו חצי השדה בשותפות וקצר כל השחמתית ע"מ לעשותן גורן אחד כו' פיון דאח"כ אי אפשר עוד להפריש מן הקמה דנתחלקו אח"כ לב' שדות פקע ממון עניים: אמרינו בירושלמי נשתתפו בחצי שדה וקצר חצי חצייה ולא הספיק לקצור את השאר עד שנשתתפו בכלו מפריש מן הראשין על האמצעות ומן האמצעות על הראשין אבל לא מן הראשין על הראשין ופי' השנו"א היינו דמפריש מן החצי חצייה שקצר בתחילה על החצי חצייה השני ומן החצי חצייה השני על החצייה השני שנשתתפו אח"כ אבל לא מן החצי חצייה שקצר מתחילה על החצי השני שנשתתפו אח"כ ע"ש ונראה מזה דאין מפרישין משל שותפות על של אחד מהם וכשקצר החצי חצייה בשותפות חצי השני לא היה עדיין בשותפות והיה מיוחד לכל אחד חלקו אין מפרישין משל שותפות ע"מ שמיוחד לכ"א מהשותפין ויש לחקור אם בחצי שדה היו שותפין בשוה ובחצי שדה לזה ג' חלקים ולזה רביע אי מפרישין מזע"ז אי שדה של שותפות חשיב לעולם כב' שדות פיון שהיא של ב' בעלים ושל ב' בעלים חשיב ב' שדות ולפ"ז שדה של שותפות חייבת לעולם בב' פאות וזה בשדה של שותפות דאינו מפריש רק פאה אחת הוא משום פיון דהפאה היא ג"כ של שותפות א"כ איכא

הפְּרִישָׁה מִשָּׁל זֶה עַל חֶלְקוֹ וּמִשָּׁל זֶה עַל חֶלְקוֹ וּלְעוֹלָם בְּפֶאֱה אַחַת אֵיפָא ב' פִּאוֹת וּא"כ הֵיכָא דְבַחְצֵי שְׂדֵה הֵן שְׁוֹתְפִין בְּשִׁנָּה וּבַחְצֵי לְאַחַד ג' חֶלְקִים וּלְאַחַד רַבִּיעַ אֵין מְפָרִישִׁין מִזַּע"ז דְּנִמְצָא מְפָרִישׁ מִשָּׁלוֹ עַל שָׁל חֲבָרוֹ וְשָׁלוֹ וְש"ח חֲשִׁיבֵי כַב' שְׂדוֹת אוֹ דְלְעוֹלָם שְׂדֵה שָׁל שְׁוֹתְפִין אֵינָה חֲזִיבָת רַק בְּפֶאֱה אַחַת דל"ש דָּשִׁם בְּעֵלִים חֶלְקוֹ הַשְּׂדֵה לַב' שְׂדוֹת פִּינּוֹן דְּכָבֵל מְקַצֵּת וּמְקַצֵּת הֵם שְׁוֹתְפִין וְשִׁם הַבְּעֵלִים עַל כָּל מְקַצֵּה וּמְקַצֵּת רַק לְהַפְרִישׁ מִשָּׁל שְׁוֹתְפוֹת עַל שָׁל אַחַד מִהַשְׁוֹתְפִין אֵי אֲפִשָׁר דְּבִזָּה שִׁם בְּעֵלִים אַחַד עָלְיוֹ וּבִזָּה ב' בְּעֵלִים וְזֶה מַחְלֵקוֹן לַב' שְׂדוֹת אַבָּל אִם שְׁנִיָּהֶם שָׁל שְׁוֹתְפוֹת רַק בִּזָּה יֵשׁ לְאַחַד חֶלֶק יוֹתֵר גְּדוֹל פִּינּוֹן דמ"מ שִׁם שְׁנִיָּהֶם עָלְיוֹ אֵין מִהַשְׁחֵלְקָם לַב' שְׂדוֹת: הִנֵּה בְּהֵיא דְקַצֵּר חֲצִיָּה וְקַצְרוֹ הַלְסְטִים חֲצִיָּה דְפִטוֹר מְפָנִי שְׁחוֹבַת הַקַּצֵּיר בְּהַקְמָה אֵיפָא מ"ד בִּירוּשְׁלַמִי דְזֶה דוֹקָא בְּשַׁקְצָרוֹ לְאַבְד דְּמָה שְׁקַצְרוֹ אֵינוֹ בְּעוֹלָם אַבָּל כְּשִׁישׁ מִהַשְׁקַצְרוֹ לְפָנֵינוּ אֵינוֹ נְפִטֵר מִהַפֶּאֱה.

וְהִנֵּה לְהֵאֵי מ"ד זֶה דְקַצְרוֹ לְאַבְד דְּנְפִטֵר הַחְצֵי שָׁל בַּע"ב לְפִי שְׁחוֹבַת הַקַּצֵּיר בְּהַקְמָה נִרְאָה פִּירוּשׁוֹ דְהַפִּטוֹר הוּא מִדִּין הַפְּרִישָׁה פִּינּוֹן דְחוֹבַת הַקַּצֵּיר בְּהַקְמָה וְכִשְׁקַצֵּר חֲצִיָּה נִתְיַחַד הַפֶּאֱה בְּהַחְצֵי הַשְּׁנִי וְזֶה הוּי קַצֵּת הַפְּרִישָׁה וְכִמוֹ בְּתֵרוּמָה כְּשִׁאוּמֵר תְּרוּמָתוֹ בְּצִפּוֹנוֹ אֶף שְׁכָל חֲצִיֹּ הַצִּפּוֹנִי מְדוּמָע דְלֹא נִתְיַחַד עֲדִינּוֹן בְּאֵיזָה מְקוֹם בַּחְצֵי הַצִּפּוֹנוֹ תִּהְיֶה הַתְּרוּמָה מ"מ חֲצִיֹּ הַדְּרוּמִי הַתְּרוּמָה פִּינּוֹן דְּנִתְיַחַדָּה הַתְּרוּמָה בַּחְצִיֹּ הַצִּפּוֹנִי וְה"נ פִּינּוֹן שְׁנִתְיַחַדָּה הַפֶּאֱה בְּהַקְמָה נְפִטֵר הַקַּצֵּיר וְרַק הֵיכָא שְׁלֵא הֵינִיח אַח"כ פֶּאֱה כָּלֵל וְכִילָה שְׂדֵהוּ חֲזָרָה פֶּאֱה לְעוֹמְרִים מַעֲשֵׂה דְתַעֲזוֹב אֶף שְׁכָבֵר נְפִטֵר וּבְקַצְרוֹ לְסְטִים חֲצִיֹּ הַשְּׁנִי לְאַבְד וּמְמוֹן עֲנִיִּים לְסְטִים שְׁקִלוּהָ דְלֹא חֲזָרָה לְעוֹמְרִים הַקַּצֵּיר כְּבָר נְפִטֵר דְחוֹבַת הַקַּצֵּיר בְּקְמָה אַבָּל אִם נִשְׂאֵר מִהַשְׁקַצְרוֹ הַלְסְטִים ס"ל פִּינּוֹן דִּישׁ שִׁם מְמוֹן עֲנִיִּים לֹא נִפְקַע וּמ"ד שִׁם בִּירוּשְׁלַמִי דְאֶפִּילוֹ קַצְרוֹ שְׁלֵא לְאַבְד ג"כ נְפִטֵר אֶמְרִינּוֹ מִשׁוּם שֶׁהַפֶּאֱה נִתְנִית בְּמַחְזְבֵּר וְאֵין קַרְקַע נְגִזְלָת וּפִי' הַגְּבֵר"א ז"ל דְאִם הִנֵּה קַרְקַע נְגִזְלָת וְקִנּוֹ הַלְסְטִים הַתְּבוּאָה בְּמַחְזְבֵּר הֵיִו צְרִיכִים הַלְסְטִים לְהַפְרִישׁ בְּשִׁבִיל קַצֵּירָן ע"ש הֵינּוֹ אֶף שִׁישׁ לְפָנֵינוּ מִהַשְׁקַצְרוֹ הַלְסְטִים מ"מ פִּינּוֹן דְקַרְקַע אֵינָה נְגִזְלָת נְפִטֵר לְגַמְרֵי וְהַטַּעַם לְהֵאֵי מ"ד הוּא כַמ"ש פִּינּוֹן דְלֵיכָא מַחְזְבֵּר א"א לְהַפְרִישׁ דְחוֹבַת פֶּאֱה בְּהַקְמָה וּמִן הַעוֹמְרִים אֵי אֲפִשָׁר לְהַפְרִישׁ רַק אִם פִּילָה שְׂדֵהוּ וְעָבֵר עַל לֹא תִכְלֶה אִז חֲזָרָה פֶּאֱה לְעוֹמְרִים וְכֵאֵן לֹא עָבֵר עַל לֹא תִכְלֶה אַבָּל אִם קַרְקַע נְגִזְלָת וְקִנּוֹ הַלְסְטִים בְּמַחְזְבֵּר פִּינּוֹן שְׁהַלְסְטִים קַצְרוֹ וְכִילוֹ הַשְּׂדֵה וְעָבְרוּ עַל לֹא תִכְלֶה חֲזָרָה פֶּאֱה לְעוֹמְרִים וְצָרִיף לְהַפְרִישׁ מִן הַתְּלוּשׁ: כְּתִב הַרְמְב"ם ז"ל (פ"ג ה"ט"ז) הַשְׁוֹתְפִין שְׁקַצְרוֹ חֲצִי הַשְּׂדֵה וְאַח"כ חֶלְקוֹ זֶה שְׁלֵקַח הַקַּצֵּיר אֵינוֹ מְפָרִישׁ כְּלוּם וְזֶה שְׁלֵקַח הַקְמָה מְפָרִישׁ עַל הַחְצֵי שְׁלֵקַח בְּלִבְד וְכַתֵּב הַכ"מ הַטַּעַם דְהַקַּצֵּיר נְפִטֵר דְבִשְׁעַת קַצֵּירַת הַחְצֵי לֹא נִתְחַיֵּיב בְּפֶאֱה דְחַיִּיב הַפֶּאֱה בְּסוּף וּבְשַׁעֲהַ שְׁקַצֵּר חֲצִיֹּ הַשְּׁנִי אֵין לְחֲבָרוֹ חֶלֶק בּוֹ וְלֹא לְזָה חֶלֶק בְּמָה שְׁנִקְצֵר דְכִינּוֹן שְׁהֵי שְׁוֹתְפִין אֵיגְלָאֵי מִיְלִתָּא שְׂזֵהוּ חֶלְקוֹ וְלֹא נָטַל אֱלֵא חֶלֶק הַמַּגִּיעַ לוֹ וְלִכְף לֹא יִגִּיעַ אֱלֵא חֶלֶק הַמַּגִּיעַ לְחֶלְקוֹ ע"ש הֵינּוֹ אֶף דְאֶמְרִינּוֹ בְּקַצֵּר חֲצִיָּה וּמְכַר הַשְּׂאֵר דְהַלּוֹקֵם מְפָרִישׁ עַל הַכָּל הַכָּא ל"ד לְלוֹקֵם דְאֵגְלָאֵי מִיְלִתָּא דְמַשְׁעָה רֵאשׁוֹנָה הִנֵּה זֶה חֶלְקוֹ וְא"כ אֵי"ל לְהַפְרִישׁ עַל שָׁל חֲבָרוֹ אֶף יֵשׁ לְעֵינֵי א"כ אִמְאֵי פִטוֹר זֶה שְׁלֵקַח הַקַּצֵּיר פִּינּוֹן דְאֵגְלָאֵי מִיְלִתָּא שְׁהַחְצֵי הַמַּחְזְבֵּר הִנֵּה שָׁל חֲבָרוֹ א"כ אֵינוֹ שִׁיף לִוְמֵר שֶׁהַפֶּאֱה הוּא בְּהַמַּחְזְבֵּר וְצ"ל כַמ"ש נִהֵי דַעֲתָה אֵגְלָאֵי מִיְלִתָּא לְמַפְרַע דְחֶלֶק הַקַּצֵּיר הִנֵּה שָׁל אַחַד וְהַקְמָה שָׁל חֲבָרוֹ מ"מ סוּף סוּף לֹא עָבֵר עַל לֹא תִכְלֶה דְהִנֵּה אֲפִשָׁר אִז שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת חֶלְקָה אַח"כ לֹא חֲזָרָה פֶּאֱה לְעוֹמְרִים וּמִן הַקְמָה אֵי אֲפִשָׁר לְהַפְרִישׁ פִּינּוֹן דְהַקְמָה הוּא שָׁל חֲבָרוֹ: כְּתִב הַר"ש ז"ל (פ"א מ"ג) לר"י דָאֵם שְׁיִיר קִלַּח אַחַד סוּמָף לוֹ מִשׁוּם פֶּאֱה הֵינּוֹ אִם הַפְרִישׁ כְּשִׁיעוֹר פֶּאֱה וְרוֹצֵה לְהוֹסִיף דְבְּמַחְזְבֵּר רִשְׁאֵי לְהוֹסִיף וִי"ל דִּין פֶּאֱה לְהַפִּטֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר אַבָּל לֹא בְּתֵלוּשׁ ע"ש וְהַטַּעַם הוּא ג"כ

דאי אַפֿשֵׁר להפּרײש מן התלוּש כּל שְׁלֵא עֵבֶר עַל לֹא תִכְלֶה וְהִכָּא פִּינּוּ דְהִפּרײש פּאָה פְּדִינוּ וּבֵא להוֹסִיף אִי אַפֿשֵׁר להוֹסִיף מן התלוּש.

וְהִנֵּה שִׁיטת השנו"א עפ"י הִירוּשֶׁלַמִי לר"י דָאָם שְׁיִיר קִלַח אֶחָד כּו' הוּא דָאָם שְׁיִיר קִלַח אֶחָד מְשִׁיעוּר שֶׁל פּאָה שְׁהִפּרײש מְעַט פְּחוֹת מְשִׁיעוּר וְשְׁיִיר ג"כ בְּמַחְנֹבֵר יְכוּל להוֹסִיף אֶפִּילוּ מן התלוּש וְאָם נָתַן כּל הַשְׁיִיעוּר פּאָה אוּ שְׁנַתָּן פְּחוֹת מְשִׁיעוּר פּאָה אֶלֶּא שְׁלֵא הֵנִיחַ פְּלוּם בְּמַחְנֹבֵר א"י להוֹסִיף וּכ"ז דְּנֻקָּא אָם מִתְחִילָה נִתְּפוּנוּ להוֹסִיף אֶבֶל לֹא נִתְּפוּנוּ להוֹסִיף בְּכָל אֲנָפֵן א"י להוֹסִיף ע"ש.

וְהִנֵּה זֶה כְּשֶׁנִּתְּנוּ שְׁיִיעוּר פּאָה אוּ שְׁנַתָּן פְּחוֹת וְלֹא נִתְּפוּנוּ להוֹסִיף דא"י להוֹסִיף הוּא מִשּׁוּם דְּכַבֵּר נִפְטָרָה שְׁדֵהוּ וּבִלְאֵי נָתַן כְּשִׁיעוּר וְנִתְּפוּנוּ להוֹסִיף דְּלֹא נִפְטָר עֲדִינוּ יְכוּל להוֹסִיף אִף מן התלוּש אָם נִשְׂאָר גַּם מן הַמְּחֻנְבֵּר וְהַטַּעַם דס"ל דְּכָל שְׁאֶפְשֵׁר להפּרײש מן הַקְּמָה שְׁיִישׁ עוֹד מְחֻנְבֵּר אָם הִפּרײש מן התלוּש ג"כ חֵל וְאִין זֶה מִדִּין חֲזָרָה פּאָה לְעוֹמְרִים וְאִף דְּמַצּוֹת פּאָה להפּרײש מן הַקְּמָה פִּינּוּ דְאִיכָּא קָמָה וְרֵאוּי להפּרײש לֹא נִפְקַע מִמֶּנּוּ זֶה הַחַיִּיב וְכִינּוּ שְׁלֵא נִפְקַע אִף אָם הִפּרײש מן התלוּש ג"כ חֵל רַק אָם לֹא שְׁיִיר פְּלוּם מְמַחְנֹבֵר אִף דְּעֲדִינוּ לֹא הִפּרײש כְּשִׁיעוּר פִּינּוּ דְאִי אַפֿשֵׁר עוֹד להפּרײש מן הַקְּמָה א"כ חוֹבַת הַפּאָה להפּרײש מן הַקְּמָה נִפְקַע וְדִין חֲזָרָה פּאָה לְעוֹמְרִים מְעַשֶּׂה דְּתַעֲזוּב שֶׁהוּא חַיִּיב חֲדָשׁ ל"ש הִכָּא דְּזֶה דְּנֻקָּא בְּשִׁעֵבֶר עַל לֹא תִכְלֶה וְהִכָּא לֹא עֵבֶר שְׁהִיר הִפּרײש פּאָה וְאִף שְׁהִפּרײש פְּחוֹת מְשִׁיעוּר עַל לֹא תִכְלֶה לֹא עֵבֶר וְלֹא חֲזָרָה פּאָה לְעוֹמְרִים.

(פְּתַב הַרְמַב"ם ז"ל פ"ב ה"ד דְּשָׁדָה שְׁקִצְרוּהָ לְסֻטִּים כּו' פְּטוּרָה דְּחוֹבַת הַפּאָה בְּקָמָה ע"ש. וְהִנֵּה יֵשׁ לְעִינֵינוּ דְּבִמְתַנְי' קְתוּבֵי טַעַם זֶה לְסִיפָא בְּקִצְרַת חֲצִיָּה וּקִצְרוּהָ לְסֻטִּים חֲצִיָּה אֶבֶל לֹא בְּרִישָׁא בְּקִצְרוּ כָּל הַשְׁדָּה דְּלָזָה לֹא אֲצֻטְרִיף טַעַם זֶה אֶלֶּא מִשּׁוּם דְּכַתִּיב בְּקוֹצְרֵכֶם פָּרַט לְקִצְרוּהָ לְסֻטִּים כּו' כְּדִאֲמַרִּינוּ בַּת"כ וּכ"כ בַּפּה"מ שָׁם ע"ש): פְּתַב הַרְמַב"ם בְּפִשְׁטוּת דָאָם קִצְרַת חֲצִיָּה וְהַפְּקִיר חֲצִיָּה הַזּוֹכָה מן הַהַפְּקִיר נוֹתֵן פּאָה לְכָל פִּינּוּ שְׁכַבֵּר נִתְּחַיֵּיבָה כָּל שְׁדֵהוּ בַּפּאָה וְהוּי כְּמוֹ קִצְרַת חֲצִיָּה וְהַקְּדִישׁ חֲצִיָּה דְּאֲמַרִּינוּ דְּהַפּוֹדָה מִיַּד הַגְּזֵבֵר נוֹתֵן פּאָה לְכָל ע"ש וְלַעֲנִיד יֵשׁ לְדוֹן בְּזֶה טוֹבָא דְּהִנֵּה זֶה דְּאֲמַרִּינוּ דְּהַפּוֹדָה מִיַּד גְּזֵבֵר נוֹתֵן פּאָה לְכָל הוּא דְּנֻקָּא בְּשִׁלָּא קִצְרַת הַגְּזֵבֵר אֶבֶל אָם קִצְרַת הַגְּזֵבֵר פְּטוּר כְּדִאֲמַרִּינוּ בִּירוּשֶׁלַמִי ספ"ב דְּקִצְרַת הַגְּזֵבֵר חֲצִי חֲצִיָּה וְלֹא הַסְּפִיק לְפִדוֹת אֶת הַשְּׂאָר עַד שְׁפָדָה אֶת פְּלוּלָה כּו' וְכָל מָה שְׁנֻקְצָר בְּיַד הַקְּדוּשׁ כְּבָר נִפְטָר וְאֵע"ג דְּהִתָּם מִיִּירֵי שְׁקִצְרַת חֲצִיָּה קוֹנְדָם שְׁהַקְּדִישָׁה ע"ש וְכַבֵּר נִתְּחַיֵּיבָה כָּל הַשְׁדָּה כְּלוּלָה מ"מ קִצְרֵי הַקְּדוּשׁ פּוֹטֵר דְּקִצְרֵיהּ וְלֹא קִצְרֵי הַקְּדוּשׁ וְהִנֵּה בְּזֶה אֵלִים הַפְּקִיר מִהַקְּדוּשׁ דְּבַהַקְּדוּשׁ רַק קִצְרֵי הַקְּדוּשׁ עֲצֻמוּ פּוֹטֵר אֶבֶל זֶה שְׁהִיָּה הַקְּדוּשׁ בֵּין קוֹנְדָם קִצְרֵיהּ וּבֵין לְאַחַר קִצְרֵיהּ אִינוּ פּוֹטֵר דָאָם הַקְּדִישׁ קָמָה וּפְדָה קָמָה חֲזִיב בַּפּאָה וּבַהַפְּקִיר אָם הַפְּקִיר קָמָה וְזָכָה בּוֹ אַחַר פְּטוּר מַפּאָה כְּדִאֲמַרִּינוּ גַּבִּי הַמְּפָקִיר כְּרָמוֹ וְלִשְׁחַר עֲמֵד וּבְצָרוֹ דְּדוֹנָקָא אָם זָכָה בּוֹ הוּא אֶבֶל אָם זָכָה בּוֹ אַחַר פְּטוּר וְאִף שְׁהִיָּתָה הַקִּצְרֵיהּ אַחַר הַהַפְּקִיר דְּלֹא מְהַנִּי זָכָה בְּהַפְּקִיר לְחֲזִיבוֹ בַּפּאָה כְּמוֹ פְּדִיָּה בְּהַקְּדוּשׁ וְאִף שְׁזָכָה בּוֹ קוֹנְדָם קִצְרֵיהּ הוּי כְּנֻקְצָר כְּשֶׁהוּא הַפְּקִיר וְא"כ כְּמוֹ קִצְרַת חֲצִיָּה וְהַקְּדִישׁ חֲצִיָּה וּקִצְרָה הַגְּזֵבֵר דְּפְטוּר ה"נ כְּשֶׁקִּצְרַת חֲצִיָּה וְהַפְּקִיר חֲצִיָּה אִף שְׁזָכָה אַחַר קוֹנְדָם הַקִּצְרֵיהּ פְּטוּר וַיֵּשׁ לְדוֹן בְּזֶה: אֲמַרִּינוּ (פ"ד מ"ז) הַקְּדִישׁ קָמָה וּפְדָה עוֹמְרֵיהּ פְּטוּרָה שְׁבִשְׁעַת חוֹבַתָּה הִיָּתָה פְּטוּרָה ע"ש רַה זֶה דְּאֲמַרִּינוּ פְּדָה עוֹמְרִים אַפֿשֵׁר לוֹמַר דְּכָל לְאַחַר קִצְרֵיהּ עוֹמְרִים קָרִי לִיָּה אִף בַּפּה"מ פְּתַב שָׁם הַקְּדִישׁ קָמָה קִצְרַת הַגְּזֵבֵר וְעֲשָׂאוּם עוֹמְרִים וְאֵח"פ פְּדָאוּם כּו' מִשְׁמַע דֵּר וְשִׁיקְצוּר הַגְּזֵבֵר וְגַם יַעֲשֶׂה עוֹמְרִים וְנִרְאָה דְּעֲשִׂיית עוֹמְרִים בְּכָלֵל קִצְרֵיהּ הִיא לְעִנְיָן פּאָה וְאִשְׁכַּחַן עוֹד יוֹתֵר מְזֶה לְעִנְיָן שְׁבִיעִית בְּלָאוּ דְּלֹא תִקְצוּר שְׁפַתְבִּי הַרְמַב"ם ז"ל

(בפ"ד מהל' שְׁמִטָה ה"א) וְאִם קָצַר פְּדִיָהּ הַקּוֹצְרִים לֹוְקָה כִּי צַד כְּגוֹן שֶׁקָּצַר כָּל הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיד פְּרִי וְדָשׁ בַּבֶּקֶר כּו' דִּהְפֵּל בְּכָלֵל קְצִירָתָהּ הִיא לְעִנְיָן שְׁבִיעִית: בפ"ב (מ"ז) אֲמַרְיִןן שְׂדֵה שֶׁקָּצְרוּהָ עֲפוּ"ם כּו' פְּטוּרָהּ וְאֲמַרְיִןן בַּת"כ בְּקָצְרָנָם פְּרִט לְקָצְרוּהָ עֲפוּ"ם מִפְּאֵן אֲמַרוּ עֲפוּ"ם שֶׁקָּצַר שְׂדֵהוּ וְאִח"כ נִתְגַּיֵּיר פְּטוּרָה ע"ש.

וְהִנֵּה בְּגִיטִין (מ"י) גְּבִי הֶלְקֵט הַשְּׂכָחָה וְהַפָּאָה שֶׁל עֲפוּ"ם חֲזִיבִין בְּמַעֲשֵׂר וּבְעֵינָן שָׁם לְמִימַר דִּהֲיִנּוּ שֶׁל עֲפוּ"ם וְלִקְטִינָהּ וְיִשְׂרָאֵל וְכָתַב רַש"י ז"ל דְּכִינּוּן דְּעֲפוּ"ם לֹא מִיִּפְקֵד לְהַנִּיחַ פָּאָה וְלִקְטֵט לֹא חֲזִיֵּל עֲלֵיָהּ וְשָׁמָּה כּו' וַיֵּשׁ לְעֵינָן ל"ל טַעַם זֶה תִּי"ל דְּבִקְצָרְכֶם פְּרִט לְקָצְרוּהָ עֲפוּ"ם דְּאִפִּילוּ קָצַר כְּשֶׁהוּא עֲפוּ"ם וְנִתְגַּיֵּיר דְּמִיִּפְקֵד ג"כ פְּטוּר וְאִפְשָׁר דְּיֵשׁ פְּטוּרִים פְּאָלָה מִפָּאָה דַּמ"מ אִם הַפְּרִישׁ הָיָה פָּאָה וְאִשְׁפָּחֵן כַּה"ג גְּבִי תְרוּמָה בְּהַפְקִיר קָמָה וְזָכָה בָּהּ דְּפְטוּר וּמ"מ אִם הַפְּרִישׁ הָיָה תְרוּמָה כַּמ"ש הֶרְמַב"ם ז"ל אֲבָל הִיא שֶׁהַפְּרִישָׁה הִיָּתָה כְּשֶׁהוּא עֲפוּ"ם דְּלֹא מִיִּפְקֵד לֹא חֲזִיֵּל שָׁמָּה כָּלֵל וְצ"ע בְּזֶה: הִנֵּה זֶה דְּאֲמַרְיִןן דְּאֲצִטְרִיף קָרָא וּבְקָצְרָכֶם לְקָצַר כְּשֶׁהוּא עֲפוּ"ם וְנִתְגַּיֵּיר נִרְאָה דָּאָף בְּלֹא נִתְגַּיֵּיר אִיפָּא נִפְקוּתָא לְפִי מַה דְּקוּ"ל אִין קִנְיָן לְעֲפוּ"ם בַּא"י לְהַפְקִיעַ מִקְדוּשְׁתָּהּ בְּדִין הָיָה יִשְׂרָאֵל שֶׁמְכַר שְׂדֵה לְעֲפוּ"ם וְקָצְרָהּ הַעֲפוּ"ם שֶׁהַמּוֹכֵר יִקַּח מִמֶּנּוּ וַיְנַיֵּחַ פָּאָה וּכְמוֹ בְּכַפּוּרִים דְּאֲמַרְיִןן בְּגִיטִין שָׁם דִּהְמוּכַר שְׂדֵהוּ לְעֲפוּ"ם לֹוְקָח וּמְבִיא מִמֶּנּוּ בְּכּוּרִים מְדַאֲרִיָּתָא כִּינּוּן דְּאִין קִנְיָן לְעֲפוּ"ם בַּא"י כּו' וְכָתַב רַש"י ז"ל כִּינּוּן דְּכַפּוּרִים אִינּוּן טוֹבְלִין הָיָה מְצוּהָ דְּרַמְיָא עֲלֵיהָ וְאִין אִין קִנְיָן לְעֲפוּ"ם לְהַפְקִיעַהּ מִקְדוּשְׁתָּהּ הוּ"ל לְעִנְיָן קְדוּשְׁתָּהּ בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מְחִיב לִיקַח וּלְהַבִּיא ע"ש וְה"נ פָּאָה דְּאִינָה טוֹבְלָת הָיָה מְצוּהָ דְּרַמְיָא עֲלֵיהָ וּלְעִנְיָן קְדוּשָׁה עֲדִינּוּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא וְהִיא צְרִיף לִיקַח וּלְהַפְרִישׁ פָּאָה וְאֲצִטְרִיף בְּקָצְרָכֶם פְּרִט לְקָצְרוּהָ עֲפוּ"ם דְּקָצִיר עֲפוּ"ם פּוּטֵר: (ג) גְּרָסִינּוּן (פ"א מ"ד) כָּלֵל אֲמַרוּ בַּפָּאָה כ"ש אוֹכֵל וְנִשְׁמַר וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וּלְקִיטָתוֹ כְּאִחַת וּמְכַנְסוֹ לְקִיּוּם חֲזִיב בַּפָּאָה וְהַתְּבוּאָה וְהַקְּטָנִיּוֹת בְּכָלֵל הִנֵּה וְנִדְעַת הַרְבֵּה מְהֵרָא שׁוֹנִיִּים ז"ל דְּזֶה רַק מְדַרְבְּנּוּן אֲבָל מְדַאֲרִיָּתָא אִינוּן חֲזִיב אֲלָא דְּגֵן תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר וְכָתַב הַר"ש ז"ל שָׁם דַּל"ש קְצִירָה אֲלָא בַּתְּבוּאָה וְתִירוּשׁ וַיִּצְהַר חֲזִיבִין מְשׁוּם דְּכָתִיב פָּרָם וְזִית ע"ש אֲף הֶרְמַב"ם ז"ל ס"ל דְּכָל שֶׁהוּא אוֹכֵל וְנִשְׁמַר כּו' חֲזִיב מְדַאֲרִיָּתָא [וְעֵינּוּן מְנַחַת חֲזִינּוּף סִי רַט"ז] וְהִנֵּה הֶרְמַב"ם ז"ל לְשִׁטְתָּיָהּ מְוַכְרַח לְפָרֵשׁ כֵּן כִּינּוּן דַּס"ל בְּמַעֲשְׂרוֹת דְּמַעֲשֵׁר פִּירוּת מַה"ת א"כ ע"כ גַּם הַפָּאָה שְׁלֵהֶם מְדַאֲרִיָּתָא דְּאִין מְדַרְבְּנּוּן אִיף הַפָּאָה שְׁלֵהֶם פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת אִיף אֲתִי פָּאָה דְּרַבְּנּוּן וּמִפְקַעַת מִמַּעֲשְׂרוֹת דְּאֲוִרִיָּתָא.

הִנֵּה בְּשַׁבַּת (ס"ח) אֲמַרְיִןן כָּל שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַעוּטֵי סְפִיחֵי סְטִים וְקוֹצֵה וְנִשְׁמַר לְאִפּוּקֵי הַבֶּקֶר כּו' וְהִנֵּה זֶה דִּהְפָּקֶר פְּטוּר מִן הַפָּאָה הוּא רַק בְּזָכָה בּוֹ אַחַר אֲבָל אִין קָדַם וְזָכָה בּוֹ הוּא אֲמַרְיִןן הַמַּפְקִיר כְּרָמוֹ וְלִשְׁחַר עֲמַד וּבְצָרוֹ חֲזִיב בְּפָרִט וּבְעוֹלָלוֹת בְּשַׁכְּחָה וּבַפָּאָה וְכָתַב הֶרְמַב"ם ז"ל (פ"ה ה"כ"ז) הַמַּפְקִיר אֶת כְּרָמוֹ וְהַשְּׂפִים בְּפּוֹקֶר וְזָכָה בּוֹ לְעַצְמוֹ וּבְצָרוֹ חֲזִיב בְּפָרִט כּו' שְׁהָרִי שְׂדֵה וְכַרְמָה אֲנִי קוֹרָא בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא שְׁלֹו וְה"ה שְׁלֹו וְהַקְּשׁוּ עַל הֶרְמַב"ם ז"ל הָרִי אֲמַרוּ בְּגִמְרָא הַטַּעַם מְשׁוּם דְּכָתִיב תַּעֲזוּב יִתִּירָא וְנִרְאָה דִּהֶרְמַב"ם ז"ל בְּזֶה לְשִׁטְתָּיָהּ דְּפָסֵק בַּפ"א ה"ב כַּר"י דְּלֹא הַפְּרִישׁ פָּאָה מִן הַקָּמָה כּו' דָּאָף מַפְרִישׁ מִן הָעֵיטָה וְאֲמַרְיִןן בַּב"ק (צ"ד) דְּטַעְמָא דַּר"י אִין מְשׁוּם דַּס"ל שְׁיִנּוּי אִינוּן קוֹנָה אוֹ מְשׁוּם דְּכָתִיב תַּעֲזוּב יִתִּירָא ע"ש וְהֶרְמַב"ם ז"ל פּוּסֵק דְּשְׁיִנּוּי קוֹנָה וְע"כ מְשׁוּם תַּעֲזוּב יִתִּירָא.

וְהִנֵּה הַתּוֹס' בַּב"ק שָׁם הַקְּשׁוּ לַר"י דְּדַרְיָשׁ לְתַעֲזוּב יִתִּירָא לְמַפְרִישׁ מִן הָעֵיטָה מִנ"ל הִיא דִּהַמַּפְקִיר כְּרָמוֹ וְלִשְׁחַר עֲמַד וּבְצָרוֹ מ"ש וּמַש"ה כָּתַב הֶרְמַב"ם ז"ל מְשׁוּם דְּכָתִיב שְׂדֵה וְכַרְמָה דַּלְר"י ע"כ אִין זֶה מְשׁוּם תַּעֲזוּב יִתִּירָא: וְהִנֵּה בַּתְּמוּרָה (ו') עַל הִיא דִּהַמַּפְקִיר כְּרָמוֹ וְהַשְּׂפִים

בבוקר ובצרו דחייב בפרט כו' משום דכתיב תעזוב יתירא פתב הרגמ"ה ז"ל חייב בפרט ובעוללות בשכחה ובפאה דכל הני פתיב בהו תעזוב דריבה אפילו הפקר ע"ש ונראה מדבריו דכל הפקר חייב בכולהו ולא דוקא אם זכה בעצמו וזהו עפ"י הירושלמי פ"ק דקידושין דאמרין שם גר שמת ובזוזו ישראל את נכסיו המתזיק בפרקע חייב דכל המתזיק במקמה חייב בשכחה ובפאה ופטור מן המעשרות ע"ש והא דתם שזכו בהן אחרים ומ"מ חייב בשכחה ובפאה וכבר עמד בזה במרה"פ שם וכן נראה דעת הראב"ד ז"ל בת"כ שפתב דזה דאמרין נשמר לאפוקי הפקר היינו מין השמור למעוטי מין שאינו חשוב שאין שומרין ומפקירין אותו.

אף יש לעיין מההיא דתמורה (כ"ה) דבעי אילפא אמר על הלקט עם נשירת רובו יהא הפקר הפקר הני או לקט הני כו' ומפלל דאם הפקיר קודם נשירת רובו הני הפקר ולא לקט דהפקר פטור מן הלקט ונראה דנדאי פשהיה הפקר בשעת קצירה פטור כמ"ש בפה"מ דל"ש עזיבה בדבר שפבר עזוב אף כל שהיה הפקר קודם קצירה ובשעת קצירה אינו הפקר זה ג"כ פטור משום שאינו נשמר ולזה כתב הראב"ד ז"ל דזהו רק מין הנשמר ולאפוקי העוזרדין והערמונים שהביא הראב"ד ז"ל שם שאלה מינים הן מההפקר ע"ש ולא מהני אפילו זכה בהו קודם קצירה לפי שהן מין שאינו נשמר וכמו בלקיטתו פאחד ומכניסו לקיום דאזלינן בתר המין פדאמרין בירושלמי גבי המתליק בבצלים וה"נ בנשמר: אמרין בירושלמי על ההיא דהאמהות של בצלים חייבין בפאה ר' יוסי פוטר דטעם דר"י דפטר הוא משום הפקר ומקשינן והפקר חייב בפאה היינו דמ"ט דרבנן ואמרין בזכה בהן אחת אחת ופי' הפ"מ דגלי אדעתיה דלא הפקירן ע"ש וקשה דא"כ מ"ט דר"י אפילו אי נימא דר"י ס"ל דלא אמרין פינו דזכה בהן אגלאי מילתא דלא הפקירן מעולם מ"מ פינו דזכה בהן עתה בעצמו הו"ל המפקיר פרמו והשפים בבוקר ובצרו דאינו נפטר מן הפאה ואף ר' יוסי ס"ל במפקיר פרמו והשפים בבוקר ובצרו דחייב בפאה פדמוכח מההיא דנדדרים (מ"ד ע"ב) ע"ש ומ"ש השנו"א דר' יוסי ורבנן לשטתיהו צע"ג ובהדיא הוכיחו התוס' ב"ק (צ"ד) דליכא מאן דפליג אההיא דהמפקיר פרמו והשפים בבוקר ובצרו כו' ע"ש ונראה טעמו דר"י באמהות של בצלים פינו דהפל מפקירין אותן הו"ל מין שאינו נשמר ולא מהני מה שזכה בהן הוא וכמ"ש הראב"ד ז"ל בת"כ דמין שאינו נשמר אפילו אלו נשמרין פטור ורבנן לא חשבי לאמהות של בצלים למין בפ"ע פינו דשאר בצלים נשמרין: אמרין דהתבואה והקטניות בכלל הנה היינו דנשמרין ולקיטתן פאחד ומכניסן לקיום.

והנה בר"ה (י"ג) אמרין דאורז ודוסן הפרגין והשומשמיין אזלינן בתר השרשה מתוך שעשוין פרכין פרכין כו' וכתב רש"י ז"ל שנהן קטניות ואין לקיטתן פאחד ומש"ה לא אזלינן בהו בתר לקיטה ע"ש והכא אמרין דקטניות לקיטתן פאחד ועוד יומר קשה דאמרין בספרי (דברים י"ד) גבי מעשר עשר תעשר כו' יכול אין לחייב אלא על דגן תירוש ויצהר מנין לרבות שאר פירות ת"ל תבואת יאמרו תבואות אלמלי פן הייתי אומר מה תבואה מיוחדת שמכניסה לקיום אף אני מרבה אלא פיצא בה הא מה אני מרבה את האורז ואת הדוסן ואת הפרגין ואת השומשמיין מנין לרבות קטניות כו' ע"ש ונראה מזה דשאר קטניות חוץ מאורז ודוסן כו' אינו מכניסן לקיום א"כ זה דקטניות חייבות בפאה באיזה קטניות אמרו אי באורז ודוסן ופרגין ושומשמיין הא הנה אין לקיטתן פאחד ואי בשאר קטניות היו אין מכניסן לקיום ועוד דבירושלמי (פ"א ה"ד) אמרין להדיא דאורז ודוסן חייבין בפאה.

והנה התי"ט כתב דלקיטתו פאָחד היינו שמתבשלין יחד וא"כ ל"ק דאנרז ודוסן כו' אף שאין לקיטתו פאָחד מ"מ מתבשלות יחד כדאמרינן בר"ה שם הפל הולך אחר גמר פרי ע"ש אף נראה דאף בבבשול גמור אינו תלוי דאמרינן בירושלמי שם ה"ד תני ריב"י אומר ר'טבי תמרים פטורין מן הפאה לפי שאין ראשון שבהם ממתין לאחרון ואמרינן מ"ט דרבנן דמחייבי אמר ר"ז מפני שפולן צריכין שאור בב"א היינו שהטלת שאור שלקחן הוא בב"א כמ"ש הפ"מ והטלת שאור הוא שיעור של עונת המעשרות כדאמרינן פ"א דמעשרות התמרים משטיילו שאור דבבשול גמור בהן הוא משתפרש הגרענה כדאמרינן בירושלמי ונראה מזה דכל שבאין לעונת המעשרות בב"א שהיא הבאת שליש חשיב לקיטתו פאָחד: והנה לפ"ז הא דחשבינן בפ"א דפאה האוג והחרובין האגוזים והשקדים הגפנים והרמונים והזיתים והתמרים דחייבין בפאה כל הנה עונת המעשרות שלקחן הוא בב"א והנה בגפנים ורמונים יש להוכיח דעונת המעשרות שלקחן הוא בב"א שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' מעשר והוא מהירושלמי אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר יחידי לעונת המעשרות פולו חיבור למעשרות וכאילו הגיע פולו ולא אותו אשכול בלבד אלא כל הרוח שיש בה אותו הגפן שיש בו האשכול וכן רימון שהגיע בה אפילו פרידה אחת פולה חיבור ע"ש א"כ כל הגפנים וכל הרמונים של אותו הרוח באין לעונת המעשרות בב"א וכן בזיתים יש להוכיח דעונת המעשרות שלקחן הוא בב"א דאמרינן בירושלמי מעשרות (פ"א ה"ב) זיתים מאימתי חייבין במעשר משפיכר צמיא קייטא ע"ש.

והנה זה דתלינן עונת המעשרות של זיתים בבכור של פירות אחרים הוא לפי שכתבו התוס' ר"ה (י"ב) דעונת המעשר של כל הפירות הוא הבאת שליש וזה דקתני בתבואה וזיתים משתביאו שליש ובשאר פירות אמרינן התאנים משתביחילו הענבים משתביאשו כו' משום דבכולהו אפשר ליתן בהם סימן חוץ מתבואה וזיתים ע"ש ומש"ה נתנו סימן להבאת שליש של זיתים בזמן בכור של פירות אחרים והנה מוכח מזה דעונת המעשר בכל הזיתים הוא בב"א פנין דלא נתנו סימן בגופן כ"א בזמן בכור של פירות אחרים ואי זיתים גופייהו אין עונת המעשרות שלקחן בזמן אָחד מה שייך ליתן להן סימן בבכור של פירות אחרים.

והנה בזה מתיישב מה שהקשו התוס' על רש"י ז"ל מנחות (פ"ו) גבי ג' זיתים הן כו' ופי' רש"י ז"ל דאין הזיתים מתבשלין בב"א והקשו פנין דאין לקיטתו פאָחד אמאי חייבין בפאה ע"ש ולפ"ז פנין דלפאה לא תלוי בבבשול גמור רק בעונת המעשרות ל"ק דלעונת המעשר הן באין פאָחד כדמוכח מהירושלמי אף לפ"ז תקשה באנרז ודוסן פרגין ושןמשמין אמאי חייבין בפאה הרי כתב הר"ש ז"ל בשביעית (פ"ב מ"ז) דאין מביאין שליש בב"א ונראה דנה דנראה מהירושלמי דכל ששטילין שאור שהוא עונת המעשר בב"א חשיב לקיטתו פאָחד אין זה דתלוי רק בעונת המעשרות דכ"ש אם גמר בשולן הוא בב"א דחשיב לקיטתו פאָחד רק אם אין גמר בשולן פאָחד פנין שבאין לעונת המעשרות בב"א חשיב לקיטתו פאָחד דאז פכר ראויין ללקיטה ע"י הדחק וא"כ אנרז ודוסן כו' נהי דאין הבאת שליש שלקחן בב"א מ"מ פנין דגמר בשולן בב"א כדאמרינן בר"ה חייבין בפאה: הקשה הגר"א ז"ל על הירושלמי בההיא דמודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בג' מקומות שהוא נותן פאה מכל או"א ואמרינן בירושלמי הטעם לפי שאין הראשון ממתין לאחרון ואמרינן דמפריש מכל קלח וקלח והקשה א"כ אין לקיטתו פאָחד ואמאי חייבין בפאה ע"ש והנה אף דמוכח מהירושלמי דאם באין לעונת המעשרות בב"א חשיב לקיטתו פאָחד מ"מ קושית הגר"א ז"ל חזקה וא"א לומר דאף דאין נגמרין פאָחד מ"מ הבאת שליש שלקחן הוא בב"א דע"כ בשבת וחרדל פשולוקט את זה האחרים עדיין לא הביאו שליש דאי הביאו שליש

אמאי מודים חכמים לר"ע הא ס"ל לרבנן דלא אמרינן לח ויבש ב' מינים וע"כ פשלוקט אלו האחרים עדיין לא הביאו שלישי וכה"ג חשיבי כב' שדות כמ"ש הרמב"ם ז"ל מהירושלמי שדה שהגיע חציה עד שלישי וחציה לא הגיע והתחיל לקצור כו' דאינו מפריש מן הראשון על האחרון א"כ בשבת וחרדל אף בשעת לקיטתו של אלו האחרים לא הביאו שלישי א"כ אין לקיטתו פאחד: אף מדברי התוס' נראה דלא ס"ל דכל שבאין לעונת המעשרות בב"א חשיב לקיטתו פאחד לפאה שהקשו בר"ה (י"ב ע"א) על הא דתנן האוג והחרובין כו' פנין דמדאורייתא לא מחייבי בפאה אלא זיתים וגפנים בלבד אמאי לא קתני להו ברישא ואי משום דחביבא ליה מילתא דרבנן לתני זיתים וגפנים לבסוף וכתבו דבפאה לא אתיא אלא לפרושי אלו שלקיטתו פאחד כו' א"נ האחרון אחרון אין לקיטתו פאחד פולי האי כמו הראשון שלפניו ופאה שייה בדבר שלקיטתו פאחד ותני לא זו אף זו ע"ש ואי תלוי בעונת המעשרות הא גפנים ורמונים עונת המעשרות שלקחן הוא ממש פאחד דאם הגיע גרגיר יחידי כל הגפנים של כל הרוח הגיעו וכן ברמונים א"כ איה אפשר שיש מינים אחרים שעונת המעשרות שלקחן הוא יותר בב"א וא"כ אמאי לא קתני גפנים ורמונים ברישא.

והנה ז"ש התוס' דאין לקיטתו פאחד פולי האי היינו דאין הפסק גדול ביניהם ומ"מ חשיב לקיטתו פאחד הנה בתאנה וחשיבא אין לקיטתה פאחד ג"כ אין הפסק גדול ביניהן דכולן מתבשלות ביום אחד רק זו שחרית וזו ערבית וכדאמרינן בב"ב (כ"ח ע"ב) אכל תלתא פירי בחד יומא פגון תאנה כו' ורק בצלף משפכת לה תלתא פירי בתלתא יומי ועיין בתוס' שם וצ"ל דבהנה ההפסק עוד יותר קטן ולא חשיב הפסק לענגן פאה אף רש"י ז"ל כתב בפסחים (נ"ז) דתאנה אינה מתבשלת פאחת אלא זו גמורה היום ואחרת יוצאה בצדה כל ימות הקיץ ע"ש והנה זה תלוי בגרסאות בב"ב שם דהר"ח והערוף גרסי בצלף אכל תלתא פירי בחד יומא ובתאנה אכל תלתא פירי בתלתא יומי ע"ש: והנה זה דאמרינן בספרי גבי מעשר מה תבואה מיוחדת שמכניסה לקיום הא מה אני מרבה את האורז ואת הדונסן את הפרגין ואת השומשמיין מנין לרבות קטניות כו' דנראה מזה דשאך קטניות אינו מכניסן לקיום נראה דמ"מ אי אפשר לומר דלענגן פאה רק אורז ודונסן כו' חייבין בפאה דהא אשכחן שאך מינים שחייבין בפאה פגון שבת וחרדל וכן תלתן כדאמרינן בירושלמי הנה לפניהם כו' תלתן בעמיר וצ"ל דשאך קטניות אינו מכניסן לקיום כמו הנה ולא הוי דומיא דתבואה אבל אין זה שאינו מכניסן לקיום כלל דיש מדרגות בזה ולענגן פאה סגי: אמרינן בירושלמי על ההיא דהמחליק בבצלים כו' דזה דבעינן מכניסו לקיום תלוי רק במין דבעינן רק מין המכניסו לקיום ע"ש הנה אמרינן בירושלמי (פ"א ה"ד) אי מה קציר דבר שלקיטתו פאחד ומכניסו לקיום וחייב בפאה ואומר אף בפועל פן כלומר דאף פועל לא יאכל אלא מדבר שלקיטתו פאחד ומכניסו לקיום אמר ר"י שנייא היא דכתיב וקטפת מלילות בינך אפילו מדבר שאינו לקיום ע"ש דמלילות אינו מכניסן לקיום ונראה מזה דבפאה כה"ג פטור ויש לעיין הא מלילות הוא תבואה שמכניסה לקיום ואותה תבואה הראויה לעשות ממנה גורן ראויה למלילות כדאמרינן בביצה (י"ג) המכניס שבלין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למלילות כו' א"כ הוא מין המכניסו לקיום רק דעתו למלילות ולא לקיום וצ"ע: אמרינן (פ"ג מ"ג) המדל נותן מן המשואר ע"מ ששייר והנה זה דהבצלים שהוא מדל פטורין מן הפאה כתב הר"ש ז"ל ב' טעמים חדא דלאו קצירה היא פנין דעושה פן בשביל תקנת הנשארים עוד כתב שם משום דאינו מכניסו לקיום דאותן הבצלים שהוא מדל אין נגמרים ונדקבים ע"ש הנה אמרינן בירושלמי דזה דפטורין הוא

דוקא בשעיבה ע"מ להדל ופי' המפרשים ז"ל [ועיין בשנו"א] היינו שמתחילה זרע ע"מ להדל ע"ש.

והנה לפ"ז י"ל הטעם דהבצלים שמדל שהן פטורין הוא משום דאינו בכלל זרע השדה כלל והוי כמו פרום הנטוע על פחות מד"א או יותר ממטע י' לבית סאה דאמרינו ה"ז פרום ורואין את האמצעיים פאילו אינו פיון דלמעקר קיימי ואמרינו בירושלמי דמותר להביא זרע תחת האמצעיים ולא הוי כה"כ פיון דלמעקר קיימא אינו בכלל הפרם וה"נ אותן הזרעים שמתחילה עומדים ליעקר מתחילה אינו שייכים להשדה כלל ול"ש שיתחייבו בפאה: אמרינו מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה כו' מרחו מעשר ונותן לו וכתבו התוס' (ב"ק צ"ד) דאע"ג דפאה פטורה מן המעשרות כ"ז שלא הפריש פאה ולא בררה הנה הפל שלו ונתחייב הפל במעשר ע"ש אף הר"ש ז"ל פ"א דפאה פתב הטעם דמרחו מעשר ונותן לו משום דאמרינו הלקט והשכחה והפאה שעשאון גורן הוקבעו ע"ש.

והנה טעם התוס' לפי שאינו מבותר אצטרף לר"ל דס"ל בירושלמי הממרח פרו ש"ח שלא מדעתו לא הוקבע וה"נ פיון שהפאה של העני מאי מהני מירוח של בעה"ב וצ"ל משום דקודם שהוברר חשיב כמו הפל שלו.

והנה ז"ש התוס' לפי שאינו מבותר חלק העניים חייב במעשר הנה אשכחן פל שלא קרא עליה שם פאה אפילו אי מבותר חלק העני ג"כ חייב במעשרות דאמרינו בתוספתא (פ"ב דפאה) פועלין שהיו עושין אצל בעה"ב אין רשאי לגמור את פל השדה אלא משייירין פדי פאה ואינה פאה עד שייפרישנה בעה"ב לשם פאה ע"ש ולמאי הלכתא אינה פאה עד שייפרישנה פיון דשייר רק פדי פאה א"כ ודאי זהו הפאה ומבותר הוא ומ"מ אמרינו דאינה פאה ואסור לעניים ליקח וחיובת במעשר דבעינן קריאת שם לפאה.

ל אמרינו בתוספתא שם עני שראה פדי פאה בין בתבואה באילן אינו רשאי ליגע בה ואסור משום גזל עד שתנדע שהיא פאה ע"ש והנה בסנהדרין (פ"ח) אמרינו פאה בפלוגתא דר"י ורבנן דתנו מצות פאה להפריש מן הקמה כו' ר"א אף מפריש מן העיסה ונותן לו וכתב רש"י ז"ל ולת"ק טחנה פטור דקנייה בשנוי ואם הא עני ונטל פדי פאה משטחנה לר"י לא הוי גזל ולרבנן הוי גזל ע"ש ויש לעיין לר"י אמאי לא הוי גזל הא לא הפריש בעה"ב וכ"ז שלא הפריש בעה"ב הוי גזל כדאמרינו בתוספתא וצ"ל דזה דוקא אם דעת בעה"ב להפריש פאה אכל פשאין דעת בעה"ב להפריש פאה כלל יכולים העניים בעצמן להפריש פאה וליטלן ולפ"ז נראה בשדה של חש"ו דאין בעה"ב יכול לקרוא שם על הפאה יכולים העניים ליתול מעצמן בלא הפרשת בעה"ב: כתב רש"י ז"ל (ב"ק צ"ד) על ההיא דמרחו מעשר וניתן לו ז"ל מרחו מחליק את הפרי ברחת ומירוח הוי גמר מלאכה למעשר הלכך מעשר כל מעשרותיו תחילה ואח"כ נותן לו פאה פדי שלא יפסיד עני שאילו הנה נותנו קודם מירוח אעפ"י שעני מצרף לקט שו"פ הרבה ועושה מהן פרי פטור מן המעשר שהרי הפקר הוא אבל עכשיו שנתמרח בינד בעה"ב נתחייב במעשר דהכי אמרינו במס' ברכות לקט שו"פ שעשאון גורן הוקבעו עכ"ל והקשה עליו הרש"ש ז"ל דבברכות (מ) ובסוטה פי' רש"י ז"ל דהלקט שו"פ שעשאון גורן היינו שהעני עשאון גורן ולפי' רש"י ז"ל פאן קשה מאי קמ"ל ר' יצחק הא מתני' היא וידי מעשר ונותן לו ע"ש היינו שמפריש דברי רש"י ז"ל בב"ק דהחילוק הוא בין עשה העני גורן לעשאו בעה"ב אף אין זה פוננת רש"י ז"ל דרש"י ז"ל פאן סובר ג"כ כמו שפי' בברכות ובסוטה דעשאון גורן היינו העני ורש"י ז"ל פאן מחלק רק בין עשאון

פרי ובין מרחו דאם העני צירף הרבה ועשה מהן פרי פטור אבל עכשיו שנתמרח ביד בעה"כ תיב וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ב דתרומות ה"ט) אלו פטורין מן התרומה כו' הלקט השכחה והפאה כו' אפילו העמיד מהן פרי ואם עשה מהן גורן בשדה הוקבעו למעשרות וזהו דלא פהירושלמי כמ"ש הכ"מ שם ומ"ש אפילו העמיד פרי הוא לאפוקי ממ"ש בירושלמי (פ"ה דפאה) אמר ראב"י העושה פרי מן הלקט כו' תיב בתרומה גדולה מאחר שבפ' משוח מלקמה לא אמרו שעשאו פרי אלא שעשאו גורן נקטינו בגמרא דידן ע"ש.

והנה על הכ"מ יש לעיין ל"ל לדקדק מלשון הש"ס שעשאו גורן ולא קמני שעשאו פרי הרי אמרינו בהדיא לא הפריש מן העומרים מפריש מן הפרי עד שלא נתמרח מרחו מעשר ונותן לו ומוכח דאם עשאו פרי עד שלא נתמרח פטור מן המעשר: כתב הרע"ב ז"ל (פ"א מ"ו) על ההיא לעולם הוא נותן לשם פאה ופטור מן המעשר עד שימרח כו' דהיינו עד שיעשה פרי וצבור של תבואה והקשה עליו התי"ט הא לקמן (פ"ד מ"ח) גבי המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות כו' פ"י פשהוא משנה פני הפרי ברחת ע"ש והנה ל"ק דדברי הרע"ב ז"ל הן עפ"י הירושלמי דלקט שו"פ משעשה פרי נתחייב במעשרות: כתב התי"ט (פ"א מ"ו) דזה דאמרינו מרחו מעשר ונותן לו ולא אמרינו שיפרישו העניים דפן לא יפרישו העניים והמכשלה הזאת תחת ידו ובתו"ח הקשה עליו דהטעם הוא שלא יפסידו העניים שהוא גרם שיתחייב במעשרות ול"ל טעמים אחרים ע"ש.

והנה בתמורה (ו') גבי מצות פאה להפריש מן הקמה כו' מרחו מעשר ונותן לו כתב הרגמ"ה ז"ל מרחו ששינה פני הפרי ונגמר מלאכתו למעשר אסור באכילה לכ"א עד שיעשר הלכך מעשר ואס"פ נותן לו פאה משום ר"י אמרו אף מפריש מן העיסה עד שלא הורמה חלתה ולכן מאחר שנתחייבה בחלה מפריש חלתה ונותן פאה ע"ש היינו דאף חלה צריך להפריש קודם שנותן פאה ובחלה ל"ש הטעם שלא יפסידו העניים דהא כל פאה חייבת בחלה כדאמרינו בפ"ק דחלה וע"כ כהח"ט משום דאסור להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן אף מדברי התוס' סנהדרין (פ"ח) יש להוכיח דכל דאינו שייך משום הפסד עניים א"צ להפריש דהקשו שם אמאי קמני מרחו מעשר ונותן לו ולא קמני נמי תורם ונותן לו וכ"ת דתרומה בלא"ה מפריש העני דכל פאה חייבת בתרומה כו' היינו דבתרומה ל"ש הפסד עניים ואי דאיכא נמי טעם דאסור להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן מאי איכפת לן אי כל פאה חייבת בתרומה פינו דמרחו ונתחייב תחת ידו בתרומה צריך להפריש: אמרינו (פ"ה מ"ב) שפולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שפולת אחת ונותן לו וכתב הרע"ב ז"ל דמש"ה צריך לעשר משום הפסד עני דחייב ליתן לו דבר מתוקן כמו שהיתה שפולת של לקט שפטורה מן המעשרות ע"ש ואמרינו בירושלמי דמביא ג' שבלין ומתנה אם הראשונה לקט מוטב ואם אינה לקט מעשרותיה קבועין בשניה ואם השניה לקט מעשרות הראשונה קבועין בשלישית ונותן הראשונה לעני אף הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה ה"י דמביא רק ב' שבלין ועיין בכ"מ שם דמתנה על שניהם דזו שאינה של לקט יהיו מעשרותיה קבועין בה ונותן שתייה לעני אחת בתורת לקט ואחת בתורת מעשר והעני מוכר שתייה לכהן ולא יפרע לו אלא דמי אחת מהן כי השניה היא של פהן פדין ע"ש ויש לעיין הא אפתי איכא הפסד עני פינו דהעני צריך למכור שתייה לכהן משום ספק תרו"מ והפהן כשנותן לו דמי אחת מהן אינו נותן לו אלא בדמי תרומה פינו דאינו ראוי אלא לכהן ואמאי לא יעשה כדאמרינו בירושלמי דמביא ג' שבלין ותהיה הראשונה חולין בלא ספק ויתגנה לעני ונראה דלרמב"ם ז"ל לא חיישינו לפסידא דעני דאף אם בעה"ב פשע בקמה שנתערב בגדיש ההיזק להעני נעשה תכף

כְּשֶׁנִּתְעַרְבַּ דְּצָרִיף לְהַפְרִישׁ תְּרוּ"מ מִסִּפְּקֵי וּמִזִּיק מִתְּנוּת עֲנִיִּים פְּטוּר דְּהָא הֵבֵא לָא מִשְׁתַּרְשְׁרֵי לִיהַ וְזֶה דְּצָרִיף לְעֵשֶׂר הוּא רַק מְשׁוּם דְּאָסוּר לְהוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּנָקֵן וְלֹא אִינְכַפְתָּ לָן בְּמַה שְׁהָעֲנִי יִהְיֶה צָרִיף לְמִוְכָרוֹ לְכַהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה אִף זֶה רַק בְּלִקְטָא אֲבָל בְּפִאָה זֶה דְּאִמְרִינוּ מִרְחוֹ מְעֵשֶׂר וְנוֹתֵן לוֹ שְׁנֵתְחַיֵּיב בְּמַעֲשָׂרוֹת קוֹדֵם הַפְּרָשַׁת פִּאָה י"ל הַטַּעַם דְּהָגִי כְּמַפְרִישׁ פִּאָה פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוּר פִּינּוֹן שְׂיֵשׁ שָׁם מְמוֹן פְּהָגִים דְּבָכָל טָבָל פְּבָר יֵשׁ שָׁם מְמוֹן פֶּהוּ נִמְצָא שְׁמַפְרִישׁ לְעֲנִיִּים פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוּר פִּאָה וּמִש"ה מְעֵשֶׂר וְנוֹתֵן לוֹ: אִמְרִינוּ בְּתְרוּמוֹת (פ"ט מ"ב) גְּבִי גְדוּלֵי תְרוּמָה וְחִיבֵת בְּלִקְטָא בְּשִׁכְחָה וּבְפִאָה כו' וְכַתֵּב הַמ"ר לְכַאוּרָה מְלִתָּא דְּפִשְׁיֻטָּא הִיא בְּשִׁלְמָא מַה דְּתַנִּי לְקַמְן וְחִיבֵת בְּמַעֲשָׂרוֹת נִיחָא מְשׁוּם דְּתְרוּמָה דְּעֵלְמָא פְּטוּרָה מִן הַמְעֵשֶׂר הֵבֵא קַמ"ל אַע"ג דְּהַגְדוּלִין תְרוּמָה חִיבִין דְּמִדְּאוּרִינְיָתָא אִינְהָ תְרוּמָה אֲבָל לִקְטָא שִׁכְחָה וּפִאָה מִהִיכָא תִּימֵי לְמִיפְטָר ע"ש הֵינּוּ דְּבַעֲלָמָא תְרוּמָה ג"כ חִיבֵת בְּלִקְטָא שׁו"פ וְקִשָּׁה דְּבַהֲדִיא פְּתָבוּ הַתּוֹס' פְּסָחִים (ל"ד) דְּמִדְּאוּרִינְיָתָא אִין תְרוּמָה וּמְעֵשֶׂר חִיבִין בְּלִקְטָא שׁו"פ וְגִידוּלֵי תְרוּמָה דְּחִיבִין הוּא מְשׁוּם שְׁהֵן תְרוּמָה רַק מְדַרְבְּנָן ע"ש וּבְאַמְתָּ יֵשׁ לְחַקוֹר אִמְאֵי תְרוּמָה פְּטוּרָה מְלִקְטָא שׁו"פ מְאִיזָה טַעַם פְּטוּרָה וְאִין לֹמֵר כֹּל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ פְּטוּר מִלְּקָשׁוֹ"פ דְּהָא פְּרָם רְבַעֵי ל"ב"ה דְּפְטוּר מִן הַפְּרָט וּמִן הַעוֹלָלוֹת הוּא רַק מְשׁוּם דְּהָגִי מְמוֹן גְּבוּהָ פְּדִאָמְרִינוּ בְּקִדּוּשֵׁין (נ"ד) וְכַתֵּב רַש"י ו"ל דְּלֹא קְרִינוּ בּוֹ פְּרָמָה אֲבָל מְשׁוּם קִדּוּשְׁתָּן אִין נְפִטְרִין וְאִפְשָׁר פִּינּוֹן דְּעַל תְרוּמָה יֵשׁ מְצֻנָת נְתִינָה לְכַהֲנִים א"א לְחוּל עֲלִיָּה מְצֻנָת נְתִינָה לְעֲנִיִּים: בַּפ"ג (מ"ו) פְּלִיגֵי תַנְאֵי בְּשִׁיעוּר הַקְּרָקַע חִיבֵת בְּפִאָה וְהִנֵּה הֶרַמְב"ם ו"ל פְּסָק כַּר"ע דְּקָרְקַע כ"ש חִיבֵת בְּפִאָה וְהַתִּי"ט עֲמַד ע"ז וְכַתֵּב דְּרִיב"ב דְּאַף דְּקָדֵם לַר"ע לֹא הִיָּה רַבּוֹ וְהָגִי תַנְאֵי דְּפְלִיגֵי עַל ר"ע אִין שְׁנַיִם חֲבָרִים בְּסִבְרָא אַחַת אֲלֵא פּוֹלְהוּ פְּלִיגֵי אֶהְדְּדִי ע"ש וְנִרְאָה דְּמִקּוֹר הֶרַמְב"ם ו"ל מִדְּאִמְרִינוּ בִּירוּשְׁלָמֵי (פ"ג ה"א) גְּבִי וּמוֹדִים חֲכָמִים לַר"ע בְּזוֹרַע שְׁבֵת אוֹ חֶרְדֵּל בַּג' מְקוּמוֹת שְׁנוֹתֵן פִּאָה לְפָל או"א אֲמַר שְׁמוּאֵל לְפִי שְׂאִין רַאשׁוֹן שְׁבֵתָם מִמֵּתִין לְאַחֲרוֹן עַל דְּעַתִּיָּה דְּשְׁמוּאֵל מְפָרִישׁ מִפָּל קִלְח וְקִלְח ע"ש דְּכָל קִלְח וְקִלְח חֲשִׁיב פְּשֻׁדָּה בַּפ"ע וְקִשָּׁה א"כ אִמְאֵי חִיבִין בְּפִאָה כָּלָל וְע"כ מְשׁוּם דְּקָרְקַע כ"ש חִיבֵת בְּפִאָה וְכֵן כָּל קִלְח וְקִלְח חֲשִׁיב קָרְקַע כ"ש וְכַדְּאִמְרִינוּ בִּירוּשְׁלָמֵי (פ"ג ה"ז) לַר"ע דְּקָרְקַע כ"ש חִיבֵת בְּפִאָה הֵינּוּ קִלְח אַחַד וּמוֹכַח דְּאַף חֲכָמִים ס"ל דְּקָרְקַע כ"ש חִיבֵת בְּפִאָה וּפְסָק פְּחֲכָמִים דְּהִלְכָה כְּרַבִּים: כַּתֵּב הַרְש"ש ו"ל (פ"ג מ"ו) דְּלוֹקֵם חִיבֵת בְּפִאָה אִף שְׁלֵא קָנָה קָרְקַע וְהוֹכִיחַ מִמֶּה דְּאִמְרִינוּ הַמוֹכֵר קִלְחֵי אֵילָן כו' דְּאַף דְּהֵתֵם אֲי"ל קָרְקַע לְלוֹקֵם וּמ"מ חִיבֵת בְּפִאָה וְהַקִּשָּׁה מִזֶּה עַל הַרְש"ש ו"ל שְׁפָתַב בַּב"ב (ק"נ) עַל הַהִיא דְּקָרְקַע כ"ש חִיבֵת בְּפִאָה דְּבַפִּאָה פְּתִיב פִּאָת שְׁדָּה קָרְקַע כ"ש אֲלֵמָא בְּעִינוֹ קָרְקַע ע"ש.

וְהִנֵּה זֶה דָּאֵם מְכַר קָמְתוֹ וְשִׁיר קָרְקַע לְפָנָיו דְּחִיבֵת בְּפִאָה מוֹכַח לְהִדְיָא מִהִיא (דַּפ"ה מ"ו) דְּהַמוֹכֵר אֶת שְׁדֵהוּ הַמוֹכֵר מוֹתֵר וְהַלוֹקֵם אָסוּר וְהִבִּיא שָׁם הַר"ש ו"ל מִהִירוּשְׁלָמֵי מִתְּנִי בְּשִׁמְכֵר לוֹ שְׁדָה וְקָמְתָה אֲבָל מְכַר לוֹ קָמָה וְשִׁיר לוֹ שְׁדָה אֲצָל זֶה אֲנִי קוֹרָא שְׁדָה וְאֲצָל זֶה אֲנִי קוֹרָא קְצִירָה ע"ש וּמוֹכַח דָּאֵם מְכַר קָמָה וְשִׁיר קָרְקַע לְפָנָיו חִיבֵת בְּפִאָה אִף מוֹכַח ג"כ מְשָׁם דְּבִין הַקְּצִיר וּבִין הַשְׁדָּה מְחִיבִין הַפִּאָה דְּהָא בֵּין הַלוֹקֵם וּבֵין הַמוֹכֵר אָסוּרִין דְּאֲצָל זֶה אֲנִי קוֹרָא קְצִירָה וְאֲצָל זֶה אֲנִי קוֹרָא שְׁדָה דְּשִׁנְיָהֶם חֲשִׁיבֵי בְּעֵלִים לְעֲנִין פִּאָה וְאָסוּרִים לִיטְלָה רַק לֹא בְּעִינוֹ שְׁהַקְּרָקַע וְהַקָּמָה יִהְיֶה שָׁל אַחַד א"כ ל"ק עַל הַרְש"ש ו"ל שְׁפָתַב דְּקָרְקַע כ"ש חִיבֵת בְּפִאָה מְשׁוּם דְּכַתִּיב פִּאָת שְׁדָּה דְּהַשְׁדָּה ג"כ מְחִיבֵת בְּפִאָה דְּבַעֲנִינוֹ קָרְקַע.

וְהִנֵּה בְּהַגְהוֹת תְּפִאָרַת יַעֲקֹב שָׁם הִבִּיא עַל דְּבָרֵי הַרְש"ש ו"ל הַתּוֹסְפֹתָא דַּפ"ב דְּפִאָה עַפּו"ם שְׁמִכֵר קָמְתוֹ לִישְׁרָאֵל חִיבֵת בְּפִאָה אִף הִבִּיא שָׁם רֵאִיָּה מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' תְּמוּרָה (ו') דְּבַעֲנִינוֹ שְׁיִהְיֶה לוֹ קָרְקַע

היגיו ממ"ש התוס' שם על ההיא דהמפקיר פרמו והשפים לבקר ובצרו דחייב בלשו"פ דזהו רק בזכה בגוף השדה אבל אם זכה רק בפירות פטור והיגיו משום דאין לקרע ע"ש.

והנה התוספתא דעכו"ם ששכר קמתו לישראל כו' פיון דע"כ אתיא כמ"ד אין קנן לעכו"ם בא"י כו' שדה של עכו"ם שפיר מחייבת בפאה מיהו אם גם הקמה של עכו"ם פטורה דממעטינו מקרא דקצירה ולא קציר עכו"ם אבל שדה עכו"ם לא ממעטינו א"כ במכר קמתו לישראל שפיר מהני השדה של עכו"ם והקמה של ישראל יחד לחייב בפאה פיון דלא בעינו שיהא הקרע והקמה של אחד אבל התוס' בתמורה במפקיר פרמו והשפים לבקר ובצרו אם לא זכה בגוף השדה ועדיין היא הפקר השדה עצמה פטורה מפאה דכמו אם הקמה הפקר פטורה ה"נ אם השדה הפקר דשדה וכרמה ולא של הפקר וכמ"ש הרמב"ם ז"ל במפקיר פרמו ולשחר עמד ובצרו דחייב משום דקרין ביה שדה וכרמה דמשדה וכרמה ממעטינו של הפקר דלחייב פאה בעינו ג"כ קרע דאף השדה מחייבת בפאה רק לא בעינו שתהא השדה והקמה של אחד אבל כל שהשדה פטורה אף הקמה פטורה: ד) גרסינו ב' עומרים שכחה ג' אינו שכחה כו' והצה הטעם דג' אינו שכחה כתב הרשב"ם ז"ל (ב"ב ע"ב ע"ב) משום דג' הוי גדיש וכ"כ הראב"ד ז"ל בת"כ ובירושלמי שהביא הר"ש ז"ל (פ"ו מ"ו) אמרינו בעומר שי"ב סאתים אי נידון כגדיש או כעומר ונ"מ לב"ה דב' עומרים שכחה ג' אינו שכחה דאם אחד מהם סאתים אם הוא גדיש אינו נידון פטורה ואינו משלים את השורה ג' לב"ה וד' לב"ש ע"ש ונראה דזה דג' לב"ה וד' לב"ש אינו שכחה הוא משום דנידון פטורה וכן שם מ"ד הביא מהירושלמי עימר את הראשון והשני והשלישי ושכח הד' אית תני אם נטל החמישי ה"ז שכחה ואית תני אם שקה ליתול החמישי ה"ז שכחה אמר ר' בון כו' מ"ד נטל החמישי פשיש שם ששי כו' ועד שלא נטל החמישי לא כפר נראה הד' לידון פטורה כו' ופ"ה הר"ש ז"ל דאתיא כב"ה דג' אינו שכחה ונדון פטורה ע"ש היגיו דזה דג' אינו שכחה הוא משום דהוי שורה.

והנה זה דג' חשיב שורה אין זה רק בפאה רק בכ"מ ואף בכלאים פן כמ"ש הרמב"ם ז"ל (רפ"ז דכלאים) ועיין בכ"מ שם היגיו דכמו דאמרינו ושכחת עומר ולא גדיש ה"נ עומר ולא שורה [יש לחקור לר"י דס"ל דתלוש ומחופר מצטרפין לסאתים אי מצטרפין ג"כ לשלשה דאינה שכחה דאפשר דתלוש ומחופר ל"ש שייצטרפו לשורה] הנה יש לעיין במה דאמרינו דג' אינו שכחה היגיו כשמעמר את השורה אם עבר והניח ג' עומרים אינו שכחה הא כשמעבר על ב' עומרים כפר נעשו שכחה דהא חלות השכחה הוא כשמעבר עליה שהוא בכל תשוב א"כ אם כשמעבר עוד על אחד איך נעקרת השכחה למפרע וצ"ל דחלות השכחה הוא שכבר התחיל לעמר האחרת ובהיא דסאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה דאוקמינו בירושלמי כגון ששכח שאינה עקורה קודם כמה שהביא הר"ש ז"ל שם ולר"י אם לא בא רשות העני באמצע מצטרפין ואף כשמעבר אינה עקורה היגיו הקמה כפר חלתה השכחה וזכו בה עניים וכשמעבר אח"כ העקורה איך מתבטל דין השכחה משאינה עקורה ואפשר הנה לומר דה"נ מיירי באופן שעדיין לא חלתה השכחה על שאינה עקורה כגון שעדיין לא עבר ממנה אף רימז על ההיא דאם באה רשות עני באמצע כתב ויהנה זה כשיזכה בקצת הדבר שהוא בתלוש או במחופר ואם כ"כ נשפח קצתו האחד אז לא יצטרף עמו הקצת האחר כו' ע"ש א"כ מיירי בשכחה גמורה שכבר העני יכול לזכות בו ונדוקא אם כפר זכה בקצתו אז אינו מצטרף ואם לא זכה מצטרפין ואינו שכחה אף ששכח זה אחר זה וקצת תימה פיון דכפר נעשה ממון עניים שיכולים לזכות בו איך יתבטל אח"כ ממון עניים למפרע: הנה בזה דג' עומרים אינו שכחה יש לחקור אי ב' שדות מצטרפין לזה כגון שהיה ביניהם דברים המפסיקין לפאה וכעין זה חקר המנחת חינוך סי' תקצ"ג בזה דבעינו תחלת קצירה לשכחה אי מפסיק לזה שמפסיק

לפאה ויהביא שם ראיה ממ"ש הר"ש ז"ל דבצלים ושומים מצטרפין לסתתים אף שהן ב' מינים ובפאה חייבין בב' פאות ומ"מ בשכחה מצטרפין ע"ש אף בירושלמי (פ"ו ה"ג) אמרינו ר"י ברבי אמר הנה שם אמת המים על פני כל השדה אם עיקר את המחרנישה מצד זה ונותנה בצד זה אינו נידון כשורה ואם לאו נידון כשורה ע"ש וע"כ הטעם משום דטפסקת לב' שדות ומוכח דאף לזה דג' עומרים אינו שכחה בעיניו שדה אחת ומפסיק בה מה שמפסיק לפאה והנה בזה אפשר לומר מה דאמרינו בירושלמי (פ"ו ה"י) בההיא דהקמה מצלת את העומרים דלרבנן אינה מצלת אלא את שלו ואינה מצלת אלא מינה ע"ש דהטעם משום דשלו ושל חברו חשיבי ב' שדות לענין פאה וכן ב' מינים וה"נ לענין שכחה ומש"ה אין מצילין דב' שדות אין שייכות זו לזו לדיני שכחה: אמרינו דעומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה ובירושלמי אמרינו תרי טעמי משום דכתיב ושכחת עומר בשדה עומר שאפתה יכול לפשוט ידה ולקטלו אי תניי תני ושכחת עומר ולא גדיש ע"ש וכתב המ"ר (פ"ז מ"ב) דהטעם דעומר ולא גדיש משום דהוי דבר המסוים דעתיד לזכרו ע"ש.

והנה בזה אחי שפיר מה דאמרינו שם בירושלמי דנ"מ בין הנה תרי טעמי בשכח עומר בצדו דאי עומר שי"ב סאתים חשיב עומר לכ"ע העומר ששכח בצדו הוי שכחה ואי חשיב גדיש הוא מחלוקת ב"ש וב"ה בעומר שהוא סמוך לגדיש ע"ש ובההיא דעומר הסמוך לגדיש הטעם הוא משום דבר המסוים אף יש לעיין דאמרינו (בב"ב ע"ב) דעומר שי"ב סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו תורת גדיש עליו דהוא אינו שכחה ותורת עומר עליו דשנים והוא אינו שכחה ע"ש ואי נימא הטעם דהוא אינו שכחה משום דעתיד לזכרו א"כ הוי כמי שלא שכחו כלל ואי יצטרף לשנים שלא יהיו שכחה.

והנה לפמ"ש הרשב"ם ז"ל שם מהספרי דהטעם דג' אינו שכחה הוא ג"כ משום דהוי גדיש א"כ לפמ"ש המ"ר דטעם דגדיש לא הוי שכחה הוא משום דעתיד לזכרו א"כ ה"נ הטעם זה דג' אינו שכחה וי"ל דזה דג' אינו שכחה לפי שהן גדיש ועתיד לזכרו הוא רק היכא שאחד מהם בעצמו אינו גדיש רק יחד הן גדיש אז זוכר כולן יחד פי נזכר הוא על הגדיש אבל אם אחד מהם הוא גדיש בכ"ע ונזכר עליו בפ"ע אינו מועיל שיזכיר בשבילו האחרים וזהו מה דאמרינו בירושלמי דעומר שי"ב סאתים אי תורת גדיש עליו אם שכח ב' עומרים בצדו אינו נידון כשורה דאינו מועיל שיזכור האחרים אבל תלמודא דידן ס"ל ותורת גדיש עליו ותורת עומר עליו דאף שעתיד לזכרו בפ"ע מ"מ מועיל ג"כ שיזכיר הב' עומרים שבצדי אף בעיקר יש לעיין על המ"ר שכתב בעומר שייב סאתים דהטעם משום מסוים הא כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הי"ח) דאם כל עומרי השדה הן של סאתים ג"כ אינו שכחה ע"ש והא ה"מ אינו מסוים והוי כמו כל הזיתים נטופים רהוי שכחה כדאמרינו בירושלמי ואפשר דשל סאתים פנין שהוא גדיש מתוך חשיבותו הוא זוכרו והוי כמו זיתים לר"י לאחר שהחריב אנדרינוס את א"י דאינו שכחה ואף שכולן חשובין: אמרינו בירושלמי (פ"ו ה"ג) הנה עומר אחד גדול ועימר צד התחתון צד העליון מהו שידון כשורה ופי' המפרשים ז"ל היינו שעומר לצד התחתון וסמוך צד העליון בעץ ע"ש ויש לעיין תי"ל שהוא צף ובסוטה (מ"ה) איבעי לן אור שדה אי הוי כשדה ופי' רש"י ז"ל כגון שצפה ע"ג אבן או ע"ג עמוד ובירושלמי בכמה מקומות אמרינו דצף אינו שכחה ואפשר דהכא בעימר צד התחתון אין האיבעיא לגבי העליון עצמו אי הוי שכחה אלא לגבי שנים האחרים ששכחו דאי נידון כשורה מצטרף לג' ואין להם שכחה ואף דאין השכחה מהני לעצמו מ"מ מועיל להצטרף ולהצילין וכדאמרינו בירושלמי בעומר שי"ב סאתים אם אין הטעם דהוי גדיש רק ממעטינו מקרא ושכחת

עוֹמֵר כּו' עוֹמֵר שְׁאֵתָה יְכוּל לְפָשׁוּט יָדָה כּו' אִם שְׂכַח ב' עוֹמְרִים בְּצִדּוֹ נִידוֹן פְּשׁוּרָה וּמְצִילֵן וְאִם
דְּעָלִיו בְּלֹא"ה לֹא הוֹעִילָה הַשְּׂכָחָה מ"מ מְצַטְרֵף וּמְצִילֵן: פֶּתַח הֶרְמֵב"ם ז"ל (פ"ה הכ"ב) הַשּׁוֹכֵחַ
אֵילָן בֵּין הָאֵילָנוֹת אֶפְלוּ הֵיָה בּוֹ פְּמָה סָאִין אוֹ שְׂשֻׁכַח ב' אֵילָנוֹת ה"ה שְׂכָחָה ג' אֵינוֹ שְׂכָחָה אַח"כ
בִּהַכ"ד פֶּתַח הֵיָה מְסוּיָם בְּדַעְתּוֹ ה"ז כְּמִפְּנֵי רֶסֶם כּו' אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ וְשָׂכַח מְקַצְתּוֹ ה"ז שְׂכָחָה
וְאֵעִפ"י שֶׁהוּא מְפֹרָס וְהוּא שְׂיִהֵה הַנְּשָׂאָר בּוֹ פְּחוֹת מְסֻאֲמִים אֲבָל סָאֲמִים אֵינוֹ שְׂכָחָה אַח"כ
שְׂכַח כָּל הָאֵילָן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ ע"ש וְקָשָׁה מְאֹד טַעַם הַדְּבָר דָּאִם שְׂכַח רַק מְקַצֵּת כִּי יֵשׁ בּוֹ סָאֲמִים
אֵינוֹ שְׂכָחָה וְאִם שְׂכַח כָּל הָאֵילָן אִם י"ב סָאֲמִים ג"כ הֵנִי שְׂכָחָה.

וּלְבָאָר שֵׁיטַת הֶרְמֵב"ם ז"ל נִרְאֶה דְּהִנֵּה דִין סָאֲמִים בְּמִחְוָרָה דְּאֵינוֹ שְׂכָחָה שׁוֹנָה לְגַמְרֵי מִדִּין
סָאֲמִים בְּתִלוּשׁ דְּאֵינוֹ שְׂכָחָה דְּטַעְמוֹ דְּעוֹמֵר שִׁי"ב סָאֲמִים דְּאֵינוֹ שְׂכָחָה מְשׁוּם דּוֹשְׁכַחַת עוֹמֵר כּו'
עוֹמֵר שְׁאֵתָה יְכוּל לְפָשׁוּט אֵת יָדָה כּו' וְכֵן עוֹמֵר וְלֹא גְדִישׁ ל"ש בְּמִחְוָרָה וְגַם בְּדִינֵיהֶם אֵינָם שְׁוִין
דְּבִתְלוּשׁ בְּעֵינֵי שְׂיִהָה בּוֹ סָאֲמִים מִמֶּשׁ אֲבָל בְּמִחְוָרָה אֲמָרִינֵן דְּאִי אֵין בְּהֶם סָאֲמִים רוֹאִין אֵת
הַשְּׂבָלִין הַדְּקוֹת כְּאֵילוֹ הֵן בְּרִיאֹת וְאֲרוֹנוֹת וְאֵת הַשְּׂדוּפוֹת כְּאֵילוֹ הֵן מְלֹאוֹת כְּמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל
(פ"ה הי"ט) וְהוּא מְהִירוֹשְׁלָמִי אֲבָל בְּתִלוּשׁ לֹא אֲמָרִינֵן רוֹאִין כְּמ"ש הַר"ש שִׁיבִילִיו ז"ל [וְנִרְאֶה
דְּזוֹהוּ מַה דְּאֲמָרִינֵן בְּתוֹסְפָתָא (פ"ג) יָפָה כַּח הָעֵנִי בְּקָמָה יוֹתֵר מְבַעֲנֵן וּבְעוֹמֵר יוֹתֵר מְבַקְמָה הַקָּמָה
י"ב לְקַט שׁו"פ מִשְׂא"כ בְּעוֹמֵר הָעוֹמֵר שִׁי"ב סָאֲמִים וְשָׂכַחוּ אֵינָה שְׂכָחָה הַקָּמָה אֵינוֹ שְׂכָחָה עַד
שְׂיִהֵיו בּוֹ סָאֲמִים ע"ש כְּלוֹמֵר בְּקָמָה אִם פְּחוֹת מְסֻאֲמִים אֵינוֹ שְׂכָחָה וּבְזוֹה יָפָה כַּח הָעֵנִי בְּעוֹמֵר
יוֹתֵר מְבַקְמָה וְנִרְאֶה דְּהִינֵנוּ דְּרוֹאִין אֵת הַדְּקוֹת כְּאֵילוֹ הֵן בְּרִיאֹת וְאִם שְׂעֵתָה הֵן פְּחוֹת מְסֻאֲמִים
ג"כ אֵינוֹ שְׂכָחָה וְזוֹ אֵינוֹ בְּעוֹמֵר] וְנִמְצָא דְּבַקְמָה שְׂיִעוּר שֶׁל סָאֲמִים אֵינוֹ אֶלָּא שְׂיִעוּר בְּשֻׁבָלִים
שְׂאֵם שְׂכַח מְסֻפָּר שֶׁל שְׂבָלִים כְּזוֹ שְׂאֵם הֵיוּ עֲנוּהָ שֶׁל שְׂעוּרִים הֵיוּ בְּהֶם סָאֲמִים אֵינוֹ שְׂכָחָה וְלֹא
אִיכְפַת לָן בְּאוֹתָן הַשְּׂבָלִין מַה הֵן אִי שְׂדִיפוֹת אוֹ מְלֹאוֹת דְּאֵין הַשְּׂיִעוּר בְּמִדָּה כ"א בְּמִסְפָּר וּכְמוֹ
בְּתִלוּשׁ ב' שְׂכָחָה ג' אֵינוֹ שְׂכָחָה בְּמִחְוָרָה שְׂיִעוּר שְׂבָלִין כְּזוֹ הַרְאִוִי לַעֲשׂוֹת סָאֲמִים אֵילוֹ הֵיוּ מְלֹאוֹת
וְאֲרוֹנוֹת אֵינוֹ שְׂכָחָה.

וְהִנֵּה בְּשִׂכַחַת עוֹמְרִים ל"ש שְׂיִעוּר שֶׁל שְׂבָלִין כֵּינֵן שֶׁהֵן עוֹמְרִים עַל כָּל הָעוֹמֵר רַק שְׂכָחָה אַחַת
שְׂשֻׁכַח מְלַעֲמָרוּ וְרַק אִם שְׂכַח ג' עוֹמְרִים עַל כָּל עוֹמֵר וְעוֹמֵר שְׂכָחָה בַּפ"ע וְכֵינֵן שְׂפָן ג' אֵינוֹ שְׂכָחָה
אֲבָל בְּמִחְוָרָה שְׂשֻׁכַח מְלַקְצָרוֹ עַל כָּל שְׂבּוּלָת וְשְׂבּוּלָת קְצִירָה בַּפ"ע וְכִשְׂשֻׁכַח מְקַצֵּת שְׂבָלִין לְקַצֹּר
עַל כָּל שְׂבּוּלָת וְשְׂבּוּלָת שְׂכָחָה בַּפ"ע שְׂשֻׁכַח מְלַקְצָרָה וּבְעִמְרִים דְּחִשְׁבִי הַשְּׂיִעוּר ג' דְּאֵינָה שְׂכָחָה
וּבְשְׂבָלִין הַשְּׂיִעוּר הוּא כְּדִי לַעֲשׂוֹת סָאֲמִים וְהִנֵּה בְּאֵילָן אִם הִתְחִיל בּוֹ וְשָׂכַח מְקַצֵּת הַפִּירוֹת לְקַצֹּר
א"כ הַשְּׂכָחָה הֵיָתָה עַל הַפִּירוֹת שְׂאֵלוֹ הַפִּירוֹת שְׂכַח מְלַקְצָרוֹ הֵנִי בְּקָמָה דְּשְׂיִעוּרוֹ בְּסָאֲמִים
אֲבָל שְׂכַח אֵילָן שְׂלָם אֵין הַשְּׂכָחָה עַל כָּל פְּרִי וּפְרִי אֶלָּא עַל כָּל הָאֵילָן שְׂכָחָה אַחַת שְׂשֻׁכַח זֶה הָאֵילָן
לְקַצְרוֹ וְהֵנִי כְּמוֹ עוֹמֵר דְּעַל כָּל הָעוֹמֵר שְׂכָחָה אַחַת וּל"ש לְדוֹן עָלִיו בְּשְׂבָלִין א"כ בְּשֻׁכַח אֵילָן
שְׂלָם אֵינוֹ שְׂיִיף לְדוֹן עָלִיו מִדִּין סָאֲמִים שֶׁל קָמָה דְּשָׂם עַל כָּל שְׂבּוּלָת וְשְׂבּוּלָת שְׂכָחָה בַּפ"ע וּל"ש
לְדוֹן ג"כ מִדִּין סָאֲמִים שֶׁל עוֹמְרִים דְּהִתָּם מְשׁוּם דְּהֵנִי גְדִישׁ א"נ בְּעֵינֵי עוֹמֵר שְׁאֵתָה יְכוּל לְפָשׁוּט
אֵת יָדָה כּו' וְזוֹ ל"ש בְּמִחְוָרָה וְרַק הַדִּין דְּשְׁנַיִם שְׂכָחָה ג' אֵינוֹ שְׂכָחָה זֶה אֵיכָא אִם בְּאֵילָנוֹת דְּאֵילָנוֹת
דְּחִשְׁבִי הֵנִי כְּמוֹ עוֹמְרִים דְּהַשְּׂיִעוּר בְּהֶם דְּג' אֵינוֹ שְׂכָחָה [הִנֵּה הַכ"מ הַקָּשָׁה שָׂם עַל הֶרְמֵב"ם ז"ל
דְּבִזִּית שְׂאֵינוֹ נְטוּפָה אִם הִתְחִיל בּוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ סָאֲמִים אֵינוֹ שְׂכָחָה וְאִם שְׂכַח כָּל הָאֵילָן הֵנִי שְׂכָחָה
א"כ טְפִי הֵנִי שְׂכָחָה אִם לֹא הִתְחִיל בּוֹ מְשִׁהֵתְחִיל בּוֹ וּבִזִּית נְטוּפָה הֵנִי אֵיכָא דָּאִם לֹא הִתְחִיל בּוֹ
לֹא הֵנִי שְׂכָחָה וְאִם הִתְחִיל בּוֹ הֵנִי שְׂכָחָה ע"ש אִם נִרְאֶה דְּל"ק דְּבִזִּית נְטוּפָה הַטַּעַם דְּלֹא הֵנִי שְׂכָחָה
הוּא מְשׁוּם שִׁי"ל שָׂם וְנִזְכָּר וּבְעֵינֵי שְׂיִהָה נִזְכָּר מְעַצְמוֹ אִם לֹא יִפְגַּע בּוֹ עוֹד כְּמ"ש הֶרְמֵב"ם

ו"ל וזה שינה רק אם שכת כל האילן ונזכר מעצמו שאותו הזית הנטופה עדיין לא בצר אבל אם התחיל בו ושכת מקצת זיתים מלבצרון מה שינה שיזכר הוא אותן הזיתים שלא בצרון אין להם שם בפני עצמן ושיהא נזכר עליהן שלא בצרון]: פתב התי"ט בפ"ו דשכתה ע"י סיבה אינה שכתה ובהיה דהקוצר בלילה והמעמר והסומא י"ל שכתה ואם היה מתפנין ליטול הגס הגס אינו שכתה כו' פתב השנו"א פ"ו רמטרדתו ליטול הגס שכת הדקין הוי שכתה באונס ואינו שכתה וכמו עמדו עניים בפניו ע"ש.

והנה בסוטה (מ"ה) אמרינו בשדה פרט לשצפו עומרים לתוך שדה של חברו וכתב רש"י ו"ל שנשבה הרוח והרימה את העומרים מן הארץ והציפתו לתוך שדה ש"ח ושפחו פסבור שאינו שלו נפקא מבשדה ולא בשדה חברה דלא הוי שכתה ע"ש ויש לעיין הא הוי שכתה ע"י אונס פ"ו דקסבור שאינו שלו ול"ל קרא משום דבשדה ולא בשדה חברה.

והנה י"ל דזה לא מקרי אונס דרק אם איזה מעשה גורם השכתה אבל אם המקום או הזמן גורם השכתה לא איכפת לן וכמו מעמר בלילה דאע"ג דהלילה גרמה שישפח אין זה אונס דשכתה נוהגת בכל המקומות ובכל הזמנים אף שנוח שם לישפח אבל אם איזה מעשה גרמה כגון טרדתו או שעמדו עניים בפניו מקרי אונס.

הנה פתב הר"ש ו"ל (פ"ז מ"ב) על ההיא דזית שנמצא עומד בין ג' שורות של ב' מלבנים ושכחו אינו שכתה דלא מסתבר כלל לפרש טעמא לפי שהשורות מכסות את הזית הוי כחפיהו בקש או עמדו עניים בפניו ע"ש וי"ל הטעם דלא הוי כחפיהו בקש כו' פ"ו דהמקום גורם השכתה בלא שום מעשה לא איכפת לן משא"כ חפיהו בקש או עמדו עניים בפניו אף הרמב"ם ו"ל בפה"מ ובפסקיו פתב בזית הנמצא בין ג' שורות כו' הטעם דאינו שכתה הוא משום דהאילנות הסתירוהו וע"כ אין הטעם משום טמון דהרמב"ם ו"ל פסק ברפ"ה דטמון הוי שכתה והטעם משום דהוי שכתה ע"י אונס ואע"ג דהתם המקום גרמה השכתה בלא שום מעשה וע"כ ס"ל להרמב"ם ו"ל דאף כה"ג חשיב שכתה ע"י אונס והנה זהו נמי טעמו של הרמב"ם ו"ל שפסק (בפ"ה ה"ד) כהירושלמי בנתן עומר ע"ג עומר דאין התחתון שכתה דהוא דוקא בזכר את העליון וכן שם ה"ג בחיפיהו בקש פתב דדוקא בזכר את הקש והראב"ד ו"ל השיג שם וכתב דדברי הירושלמי הוא רק לר"ש דטמון אינו שכתה וכל שזכר את העליון חשוב טמון וכתב הכ"מ דהרמב"ם ו"ל ס"ל דדברי הירושלמי הוא אליבא דת"ק ע"ש והטעם הוא משום דהוי שכתה ע"י סיבה מפני שהיה טמון וזה דוקא בזכר את העליון או את הקש שחיפיהו ובזה ליכא פלוגתא כלל אבל אם העליון או הקש שחיפיהו בו ג"כ שכת א"כ אי אפשר לומר שהשכתה היתה מפני שהוא טמון ולא הוי אונס ואז תלוי רק אי בטמון איכא שכתה ובזה פליגי ת"ק ור"ש והנה יש להוכיח דהיה דחיפיהו בקש דאינו שכתה אינו משום טמון דהנה בירושלמי איבעי לן הנה פלו מחנפה אי הוי שכתה ופשיטין מהיה דהמעמר בלילה וסומא שעמר נהיה פלו מחנפה וי"ל שכתה ע"ש.

והנה (בפ"ו מ"י) אמרינו כל הטמונים בארץ כגון הלוח והשום והבצלים ר"י אומר אג"ל שכתה וחכ"א י"ל שכתה ע"ש וטעמו דר"י הוא משום טמון אלמא דמאן דס"ל טמון אינו שכתה אף כולן טמונין כן וע"כ האי דחיפיהו בקש אינו משום טמון ואתיא פרבנן: והנה בהיה דאם היה מתפנין ליטול את הגס הגס אג"ל שכתה פתב השנו"א משום דהוי שכתה ע"י אונס דמטרדתו ליטול הגס שכת הדקין ובירושלמי (ספ"ו) פתב הפ"מ הטעם דמתפנין ליטול הגס אף הדקין אינו שכתה משום דזה דלא נטלן אינו משום שכתה רק שרופה ליטול תחילה הגסין ע"ש אף לפ"ז אינו ענין

להיהיא דלעיל דהמעמר בלילה וסומא שעומר דארף בכל אדם פן אף הרמב"ם ז"ל בפ"ה ה"ח) כתב ואם הנה הסומא או הקוצר בלילה מתכוון ליטול את הגס אג"ל שכתה ע"ש וכן מהירושלמי נראה דקאי אדלעיל על הקוצר ומעמר בלילה וכן סומא כו' דאמרנו שם הקוצר בלילה והמעמר כו' אמר ר' יונה לא סוף דבר גסין אלא אף דקין דכי מאחר שדרכו ליבחו בגסין אפילו דקין אג"ל שכתה ע"ש ונראה פירוש הירושלמי דאם הסומא מבחין את הגסין ונוטלן וכן בלילה אם הגסין הוא מבחין ורואה אותן ונוטלן והדקין אינו מבחין אינו שכתה והטעם דלא הוי שכתה על הדקין נראה לפי מה דאמרנו בירושלמי לעיל דסומא ולילה הוי פחיפוהו בקש והטעם דהוי שכתה הוא משום דהוי פכלו מחופה אבל היכא דהגסין מבחין והדקין אינו מבחין א"כ אין פלו מחופה והוי הדקין פחיפוהו בקש דאינו שכתה: פתב הרמב"ם ז"ל (רפ"ה) העומר ששכתהו פועלים ולא שכתהו בעל השדה שכתהו בעל השדה ולא שכתהו פועלים שכתהו ואלו נאלו והיו שם אחרים עובדים ורואין אותן בעת ששכתהו אינו שכתה עד שישכתהו כל אדם ע"ש והנה יש לעיין ל"ל לאשמועין דאם שכתהו פועלים דאינה שכתה ומפקינן לה מקרא כי תקצור ושכתה כו' הא לא גריעי פועלים משאר אדם והנה אפשר הנה לומר דיש חילוק בין פועלים לשאר אדם דהפועלים אם זוכרים בשעה ששכתה בעה"ב אינו שכתה אבל באחרים בעינן דוקא שרואין בעת ששכתהו פועלים ובעה"ב וכמ"ש הרמב"ם ז"ל הוי שם אחרים עובדים ורואין אותן בעת ששכתהו כו' אבל אם ראו קודם רק לא שכתהו בעת ששכתהו פועלים ובעה"ב לא מהני אף הרדב"ז ז"ל כתב שם הטעם באחרים רואין אותן דלא קרינן ביה ושכתה פינן דאיכא אחרים ששכתהו ע"ש א"כ להאי טעמא פל שאחרים זוכרין ג"כ לא הוי שכתה והנה זה דעמדו עניינים בפניו דאינה שכתה ופסקה הרמב"ם ז"ל ותי"ל משום דאחרים רואין אותן ולהרדב"ז ז"ל אמי שפיר פינן דהטעם דאחרים רואין אותן הוא משום דשכתהו אכל העניינים לא שכתהו ופל"ל הרדב"ז ז"ל אפילו אי ליכא פועלים פלל פל שאחרים רואין אותן אינה שכתה לפי ששכתהו אף לפ"ז יש לעיין ל"ל קרא דבעינן ששכתהו פועלים: פתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה הכ"ג) גבי זית שי"ל שם בשדה דאינו שכתה שגאמר ושכתה עומר בשדה עומר שאתה שוכחו לעולם ואין אתה יודע בו אלא אם תשוב ותראה יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן ואעפ"י שלא תפגע בו מפני שהוא ידוע ומפורסם ע"ש דבעינן שתהא הזכירה מצד עצמו אבל היכא דהזכירה תהיה מחמת שיפגע בו א"כ ואף דודאי יפגע בו לא מהני ונראה מזה דכמוששכתהו עצמה בעינן שתהיה מעצמו ולא ע"י סיבה הגורמת לכך ה"נ זה דהזכירה שא"כ מבטלת השכתה בעינן ג"כ שתהא זכירה מעצמו בלא סיבה הגורמת לכך ולפ"ז לאו דוקא אם הזכירה ע"י שיפגע בו אלא פל ששכתהו תהיה ע"י סיבה ולא מעצמו אינה מבטלת השכתה ולפ"ז קשה מה שפ"ל הרדב"ז ז"ל דהטעם דאחרים רואין אותן דאינה שכתה הוא משום ששכתהו אמאי מתבטלת השכתה מאי אןלמא מה ששכתהו יזכירוהו מהווא עצמו ופגע בו פינן דבעינן שתהא הזכירה מעצמו ואפשר דהחילוק הוא בזה דכשכתהו רואין אותן פבר יש עתה הסיבה שע"י זה יזכור א"כ דהיינו דיעת האחרים דע"י זה יזכירוהו א"כ אבל הזכירה ע"י שיפגע בו אף שודאי יפגע בו מ"מ עדיין אין עתה הסיבה למה שיזכור א"כ וצ"ע בזה: אמרינו (בפ"ו מ"ב) עומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש כו' בש"א אינו שכתה ובה"א שכתה ובירושלמי ובתוספתא פליגי תנאי וס"ל לר"א דב"ש וב"ה פליגי בעומר שכתהו בזה ליהליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדר שבש"א אינו שכתה מפני שזכה בו ובה"א שכתה והנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה ה"ג עומר שכתהו בזה ליהליכו לעיר והניחו בשדה ושכתהו אינו שכתה אבל אם נטלו ממקום למקום אעפ"י ששכתהו סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לפלים

ושקחו ה"ז שקחה ע"ש ונראה לפרש דברי הרמב"ם ו"ל דהנה יש לעיין מה דאמרינן בירושלמי לב"ש דאינה שקחה מפני שזכה בו איך מהני זכיה הא לעולם כשהשדה מלאה עומרים א"י לומר תזכה לי שדי כמ"ש התוס' (ב"מ י"א) ורק אחר שיצא קצת מרשותו מהני זכיה כמ"ש תוס' שם והרמב"ן ו"ל דל"ש זכיה בדבר שהוא ברשותו לגמרי ונראה דלעולם בעומרים קודם שעומרין פיון דמהני בהו שקחה יצאו קצת מרשות בעה"ב לענין דמהני בהו שקחה לצאת מרשותו לגמרי ושייך בהו זכיה מיהו אין בעה"ב יכול לזכות בהו שזהו דין שקחה אף כשהחזיקו בו להוליכו לעיר פיון שעמה אינו ראוי עוד לשקחה פיון שהוא בידו להוליכו לעיר ואי אפשר עוד לשפוח אף יכול לזכות בו במה שיצא קצת מרשותו וכיוצא בזה פתב השמ"ק בשם הרמב"ד ו"ל בב"מ על ההיא דושקחת בשדה ולא בעיר כו' שכות מעיקרא כו' וכתב ו"ל וה"ד שכות מעיקרא כגון שלא חזר פניו ממנו עד ששקחו וחר את פניו והניחו לאחוריו בשקחתו זהו שכות מעיקרו כלומר משעה שהוא ראוי להיות שקחה שאינו ראוי לשוב עוד לקחתו אבל אם זכרו כל שעה אפילו משעה פניו ממנו אעפ"י ששקחו אח"כ אינו שקחה שפבר זכותה לו שדהו משעה שהיתה ראוי להיות שקחה כו' עכ"ל ומוכח דלעולם שייך זכיה בעומרים אף שלא יצאו קצת מרשותו דהא התם לא יצאו עדיין מרשותו דלזה גופא שייך זכיה שלא תהני להו שקחה דזה דמהני בהו שקחה זה גופא מקרי שיצאו קצת מרשותו מיהו בעלמא לא מהני זכיה שזהו דין שקחה אף כל שהיה שעה הראויה לשקחה ולא היתה אף שקחה בכה"ג מהני זכיה וכן אם הנה שעה שאין העומר ראוי עוד לשקחה ג"כ מהני אף זכיה ולכן בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר דאינו ראוי עוד לשקחה זוכה בו ואף שהניחו אח"כ ושקחו לא מהני פיון שהיה קודם ראוי לשקחה וזכה בו אי אפשר לחול עליו עוד הפעם הדין שיהא ראוי לשקחה דב' פעמים אי אפשר לחול עליו זה הדין וכמ"ש בשנו"א על ההיא דהמעמר לגדיש י"ל שקחה ממנו ולגורן א"ל שקחה דמש"ה ממנו ולגורן א"ל שקחה דפעם אחת הנה שקחה ושוב אינו מחויב בשקחה ע"ש והיא דממנו ולגורן היינו שנמלך אח"כ להוליכו לגורן ואף שעמה הוא גמר מלאכה מ"מ פיון דקודם לא הנה דעתו פן וחר הדין שיהא ראוי לשקחה כשעומר לגדיש אי אפשר לחול עוד הפעם זה הדין שיהא ראוי לשקחה אף זה דוקא כשהחזיק בו להוליכו לעיר פיון דאז אינו ראוי עוד לשקחה זכה בו ואף אם נמלך והניחו בשדה לא מהני תו שקחה אבל אם נטלו ממקום למקום פיון דלטלטל ממקום למקום בשדה נטלו ולעמרו אח"כ עם שאר העומרים א"כ הנה כל העת ראוי לשקחה לא מהני זכיה וכשנטלו להניחו אצל הגפה ואצל הגדר בזה פליגי ב"ש וב"ה פיון שנטלו להניחו אצל דבר המסוים שקשה לשפוח שם ס"ל לב"ש דהוי כמו שנטלו להוליכו לעיר ויכול לזכות בו וב"ה סברי פיון דאפשר לשפוח אף אצל דבר המסוים עדיין ראוי לשקחה הוא ולא הוי כשהחזיק בו להוליכו לעיר וא"י לזכות בו וזהו מ"ש הרמב"ם ו"ל ואעפ"י שהניחו סמוך לגפה כו' ה"ז שקחה דזהו שהניחו סמוך לגפה הוי רבותא דהוי שקחה: והנה הרמב"ם ו"ל בפה"מ חלק עמ"ש בפסקיו וכמ"ש המל"מ וס"ל שם דאין נ"מ בין נטלו להוליכו לעיר או ממקום למקום אלא תלוי בזה דאם נטלו להוליכו לעיר והניחו בשדה שלא במקום המסוים אינו שקחה אבל אם הניחו בצד הגפה או הגדר שהוא דבר המסוים בזה פליגי ב"ש וב"ה וס"ל לב"ה דהוי שקחה ולפ"ז אם הניחו אצל דבר המסוים הוי שקחה טפי משלא הניחו אצל דבר המסוים והמל"מ והתי"ט פלפלו למצוא טעם בדבר ע"ש ונראה דס"ל כמו בעומר ששקחהו פועלים ולא שקחהו בעה"ב דמהני זכיה פיון שפבר התחילה השקחה כמ"ש תוס' והרמב"ן ו"ל ואף שעדיין לא הנה שום חלות דפועלים ובעה"ב חשיבא כאדם אחד ובעיניו שישקחהו שניהם רק עמה נוח יותר לשפוח פיון שפבר שקחהו פועלים יצא קצת

מְרִשׁוּתוֹ וּמִהֲגֵי זַכָּיָה וְאֵע"ג דְּאֵי בַעֲה"ב בְּעֶצְמוֹ קוֹצֵר דְּמִחְסָר רַק שְׂכַחַת בַּעֲה"ב לֹא מְהִי זַכָּיָה קוֹדֵם שְׂשֻׁכַח וּמ"מ הֵיכָא דְּאִיפָא פּוֹעֲלִים וְקוֹדֵם לֹא הָיָה נוֹחַ לְשַׁכּוֹחַ דְּבַעֲיָנָן שְׂשֻׁכַחְהוּ פּוֹעֲלִים וּבַעֲה"ב נַעֲתָה נוֹחַ יוֹתֵר לְשַׁכּוֹחַ דְּמִחְסָר רַק שְׂכַחַת בַּעֲה"ב חָשִׁיב הַתְּחִלַּת הַשְׂכָּחָה וּמִהֲגֵי זַכָּיָה.

וְהִנֵּה בַּפּה"מ ס"ל לְהַרְמַב"ם ז"ל דְּקוֹדֵם שֶׁהִתְחִילָה הַשְׂכָּחָה לֹא מְהִי זַכָּיָה בְּשׁוּם אֲנָפָן וְרַק בְּנִטְלוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר דָּאז אֵינּוּ רְאוּי לְשַׁכָּחָה כָּלָל וְאַח"כּ הִנִּיחוּ בְּשֻׁדָּה דַּעֲתָה הוּא רְאוּי לְשַׁכּוֹחַ חָשִׁיב הַתְּחִילָה הַשְׂכָּחָה כִּינּוּן דַּעֲתָה נוֹחַ יוֹתֵר לְשַׁכּוֹחַ מִקּוֹדֵם וְזוֹכָה בָּהּ פְּשִׁהֲנִיחוּ בְּשֻׁדָּה שְׁהָרִי עוֹמֵד בְּצַד שְׁדָּהוּ וְכִשְׂשַׁכָּחָה אַח"כּ אֵינָה שְׂכָחָה אֲבָל פְּשִׁהֲנִיחָה אֲצֵל דְּבַר הַמְּסוּנִים כִּינּוּן דָּאָרְף עֲתָה אֵינָה רְאוּיָה לְשַׁכָּחָה עֲדִינּוּן לֹא הִתְחִילָה הַשְׂכָּחָה וְאֵינּוּ זוֹכָה בָּהּ וְאִם שְׂכָחָה אַח"כּ כָּל הַשְׂכָּחָה נַעֲשִׂית בַּב"א כְּשֶׁאָר שְׂכַחוֹת וְהוּי שְׂכָחָה וּב"ש סְבָרִי דָּאָרְף אֲצֵל דְּבַר הַמְּסוּנִים ג"כ רְאוּי לְשַׁכּוֹחַ וְהַשְׂכָּחָה נַעֲשִׂית בַּב' פְּעָמִים וְזוֹכָה בָּהּ מְשִׁהֲנִיחָה: עוֹד יֵשׁ לִיתָן טַעַם בְּעוֹנָמָר שֶׁהִחְזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר דְּאֵינּוּ שְׂכָחָה מְשׁוּם דְּכָל הַעוֹנָמָרִים מְכַנְיָסִין לְגוֹרָן וְזֶה נִטְלוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר הו"ל עֵימּוֹר בַּפ"ע וְאֵינּוּ שְׂשֻׁכַח עוֹד עֲמָהֶם וּבְעוֹנָמָר יְחִידֵי אֵינּוּ שְׂשֻׁכַח שְׂכָחָה דְּהָא אָרְף בְּרָאשֵׁי שׁוּרוֹת לִיפָא שְׂכָחָה דִּילְפִינּוּ מִקְרָא דְּבַעֲיָנָן שְׂשֻׁכַח לְעוֹמָר לְעוֹמָר וְאָרְף שְׂשֻׁכַח לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר הֵיךְ דַּעֲתָה וְכָבֵר הֵיךְ רְאוּי לְשַׁכָּחָה חוֹזֵר וְזוֹכָה בּוֹ כִּינּוּן דַּעֲתָה ל"ש עוֹד בּוֹ תוֹרַת שְׂכָחָה וְזֶה דְּהִנִּיחוּ בְּצַד הַגְּפָה אוֹ הַגְּדִישׁ דְּהוּי שְׂכָחָה צ"ל כַּמ"ש הַמַּל"מ דְּכָל שֶׁהִנִּיחוּ בְּמָקוֹם הַמְּסוּנִים אֲגַלְתָּא שְׂלָא נִטְלוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר אֲלָא לְהִנִּיחוּ בְּמָקוֹם אַחַר יְדוּעָה לּוֹ ע"ש: כְּתַב הַשְּׁנוּ"א בְּזִיטִים דְּחִסְדִּים הֲרָאשׁוּנִים הָיוּ חוֹבְטִין פַּעַם אַחַת וְהַשְּׂאָר נִקְרָאִים זִיטֵי נִיקוּף דְּבְזִיטִים מְצוּהָ לְאַחַר שְׂשֻׁכְבּוּ פַּעַם אַחַת הוּי הַנְּשִׂאָר לְעֵנִיִּים וְנִקְרָא זִיטֵי נִיקוּף וְזוֹ הַמְּצוּהָ ל"ש רַק בְּזִיטִים וְלֹא בְּשִׂאָר אֵילָנוֹת וְכַתְּבֵהּ בְּהַגְהַת רִי"ף שֶׁם דָּאִין הַכּוֹנֵנָה דַּל"ש גוּף דְּבַר זֶה בְּשִׂאָר אֵילָנוֹת אֲלָא בְּזִיטִים הָיוּ מְחַמְרִים שְׁהָיוּ חוֹבְטִין אוֹתָן רַק פַּעַם וּבְהַגְהַת הַר"ח ז"ל שֶׁם הַקְּשָׁה מֵהֵיכָא דְּחוֹלִין (קל"א) הִינּוּ מֵהַ דְּאִמְרִינּוּ שֶׁם דְּבְזִיטִים אִיפָא רַק ב'מִתְּנוֹת ע"ש.

וְנִרְאָה דְּהִנֵּה הַתִּי"ט כְּתַב (פ"ו מִי"א) עַל הֵהִיא דָּאֵם הֵיךְ מִתְּפוֹן לִיטוּל הַגַּס הַגַּס אֲזִ"ל שְׂכָחָה וְאִמְרִינּוּ בִּירוּשְׁלַמִי אָמַר ר"י לֹא סוּף דְּבַר גַּסִּין אֲלָא דְּקִין כּו' מֵאַחַר שְׂדַרְפוֹ לְבַחֲנוּן בְּגַסִּין אֲפִילוּ דְּקִין אֲזִ"ל שְׂכָחָה וְכַתְּבֵהּ שֶׁם ז"ל וְנ"ל לְפָרֵשׁ אָמַר ר"י לֹא מְבַעֲיָא דְּגַסִּין אֲזִ"ל שְׂכָחָה שְׁהָרִי בְּכּוֹנֵנָה לְקַט הַגַּסִּין וּמִקְפִּיד עֲלֵיהֶן אֲלָא אֲפִילוּ הַדְּקִין שְׂאֵינּוּ נוֹטְלִין וְכַדְדָּחִי לְהוּ בְּזִיטִים דְּמִי אַפ"ה אֲזִ"ל שְׂכָחָה וְטַעֲמָא מְפָרֵשׁ שְׂמַאחַר שֶׁהוּא בּוֹחֵן בְּגַסִּין לִיטוּל רְצוֹנוֹ לִיטוּל כְּוָלָן גַּם הַדְּקִין אֲלָא שְׂמַנִּיחוּ שְׂשֻׁכְחָנוּ אִישׁ רוּאָה אוֹ בְּיוֹם עַכ"ל וְנִרְאָה מְזֶה דְּכָל שְׂמַדְחָה אוֹתָן בְּזִיטִים אָרְף שְׂאֵינּוּ שׁוֹכְחֵן הוּי כְּמוֹ שְׂכָחָה וּלְפ"ז מ"ש הַשְּׁנוּ"א דְּחִסְדִּים הֲרָאשׁוּנִים הָיוּ חוֹבְטִין בְּזִיטִים רַק פַּעַם אַחַת א"כ הַשְּׂאָר מְדָחִי לְהוּ בְּזִיטִים וּבְכָלֵל שְׂכָחָה הוּא וּבְכָלֵל שְׂכַחַת קָמָה וְאִין זֹו מִתְּנָה חֲדָשָׁה בְּזִיטִים וְא"כ ל"ק קוֹשִׁית הַר"ח ז"ל הָא אִמְרִינּוּ דְּרַק ב' מִתְּנוֹת בְּזִיטִים וְזֶה דְּהָיוּ עוֹשִׂין כִּן בְּזִיטִים שְׁהָיוּ חוֹבְטִין רַק פַּעַם אַחַת וְלֹא בְּשִׂאָר אֵילָנוֹת הוּא מְדָאִמְרִינּוּ בְּסַפְרֵי דְּחִסְדִּים הֲרָאשׁוּנִים הָיוּ נוֹהֲגִים עֵינּוּ יָפָה בְּזִיטִים כּו' וּמְצוּהָ לְעֲשׂוֹת כֵּן.

וְהִנֵּה בְּהַגְהַת הַרִי"ף ז"ל שֶׁם כְּתַב שֶׁהוּא מְדִין עוֹלָלוֹת וַיֵּשׁ עוֹלָלוֹת בְּשִׂאָר אֵילָנוֹת וְכָבֵר הַקְּשָׁה עָלָיו הַרְשָׁ"ש ז"ל ע"ש וְהַנְּכוֹן שֶׁהוּא מְדִין שְׂכָחָה וְכַמ"ש [הִנֵּה כְּתַב שֶׁם הַשְּׁנוּ"א לְתַרְץ בְּזֶה קוֹשִׁית הַתּוֹס' בְּגִיטִין עַל הֵהִיא דְּעֵנִי הַמְּנַקֵּף בְּרָאשׁ הַזִּיטֵי מֵהַ שְׂמַחְתָּיו גְּזַל מְפָנִי ד"ש וְאִם נִשְׂאָ וְנָתַן בְּיַד הוּי גְּזַל גְּמוֹר רַב כְּהֵנָּא אֲזִיל כּו' וְקָא נִתְרִין תְּמָרֵי אֲזִיל קָא מְנַקֵּט וְאֲכִיל א"ל חֲזִי מָר דְּבִידָא שְׂדִיתִינְהוּ כּו' וְהַקְּשׁוּ בְּתוֹס' הֵיכָא הוּי אֲכִיל הָא אִיפָא גְּזַל מְפָנִי ד"ש וְכַתְּבֵהּ הַשְּׁנוּ"א דְּבָהּהָא

אתי שפיר דליפא גזל אלא בזיתי ניקוף וכאן הוי תמרי ולא הוי גזל אף מפני ד"ש אכל פשנשא ונתן בידי הוי גזל גמור ע"ש ונראה פירושו דזה דעני המנקה כו' דהוי גזל מפני ד"ש הוא רק במתנות עניים ובתמרי אין זה ממתנות עניים ורק מיירי בסניפות שהן הפקר לכל ובה או הוי גזל גמור או לא גזל פלל והנה נראה פדעת השנו"א דהתם לא הנה מדין מתנות עניים חדא דלא אשפחן דרב פהנא הנה עני וראוי ליטול מ"ע ועוד דזה דשדי אופיא ונתרי תמרי פתבו התוס' דחרייות של הדקל הוי שדי מן הדקל ונתרי תמרי ע"ש וקשה הא אמרינו רפ"ד דפאה דבדקל בעה"ב מוריד ומחלק ואיך עביד הכי וע"כ לא מיירי הכא במתנות עניים פלל רק בסניפות שהן הפקר: [ה) נקטינו דב' שבליים לקט ג' אינו לקט ויש לחקור אי לקט שנייה רק בשבלין או בכ"ד הנה פתב המלאכת שלמה (בפ"ו מ"ט) בשם הר"ש שוביליו ו"ל גבי אם באה רשות עני באמצע דבשומים ובצלים ליפא לקט ע"ש והנה יש לעיין שהרי כתב הרמב"ם ו"ל (פ"ד ה"ב) הנה קוצר או תולש דבר שדרכו להתלש כו' ודבר שדרכו להתלש אינו בתבואה כ"א בשומים ובצלים פדאמרינו בחולין (קל"ז) ועיין ברש"י ו"ל שם ומוכח דאף בהנה שנייה לקט והבה"ג פתב דקל מין דחייב בפאה חייב בלקט ושכחה דבפאה פתיב' קציר ובלקט ושכחה פתיב קציר ונגמר קציר קציר מפאה ע"ש: פתב רש"י ו"ל בסנהדרין (פ"ח) דג' שבלין אינו לקט משום שאין דרוך להפקירו ועיין ברש"י שם] ונראה מזה דשנים הוא מפקיר ויש לעיין א"כ מאי בעי אילפא בתמורה (כ"ה) אמר על לקט בנשירת רובו יהא הפקר הפקר הוי או לקט הוי תפשוט מכל לקט דכל לקט הוא מפקיר ומ"מ הוי לקט ולא הפקר וצריך לדחוק דבכל לקט ההפקר הוא אחר נשירת רובו: אמרינו (פ"ה מ"ב) שבולת שבפקציר וראשה מגיע לקמה כו' והנה הר"ש ו"ל פי' שם שהוא מדין שכחה דהוי שכחת קמה אף הרמב"ם ו"ל פתב בפסקיו שהוא מדין לקט דהוי כמו שנופלה מתוך המגל ועיין בכ"מ שם שכתב דאף שלא נקצרה כל שנשארה לבדה הוי כמו שנופלה מתוך המגל וכ"כ בפה"מ שהוא מדין לקט ע"ש היינו כמו דאיכא שכחת קמה ה"נ איכא לקט קמה דכל שהניח שבולת אחת ולא קצרה הוא בכלל לקט.

והנה יש לעיין דבירושלמי תרומות (פ"ו ה"ב) גבי זר שאכל את התרומה דאין משלמין מן הלקט מן השכחה ומן הפאה וקאמר רשב"ל דזה דאין משלמין הוא דוקא שלא הנה בהם זיקת תרומה שלא הנה ראוי מעולם להיות תרומה ומוקי לה בפאת קמה ובשכחת קמה דמעולם לא היו ראויין להיות תרומה דבשכחה עומרים היו ראויין לתרומה קודם ששכחה ופרכינן מלקט ע"ש ואמאי לא מוקמינן ג"כ בלקט קמה: אמרינו (פ"ה מ"ב) שבולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שבולת אחת ונותן לו אמר ר"א וכי היא העני הנה מחליף דבר שלא בא ברשותו כו' והביא הר"ש ו"ל מהירושלמי דפרכינן מחלפא שטתיה דר"א תמן הוא אמר זכה לו היינו במי שליקט את הפאה ואמר ה"ז לפלוני עני וכאן הוא אמר כן ואמרינו דר"א לדבריהם דרבנן קא"ל ע"ש.

והנה בהיהא דמי שליקט את הפאה כו' פתב רש"י ו"ל (בפ"ג דב"מ) דמיירי באדם דעלמא שאינו בעל השדה דאי בעל השדה ל"ש מה דאמרינו שם דטעמא דר"א דזכה לו הוא משום דאי בעי מפקיר נכסיה והוי עני ומגו דבעי זכי לנפשיה כו' דבעל השדה עצמו לעולם אסור אפילו הוא עני דהא אמרינו להזהיר עני על שלו והר"ש ו"ל (פ"ד מ"ט) הקשה על רש"י ו"ל מהיהא דשבולת של לקט שנתערב בגדיש דמעשר שבולת אחת ונותן לו וקאמר ר"א היא עני מחליף כו' ואמרינו בירושלמי דר"א לדבריהם דרבנן קא"ל ומוכח להדיא דלר"א אף בעל השדה עצמו יכול לזכות לעני ע"ש והנה באמת קשה על הירושלמי לר"א איך מהני בבעל השדה שיזכה לעני הא הכא ל"ש מגו ונראה דר"א לטעמיה דס"ל (בפ"ה מ"ד) בבעה"ב שהיה עובר ממקום למקום וצריך

ליטול לקט שכחה ופאה יטול וכשיחזור לביתו ישלם וחכ"א עני הנה באותה שעה ע"ש ור"א סבר פיון די"ל נכסים במקום אחר לית עליה דין עני שיכול ליטול לקט שו"פ רק לזה מהני מה שאי"ל עתה במה להתפרנס שרשאי ליטול ע"מ לשלם אח"כ והכא בבעל השדה אף דאם יפקיר נכסיו ג"כ אסור ליטול לקט שו"פ והטעם משום דבעל השדה דינו לעולם כעשיר וכדאמרין (בב"מ י"ב) גבי השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע כו' ואי אדעתיה דאבונה קא מלקט אבונה עשיר הוא ע"ש דכיון די"ל חלק בהקציר דינו כעשיר מ"מ לזה מהני מה שמפקיר נכסיו ושיהיה דינו רק כעשיר שי"ל נכסים במקום אחר דג"כ דינו כעשיר לר"א מ"מ פיון דאי"ל עתה במה להתפרנס יכול ליטול לקט שו"פ ע"מ לשלם במקום אחר וה"נ בעל השדה שיהפיק נכסיו נהי פיון דהוא בעל השדה דינו כעשיר מ"מ הרי אי"ל במה להתפרנס ונהי דא"י ליטול לקט שו"פ לגמרי דדינו כעשיר מ"מ יכול ליטול ע"מ לשלם במקום אחר או לאח"ז דזה אינו תלוי אם דינו כעשיר או לא אלא אם י"ל עתה במה להתפרנס וכבעל השדה גלי קרא רק דדינו כעשיר וכיון דמצי אז זכי לנפשיה אפילו ע"מ לשלם יכול לזכות לעני והעני לא יהיה צריך לשלם שהרי עני הוא לגמרי והדין דהמגביה מציאה לחברו דיל במגו דאי בעי זכי לנפשיה כו' זה תלוי רק בגוף החפץ אם יכול לזכות בגוף החפץ לעצמו יכול לזכות אף לחברו: מקשים העולם על ההיא דמאימתי כ"א מותרין בלקט כו' אמאי מותרין יזכה בעל השדה מדין חצר דאין סברא לומר דבעל השדה עצמו אסור לעולם לזכות בלקט אף לאחר שהילכו בו הנמושות דלאחר שנתאשו העניים ודאי בעל השדה לא גרע משאר עשיר דרשאי לזכות בו ומתמצים דמש"ה אין בעל השדה עצמו זוכה בהלקט מדין חצר משום דהוי חצר שאינה משתמרת אף אי אפשר לתרץ כף דאמרין (פ"ר מ"ה) ג' אבעיות ביום כו' היינו דב' פעמים ביום בעה"ב מתגלה בתוף שדהו וכתב בפ"י הרא"ש ז"ל משום דבשעה שאין בעה"ב בתוף שדהו אין רשות לעניים לכנוס ללקט ע"ש א"כ לאחר שנתאשו וכל אדם מותרין בלקט מ"מ אין להם זכות יותר מהעניים שהן באין מחמתן א"כ אין רשות לכנוס ללקט אלא בשעה שבעה"ב בתוף שדהו א"כ אמאי לא קנתה שדהו לבעל השדה דכל שעומד בצד שדהו לא בעינן חצר המשתמרת: אמרין דספק לקט ויש לתקור אי פטורה מן המעשר אם זה רק מדין ספק ורק דעניים חשיבי כמו מוחזקים דמספק היא שלהם וא"כ חייב במעשר דלגבי איסורא ל"ש זה וכמו ספק בכור דהממע"ה ואסור בגיזה ועבודה וזה שהוא לעניים אינו פטור מן המעשר אם אין שם לקט עליו דהוי כמפריש פאה פחות מפשיעור ואף דמה שנתן נתן וא"י לחזור בו והוא לעניים מ"מ אינו נפטור מן המעשר דאין שם פאה עליו כמה שהביאו התוס' חגיגה (י') והר"ש ז"ל ריש פאה מהירושלמי או דספק לקט לקט הוא מדין ודאי ושם לקט עליו ולכאורה תלוי בטעמי דבגמרא דילן (חולין קל"ד) אמרין דזה דספק לקט לקט מדכתוב עני ורש הצדיקו צדק משלה ותן לו ובירושלמי (ספ"ד דפאה) אמרין עני ורש הצדיקו הצדיקוהו במתנותיו עוד אמרין שם דכתוב לא תטה משפט אביונה בריבו בריבו אין אתה מטהו אבל מטהו אתה במתנותיו עוד אמרין שם תעזוב הנח לפניהם משלה ע"ש והנה לפי הטעם דלא תטה בריבו אבל אתה מטהו במתנותיו נראה שהוא הטעם בדין לזכותו ובמקום ספק מוקמינן בזכותו אבל אינו קנין חדש אבל לטעם תעזוב הנח לפניהם משלה נראה שהוא מדין ודאי וכן מההיא דעני ורש הצדיקו צדק משלה ותן לו נראה שהוא מדין ודאי הנה כתב התי"ט (בפ"ה מ"א) גבי הרוח שפיזרה את העומר דאומדים אותה כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים כו' דפטורה מן המעשרות שמן הספק נותנים לעניים וספק לקט לקט ע"ש ונראה דס"ל

דספּק לְקַט פֿטור מן המעשרות וְאֶפְשֶׁר דְּזָהוּ לְטַעֲמָא דְתַלְמוּדָא דִּידֵן דְּטַעֲמָא הָיָא מִשּׁוּם עֲנֵי נְרִישׁ
הַצְּדִיקוֹ: תָּם וְנִשְׁלַם בְּעֶזְרַת בּוֹרָא עוֹלָם.